

היכל
החתם סופר

כולל גידוד "לחידושי" נישוא פרחים
+ תפארת וכל פרטים נוספים למידע נוסף +

להורדת הקובץ באיכות טובה
לחצו על הקישור

<https://activepage.co.il/Campaign7754>

ניתן להרשם גם לקבל במייל מידי שבוע
א פריילעכ'ן כשר'ן פסח

אסיפת גליונות

פסח תשפ"ה

אסור לעיין בשעת התפילה

החברות מיועדות לבתי כנסת

על דעת התורמים

אין להוציא מבית הכנסת עד לאחר שביעי ש"פ

CONTROL P

קונטרול פי, דפוס שמבין אותך

תוכן העניינים

5.....	אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
9.....	היכל התה"ם סופר - במשנתו התורה של מרנא ורננא התה"ם סופר זצ"ל
13.....	יטחי העולם - מרן מדיק הדור מייסדי החסידות אהר המלומד
18.....	פאר מקדשים - פנינים נדירים מכפרים עתיקי יומין - הרח"צ רבי נחמיה הערץ שליט"א
19.....	אברך - מתורתו ומשנתו של האבן הקדוש רבי יוסף ענגיל זצ"ל
27.....	שפת ליבני - במשנת מרן השפת אמת זצ"ע
30.....	אבן יהושע - הגה"ח רבי יוסף מרדכי ווייס זצ"ל
31.....	באמונתו חיה - המשפיע האבן המדיק רבי משה וואלפסאן זצ"ע ועכו"א
35.....	מחשבת היום - מרן האבן המדיק רבי משה חיים שמרל"ר זצ"ל אב"ד ציריך
39.....	מפתחא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל האמונת אברהם מפוטסברג זצ"ע
41.....	כאר אברהם - הרח"ק רבי אברהם מקנעזניטש זצ"ע
43.....	לחמויר - להפצת משנתו של הרח"ק רבי שלמה מקארלין זצ"ע
45.....	אמרי דוד - האבן המדיק רבי דוד מאיר ווייס זצוק"ל
46.....	ימנא דהילולא - מרן בעל שבט הלוי זצוק"ל
49.....	משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שבעטער שליט"א
53.....	מעיינות הדוים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
58.....	שיעורי הלכה - הרח"צ ר' מנחם מענדיל גינר שליט"א
59.....	עמק הפרשה - האבן המדול רבי משה פרידמן שליט"א
61.....	מקצת חיים - האבן המדול רבי חיים אליעזר ווייס שליט"א נאב"ד ביחד
63.....	אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
65.....	פניני הרמב"ן - האבן רבי ישראל מאיר קעניג אב"ד יאקא שליט"א
67.....	הלכה למעשה - הרח"צ רבי שלום געשטעטנער שליט"א
69.....	המידא דאורייתא - האבן רבי יעקב פרידמן שליט"א
73.....	היכל התורה - האבן המדול נאב"ד היכל התורה שליט"א
75.....	לב החלכה - מפעל שונת החלכה
77.....	רוא דשבת - ביורח החלכה בעק האם מצות מצות הור מוקצת בשבת
79.....	דעת הכמה - מאוצרו הנפלא של הרב יוסף חיים אלביום שליט"א
81.....	דורשי יחדך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א
83.....	במשעולי החסידות - לחבון ולהשכיל בדב"ק של תלמודי בעשטה"ק
87.....	איצר ודיעות התורה - מגיד מישורים הרח"צ רבי אהרן קאהן שליט"א
89.....	עתיקין - פארציטישע עולם הנביה
93.....	גליק דערו סטיטשין - מוגדל
109.....	משמחי לב - עניני הלכה

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת אמירת קדיש

שו"ע (סימן נ"ו ס"א): יש לבוין בעניית הקדיש

משנה ברורה (סק"א):

ובספר מוטה משה סימן תי"א הביא בשם מדרש שחכם אחד נטראה לתלמידיו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי נוהר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש. ואפי' להרהר בד"ת אסור בשעה שהחזן אומר קדיש מפני שצריך לבוין הרבה בעניית הקדיש [פרי חדש]. ואין חילוק בין קדיש על תנ"ך או אגדה או משניות [פמ"ג:] (מוקדש לרפואתו השלימה של מרן אדמו"ר רבי ישראל בן לאה אסתר שליט"א לרפואה שלימה)

החוברות מיעדות לבתי כנסת

אין להוציא מהבית כנסת עד לאחר שביעי של פסח

למעוניינים ניתן לשלם במחיר סימלי דרך נדרים פלוס קופה חסידיים הראשונים

מערכת אסיפת גלילות 073-345-4499

לפרסום בחוברת 073-345-4517

עימוד: מאורות - בית"ע 0548463972

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 0.029971070

ומאירים את העולם בתורה

סדרי מבחני ושונתם הבעל"ט
שיתקיימו מדין ועד באר שבע
בשבוע שלאחר חג הפסח תשפ"ה

אלופי התורה

לנבחני 750 דפי גפ"ת ועד כל הש"ס (למזמנים בלבד)

יום שני כ"ג ניסן תשפ"ה
באולמי "היכלי מלכות" רח' שלמה המלך 18 בני ברק
קבלת ערכת המבחנים: 12:00 - 10:00 | סיום המבחן: 5:00

אשדוד יום רביעי כ"ה ניסן בבית המדרש "אמרי חיים ויחי" רח' מאיר בעל הנס 14 קבלת ערכת המבחנים: 4:00 - 1:00 סיום המבחן: 6:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 5:00 סיום המבחן: 7:00	מודיעין עילית יום רביעי כ"ה ניסן בכולל "עטרת שלמה" שד' בית 777 קבלת ערכת המבחנים: 1:00 - 10:00 סיום המבחן: 6:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 4:00 סיום המבחן: 6:00	בית שמש - לחתקים בלבד ביום שלישי כ"ד ניסן בבית המדרש "ויזניץ מאנסי" רח' הושע 24 קבלת ערכת המבחנים: 2:30 - 10:30 סיום המבחן: 6:00	בני ברק - לחתקים בלבד יום שלישי ורביעי כ"ד כ"ה ניסן בבית המדרש "מכונקא בעלזא" רח' האדמו"ר מגור 45 קבלת ערכת המבחנים: 12:00 - 10:00 ומשעה: 4:00 - 3:00 סיום המבחן: 7:00	ירושלים - לחתקים בלבד יום שלישי כ"ד ניסן בישיבת "מאור עיניים" ראחמיסטריווקא רח' גבעת משה 10 קבלת ערכת המבחנים: 12:00 - 9:30 לפנה"צ: 3:00 - 9:30 סיום המבחן: 3:00 ובימים רביעי וחמישי כ"ה ניסן בישיבת "מאור עיניים" ראחמיסטריווקא קבלת ערכת המבחנים: 12:00 - 9:30 צהריים בשעה: 4:00 - 3:00 סיום המבחן: בשעה 7:00
נתניה ביום שלישי כ"ד ניסן בחיכל הכולל רח' סעדיה גאון 10 קבלת ערכת המבחנים: 4:00 - 2:00 סיום המבחן: 7:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 3:00 סיום המבחן: 7:00	אלעד יום חמישי כ"ו ניסן בבית המדרש "אחיעזר החדש" רח' יהודה הנשיא 32 קבלת ערכת המבחנים: 12:00 - 11:00 סיום המבחן: 4:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 3:00 סיום המבחן: 5:00	נבחנים חדשים בבית שמש ביום שלישי כ"ד ניסן בבית המדרש "דושינסקיא" רח' הושע 10 תחילת המבחן: בשעה 1:00 סיום המבחן: 4:00	נבחנים חדשים בבני ברק יום שני כ"ג ניסן באולמי "היכלי מלכות" רח' שלמה המלך 18 תחילת המבחן: 5:00 סיום המבחן: 8:00	
רכסיס יום רביעי כ"ה ניסן בבית המדרש "היכל משה" רח' מ'דקל 31 קבלת ערכת המבחנים: 2:00 - 7:00 סיום המבחן: 7:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 3:00 סיום המבחן: 7:00	אופקים ביום רביעי כ"ה ניסן בישיבת אופקים רח' קהילות יעקב קבלת ערכת המבחנים: 10:00 - 11:00 סיום המבחן: 3:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 11:00 סיום המבחן: 3:00	ביתר עילית ביום שלישי כ"ד ניסן בבית הכנסת הגדול קרלין סטולין רח' הרב בריע פלע פחד ציחק קבלת ערכת המבחנים: 2:00 - 11:00 סיום המבחן: 5:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 4:00 סיום המבחן: 6:00	נהר יעקב ירושלים - לחתקים בלבד יום רביעי כ"ה ניסן בבית המדרש "בני הישיבות" רח' הרב פרדס קבלת ערכת המבחנים: 4:00 - 2:00 סיום המבחן: 7:00	נבחנים חדשים בירושלים בימים שלישי ורביעי כ"ד כ"ה ניסן בישיבת "כוכב יעקב שבענים" רח' חנה 8 תחילת המבחן: 2:00 - 11:00 זמן סיום: 3:00
ארה"ב יום חמישי כ"ו ניסן בבית המדרש נחמן להוראה 168 Maple Avenue Monsey NY 10952	ערד יום ראשון כ"ב ניסן בכולל המרכזי רח' ב' יאיר 64 קבלת ערכת המבחנים: 3:00 - 2:00 סיום המבחן: 7:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 4:00 סיום המבחן: 7:00	חיפה יום רביעי כ"ה ניסן בבית הכנסת הגדול בעלזא רח' הרצוג 6 קבלת ערכת המבחנים: 1:00 - 12:00 סיום המבחן: 6:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 1:00 סיום המבחן: 6:00	פתח תקוה יום רביעי כ"ה ניסן בבית"ד המרכזי בקרית בעל שם טוב רח' אריה בן אליעזר 16-17 קבלת ערכת המבחנים: 1:00 - 12:00 סיום המבחן: 5:00 לנבחנים חדשים תחילת המבחן: 1:00 סיום המבחן: 6:00	רמות בירושלים - לחתקים בלבד יום רביעי כ"ה ניסן בבית הכנסת "אהל יוסף" רח' קהילות אונגוואר 82 קומה ג' תחילת המבחן: 4:00 - 2:00 סיום המבחן: 7:00

שימו לב! בירושלים, בני ברק ובית שמש המבחנים לנבחנים החדשים נערכים במקומות נפרדים!

הצטרפו עכשיו בעמדות נדרים פלוס, קהילות

או בפקס: 153.2644.4980

לפרטים על המבחנים חייגו ל"קו ושונתם" 02-5359220 שולחן 3 / 5

בארה"ב: 929.548.6724

ושונתם

מבחן חצי שנתי שנועד אחרי פסח ואחרי סוכות על גמרא רש"י תוספות במטרה לעודד זכירת התורה

ניתן להיבחן על כל חלקי הש"ס, כפי ראות עיניכם | מינימום 50 דפים למבחן, לכה"פ 25 דף מכל מסכתא | בעל המבחן נבחרים גם על כל הדפים עליהם נבחרתם בעבר

מבחן 'ושונתם' מהו?

היכל הוראה

מיסוד גאון ישראל שר ההוראה מרן רבינו ה"קנה בשם" זיע"א

בראשות בנו הגאון הגדול מורינו רבי משה בראנרסדארפער שליט"א נאכ"ר היכל הוראה

רחוב זוננפלד 3 ירושלים ת"ו - טל' 02-5322775

שבת קודש

סוף זמן ביעור וביטול החמץ

11:20

שבת קודש

סוף זמן אכילת חמץ

10:00

ערב שבת קודש

סוף זמן שריפת חמץ

11:20

פסח תשפ"ה

ההיכל יהיה פתוח בעז"ה לשאלות הלכתיות בימי חג הפסח

לפנה"צ ..... 12:00 - 11:00

לפנות ערב ..... 7:00 - 5:00

{ בימי חול המועד

לפנה"צ ..... 12:00 - 11:00

לפני הדלקת הנרות ..... 6:30 - 5:30

{ ערב שבת וערב יו"ט

לפנות ערב ..... 7:00 - 6:00

מוצאי שבת ויו"ט ..... 10:15 - 9:15

{ בימי שבת ויו"ט

תזכורת: להפריש חלה מהמצות לפני שבת הגדול

ומי ששכח להפריש חלה מהמצות ונזכר בשבת או ביו"ט שאסור אז להפריש יעשה שאלת חכם

ויה"ר שנזכה לאכול מן הפסחים וזמן הזבחים אכ"ר

א פריילאכן כשר'ץ פסח

בכרכת התורה - הנהלת היכל הוראה

אבני אפד

פרשת צו - פסח תשפ"ה

שיחת קודש והכנה לחג המצות - חג הפסח

אמרו שהם קשים לכשפים, והרבה מעשיות בדברי רז"ל מענינים אלו. אבל האמת הוא שאין בזה סתירה כלל, שגם זה תלוי בהשגת האדם ואמונתו, וענין כשוף שולט אך במי שאינו מואר באור השכל האמתי ואין דביקותו ואמונתו בה' שלימה בתכלית השלימות, ומה שאמרו למה נקרא שמם כשפים המכחישים פמליא של מעלה, פירושו, שכל ענין הכשפים ושליטתם בעולם הם אך לזה שמכחישים כח הפמליא של מעלה שאמונתו נפגמה בזה, שסובר שנמצא בעולם כח מה שיכול להרע או להטיב לו מלבד כח הפמליא של מעלה, ומאן דקפיד קפדין בהדיא, אבל מי שאמונתו בה' מגיעה עד כדי לדעת שאין עוד מלבדו, שאין שליטה וכח בעולם מלבד כח ה' ורצונו המשגיח בהשגחה פרטית על הכל, אין כשפים שולטים בו. והרמב"ם ז"ל ששיטתו במורה היא שאין כח ביד שום נברא להרע או להטיב זולת רצון הבורא ית"ש, נמצא שבאמת אין מקום לכשפים כלל.

ומה שאירע להתנאים ואמוראים לפעמים מענין כשוף היה בשעה שידרו מעט מזעיר ממדריגתם הרמה, ותיכף כשהגיעו שוב למדריגת אין עוד מלבדו בטל הכשוף מיד, כמו שאמרו ז"ל (חולין טז, ב) גבי ר' חנינא דנפיש זכותיה ואמר אין עוד מלבדו כתיב ולא חשש לכשפים, משל לבית אפל שרמשים זוחלים בו וכשמדליקים את הנר בורחים ומתחבאים ואינם נראים, כך כשמתנוצץ באדם אור השכל האמתי לדעת כי אין מלבדו, מתבערים וחולפים כל הכחות המזיקים המתהווים בעולם ע"י האמונה הפגומה של בני אדם, וקודם שיגבר באדם האמונה הטהורה הוא נופל וקם נופל וקם, עד שעומד על עמדו בקביעות להאמין באמונה שלימה שאין שום כח בלעדי כח ה', וזוהי בטבע הבריאה פלאים מנפלאות הבורא ב"ה, וכל מה שעובר עליו הוא מקבל באהבה ובשמחה בידעו כי הכל הוא עליו מיד ה' לטובתו.

כדי לזכות לאמונה בו ית' צריך להתפעל מחסדי השי"ת עמו

וקודם שמגיע האדם למדריגה זו, צריך להתחדשות והתפעלות מפרט זה או אחר, שעזרו והצילו ה' מאותם הדברים שהוא חושב אותם לרע לפי דעתו, ובאמת יש כח ביד אותם הדברים להזיקו מאחר שהוא חושב אותם לרע, כי הכל תלוי בדעת ובמחשבת האדם כנ"ל, והוא דומה לחולה בחללים הרבה רח"ל, וצריך הוא להשתמר מדברים המזיקים לכל מחלה ומחלה, וכשמתרפא כולו אין שום דבר מזיק לו.

וזהו כוונת המדרש, שבני ישראל במצרים היו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולא היו מכירים בכח ה' המסתתר בכל הבריאה, ולכן אמר להם משה החדש הזה לכם ראש חדשים, שתתחילו מעתה להרגיש התחדשות ותתפעלו דרגא אחר דרגא מחדושי נסיון ה' שיעשה לעיניכם, עד שתגיעו למדרגה היותר גבוהה, והוא מונה והולך עשרה חדשים שעתידי הקב"ה לחדש מים חיים ירפא, שמש ירפא, יבנו כל החורבות, ואפי' סדום ועמורה תבנה וכו', עד שמגיע למדריגה היותר גבוהה, שתקבע אמונת ה' בלבם שאין שום כח בלעדי כח ה' ואז ממילא יוסר כל הרע מן העולם עד שלא

הנה בעמדנו בפתח הימים הקדושים, אשר חג הפסח הוא הזמן שבו יצאו ישראל ממצרים, ולדורות עולם הוא הזמן המסוגל לכל אחד ואחד מישראל, בכל מצב שהוא, לצאת מה' מצר' שבו הוא נמצא, לפיכך אמרנו להביא אמרי רבותינו הק' בצידוף עובדות נוראות על גודל הזמן, שלא נאבד חלילה אף דגע אחד מאלו הימים המקודשים, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו.

הכל תלוי באמונת האיש הישראלי בו ית'

תחילה נתחיל במה שכתב הגה"ק רבי ישראל שפיא מגראדזינסק זי"ע בספרו הק' בינת ישראל, [- הרה"ק ה'בינת ישראל' מגראדזינסק האדמו"ר האחרון לבית גראדזינסק הי"ד בפולין היה נכדו של הרה"ק ר' אלימלך מגראדזינסק זי"ע שהיה בנו של הגה"ק ר' חיים מאיר יחיאל ממאגאליניצא זי"ע ונין ונכד להמגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע. הרה"ק ר' ישראל זי"ע אשר עלה למוקד על קידוש השי"ת בימי הזעם במלחמת העולם השנייה, הציעו לו מתחילה דרך לימלט על נפשו ולהנצל, אולם הוא הקדוש סירב לשמוע לזה.

ומסופר מפי עדי ראיה על הסתלקות הקדוש הזה כשהסיעו הרשעים ימשי"ו קבוצה של אלפים מאחינו בני' למחנה ההשמדה טראבלינקה, והרה"ק מגראדזינסק היה עמם, וכמובן מצבם ורוחם העגום בה היו שרויים אז, בעת ההיא פנה הרה"ק להעם באמרו "הנה בחבלי משיח איתא בחז"ל (סנהדרין פח:): שאמרו האמוראים הק' ייתי ולא אחמיניה', והיינו שוויתרו על הזכות לראות בביאת הגואל, שלא יכלו להביט ולהסתכל בגודל צרות ישראל שבעת ההיא, אולם כל זה הוא כל זמן שלא הגיע לעת הזאת, אך אם הגיעו לזמן ההיא וזוכים לקדש ש"ש חייבים לעשות זאת בשמחה יתירה, ומי יודע כמה דם יהודי נזכה לגאול ולהושיע בזכותינו, לכן מוטל לנו לשמוח בעת כזאת", ודבריו הק' עשה רושם עז והקהל של אלפים מאחינו הקדושים פרצו בריקוד ובשירת "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח" בהתלהבות גדולה בכל הדרך עדי הגיע לתאי הגז ויצאו נשמתם עקדה"ש הי"ד זי"ע].

וז"ל בספה"ק בינת ישראל: כי הנה אמרו חז"ל במדרש רבה (שמו"ד טו, סא), עשרה דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבוא וכו' השמש ירפא, מים חיים ירפא וכו', שהם בונים על ערים החרבות, ואפילו סדום ועמורה נבנות לעתיד לבוא וכו', והחדוש העשירי הוא שאין עוד לא אנחה לא אנקה ולא יגון אלא הכל שמחים.

ולכאורה קשה שהוא מונה בתחילה ט' דברים פרטים שיהיה לעתיד לבוא, ולא די בזה שהוא מונה בסוף שלא יהיה שום יגון והכל יהיו שמחים, שזהו בענין הכולל את הכל. והנראה בזה, שהוא ענין השתלשלות דרגא אחר דרגא התלויה בהשגת האדם, שאינו משיג את העיקר הכולל הכל בבית אחת, אך כל פרט ופרט בפני עצמו עד שמגיע להארה הכללית המאירה לו את הכל. וכמו שביארנו במקום אחר בענין כשפים, שהרמב"ם ז"ל (הלכות ע"י פ"א ה"ד, פירוש המשניות ע"ד פ"ד) סובר שאין לכשפים מציאות אמיתית בעולם, וזהו לכאורה נגד דברי חז"ל בכמה מקומות, כמו למה נקרא שמה כשפים שמכחישים פמליא של מעלה (חולין טז) ובהרבה דברים

וידוע אצל כמה צדיקים כעין זה וכן מפורסם על הרה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע מאוהעל שכשהזכירו לפניו אחד שסבל הרבה מעכברים, אמר לו [בערך בזה הלשון] משה בן חנה מצווה על העכברים שיסתלקו ולא יהיה להם שליטה. והביאור בזה אפשר לומר כמו שמבואר כאן שכיון שמתנוצץ אור הקדושה מסתלקין להם כל המרעין בישין וכו'.

הלילה 'הזה' ליל התקדש חג בבחינת זכר

הנה בספה"ק דייקו בלשון הכתוב "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו" (שמות יב, ח), ויש להבין הטעם שליל פסח נקראת "הלילה הזה", וכן אנו אומרים ג"כ בהגדה "מה נשתנה הלילה הזה", והרי לילה הוא לשון נקבה, והזה הוא לשון זכר, ולכאורה היה לו לומר מה נשתנה הלילה הזה.

ומפרש הגאון רבינו אליהו מוילנא זי"ע שליל פסח ברוב קדושתו הוא בבחינת זכר ולא נקבה, וראיה לזה שהרי לא מצאנו במצות התורה שיהא איזה מצוה שצריכים לקיימו דוקא בלילה, שרוב המצוות מצוות דוקא ביום, משא"כ פסח שצריכים לאכול מצה דוקא בלילה, ומה שצריכים לאכול בסוכה בלילה הוא ג"כ משום דלפינן ליה בגזירה שזה חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות, אלא על כרחך שלילה זה הוא בבחינת יום שהוא לשון זכר וממילא נקראת הלילה הזה.

וכן מבואר באריכות בספר הק' "שפת אמת" שכיון שלילה זו היא לילה כיום יאיר, וכדאיתא בזהר הק' שלילה זו היא לישאל כיום בתקופת תמוז כשהחמה זורחת במלוא תוקפה, ומשום כן נקראת הלילה הזה, וכן הוא בתורה דכתיב והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה, ואמרו על זה דהיינו בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך וכתוב ביום ההוא, וכיון שנקראת יום אמרין בו ג"כ הלל שתמיד אומרים אותה רק ביום, ובלילה זה אמרין אותה ב' פעמים, ועל כרחך שלילה זה יום הוא. ועוד נראה לומר שכיון שבלילה זה יורד שפע טוב לעולם, לכן נקראת הזה שהוא לשון זכר המרמז על משפיע, משא"כ לשון נקבה מרמז על מקבל.

במצוות ליל הסדר כראוי מקריב כל אחד מישראל קרבן פסח בבית המקדש

ידוע מה שמובא בהגדה של פסח מהרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע, אשר פעם אחת בליל הסדר בשעת אכילת האפיקומן אמר ה"דברי חיים", שאיתא בספר הק' "עשרה מאמרות" מהר"ם מפאנו על הא דתנן בערכין (פ"ג מ"ה) שאין פוחתין משה טלאים המבוקרים במקדש, דהיינו שכיון שקרבן התמיד צריך ביקור שייבדקו ממום ד' ימים לפני הקרבתו ממילא היה תמיד במקדש לפחות ששה טלאים מבוקרים בלי מום מוכנים לג' ימים הבאים, וכתב על זה הרמ"ם מפאנו שמהלכה זו מוכרח להיות שבשעת חורבן בית מקדשיו בעונותינו הרבים היו שם ו' טלאים, והיכן הלכו הטלאים הללו. אלא שאליהו הנביא זכור לטוב לקחם למדבר, והוא קונה נקבות ביום השוק שעל ידיהן הטלאים פרים ורבים, ומהם הוא מקריב כל יום ב' קרבנות אחד בבוקר ואחד בערב.

וסיפר ה"דברי חיים" שהאוהעלער רב בעל ה"ישמח משה" זי"ע התפלל על זה שיזכה לראות בעיניו הגשמיים את הקרבתם של טלאים הללו ע"י אליהו הנביא, והש"ת השומע תפלות עמו ועושה רצון יראיו, מילא את בקשתו והראה לו את אליהו הנביא כשהוא עומד ומקריב הקרבנות תמידים כסדרן.

וכעין זה איתא בספר "ייטב לב" פרשת אמור שכותב שם "מקובלני מזקיני בעל ה'ישמח משה' שפעם אחת אחר שסיים תפלת שמונה עשרה נפל בדעתו שרצונו וחשקו לראות את אליהו הנביא כשהוא מקריב התמידים כדאיתא בספר 'עשרה מאמרות' מהר"ם מפאנו, וחשב שעתה הוא עת רצון שיזכה לזה, מיד התחיל להתפלל על זה, והש"ת מילא בקשתו שהרי רצון יראיו יעשה, והראה לו עין בעין את אליהו הנביא

היה שום יגון ואנחה ונאקה בעולם אלא הכל יהיו שמחים וידעו שהכל הוא מרצון ה' הטוב לבריותיו, וזהו התיקון האמתי והגמור של עתיד, עתה"ד הספה"ק בית ישראל.

וכידוע, מובא בזה שבתקופת הגה"ק הרי"ם מגור זי"ע היו כמה מגדולי פולין שעלו להתישב בארץ הקודש, מהם הגאונים הצדיקים ר' משה לייב מקוטנא זי"ע בעל "הזית רענן" ור' מאיר אויערבאך זי"ע ה"אמרי בינה", ר' נחום משאדיק זי"ע עם אחיו הגדולים ממשפחת שאדיק, וכיון שעלו גדולים הללו לירושלמה, רבו המתיישבים בשם, ואז נבנו ה"בתי ווארשא", ובתקופה הזאת שלח אחד מכתב מירושלים ובה כתב בתוך דבריו שירושלים הולך ונבנות כמו ווארשא. בראות זאת ה"חידושי הרי"ם" זי"ע נענה ואמר "האם על זאת חיינו כל השנים הרבות בגלותינו, שירושלים תהא כווארשא", ואז ביאר ה"חידושי הרי"ם" מה שכתוב שירושלים תבנה לעתיד ויהא "כל שעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ", האם על זאת ציפינו וחיינו כל הימים שיהא ירושלים נבנית באבנים יפות, כווארשא.

ולפיכך ביאר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע, דהכוונה שתבנה "באבני אקדח" שלשון אקדח מלשון קודח חור, שאבני ירושלים היו אבנים כאלו שקודחים חור בתוך ליבות בני אדם להכניס לתוכם אהבת ויראת השי"ת, וזו היא הגדולה והמעלה הנשגבה, ועל זאת היתה ציפיינו כל הימים.

[אגב, מש"כ ה"בית ישראל" להק' על הרמב"ם ז"ל שכתב שאין מציאות של כשפים בעולם, שלכאורה דבריו נוגדים לדברי חז"ל - הרה"ק ה"מנחת אלעזר" זי"ע בספרו "דברי תורה" (מהדורא ו אות נד) מתוך קושיא זו, שבשעה שכתב זאת הרמב"ם ז"ל, עשה הרמב"ם כעין עבירה לשמה להציל בני ישראל מעוונות החמורים של כישוף וידעוני וכיוצא בהם, ופעל בקדשו וביטל כח הכשפים מהעולם.

כי ידוע שכל אלו כוחות הסט"א הם רק למגבירים על עצמם כח המדמה ומאמינים בהם, אבל לשאינם מאמינים לא יועילו ולא ישחיתו [וכעין שאמרו רבותינו ז"ל ב"פרק ערבי פסחים" (ק, ב) מאן דלא קפיד לא קפידן בהדיה, והוא רק למאן דקפיד ומאמין וחושש להם כנוע]. על כל אסיה כותב הרמב"ם ההלכה כפשוטה להזהיר עליהם באיסור אוב וידעוני כי המה איסורי תורה החמורים וחייבים סקילה, עם כל זה ידוע צדיק נפש בהמותיו האדוקים בכשפים כי לא ישמעו, ובפרט במצרים [מקום כבוד מגוריו של הרמב"ם ז"ל] אטומים אזנם משמוע בקול תורה למנוע מכשפים, לאשר היה מצרים מקור הכשפים מעולם, וממילא היו מועילים להם כיון שהאמינו בהם ואמרו שאי אפשר למנוע מזה כי הוא להם חיי הנפש שירפאו אותם ויורו להם עצות ודרכים וכו', על כן המציא הרמב"ם ז"ל עצה עמוקה ברוב חכמתו וצדקתו אשר הכחיש אותם, ולמד דעת את העם להכניס בלבבותם שלא להאמין בהם כלל ולהחזיקם להבל ודעות רוח, וכיון שלא יאמינו הם אז ממילא לא יועילו והיה נקל להם להיפרד מהם, כיון שיראו שאין בהם תועלת, וא"כ אי"ז סתירה למה שבימי חז"ל מצאנו שהזהירו על הרבה דברים שהם קשה לכשפים וכדו'.

כשיש לאיש ישראל אמונה בו ית' שולט הוא על כל מעשה הבריאה בפועל

ידוע ומפורסם מה שכתב בזה הגה"ק ר' חיים מוואלאזין זי"ע בספרו "נפש החיים" (שער ג פרק יב) שזה הדבר "הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין וכו' שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשאדם קובע בלבו כו' ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל".

וידוע העובדא מהגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע שבעת מלחמת העולם השנייה מתחזק א"ע בכל עת בסגולה זו בקבוע בלבו באמונה חזקה שאין עוד מלבדו ית' שוכה עבר בשלום ובמישור, ובמקום אחד כמעט ונתפס, ואמר שזאת היתה לו מכיון שברגע זאת לא היה לו כח להעמיק בזה בכל כוונתו וזה גרם למה שאירע.

שיש לו משלו, איש כזה צריך למשוך ידיו מעבודה זרה, שהמתגאה לא עובד עבודה זרה, אך וקחו לכם דהיינו זה שיועד שאין לו מעצמו כלום רק מה שכולל את עצמו בתוך כלל ישראל, והוא שפל בעיני עצמו, לאיש כזה אומר הכתוב וקחו לכם צאן של מצוה.

ליל התקדש חג פסח זמן לפעול ישועות

בהגדה של פסח לפני אמירת מה נשתנה כתוב שם "מוזגין לו כוס שני וכאן הבן שואל", והוא לשון המשנה במסכת פסחים, ואמר על זה הרה"ק רבי [אהרן מנחם מענדל] מענדלע ראדזמינער זי"ע בהגדת "צמח מנחם" וכן הוא ג"כ בשאר הספרים הק', שהיות שבליל הסדר מתעוררים כל הניסים של גאולת ישראל שהיו בימים ההם בזמן הזה, וכן בכל חודש ניסן אשר הוא "חודש אשר ישועות בו מקיפות", דהיינו שאפשר להשיג ישועה אפילו כשאין ראויים לכך ע"י הקפה והלוואה, כמו הניסים של יציאת מצרים אשר היה כשעדיין לא היו ראויים לכך, וכמו שטען המקטרג הללו עובדי ע"ז והללו וכו', וזהו בכל החודש, ובפרט בלילה הזה שמתעוררים כל הניסים, הוא עת רצון גדול לפעול ישועות, וזהו מה שאמרו "וכאן הבן שואל" דהיינו כל יהודי נקרא בן להשי"ת, וכדכתיב "בנים אתם לה' אלקיכם", והוא יכול לפעול ישועות אפילו כאן בגלות שאפילו בחשכת הגלות שערי שמים פתוחים בליל זה.

ומוסיף על זה שכל יהודי ויהודי נקרא בן, כידוע המחלוקת בגמ' (קידושין לו.) שר' מאיר אומר בין כך ובין כך נקראים בנים, ומביא מתשובת הרשב"א שפסקין הלכה כר' מאיר (ועי' רמב"ן פר' האזינו), וממילא יכול לשאול בקשתו בבני חיי ומזוני וכל הישועות, והשי"ת ימלא שאלתו.

ובספר "אוהל שלמה" אשר הוא ספר ד"ת ותולדות הרה"ק ר' שלמה מראדאמסק זי"ע אשר כתבו נכדו, בן לבנו הרה"ק ר' צבי מאיר זצ"ל, כתוב שפעם בא יהודי אחד לזקינו בעל "תפארת שלמה" מראדאמסק שהיה צריך לישועה להפקד בזרע של קיימא, וכיון שידע שבימי הפסח הוא עת רצון לכן בא לרבו לימים אלו, אבל ידע שמנהגו של ה"תפארת שלמה" הוא שלא הניח לשום חסיד שיהיה אצלו בעת עריכת הסדר, ובערב פסח היה מגרש את כל החסידים מלפניו כשהוא מצוה להם לחזור לביתם.

החסיד הזה שפחד שה"תפארת שלמה" ישלחנו לביתו לפני כניסת החג לא הלך לרבו בכל היום של ערב יו"ט פסח, כדי שלא יוכל לשלחו מלפניו, ולפני תחילת הסדר נכנס ועמד מתאוהר הדלת כשכל אבריו דא לרא נקשן בפחד גדול, וכיון שהתפארת שלמה נכנס לערוך את הסדר הבחין בו, וקראו ואמר לו, "קרא נא בהגדה מה כתיב בה לפני אמירת 'מה נשתנה'", קרא החסיד את שכתבו שם "מוזגין לו כוס שני וכאן הבן שואל", מיד אמר לו ה"תפארת שלמה": "וכאן הבן שואל, דא קענסטו זיך אויסבעטן א זון", וכן הוה, שלשנה הבא הגיע האיש ובשורה בפיו, שנוול לו בן זכר. ובספר "עטרת שלמה" מביא בשם הגאון מקרימעלאוו ה"ה הרה"ג ר' יצחק שמילעוויטש זצ"ל שכתב ספר בשם "פלא יועץ" על הגוזמאות שבגמ' שאמרם רבה בר בר חנא, שהוא אמר על הסיפור הזה, שהכיר את החסיד בעל המעשה והיה שמו ר' פישעלע ז"ל, והדרג היה תשע עשרה שנים אחר חתונתו ובאותו ליל הסדר נושע בבן זכר.

ובעל ה"פלא יועץ" מביא על זה, שלא רק שה"תפארת שלמה" בעצמו פעל ישועה בדרך זה, אלא אפילו על ידי סיפור מעשה זה פעלו ישועות, ומביא שבעיר מלאווא היה יהודי אחד אשר הרבה שנים היה חשוך בנים ל"ע, והרב בעיר זה באותו זמן היה הגאון הצדיק ר' ישראל יצחק זצ"ל שנתמנה לרב העיר אחר עזבו את מקום רבנותו הקודם בעיר פלאוונא, והוא היה מקורב גדול לבעל ה"תפארת שלמה", ולפני פסח קרא הרב ליהודי זה ואמר לו מקובל בידי מרבו ה' ה"תפארת שלמה" שלפני מה נשתנה הוא סגולה נפלאה להתפלל להוושע בזרע של קיימא, ומסיים בעל ה"פלא יועץ" שכך הוה גם ביהודי זה, אשר ע"י סגולה זה נושע בבן זכר מיד בשנה שלאחריו.

כשהוא לבוש בבגדי כהונה ועומד ומקריב את התמיד", ומסיים ה"יטב לב", "ודברים הללו נודע לדברים".

ואמר הגה"ק ה"דברי חיים" על זה, שכמו שאלוה הנביא מקריב את התמידים בכל יום ויום כך הוא מקריב את הקרבן פסח במועדו ומביא לצדיקי הדור חתיכת בשר מהפסח, שהרי אי אפשר להקריב את הפסח אלא למנויו על דעת לאכלו כהלכתו באכילת כזית, ובכן הצדיקים הם המנויים לקרבן פסח זה ואוכלים ממנו כזית. והמשיך ואמר "וכי תאמר שהרי אי אפשר לאכלו אלא בירושלים בין החומות, והאיך יכולים הצדיקים שבחוץ לארץ לאכלו, אלא שאלוה הנביא מביא עמו אוירא דארץ ישראל, ואוירא דירושלים, וממילא הצדיקים יושבים בירושלים ואוכלים את הקרבן פסח כהלכתו". והוסיף לאמר "ואלו אשר אינם נמצאים במדריגה זה שאלוה הנביא יביא להם מהקרבן פסח, מ"מ אם הם מקושרים לצדיקי הדור, ומאמינים שצדיקי הדור אוכלים את הקרבן פסח, הרי זה נחשב להם כאילו הם עצמם אכלו את הפסח במועדו ובמקומו וכהלכתו". "ואם תחשבו לומר שכוונתי הוא שהם אוכלים את הפסח באכילה רוחנית, לא כן הוא, אלא הכוונה 'א שטיק קרבן פסח' בגשמיות ממש".

ואז המשיך ה"דברי חיים" ואמר "ספר לי שפעם אחת היה הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי בבית כנסת אחד ושמש הביכנ"ס לא הבחין בו בצאתו ונעל עליו את הדלת, והרבי ר' זושא ישן שם וכשנתעורר ממשנתו אמר בלשון שאלה 'זועט זושא פאסטן?!' מיד בא המלאך מיכאל והביא לו חתיכת דג מהלוחות ויין המשומר, ואמר על זה הרבי ר' איציקל, ה'חוזה' מלובלין, שהיה זה יין ממש וחתיכת דג כשזוטו, וכן הוא גם כיום, סיים ה"דברי חיים" את דבריו, "שמביאים להצדיקי הדור חתיכת בשר ממש מהקרבן פסח".

בהגדה של פסח לבעל ה"דברי יואל" מסאטמאר זי"ע מביא את כל הסיפור הזה, ומסיים שאחר שה"דברי חיים" מצאנו גמר את דבריו אכל מיד את האפיקומן בהתלהבות נוראה, שכל הנוכחים באותו מעמד הרגישו שהוא אוכל את הקרבן פסח, ויש אשר הוסיפו על זה שגם ראו בעין האיק שזומן נוטף לו על הזקן, מהקרבן פסח אשר הוא אוכל.

ועל פי זה מסביר ה"אגודת אזור" ה"ה הרה"ק מפאפא בעל ה"ויגד יעקב" והרה"ק מסאטמאר בהגדה "מהר"י ט"ב", את מה שאנו אומרים בפיט הא לחמא עניא, שלכאורה קשה מה שאנו אומרים "כל דצריך ייתי ויפסח", והרי נמצאים אנו בחוץ לארץ וכמו שאנו אומרים בהמשך "השתא הכא לשנה הבא בארעא דישראל", וכן הוא בפשטות שנתקן בחוץ לארץ ומשום כך אמרוה בלשון אדמי, וא"כ האיך שייך לומר "כל דצריך ייתי ויפסח".

ולפי הנ"ל ניחא שבאמת מיירי בזמן הזה, ועל זה אמר "כל דצריך" שיש לו תשוקה גדולה לאכול את הקרבן פסח "ייתי ויפסח" שהוא יכול לאכול את הקרבן גם בזמן הזה, אלא שלא כל אדם זוכה שיהיה לו התשוקה הגדולה לזה ויזכה כיום לאכול מהקרבן פסח, ועל זה אמר "השתא הכא" ולכן רק מי שנמצא במדריגה גבוהה זה יכול לאכול אבל "לשנה הבא בארעא דישראל" וכל יהודי יזכה לאכול מהקרבן פסח.

עבודת הפסח הוא 'למשוך ידינו מעבודה זרה' דהיינו מן הגאווה

אמר הכתוב, ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם וגו' (שמות יב, כא). וברש"י: משכו- מי שיש לו צאן ימשוך משלו. וקחו- מי שאין לו יקח מן השוק, ע"כ. והנה לעיל בפסוק ו' פירש רש"י (סוף ד"ה ויהי לכם למשמרת) שכיון שהיו שטופים באלילים, אמר להם, משכו וקחו לכם- משכו ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן של מצוה. ולכאורה צריך ביאור למה שינה רש"י ז"ל בפירוש הכפילות בשני המקומות.

* כותא. * וכתא. ומבאר בזה הרה"ק מוארק זי"ע בדרך צחות שיש בזה שני ענינים שהם אחד והכל עולה לכוונה אחת, דהנה הבעל גאווה שחושב ומדמה בעצמו שיש לו מעצמו ואין צריך להגיע לאחרים וזהו משכו למי

הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע יו"ד י"ז ניסן תרמ"ה

(א) הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע היה אחד משמונת בני הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, אשר היה מונה את שבע שמונת בניו, באמרו כי הרה"ק רבי אברהם מטריסק זי"ע הוא כנגד אברהם אבינו, הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע כנגד יצחק אבינו, הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע כנגד יעקב אבינו, הרה"ק רבי משה מקוריסטשוב זי"ע כנגד משה רבינו, הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע כנגד אהרן הכהן, הרה"ק רבי מנחם נחום ממקארוב זי"ע יש לו את קדושת יוסף הצדיק, הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע הוא כנגד דוד המלך, והרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע יש לו נשמת יוחנן בן זכאי.

שמעתי ממורי ורבי הרה"ק האמרי חיים מוויזניץ זי"ע שהיה מפליא את הדבר ביותר, באמרו שלא מצא דוגמא מעין זו אצל כל צדיקי הדורות, שיהיה לצדיק אחד שמונה בנים, און יעדער איינער זאל שאקלען צענדליגע טויזנט חסידים, היינו שתחת כל אחד מהם יהיו כפופים למרות עשרות אלפי חסידים, כי כל אחד ואחד ניהל עדה גדולה של חסידים ואנשי מעשה.

(ב) הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, אחיו של הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, אשר היו שניהם משמונת בניו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, היה דרכו באמירת מילתא דבדיחותא, וציבור הנאספים אצלו היו מורבים לשהוק וליהנות ממאמרי פיו, שנאמרו בהכמותו היתירה.

שמעתי ממורי ורבי הרה"ק האמרי חיים מוויזניץ זי"ע, כי הטעם להנהגתו זו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע היה, כי היה רוצה לומר דיבורים נעלים, והיה חושש מן המקטרגים שיקטרגו על דבריו, על כן היה אומרם בדרך הלצה, ובזה המקטרגים לא ירגישו את קדושת דבריו. והיה מפרש בזה את דברי הכתוב 'שמע ה' קולי בשיחי', שישמע השם יתברך את קול תפילתו בעת שיחת החולין שבעומקן של דברים ישנם סודות נעלים, וכל זאת 'מפחד אויב תיצור חי', בעבור הפחד שמא האויבים המקטרגים יקטרגו על דיבורים אלו, על כן יש לצרור את הדברים ולהסתירם.

אכן הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע לא הייתה דעתו נוהה מדרך הנהגה זו, פעם אף אמר על כך לאחיו הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, כי דרכו בהנהגת העדה היא, שהוא אומר לחסידיו לקום לפנות בוקר לאמירת תהלים, ולהיות ניעור בליל שישי, ושאר ענייני ההנהגות מבית טשערנאביל, ואינו אומר דברי בדיחותא, על ידי זה מקרב הוא את ציבור החסידים הבאים אליו לעבודת השם יתברך, ובזה סיים את דבריו בתמימה כלפי אחיו, שאינו נוהג כן, אף שבחודאי דיבוריו הינם בלתי לה' לבדו, מכל מקום ציבור השומעים אינם משיגים את עומקי הדברים, ואינם מתקרבים לעבודת הבורא יתברך על ידי זה.

(ג) בימי הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע הייתה פעם עצירת גשמים, וכמה שהרבו להעתיך ולהתפלל לפני מלך חי וקיים שירדו גשמים, עדיין לא זכו להיענות מן השמים.

באותם הימים הגאון הצדיק המקובל רבי שלום מלמד זצ"ל, אשר לימים כיהן כרבה של אומאן ברוסיה, היה ילד קטן, ובפקחותו כי רבה, ניגש אל הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, ושאלו לאמרו, כי הנה איתא בגמרא (תענית כג:) על חנוך הנחבא: "כי מצטרף עלמא למיטרא, הוו משדרי רבנן ינוקי דבי רב לגביה, ונקטי ליה בשיפולי גלימיה, ואמרו ליה, אבא אבא הב לן מיטרא, אמר לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם עשה בשביל אלו, שאין מכירין בין אבא דיהיב מיטרא, לאבא דלא יהיב מיטרא", ולכאורה מה צורך היה לומר לקטנים שימשכו בשולי

בגדיו של חנוך הנחבא, הרי די היה שיאמרו הקטנים דברים אלו לפני חנוך הנחבא.

רק אמר בזה בפקחותו, כי הכוונה היא, שהקטנים טענו ואמרו לפני חנוך הנחבא, כי אם אינו יכול לפעול בתפילתו שירדו הגשמים, אם כן מדוע זה הוא מתלבש בבגדי שיראים כדרך חכמי הדורות, שהרי על הצדיק להרקיע שחקים ולהשפיע שפע רב לבני דורו, ומאחר והוא אינו מצליח לעשות כן, שומה עליו לפשוט את בגדיו ללבוש בגדים אחרים פשוטים.

אכן לא חלפו דקות ארוכות, והתחילו לירד גשמים בזכותו של הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע.

הרה"ק רבי שלמה לייב שלמה יהודה לייב מלענטשנא זי"ע

יו"ד י"ט ניסן תר"ג

(א) הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע היה תלמיד הרה"ק רבי יעקב יצחק 'יהודה' הקדוש' מפרשיסחא זי"ע, וידיד גדול היה להרה"ק רבי מנחם מענדיל הישרף מקאצק זי"ע.

אחר הסתלקותו המשיך אחריו בהנהגת העדה בנו הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע התולדות אדם, ולאחריו נסעו החסידים אל חתנו ממלא מקומו הרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלא זי"ע, שלא הותר אחריו הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע כי אם בת אחת, מחברתו בקדוש של הרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלא זי"ע, וממנו תוצאות חיים שושלת הקדוש לבית ביאלא, כי בנו היה הרה"ק רבי ירחמיאל צבי משעדליץ זי"ע, אבי הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא זי"ע.

(ב) ברמתיים צופים (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט' אות ט"ז) הובא, כי הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע היה דרכו שלא לפשוט ידו ליקח מן השיריים של רבותיו הקדושים זי"ע, ולא היה אוכל מהם רק אם היו שולחים עבורו את השיריים.

כאשר שאלו אותו חבריו על כך, השיב ואמר להם, כי אין אכילת השיריים עדיף מאכילת לחם הפנים, אשר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (יומא לט.) כי הצנועין היו מושכין את ידיהם, הרי שלא רק שלא פשט ידיהם ליקח לחם הפנים, אלא עוד זאת היו מושכין את ידיהם מלאכלו.

(ג) מצאנו מכתב נפלא שכתב הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זי"ע להרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע, אשר נדפס במכתבי הקדוש שבסוף ספרו 'ביכורי אבי', בו מזכיר אודות שגב חשיבות אביו הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע בעיניו, ולחיבת הקדוש נביא את לשונו: "אודה להשם יתברך כי זכיתי לזה, לשדך עם מעלת כבוד תורתו הרמה, כי אביו של מלך כבוד תורתו הרמה רצה מאד לשדך עמי עם בני האחר, והיה קרוב לגמור, שהם ידעו גם כן מזה הרב זכרונם לברכה מנשלסך והרב מעיר חדש, שכמה פעמים הייתי מדבר עמם מזה, והיה קרוב לגמור, רק אדם גדול היה מסית אותי, ואינו רוצה לכתוב מי היה, והייתה מונתו לטובה לי, והיה אומר לי, שזה הוא קדוש ויושב בשמים תמיד בעבודת הבורא, ואינו ידע כלל אם צריך למעות ומזונות, ואף אם יפסוק ליתן, לא יתן, כיון שאין לו ידיעה כלל בזה עולם. והיו מדברין לי שידך אחר משעדליץ עם סוחר וחסיד, ועשיתי שידך אחר והייתי מצייט לאדם גדול, רק אחר כך היה לי הרטה, ויראתי מפני שלא יהיה לו הקפדה עלי, והוא במקומו עם החסיד רבי מאיר מווארק זי"ל, ותליתי על עצמי שלא זכיתי לשדך עם הקדוש הזה, על כן נזדמן כן, ועתה אודה להשם יתברך שזוכה אני לשדך עם זרעו הקדוש, עם צדיק בן צדיק קדוש בן קדוש, ואצפה אני להשם יתברך, ובוטה בהשם יתברך, שיגמיר השידוך בעזר השם יתברך".

זי"ע ועכ"א

היכל החתם סופר

מלון שבועי בעשונות ותענית
של צדקא ורבנא החתם סופר זצ"ל

גיליון ג' - גיליון דג האסח - תשפ"ה

דבר המערכת

'ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו'

ליל הסדר

צמד המילים המציפים את הלב ברגשות טמירים, ומגביהים את הנפש להיכלות עילאיים, **צמד המילים** החצובים בלון נפשה של בני ישראל לכל איש באשר הוא שם. **צמד המילים** הטומנים בחבים עומק בלתי נדלה של רזי-רזין טמירים ונעלמים בכל תגיה וקוציה.

מסופר על הרה"צ רבי יהודה לייב מתלמידי בעל ה"סוד העבודה" שבשעת אמירת ההגדה בליל הסדר נתלה מאוד כשהגיע לתיבות 'ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו' וחזר על תיבת 'ועכשיו' פעם אחר פעם 'ועכשיו' 'ועכשיו', ובאמרו זאת דפק בידו על השולחן בהתלהבות עד שהמנורה נתהפכה והבית נתמלא עשן והיו צריכים לקרוא לנכרי שיסדר את המנורה, אך רבי יהודה לייב המצוי בהיכל משלו כלל אינו מבחין בהמולה שהשתרה סביבו זמן רב וממשיך בלהט קודש בלא הפסקה 'ועכשיו...ועכשיו... פעמים אין מספר.

עפ"י דברי רבנו (דרשות ח"ב עמ' רסח ע"ב) לובשת 'ועכשיו' זו משמעות יתירה, שאכן אין הדברים אמורים על הימים ההם של יציאת מצרים שאז קרבנו לעבודתו, אלא עתה בליל סדר זה ממש חוזרת על עצמה בכל התוקף ה'קרבנו המקום לעבודתו' כאשר משמי מרום אנו זוכים להתרוממות והתנשאות מבחינת עבודת אלילים לעבודתו יתברך שמו.

ובזה מיישב שם רבינו את תמיהת הקדמונים אמאי אין מברכים על ההגדה ברכת המצות, והביא את תירוץ הקדמונים שהוא בכלל ברכת אשר גאלנו שמברכים בגמר ההגדה, אך הקשה א"כ למה אין מברכים עובר לעשייתם וככל שאר ברכת המצות.

ובדברים מבהילים מבאר רבינו, שכמו גר שמברך על טבילתו רק לאחר הטבילה, ופירשו התוספות הטעם (פסחים ט: משום דלפני שטבל עדיין אינו בר חיובא ואינו יכול לומר 'וציונו', כך בברכת ההגדה, כיון שבליל זה ממש נפעל פדות נפשנו מבחינת עובדי-עבודה-זרה לעבודתו יתברך, נמצא דבתחילת הסיפור אנו עדיין כמו לפני הגירות ואין אנו יכולים לומר 'וציונו', רק אחר הסיפור שאנו זוכים בפועל לצאת משעבוד לגאולה ברוחניות כבגשמות, שפיר יאה לברך ברכת המצות, ולכן נכללה ברכת ההגדה בברכת אשר גאלנו שאחר אמירת ההגדה.

תפילתנו שנזכה אכן להתקדש בעבודת זה הליל ולהעפיל למעלות רמות ונשגבות הכלולים בלילה זו.

חדש: קו היכל החתם סופר

- שיעור שבועי קצר ומיוחד מתורת רבינו החתם סופר
- שיעורים בשו"ת חתם סופר בענייני דיומא
- אפשרות מענה לחידודי הגיליון השבועי

חייגו 02-3131-325

חייגו 02-3131-325

פנינים מתורת רבינו

ערכים בשפה ברורה לשולחן השבת

הכרת חסדי השם התמידים הוא ע"י הפלאות הגדולות

יש להבין ההודאה הגדולה שיש על הניסים הידועים כיציאת מצרים, קריעת ים סוף, או נפילת מן מהשמים, הרי אין שום נס גדול, ומה הרעש הגדול שנבקע היום ונתייבש שעה אחת, או שנפל לחם מהשמים, הלא כל רגע יש נסים כאלו, ומי פתי ולא תיעורר בזרעו זרע באדמה ויצץ ממנו ציץ ירוק, ושבו פרח לבן או אדום, ושבו יגמול ממנו פרי פלוגי, וכי אין זה כנס קריעת ים סוף?

ואם יאמר השוטה שכך הוא הטבע, דברי הבל ורעות רוח דיבר, שמי ברא אלה בטבע, ואף שנצנוצי חמה מכין הזרע, הלא מי ברא נצנוצי החמה, ומי העלה נד מן הארץ להביא נשמים, הלא ודאי כל אלו נס גדול כקריעת ים סוף, וא"כ למה זה דוקא על הניסים הגדולים אנו מזכירים ומשבחים.

אלא כשהקב"ה משנה הטבע, כגון קורע הים שעה אחת, או ממטיר לחם מן השמים, אע"פ שאלו הם טיפה מן הים מחידושי מעשי בראשית שבכל יום יום, מכל מקום בכך יבוא האדם לשפוט שגם הטבע הוא נסים גדולים ואינו נוהג כן מעצמו, שאם כך היה הטבע נוהג מעצמו לא היה יכול להשתנות שעה אחת לצורך נס. נמצא שדוקא משינוי הקטן הזה נרע שכל הטבע הוא נס ופלא כל יום יום ע"י היוצר ובורא העושה נסים ונפלאות.

וזהו כונת המקראות 'לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסוד', שעי" הפלאות הגדולות שבא לפעמים, נדע ונכיר 'כי לעולם חסוד'.

(דרשות ח"ב ד"ה שבת, תורת משה ויקרא דף ק')

גלות יש להכנע לאויבנו

אבל במצות הדת יש לעמוד נגדם בתוקף

בשאלת הבן 'שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה', יש לדקדק למה אמר שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, ולא אמר שבכל השנה אנו אוכלים, מה ענין הלילות דוקא.

ויש לפרש, כי לילה רומז לגלות, ותחזק רומז על עמידה בגאון וחוזק נגד אויבנו מבלי להכנע להם, ומצה רומז על הכנעה. וזהו כונת השאלה: שבכל הלילות היינו שבכל הגלויות, יש בנו גם מצה וגם חמץ, מצד שאנו נכנעים לאויבנו ואין מתגרים בהם, וזהו ענין המצה היינו הכנעה לאויבנו. מאידך יש בנו חמץ לעמוד על דתנו, וליבנו גובה בדרכי השם נגד אומות העולם. ורק בגלות מצרים היו כולנו עובדי עבודה זרה, וכנאמר ואת ערס ועריה, היינו שהיה כולו מצה, שגם בדרכי השם נכנעו למצרים.

וזהו שאלת הבן, למה זה לא נאכל גם הלילה חמץ ומצה לזכור שגם כשנכנעים לגלות, אין לנו להכנע בדרכי השם כלום, ואף אתה אמור לו, כי הלילה הזה כולו מצה, שבאמת בגלות מצרים אילו לא הוציאנו הקב"ה משם הרי אנו ובנינו משועבדים להם, כי גם בדרכי השם נכנעו שם.

(דרשות ח"ב ד"ה דל"ז)

לעתיד לבוא יתקיימו ששה לשונות של גאולה

יש בתורה (ויש פרשת וארא) ששה לשונות של גאולה, ואלו הם: והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתי, והבאתי, ונתתי. וכל אחד מהם הוא ענין לעצמו, והוצאתי - יציאה מקושי השעבוד. והצלת - הצלה מהיות משועבד להם כלל. וגאלתי - ראיית נקמה בגויים. ולקחתי - יום מתן תורה בהר סיני. והבאתי - הבאה לארץ ישראל. ונתתי - לתת לנו מורשה ולא נהיה שם משועבדים לעם אחר כמו שהיה בבית שני.

והטעם שתיקנו שתיית הכוסות רק כנגד ד' לשונות הראשונים, היינו משום שב' לשונות אחרונות יתקיימו רק לעתיד לבוא, שנקבל את הארץ בקשר של קיימא, ושגם בארץ ישראל לא נהיה משועבדים לעם אחר. אבל עד אז יש לנו רק ד' לשונות של גאולה.

(ה"ה פרשת שמות עמ' כ"ה. באופן אחר ראה בדברי רבינו ע"ה במדבר ד"ה מקושש).

עם הארץ המספר ביציאת מצרים

"מישובו כמו גדול הדור"

ביום זה שאנו מספרים ביציאת מצרים, כולם שוים בעבודתו, וכמש"כ בסידור מהר"י יעב"ץ שבים זה הוא דאמרו דאפילו את דוד המלך לא כיבדו בעת הקרבת הקרבן, להורות שאין גבהות לפני המקום ולפניו לא ניכר שוע לפניו דל, והטעם לפי שבסיפור יציאת מצרים כולי עלמא שוים, קטן וגדול שם הוא, וזהו שאמרו "כולנו מסובין".

"וזהו כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, אפילו עם הארץ המספר ביציאת מצרים, משובח כמו גדול הדור".

(דרשות ח"ב ד"ה דל"ז)

לקבל על עצמו להיות צדיק גמור

בעל ההגדה סידר לומר 'הא לחמא עניא', ושם אנו אומרים 'השתא הכא לשנה הבאה בארץ ישראל, השתא עבדי לשנה הבא בני חורין'.

נראה שאין הכוונה בזה להתפלל על הגאולה העתידה, שהרי זה אנו מתפללים בסוף ההגדה 'כן יגיענו ה' אלוקינו וכו'...' אלא כונת הדברים לשוב בתשובה, ולקבל על עצמו להיות צדיק גמור, באופן שיאמר עליו בכל מקום מוקטור ומוגש לשמי ומנחה טהורה (מלאכי א: יא). ובכח"ג גם בית שהוא בחוץ לארץ, הוא מבחינת ארץ ישראל, וזהו כוונת התפילה 'השתא הכא לשנה הבאה בארץ ישראל' דאף אם ח"ו לא נגאל בשנה זו גאולה עולמית, עכ"פ אני שב בתשובה ומקבל על עצמי שיהיה שולחני וביתי ארץ ישראל, 'השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין', השתא אנו עבדים לתאות הזמן, לשנה הבאה בני חורין כולנו נוסקים תורה.

(דרשות ח"ב ד"ה דל"ז)

ואתפלל כדת

עזריה אצמי הדורות המפלגים בתורתנו

הקרבת קרבן פסח בזמן הזה - נ'

האם מותר להקריב קרבן פסח בלא תמיד של שחר • מה נעשה בתכלית וארגון הנצרכים בשביל האבנט לכהנים • האם צריך לחשוש לדעת הראב"ד דקדושת המקדש לא נתקדש לעתיד והוי מקריב קדשים בחוץ • קפידתו של הרה"ק מבעלז ז"ע לשהות בערב פסח בדרך רחוקה בגלל דעת רבינו

חידוש האחרונים דאפשר לחנוך את המזבח בקרבן פסח עצמו

תחילה נסיים במה שהבאנו להקשות בגליון שעבר בשם האחרונים, לדברי החת"ס שפסח שרי להקריב בזה"ז ולא תמיד, ומשום דהם צריכים לבוא משל ציבור ואנו אין בידינו שקלי ציבור, א"כ איך יתכן לחנוך את המזבח, והא אמרי' בגמ' דחנוכים המזבח בתמיד של שחר.

והסבא קדישא רבי שלמה אליעזר אלפאנדי (ש"ת סימן ט"ז) וכן **הגרא"י גליק מטאטש** (ד"ר יצחק ח"י ס"ל רלט סק"ד) כתבו לתרץ דברי רבינו בחידוש גדול לדניא, דכל מה שהצריכו תמיד של שחר אינו אלא לשלול - דבתמיד של בין הערביים אין לחנוך, ומשום דהוי חצי דבר או משאר טעמים, אבל שאר הקרבנות אינם נשללים משם, ושפיר אפשר לחנוך את המזבח בקרבן פסח עצמו.

אמנם **בעבודה תמה' שם** כתב להקשות קושיא נוספת, והיא, דהא ק"ל העולה עולה ראשונה שלא היא דבר קודם לתמיד של שחר, ומעתה אם תמיד של שחר לא יתכן להקריב משום דליכא שקלים א"כ אסור להקריב גם קרב"פ.

אמנם למעשה כבר יש מכוכה גדולה זה באחרונים אם כשאין כלל תמיד של שחר אם אסור להקריב שאר הקרבנות, **דבאוה"ח הק'** (רי"ש פרשת צו) כתב דבימי מצור וכד' שאין קרבן תמיד להקריב אסור להקריב אף שאר קרבנות, ו**בש"א** (מנחות פט ע"א) מסופק בזה, ואילו אחרונים רבים הקשו על דברי האוה"ח מסוגיא מפורשת בערכין יא ע"א דמבאר שם דמי"ז בתמוז שבטל התמיד עדיין היו מקריבים שאר קרבנות, ו**בכתבי הגר"ז** (מנחות מט) א"ל דאחד הביא לו ראיה זו מסוגיא דערבין, ודחה הראיה דגם אם אסור להקריב תמיד, היינו ר"ל שיש שעות ראשונות זמן התמיד אבל אח"כ שרי, ומצא דכך או כך אין מה קושיא על רבנו, דמנ"פ אפשר ללמוד מסוגיא דערבין שם להיתר קרב"פ אף אם לא היה לו קרבן תמיד מלפניו, או דבליכא תמיד כלל ליכא לתרץ דניא, או דאחד ד' שעות ליכא לתרץ דניא.

אמנם תמיהה נוספת תמהו בזה האחרונים דהא גם המזבח משל ציבור הוא, ואם אין בידינו שקלים אין משכיל"ז מזבח, וכן תמה מבגדי כהונה הערביים להיות של ציבור.

החששות שיש להקריב פסחים בזה"ז

מצד חסרון בבגדי כהונה

והנה רבינו בתשובתו כתב דמצד בגדי כהונה אין מניעה מהקריב כיון דסמי בבגדי כהן הדיוט, אמנם בתשובה אחרת (קובץ תשובות סימן טז) בתשובה לבעל היריעות שלמה כותב לו רבינו **זמור"ח הגאון מו"ה עקיבא זצ"ל הקשני** איך יעשה באבנט דכהן הדיוט דפליגי איך הוא אבנטו של כה"ג או לא ולא איפסקא מילתא, ואילו הגרע"א בתשובה להרצ"ה קלישר (שהואה בגליון הערב) צייטט בשם רבינו שהסכים שיש לנו מניעה מהקריב כיון שאין בידינו תכלית וארגון.

והיינו כדלחלק, דהנה נחלקו התנאים במסכת יומא (יב:) אם אבנטו של כהן גדול הוא אבנטו של כהן הדיוט או לא, דאבנטו של כהן גדול בשאר ימות השנה היה של ד' מינים, שיש תכלית וארגון ותועלת שני, ואילו אבנטו של כהן הדיוט אינו מפורש במשום נעשה, ונחלקו בזה התנאים, "א דנעשה מפשתי לבד ואינו כמו של כהה" וי"א דהוא כמו אבנטו של כהן גדול, וגם לתנאים אלו דהוא אבנטו של כהן גדול, נחלקו בזה קמאי אם הוא ממש כמותו שהוא ג"כ עשוי מד' מינים הני' (מש"מ פ"ח מקלי המקדש), או דהוא כמותו רק לענין לא שהוא עשוי מצמר ופשתיים ולא מפשתיים לבד, אבל לא היו בו ד' מינים (רלב"ח פ"ר תצחא).

והנה מה שכתב רבנו בקובץ תשובותיו לאיפסקא הילכתא בפלוגתא דתנאי זו, לכא' תמיהה דהא פסק הרמב"ם (שם ה"א ח"ד) דהוא אבנטו של כה"ג ולא מצאנו עליו חולק בזה, אלא דיש לזכור מה שהזכיר רעק"א דבר דברי רבנו שחשש לדעת המאמ"מ דבעינן ד' מינים באבנטו ו"כ אנו שאין בידינו

תכלית וארגון איך נוכל לעבוד עבודה, וצריך לבאר את דעת רבנו בתשובתו שלפנינו שלא חש לזה.

והנה הרצ"ה קלישר בתשובתו לרבנו עקיבא איגר רצה לפתור את בעיית האבנט בכמה תשובות ראשית רצה לתרץ דכמו שבציצית נקטנין שאין התכלית מעכב את הלבן כך גם בבגדי כהונה היה דינא הכא, אלא **דהגאון רבי שמואל סלנט** (כבוד הלכות דף מב) כתב על זה דאינו דומה כלל דבציצית הם מצוות חלוקות התכלית והלבן ומשא"כ בבגדי כהונה, ואילו **השאלת דוד** (כבוד הלכות שם) הקשה על תירץ זה מתוספתא מפורשת (מנחות ו.ו.) דד' המינים שבבגדי כהונה מעכבים זה את זה, אמנם **הג"ר צבי פסח פראנק** (בקונטרס שכ"ד דרישת ציון) מצידד להעמיד תוספתא זו כדעת ר"י דגם בציצית מעכבים זא"ז ע"ש.

עוד כתב הרצ"ה קלישר דומא ואין מעכב בבגדי כהונה שיהא הצבע דוקא מן החלוקין כלל שהוא באופי צבע זה שפיר דמי, וגם בזה פלפלו האחרונים הרבה, ואין כאן מקום להאריך בזה עוד.

למה לא חשש רבינו לדעת הראב"ד

דקדושת המקדש בטלה והוי קדשים בחוץ

והנה בספר **עבודה תמה** (שער ד) כתב שלדעתו הדבר ברור שמה שכתב רבינו לחותנו להיתר הקרבת קרב"פ בזה"ז לא כתב כן הלכה למעשה, זאת שהרי נחלקו הרמב"ם והראב"ד (פ"ו מהלכות בית הבחירה) איך קדשה שניה של בית המקדש קדשה לעתיד לבוא או לא, ודעת הראב"ד דלכו"ע קדושת המקדש לא קדשה לעתיד לבוא וסיים 'כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו' ועל כן כתב דהנכנס בה בזה"ז אין בו כרת, ומעתה לא יתכן שנקריב הפסח בזה"ז בעוד שלדעת הראב"ד אין בו קדושת מקדש ולא נחשוש לדעתו.

אמנם **בליקוטי הערות על תשובות חת"ס** (שם) כתב על דבריו דאין ראיה ממה שלא דן בזה החת"ס שכתב כן רק לפלפול, אלא משום דגם רעק"א לא שאלו על כך, ואדרבא משום דהוי פשיטא ליה להחת"ס דפסקין כהרמב"ם לא חשש לפרש כן, דהו עפ"י מה שהכריע המג"א (תקס"א סק"ב) כהרמב"ם דהנכנס למקום המקדש בזמנינו הוא בכרת.

ובשו"ת התעוררות תשובה (ס"ד פ) כתב בשם רב אחד באופן אחר, דאנו יכולים להקריב בתנאי, ואם הלכה כהרמב"ם יתא פסח, ואם הלכה כהראב"ד יתא חולין וכיון שקדושת המקדש לא נתקדשה לעיל ליכא ביה משום חולין בעודה, ועל **חתן סופר** (או"ח שער הקרבנות והכפרה פ"א תות ד) שגם בלא תנאי אין בזה משום קדשים בחוץ לדעת הראב"ד ע"ש.

הרה"ק מבעלז ז"ע הקפיד להיות 'בדרך רחוקה' מפני שחשש לדעת רבינו

לסימא דמילתא מן הראיה להביא את מה שסיפר **הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל** (הגדש"פ מפ"ס ספרים וסופרים עמ' מ) שכשעלה הרה"ק **מבעלז ז"ע** לארה"ק בשנת תש"ד ביקש מאנשי ביתו שיראו למצוא עבורו דירה בתל אביב אך מחמת סיבות שונות נשתהה הדבר, או אז הביע את רצונו שע"כ פסח וצעה להיות בתל אביב, והסביר אחיו **הגה"צ רבי מרדכי רוקח מבילגוריא זצוק"ל** את טעמו שלא ברום בוסם אופן להישאר בירושלים על גח הפסח, כיון שאפשר לפרש דעת 'החתם סופר' שנוטה לומר שמוותר להקריב קרבן פסח בזה"ז, לכן לא רצה להיות בירושלים בפסח כדי לא להיכנס בחשש חיוב הקרבת ק"פ, ועל"ש שדן בפסח דרך רחוקה.

נסיים באימרה נאה שהיה רבי **בעל 'שבת הלוי' זצ"ל**, דלכא' יש לתמוה על המנהג לקחת בליל הסדר דזווע זכר לפסח וביצה זכר לחגיגה, דמה ראו על ככה שיהא דוקא הביצה בשביל החגיגה והזווע בשביל הפסח בעוד ששניהם היו מין שני, ובזאת הדיחה והביצה רומזת על אבילות א"כ מן הראוי שיהא רמז האבילות בחגיגה, שחסרון החגיגה הוא מחמת חורבן הבית, אבל הפסח הרי לדברי רבינו מותר להקריב אף בזמן גלות ואין חסרוננו מבטא כ"כ את האבילות, ודפח"ה.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

חידושים ייחודיים מתורבתו ד"ע

א. לכל דיני התורה גר שנתגייס הוא כקטן שנולד ואין לו שום זיקת קרובה לבניו ומה"ל מותר להתחתן עם בתו וכן לכל שאר דיני התורה, לענין איהו דין חידוש החת"ס שבניו כן משלימים עליו דינים מסוימים.

ב. יחם סופר פרשת בא ד"ה וי' גיור [תקפג]

ג. לתוספת עיון למעינים, מה קשה על דברי החת"ס בזה מדברי הגמ' ביבמות עא ע"א במה שאמרו 'אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה ת"ל אז אז וכו', ואין נוכח ליישב הדברים.

לחשובה (על כל שאלה בנפרד) מזה את החשיב בנדרים הגרלה

בין המשיבים בחודש ניסן תתק"ס הגרלה

פרס ראשון: כרטיס סיטת לציון כרטיס החתם סופר כרטיס הידיואל ביומא הידיואל	פרס שני: 4 זכוכים כרטיס אחר בסך 500 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר" בטלפון 02-3131-325
2. במייל CH3131325@gmail.com
3. יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

מקרה קדושים

שפיר עזר ע"ז גפ"ע צדיק וצארי הדורות

בעל האבני נזר

השי"ת עומד ליד הקולומוס שלו
על בעל האבני נזר מסופר, בעת לימודו היה מתחשב ביותר בסברותיו של החת"ס יותר משאר גדולי האחרונים, והתאמץ מאוד ללמוד כל סוגיא עפ"י דרכו של רבינו, כשהושקע בעניני דבריו היה משתל ומתיעני בכל כוחו ליישבם, ואם קרה שבכל זאת הוכרח לדעתו לטעות מדרך רבינו באיזה סוגיא היתה ניכרת העגמת נפש על פניו כל אותו היום.

וסיפר הגה"צ אב"ד דווין נ"י, ששמע מהגה"צ רבי צבי הירש אייזנשטאט זצ"ל, חתן הגה"צ רבי יוסף נחמיה קורניצער זצ"ל מקאראק, כי היה באסיפה בה היו נוכחים הגאונים האידריים גדולי דורם; רבי חיים מבריסק זצ"ל, רבי מאיר אריק זצ"ל, רבי אברהם שטיינבערג זצ"ל מבראד, בעל המזחה אברהם, והחלקת יואב זצ"ל, וסיפר החלקת יואב כי היה לו הנהגה שבכל ר"ה הניסע לרבו הגה"ק האבני נזר זצ"ל, ובליילה היו מתפללים בדברי תורה, ופעם בא לרבו כמנהגו, וסיפר לו כי היה לו שאלה, והעלה להיתר ונימוקו עימו, והאבנ"ז דחה את ראייתו, וכשהיה החלק"י ראה מש"ך דחאו רבו מירושלמי מפורש, וכן פלפלו, לעת בוקר הביא החלק"י ראיה מלשון החת"ס סופר, ואז אמר לו רבו כי הפלפול נסתיים והזדק עימו, וכשהתפלל החלק"י מאד על רבו, שאלו מיוע, כשהבאיר ראיה למכביר דחה אותם, וכאן שהביא לו ראיה מלשון החת"ס כבר קיבל את הראיה, ענה לו האבני נזר (כיון שהחת"ס הוא איש שהשי"ת עומד ליד הפענוע היותו שלו שאל יכשל).

קונטרס חולדות משה בספר פרידס משה ח"א ע"א סג

איש אלוקים קדוש הוא
אינני כדאי לחלוק על החתם סופר מאריה דכולא תלמודא ולמד תורה לשמה ואיש אלקים

שי"ת אבני נזר אמה"ז ס"י ק"ג

שרוי בתענית ביום שחלק עליו

הגה"צ מוויאדילסלאב זצ"ל סיפר שקיבל מרבו זצ"ל שהיה תלמיד האבני נזר שסח לו רבו האבני נזר כי ביום שנראה לו שצריך לפסוק דלא תהיה"א אז ביום זה הוא שרוי בתענית.

אוצר הסופר ע"א ע"א 8

תולדותיו

פרקי חיו של רבינו זי"ע

ליל הסדר בצל רבינו

לאדם לטעות [בלע"ז מען קאן דאך פארגעסען] אמר לה מרן זי"ע א': דו קענסט פארגעסען אבער איך נישט, כלומר אצלי אין ראוי לי שיאירע כך.

הג"מ רבי יצחק ליב שרייבער זצ"ל, אוצרות הסופר יח עמ' צו

גילוי אליהו

מה שידוע שהעולם מספרים שאדמו"ר הגאון הקדוש מופ"ה מרן הישמש משה זי"ע א' פעם שלח חסידים להיות אורחים בליל הסדר אצל רשכבה"ג מרן החת"ס זי"ע א', כשחזרו סיפרו שהגאון חתם סופר זי"ע א' ה' עורך סדר יפה, אבל דבר משונה קרה שבאמצע הסדר נכנס איכר אחד והחת"ס ז"ל נתן לו יין ושתייה ואח"כ שתה מרן החתם סופר ז"ל מהיין שלו, והחסידים לא נתנו לו שלום ומאוד התפללו על זה, וכששמע מרן הגאון הישמש משה זי"ע א' מה שסיפרו שראו בביתו של הגאון החתם סופר בליל הסדר, והשיב להם שאיכר הנ"ל ה' אליהו הנביא זי"ע א', ולא ה' להם זכות ליתן לו שלום ויש מוסיפין שהחסידים לא רצו אפילו להסתכל עליו, והישמש משה אמר להם שלא היה להם זכות לראות אליהו הנביא זי"ע א'.

הרב זבולון המבורגר הגדש"ס שערי זבול עמ' צג

שמחה יתירה

בתו של מרן החתם סופר זי"ע סיפרה שבכל השנה לא הורגשה אצל אביה שמחה כזו כמו שהיה בליל הסדר, ואפילו המשרות ישובו לשולחן הסדר, ותחת כל כוס היה כן של כסף, וכל כלי כסף זהב שהיו בבית נתנו על השולחן מבעוד יום...

מתוך רשימות בכת' "מהג"צ רבי שלמה ברוך פראגער זצ"ל
אב"ד פקטוראוואל, בית סופרים (פרעשבורג) עמ' קנח

על פי המצה

בגמ' פסחים דרשו 'לחם עוני' לחם שעונים עליו דברים הרבה, ובדרשות (ח"ב ערד): פירש רבינו, שהמצה עצמה מדברת דברים הרבה, מבקשת ומתחננת שיאכלו.

ותמה הגאון רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל רבה של גלאנטא מהיכן שאב רבנו פרוש זה שלא נמצא לא בש"ס ולא במדרשים ואף לא בכתבי הא"ר זצ"ל, והשיב, אין זאת אלא שבעצמו שמע כיצד פונה אליו המצה ומתחננת לפניו שיאכלו...

קול חוצב להבות אש

וספרו, הגם שהיה דרכו בקודש בפרט לעת זקנותו לומר הכל בחשאי בהתלהבות פנימי בדרך נפלא עד מאוד, אבל בשני לילי הסדר היה קורא ההגדה בקול חוצב להבות אש עד שהיה קולו נשמע למרחוק בקרית חוצות...

מנהגי החת"ס פרק י' הערה יג

כאור החמה מזהיר

משבאה הצדקת הרבנית מרת חוה לאה ע"ה בת הגה"ק רבי יצחק וייס זי"ע [לימים אחת חבר של הכתב סופר זצ"ל] בברית האירוסין, סיפרו לה בנות משפחת החתם סופר את תואר פניו בליל הסדר, כאמור, ולא חפצה להאמין בכך, כיון שלא היתה מוצאה מהונגריה ולא האמינה ולא היתה רגילה לכאלה תיאורים, והייתה מפטירה כששוחחו מכר בהתבטאותה 'סאי' א גוזמא' (וזהו גוזמא) אולם כשנעשתה כלתו של החתם סופר, כאשר חלף ליל הסדר הראשון שלאחר נישואיה הודתה ואמרה 'א איך האב טאקע נישט געקענט א קוק טוהן אין זיינע אויגן - גלייך ווי איך קען נישט אין די זוהן אריין קוקן' (אכן לא יכולתי להביט בפניו כשם שאינני יכולה להביט באור החמה...)

טעם בשר בייתי האפיקומן

אספר לך מעשה שסיפר לי מו"ח ר' חיים צבי ז"ל וכו', בירושלים היה אחד בשם ר' זלמן שידלאווצר ז"ל הוא היה חסיד מחסידי טריסק למדן וחסידי בעל צורה ובעל קומה וכו' בנסעו לארץ ישראל נסע דרך קראקא והתיידד שם עם הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל בעל המכתב סופר והתקשרו בקשר של אהבה ושוחחו הרבה עניני חסידות, ובין הסיפורים סיפר המכתב סופר לר' זלמן ז"ל בזה"ל 'ימזין לי כבודו כי בליל הסדר כשחילק לנו אבינו החתם סופר זצ"ל כזיתים אפיקומן הרגשנו טעם בשר ממש, ותפש בזקנו ואמר בלשון אידיש המדוברת 'איך זאג אייך ביי די גארד שכן היה, ר' זלמן ז"ל בעצמו סיפר זאת למו"ח ז"ל זכותם יגן עלינו. אוצר ישראל ח"ב מכתביו של החסיד המפורסם רבי ישראל רחצנווייג זצ"ל

כי אין שכחה

פעם אחת בעת ליל הסדר שכח מרן החתם סופר זי"ע א' לעשות איזה דבר והצטער על זה מרן זי"ע א', וברתא דמרן זי"ע א' נענתה אליו הרי אפשר

הכנסת חתיכת מצה או "אייער לוקשן" למרק רותח בשבת

ואוכלים קניידלעך במרק, מכל מקום חתיכות של מצה אסור להם להכניס לתוך המרק הרוחח בשבת, ורק ביום טוב מותר, שהבישול לצורך יו"ט הרי מותר. אבל הקניידלעך עצמם מותר בכל אופן ליתנם לתוך המרק, מפני שהם כבר מבושלים, ואין בבישול אחר בישול (ראה קיצושו"ע סי' פ' סעי' ג', ואגלי טל אופה סעי' ט, ושו"ת חקל יצחק סי' י"ז).

ב. אייער לוקשן (היינו דמוי אטריות שנוהגים להכין בפסח על מנת ליתנו למרק), אין להכניס לתוך כלי שני רותח, מפני שדינם כדבר אפוי, ולא כדבר מבושל, כיון שהדרך לטגנם במחבת שיש בו שמן מועט מאוד, ובכח"ג דינו כאפוי ולא כמבושל (ולכן אינו דומה לאטריות חמץ, שהם מבושלים במקום, ולכן מותר ליתנם לכתחילה במרק).

ג. אמנם, במקרה שצלחת המרק כבר 'כפי שליש', מותר להכניס בו מצה או אייער-לוקשן, כפי שכבר הבאנו דעת הפרי מגדים להחיר בכלי שליש.

ולענין זה יש המקילין להחשיב 'מִצְקֶה' (ladle) ככלי שני, ונמצא שהצלחת כלי שליש (ראה ש"כ פ"א הערה ר"י, ע"פ המשנ"ב סי' ש"ח סקמ"ה. וע"ע שו"ת מנדנת אליהו ח"ב סי' פ"ב), אבל המדקדקים ראו להם להקפיד שלא לסמוך על זה (כפסק השו"ע סי' תנ"א סעי' כ"ח, והמשנ"ב סי' ש"ח סקפ"ו, וראה באורך בספר 'פסקי הוראה' הלכות בשר בחלב הערה קמ"ח), אלא יעשו כלי שליש ממש, דהיינו שיתנו מקדירה לקערה, ומשם לצלחת.

פניני הלכה

הלכות שבת צינור רבינו לשולחן השבת

דין אפיה אחר בישול

כבר נתבאר בגיליון הקודם שאין בישול אחר בישול, כלומר דבר שכבר נתבשל מערב שבת, אע"פ שהוא צונן, מותר לשוב ולחממו בשבת ע"ג קדירה רותחת וכדומה, כי אין בישול אחר בישול (ובלכ"ז שהוא דבר יבש ואין בו רוטב, כמו שנתבאר בגיליון הקודם).

אמנם כל זה הוא דוקא בדבר מבושל, אבל דבר אפוי, יש אחריו בישול, ולכן אסור להכניס חתיכת חלה או לחם לתוך קדירת המרק וכדומה, ודין זה מבואר בסימן ש"ח סעי' ה'.

אפיה אחר בישול בכלי שני, והזהרת רבינו החתם סופר

גם בכלי שני רותח החמיר הרמ"א (סימן ש"ח) שיש להזהר לכתחילה שלא להכניס דבר אפוי לתוך כלי שני רותח [אבל בכלי שליש מצדד הפרי מגדים (שם א"א סק"ה) שיש להקל, והובא נמי במשנ"ב (שם סקמ"ח)], וכן הזהיר רבנו החתם סופר (מנהגים פ"ה אות י"ב) שלא לטבול מיני מאפה בכוס קפה רותח, אף שהקפה הוא כלי שני.

וכל זה רק בעוד הכלי שני רותח כשיעור שהיד סולדת בו, אבל אם נצטנן יותר, מותר בכל ענין (ואינו דומה לכלי ראשון שצטנן שיש שהחמירו בו משום הרהקה וסייג, ראה מג"א סי' ש"ח סק"ח ושועה"ה שם סי"ז. אכן במשנ"ב שם סקט"ד מיקל).

היוצא מזה למעשה:

א. הנוהגים כרבנו החתם סופר לאכול מצה שרירה,

ענייני דיומא

שיבני אור עיני רבינו מתקופה זו

אם רבינו היה בכור, ואם התענה בערב פסח

בשו"ת מהריא"ץ (או"ח סי' ג"ב, הובא בחוטשפת למנהגי החת"ס פ"א אות ד') כתב שרבינו החתם סופר היה בכור, ועל סמך להתענות כל ערב פסח ולא רצה לסמוך הקפידים מסכת, ורק לעת זקנותו שכבר היה חלוש, אם נדממה לו ברית מילה שהוא היה המוהל, היה מיקל לעצמו.

ובאמת מקובל וידוע שמרנא החת"ס היה בכור, כמו שהאריך בספר חוט המשולש (כריש תולדות החת"ס) גופא דעובד, כשהורי החת"ס לא נפקדו יותר מעשר שנים, ורצה לגרשה בגט, ורק בדרך נס נפקדו אח"כ בבנם החת"ס.

ברם, בהקדמה לדרשות חת"ס (חלק ג') הביא הגרי"ג שטערן זצ"ל, שבספר אלף כתב (אות קצ"ב) פסק בדברים אלו, ממה שמעמ מבבל מח"ס שו"ת נר לוד, שהחת"ס עצמו אמר לרבי חיים ברייל שם הוא עצמו היה בכור, לא היה מתיר לעצמו לסמוך על סיום מסכת, הרי לנו שהחתם סופר עצמו לא היה בכור, ולכן לא נזקק להתענות בערב פסח.

כדי ליישב הדברים, כתב בספר זכרון למשה (עמ' ק"ט) בשם הגר"י ווייס זצ"ל ה"ד, דאפשר דמרן זי"ע בא אחר נפלים, והחמיר על עצמו כהפוסקים בסימן ת"ע שגם הבא אחר נפלים יתענה. אכן ראה בספר מועדי הסופר (עמ' תס"ח) שתמה עליו מדברי החת"ס עצמו בשו"ת (ח"מ סי' קמ"ח) שהבא אחר נפלים אינו מתענה, ורק בכור פטר רחם מתענה, ע"ש. עוד בענין זה ראה מש"כ בספר מנהגי רבותינו והלכותיהם (עמ' ק"ח הערה ל"ו).

היכל המועצה

עבודתו של יו"ר עקדושת רבינו ז"ל

"הפסדת נתח מקרבן פסח!"

יזכו לראות במו עיניהם את עריכת הסדר של ה"חתם סופר" בליל התקדש החג, יזכו להיות באוהלו בעת שיבוא אליהו הנביא לשתות מכוסו...

בצעדי ריקוד פיזו השניים אחר דמותו הקדושה של המרא דאתרא, ואכן תקוות לא נזכרה כשנכנסו לביתו נאוו קודש, והסבו כל אחד על מקומו. ר' שלמה זלמן זכה לשתות ממש בסמוך ה"חתם סופר", ואילו ר' דוד צבי אך מעט רחוק ממנו.

לעולם לא ישיחו את המחזה כאשר האיש משה רעיא מהימנא קדישא עומד ופניו להבים, ההגדה נאמרת מפיו בהתלהבות ובקדושה כניצוצי אש קודש, עד שנשמע באזניהם כמנגינה עריבה מבאה מעולם השמות שבגן עדן...

כשהגיעו ל"שולחן עורך" הגוש לפניהם, כמו לית המסובים, ממאכלי הפסח, ובכללם מרק עם קניידלעך העשויים ממצה, וכפי מנהגו של בברוקלין, אך הם בהיותם נאמנים למנהגי בית אבותיהם ורבותיהם, נבוכו, הם החליפו מבטים ולא ידעו מה עליהם לעשות: האם לעבור על מנהג אצלם שלא לאכול "שרויה", או אולי עליהם לאכול למרות זאת, שהרי אם לא יאכלו ייחשבו זה כפנייה בכבודו של מארחם הגדול שבענקים.

ר' שלמה זמן שישב ממש בסמיכות לרבינו החת"ס, הבין שאין לו שתי ברירות, הוא יישב כ"כ סמוך ובדאי תחשב זאת כפנייה, וכך מצא את עצמו ר' שלמה זלמן לראשונה בחייו וגם לאחרונה בולע אך בקושי את תחית הקניידלעך שבכפית המרק, וזאת רק בכדי שלא יקפיד אותו צדיק, אבל בחיורו ר' דוד צבי שישב מעט רחוק יותר הגליץ להתחמק ללא שירגישו שלא אכל...

הפסח חלף עבר, וצמד הידידים הורו אל רבם אחר ק' מצאנו, תוך שהם מספרים על כל שהותם בפרעשבורג ועל זכיהם להיות נוכחים בליל הסדר אצל החת"ס. הם תיארו לרבים את עבודתו בקודש והנהגותיו בליל הסדר, אך כשהגיעו לספר על "שולחן עורך" התחמק ר' שלמה זלמן מלספר שאכל את הקניידלעך, בושה אפפה אותו על שביטל מנהג אבותיו ורבותיו. אבל ר' דוד צבי סיפר גם סיפר, הוא פירט לרבו הדברי-חיים איך שחילקו גם קניידלעך, והשתבח בעצמו על שהצליח להחזיק במנהגו ולא לאכול, ולא כחבירו שישב קרוב ל"חתם סופר" וחשש מהקפדתו ונאלץ לאכול בעל כרחו...

אבל הדברי חיים רק החדיר מבט מאוכזב בר' דוד צבי, והפטיט בעגמה: "די נאר, האסט דערלייגט א שטיקל קרבן פסח!" [פתי שכמוך, הפסדת נתח של קרבן פסח!]

(אכן ראה בספר ספרא דמלא שיש שמעשה זה היה אצל חת"ס כמפגל ואצל אבא דדברי חיים)

צמד הידידים ר' שלמה זלמן ור' דוד צבי, היו לשם דבר, תלמידיו וחסידיהם של הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנו ז"ל, שניהם ידידים קרובים היו, יחד הקימו עסק משותף, ויחד ניהלו אותו בהצלחה, תוך כדי מסחרם המשותף הזדמן להם רבות לחלוק יחד שעות רבות בנסיעות ארוכות מחוץ לעיר ואף מחוץ לגבולות המדינה.

אך את הנסיקה הזו דומה ששני השותפים לא ישיחו כל ימיהם...

הימים ימי תחילת האביב, תחילתו של חודש ניסן, לאחר שהחורף המושלג והקפוא פינה את מקומו למעט קרני חום, יצאו ר' שלמה זמן ור' דוד צבי למסע ארוך ממקום מגוריהם שבגליציה, לעבר מקום מסחרם שבסלובקיה והונגריה, כאשר לפי חישוב מדויק שיהם עמדו וחישבו יהיה בידם לשוב הביתה לקראת חג הפסח הממשמש ובא.

אלא שכידוע לא תמיד הרצונות והתוכניות מתגשמות. הם לא ידעו אפילו להצביע על הנקודה שבה התעכבו מעבר לצפוי, הם לא ידעו להסביר לעצמם איך קורה להם שעוד יומיים מתקדש ליל שימורים, והם תקועים עדיין בניכר, הרחק מהבית וממחוז הפסחם...

אבל היטב הם ידעו שגם אם אין להם הסבר מניח את הדעת לגורם העיכוב, ובין אם ימצא האשם ובין אם לא, דבר אחד ברור: צריך במהירות למצוא מקום להיות בו בליל התקדש החג. הרי לא יתכן להעביר את הלילה הקדוש בין נכרים חלילה. מספיק שלא יזכו להסב עם משפחתם חת"ס, הסדר, מספיק שאת קושיות ה"מה" שתנח"מ יצטרכו לשאול איש את רעהו, או למצער לשאול כל אחד את עצמו. לפחות יזכו להסב בצוותא עם יהודים נוספים.

וממחשבה למעשה החליטו צמד החסידים לנסות מדרגם ולהיכנס לעיר פרשבורג, שם הם ידעו שקהילה יהודית תוססת תקדם את פניהם, הלא על צבאם עומד רבן של כל בני הגולה מרנא החתם סופר, ותחת הנהגתו פרשבורג היהודית זקפה את קומתה.

כאשר נצטוו הכוכבים בשמי פרשבורג בליל התקדש החג, עשו שני השותפים את תפילתם במחיצתו של רבינו ה"חתם סופר", תוך תקווה שיוזנו שאחד מנכבדי הקהילה יזמן אותם לביתו ויקיים בהם הלכה למעשה "כל דיכפין יית וואכל", אבל על הטוב הזה הם אפילו לא חלמו. הגאון הקדוש בעל החתם סופר בעצמו הזמין אישית לבוא לסעוד על שולחנו ולהשתתף בליל הסדר שהוא עומד לערוך.

את שמחתם של ר' שלמה זלמן ור' דוד צבי, לא ניתן לתאר, הם צבטו את עצמם לוודע שזה לא חלום: הם היהודים "הפשטנים" יזכו להסב במחיצתו של גדול הדור!! הם עצמם

כמה מהליכות ומנהגי רבינו בליל הסדר

הבהרה: רבים הם ההלכות וההליכות של רבינו בליל חג הפסח, ואנו לא ליקטנו אלא מעט מזעיר מה שאפשר בסמטרת מצומצמת זו, ותן לחכם ויחכם עוד.

אלא שתיקנו לומר את השבח על הכוס (ראה חידושי חת"ס עמ"ס פסחים צ"ט ע"ב, וע"ש שדאיין כן הוא, דח"ו לומר שתיקנו לאכול או לשנות כנגד לשונות של גאולה, ע"כ תיקנו לומר כסחים, והואיל ואין אומרים שירה אלא על הין, בענין נמי ד' כוסות. עוד בטעם תקנת ד' כוסות, ראה בדרשות דף קנ"ט טור א').

אופן בליעת הכזיתים

היה נוהג להכניס לפיו את שני הכזיתים [בין בכזית, הפצה, ובין בכזית מרור ובשני הכזיתים של הכריכה] מעט מעט, ולעסם, והניחם בצד הפה עד שבלע שניהם יחד בבת אחת (ש"ת או"ח סי' קכ"ז ד"ה תו).

אכילת אפיקומן אחר חצות

רבינו לא הקפיד על אכילת האפיקומן קודם חצות, אלא היה מאריך בסיפור יציאת מצרים, ופעמים היה מאריך כל כך עד שנדחה האפיקומן אחר חצות (ליקוטי חברי כן חיים, אכן ראה במנהגים להגד"מ סופר, פ"ג הערה פ"ג, שהעיר ע"ז הוביח מלשון רבינו בחינדי אגדה לפסח משנת תקצ"א, שהאפיקומן אוכלים אותו כחפז, מפני שנאכל דוקא קודם חצות ע"ש עמוד).

טעם בשר באכילת האפיקומן

בנו הגה"ק רבי שמעון העיד שבעת שאכל את האפיקומן אצל אביו בעל החת"ס, היה מרגיש טעם בשר (אוצר ישראל ח"ב עמוד קצב). והגה"ק מגאלנאטא היה מספר, שרבינו היה גריל באכילת המצה לפכו מיד ליד כמי שאחז בדברו, כי הרגיש בו כחמימות צלי קרבן פסח (ארחות הסופר קובץ ט"ז).

פתיחת הדלת בכוס רביעי

פתיחת הדלת בכוס רביעי, להורות שהוא משומר מן המזיקין, ולכן אין לחוש לזנוגות בשתיית ד' הכוסות (דרשות דף רע"ד טור ג').

כוס של אליהו

הכוס היה גבוה משאר כוסות, והיה משאירו אחר הסדר כל הלילה כשהוא מכוסה על השלחן, ויש מי שאומר שבשחרית לקח אותו לקידוש היום (כלקוטי חברי כן חיים ח"ה דף ק"ז, כתב שכן הוא נוהג, וכתב במנהגים פ"ג הערה ז' שבלי ספק ראה כן אצל רבו החת"ס. אכן ע"ל במנהגים ש"ל ע"י הגד"מ סופר שליט"א פ"ג הערה מ"ז, פסקם כזה וכתב שאפשר שהלח"ח נהג כן מעצמו).

הסיבה לנשיא

הרבניתי א"ח של החת"ס, הלא היא הורבנית מרת שרל בת הרעק"א, היתה נהוגת להסב, ולכן ציוה החת"ס להכין לה מבעוד מועד כסא מיוחד הראוי להסיבה (מכתב סופר ח"א ק"ע ע"ב).

היכל החתם סופר

הפגיש העולמי להפצת והגדלת מורשת החתם סופר

אימייל: chasamsofer3@gmail.com

דמונטינג לקבל את הגליון מדי שבוע במייל

נא לשלוח בקשת הצטרפות למיילת האמייל שלנו

מכריז גם בעמודי דרום פלוס

ניתן להשתדל לקבלת הגליון מדי שבוע למייל

(חשבונית קופה) היכל החתם סופר

לדריק

ההליכות והמנהגים

עדרי ונערי רבינו ז"ל

התלהבות ושמחה עצומה
בשונה מכל ימות השנה, בליל התקדש החג, היה ניכר על רבינו התלהבות ושמחה עצומה, פניו בערו כלפידים והאירו באור יקרות (ראה אריכות כזה בספר ספרא דמלא פרק י"א).

הנחת כלי כסף וזהב על השלחן

בליל הסדר אפילו המשרות ישובו ליד השולחן, ותחת כל כוס היה כן של כסף, וכל כלי כסף וכלי זהב שהיו בבית הניחום על השלחן מבעוד יום (ראה ספרא דמלא, וראה מנהגי החת"ס קונטרס לביכור פ"י אות י"א), והיה מכין זאת בעצמו בערב יו"ט בהידור בזריות ובשמחה עצומה (מכתב סופר ח"א דף ק"פ).

הלל בתפילת ערבית

רבינו לא היה אומר הלל בתפילת ערבית של יו"ט, וכמנהג אשכנז (מנהגים פ"י אות י"א, וע"ל בהערות ש"א שהיה אומר לעצמו בלא ברכה).

לא אמר פירושים בשעת ההגדה

רבינו לא אמר פירושים ודברי תורה תוך כדי אמירת ההגדה, באמרו שבליהו כזה עיקר המצוה לספר ביציאת מצרים, ולא לומר פירושים ודרשות, ואת כל הפירושים היה נוהג לומר בימי חול המועד, ואכן בליל הסדר היה יושב עם בניו ובני ביתו ומספר שעות רבות בלשון קלה פשוט של דברים בסיפור יציאת מצרים וסדר ההגדה (שירת משה עמו מ"ה), "ומוסיפים ומרבים לספר מאהבת השי"ת, ולהבת לבבנו בוועד עד לב השמים" (לשון החת"ס בדרשות דף ר"ד טור ד').

סיפור יציאת מצרים

"בשעה שיושבים לספר לבנינו סיפור יציאת מצרים, להשריש לבותם ביראת השי"ת מצרים, אזי שפע אלוה-עלינו, כמו במצאתנו ממצרים, וכשם שאז אכלו מן הממשיך ס"א סעודות וכו', כן עתה כל דרכין יית ויכול ולא יחסר מזו לו ולנו מאומה" (לשון החת"ס בדרשות, דרוש לשבת הגדול שנת תקצ"ד), ומגודל ההתלהבות של אדם באותו זמן, מתעורר הקדושה שהשפיע הקב"ה על ישראל בלילה ההוא שיצאו ממצרים (מרת משה פרשת צו), ורבינו עצמו כשהיה מספר ביציאת מצרים, היה קולו נשמע למרחוק בהתלהבות גדולה (חתן סופר בפירושי ההגדה דף נ"ה ע"א).

מזיגת הכוסות

מזיגת הכוסות לכל המסובים היה ע"י הממשמש (מכתב סופר שם).

ד' כוסות

ארבע הכוסות עיקר תקנתם הוא השבח שאומרים עליהם, שכך תיקנו לומר ד' שבחים כנגד ארבע לשונות של גאולה,

היכל החתם סופר

הפגיש העולמי להפצת והגדלת מורשת החתם סופר

אימייל: chasamsofer3@gmail.com

דמונטינג לקבל את הגליון מדי שבוע במייל

נא לשלוח בקשת הצטרפות למיילת האמייל שלנו

מכריז גם בעמודי דרום פלוס

ניתן להשתדל לקבלת הגליון מדי שבוע למייל

(חשבונית קופה) היכל החתם סופר

לדריק

יסודי העולם

מדשן ביתם של הני צדיקים יסודי העולם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל
ששתלם הקב"ה בדורינו אחר המבול
להקים את עולם התורה והחסידות אחר המלחמה

מזן הרה"ק מסאטמאר זי"ע

מזכרונותיו של הגה"צ ר' שלמה יהודה וויינבערגער אב"ד פאיע זצ"ל (משנת תש"ז - תש"ח)

ובזה פירש רבינו מה שאנו אומרים בברכת אשר גאלנו, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, שלכאורה למה מדגיש ונאכל "שם", והל"ל "ונאכל מן הזבחים". ועל פי סיפור הנ"ל מובן היטב, שבאמת צדיקים יחידים גזלו אוכלים גם היום את הקרבן פסח, ולכן הננו מבקשים "ונאכל שם", שנזכה לאכול הקרבן פסח בירושלים ע"ה"ק, ולא יחידים גזלו בלבד, אלא כולנו יחד נזכה לאכול שם מהקרבן פסח.

עוד סיפר הרב מפאיע, שביותר נתפעל מגודל התרגשותו של רבינו בשעת הברכה על המצה, ששאג בהתלהבות וקולי קולות כל תיבה ותיבה מברכת "אקבי" על אכילת מצה", ובשעת מעשה התנגעע בגופו למעלה מהשגת אגוש. וכן בעת אכילת הכזיתים של המצה והאפיקומן בהיותו מיסב על המטה, פניו בערו כלפיד אש, והתנגעע "ווי א קאכעדיגע קספל" (כמו מיחם רותח), מרגש אש קורש.

ועוד סיפר הרב מפאיע, שאחר הסדר סיפר רבינו בשם אביו הקדושת יו"ט זי"ע, שפעם אחת אחר הסדר התיישב הדברי חיים על המטה (והיטב בש"ט), ושם ידיו הקדושים על מעיו ודפק עליהם, ואמר: שישו מעי, שישו מעי, כמה שמות שם בכזית מצה ובשאר המצות שאכלנו. כמה כזיתים מצה יש ב"י, שישו מעי.

הרב מפאיע היה ג"כ כשרבינו היה לבדו בחדר ואמר שיר השירים אחר ליל הסדר הראשון, בהתרגשות גדול ובדמעות שליש וגעגועים גדולים.

בשנת תש"ח שנת הקמת המדינה הציונית, כשהיו מלחמות כבדות בירושלים ובכל ארץ ישראל, והרבה דם ישראל נשפך כמים ר"ל, עמד רבינו שלא כדרכו טרם נגינת "שומרים הפקר לעירך כל היום וכל הלילה", תאיר כאור יום חשכת לילה, ודיבר בהתרגשות מן התקוה לבנין ירושלים רק ע"י משיח צדיקנו. רבינו עורר נגד מה שרוצים היום ליקח בעצמם מדינה קודש ביאת המשיח בזרוע ברש, שאפילו אם לא נעשה בידי צדיקים היה הוא איסור חמור והעברה על השלש שבועות, ומכל שכן שזה מתנהג ע"י מינים ואפיקורסים, הרי הוא בוראי מרידה במלכות שמים, ומביא סכנה לכלל ישראל ח"ו. ורבינו האריך לעורר את הציבור בעיקרי האמונה.

אח"כ התחיל רבינו לאמר בהתעוררות - על הנוסח שלו - המילים שומרים הפקר לעירך כל היום וכל הלילה כו', בבכיות והשתפכות הנפש, ורבינו חזר על המילים הרבה פעמים בדמעות שליש, אחר שעורר ביותר את הציבור להתחזקות האמונה ולתשובה שלמה.

בתוך הדברים סיפר אז רבינו בליל הסדר ההוא, שלהרה"ק הדברי חיים זי"ע בא פעם אחת לבקר בתו הרבנית הצדיקת מרת רייצא אשת חבר של הגה"ק רבי מאטעלע הארנשטיינער זי"ע, שגרה במדינת רוסלאנד. וכששאלה הרב מפאיע מהו מצב היהודים ברוסלאנד? ענתה ואמרה שהוא גרוע ממצרים, מפני הגזירות הנוראות שסבלו היהודים מממשלת רוסלאנד.

דברי אלוקים חיים

יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא וכו'. בעל הגדה התכונן במאמר זה לתן לנו התחזקות. דבאמת צריך לעשות הכנה לקדושת החג עוד מראש חודש, ולא שישב אל הסדר פתאום מבלי הכן את עצמו כלל. אמנם אם עברו הימים ריקם, ולא אספת לנפש קדושה וטהרה והכנה לליל הקדוש הזה, מכל מקום אל יפול ורוחך ולבך לומר לנפשך גושא, 'תלמוד לומר ביום ההוא' - רצה לומר שגם ביום ההוא אם תשים נפשך בכפך תוכל להתקדש בקדושה עליונה, ולזכות להארה נפלאה של ליל התקדש החג.

(הגדה של פסח מהר"י ט"ב)
והיו מספרים בציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

יש לדקדק על הלשון כל אותו הלילה, מבעי ליה למימר כל הלילה. סיפר רבינו מעשה שסיפר הרה"ק ר' משה מראזאודאוו זי"ע שפעם אחת כשהיה בצאנו על שב"ק, והדברי חיים זי"ע לקח הכוס קידוש בידו לעשות קידוש, וישב כה בדביקות כמה שעות בזמירת נגינת הידוע (גלות גלות מהרה"ק מקאלוב זצ"ל). ואחר כך כשהתעורר ספרו לו זה, אמר הדברי חיים כי ממש ברגע עבר עליו הזמן שהי' באמת כמה שעות.

ובזה פירש רבינו שהתנאים הקדושים בהתפשטות הגשמיית, לולא שהיה שם מי שיקיץ אותם בבוקר מדביקותם, היו יושבים כן בדביקות כל ז' ימי החג, רק התלמידים שהיו במדרגה קצת פחותה, הם הרגישו בבוקר שעברה כבר הלילה, והם הזכירו רבותיהם שמה שנחשב בעיניהם כרגע היה באמת כל הלילה וכבר הגיע זמן קריש של שחרית, ולכן אמר שישבו כל אותו הלילה, כלומר בשביל התלמידים שהקיצו אותם ישבו רק אותו הלילה ולא יותר, ולולא הם היו יושבים כל ז' ימי החג.

(מליל הסדר שנת תש"ח, נכתב ע"י הרה"ח ר' מענדל קרויס שהיה נוכח)

השיבה הדברי חיים: גרוע ממצרים אי אפשר להיות, במצרים היינו עוד קודם קבלת התורה, ולא היה לנו התורה הקדושה. אבל כהיום יש לנו התורה"ק, ובשעת מעשה דפק בשמחה על לבו, ואמר: אה, אה, בזה יש לנו חיות (מיט דעם זנענן מיר זיך חת"י).

בין היתר סיפר אז רבינו ששמע מאביו הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע, שהדברי חיים אמר פעם אצל ליל הסדר, שידוע כי אליהו הנביא מקריב כל הקרבנות למעלה בשמים, ממדים כסדרם, ומקריב ג"כ בכל שנה הקרבן פסח. אבל הפסח הרי צריך להיות נאכל למנויו (וזכרם פ"ה מ"ח), ובכן צדיקי הדור הם המנויים על הפסח ההוא, ואליהו הנביא מביאם מבשר הקרבן פסח. והגם שחם בחו"ל, מביא אתו גם אוריא דארץ ישראל. והגם שהננו טמאי מתים, הרי טומאה הותרה בציבור (עי' פסחים עז. - עת).

וסיים הדברי חיים: אל תתשוב שזהו רק ברוחניות, אלא אכן בגשמיית התיכבד בש"ר. ואח"כ אכל הדברי חיים כזית האפיקומן בהתלהבות ורא. ואמר הקדושת יו"ט, שהוא ראה במו עיניו איך נטפו שומן מפיו הקדוש של הדברי חיים. והוסיף רבינו שמוכן מאליו שלא כל אדם זכה לזה לראות השומן זב מפיו של הדברי חיים.

בערב פסח שנת תש"ז נסע יחד עם רבינו להאיסד סייד, לאפות מצות בבית אופה "חרדים". והגם שרבינו עדיין היה חלש ממחלת השושנה (רוז), והיה לו רגלים כואבות, מכל מקום ניהל את אפיית המצות ברעדה, ורץ סביב להשגיח על כשרות המצות בפחד ואימה. רבינו חילק הבציקות, ואמר הלל בהתרגשות עצומה ובדמעות שליש.

ליל הסדר ערך רבינו באכסניא שלו ברחוב ראדני, בבית הרה"ח ר' מרדכי פליישמאן ע"ה. על הסדר היה לרבינו מנין מצומצם של אורחים, שכללו בתוכם אנשים פליטים שאבדו המשפחה שלהם בהמלחמה הנוראה. מלבד הרב מפאיע, היה בין האורחים גם הרה"ח ר' בערל אמסעל ע"ה, הרה"ח ר' חיים הערש יאקאבאוויטש ע"ה ובניו, וגם אברכים ספורים ובחורים שהשלימו להמנין אצל הסדר.

בשעת הדברי תורה הגיד רבינו דברי חיוק, שיחזיקו עצמם באמונה בה, הגם שעברו ימים קשים ומרים כל כך, ויתחזקו באמונה בביאת המשיח, וכימי צאתנו מארץ מצרים אראנו נשאלנו, ולעת עתה יתחזקו ביהדות, ולא יטמעו בזוהמת מעריקא. הגם שרבינו עדיין היה דעתו לחזור לארץ ישראל, אפילו הכי החזיק רבינו שני ימים טובים של גלויות, וניהל הסדר בשני הלילות, כשיטת הרה"ח

(הובא בגא"א אור"ח סימן תצ"ו סק"ז) שהעוקר דירתו עם אשתו מא"י לח"ל אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור, ובפרט שרבינו היה כאן לזמן בלתי קבוע, וכפי שהוכיח המציאות אכן נשאר רבינו לגור באמעריקא.

הרה"ח ר' בערל אמסעל ע"ה (מתלמידי הקדושת יו"ט זי"ע) שאל הקושיות מאת רבינו בליל הסדר ההוא, והגם שבדרך כלל היה איש שמח מאוד, אבל כשתחיל לשאול הקושיות של "מה נשתנה" עלה לו בזכרון הסדרים שהיה עורך בימים מקדם עם בני ביתו ובני שאבד ל"ע בהמלחמה, מלבד כן אחד ובת אחת. ובשעה ששאל הקושיות עורר לו ההרגשות, ופרץ בבכי, ולא היה יכול להמשיך ולשאל הקושיות של "מה נשתנה". אמנם רבינו כדרכו בקודש שצא בכל עת דבר צחות להחיות לב נדכאים ורוח שפלים, ושאל רבינו: ר' בערל, הנך "שאינו יודע לשאול" אינך יכול לשאול הקושיות? וזה הביא שתוק קל אצל כולם, והחיה את הלבבות נשברות של המסובים.

הוסיף הרב מפאיע לספר, שהגם שהיה אז ציבור קטן מאוד, מנין מצומצם, ערך רבינו את הסדרים באותו ההתלהבות ובקולי קולות, כמו שהיה אח"כ כשהיה לו ציבור גדול, בלי שום שינוי.

מרן הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זיע"א

עובדות קודש - ליל הסדר

זכיתי רבות בשנים ללוות את זקני הקה"ט זי"ע בדרך חזרתו מהמקווה לפני עריכת הסדר, והיה נעצר בדרכו מפעם לפעם ומקשיב לעריכת הסדר שנשמע מהבתים אשכנזים ספרדים וכו' וניכרה קורת רוח על פניו הקדושות. ושמעתי אז מפי' כמה פעמים שציטט את תרגום אוגנקלוס פר' משפטים זאלין דיניא דתסדר קדימהוין: שהסדר הקדוש מסדר וממתיק את כל הדינים מעל כל ישראל אמן כן יהי רצון:

היה מרגלא בפנייה הק', וחביב אצלו מאוד הווארט שאומרים בשם הדברי שמיאל' זי"ע על מה שנאמר במכת כינים, פעמיים בפסוקים בכפל לשון זיהיו הכינים בכל ארץ מצרים, והטעם שבכל המכות הרי החרטומים והמכשפים גם עשו, כדי להראות שגם הם יכולים, ולכן המצרים סבלו פעמיים, גם מהמכה עצמה וגם ממה שהוסיפו להם החרטומים. אבל במכת כינים שהיו פחות מעשרה החרטומים לא יכלו לעשותה, ולכן ניכפל בתורה, שמכת כינים הייתה במנה כפולה, כדי שלא ירוויחו המצרים מזה שהחרטומים לא עשו, ומזה ניכר גדול אהבה שזוהב הקדוש ברוך הוא את עמי ישראל בניו רחומי, ודפח"ת. [חכונני שהייתי מגיע לארץ ישראל בשנות חוליו, ולפעמים הי' מיוסר גופו הקדוש, כי את חולייני הוא נשא רח"ל, והשתדלתי באיזה אופן לומר לפניו ווארט זה, שאמרתי בליל הסדר וכדו', ומיד צהלו פניו הקדושות]. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. [מכתבי נכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-לינדון שליט"א]

זקני מביאלא זי"ע היה עורך הסדר באחד החזרים שבביתו נאווה קודש ולא בבית המדרש, כשרצו פעם להעביר את שולחן הסדר לחצר הסלון של הרבנית ע"ה שהי' חדר גדול. כשהוסיפו להפציר, אמר שהיות ובחדר זה יש תמונות לקישוט הקירות, דבר זה יכול למנוע את ביאת אליהו הנביא. הסכימה איפה הרבנית להסיר התמונות ואז נתרצה לערוך שם את שולחן הסדר.

טבל במקוה לפני הסדר, וישב מעוטף בטלית עד שולחן עורך, לבש את הקאפאץ של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א שהיה לו בירושה.

היה לו מיטת הסיבה, והסב גם בסעודה.

חוצה את האפיקומן ושמים מאחורי, וזקני זי"ע לא היה מסכים לגנוב האפיקומן כי ע"פ קבלה צריך האפיקומן להיות כל העת מאחורי, והיו אמנם אחרים שכן לקחוהו, אך אני לא הוצתי בראותי עד כמה מפריע לו הדבר. נראה היה כי זקני זי"ע לא היה אומר מאמר

הזהר 'פיקידא בטר דא', ועכ"פ לא שמעו אותו בקול לומר זאת.

זקני זי"ע היה מכבד את כל המסובים, ובעקר הילדים באמירת מה נשתנה, והיה מתחיל מהקטן לגדול כמנהג העולם. וכשהיו באים נכדיו בני בתו ע"ה שדברו בלה"ק ולא ידעו לומר מה נשתנה בשפת האידיש כמקובל, היה ג"כ מקשיב להם בשימת לב.

רבות בשנים גם החסיד רבי ישעיה אביגדור

דברי אלוקים חיים

במדרש [רבה יתרו] שמעי ותחי נפשכם [ישעי' נה. ג.] שרופא בשר ודם, דרכו היא שנותן רפואה לכל איבר ואיבר בנפרד רפואה מיוחדת, אך לא כן אצל כלל ישראל כשיהיו נזול חלילה, והגם שנפל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, יש עצה אחת שמעו ותחי נפשכם, לא צריך לחפש רפואה על כל איבר ואיבר בנפרד, משום שבתורה הקדושה מספיק רפואה אחת שמעו שומעים - "מהעיר זיך איין" כשיהיו מקבל על עצמו עול תורה ועול מצוות אזי שומעים את התורה וזה כבר רפואה להכל, שמעו ותחי נפשכם.

ובזהר הק' (פרשת ויקרא כג): "מאן דקאים בלילא למלעי באורייתא, אורייתא קא מודעא ליה דחיבה, ולא באורח דינא אלא כאמא דאדועא לברה במלה רכיך". פירושו: מי שמקושר לתורה, התורה מודיעה לו עונותיו, ולא בדרך של דין ועונש "בא' אוזי ויזי מאמע לערנט מיט א קינד מיט זיכט ויערטאר איידעלע ויערט, ררעדט אים איין".

זה אומר לנו בעל ההגדה "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" שזוכה לבחינת ראייה שנראה את עצמו, כמו שבמצרים זכו יהודים לבחינת ראייה לראות את עצמם ומצבם ע"י לקיחת צאן של מצווה וכו', והכו לדרגא הכי גבוה, "חומר ומלבנים לקחתו ועשיתו כלה" (שה"ש רב ד), על ידי "התייצבו וראו" זכו לראות, ולהיות העם הנבחר לדורי דורות, כך עורר השי"ת לכל יהודי, שרואה את עצמו מצב, ומדבק עצמו בתורה, להגיע לדרגה שזכו היהודים ביציאת מצרים.

[קטע קטן מתוך שמעו'ס לבחורים חז"ל פסח תשכ"ט-ש"ס בשעתו ע"י נכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-פשיסטה שליט"א]

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים: וכן "אמרו" זצלה"ה ביאר הזהבית עניין גדול, דהנה איש ישראל יש לו כוח לצאת ברגע אחד מכל הסטרא אחרא, ולעלות למדרגה להאחז ולהיכנס לקדושה ולהתקשר בשורשה, והראיה לה מציאת מצרים, שאף שהיו עובדי עבודה זרה רח"ל, מכל מקום אמר להם משה רבנו 'משכו ידיכם מעבודה זרה' (שמות רבה טז ב) מבחינת סור מרע, ותקב תוכלו לקחת צאן של מצווה, וזה עניין "למען תזכור את יום צאתך בארץ מצרים כל ימי חיך", דכל ימי חיך תזכור, שכשם שביציאת מצרים, ברגע אחד שמשכו ידיהם מעבודה זרה, מיד זכו להאחז בקדושה, כך גם כל איש ישראל כל ימי חייו ביצע אחד יכול לצאת מכל הסטרא אחרא ולהיכנס לקדושה. ודבר זה מורה על מעלת וגדלות ישראל. ולכן גם ניקרא "שבת הגדול" שנתגלה גדולת ישראל. [בנו כ"ק אדמו"ר מביאלא בעל 'להבת דוד' זצוק"ל עמ' תרס"ה]

גולדפארב ז"ל היה שואל מול רבינו את הארבע קושיות, והיה פותח בתמימות מרובה כילד קטן ובניגון ששואלים בו הטף: "דבי לעבין, איך וועל דיר פרעגין פיר קושיות..." [רבנו שיבח את גודל פשיטתו ותמימותו, ובהלוויותו זצ"ל למקורבו הגה"צ ר' עקיבא יוסף רבניבני זצ"ל אדמו"ר מפריסוב, שרב' ישעיה אביגדור שאל את הקושיות נפתחו שערי שמיים].

אחר גמר אמירת הקהל מה נשתנה היה אומר ג"כ. והיה אומר 'נאטעט אין הימל איך וויל דיר פיר קשיות פרעגין - והיה אומר בבכיה 'מה נשתנה הלילה הזה - הגלות הזאת שארוכה היא מאד וכבר אינה נסבלת, שבכל הלילות אנו אוכלים וכו' הלילה הזה כולו מרור, הגלות הזאת מרה הוא כלענה, וכך היה ממשיך את כל המה נשתנה ככהאי גוונא, והיה בוכה באמירתו זאת בכייה רבה, עד כדי כך שבסוף מה נשתנה לא שמעו כלל מה שאמר מרב בכיו והתמוגגותו בדמעותיו.

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה

משובה. זקני זי"ע היה מבאר תמיד (ואולי בשם צדיקים), 'הרי זה הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה, זה א-לי ואנוהו, שאם מרבים לספר ביציאת מצרים הרי זה הרבש"ע משובה שמרומים אותו ומגדלים שמו.

ובמורא גדול זה גילוי שכינה. זקני זי"ע כל שנה בהגיעו לזה נתלהב מאד וצעק בקול גדול ובהתלהבות נוראה זבמורא גדול זה גילוי שכינה, ונפל פחד גדול על כל המסובים. אף בשפוך חמתך' היו שאגות נוראות. ומי יבא בסוד קדושים.

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ץ עד"ש באח"ב. זקני זי"ע נהג לומר בשם המגיד מקחנץ זי"ע (לש' דיצה) "פרייזנץ עשיו", שמה עשיו. עד"ש - עשיו (מרומז ב'עדשים') וויל - באח"ב, כי סופך כבר בא יבא במזרח.

רבי עקיבא וכו' מאתים תמישים מכות. זקני זי"ע נהג לבאר, מדוע כ"ה מדייקת ההגדה בספירה כמה מכות לקו המצרים, בדיקו מס' כזה פחות או יותר? אך כתיב 'כל המחלה אשר שתי מצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך' ונאמילא כל המכות ששמו במצרים יש לנו הבטחה שהם לא יפגעו בנו, וא"כ טוב שיהיה כמה שיותר הרבה שבכך יהיו פחות מחלות וצרות אצל בני ישראל.

לא יצא ידי חובתו וכו' פסח מצה וזמור. זקני זי"ע נהג בכל שנה בהגיעו לפסח זו להעיר את כל הנדרמים והמנמנים כיון שזו חובה לאומר, שלא יצא ידי חובתו'.

הציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב מאפלה לאור גדול ומשעבר לנאילה. זקני זי"ע נהג כל שנה בליל הסדר לקרוא מהספה ק' צעם אלימלך' (פרשת יתרו ד"ה כי הוציא המבאר מדוע צריך כמה לשונות גאולה, ומסביר בשופי דהיה אצל בני' כמה מדרגות, היו אלו שעברו בפרך בחומר ובבלבנים והשתעברו גופם, ושמו ביצ"מ על שהשתחררו מהעבדות הקשה. וזהו בחינת מ'עבדות לחרות'. וישנם את אלו שהשהייה בתוך מצרים הטמאה הפריעה והזיקה לעבדות ה' ולהתעלות שלהם, וכשיצאו יכלו לעבוד את ה' ביתר הרווחה וקדושה וזה מאפלה לאור ביצ"מ גדול ברוחניות, וכל לשון ולשון כאחד לפי מדרגתו.

רבינו זי"ע נהג לעצמו בחומרות רבות בפסח: לא אכל חלבי כל הפסח, לא סוכר לא קפה ולא תה. ועיתים כמשקה חם היה שותה יין או מיץ ענבים עם מים חמים. כמו"כ אכל כל ימי הפסח רק מהמצות שנאפו בערב פסח. [זכרונות מנכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-פשיסטה שליט"א]

מרן הרה"ק ר' משה מרדכי מלעלוב זי"ע"א

טובות וזכרונות שנשמעו מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר בעל האורחות אהרן מפניסק קארלין זצוק"ל (ה"ב)

טובות ליהודים וצריך לראות לעשות לו טובה ולפעול למען הצלתו מפולין מגיא ההריגה.

מאז עברו שנים רבות והה"ק מבעלזא זי"ע נסתלק כבר, והד"ר קיסטער נתמנה לישופט מחזיק בתל אביב. ביום מן הימים שולח רבינו זי"ע לקרוא לו וביקש הימנו שהיות ור' לייזער לאנדא עומד כעת לפני משפט, יראה לעשות לו טובה במשפטו, כי היו אז כאלו מהניצולים שהיה להם תרעומת עליו שבתוקף תפקידו (כקאפו) היה יכול לעשות יותר טובות ליהודים ותבעוהו למשפט, השיב הד"ר קיסטער שאילו היה המשפט נערך אצלו בוודאי היה עושה משהו לטובתו, אך כעת שהתיק אינו אצלו אינו יכול להועיל מאומה כי לפי החוק אסור לשופט אחד להתערב בעניניו של שופט אחר, אמנם לפתע נזכר גם בבקשתו של הה"ק מבעלזא לפני רבות בשנים לפעול למען הצלתו ודבריו שאמר לו באותו מעמד, וכיון שראה ששני צדיקים בסגנון אחד מתנבאים ומבקשים אותו דבר, החליט בו במקום להציע את עצמו לעד הגנה במשפט, להעיד להגנתו של ר' לייזער לאנדא, ויחזור על דבריו של הבעלזער רב שהוא עשה הרבה טובות ליהודים - בתור עדות הגנה, וכך עשה. הוא הציע את עצמו בביהמ"ש כעד הגנה והגיע לביהמ"ש ביום המשפט, התובע אז היה איש אחד הידוע למשפחה, וכשהתבונן בעדי ההגנה הבחין בד"ר קיסטער, שאלו איך מתאים שאתה תעיד להגנתו של איש כזה, השיב לו אני איני יודע מאומה, רק באתי לחזור על הדברים שאמר לי הבעלזער רב שניצל ממחנות ההשמדה, שהוא עשה הרבה טובות ליהודים. כשמע שזאת התובע הבין כי שם ד"ר קיסטער יאמר את הדברים בבית המשפט תהיה כל עבודתו לריק, מיד לקח את התיק וקראו לגזרים - היה כאן קשי מופלא בין הבעלזער רב לבין רבינו זי"ע, ורבינו זי"ע השלים את עבודתו של הבעלזער רב זי"ע למען הצלתו של ר' לייזער לאנדא זי"ל. לאחריה נתמנה ד"ר קיסטער לישופט גדול והיה שומר תורה ומצוות ייונה ליכנס לרבינו זי"ע.

זי"ע שמעני עוד שאח"כ היה לו לר' אליעזר לאנדא זי"ל גם גדול עם בנו, הדבר היה ייחשידיך את בנו בח"ל, ולפני החתונה קיבל החתן שיתוק ברגלו רח"ל, ולא יכול היה להלך על רגליו, ונכנס ר' אליעזר לרבינו זי"ע ושאלו אם יש לבטל השידוך כי רחמנות הוא על בת ישראל, אך רבינו אמר לו לעשות את כל ההכנות הדרושות לחתונה, ולהדפיס הזמנות, הכל כמו שנהוג. וכשעלה החתן למטוס לנסוע לחתונה עדיין לא יכול היה להלך ברגליו והוצרכו להסיעו בעגלה. והנה כשרק נחת המטוס והחתן היה צריך לרדת מהמטוס קם על רגליו והתחיל להלך כאחד האדם, והחתונה התקיימה בעיתה ובזמנה והכל בא על מקומו בשלום. זיעזעכ"א

לבית זה, חל מהפך בכל הבית, והחתן ואף גם כל בני משפחתו נתעוררו לבבם וחזרו בתשובה שלימה. עובדא זה סיפר לנו כאמור רבינו זי"ע בעצמו, ואף אנו הכרנו יהודי זה והיינו עדים למעשה נורא זה.

יג כשנכנסנו פעם בני החבורה בב"ב לקו"פ אצל רבינו, אמרתי קמיה שאנו בני החבורה יושבים בצוותא בליל שיש ולומדים אור החיים הק, נענה רבינו זי"ע ואמר: אור החיים איז א גרויסע זאך, אח"כ אמרתי עוד שצריכים חיזוק בהתמדה, והשיב: אז מ' לערנט אור החיים רייניגט דאס אייז דעם מוח אין במילא קען מען לעריינען די

דברי אלוקים חיים

כאשר זכינו לסדר אותי בן נזכה לעשותי. אמרו חז"ל פתחו לי פתח כחורו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, וא"י בגמרא אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום, ואילמלא הקדוש ברוך הוא שעזר לו אינו יכול לו. ע"כ.

והנה כדי לפתוח פתח כפתחו של מחט צריך גם כן סייעתא דשמיא אולם צריך לזה גם עבודה עצמית, והנה ישראל כשהיו במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, והקב"ה נכבדו ובעצמו הוציאם ממצרים ונתן להם לטעום ממדריגות עליונות בבחי' טעמו ורואו כי טוב ה', אולם אח"כ היו צריכים לעבוד כדי להשיג אלו ההשגות. והנה פסח הוא זמן התגלות שנותנים משמים לטעום, ויש סייעתא דשמיא לפתוח פתח כחורו של מחט, ואם עובדים כראוי חוזקין לפתוח פתח כחורו של מחט, אזי בשבועות זמן מתן תורה חוזקין לפתח כפתחו של אולם.

ובזה י"ב כאשר זכינו לסדר אותו בפסח בסייעתא דשמיא, כן נזכה לעשותו בימי הספירה בעבודה עצמית, ואז יך שוכן מעונה בהר סיני, קומם קהל עדת מי מנה בשבועות.

ט עבודה נשגבה ראינו אצל רבינו בשעת התפילה, ה"י בעל בכי, וה"י בוכה רבות בקטעים מהתפילה אשר נתלה לבו באמרו, ועודני זוכר כשקראוהו פעם לעלות למפטיר כשהגיע לברכות ההפסדה, התחיל לבכות בקול גדול ופלגי מים ירדו מעיניו, בהזיוול דמעות רבות בתיבות "ולעלות נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו", וכן בעת התפילה בהגיעו לקטעים מעין אלו, וכמו"כ בזמירות שבת, וכשה"י אמר "לפניו נעבוד ביראה ופחד" נתלה לבו במאד, וה"י חוזר ושונה תיבות אלו עשרות פעמים ולא נרגעה נפשו הטהורה, וכן כשאמר "שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם" היו פניו יורדים גיצי אש, ולבבות ליהטו סביביו, וה"י מתנועע על כסאו, ממש שלא מעלמא הדין.

י בענין תפסית מחשבות יש סיפורים רבות מענין זה. ואספר בזה: כידוע לקראת חג הפסח היו מכינים ומכשירים עבור רבינו בשר, והוא לא היה אוכל כי אם כחות השערה, אשר אפי לא היה ראוי לברך ע"ז מחמת היותו פחות מכשעור, והשאר ה"י מצוה לחלק לבחורים ולילדים, וב"ה הגה"צ ר' סיני הלבשרטאטם שליט"א ה"י אצלו בשוה"ש בפסח שחל להיות בשבת, ולא היה ניחא דעתו כי הרי נוהגים אז ממישט זיך נישט, וגמר בדעתו שלא יאכל מהשרייר, אא"כ רבינו זי"ע בעצמו ייתן לו בשר בידו, אז יאכל, והוא עמד מאחורי כסאו של רבינו, ואז אכן פנה רבינו לאחריו ונתן לו חתיכה לתוך ידו, ולא עשה כן לאף אחד זולתו.

יא הגה"ח ר' ישראל גרוסמן (שליט"א) [זצ"ל] סיפר שפעם אחת נכנס אברך אחד אצל רבינו ולא אבה רבינו להביט בפניו, וסיבב את עיניו לאחור, ושאל הגר"י את רבינו, הרי אברך זה הוא תלמיד חכם ומשום מה מסרב רבינו להסתכל עליו, והחזיר לו רבינו זי"ע בשאלה: כשמזדמן לאדם נסיון לאכול מאכל שאינו כשר, ולא עומד בזה, הרי הוא רשע, ואם כשמזדמן לאדם נסיון של שמירת עיניו, ואינו עומד בזה, מה דינו?... והוא כי רבינו הבחין מיד על פני אותו אברך שנכשל באיזה ענין בשמירת עיניו והרגיש תיכף בזה, וע"כ הפנה ראשו ממנו.

יב רבינו זי"ע"א סיפר לי בהזדמנות א' עובדא נורא, בהזדמן אחד מאנשי שלומי שהתרגשה עליו צרה גדולה, שבתו התוודעה לבחור אחד שהיה רחוק מהיהדות וכבר עמדו לבוא בבית הנישואין רח"ל, ובא הלה לפני רבינו והתנפל בבכיה עצומה כי חרב עליו עולמו כי בנפשו הדבר. רבינו זי"ע"א ניסה להרגיעו והרעיק עליו טללי תחיה, אח"כ נענה רבינו ואמר לו שהוא מסכים להשידוך הזה, ואף עודדו שיראה שיצא לפועל וינשא זול"י, והיה הדבר לפלא עצום בעיניו שיעודד רבינו שידוך כזה, אך רבינו זי"ע עמד בשלו, כי בעיניו הצופיות ראה למרחוק... ואכן כך היה שבאו שניהם בבית הנישואין, והקימו יחדיו בית בישראל. ולא עברו ימים רבים ועבקות כניסתה של אותה בת ישראל

הייליגע גמרא - כשלומדים אור החיים זה מטהר המוח, וממילא יכולים ללמוד הגמרא (הק').

יד רבינו אמר פעם בקדשו, כי מה שאנו רואים בזמננו שיש התעוררות גדולה לתשובה, שיהודים שדורות כבר שכחו מקור חוצצם ועזבו את דרך ישראל סבא, מתקרבם עתה וחוזרים בתשובה, כל זה הוא מהשפעתו הק' של רבינו הה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע"א שעל ידי עבודתו הק' בשעתו להשיב לבבות לתשובה, הוריק אור התשובה גם לדורנו זה.

טו כשהיה רביה"ק עולה למירון, ורצו העולם ליתן לו קוויטלאך, מיאן רבינו לקחת הקוויטלאך, באומרו שבמקום קדוש זה צריך ויכול כל אחד לפעול ישועה לעצמו ואינו צריך ליתן קוויטלאך, ואינו צריך לשום סיוע מזולתו לפעול ישועה עבורו, רק שצריכים לדעת מה לבקש ואיך להתפלל.

טז בביקורנו לאחרונה בבלגיה שמענו הסיפור דלהלן: בעת מלחמת העולם י"השניה, לאחר שכבר הצליח הרה"ק מבעלזא זי"ע להמלט מצפוני הנאצים ימ"ש, ולעלות לארה"ק, שלח הבעלזער רב לקרוא לד"ר קיסטער, שהיה הי"ד של הוועד לפליטי פולין, ובהגיעו אל הקודש אמר לו הבעלזער רב שבפולין נמצא כעת ר' לייזער לאנדא (זי"ל) [שהיה קאפו] ועשה הרבה טובות ליהודים, והוא עדיין נמצא בתוך מאורעות המלחמה. ע"כ תראה לעשות משהו עבורו להצילו ממש. שאלו הד"ר קיסטער: הרי המלחמה בעיצומה ואינו יכול לעשות מאומה, ומה בכלל שייך לעשות כעת עבורו. אולם הה"ק מבעלזא עמד בשלו, וחזר ואמר: הוא עשה הרבה

מרן הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע

הסדר הקדוש במחיצת קדשו של מרן זי"ע

ומפרש צמא לך נפש כמה לך בשרי (תהלים סג ב) נפש רמז למצה (חכמי האמת) בשר"י נוס' רבי' שמעון בן יוחאי יש לי צמאון נפש אל המצה וכמיהה למאמר הוזה"ק פקודא בתר דא שאומרים בליל הסדר, ועל פי דברי רשב"י מפרש את הפסוק ליל שמורים הוא לד' (שמות יב מב) היינו הש"ת שומר ומצפה לעבודת הקדוש של בני ישראל לשמוע הלל ויתר שירות ותשבחות מפיות קדושים וטהורים בליל התקדש הזה.

הא לחמא עניא את הה' ביטא רבנו בניקוד צירה כמנהג אבותיו

מה נשתנה שאלו בניו נכדיו וניניו לפי הגילים ורבנו הנהיג שגם תלמידיו וכל הקטנים המסובים ישאלו כי כולם נחשבו אצלו כבנים המסובים על שלחן אביהם.

מפרש היה את מאמר חז"ל (פסחים קטז ע"א) וכאן הבן שואל מה נשתנה כי הבר דעת תיכף בתחילת הסדר מתלהב לבו מכח הקידוש והוזה"ק ושואל את אביו מה נשתנה הלילה הזה שאני מרגיש רוממות קדושה יותר מכל הלילות ואביו מלמדו ומסיים דבריו בשבח קבל נא על עצמך לתקן החסרון לצאת ממצרים כל השנה, ללמוד מהסדר, והגדת לבנך - היינו להשפיע גם לאחרים.

ופרש את הכתוב והגדת לבנך ביום ההוא (שמות יג ח) ההוא" גימ' טו"ב הגד וספר לבנך מה טוב ומה מתוק היום הזה של חג הפסח.

בעשר המכות היה שופך מעט יין מהכוס בכל מכה לעומת הנהוגים להתזי באצבע בין קטע לקטע היה מפזם גיגון מלבב שמייחסים אותו להרה"ק

בעל תורת חיים זי"ע כפי שנהג לעשות אביו הק', פעם לפני חגג התבטא מרן אודות התנועה הזו אפילו התנועה שמפזמים בליל הסדר גם כן מעוררת.

קהל המסובים לא היה אומר את ההגדה בקול אלא האזין לכל מלה היוצאת מפורשת מפי הכהן הגדול הוא רבנו ודברות קדשו מלהבות אש מאירות בשלל גוונים וחודרות ליגמי הנפש, בשית המדרש שרר שקט מופתי הקול מרותק למקומו לא נע ולא זז ובוולע בצמאון נפש כל תיבה היוצאת מפה קדשו.

בענין הארבע כוסות - הסביר מרן כי נודע שחג הפסח הוא הכנה לקבלת התורה הקדושה ותכלית יציאת מצרים היתה קבלת התורה כמו שכתוב בהוציא את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג יב) וד' הכוסות ששותים בליל הסדר הם כנגד ארבע אותיות שם הויה ב"ה רמז לפרד"ס פשט רמז דרוש סוד שש בתורה הק' שהם ג"כ כנגד ד' אותיות הויה ב"ה ואמנם ד' פעמים כוס בגימ' פרד"ס.

(מאיר החיים)

זה רבנו לא כל הקערות שוות ולא כל האזנים שוות, כן הקערה שהיתה על שלחן הצמח צדיק והאזנים הקדושות שלו יכלו לשמוע מתוכה תקיעות השופר אך לא אנשים כערכנו, וחזר על דברי זקנו כי מה כשתוב בהגדה מגביהים את הקערה היינו האותיות שהן יותר גבוה אחרי קערה"ה הן רפשו"ה שהן האותיות שופר"ר רמז שעל ידי המצה נעשה תיקון כמו בראש השנה בעת תקיעת השופר על אימרה זו היה חזר מרן פעמים רבות,

לאחר סידור הקערה שוב הכריז "קדש" פעם לאחר הכרזת קדש הוסיף בלחש קדש עצמך במותר לך.

בשנים שחג הפסח חל בליל ש"ק לאחר סידור הקערה שרו גוט שבת ורבנו אמר שלום עליכם רבון כל העולמים עד תמים דרכו אשת חיל בניגון המיוחד לחגים ואתקינו סעודתא בלי אומר בשבחין, ורבנו קידש בהתלהבות ובדבקות ואחריו קידש כל הקהל מרן הקפיד להשתמש

דברי אלקים חיים

בליל הסדר תשי"ז סיפר מרן את המעשה ברה"ק הסבא משפאלא זי"ע שהתערע על המלמד של בעל כי שינה בהסבר הסימן קדש ולא לימד את הילד לומר את הגימק שהילדים לא ירדמו והוסיף הרה"ק כי אפשר לפרש גם כן ווען דער טאטע קומט אהיים פון שוהל כשהאבא חזר מבית הכנסת רמז לאבינו שבשמים שבא לבתי ישראל ורואה כי על אף שישאל התייגעו לפני הפסח אנשים נשים וטף כולם כאחד עמלו בכל כחם ועבדו ללא לאות כדי לנקות ולסלק את החמץ ואף על פי כן באו כולם להתפלל ואמרו הלל בדבקות בהתלהבות ובחשק גדול, אזי "קדש" הקב"ה מקדש את עם ישראל בקדושה חדשה והטעם שלא ישנו התינוקות" רמז על הצרות שהן גורמות לקטנות דמוחין שלא יפלו חלילה בתרדמה של טרדות הזמן והצרות.

קדש ורחץ מפרש היה רבנו כי רמז מכאן שיש להקדים את העשה טוב לפני סור מרע היינו לקדש עצמו תחילה ואחר כך ירחץ ממעשיו הרעים כי אם פותחים בסור מרע אפשר שלא יגיע ח"ו אף פעם לעשה טוב ועל דרך זו פירש שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר (שמות יב טו) כלאורה קודם משביתים את השאר ואחר כך אוכלים מצות אלא יש לומר כי מצות תאכלו זו בחינת עשה טוב תשביתו היא בחינת סור מרע רמז מכאן שיש להקדים את העשה טוב לפני הסור מרע.

ביין לארבע הכוסות בערוב ימיו נאשר נחלש הכינו למענו מיץ ענבים אולם לאחר שהבחין בזאת בכוס הראשונה החליף את הצנצנת שהיתה מוכנה למענו בצנצנת היין של ר' דוד לייב שוורץ זצ"ל שישב ממולו אשר היה לו יין אמיתי" ברם כאשר שאלו אחד החסידים לפני החג בענין שתיית הד' כוסות היות שסובל מצרבת יעצו רבנו להשתמש במיץ ענבים.

ורחץ - אחרי הרהיזה נטילה היה מפזם לעתים לעצמו את הגיגיו ביה אבא רחיש וכי" ופרש פעם תיבות אלו איך וואש מיך און באשעפער היינו להטהר ולטבול בבורא.

מגיד - בהחל רבנו בעריכת הסדר נפרצו כל הסכרים וגאו בקרבו רגשותיו, בפרט תענוג היה לשמוע עת קלחו מפה קדשו מאמר הוזה"ק הקדוש פקודא בתר דא אשר בו מתאר רבי שמעון בר יוחאי כי הקב"ה והפמליא של מעלה באים לבתי ישראל לראות בעריכת הסדר הקדוש. וכדברי רבי שמעון כן היתה תחושה בעת אמירת רבנו כי מרחפים בעולם רוחני מוקפים מלאכי עליון,

מרב כיסופיו לסדר הקדוש לא התעכב רבנו אחרי התפלה אלא הודר וחדרו לבש את הקיטל ומיד כנס לבית המדרש לעריכת השלחן כל רגע היה יקר בעיניו עד כי לא יסולא מפז וכל הון דעלמא לא ישוה בו באשר ארע עיכוב קל בהתחלת הסדר התאונן מרן בפני מקורביו, "גדולים ממני מרגליות ויהלומים"

שלחן רבנו נערך עוד מבעוד יום במבחר כלי הכסף היקרים שהשוו לו מראה שלחן מלכים, כמו כן הוכנו על כל השלחנות צרכי הסעודה הנחוצים לעריכת הסדר, מאות המסובים הודרו חיש בתום התפלה לתפוס מקומותיהם שנקבעו מבעוד יום, ברם גם אלה שלא נותרו לעריכת הסדר היו נשארים עד גאל ישראל או לפחות עד אחרון הקדוש אלה נעמדו על הפרצ"ס או בכל מקום שאפשר היה לחזות משם בפני קדשו של רבנו כולם כאחד ציפו בכליון עינים לכניסתו של הרבי.

בהכנסו במלוא הודו וזיוו השלחן הס' בבית המדרש וכל העינים נשאות אל פני קדשו בהתייצבו על מקומו הכריז בקול אדיר "קדש" תחילה היה מסדר את הקערה לפרטיה דבר דבר על מכונו, את אשר התרחש בשלחן הסדר את רוממות המעמד דל הקולמוס מלתאר למי שלא זכה להשתתף בו, רבנו המסב בראש השלחן כשפניו מאירות ומזהירות היה נראה כמראה הכהן בעבודתו הקדושה סביבו הסבו בני משפחתו.

פעם בליל ש"ק שלפני חג הפסח התבטא, נהוג בעולם שהבנים הולכים אל אביהם לעריכת הסדר און איך גיב מיר א עצה (ואני נוטל לי עצה) אני קורא (מזמין) את אבי אלי.

כ"ק הסבא קדישא זי"ע היה מאריך מאד בסידור הקערה בלי שירשה למישהו לעזור לו ואילו רבנו עשה זאת במהירות, אך מהדברים הפלאיים שבהליכותיו (היה זה בעיקר כשהיה נכחותיה המלאים וכנראה שנהג כך כדי להסתיר את רגשות לבו) כי היה מחפש תמיד אלהות שיתכנס כביכול תמיד מצא איזה פגם פעם חסרו כסאות פעם חסרו כלים בפרט כלי כסף, פעם הודעק היכן כלי הכסף וכי אני צריך אותם שיעמדו בארון? ופעם חסרו הפריטים שנוצחים לסידור הקערה.

פעם בעת סידור הקערה חיפשו וחיפשו את הכרפס הוזכרו שמות הממונים על הכנתו קראו לאחד לשני לשלישי בסופו של דבר התברר כי כל אותה העת היה הכרפס מונח על השלחן.

בהזדמנות העיר אודות כך כ"ק מרן אדמו"ר בעל תורת מרדכי זי"ע. שמעתי אומרים שהיה מנהג בוויז'ניץ לכווס בערב פסח אמנם אין זה רק לפנים ולא לעשות ח"ו ריב ומצה.

מרן סיפר בשם זקנו הרה"ק בעל הצמח צדיק זי"ע שאמר כי אם מטים און לקערת הסדר אפשר לשמוע את תקיעות השופר הוסיף על

מרן הרה"ק בעל השפע חיים מצאנו זי"ע

זמן חרותינו... זכרונות מנחם הפסח תש"ו (ח"ב)

נבטחו על קידוש השם נמצאות עכשיו פה... באתם להתפלל היום בעד עליו נשמותיהם, אולם ברגע שהורכים אשר באו הנה מגן-עדן ישיקפו לעבריהם ויראו כיצד סר צלם האלקים מעל פניהם, כי הנכם חיים חיי הפקר, בוודאי יאמרו "קצנו בבנים כאלה: הלוואי היו נלווים אלינו כשהכניסו אותנו לתאי הגזים ולקרימיטרונים, הלוואי היו עולים עמנו השמימה ולא היו נופלים לאן שנפלו" - - -

ולקול סער הבכיות המרעידות של הציבור הגדול, המשיך מרן זי"ע וקרא אליהם ברגש רב, שיחזרו לצור מחצבתם וייתבו מעשיהם, ישמרו תורה ומצוות ולא ינתקו חלילה את הקשר עם אבותיהם ואמותיהם, אחיהם ואחיותיהם וכל בני משפחותיהם, הנמשך כשלשלת ארוכה מדור לדור עד משה רבינו בר סיני.

אגב יציין מה שסיפר איש האשכולות, הרה"ח ר' חיים אלטר ראטה ז"ל, אשר ידו לא זזה מיד כ"ק מרן זי"ע מאותן שנים עד יומו האחרון, שמונה בוכרונ מעמדי ה"זכור" בשנה הראשונה לאחר שמלחמה, שכאשר הכריזו בבית המדרש "קינדער ארויס", לא יצא שום אדם החוצה... כולם נשארו להזכיר את נשמת קרוביהם, הוריהם, אחיהם ואחיותיהם, בניהם ובנותיהם.

מובן שדרשה נוקבת ומוזעזת, זה, שהקדשה בחיל דמעות מעיני הנוכחים, לא השאירה את החלשים בדעתם ובהם בכליהם, ורבים מהם נכנסו לאחר התג אל מרן זי"ע, ובדמעות שליש בקשו שיתגב ויכוון אותם בדרך הישר ויקרבו לעבודתו ולתורתו. מרן זי"ע, באהבתו הרחמימית קירבם באהבה וחמלה, בלי שום תוספת של תוכחת מוסר, הכניסם לבית מדרשו עד ששבו למקור מחצבתם, לעשות נחת רוח להוריהם וקרוביהם, הקדושים שהתעלו בלהבות האש השמימה, שלא יתיבשו בהם ולא יאמרו "הלוואי היו נלווים אלינו כשהכניסו אותנו לתאי הגזים ולקרימיטרונים, הלוואי היו עולים עמנו השמימה ולא היו נופלים לאן שנפלו"...

מקרה מעניין ארע תקופה קצרה אחרי חג הפסח, שהגיע אז משלוח גדול של מצרכי מזון עבור השוהים במחנה בפערנוואלד, שנשלח עוד קודם הפסח על ידי ארגוני חסד שמשלוח הברית. השאלה התעוררה עקב כך שבמשלוח היו הרבה מוצרי חמץ ולא ידעו מה דינם לגבי חמץ שעבר עליו הפסח. כ"ק מרן זי"ע זימן אליהם לדירתו כמה תלמידי חכמים ויחדיו ליבנו היטב את הענין עד שהוציאו פסק הלכה כדת של

כדי שכל ידי זה יבואו לאמונה שלימה. מיד קבלו בני ישראל על עצמם להתחזק באמונה תמימה, להאמין בהש"ת, גם כשאין רואים ניסים ונפלאות.

רמז זה מונח בכתוב, שכאשר יורא ישראל

מרן זי"ע רצה להספיק את אכילת אפיקומן קודם חצות, לכן מהיר קצת ואכל מעט מאד ב"שולחן ערוך", בעוד לקהל המשתתפים הורה לסעוד את סעודת החג במתינות לכבוד שמחת יו"ט. המאכלים הוגשו בשפע רב, בזכות המימון הדרוש שמרן זי"ע הצליח להשיג קודם הפסח.

היו אז כאלו ש"התאוננו" על שלא שייך להקפיד על המנהג הקדום שלא לאכול אצל השני בחג הפסח [זיך נישט מישן], כי כולם אכלו מהמטבח המרכזי שהכין מנות אוכל עבור כל תושביהם החרדים של פערנוואלד, בתכלית הכשרות ועם כל החומרות, כפי שמרן זי"ע נתן הוראות מפורשות. מובן שמרן זי"ע לא אכל ממאכלים אלו, אלא מה שהכינו במיוחד עבורו באופן פרטי.

זקני החסידים ששהו עם מספרים בערגה על הדברי תורה וסיפורי צדיקים, הביאורים והפירושים, שזכו לשמוע אז מפי כ"ק מרן זי"ע, שהיה לבוש קיטל ומעוטר בטלית, אשר כדרכו בקודש כל השנים, כמנהג זקניו הקדוש מרן הדברי חיים זי"ע, התחיל את סיפור ההגדה מבריתא העולם ויצירת אדם הראשון, השתלשלות הדורות עד האבות הקדושים וירידתם מצרימה. כן הירבה להסמיך לסיפורי גלות מצרים הרבה נקודות שהם ראו בעצמם בגלות הגרמנית, בשנות המלחמה, והדגיש שהם, במצבם הנוכחי, יכולים

בשנה כזו להרגיש בחוש את חג החרות של בני ישראל מארץ מצרים. לקראת סוף הסדר כיבד מרן זי"ע את אחד המשתתפים, שיזמר את הפיוט "חד גדיא".

השולחן הטהור באשמורת הבוקר...

בליל יו"ט שביעי של פסח ערך מרן זי"ע את שולחנו לפני קהל ועדה בשעה מאוחרת מאד, קרוב לאשמורת הבוקר, וכשאמר את הדברי תורה, היתה השעה כבר 6:30 בבוקר... בתוך הדברי תורה שנשא אז ביאר את הפסוק, וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויירא העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. בדבריו עמד להבין את סיום הפסוק, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שלכאורה אין לו שייכות לכאן, כי כאן מדובר על הניסים שארעו לעם ישראל.

אלא שבני ישראל התבוננו על עוצם הניסים שהשיג עשה להם, החל מהמכות במצרים, ואחר כך קריעת ים סוף, שהם ניסים למעלה מדרך הטבע, ולא ידעו למה הם זוכים לניסים גדולים כאלה. רק משעשו חשבון-נפשם הגיעו למסקנה שבשמים יודעים שאין להם אמונה אימתנה וחזקה בהש"ת ולכן עושים להם ניסים,

דברי אלקים חיים - תש"ו

הקב"ה מצרף מחשבה ומעשה של שני אנשים כדי לברוא מלאך עם גוף ונפש צדיק דבר תורה אחד שאמר מרן זי"ע באותו ליל סדר, על הפסיקא בהגדה "זאקא את אביכם את אברהם מעבר הנהר", על פי הסיפור הידוע, שהנה"ק רבי עזריאל הורוויץ זצ"ל מלובלין, המכונה ראש הברזל, חזר בפני היהודי הקדוש זי"ע על דבריו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שפירש הפסוק, ואקא את אביכם מעבר הנהר, אביכם מלשון רצון, כמו שכתוב, לא אבה יבמי, והש"ת לוקח את הרצון שלנו, מעבר, היינו מן העבירה, הנהר, להאיר אותה בנהורא.

והנ"ל בזה בהקדם מאמרו הידוע של הרה"ק רבי ר' זושא מהאנפאלי זי"ע על הגמרא, ישראל קדושים הן יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, וקשה, למה זה שיש לו ואינו רוצה בקדוש. גם דברי תוס' אינם מובנים, שכתבו שם: ויש שיש לו ואינו רוצה - ואפי' איקרו קדושים שזמן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת, עכ"ל. הלא נראה שדרשו לגאוי את זה שיש לו ואינו רוצה, שהוא מזמן את חבירו רק מפני הבושת, ולמה נקטו איקרו קדושים בלשון רבים.

אלא שידוע שמכל מצוה שאדם מישראל מקיים, נברא מלאך, שיש לו גוף ונפש, שהם שני יסודות רוחניים, אש ורוח. מחלק המעשה של המצוה, שהוא חלק גשמי, נברא גופו של המלאך, ומחלק המחשבה, שהוא חלק רוחני, נברא הנפש, אם כן, אדם שמקיים מצוה רק מפני הבושת, בלי מחשבה תחילה, בורא רק את הגוף של המלאך, לעומתו, זה שרוצה ואין לו, שעושה רק את חלק המחשבה, בורא רק את נפשו של המלאך.

אמנם, כיון שבני ישראל ערבים זה לזה ונחשבים גוף אחד, מצרף הש"ת את חלק המחשבה של אחד עם חלק המעשה של השני, וביחד נברא מלאך מושלם בגוף ונפש. זהו ברמז דברי חז"ל, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, שהש"ת לוקח את המחשבה של האדם שלא עשה מעשה, ומצרף אותו למעשה של אדם שעשה בלי מחשבה, וכך יוצא מלאך מושלם.

לכן, כשיש שני אנשים, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, אי גם זה שרוצה ואין לו, אינו מושלם, כי בורא רק את חלק הנפש של המלאך, ורק בצירוף עם זה שיש לו ואינו רוצה נברא מלאך מושלם. לכן כתבו תוס', ששניהם יחד איקרו קדושים, כי זה שעושה מפני הבושת מצרף את חלק המעשה שלו לחלק המחשבה של זה שאין לו ורוצה. עכ"ל.

בדרך זה ביאר מרן זי"ע: ואקא את אביכם, שהש"ת לוקח את הרצון ואת המחשבה שיש לאדם אחד, מצרף אותו עם חלק המעשה של אדם אחר שעשה בלי מחשבה, וכך נהיה שלימות עד שמקיימים, מעבר הנהר, שמאיר בנהורא את העבירות.

את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים, שראו את הניסים שעושה עמהם הש"ת, באו מזה לידי ויראו העם את ה', שהתיראו ופחדו שמא אין בהם אמונה, ולכן התעוררו ובאו לידי, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שחזקו עצמם במדרגות האמונה בכל לבבם ונפשם.

"קצנו בבנים כאלה! הלוואי היו נלווים אלינו כשהכניסו אותנו לתאי הגזים ולקרימיטרונים" - -

ביום אחרון של פסח נהר לבית מדרשו, לתפילת שחרית, המונים מתושבי המחנה, לרבות אנשים שהתחזקו, עקב המצב הקשה והנסיגות הכבדים, מדרך היהדות, כדי להשתתף ולטול חלק ב"הזכרת נשמות" לזכר יקירי נפשם שניספו על קידוש השם. משהבחין מרן זי"ע בהם, עלה אל הדוכן לפני אמירת "זכור" והשמיט דברי כיבושין באוני כל הנוכחים בבית המדרש, עד שהרתיע מצולות בנפשותיהם.

פניו הקדושים בערו באותה שעה כלפיד אש. הוא דיבר בסערה ידיבורים נוקבים שחדרו ללבבות נשברים וזיעזעו אותם עד היסוד. בתוך הדברים אמר: הנשמות של אבותיכם אשר

פאר מקדשים

פנינים נדירים מספרים עתיקי ומוק

פרישת צו תשפ"ה

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה. (ו ב)

אין צו אלא לשון ירחוק מיד ולדורות, איך שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס. (רש"י)
שמעתי בשם האריז"ל עפ"י מאמרם ז"ל (סנהדרין נו) אין צו אלא ע"ז, והוא דעל ע"ז מענישין אף על
ההור (קידושין לט), ולכן צריך להביא עולה אף על הרהור. וזהו אין צו אלא לשון זרז, היינו דעל
ע"ז צריך זהירות ביותר ממענישין עליה אף על הרהור. והנה בע"ז הוא פוגם בכל העשר ספירות,
וזהו שאמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס, שהוא ר"ת כל י" ספירות.
(בית פרץ דרוש כג (זאלקאווא תק"ט) לרבי פרץ מ"מ מבראד)

זאת תורת העולה היא העולה. (ו ב)

הואיל ויש מקום לנכות חוב הקרבנות כאשר אין המקדש קיים ע"י תפילות ותלמוד תורה, כדכתיב
ונשלמה פרים שפתינו, אמנם לא נוכל לשלם אלא החלק המוקטר ומוגש לגבות, והש"ת ימחול על
הקרב לפניו בחלוף דבר שפתיים, אבל לא נשלם חלק הקרבנות הנאכל לכהנים שהוא ממון בעלים.
אולם בקרבן עולה שהיא כולה כליל לשמים ואין בה דבר לבנה, נוכל לרצות בשתי שפתינו אל
אדון אף כשאין מקריבין, וכאלו הקרבנו עולה תמימה מבוצת.

זהו אמרו זאת תורת העולה היא העולה, כלומר לימוד תורת העולה דהיינו העוסק בתורת עולה -
כאלו הקריב עולה, באשר היא כולה כליל לה' על מוקדה על המזבח, ואין בה חסרון לכהנים.

(מלאכת מחשבת (ויניצא ת"ע) לרבי משה חפץ מאיסליה)

והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. (ו ד)

האלקי מוה"ר יצחק לוריא ז"ל שרוח ה' דיבר בו, אמר על הבית החיים [שבהר הזיתים] שהוא היה מקום
שפך הדשן בזמן הבית, וכן נראה שנמצא בחפירת הקברות כמה שברי כלי חרס, והעפר כמו אפר.
ומפני כך גם כן הוא מסוגל להיות בשר המת מתעלל וכלה תוך כ"ד שעות, ושמאת ה' היתה זאת לנו,
להיות אותו תחום מקום אחוזת קברות, לקיים (דברים לב, מג) וכפר אדמתו עמו.

(אלה מסעי (וואנזבעק תצ"ח) למהר"ם חאגיז, ד"ה האלקי)

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. (ו ו)

בספר יוסיפון [פ"ג] הביא, כשכנו בני בית שני ויבנו המזבח כמשפטו, וערכו עצים על המזבח ובשר
הקרבנות על העצים ואש הקודש לא מצאו, ויתפללו עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה ומרדכי וישוע
וחרובאל בן שאלתיאל ושאר ראשי הגולה על אשר לא מצאו אש הקודש, ואש זרה אין להקריב, ע"ש
תפלה ארוכה. ואחרי גמרם את תפלתם נזכר זקן אחד מהכנים שהיו שם את המקום אשר החביא
ירמיה הנביא האש הקדושה, ויצא הזקן מחוץ למחנה וכי' וראה תחת החומה בור אחד ואבן גדולה
עליה טוחה בטיט של סיד, ויתצו הטיט ויגללו את האבן מעל פי הבור, ויראו בו מים עב כשמן וכדבש
וישבו ויגידו לעזרא, ויבא לראות את הפלא, ויאמר לכהנים רדו אתם אל הבור וקחו מהמים בחפנים,
ואיש זר לא יגע בו כי האש הקדושה הוא בו, וכן עשו הכהנים ויורקו המים על המזבח, ותבער פתאום
אש גורא ואדיר והלהב הולך וחזק מאד, ויניסו הכהנים מהבית כי לא יכלו לעמוד מפני האש, כי האש
היה הולך וחזק ולהטת וסובבת כל הבית ומתהרת את הכלים ואת כל ההיכל, ואח"כ כלה מן הבית
ונשאר רק על המזבח, והיה שם עד הגלות השני.

(ליקוט הפלאות, לרבי חיים פוטרניק מקראקא)

וזאת תורת האשם. (ז א)

כל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. (מנחות ק).

בהסכמת בעל מחנה חיים ז"ל לספר סדרי טהרות להאדמו"ר מראדזין ז"ל כתב, שמעתי מפי אדמו"ר
הגאון החתם סופר ז"ל שאמר בשם רבו ההפלאה ז"ל כמה שאמרו חז"ל (ב"ב קעה) הרוצה שיחכים
יעסוק בדיני ממונות, (דיש לדיקדק הלא בפסוק והיה אמונת עיתך חוסן ישועות חכמ"ת ודעת (ישעיה לג ו) דרשו
ר"ל שחכמה הוא נגד סדר קדשים, ולמה נקט דיני ממונות שהוא נזיקין), אלא הכוונה דחכמה הוא
סדר קדשים, והלימוד בסדר קדשים הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, רק האיש אשר נפתח לבו ושכלו
בדיני ממונות, הוא יכול להבין ולהשכיל בקדשים.

וזהו חידותם הרוצה שיחכים ללמוד קדשים, יעסוק מתחילה בלימוד דיני ממונות, ושם ימצא אור
זרוע להיות לו לב חכם ללמוד קדשים ודפח"ח.

(חתם סופר עה"ת מכוון בני משה, בסוף הספר)

דף היומי

ומה יו"ד שנטלתי משרי עומד כמה שנים עד שבא יהושע והוספתי לו, שנאמר
ויקרא משה להושע בן נון יהושע. (קז).

בפסוק ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג ט) אמר כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מוה"ר יעקב
יצחק מלובין זצוק"ל בשם זקנו הרה"ק רבי קאפלי מליקאווא זצ"ל, שלכן נקרא בן בחירי"ק ולא
בסג"ל, דהיי"ד של שרה נתרעמה על נלקחתה מהצדקת, והבטיח לה הקב"ה שישימה עטרה בראש
צדיק יהושע (סנהדרין קז). והנה מאין יהיו נקודות ליי"ד הלזו, דבשם שרי היתה יי"ד בלי ניקוד,
לכן נלקח שתי נקודות מהסג"ל דתיבת בן, ושמו אותן לשב"א תחת היר"ד, ונשאר בן עם חירי"ק
עכ"ד ודפח"ח.

(דרך עדותיך לבעל הבני יששכר, יהושע ב' א')

וערך עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר, וערך עליה העולה. (ה ה)

פירש"י עליה, על עולת הבוקר, השלם כל הקרבנות כולם.
ושמעתי אמרים מפה קדוש הרב החסיד המובהק מו"ה
יוסף אב"ד דק"ק פולנאי יע"א, וערך עליה העולה ר"ל
העליה מהמזות שיש להאדם לעשות בכל יום בתמידות,
יערוך על ההתלהבות חדשה שחידש בכל בוקר, ולא
יעשה אותה העבודה באהבה ויראה של אתמול.

וז"ש רש"י ז"ל עליה על עולת הבוקר, היינו על עלינו
של הדביקות ויראה שחידש בבוקר, השלם כל
הקרבנות כולם, ר"ל כל התקרבנות של מע"ט שתעשה
באותו יום יהיה הכל על עולת הבוקר, על העליה חדשה
שהיה לו בבוקר, והיינו שלא יעשה איזה מצוה באהבה
החדשה, ואח"כ יעשה באהבה הישנה כמאז ומקדם, רק
כל עבודות של אותו יום יהיו הכל באהבה החדשה.

(תורי זהב (מאהלוב תקע"ו) להרה"ק רבי בנימין מגיד מוזאליץ)

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנא, בעל התולדות יעקב יוסף

נולד בשנת ת"ל לערך לאביו רבי צבי הכהן, שהיה נצר
להגה"ק רבי שמשון מאוסיטופלי זצ"ל. נודע כגאון עצום
בנגלה כבנסתר וחסיד שבכונה ומקובל אלקי, אחד
מגדולי תלמידי הבעש"ט ז"ל שעל פיו יצאו ועל פיו יבא
כל דברי הבעש"ט אל תלמידיו, וכל תלמידי הבעש"ט
נתנו יקר וגדולה לשמו, ואפילו המגיד הקדוש רבי דוב
בער ממעורריו ז"ל סיפר תמיד משבח וממדרגות גבוהות
של רבי יעקב יוסף הכהן. אצל תלמידי בעש"ט ז"ל היה
דיוע, שרבי יעקב יוסף הכהן ז"ל היה לו כמה וכפ"ה גלוי
אליהו, וכשהיה עוסק בנסתרות בערו פניו כלפיד אש
וליהטה אש סביבותיו.

בתחילה כשהיה עוד אב"ד בשאריגראד היה מתנגד
להבעש"ט, ויסופר שבדרך מקרה נפגשו ודברו יחד
והפך את לבבו ונעשה לראש חסידים, עד שבספרו
הנפלא תולדות יעקב יוסף עה"ת הביא כר"פ מאמרים
מרבו הבעש"ט, ומפרש דבריו ובונה עליהם חלק גדול
מכל חידושי שבעספרו זה. וראיתי בסה"ק סגולה גדולה
לרפואה, להניח הספר תולדות יעקב יוסף תחת ראשו
של חולה.

היה גם אב"ד בראשקוב, ואח"כ בנעמירוב, ובסוף ימיו
בפולנא, ושם נהרו אליו תלמידים מכל המדינות
לראות עבודתו הגדולה ורומה, ולשמוע
מפיו תורת אלקים חיים, ולמד כל היום
מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין ולא
פסק פומיה מגרסא, ואמרו עליו שמיום
שמד על דעתו לא למד בכל יום
פחות מז' דפים גמרא. בתחילה סיגף
עצמו וקידש עצמו בצומות וסיגופין,
עד שרבו הבעש"ט ז"ל גזר עליו שלא
להתענות ולא לסגף עצמו, כי מתוך
שמחה בקל יכול לבא לדביקות
הבוית"ש. השתדך עם כל גדולי
וצדיקי דורו, וזכה לאריכות ימים עד
זקנה ושיבה, ונפטר לבית עולמו כ"א

(ו"א כ"ד) תשרי תקמ"ב לפ"ק.

לאבד

ויקראו ל'פניו אבד' (סדרת סא. מנ)

"זה יוסף שקרא אב בחכמה" (רש"י)

מתודתו ומשנתו של
שר התורה האנן הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת צו - חג המצות תשס"ז - שנה ה' - גיליון ר"ב - מבין 'אותבי תורה' להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

צינונים לתורה
כלל לו

ומכנסים בד' יל'ש על בשרו (ו. א.)

מדוע נקטו דין יתור בגדים הן במכנסים והן באבנט

ענין זבחים (יח.), לבש שני מכנסים, שני אבנטים, חסר אחת (מכל הבגדים), יתר אחת (הוסף עליהם שום בגד בעולם) כי ועבד, עבודתו פסולה.

ונראה, דהא דנקט דין היתור בכפילות הבגד במכנסים ובאבנט, אף דהיה יד לכאורה דלינקטיה רק בבגד אחד ונדון מזה מוטילא גם על כל שאר הבגדים דאם לבשן שנים הוי יתור, היינו משום דיש רבותא בכל אחד מהם.

דאי הוי נקט רק שני מכנסים, הוה אמינא דווקא מכנסים, אבל שני אבנטים הוה אמינא דלא יחשב יתור, מטעמא דכל חדא וחדא חזיא ליה, כי היכא דאמרין בהך דיתיר לבונתה (מנחות יא.), דאם הפריש שני קומצין לא חשיב יתור לבונה, מטעמא דכל חדא וחדא חזיא ליה, דבמכנסים לא שייך זה - לומר דלא הוי יתור משום דכל חדא וחדא חזיא ליה, כיון דבלבש שני מכנסים על כרחך אחד פנימי ואחד חיצון, ואם כן החיצון הרי אינו ראוי, שהרי הפנימי חוצץ בין בשרו לחיצון (ראה זבחים יט.), ועל כרחך הדפנימי לבד הוא הבגד הראוי, ואם כן שוב החיצון הרי הוא יתור, ולא שייך כל חדא וחדא חזיא ליה, ודו"ק. ומה שאין כן בשני אבנטים, דיכול ללבושן זה למטה מזה ואין שם חציצה, על כן שפיר הוה אמינא דלא חשיב יתור בכחא גוונא, מטעמא דכל חדא וחדא חזיא ליה.

ואי הוי נקט שני אבנטים, הוה אמינא דווקא בשני אבנטים הוה דהוי יתור, משום דשניהם במקום האבנט, ומה שאין כן בשני מכנסים, כיון דקבע הכתוב מקום המכנסים על הבשר, וכמו שנאמר 'ומכנסים בד' יל'ש על בשרו', ואם כן בלבש שני מכנסים דעל כרחך אחד פנימי ואחד חיצון, והחיצון הרי אינו על הבשר, אם כן הוה אמינא דחשוב מפאת זה שהוא שלם במקום המכנסים, כיון דהמכנסים צריכים להיות על השר, ועל כן הוה אמינא דלא יחשב יתור למכנסים, כיון דהוא שלם במקום הראוי למכנסים, וכך דזבחים שם (יט.), לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים כו', קא משמע לך, ודו"ק.

גילויי השם
בבא בתרא קסד:

זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשית האפה
סלת מנחה קמדי וגו' (י. א.)

עניני כפרה שבחביתין כהן
גדול - מדינת למנחת חוטא

בבבא בתרא (קסד), שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה, וענין תפלה, ולשון הרע.

יש לומר, דזה ענין החביתין שכהן גדול מקריב בכל יום (ראה רש"י פסוק יג), והיוני לכפרה על חטא. ולא חייבה תורה זה בשאר אדם, רק בכהן גדול, שמתוך גדול מעלתו - הקלות נחשבות לו כתמורות, וצריך כפרה ספ"א, וגם לשאר ישראל התמיד מכפר (ראה במדבר כא, כא), ומה שאין כן הכהן גדול למעלתו צריך קרבן בפני עצמו, דמשום כציבור (וימות טו.), וכזה בכריתות (כה.), דבבא בן בוטא היה מביא אשם תלוי בכל יום לכפרה, והיה נקרא 'אשם חסידים'. וכענין זה חייבה תורה בכהן גדול מנחת חביתין בכל יום לכפר.

וגם יש לומר, דכיון דאחד משלש עבירות שאין ניצולין בכל יום - אבק לשון הרע, ומבואר במהר"ל מפראג ז"ל (דרוש לשבת תשובה עמוד פא ד"ה וברקא), דקטורת מכפרת על לשון הרע (זבחים פח.), וקטורת דיום הכיפורים דהיתה דקה מן הדקה (וימא מה), היינו שמכפרת על אבק לשון הרע, והיוני משום דיום הכיפורים הוא יום נעלה ביותר, וצריך גם אבק לשון הרע כפרה, ולכן הקטורת בו דקה מן הדקה לכפר על אבק לשון הרע.

ומבואר בספרי הדרוש (ראה ערבי נחל פרשת אמור דרוש ד"ה והנה; אור לשנים פרשת תצוה ד"ה ועשית), דהכהן גדול ויום הכיפורים וקדשי קדשים ענינים אחד, דכולם קדשי קדשים, זה בנפש, זה בזמן, וזה במקום - עולם שנה נפש (ראה ספר יצירה פ"ו מ"א), וזה ענין כניסת כהן גדול ביום הכיפורים לקדשי קדשים, דאז היה התחברות הקדשי קדשים בעולם שנה נפש יחד כנועד.

ולכן הכהן גדול ממדינתו מדינתו יום הכיפורים - לפי הג"ל, לכן צריך תמיד כפרה על אבק לשון הרע, וכיון דאין ניצולין מזה בכל יום - לכן מביא מנחה לכפרה בכל יום.

וענין מנחות (א), דאי לא כתב רחמנא 'בשמן', הוה אמינא יתהו (מנחת חביתין) כמנחת חוטא. וצריך טעם, דמדוע הוה אמינא לדמותה למנחת חוטא. וגם לרבי שמעון (שם א), מאי דמנחת חוטא אינה טעונה שמן - שלא יהא קרבנו מהודר, ואם כן מאי שייך זה במנחת חביתין.

ואך להג"ל נחא. דגם מנחת חביתין הוה לכפרה על חטא בכל יום - כאשר תלוי דבבא בן בוטא שהיה מקריב בכל יום, ועל כן שפיר יש לדמותה למנחת חוטא. ומהעבירות שאין אדם ניצול בכל יום הם כאן - הרהור עבירה ואבק לשון הרע, ומצינו במנחת מחבת דמכפרת על זה, ענין רש"י מנחות (סג. ד"ה רחשי - ד"ה מחבואי), ועל כן שפיר יש לומר, דמנחת חביתין דהיתה גם כן מנחת מחבת ובאה בכל יום, היינו דבאה לכפר על חטאים הג"ל שאין אדם ניצול בכל יום.

ואולם נזכרתי עוד גמרא מנחות (עד) דאמר, שכן תדירה לא חטי, וברשי"י נדבות; וחביתין אין באין על חטא מנחת חוטא, ענין שם. ויש לומר, דשם הכוונה דאין בא

על חטא ידוע וחמור כמנחת חוטא, אבל שפיר גם היא באה לכפרה. ותדע, דעולה נמי מקריב 'אינו בא לכפרה' (ראה זבחים ה.) נגד חטאת, ואף על גב דמכפר אעשה (ראה יומא לו.) והרהור עבירה (ראה ויק"ר ז, א), וענין רש"י זבחים (ג. ד"ה עולה) דכתב: עולה לגבי חטא ואשם - לא חשיבא כפרת עשה ידיה כפרה, ענין שם.

ונזכרתי, דמנחת חביתין עצמה קרויה 'חטאת' בקרא, ענין רש"י מנחות (קה. ד"ה ומותר עשירות) ונתוספות שם (ד"ה ומדיאנה), ואם כן יש לומר טעם הגמרא מנחות (א). הג"ל בפשיטות, דמשום דקרויה 'חטאת', הוה אמינא לדמותה למנחת חוטא. ואולם על כל פנים גוף מה דקרויה 'חטאת', משמע דבאה לכפר על חטא, ואם כן כיון דבאה בכל יום נראה נכון דכרינו הג"ל.

בית האוצר
סערכת א כלל קנה

הבשר על שחור יאכל בשרו (ו. ט).

מצות אכילת קדשים - אם היא דוקא בבגדים

אכילת קדשים - נודע הספק (ראה מנחת חינוך מצוה קלד אות ו) אם המצוה היא כלולה בבגדים, או דלמא, או דלמא, המצוה רק שיתאכלו הקדשים - יהיה האוכל מי שיהיה, וזהו בקדשים הנאכלים לבעלים, ואולם בקדשים הנאכלים לכהנים, הספק אם המצוה היא כלולה כהן העובד דווקא, או דלמא, המצוה עליו לראות רק שיתאכלו הקדשים, וזכות האכילה שלו, ואין חילוק בין אם אוכלם הוא או נותנם לכהן אחר לאכול.

וענין בספרא בפרשתנו (פרשה ט ברייתא ז) וז"ל: 'כל טהור יאכל בשר' מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (זבחים יב, כז) 'ודם זבחך ישפך על מזבח ד' אלקיך' והבשר תאכל', יכול לא יאכלו אלא בבעלי - קל וחומר לפסח (בפירוש הראב"ד) קל וחומר 'מפסח', שאין נאכל אלא למנוי. ולא פירש מזה קל וחומר, לכן נאמר 'כל טהור יאכל בשר', עכ"ל הספרא.

ואין להביא ראיה מזה, דמצות אכילת קדשים אינה בבעלים דווקא. דיש לומר דהספרא קאי לענין היתר אכילת אחר, דבפסח הוי שלא למנוי איסור (ראה זבחים טו), ואפילו באי אפשר לבעלים לאכול, אסור להם להאכילם לשלא למנוי, רק מוכרחין להותירו. מה שאין כן בקדשים הכל מותרים לאוכל, ואכילת הבעלים הוה רק מצוה, ואם אי אפשר להם לאכול, מותרין אחרים לאוכל, ומקמיין מצוה אכילת קדשים וכמוכרן, והכי דייק לשון הספרא, דאמר 'יכול לא יאכלו אלא בבעלי', הרי דבא לאסור אכילת אחר, וכמוכרן גם כן מרך דקל וחומר לפסח, דהא בפסח כן הוא - דאכילת השלל למנוי הוה איסור, וזה פשוט, ובאין רק להקיר.

(ד) וז"ל: "...שגם היא נקראת 'חטאת', בפרק ואלו מגלחין במועד קטן (סו.) 'קריב חטאת'... מה (ז) - זו עשירת האפה של כהן גדול".
(ה) וז"ל: "...ועשירת האפה דווקא קרויה חטאת בירושלמי (סו. פסוק...)

דבריו באריכות נפלאה.

(ג) שכתב: 'רחשי הלב - הרהור עבירה' מחבואי הפה - נבוחי ופסח כגון שהריכיל.

(א) ראה לקח טוב כלל ו פסקא יח: 'שפעולת הגרעון היא יתירה לפי גדול המעלה', והביא שם כמה הוכחות לזה.

(ב) ראה עוד אצורות יוסף דרשת שבט שובה פסקא קה, שביאר את

ערב פסח שחל בשבת

במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

~ מתוך גליוני הש"ס; שו"ת בן פורת; בית האוצר; ציונים לתורה ~

אכילת מצה בסעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת

איתא בפסחים (יג), ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערב את הכל מלפני השבת כו', ומשיירין מן הסעודות מזון שתי סעודות. כדי לאכול עד ארבע שעות. וברש"י: מזון שתי סעודות - ולא שלש, דכל שלש סעודות דשבת - ערבית שחרית ומנחה (ראה שבת קיח), וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה (פסחים צט:).

בדין סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת, עיין בספר **הפרנס** (סימן נד ד"ה ויש) דמשמע דעתו, דאף על גב דאסור לאכול מצה בערב פסח (ירושלמי פסחים פ"א ה"י), מכל מקום בערב פסח שחל בשבת מותר לאכול סעודה שלישית מצה, משום מצות סעודה שלישית, עיין שם*.

מדוע פסח ישנו לפני הדיבור יותר משבת

דע, כי צד הסברה אשר הזכרנו (ראה בית האוצר מערכת א כלל א אות ז ד"ה הנחה), דמצוות דקודם מתן תורה לא נאמרו כולם בשבת, רק קצתם בתורת בני נח וקצתם בתורת ישראליות, עיין שם היטב.

הנה לכאורה סברא זאת מוכרחת מש"ס יבמות (ה): דאמר, דפסח מילה ותמיד דדחי שבת, היינו משום דערפ"י - דישנן לפני הדיבור, וקשה, דאף נחשב זה מעלה לענין דחיית איסור שבת, והרי גם איסור שבת הנדחה ישנו לפני הדיבור, שהרי שבת ודינין במרה נצטוו (סנהדרין נו:).

ואין לומר, דמצוות דמרה כבר היו הם עצמן מן הדיבור. דזה אינו, דכבר הבאתי (בית האוצר שם) דברי **הגור אריה** במדבר (פרשת שלח טו, לב אות כו ד"ה ואף ה"ב), דמצוות דמרה היו עדיין בתורת בני נח.

ועל כרחק צריך לומר, דגם קודם מתן תורה ניתנו קצת מצוות בתורת ישראליות וקצתם בתורת בני נח, והכי קים ליה לגמרא, דפסח מילה ותמיד ניתן כבר בתורת ישראליות, ועל כן שפיר חשוב מעלה במה שקדמו לשאר המצוות דסיני וכנ"ל, מה שאין כן שבת אין לו מעלה זאת, כיון דשבת ניתן גם הוא

(א) **בשולחן ערוך** אור"ח סימן תמד סעיף א, פסק שיאכל מצה עשירה לסעודה שלישית קודם שעה עשירית. אך הרמ"א כתב: "ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה..." יקיים הסעודה שלישית במיני פירות או בכשר ודגים*.

והנה לגבי סעודה שלישית, איראת **חידושי חתם סופר** על השלחן ערוך הנ"ל - דנפס אחריה נוסכת פסחים - ונטה לומר, שאם אין לו מה לאכול אלא מצה, יאכל מצה קודם שעה עשירית, ואף שיש איסור באכילת מצה בערב פסח, מכל מקום מצות סעודת שבת דאורייתא דוחה איסור אכילת מצה בערב פסח, שאינו אלא מדרבנן משום שנראה כבועל אדוםות בבית חמו, כמו שאמרו בירושלמי פסחים פ"ה ה"א. אבל לענין סעודה שלישית כתב החתם סופר שם, שמאחר שצוינו נשכח קח. שאפשר לבטל סעודה זו לענין עשה שבתך חול. הוא הדין לצורך שלא יאכל בלילה את המצה באכילה גסה, ראה שם בארוכה.

(ב) **המשך לשונו**: "עיין שם שהביא ראה לזה מלשון הגמרא סנהדרין (נו) דאמר, עשר מצוות נצטוו במרה, שכך שנצטוו עליהן בני נח, הוסיפו עליהן דינין ושבת כו'. ומדקרי להו 'הוספה' על

ומקדישו לפסח), אית תניי תני, הולך לו אצל מוכרי פסחים (שיש להם פסחים שהקדישום מכבר, והוא נמנה עליו). מאן דאמר הולך אצל מוכרי טלאים - כמאן דאמר מקדישין (מתחלה בשבת כו'). מאן דאמר הולך לו אצל מוכרי פסחים - כמאן דאמר אין מקדישין.

הדא אמרה, אינו יוצא לחולין וחוזר וקודש, אין תימר יוצא לחולין וחוזר וקודש, יאה אסור משום מקדיש כו' (פירוש, דהיפשוט מינה דאין יוצא לחולין כו' בהנחותו על הפסח, דאם תאמר דיוצא לחולין וחוזר וקודש, אם כן מאי אהני במה שהולך אצל מוכרי פסחים שהקדישו מכבר, מכל מקום עתה שנמנה עליו הרי יוצא לחולין וחוזר וקודש, ואכתי הוי ליה מקדיש בשבת) כו'. במקדיש בעזרה, משום שבות שהתירו במקדש (פירוש, דמתמנה עליו בעזרה, דהל המקדיש בעזרה, ושרי משום דאין שבות במקדש) כו'.

וקשה, דאי בעזרה, אם כן הא יש בו משום חולין בעזרה במה שיוצא לחולין בעזרה, ובירושלמי הנ"ל על כרחק הכוונה בעזרה דווקא, דאם לא כן, הא תו איכא משום שבות, דמקדיש דשריא - רק במקדש ממש, מטעמא דאין שבות במקדש. ויש לומר, דמה שיוצא לחולין אין בו משום חולין בעזרה, דחולין ממילא הויין - עיין זבחים (עו). ומנחות (מח:).

ואולם יש לומר כוונת הירושלמי שם, אמקדיש טלה של חולין ממש בעזרה, דשרי גם כן משום שבות שהתירו במקדש, וכן פירש **הקרבן עדה** שם (ד"ה ה"א), עיין שם היטב, ואם כן בטלה חולין הא הוי ממש הכנסת חולין בעזרה, ועדיין הקושי במקומה עומדת.

ואולם לפי דברינו כאן (ראה שו"ת בן פורת ה"א סימן ו אות ג ד"ה עוייל), הנה אין בבעלי חיים איסור הכנסת חולין בעזרה כלל, ולא קשה מידי, ובאתי רק להעיר.

טמא בערב פסח שחל בשבת - אין נחשב ראוי לאכילה

איתא בפסחים (טו), אהא דלרבי אליעזר אין הזאת טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח דוחה שבת - ואף על גב דסבידא ליה לרבי אליעזר (שם) דמכשירי מצוה דוחין שבת. ואמר שם בגמרא הטעם, דסבידא ליה לרבי אליעזר דשושטין וזורקין על טמא שרץ - והוא הדין לטמא מת שביעי שלו, הזאה למא - לאכילה, אכילת פסחים לא מעכבא, עיין שם.

ואף על גב דבעינן גבירא דחזי לאכילה על כל פנים (ראה שם עח:), וזה הרי אין ראוי לאכילה, אחרי שאנו אוסרין לו להזות בשבת - ואם כן הרי לא יהיה ראוי לאכילה בערב.

התחלתה רק כסני, ועל כן שוב שפיר שאר המצוות דסיני, רק כסני ואילן - ערפי מינייה, כיון דהם תורה הישראליה ואף על גב דמצוות הקדומות - נמי לא נאמר כסני לקיים החיובים ההם, עמל זה, כיון דראשית נתינתם - כשיקע שניתנו, ניתנו עדיין בתורת בני נח, לא חשיבי כולי האי כשאר תורה - שהיתה התחלת ועיקר נתינתה בתורת ישראליות, וכמוכח*.

(ד) רבינו אסברה לה שם: "דכיון דבעל חי הוא מיד דנייד, לכן אין לו חיובו ויחוס אל המקום שהוא בו, כיון דיכול לילך משם, ועל כן אין נחשב כלל 'נכנס' בעזרה, כיון דיכול לילך ולהפריד משם. והרי זה כחך דעירובין (מו) ועוד בכמה דוכתי (ראה רמב"ן שם ט"ה ועוד י"ח מאירי שם מה: ד"ה מאחר) דמדיד דנייד אין קונה שכינתו, עיין שם, והינו משום דכיון דנייד אין לו חיבור וישיבות למקום שהוא בו - לומר שבמקום שהוא בין השמשות שם הוא שכינתו ומקומו. וכך גם כבעלי חיים כהאי גוונא, **כיון דנייד - אין להם שייכות אל המקום שחם שם בזמן, כיון דיכולים להפריד וליילך משם**, ולא חשיבי הוינים בעזרה כלל, וסמיך בהו חוץ לעזרה עדיין, דאין להם חיבור ושייכות אל המקום שחם בו, ואף כשהם בעזרה כאילו לא היו שם, כיון דיכולים לילך משם*."

רק כסני, דהא דניתן במרה לא חשוב, כיון דזה היה עדיין בתורת בני נח וכנ"ל.

להקדיש קרבן פסח בערב פסח שחל בשבת בעזרה - הטעם שאין בזה משום כניסת חולין בעזרה

בתוספות פסחים (טו ד"ה מביאה) הקשו אהך (שם) דאמרו עליו על הלל, מימיו לא מעל אדם בעולתו, מביאה כשהוא חולין לעזרה כו', דהא אסור להכניס חולין בעזרה (ראה קידושין נו:). וכן בבבבצה (כ:), שלח והביא כל צאן קרד שבירושלים והעמידן בעזרה כו', הקשו שם (ד"ה והביא) ג"כ כן.

ועיין שם שתיצרו, ד'בעזרה' דקאמר לאו דווקא, רק הכוונה בהר הבית. וכעין זה כתב גם כן **הר"ן** בגדרים (ט: ד"ה מביאה) אהך דהלל דמביאה כשהיא חולין בעזרה, ד'בעזרה' לאו דווקא, רק רצה לומר בפתח העזרה, עיין שם.

ואולם, אפילו נאמר בזה דלאו דווקא כו', מכל מקום יוקשה עדיין מירושלמי פסחים (פ"א ה"א), תבני בית דין הוא שיהא זה מפרשי את פסחו וזה מפרשי את מצותיו - ממנה אותו על שלו, והמעות יוצאות לחולין מאליהן (פירוש, דאף שהנמנה על הפסח של חבירו כבר הקדיש מעותיו, וחבירו כבר הקדיש פסחו, ואין יצאו המעות לחולין, הא אין דבר נחשב תחתיהם שיצאו לחולין, אלא תנאי בית דין הוא כו').

מה, יוצא לחולין וחוזר וקודש, או לכך הקדישו משעה ראשונה (פירוש, דקמביעי ליה מה הוא התנאי בית דין, אם התנאי בית דין שיהא הפסח יוצא לחולין - ומה שנתון המעות לפסח כנס מהפסח בקדושה, והפסח איפוא יוצא לחולין וחוזר וקודש, או התנאי בית דין הוא, דנחשב שהקדיש הפסח לכך משעה ראשונה גם על אשר יומנה עליו אתר, כן, וכשקיבל מעות של הנמנה עליו יצאו לחולין בקדושה שהקדיש ראשונה, וכאילו קיבל כבר המעות קודם הקדישו) כו'.

איתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש, חד אמר מקדישין (בתחלה בשבת ויום טוב, עיין שם), וחד אמר אין מקדישין כו'. אית תניי תני, הולך לו אצל מוכרי טלאים (ערב פסח שחל בשבת הולך לו אצל מוכרי טלאים ולוקח טלה

השכב מצות, מוכח דהיה עניינם גם כן כענין השכב מצות דבני נח, ושגם דינין ושבת כן ניתנו עדיין בתורת בני נח, עד כאן תוכן ראייתו שם על ג' - ונראה לענ"ד ראה לאימת, מש"ס כתובות (נא) 'דצה לכתוב לה' לא קתני, אלא 'דצה להוסיף', מסייע ליה לרבי איבא אמר רבי ינאי, דאמר רבי איבא אמר רבי ינאי, תנאי כתובה - ככתובה דמי כו'."

(ג) ועיין **בית האוצר** מערכת א כלל א אות יג ד"ה מה, שהביא ש"העיר ז"ל - ראה **חידושי** קידושין לז: ד"ה ממחרת - שהירושלמי המוכח בתוספות קידושין לח. ד"ה אקרו, פליג על הבבלי, וסבירא ליה שאדורבן 'לפני הדיבור' חשיב גרעון, וכתב לכא הפלוגתא: 'דהש"ס דידן סבירא ליה, דפסח מילה ותמיד קדומים הדיבור גם כן כבר ניתנו בתורת ישראליות, דמדי מאכריה התחלת נתינת התורה... ועל כן כיון דגם אלו ניתנו מיד בתורת ישראליות כשאר המצוות, על כן שוב שפיר יש להם מעלה איפוא על שאר המצוות, מפאת הקדמיה שלהם, ודקדמו מדרגתן עדיין

מה שאין כן הירושלמי סבירא ליה, ופסח וצוה מדרגתן עדיין לא ניתנו בתורת ישראליות, רק בתורת בני נח, דתורה הישראלית

הנמשך פחות אחריו פ"ב ה"א ד'טעמא דאין עושין כן ה"ד (מכות ה:) משום דשמיא יש פירכא, דאם כן איך עושין קל וחומר להקל, עיין שם.¹

והנה, כבר כתובה הערה זאת בספר **לב שמח** על ספר המצות להרמב"ם בפרוש השני (עמוד עט ד"ה עור), עיין שם שהביא דברי **הרמב"ן** שם (עמוד ג ד"ה ולענין) שכתב: ולענין שחיטת פסח שדוחה שבת, אמר להם הלל לזקני בתירא (פסחים טו.), נהי דמזירה שוה לא גמריהו, קל וחומר איבעי לכו למידן. אמרו לו, קל וחומר פריכא הוא. הנה שמאשים חכמתם מפני שלא דרשו מעצמם קל וחומר לחלל שבת בשחיטת הפסח - בקל וחומר מן התמיד, שהמדות האלה כדבר מפורש בתורה הן, עכ"ל.

וכתב על זה בעל לב שמח וז"ל: ומטוניה, הא איהו (הרמב"ן ז"ל) כתב תו התם (עמוד נח ד"ה אבל): ויש עם המדות האלה תנאים, ותנאי הקל וחומר - שאין עונשין בו לא מלקות ולא מיתת בית דין כו'.

וכדבריו כן הוא וודאי, להלכתא פסיקתא דאין עונשין מן הדין. ותימא על עצמו מעצמו כו', דאם כן מה זה שאמר הלל לבני בתירא - איבעי לכו למידן קל וחומר שתדחה שחיטת הפסח את השבת, כי אם אין בקל וחומר כח להביא עונש, ואפילו קל - במלקות, איך יהיה בו כח לדחות שבת שחמור ושקול ככל התורה כולה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה) וחייבין עליו סקילה. זו וודאי קושיא היא, ולא אדע לה תירוץ נכון לדעת הרמב"ן. אבל לפי דעת הרב (רמב"ם ספר המצות שם) יש לתרץ, דאף על פי שהזכיר להם קל וחומר, לרמוז בעלמא היה אומר להם כן, ולא על הקל וחומר אלא לסמור, אלא על שמעוהא דקרא כו', עכ"ל ז"ל.

הנה דסבירא ליה לבעל הלב שמח לפי האמת, דאין עושין קל וחומר להקל בשבת - להחזיר מלאכת שבת מקל וחומר. וקשה טובא מיומא (פ"ה-פ"ה): דיליף דפיקוח נפש דוחה שבת מקל וחומר, ומיבימות (ו:) וסנהדרין (לה-לה): דבעי למילף דמיתת בית דין וקבורת מת מצוה ידחו שבת מקל וחומר, וצריך עיון, ובאתי רק להעיר.

שהצד דשמיא אין פירכא יש לו סיוע מדעת החכמים שדיני את הקל וחומר, ואין מוצאין בו קצת שום פירכא, ואילו הצד השני דשמיא פירכא הרי מתנגד הוא מדעת חכמים הזאת, ואם כן שוב ממילא הצד דשמיא אין פירכא עדיף מהצד דשמיא יש פירכא, ועל כן שפיר החשש דשמיא יש פירכא חשוב רק מיעוט, ואינו ספק שקול, ועל כן שפיר עושין קל וחומר להקל.²

עובר, אם מותר לשחוט המעוברת באותו היום, כיון דשם 'אב' נופל על עובר במעי אמו.

ובהסכמת ל"כ ח"ו הגה"ק [מהר"ש] **מבאבב** ז"ע כתב, דאפילו אם שם 'אב' נופל על עובר במעי אמו, מכל מקום אינו נופל שם 'וולד' על עובר במעי אמו, דירך אמו הוא, ויש כאן 'אותו' אבל אין כאן 'בנו', עד כאן דבריו. (ועיין **בכנף רננה** י"ד ח"א סימן י' וח"ב סימן צט, **נבית האוצר** מערכת הא' כלל ד', **ובאתוהו דאורייתא** כלל י"ד).

היוצא מזה, שהאב נקרא בשם 'אב' אפילו בזמן שעדיין לא נקרא הולד בשם 'בן', דהיינו עובר במעי אמו, מה שאין כן האם אינה נקראת בשם 'אם' רק אחר שנוולד הוולד ונקרא בן.

והנה נודע דברי חכמינו ז"ל (בבא בתרא י' קידושין לו.), דכשעושין רצונו של מקום נקראים 'בנים', וכשאין עושין רצונו של מקום נקראים 'עבדים', והוה שאמר 'כרחם אב על המושך בעמודו' י' « «

בשבת. ומשני, מין הויה ראוייה להיות מאתמול, עכ"ל הירושלמי.

ומירושלמי הנ"ל קצת צריך עיון על רש"י פסחים (סו. ד"ה הבא), דכתב בטעמא דהזאה דאינו דוחה שבת (שם), משום דלאו מגופיה דפסח הוא, ואילו בירושלמי אמר טעם אחר, משום דמין הויה ראוייה

להיות מאתמול, וחשיב מכשירין שאפשר לעשותן מערב שבת.

קל וחומר להקל לשחוט הפסח בשבת
בספר שושנת העמקים (כלל א ד"ה שאלני) כתב, ששאל אותו משכיל אחד, לדעת האומר (ראה קרבן אהרן לתורת

הוא אסור להעשות - כלשונו במפתחות **לגבורות שמונים** אות ט.

(ז) וראה **לקח טוב** כלל ב פסקא סח, שיתרץ באופן מחדש: "זהך חשש דשמיא יש פירכא על הקל וחומר, לאו ספק שקול הוא, כי אם חשש מיעוט. והסכרא נותנת כן, שהרי הספק בעצמותו - אם יש פירכא או אין פירכא - שני הצדדים שקולים בו, ואם כן כיון

ועל כדרך צריך לומר, דכיון דאם תאמר ולא יצא ידי פסח, אם כן הרי יהיה מותר לו להזות, שהרי ידחה הפסח לאיסור ההזאה. וכיון דמותר להזות, שוב הרי הוא ראוי לאכילה, שהרי אפשר לו להזות בשבת ולאכול בערב. ואם כן אחרי שראוי לאכילה, שוב הרי אין לו צורך בפועל עוד אל ההזאה, שהרי גם בלי ההזאה הפסח כשר - אחר שהוא ראוי להזאה וראוי איפוא לאכילה, וגוף האכילה הא לא מעכבא. ואם כן, כיון שאין לו צורך בפועל עוד אל ההזאה, שוב ההזאה בפועל שפיר אסורה, ודוחה הפסח לאיסור ההזאה - רק לענין שתחשב ההזאה ראוייה, אבל בפועל שפיר אסורה להעשות אחרי שאחרי היותה ראוייה אין עוד צורך להיותה נעשית בפועל. ואם כן הרי זה היתר רק לךאויית לבד - אבל לא להיות הדבר מותר בפועל, ועיין שם היטב בפסחים (טט) בתוספות (ד"ה אכילה³), ודו"ק היטב מאוד.⁴

ויש קצת צריך עיון בזה בתוספות פסחים (נט). ד"ה אתי, במה שכתבו שם: הילכך כשמקריב כפרתו מיקיים עשה דפסח, דאז הוי ראוי לאכול, שאם לא היה יכול להקריבם לא יהיה ראוי לאכול לערב, והפסח היה פסול, עכ"ל, עיין שם היטב.

וקשה, דאכתי יהיה אסור להקריבם בפועל, רק יודחה איסור הקריבתם לענין הראויות לבד - דיהיה נחשב ראוי להקריבם ויהיה הפסח כשר, אבל בפועל עדיין יהיה אסור להקריבם, דההקריבה בפועל הרי אין נצרכת עוד רק לגוף האכילה, ומצות האכילה עצמה הרי אי אפשר לה לדחות האיסור, כיון דלא הוי בעידנא (ראה תוספות שם; שבת קלב:), ויש ליישב, ואין כאן מקומו.

בטעם שהזאה אינו דוחה שבת
בירושלמי שבת פרק רבי אליעזר דמילה (פ"ט ה"א), אחר (שם) דמכשירין שאפשר לעשותן מערב שבת אין דוחין שבת, ושאי אפשר דוחין, וז"ל: התיבון, הרי מזבח שנפל בשבת, הרי אינו ראוי לבנות בשבת. ומשני, מין מזבח ראוי לבנות מאתמול. הגע עצמך - שחל י"ד להיות בשבת, הרי אינו ראוי להזות

(ח) שכתבו: "אכילת פסחים לא מעכבא, בכי האי גוונא שיש בידו לחתוק עצמו ואינו מתקן - לא מעכבא, אבל בטמא גמור מעכבא, דהוי דומיא דחולת חזק (ראה פסחים טו.)."

(ו) והאריך רבינו להביא דוגמאות ש'מציונו היתיר - שדבר הוא מותר לענין ראויית לבד, שיחשב ראוי להעשות, אבל בפועל שפיר עדיין

אשנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

בעזרת השם יתברך

למעלה כבוד המערכת הנכבד והנעלה מפני ואדרכמונים "אוהבי תורה", אשר כשמו כן הוא מעלה את המעיינים בה לאהבת התורה הקדושה, בהגלות אור תורת הגאון הקדוש שר התורה מהר"י **עניגל זצלה"ה** ובהפצת חכמתו בחוצות, הי"ו ושלמכון סיני.

על הדיבור הראשון מגילון רטז, דאב של עובר שמיא אב - מה שאין כן אם של עובר לאו שמיא אב, אצריך פה -

(א) הערת המערכת: הכוונה על הצדקת המפורסמת הרבנית רחל כלומא מאוהלה ע"ה הי"ד. אשת בעל בני דוד ז"ל הי"ד. אודותיה מסופר ש"כ אדמו"ר בעל דברי יואל מטאטמאר זצ"ל, כאשר היה בכיר אוהעל לקראת יומא דהילולא של הישמח משה ז"ע, היה מזכיר עצמו לפניה עם קוויטעל.

קרבן פסח בערב פסח שחל בשבת

בנין בית המקדש בשבת ויום טוב

קרבן פסח הקרב בשבת נחשב 'קרבן שבת' ♦ השבת היא שורש כל המצוות וקדושתה מתפשטת על המצוות הנעשות בה ♦ ערב פסח בין הערבים - אם נחשב זמן שחיטה ♦ כשחל בערב שבת - אם נחשב זמן שחיטה מחמת שיכול להבנות המקדש בידי שמים ♦ גודל קדושת הארץ יום ערב פסח החל בשבת ♦ ערב פסח שחל בשבת מסוגל לגאולה ♦ סברא להתיר בנין בית המקדש בשבת לפי דעת רבי שמעון ♦ איסור הבנין בשבת - משום חילול שבת או שאין זמנו אז ♦ מלאכת בניית המקדש היא 'מלאכת מחשבת' וזו בה פטור אינה צריכה לגופה ♦ חידוש האבני שהם שקיעים צדון הממלח נחשב 'צריכה לגופה' ♦ בקושיית האדמו"ר מקלויזבורג שדמלכת מלאכת המשכן היו צורך מצוה ♦ סברא שהמקדש העתידי אינו יכול להבנות כלל בערב פסח ♦ המקדש העתידי לא יצטרך קידוש כלל ♦ אין חינוך הבית בפסח משום אין מערבין שמחה בשמחה

בהגדה של פסח יתפארת יוסף מאמר רמט) לומר ש"מצוה הנעשית בשבת קדושתה גדולה ממצוה הנעשית בחול... שקדושת השבת מתפשטת על כל המצוות הנעשים בה" ועיין בספר לקח טוב (כלל ו' פסקא ו' הובא בהגדה של פסח שם) שכתב לחלק בזה בין מצוות שהם חובת היום כגון תמיד שבת, שהתמיד דשבת קדושתם גדולה מתמיד חול, מה שאין שאר מצוות שאין להם ענין הזמן, ואין באים מחמת חובת היום, עיין שם. ועל כל פנים קרבן פסח שהוא חובת היום בוודאי קדושת השבת מתפשטת עליו, והוא עומק הכוונה במה שאמר חז"ל שהקרבן הפסח דוחה שבת, שכן בו עצמו יש קדושת השבת.

ערב פסח בין הערבים - אם נחשב זמן שחיטה

כל זה היה שייך בעת שעמד הבית הגדול והקדוש על מכנו, ברם בזמן הזה שנתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לעלות ולעשות קרבן הפסח, רצה רבינו לצדד בגליוני הש"ס (פסחים ה' ד"ה זמן) שאין נחשב כלל בין הערבים בי"ד ניסן זמן שחיטה, שהרי אי אפשר כעת לשחוט.

הנפקא מינה בזה, לענין איסור חמץ מדאורייתא אחר חצות, שלמד רבא (פסחים שם) מקורו ממה שנאמר (שמות לו, כה) 'לא תשחט על חמץ דם זבח' - לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים, ומסיק שם זמן שחיטה אמר רחמנא, וכן היא דעת רבי ישמעאל בברייתא שם. ואם כן עתה בזמן הזה שאי אפשר לנו לשחוט, שמא אין זה זמן שחיטה, ומניין לנו - אליבא דרבי ישמעאל ודרבא - לאסור חמץ אחר חצות בזמן הזה?

ואם משום שמאחר ואילו יבנה המקדש לאחר חצות אזי נהיה מחויבים להקריב קרבן פסח, ולכן גם עתה שלא נבנה יחשב חמץ שחיטה מכח זה, זהו דלא כסברת רבי אליעזר במועד קטן (טז, א) שאמר שמשחרב בית המקדש עצרת כשבת, ואין נחשב זמן הקרבת תשלומין כל שבעה, הואיל ואין בית המקדש, הרי שלדעתו כיון שאי אפשר להקריב קרבנות, אין זה נחשב זמן הקרבה, ויוכרח לומר שרבי ישמעאל שלמד איסור חמץ אחר חצות מיזמן שחיטה יחלוק עם רבי אליעזר, והוא דוחק גדול.

ונתרבה שם האיסור, ונחשב איסור חמור יותר שיש לומר בו 'אין עונשין מן הדין', מה שאין כן אם נצטרפו שני איסורים משני שמות בדבר אחד, כגון חתיכת חלב והוא נותר, אין נחשב לאיסור חמור יותר, שכן אינו יותר 'חלב' על ידי שניתונת, ואינו יותר 'נותר' מחמת שהוא חלב, עיי' שם שהוציא כן מדברי **התוספות ישינים** (כריתות ג' ד"ה לומר)², ואם כן, הקשה הרה"ק מפליץ, מדוע נקרא הקרבן פסח הקרב בשבת 'עולת שבת', הלא קרבן פסח ענין ושם לעצמו הוא.

ותירץ ביסוד עמוק המאיר את העינים בשגב קדושת השבת, וז"ל: "על פי שפירשתי אילו נתן לנו את השבת ואלו קרבנו לפני ה' סני דיינו, כי הכל מודים דבשבת ניתנה תורה (שבת פו -) מעלה כל הברואים לירושם, מכל שכן ישראל שומרי שבת קודש יכולה שתרשם לזכר אונתו, כמו אברהם אבינו עליו השלום שנעשה שתי כליותיו מעיינות נובעות תורה הקדושה (ב"ר סא, א), רק על ידי קריבה לה' סני ונתנית תורה הקדושה ניקל לנו להשיגה, **על כן שבת קודש מופלא מכל המצוות, וכל שרשם בשבת קודש, וכל התורה הקדושה מודבקת ומושרשת**."

ודבריו אלו עולים בקנה אחד עם מה שנסתפק רבינו בקונטרס **שב דנתמא** (אות ה' פסקא סז, הובא

קרבן פסח הקרב בשבת נחשב 'קרבן שבת'

הנה בזמן שביט המקדש היה קיים, כאשר היה חל ערב פסח בשבת קודש - כמו בשנה זו³ - הגם ששחיטת הקרבן מלאכה היא, היו מקריבים את קרבן הפסח, כמו שאמר חז"ל (פסחים עז, ב) 'במועד' (במדבר ט, ב) - ואפילו בשבת.

לא זו בלבד שחל ערב פסח הקרבת הפסח דוחה שבת, אלא אדרבה מעלה תורה יש לה למצוה זו כאשר מתקיימת היא בשבת, שעל ידי כן נקרא קרבן זה עצמו 'קרבן שבת', ומותר משום כך להקטיר האימורים בבית יום טוב, שכן חלבי שבת קרבים ביום טוב, כמבואר בפסחים (טז, א) וכמו שהטעים בזה הרה"ק בעל **שפת צדיק ז"ע** (שבת הגדול אות יא), וז"ל: "אף שגוף הקרבן פסח לא שייך להשבת קודש, מכל מקום שנעשה הקרבן פסח בשבת קודש, נקרא 'קרבן שבת' ודוחה יום טוב, מוכח שהשבת קודש מעלה הקרבן פסח שיהיה נקרא 'עולת שבת'."

השבת היא שורש כל המצוות וקדושתה מתפשטת על המצוות הנעשות בה

אלא שהקשה על דבריו אלה, מכח חידושו של רבינו **באתון דאורייתא** (כלל טז פסקא יח), שאם נצטרפו בדבר אחד שני איסורים משם אחד, כגון אחותו שהיא גם בת אביו וגם בת אמו, הרי נתגדל

(א) קביעות שנה זו שחל ערב פסח בשבת קודש, נחשבת לדבר נדיר יחסית, כאשר הפעם הבאה שיהיה כן תהא רק בשנת תת"ה ה'בע"ט, אמנם, בזמן שקדוש על פי הראיה, מצאנו דעות בראשונים כזה האם דבר נדיר הוא או לא, כמו שציין רבינו **בגליוני הש"ס** ברכות כב, ד"ה מנדר, ראה שם שהיה דברי ה'ראב"ה ברכות סימן קנא, לפרש מאמר הירושלמי פסחים פ"ו הל"א, על המעשה כפי כתיבה - ירושלמי שם ובבבלי פסחים סו, שנתעלמה מהם הלכה אם מקריבים את הפסח ביום שחל להיות בשבת, 'אמר רבי אבין, והלא אי אפשר לשני שביעית שיחול י"ד להיות בשבת, ולמה נתעלמה מהם הלכה, אלא כדי ליתן גדולה להלל', ופירש השב"ח קושית הירושלמי, דאדרי שחל דבר ההלל, ואי אפשר לשבע שנים בלא שיחול כן, אין יתכן ששכחו הכל זה ולא ידעו אם הפסח קרב בשבת.

אך בהמשך דברי רבינו שם ציין לשו"ת **מהרי"ל** סימן קנז ד"ה ההיא, שכתב דצריך לומר שכוין שהיו מקדישין את החודש על פי הראיה, לא אתרמי בימי בני בתירא שיחול י"ד בשבת, ולכן נתעלמה מהם הלכה. עוד ציין רבינו שם לשו"ת **תרומת הדשן** ח"א סימן קכ, שכתב כעין זה, שאף על פי שהיו בני בתירא נשואים, והאין שכחו מה עשו בשנים הראשונות, ועל כרחי צריך לומר שלשנים הראשונות לא חל להם ערב פסח בשבת, ולכן נשתנה מהם הדבר אף על פי שהוא מילתא דצבורא (ועיין שם מהרי"ל בתורתם הדשן שכתבו כגון דבר רבינו הקדוש - שלא איתרמי כן בימים וא"כ). ובגוף תמיהת הירושלמי, ראה מאמר 'בואו שחבנו' לבעל **היפה עינים** - נדפס בסוף מסכת ערכין - באריות נפלאה.

(ב) והביא שם רבינו סמוכין לסברא זו מכמה וכמה מקומות,

ואילו, האריך מאד בקושיא שיהא החמץ מותר בזמן תוספת יום טוב שאינו זמן שחיטה - למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב.

ובאמת כבר בתוספות פסחים ה' ד"ה לא, מצוה הכנה זו שזמן איסור החמץ צריך להיות ממש כפי זמן השחיטה, שהקשו שהיה ראוי שיתחיל האיסור רק אחר שיעבור כדי שהיה זמן שחיטה התמיד, עיין שם. ועיין **מקראי קודש** פסח ח"א סימן י' שהקשה, שיחול איסור חמץ בכל העולם בזמן שחיטה בירושלים, אף שעדיין לא הגיע האותו מקום זמן חצות.

(ד) וציין שם רבינו לדבריו **באתון דאורייתא** כלל ו' פסקא יח-יט (הובא מהר"ש של פסח מאמר שם), וכוננו להם שהביא שם דעת רבי אליעזר דר' ב"פסק זה - אם ענין המזבח נחשב כעת ששחרב הבית או לא, ותכח חלולת הדבר במחלוקת מפורשת וז"ל: "ולענין" שהוא פלוגתא ביכמות (ע"ט); דקאמר, בימי דרבי נקשו להתיר ונתנינו (פירוש) שבכיון להפיק הכבוד אשר להם, דכתיב - יחשע טו - יתנם יחשע ע"פ מהם חובבי צע"ס שואבי מים (ערה למהר"ר ד), אמר רבי חלמאי, כלם חלק נזיר, חלק מזבח מן יתיר, ופלוגתא דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, חלק מזבח - דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, חלק עדה - לעולם אסור, חלק מזבח - בזמן שביט המקדש קיים אסור, אין בית המקדש קיים - שרי, ע"ל הגמרא. והרי ספק זה פלוגתא מפורשתה פה בין רבי לרבי יוחנן, ודו"ק."

ועיין עוד **אוצרות יוסף** דרוש ד' פסקא קצ: "בחורבן הבית אי לא קרישה לעתיד לבא, לא שייך לומר הדמיון ראוי לזריקה - רק דאין מזבח לזרוק, דכיון דאין הקדושה כלל במציאות וכדסברין דלא קדישה, הוי ליה שאין עניין הזריקה כלל בעולם.

ונעתיק כאן ראייה אחת מענינו דיומא אשר רבינו התבטא עליה כי "הערה נפלאה היא בסעיףתא דשמאי" (ועיין חוסן יוסף אות ע), דמשמע שהיה עיקר הראיה שמרם עליה רבינו וזמחיו, וז"ל בפסקא כב: "מדאמרין כש"ס פסחים (כו), דחמץ טעון שריפה מפאת הילפותא מנותר, דמה נותר שאסור באכילה והנאה ועונש כרת - טעון שריפה, אף חמץ שאסור באכילה והנאה ועונש כרת - טעון שריפה, ופרקי, וחלוקה של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה והנאה ועונש כרת - ואין טעון שריפה, עיי' שם ה"טב.

והנחת, הרי האיסור הנאה בחבלו של שור הנסקל, הוא מפאת שור הנסקל, לא מכח האיסור חלב, ואילו העונש כרת הוא מכח חלב, לא מכח שור הנסקל, ואף על פי כן מצטרפים החומרות, ומדמיין ליה לחמץ נותר, שאיסור הנאה והעונש כרת הם שניהם הם הם מכח שור הנסקל יוכיח, שבהמשך הם שניהם מכח חמץ לבד, ובנותר שניהם מכח נותר לבד, ואם כן על כרחי דגם שמות שונים מצטרפים להחמיר את הדבר, כמו מפורשת שם אחד, ואין חילוק כלל ודו"ק כי הערה נפלאה היא בסעיףתא דשמאי, ועוד האריך רבינו ביסוד זה ב**בית האוצר** מערכת א הל' ג; שם כלל קלה: **גליוני הש"ס** ירושלמי ודעוים כ"ג אות קצה - קצה; שם מכות י"ד, אכל: **חוסן יוסף** שם.

(א) כיצא בה - לדקדק שאיסור חמץ אחר חצות היה תלוי בזמן שחיטה ממש, הביא רבינו עוד **בגליוני הש"ס** פסחים יג, ברש"י ד"ה מון (הובא בהגדה של פסח מאמר כה), בשם "הכס" אחד" לדקדק, שיהא החמץ מותר מחלולת השקיעה שאינו זמן שחיטה (ועיין שם שנתבאר על כך רבינו: "דבר זה רק קושיא הוא, וחלילה לומר כן), ועוד **באוצרות יוסף** דרוש ד' חלק הפלפול פסקא קנט

שבת, רק דגזירת הכתוב בעלמא הוא, דהבניין אין זמנו בשבת, והוא כמו לילה, דגזירת הכתוב הוא דאין זמן הבניין בלילה, כמבואר בשבועות (ש"ס).

ברם, רבינו ביטל את דברי עצמו תיכף ומיד, שאין משמעות הגמרא כן, וז"ל: 'ימיהו לשון הדרשא דיבמות שם (ו)'. 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו וגו', דמוכח דכונתו הסמיכות דאף על גב ד'מקדשי תיראו' מכל מקום 'את שבתותי תשמורו' לכל לחלל שבת על ידי הבניין, אם כן משמע דהאיסור מפאת חילול שבת על ידי המלאכה.

מלאכת בניית המקדש היא 'מלאכת מחשבת' ואין בה פטור 'אינה צריכה לגופה'

וכתב לבסוף "דקושא זו טעות", שהרי כל עיקר פטור מלאכה שאינה צריכה לגופה אינו אלא משום מלאכת מחשבת, ומלאכת בניית המשכן נאמר בה שהיתה 'מלאכת מחשבת', ואם כן אף נאמר דכדברי הרשב"א שכל מלאכה שהיא צורך מצוה נחשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום מלאכת המשכן החשיבה אותה התורה למלאכת מחשבת, ולא שייך בה פטור מלאכה שאינה צריכה לגופה.

העולה מזה, שוודאי פשוט שאף לרבי שמעון יש איסור בנין בית המקדש בשבת, ויהיה הטעם אשר יהיה, ואם כן קמה וניצבה הערת רבינו הנ"ל מדוע בזמן הזה נחשב ערב פסח שחל בשבת לציון שחיטה, הרי אי אפשר לבנות את המקדש.

חידוש האבני שהם 'שקיום' המושלח נחשב 'צריכה לגופה'

הגה"ח ר' שאל משה זילבערמאן ז"ל אבד"ק וויערבוב - אשר אליו ממוענת התשובה הנ"ל בבן פורת, כתב לתרץ גוף קושי רבינו על דברי הרשב"א, שאם כן שצורך מצוה נחשב 'אינה צריכה לגופה', מדוע יהא איסור בבנין המקדש.

והביא מספר **מגיני שלמה** (פסחים עג.) שאם ציווה אדם לשלוחו לשחוט לו קרבן פסח, והיה סבור המשלח שחייב בקרבן פסח, ואוליבא דאמת לא היה חייב ולא היה בזה מצוה, ושחט השליח, אין לו תשובה מלאכה שאינה צריכה לגופה, שכן שהשליח צריך לעשות רצון המשלח ויש למשלח הנאה מזה שעשה השליח ציוויו, הרי זה מלאכה הצריכה לגופה, עיין שם. ומבואר מזה שכל שעושה כדי לקיים הציוו ששצטווה הרי זה בגדר מלאכה הצריכה לגופה.

ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ברם, הרה"ק **מקליזבורג זצוק"ל** בשו"ת **דברי יציע** או"ח סימן קל"א אות י"ד א"ר, כתב לדחות הנב"א, וז"ל: "בהתבונן בגוף דברי הרשב"א, לא יכלתי להכין אנה מצאו האחרונים דכדברי שתיקון מצוה משוין אין צריכה לגופה, דכד מעינת שפיר דכדברי שם בשבת ק"ה ע"ב ד"ה חמת ודכד ק"ו ע"א ד"ה כל המקלקלין, נראה להראי שד"ר דוקא בכחאי גזונות דמת, ודיותר חזק היה לו שלא היה מת ולא היה מצוה לקבורו, בכחאי גזונות המצוה אינו עושה לצריכה לגופה, או בכחאי גזונות דהמלאכה מצד עצמה הו' קלקלוק ואין צריכה לו או מכח המצוה - אינו מתחשב לו לצריכה לגופה, אבל זה פשיטא דהמצוה אינו מביע המלאכה - שיהיה מכח המצוה אין צריכה לגופה, וד"ק זה כרוז".

וההפך יש רבינו השוואל נפלאה, וז"ל: "וכענין זה שריפת קדשים - דליתא ביום טוב, מבואר בירושלמי שבת (פ"ב ה"א), דאינו מפאת איסור מלאכת יום טוב, רק דאין זמן מצוה זאת ביום טוב, ואפילו להבכיר מערב יום טוב ויגמר הכיעור ביום טוב אסור". ויסוד זה כתב עוד **בגליוני הש"ס** ביצה כז. ברש"י ד"ה חלה, ועיין שם שהוסקו, לכתוב, שמשאר ואין זמן כיעור בשבת ויום טוב, אם עובר וממערב הרי זה מכלל מצות שריפת קדשים, כיון ששורפין שלא בזמן המצוה.

(י) עיין שם בפאת התשובה, מפליג כשכחו ומתארהו: "כבוד הרב המאור הגדול החרף ובקי חרוץ ושונן זית רענן".

פסח תקס"ה לפ"ק", דאיתא שם: **"הגאולה צריכה להיות בט"ו ניסן"** כאשר היה בימי קדם עת רצון (ראה תנחומא בא סימן ט), והקבלה בדינו (עיין ראב"ד סוף עדיות ד"ה והכמים) שאלהיו יבוא לבשר את ישראל יום אחד ט"ס הגלות נגלות אלינו המורה צדק, וכבר מוכח להם לישראל שאין אליהם בא לא בערב שבת ולא בערב יום טוב (עירובין מג), אך כל זה בשאר ערב יום טוב, וטעמא דמילתא, משום שישאל טרודין בהלכות שבת ויום טוב, מה שאין כן בערב פסח שחל בשבת שכבר מוכן הכל מערב שבת, **יוכל לבוא בערב פסח**, לכך קורין היום הפטרה זו".

סברא להחמיר בנין בית המקדש בשבת לפי דעת רבי שמעון

אמנם, גוף הדין שהביא רבינו משמיה דגמרא (שבועות ש"ס) שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, יתכן שאינו דבר מוסכם ובפלוגתא שנוי, וכסברא שהעלה רבינו בשו"ת **בן פורת** (ח"א סימן ז' בסוף ההשקפה), שלפי רבי שמעון הפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה, שמא יהא מותר לבנות את בית המקדש בשבת.

וזאת על פי המבואר **ברשב"א** (שבת קה) שכל שעושה המלאכה לצורך מצוה, הרי זה נחשב כמלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור עליה לרבי שמעון". ואם כן אף כאן, כיון שהבנין הוא רק לצורך מצוה, היינו לקיים מצות התורה שציווה לבנות את בית המקדש, או לצורך מצות הקרבת הקרבנות, ואם כן הרי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ויהא מותר לבנות את בית המקדש לפי דעת רבי שמעון.

אבל באמת יעוין שם שפשוט לו לרבינו שאין הדין כן, ובוודאי "קשה לומר דלרבי שמעון באמת בבנין בית המקדש מותר מן התורה בשבת, וסתימות הגמרא שבועות שם (טו): דאפילו יום טוב אינו דוחה", ולא נמצא רמז חידוש זה - שלרבי שמעון יהא מותר לבנות המקדש בשבת - בשום מקום.

איסור הבנין בשבת - מושא חיול שבת ואין שאין זמנו א"ר

אלא שקשה באמת, מדוע יהא אסור הבנין בשבת לרבי שמעון, ובתחילה רצה רבינו לחדש, שאיסור בנין המקדש שבת לרבי שמעון אינו מצד איסור שבת, אלא גזרת הכתוב בעלמא, ובלשונו הצחה: **"ויש לומר**, דלרבי שמעון דרשה דיבמות (ו) דאין בנין בית המקדש בשבת, לא יהיה מפאת איסור

נשחל בערב שבת - אם נחשב 'זמן שחיטה' מחמת שיכול להבנות המקדש ביום שמים

ובפרט בערב פסח שחל בשבת, צידד רבינו שם שאין להחשיב אחר צרות ליזמן שחיטה, שכן לכולי עלמא אי אפשר לל שישנה המקדש, שהרי אין בנין בית המקדש דוחה שבת (שבועות טו).¹ ואם משום שבת המקדש העתיד יבא מן השמים, כמבואר ברש"י ראש השנה (ל' ד"ה לא צריכא), שאף שאין בנין בית המקדש דוחה שבת ויום טוב, הני מילי בנין ביום אדם, אבל בנין העתיד לבא - ביום שמים הוא. מכל מקום "זהו דבר ניסי, ויש לעיין אי חשיב 'זמן' מפאת מה שאפשר שיבוא מן השמים", ודו"ק. ועיין שם שהאריך עוד לדון מצד דין 'אין מחנכין המזבח בלא בתמיד של שחר' (מנחות מט.), הובאו הדברים במארכה **בהגדה של פסח** (דגם כו).

גודל קדושת הארת יום ערב פסח החל בשבת

אמנם ציווין, כי הגם שצידד רבינו לומר שאינו 'זמן שחיטה', מכל מקום מצאנו בספרים הקדושים גודל שמעלת זמן זה של ערב פסח שחל בשבת גם בזמן הזה, כמו שכתב בקדשו **הבני יששכר** (ניסן מאמר ד סוף דרוש ג'), לבאר מחלוקת בני בתירא והלל (פסחים טו). - אם מקריבים קרבן פסח בשבת - לפי דרכו, וסוים בדבריו את הלהת קודש: "בני בתירא חסבו שבזמן הפסקת הנבואה אין לדחות השבת לקרבן פסח, עד שבא הלל ולמד דענין מה שהפסח דוחה שבת אינו מבואר בתורה בפירוש, רק נלמד בדרך נסתר בגמרא שוה, להורות לנו דאם בימי הסתרת פנים ואין חזון נפרץ, עם כל זה **המשכילים בחכמה נפשם מרגשת ויודעת מאד גודל קדושת הארת היום הנעשה בגבאי מרומים**, עד ששם יושפע שפע לנפשותינו ורוחותינו ונשמתינו להוציאם לחירות מן שעבוד הטומאה ולטהרם ככסף מזהב שבעתים".

ערב פסח שחל בשבת מסוגל לגאולה

ומבואר עוד בספרן של צדיקים אשר יום זה מסוגל הוא לגאולה, 'עיון דרשות **חתם סופר** (דרוש לשבת הגדול תקפ"ח עמוד רמז), וז"ל: "יום טוב ראשון של פסח שבעת כניסתן לארץ שהוא פסח גלגל, היה ערב פסח בשבת... אשר מזה נראה **שזמן כה רואי לגאולה יותר**, אשר שם שבראיו בו שמים וארץ והעולם", וביאר בזה שם הטעם שמפסחים 'וערבה'.

וכן מצאנו בתורת **הר"ק מרימנוב ז"ע** - **בפסח מנחם ציון** שבת הגדול "בסעודת ליל שבת ערב

ואי אפשר שיהיה זמן זריקה, כיון דאין קדושת מקדש במציאות כלל". וראה שם עוד פסקא ר'.

(ח) לשון הגמרא שם אין בנין מקדש דוחה יום טוב, אך עיין שם ברש"י ד"ה אין, שעיקר דין זה נאמר על שבת, אלא ש'ימים טובים' נמנו אקדש שבתות, ועיין **גליוני הש"ס** שבת פ' ד"ה ל"ט, שציון דכדרי רש"י אלו בתוך רשימה ארוכה של ציונים נפלאים אודות דברי הגמרא שם אם יסוב וישכח כי הדין ניהלה. ועיין עוד **גליוני הש"ס** ברכות מט. ד"ה יתיב.

(ט) פסח כיצוא בזה - אם דבר נסיי וסגולתי בכח לקבוע המציאות והדין, מצונו לרבינו כמה וכמה נידונים: "יש לעיין אם השקאת סוטה יש בה משום מלאכה נגדילת נשמה, כיון דהיא מיתה נסיית", **גבורות שמונים** אות מו ד"ה ועוד: "דנתי בחידושי על הל"ש מלאכות דאין חיוב על מלאכה אם היא פועלת רק ככח סגולה ונל ולא ככח כעניי", **אוצרות יוסף** ד"ה קונטרס ב' אות כט (נפול בדריין אלה בבתי ד' קדשו בקונטרס 'מילי דשבתא' אות לו); שם אות מב; אם 'חיות נסיי חשיב חיות', שם אות כט.

(ז) וראה **אמרי נועם** פרשת פקודי ד"ה ביום, שהביא דבריו, והוסיף עוד לאמר: "הנה בקביעותו זה השנה שנת תרל"ו שהוא שנה ערב פסח הוא **הרב חושב ויקר מאוד**, כי **גם גאולה העתידה תהיה בקביעות** כן, כאשר מבואר בשם הצדיק מהר"מ מרימנובא. וכמו כן כניסת ישראל לארץ ישראל היה לא מקביעות שבת ערב פסח, כי י' באדר משה מת (ממיה ג'), וי' באדר היה אז ביום ו'.

הבטיח רבינו: "כל מי ששייע בהדפסת החיבורים שלי - אחיה לו למלך בועז העליון"

(הגה"צ רבי יצחק מעגדל ארגנשטערן צ"ח החרן רבינו - ששמע מפי רבינו והלך על כך במעמד ההלוויה הרבתי באשכנזיה (רבי)

וכתב ליישב בזה קושיא שכתב לו הגאון ר' מאיר דן פלאצקי ז"ל בעל ה'כלי חמדה' על דברי הרשב"א, שאם צורך מצוה לא נחשב מלאכה הצריכה לגופה, אם כן מדוע מלאכות המשכן נחשבות צריכה לגופה, הרי כל עיקר הבנין אינו אלא משום צורך מצוה, שציווה הקדוש ברוך הוא לעשות משכן.

וכתב הרב מויערשוב שלפי דבריו נחא, שמאחר שציווה הקדוש ברוך הוא, הרי לדידן נחשב מצוה הצריכה לגופה, שכן יש לנו צורך חשוב לקיים מה שנצטוונו, ומה שאמר הרשב"א שצורך מצוה אינו צריכה לגופה, אין זה אלא בקבוצת שם וכיוצא בזה, שאף שציווה אותנו הקדוש ברוך הוא לקבוע המת, מכל מקום לא ציוונו לחלל שבת בקבוצה זו, אם כן אין זה נחשב שעושה צדון מי שציווה.

ועל פי זה כתב ליישב כמין חומר גם קושיית רבינו, שמאחר ולעתיד לבא כשיהיה זמן בנין בית המקדש והקדוש ברוך הוא יצוה אותנו לבנותו, אם כן אם נבנה אותו בשבת ויום טוב שפיר יהיה נחשב מלאכה הצריכה לגופה, שכן נקיים בזה ציוויו של הקדוש ברוך הוא, ולכן שפיר יהא איסור בבנין בית המקדש.

בקושיית האדמ"ר מקלויזנבורג שמלאכות המשכן היו צורך מצוה

כעין הערת ה'כלי חמדה' הנ"ל על דברי הרשב"א, מצינו שהעיר הרבה מקלויזנבורג זצ"ל בשו"ת **דברי יציב** (אויס סימן קלט אות י"ד וש"ר) על רבינו עצמו, מדוע הקשה רק שיהיה מותר לבנות המקדש בשבת ויום טוב לרבי שמעון, והיה לו להקשות יתר על כן, שהרי כל עיקר ל"ט מלאכות שבת ילפנו ממלאכות המשכן, ואם כן אדרבה נלמד משם שגם לצורך מצוה נחשב מלאכה הצריכה לגופה, שהרי כך היה במשכן.

ברם בשו"ת **טעם הצבי** (סימן אות ז' ד"ה סיימתי) להגה"ח ר' **צבי יצחק אברמוביץ** ז"ל - רב דחסידי גור בחצור, יצא להצדיק דברי רבינו, על פי דברי **הפני יהושע** (שבת עה. ד"ה פסקא) שמסתמא לא היו חורשים וזורעים במדבר את הסמנים שהיו צריכים עבור מלאכת המשכן, שהיו סמנים אלו מצויים בידם, אלא מאחר ושייך חרישה וזריעה באותם סמנים, לכן חייבים על חרישה וזריעה, עיין שם.

(יא) להגאון ר' **נח חיים צבי בערלין** ז"ל, מגדולי חכמי אשכנז לפני מאתיים שנה, וכיהן בעירוב ימיו כרב הקהילה אה"ה. ספרו 'מעין החכמה' כמו גם שאר ספריו - 'עצי אלמוגים' ו'עצי ארזים', היו נערכים בפי גאוני הדורות, ומוכרז בשו"ת נדע ביהודה - שהיה מנגזר ממנו בהרבה; בספרו 'חידאי'; שו"ת רבי עקיבא איגר; שו"ת חתם סופר; שו"ת שואל ומשיב; שו"ת אבני נזר; ועוד. גם רבינו מביא הרבה פעמים. נסתלק בחודש אדר שנת תקס"ב.

» המשך בעמוד ג'

אשנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

בנים' דייקא, היינו כמו אב שנקרא 'אב' ויש לו כבר רחמי האב אפילו שנהגו עדיין לא לקרוא בן, והיינו על עובר במעי אמו, 'כן תרחם ה' עלינו', רצה לומר, גם לנו, אף על גב דלא זכינו עדיין להקרא בן, עם כל זה הרי אתה נקרא אב וימרו רחמי האב על הבר, ואתי שפיר דנקט 'אב' דייקא, דלכות לבחינת רחמי האב הרי מוכרחים להיות מקודם בחינת בן, והבן.

(ב) עוד יש לומר על פי הנ"ל באופן אחר קצת, על פי

ונמצא לפי זה, שמה שלומדים מלאכות שבת מהמשכן, אין הכוונה שלומדים דווקא אותם מלאכות שעשו בפועל במשכן, אלא שכל מלאכה שסוף סוף הייתה צריכה להעשות כדי שיוכלו להקים המשכן הרי היא מלאכה לענין שבת, ואף שבפועל לא עשו אותה לצורך המשכן.

ולפי זה - מיישב הטעם הצבי - לא אכפת לנו כלל במה שהמלאכות שנעשו במשכן היו לצורך מצוה והינם 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' משום כך, שהרי בלאו הכי הלימוד הוא רק מהמלאכות שהוצרכו סוף סוף להעשות, ואף שלא נעשו כלל לצורך המשכן ולצורך מצוה.

סברא שהמקדש העתיד אינו יכול להבנות כלל בערב פסח

עוד יש להעיר, שאף שבית המקדש שלעתיד יבוא בנוי מן השמים, מכל מקום לפי סברת קושיית ספר **מעין החכמה**^א (פרשת תרומה מצות עשה מד ד"ה וראיתי ד"ה ונראה) "המפורסמת" - שהביא רבינו **באוצרות יוסף** (דרשה לשבת שובה פסקא קפט, הובא בהגדה של פסח מאמר שס), אשר לפיה ביום טוב של פסח אין לחוש כלל שיהיה בנין בית המקדש, מתעצמת הערת רבינו שבזמן הזה אין כלל 'זמן שחיטה', והיה ראוי להיות החמץ מותר אחר חצות.

וזה, כי בגמרא שבועות (שם) אמרו שראוי לקידוש העזרה להיות בשירי מנחה של חמץ, דומיא דירושלים, ומנחת חמץ שייכת רק בשתי הלחם הבאים בעצרת. אלא שאין מתקדשות בשתי הלחם משום דלא אפשר, "דהיכי נעביד, נבנייה מאתמול ונקדשיה מאתמול, שתי הלחם בשחיטת כבשים הוא דקדשי, נבנייה מאתמול ונקדשיה האידנא, בעינן קידוש בשעת הבניין, ניבנייה ביום טוב ונקדשיה ביום טוב, אין בניין בית המקדש דוחה יום טוב".

ואם כן, דקדק המעין החכמה, במקדש העתיד לבוא שיבוא מן השמים, ויכול להבנות גם ביום טוב וכדברי רש"י הנ"ל, שוב הרי ראוי שיהיה הבנין רק בעצרת, כדי שיתקדש בשתי הלחם^ב. ולפי דבריו נמצא בוודאי שגם לא יבנה בערב פסח שחל בשבת, ומטעם זה עצמו - שרק בעצרת ראוי שיבנה בית המקדש העתיד, כדי שיהיה אפשר לקדשו בשתי הלחם.

(ב) ומכאן "סברת הקושיא" רצה רבינו לפרש דרשת המשנה תענית פ"ד מ"ח 'וכיום שמחת לב' - זה בנין בית המקדש, שלא כפירוש הרע"ב דקא על יום הכיפורים, רק דקא על עצרת, שכן מצאו בו ענין בנין בית המקדש לעתיד, ראה שם שכתב: "ורש"י וכיום שמחת לב' זה בנין בית המקדש - אעצרת, הרי הוא נכון מאוד, דהרי כך יש כאמת לעצרת מהות בניין בית המקדש, דכל בניין בית המקדש הרי ראוי להיות כעצרת מפאת הקידוש כשתי הלחם, אלא דאי אפשר, אבל כעצם הרי

אלא שהמעין החכמה הקשה מכאן על המפורש בגמרא סוכה (מא), טעם תקנת רבן יוחנן בן זכאי שמחבר בית המקדש שיהיה יום הנף כולו אסור, משום שמארה יבנה בית המקדש, ויבוא לאכול מן החדש משעה שהאיר המזרח ולא ימיתנו עד הקרבת העומר, ומבואר שם שהחשש הוא שמה יבנה ב'חמיסר', והקשה המעין החכמה, שהרי בנין שלעתידי שיבוא מן השמים אין לנו לחשוש כלל שיבנה בפסח וכנ"ל, ועל כל פנים אין שיהיה, מפורש בגמרא שיכול להבנות המקדש בפסח, ואם כן הוא הדין בערב פסח שחל בשבת.

המקדש העתיד לא יצטרך קידוש כלל

ובגוף קושיית המעין החכמה כתב רבינו (שם פסקא קצב) לתרץ בפשיטות, וז"ל: "ידעא איכא פלוגתא דתנאי ואמוראי בזה - אי קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא או לא (עיין מגילה י; שבועות טו), **והרמב"ם** ז"ל פסק להלכה בהלכות בית הבחירה (פ"ו הי"ד) ובהלכות מעשה הקרבנות (פ"יט ה"ט) דקידשה לעתיד לבא.

"ואם כן לפי ההלכה, הא לא יהיה המקדש דלעתיד צורך לקידוש כלל, ולא יהיה בו קידוש כלל, דקדושה הראשונה כבר קידשה גם לעתיד לבא, ואם כן תל תל בטהל סברא הנ"ל - דראוי להיות הבניין בעצרת דייקא כדי שיתקדש בשתי הלחם, הוא לא יהיה אז קידוש כלל וכלל, ואם כן שפיר אפשר שיהיה הבניין גם ביום טוב של פסח, או בליל י"ו, ועל כן לפי ההלכה שפיר חשש רבן יוחנן בן זכאי לזה, ושפיר התקין שיהיה יום הנף כולו אסור".

אין חינוך הבית בפסח משום 'אין מערבין שמחה בשמחה'

סברא נוספת שאין לחשוש שיבנה בית המקדש בחג הפסח, מצינו בשו"ת **ראשית ביכורים** (ת"ס סימן ד"ה) הביאו רבינו **בגליני** ה"ש סוכה (מא). בתוספות ד"ה א, שהביא שם קושיית המעין החכמה (הוסיף - להקשות מה החשש שיבנה בית המקדש בפסח - עד שהוצרך רבן יוחנן בן זכאי לתקן שיהא יום הנף כולו אסור, הלא מבואר במועד קטן טו.) שאי אפשר כלל שיהיה חינוך הבית ביום טוב, משום אין מערבין שמחה בשמחה, וסוים עלה רבינו: "ויש לדבר בכל זה, ואין הגליון מספיק".

יש בו מהות זה, וכאשר יהיה אפשר - היינו לעתיד - הרי יהיה בפועל כך. ובשלמא אין אין זמן בנין בית המקדש בפועל בעצרת בשום פעם, אז אין סברא למדרשה לקרא אעצרת מפאת המהות לכד, אחרי שאינו בפועל בשום פעם, ומה שאין אחריו שכן הוא בפועל לעתיד, והמהות הרי יש תמיד אפא דאי אפשר, אם כן שפיר אית לן לפרושי לקרא אעצרת מפאת היותו זמן בנין בית המקדש בפועל לעתיד, ויש בו מהות של בנין בית המקדש כעצם תמיד, ודו"ק היטב".

לעובר שאין לו מציאות לעצמו, ודו"ק.

הכל"ח בברכת התורה, ויכחו הש"ת להפין אורה, תורת רבינו שר התורה, הן מה ש'ל' דפסל'ה וכן את המורה גנוזה הצפונה לענת עתה, יד' תהיה חלקם בהצפת אורו בשלימותה, ויכחו יהיה לז' להן ולכון מליץ יושר לחושיע בכל מלי' דמיטב ובתשועת עולמים במהרה בימינו אמן

קעתירת וברכת ידירכם אחד מקוראי עונג בגליונכם

הק' דוד צבי הירש מיליש

בלאמו"ר הגה"צ מוהר"ד א' שלש"ח מלונדון

בן אא"ז הגה"צ מווייצען זצלה"ה

[וידעו דביקותו בתורת הגאון מהר"ר עניל זצ"ל, ובחינתו על ציונו הקדוש שהתחשש שם בתחינה שיזכה להשיג הספרים שלא היה לו עדיין, ושיעונו באה, ואכמ"ל]

הבטיח רבינו: "כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל חתן רבינו - ששמע מפי רבינו והכריזו על כך במעמד ההלוויה הרבתי באשכנזיה דרבי)

חול המועד

במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א

מתוך: לקח טוב; בית האוצר; גליוני הש"ס

לבטל, אם הוא רק בתקנות וגזירות דרב"א, במלתא דהוי מן התורה, אלא שמסרו הכתוב לחכמים, כמלאכת חול המועד (ראה חגיגה יח). וכדומה, אם יכולים בית דין אחר לשנות הדין מכפי מה שאמרו בית דין הקודמים.

מי אמרין, דכיון דמסרו הכתוב לחכמים, על כן הרשות ביד כל בית דין גדול מחבירו לדון כפי מה שדעתו נוטה, או דילמא, הואיל ועצמותו מן התורה, אלא שמסרו הכתוב לחכמים, אם כן מיד כשפסקו בית דין הראשון כך - על דרך משל, נעשה ממנו דאורייתא גמור, הואיל ומן התורה הוא, רק שמסרו הכתוב לחכמים, וכמו דמלאכת חול המועד נחשב איסור תורה מפאת זה וכדנודע (ראה בית יוסף א"ח סימן תקל ד"ה ולע"ז; תוספות יום טוב שביעית פ"ז מ"ג ד"ה ולא בנבלות), ושוב אין כח ביד בית דין אחר לבטלו אפילו בגדול ממנו בחכמה ובמנין, כמו שאין יכולים לבטל בידן אחר דאורייתא, ודו"ק היטב מאוד.

והנה בירושלמי מועד קטן (פ"ב ה"ג) איתא ח"ל: אמר רבי בא בר ממל, אילו היה לי מי שיומנה עמי, התרתי בשר בכור להישקל בליטרא, והתירתי שיהיו עושין מלאכה בחולו של מועד, כלום אסור בשר בכור להישקל בליטרא - לא כדי שיהו מוכרין אותו בזול, והן מערימין עליו ומוכרין אותו ביוקר, כלום אסור לעשות מלאכה בחולו של מועד - אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה, ואינון אכלין ושותין ופוזזין, עכ"ל.

ואם כן, לדעות הסוברים דמלאכת חול המועד דאורייתא אלא שמסרו הכתוב לחכמים, אם כן מבואר דגם ככהאי גוונא יכולים בית דין אחר לבטל.

ואולם ירושלמי הנ"ל, לכאורה בלאו הכי הוא דלא כדיעות הנ"ל, דהא מוכח מן הירושלמי דהיה מתיר מלאכת חול המועד לגמרי, וזה ודאי אי אפשר לדעות הנ"ל, שהרי מסר הכתוב לחכמים רק לומר איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת, וכמבואר בחגיגה (שם), ואם כן הרי אין בידם להתיר לגמרי, ועל כרחק דסבירא ליה לרבי בא בר ממל, דכל עיקר מלאכת חול המועד דרבנן.

ודע דיש לעיין בירושלמי הנ"ל, דאמר 'אילו היה לי מי שיומנה עמי התרתי' כו', והרי אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין, ודווקא לומר, דרבי אבא בר ממל החזיק עצמו לגדול יותר ממתקני איסורים הנ"ל, דהם איסורים נזכרים במשנה.

ואולי כוונת 'אילו היה לי מי שיומנה עמי', היינו אילו היה עמי גדול בחכמה ובמנין יותר ממתקני האיסורים - התרתי כו', והוא על דרך שאמרו בגיטין (לו), אי אישר חיל יותר מהלל - אבטליניה.

ואולם נראה יותר, דכוונת רבי אבא בר ממל, דכאן לא שייך הא דאין בית דין יכול לבטל כו', ואפילו לדעות (ראה רמב"ם הלכות מועד פ"ב ה"ב; רמב"ן במלחמות פסחים טז; מדפי הרי"ף) דאף על גב דבטל הטעם לא בטלה התקנה, משום דכאן לא לבד שבטל הטעם, רק נדעשה עוד היפוך כוונת המתקנים, דתיקנו כן כדי שימכר בזול, ונהפך הוא דנמכר ביוקר, וכן איסור מלאכת חול המועד תיקנו כדי שיהיו עוסקין במצוה, ואדרבה עוסקין בדבר שהוא הפוכו, ועל כן ככהאי גוונא גם בית דין קטן יכול לבטל, רק שעם כל זה לא רצה לסמוך על עצמו, ואמר 'אילו היה לי מי שיומנה עמי' כו', כן יש לומר, ובאתי רק להעיר.

ביתר לנר שם דחה, שרש"י נקט שתי חלוקות מצוות שרגילין לבא ביניהן, כגון לטול לולב לישב בסוכה או להניח תפילין להתעטף בציצית ודא עזב שם.

(ד) וראה **בית האוצר** מערכת א כלל ס אות י ד"ה ואולם, מה שדן רבינו עמי.

(שמות כג, טו) - לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, דברי רבי אשיה. רבי יונתן אומר, אינו צריך, קל וחומר, ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניהן ולאחריהן - אסור בעשיית מלאכה, חולו של מועד שיש קדושה לפניו ולאחריה - אינו דין וכו', עד כאן.

ולכאורה תיקשי לדעות הסוברים (רש"י מועד קטן יא: ד"ה אלא; רשב"ם פסחים קיח. ד"ה כל) דמלאכת חול המועד אסורה מן התורה, וקראי דסוגיא דחגיגה הנ"ל לאו אסמכתא בעלמא גינהו - כי אם דרשות גמורות, דאם כן העושה מלאכה בחול המועד יתחייב מלקות - לפי מאי דיליף ליה מ'את חג המצות תשמור', ועיין שם ברש"י (חגיגה שם ד"ה את) שכתב: וכל 'תשמור' אזהרת לא תעשה הוא, שומרתו מן המלאכה, עכ"ל. ואם כן, הוא כמו דאמרין בעלמא (ערוך צו; סוטה ה). ד'השמור' יפ' ו'אל' הוי לא תעשה, ואם כן ראוי שילקה עליו.

ואין לומר דאין הכי נמי, דאם כן מאי קאמר רבי יונתן דאינו צריך - דאיכא קל וחומר מראשון ושביעי, הא שפיר צריך קרא למלקות, דאי מקל וחומר - הא אין עונשין מן הדין (מכות ה:).

וצריך ליישב, דהילופתא לדעות הנ"ל הוא רק מתיבת 'את', דכתיב 'את חג' וגו', דתיבת 'את' הוא ריבוי, ואתי לרבות חול המועד, ועל כן גם מקרא אין בו מלקות, כמו שאין מלקות בחגיגה שיעור - הואיל ונולמד רת מריבוי ד'כל חלבי' (ויקרא ז, נג; עיין וימא עד). וכדנודע (ראה תוספות פסחים מד. ד"ה לענין; מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פ"ג ה"ו).

אמנם, לדעת הרב המהיר (הלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"א) דכל שהאיסור נודע זולת הקל וחומר אז שפיר עונשין על ידי הקל וחומר, דעיי' ויקושה, דמאי קאמר רבי יונתן 'אינו צריך' - קל וחומר וכו', דהא שפיר צריך קרא, דאי מקל וחומר לבד הא אין עונשין מן הדין, מה שאין כן השתא דכתיב קרא לאסור - שפיר מועיל הקל וחומר למלקות.

ויש לומר, דהא דאין מזהירין ועונשין מן הדין, היינו רק כשבאין ללמוד איסור על דבר חדש, כמו אחותו בת אביה ובת אמו - מבת אמו לחד ובת אביה לחד (מכות שם), וכן תורת טוב ברע מתמורת טוב בטוב (המורה טו), ומן שאין כן שם דנדין רק תוספת זמן באיסור המפורש כבר ביום טוב - ודנדין דנוהג גם בחול המועד, אולי תוספת זמן מיחשיב רק גילוי מילתא בעלמא (עיין סנהדרין עז).

מלאכת חול המועד - שמסרה הכתוב לחכמים אם בית דין אחר יכול לבטלו

אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין (עדיות פ"א מ"ה). יש להסתפק, הא דבגדול בחכמה ובמנין מיהת יכולים

(ב) שהוכיח מדברי תוספות שבת קמח: ד"ה לא, דהא יכא דקתני 'ביום טוב', דדוקא ביום טוב קאמר, ולא בחול המועד.

(ג) וראה רש"י סוכה מז. ד"ה מצות הרבה, שכתב: "לטול לולב לישב בסוכה, להניח תפילין להתעטף בציצית" ו**במלא** ה**עושים** שם כתב: "משמע דסבירא ליה לרש"י, דבחול המועד מניח תפילין", אך

אם חול המועד בכלל 'יום טוב'

בבבא מציעא (צ), מי אמרין, כי אמרין אמירה לנכרי שבות - הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור לאו - לא, ובתוספות (ד"ה אבל) כתבו: אף על גב דבמסכת מועד קטן (יב.) אמרין, דבשביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי, התם משום דשבת ויום טוב חדא מילתא היא, וגזרו אטו שבת, עד כאן.

ומאי דמוכח מתוספות דכאן, דחול המועד הוא בכלל יום טוב וקרוי 'יום טוב', יש לעיין מכמה דוכתיא, ועיין ר"ף מגילה פרק הקורא עומד (יג). מדפי הרי"ף בשם הירושלמי (שם פ"ד ה"א), משנה תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חודשים ובחולו של מועד כו', ומשמע דאין חול המועד בכלל 'יום טוב'.

וכן בשו"ת הרשב"א (ח"ד סימן רסב ד"ה ואפילו) בשם הירושלמי תענית (פ"ב ה"ב), בכל מתעניין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חודשים וחולו של מועד כו', ומשמע גם כן כ"ל, ועיין שו"ת **שבות יעקב** חלק אורח חיים (ח"א סימן כה).

הוצאות חול המועד

בביצה (טו), תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חזאיה, כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, חוץ מהוצאות שבתות והוצאות ימים טובים וכו', שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו.

עיין רוקח (סימן רכח ד"ה בפסיקתא), הביא לשון **הפסיקתא** (דרב כהנא, פסיקתא כח ד"ה תני), מראש השנה נקצצין מזונותיו של אדם, חוץ ממה שמוציא בימים טובים ובשבתות ובראשי חודשים וחולו של מועד כו'.

דמנהג מקום ה'אגודה' לתניח תפילין בחול המועד

עיין בחידושי אגודה שבסוף שו"ת מהר"י ווייל (עמוד קסד ד"ה מקום) שכתב, וז"ל: אבל דבר החוצץ בין הלולב ובין היד - הוי חציצה, ולכך מסיירין ציצית ותפילין מן היד ונשים טבעותיהן, אכן נראה לי, דמשום הכי אין צריך להסיר, דדווקא הכא (ראה פסחים נז) דכריך כולה ידיה, עכ"ל.

ואגב אורחין למדנו, דמנהג מקום האגודה היה להניח תפילין בחול המועד, דאי לאו הכי, לא משכחת תפילין בהדי לולב.

מלקות על מלאכת חול המועד

עיין בש"ס חגיגה (יח), דקאמר, מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה. מנא הני מילי, דתנו רבנן, 'את חג המצות תשמור'

(א) עיין מגילה כב, בענין מנין הקוראים בקריאת התורה: "מועד דאיכא קרבן מוסף - קורין ארבעה, ביזם טוב דאסור בעשיית מלאכה - חמשה" ועיין עוד במועד קטן יב. דאיתא: "אין מדירין... לא בימים טובים ולא בחולו של מועד". ובמבואר דחול המועד אין קורין 'יום טוב'.

יום שני של פסח שנת תרע"ז לפ"ק, כל גדולי ישראל שבויען מתכנסים בבית מדרשו של האדמו"ר הרה"ק בעל **אמרי ברוך** מסקאליע זצ"ל המכנים עכשיו את נכדו, בן בכור לבנו האדמו"ר הרה"ק ר' **דוד יצחק אייזיק** זצ"ל, בביתו של אברהם אבינו עליו השלום. נוכחים שם הגאון בעל **מחזה אברהם** זצ"ל, הגאון ר' **חיים יצחק ירוחם** אבד"ק אלטשטאט זצ"ל, הגאון ר' **מאיר אריק** זצ"ל, הרה"ק ר' **אברהם יעקב מסאדיגורא** זצ"ל, ורבינו זי"ע.

מעמד הברית החל, ומכל הגדולים והצדיקים שנכחו שם בוחר הרה"ק מסקאליע זצ"ל לכבד את רבינו זי"ע בסנדקאות, כמות וכביטוי לגדול ההערכה וקשרי הידידות ששררו בינו לבין רבינו זי"ע.

אך במקום גדולתו של רבינו שם אתה מוצא ענותותו. כשמבחינו רבינו שגם הגאון בעל **מחזה אברהם** זצ"ל אבד"ק בראד נוכח בברית, מסרב בתוקף להיות הסנדק ומורה לכבד במקומו את הגאון מבראד זצ"ל.

אין מוועיל תנאי בשמיטת כספים - אף שהוא להוציא - מלווה על תנאי ואינו מתקיים - מדוע יהיו בו איסורי רבית ושמיטה

בגמרא (ג), על מנת שלא תשמיטני בשביעית - אין שביעית משמטת.

ענין שו"ת הרא"ש (כלל קה אות טו ד"ה ומה) מה שכתב שם לענין מלווה על מנת שלא יהא בו איסור רבית, דאפילו למאן דאמר (כתובות נז.) מתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון - תנאו קיים, הני מילי ליפטר ולהחזיק מה שבידו, כגון המקדש על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועוונה (שם), ועל מנת שאין לך עלי אונאה (כאן ג), אבל אם התנה לעבור על דברי תורה - לא, ענין שם.

ולכאורה, 'על מנת שלא תשמיטני בשביעית' הוי לעבור בקום ועשה, שנוטל אחר השביעית ממון מן הלואה שלא כדון, ואולי כיון דאין הלואה עובר, לא שייכא סברת הרא"ש, ורק בריבית דגם הלואה מצויה (בבא מציעא עה), ותנאי של כל אחד - שיעשה חבירו איסור, לכן לא מהני.

ואולם לפי זה, במקום שיש פיקוח נפש ללווה - דאין הלואה עובר, יהיה מותר למלווה להלוות על תנאי כזה, וזה ודאי אינו.

ובלאו הכי יש לעיין, דמלווה על תנאי ואין התנאי מתקיים, הרי המעות למפרע גזל ביד הלואה, והלואה גזל למפרע, כמו **מקנה** על מנת להחזיר ולא החזיר, דהוי ליה המקבל מתנה גזל למפרע - ענין סוכה (מא:) רש"י (ד"ה החזיר), ואם כן הכי נמי בלוא, ואם כן ממילא מעות הריבית שהלוח נותן, לאו אגר נטר של מעותיו הוא כלל, ורק כדי להציל עצמו מעבירות גזל למפרע הוא נותן, ומדוע אסור, ודו"ק היטב.

וגם בשביעית יש לעיין בזה, דכיון דהתנה על מנת שלא תשמיטני כו', אם כן אם ישימטנו - המעות למפרע גזל בידו, וגזל הרי אין שביעית משמטתו, ואם כן ממה נפשך צריך לפרוע, ויש לעיין בזה במיתון יותר, ואין כאן מקומו.

זה, מעין סברת פלוגתתם בעניין חצי שיעור באיסורין (יומא עג), אי החלק חשוב 'חלק' על כל פנים, ודו"ק.

הקברת קרבן בסילוק הרשעים

בגמרא (קא), אם אתם עושים דין בעיר הנדחת, מעלה אני עליכם כאילו אתם מעלים עולה כלל לפני.

היינו, דסילוק וביעור רשעים מן העולם הוי כהקברת קרבן, ודוגמתו עירובין (ט), מידת הקדוש ברוך הוא, אדם מתחייב הריגה למקום - שותק כו', ולא עוד, אלא שדומה לו כאילו מקריב קרבן כו'.

ועיין שם ברש"י (ד"ה שדומה) פירש באופן אחר, ולולא דבריו לענ"ד הכוונה כפשוטו, דמיתת המחויב מיתה הוי כקרבן, וזה שמקבל המיתה שחייבו המקום באהבה, הוי כאילו מקריב קרבן על מעצמו ומדעתו, והוא דוגמת הך דכאן, דמיתת אנשי עיר הנדחת הוא כהקברת עולה.

העידו על איש שהוא מצרי שני והוזמו - על אשה שהיא מצרית שניה - על עקר וסריס שהוא בן גרושה

ענין תוספות (ב. ד"ה בעינן) וז"ל: קשיא, היכא שמעידין שהוא מצרי שני, דאינן באין לפסול זרעו, כי אם לפסול (ראה יבמות עז), אם כן נפסול, ויש לומר, דמכל מקום אשתו נפסלת, דפסלה בביאתו, וכתוב (דברים יט, יט) 'ועשיתם לו כאשר זמם', ולי - ולא לאשתו.

ובחיידושי מהרש"ם (כאן (כוס הישועות ד"ה בא"ד וי"ל) הקשה, דאם כן על כל פנים במעידין על אשה שהיא מצרית שניה, יופסלו, דהאשה הא אינה פוסלת את הבעל בביאתה (קידושין עז), ענין שם.

ולא קשה מידי, דאם כן תיקשי נמי בהא דאמר כאן, אמר קרא (דברים שם) 'לי' - ולא לזרעו, דאם כן במעידין על עקר וסריס חמה שהוא בן גרושה כו', יופסלו, דהא אי אפשר להיות לו זרע, ועל כרחך, דכיון דהפסול שרצו לפסלו הוא פסול הפוסל את הזרע, על כן אף שאי אפשר לו להיות הזרע, מכל מקום לא איכפת לן בזה, ואם נאמר שהם נפסלים ולא זרעם - אף שיולידו זרע, לא יהיה זה 'כאשר זמם', כיון שאותו הרי רצו לפסול פסול הפוסל גם את הזרע.

ואם כן הכא נמי, הרי גילתה תורה רק דהנבעל נפסל ולא הבעל, ואם כן על כל פנים פסול המצריות אשר באשה - הרי הוא פסול הפוסל גם לנבעל, לא דאי אפשר לאשה להעשות המעשה הזאת, שאי אפשר לה להיות בועלת, אבל עצם הפסול - הרי הוא פסול הפוסל גם לנבעל, ואם כן אם נפסלו את העדים ולא נפסלו את הנשים הנבעלות מהן, שפיר אין זה 'כאשר זמם', ודו"ק היטב מאוד.

ואולם קשה לי, לרבי יוסי דסובר ביבמות (טו) דמצרי שני אין פוסל בביאתו, ואם כן איננו פסול הפוסל כלל, אם כן לרבי יוסי הא תדרא קושיין לדוכתה, דעדים המעידין על אחד שהוא מצרי שני והוזמו, יהיה להם דין מצרי שני מכאשר זמם, ויופסלו מלבדו בקהל, ודא ודאי קושיא היא, ולומר דבאמת הוא כן לרבי יוסי, הוא רחוק מאוד, וצריך עיון.

מקור איסור החזקה במחלוקת

בגמרא (ק), כל המחזיק במחלוקת - עובר בלאו, שנאמר (במדבר י, ה) 'ולא יהיה קרקח וכעדתו'.

בשאלות פרשת קרח (שאלת קלא:) שאלתא, דאסיר להו לדבית ישראל למיעבד פלוגתא, דכיון דקיימי בפלוגתא - אתו למיסנא הרדי, ואמר רחמנא (ויקרא יט, יז) 'לא תשנא את אחיך בלבבך' כו', ואמר רב יהודה אמר רב, כל המחזיק במחלוקת - עובר בלאו, שנאמר 'ולא יהיה קרקח וכעדתו', עכ"ל.

נראה דסבירא ליה להשאלות דהא 'עובר בלאו שנאמר' כו', אסמכתא הוא, או דהשאלות טעמא דקרא קדרש, דאיסור המחלוקת הוא משום סייג ד"לא תשנא", וכבר הארכתי ב**בלקח טוב** (כלל ה) שדיק סייג בדאורייתא.

מהו 'מצוה' ומהו 'שירי מצוה'

בגמרא (ק), 'לא יעזוב להם שורש וענף' (מלאכי ג, יט) - שלא ינח להם לא מצוה ולא שירי מצוה, וברש"י: לא מצוה חמורה ולא מצוה קלה כו'.

ופירושו צריך עיון, דמדוע תיקרא מצוה קלה 'שירי מצוה' ו'ענף', הלא אין מצוה קלה ענף החמורה, והיא מצוה בפני עצמה כמורה, אלא היא קלה.

ולולי פירושו, היה נראה הפירוש פשוט, ד'מצוה' היינו גוף מצוה, ו'שירי מצוה' היינו דברים המחויבים בעשיית המצוות ואין מעכבים בהם, כסמיכה ותנופה ושפיכת שירים בקרבות ונענוע לולב, דקרינן להו שירי מצוה בגמרא (יומא ה, זבחים קא: סוכה לח). וגוף המצוה היא שורש וענף, ושאור עשיית המחויבות בה ואין מעכבות בה - כניענוע בלולב - הם ענפי מצוה, ולהם שני עניני שרש גם כן, כי הנוטל לולב יש לו בנטייתו מיד שרש קיום המצוה, דהא מדאגבחהו נפק ביה (סוכה מב), וזה גם מנענע ועושה המצוה בשלימות הגמור, יש לו גם על זה עוד שרש בפני עצמו.

ועל זה אמר דלא יעזוב להם לא מצוה ולא שירי מצוה, רק על הכל - הן על המצוות והן על השירים - ישלם שרשם בעולם הזה כדי לטורדם מעולם הבא, וזה פשוט - לולי פירוש רש"י ז"ל.

מחלוקת ר"י ור"ל אם לחלק יש חשיבות

הנה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בסוגיין (קא), על הכתוב (ישעיה יד) 'לכן הרחיבה שאול נפשה ופעתה פיה לבלי חוק', דריש לקיש סבירא ליה למי שמשמיר אפילו חוק אחד, ורבי יוחנן סבירא ליה דאפילו לא למד אלא חוק אחד כו'.

דכל התורה אחדות אחד (ראה רבינו בחיי ויקרא א, א ד"ה ודע: גור אית שמת כ, א אות, ו) וכל מצוה כלולה מכל התרי"ג כמבואר **בספרי החכמה** (וזה"ק פנחס ר"מ רכה: מגלה עמוקות פרשת במדבר ד"ה במדבר), והוי הכל כמצוה אחת.

ואם כן הרי זהו הפלוגתא, דלרבי יוחנן יש אל החלק חשיבות 'חלק' על כל פנים, ומגין עליו בבלתי ירחיב שאול כו', וריש לקיש סבירא ליה דבעינן קיום כללי, ולא יהיה שורא אפילו חוק אחד, ואזדו לטעמייהו לפי

(א) וז"ל: 'נחזיק לו סירורן שמקבל מאהבה'.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע עמד להסתלקותו, באוני התנועה ד"ר רבי יצחק מענדל מארגנשטעין זצ"ל - מייסד וראש חברה 'אהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

דרכי שית הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגיליון והתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com

שפת לבי

♦ מאמרים במשנת ה"שפת אמת" ♦

"אז ישיר – לשון עתיד בתמידות ולעולם"

שירת הים ומשמעותה לדורות במשנת ה"שפת אמת"

הקדמה:

"תנינן כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא. ומכוון בה [לשורר להקב"ה] זכי למימרא לזמנא דאתי" – וזה"ק פר' בשלח והובא להלכה במ"ב סימן נ"א סק"ז. והאריכו בספה"ק מפרשי התפלה,

אך לשורר בכוונה ובשמחה בכל יום תוך כדי אמירת פסוקי דזמרה בשיגרא דלישנה, צריכה חיוזק למתפלל הרגיל באמירתה, ולכן אמרתי אלקטה נא מצוף מאמריו של רבינו השפ"א זיע"א עפ"י הסדר הנראה לענ"ד. ויהיה זה לתועלת לאנשים כערכי לעורר הלבבות לשירה בשמחה ולזכות לזמנא דאתי כהבטחת הזוה"ק.

וחשוב להדגיש שכלל ענייני עבודת ה' – זו תפילה, צריך לעורר הלב ולהתבונן טרם אמירת פסוקי השירה, שהרי דבר פלא ונס גדול היה אז בעת ששוררו בני"ז על שפת הים. כי היתכן שיאמרו כולם מעולל עד יונק ועד משרע"ה בכבודו ובעצמו את אותם התיבות והשמות ברוה"ק שנכתבו בתורה הק', עד כדי שנמשך דבר זה לכל יום יום, אין זה אלא מכח התשוקה כדכתב בתרג"ג: "ווא"ז מו"ר ז"ל אמר פירוש "ישיר" שהיה להם געגועים להיות משוררים תמיד, ולכן נשאר לעולם".

ובפסח תר"מ כתב ביתר שאת שגעוגעים אלו מאז, והחשק שיש בלב המתפלל בכל יום, הם הם הסוללים את הדרך לשורר כנדרש, וכדכתב להורות:

"ישיר פרש"י עלה בלבו שישיר... ויש מי שמוכן לשירה ואינו יכול להוציא מכח אל הפועל וכו' כי בודאי הרצון היה יותר מכפי שנגמר במעשה, וע"ז רמזו ישיר לתחית המתים. כי לא נגמר עדיין השירה כפי אשר עלה בלבם, והגמר יהיה לעתיד... וכך היא עומדת ונגמרת מדור לדור עד לעתיד שיהיה שירה שלמה. ולכן אמרים השירה בכל יום. ולא הארת שירת יום זה ביום השני וכך הולכת ונגמרת מיום ליום".

ובדברי קודש אלו נתעורר ברצון ובחשק להשלים את שירת אבותינו מאז ועד ביאת משיח צדקנו שירה חדשה שישבחו גאולים במהרה בימינו אמן.

א. למה צריך שייציאת מצרים תבוא בשלב נוסף של קריעת ים סוף?

ידועים לכל דבריו הקדושים של הרמב"ן בסוף פרשת בא על החיוב להזכיר יצי"מ כל יום ובמצוות רבות, ותמצית דבריו הם, שאמונת חידוש העולם והשגחה פרטית, וקיום התורה, תלויים בניסים ונפלאות שהראה ה' ביצי"מ והאמונה בהם ע"י סיפור וזכירה תחזק האמונה. עיי"ש שדבריו קילורין לעניינים ויסוד הדת.

וא"כ תגדל התמיהה: הרי די בכך? ומפני מה הוצרכו בני"ז לשוב לפי החירות לפני בעל צפון ולעמוד בנסינות של אמונה, וכמבואר במדרשים ובפרש"י על הפסוקים בפרשת בשלח, עיי"ש. ועוד יותר צריך להבין: מדוע רק בקרי"ס הגיעו בני"ז לאמונה חזקה "ויאמינו בה" ובמשה עבדו" מה שלא נאמר על ניסי יצי"מ? וגם בנוסף חירות לעולם קיבלו בני"ז רק בים סוף שנאמר "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" מה שלא היה בניסי יצי"מ?

ובעיקר, איך התהליך הזה של שני שלבים ביצי"מ עוזר לנו היום לאמונה שמחוייבת וכדברי הרמב"ן?

רבינו זי"ע במאמריו דן בעניין בכמה דרכים ואנו נעמוד על כך כדי להגיע אל המכוון בעזה"י.

קודם שנרחיב ונעתיק מדבריו הק', נזכירם בקצרה:

א. יציאת מצרים היתה בחפזן שלא בהדרגה ולא מתוך עבודת בני"ז וכפי שנאמר "ואת ערום ועריה – מן המצוות", ולכן הוצרכו

בני"ז לעבור נסיון נוסף ולזכות לישועה ע"י עמידה בו וזה גם מה שחיוק את אמותם לדורות. כי דבר שנעשה ע"י האדם ופעולות מצוותיו ועמידה בנסינות יש לו תוקף וחזק יותר ממתנת שמים, שיש עמו קטרוג.

וכך הוא בלשונו הק' בשלח תרל"ז "לכך נאמר ויהי בשלח – לשון צרה, כי כיון שלא היו מוכנים לזה היו עיי"ז בסכנה עצומה, כי כל נס שאינו בזכות מעשה האדם הוא בסכנה כי הקטרוג מעורר עליו ביותר".

ב. ביצי"מ הנס היה מכח ההבטחה לאאע"ה בברית בין הבתרים. לכבודן של עם ישראל, ואין זוה הוכחה לעתיד לעובדי ה' כדי להפוך רע לטוב, משא"כ בקרי"ס שם הוכח שכבודו יתברך שמו הוא הכח העיקרי להפוך רע לטוב. וכדלהלן.

ג. "עם זו יצרתי לי תהילתי יספורו" קיבל משנה תוקף בקרי"ס ע"י אמונה עמוקה יותר!

ונבאר דרכי העבודה האלו ביתר הרחבה.

א. וזלה"ק בשלח תרל"ז: "ענין קרי"ס אחר יצי"מ שכתוב במדרש "יציאת מצרים קשה" כי יצי"מ היה בנס שלא עפ"י זכות בני"ז, רק ע"י השבועה, והיה זה הכנה שיוכלו אח"כ בני"ז לתקן במעשיהם עד שזכו בקרי"ס לנס עפ"י מעשיהם, ודבר זה נוהג תמיד בכלל ובפרט שמקודם יש ישועה מהקב"ה, ואח"כ צריך להכין עצמו במעשי עצמו".

הרי לנו הסבר ודרך ברורה גם לנו לעבודת ה' שלנו, מדוע צריך שני שלבים ביצ"מ, כי מאז ועד היום הישועה מלמעלה היא פתח להמשיך ישועה במעשינו אנו. (כלל, ופרט, דר"ק).

ומוסיף רבינו (שם בהמשך) הבהרה חשובה: "הגם כי לעולם אי אפשר בלא חסד היי", אבל יש חסד שהוא על פי משפט כעניין "עם חסיד תתחסד", וז"ש שהי ישראל נתונים בדין – והיינו שהיה צריך להיות הישועה על פי משפט מעשיהם".

ודוקא בהשלמת נס קרי"ס – השלב השני, קיבל נס יצ"מ – הראשון, תוקף וחיוזק לנצח עד היום וכדכתב במתק לשונו בתרל"ד: "לאשר יצאו בני" בחפזן ממצרים והיה שלא בהדרגה, ואין זה דבר של קיימא – הוצרכנו לשוב, והעניין, כמש"כ והחיות רציא ושוב, על ידי המרצה וההתלהבות יותר מהכח על ידי זה צריך להיות מיד בחינת "שוב" ועל ידי זה יש לו קיום!"

[ההסבר בקיצור הוא, כידוע כל בחינת "רצוא" למעלה מדרגתו של האדם חייבת בחינת "שוב" – נפילת מה, אחרת אין לדרגה רוחנית זו קיום, ולכן האריכו בספה"ק שאין יאוש כלל... כל צדיק עפ"י סגנונו ודרכו].

ועל פי ההסבר עד כה על הצורך בנסיון נס קרי"ס כהמשך ליצ"מ נוכל להבין את מה שהקשינו למה רק עתה האמינו בה' ובמשה עבדו, שלא נאמר כן ביצ"מ? כי אמונה הוא לשון המשכח (ויהי אופן את הדסה) "וביצ"מ לא היו בני" נמשכין אחר הנס, כי לא היו מוכנים אל הגאולה עדיין, וזה ענין חפזון. וזה היה טענת בני" עם משרע"ה "חדל ממנו ונעבדה" וגו' כי ידעו שאין נמשכין אחר הנס (וכו'). ולכן היה צריך אח"כ להיות קרי"ס לתקן הנ"ל, להיות הגאולה שנית ע"י אמונת בני ישראל שמסרו נפשם והאמינו לדבר ה' וחזרו לצד המצרים (וכו') ואז כיון שנקרע להם הים האמינו, כמש"כ וירא ישראל ויאמינו, ויפלא, כיון שראו מה האמינו? רק כנ"ל שנמשכו אחר הנס" (תרל"ז ע"ש).

ובמה שהתקשנו מפני מה לא תסיפו לראותם עד עולם, היה רק בקרי"ס, מסביר רבינו שם: "על ידי שלא היה הגאולה בזכות ישראל רק בחסד ה' לא היה יכול לשלוט מדת הדין לגמרי לאבד המצרים והיה להם קצת שייכות וחיובר עוד אל בני ישראל ולכן נאמר ויהי בשלח (לשון צער), אמנם אח"כ שמסרו בני" נפשם לה' אז נאבדו המצרים ובאבוד רשעים רנה, ואז נתברר כי "אל מוציאם ממצרים", והנה קרי"ס היה ביורו ותיקון על יציאת מצרים שבראשונה".

[נוסף בעזה"י נקודת עומק עפ"י הנ"ל, שכתב בתרל"ב שביצ"מ התברר שברית שמים וארץ מהי"ת בלבד, עשר מכות כנגד עשרה מאמרות, קרי"ס גדולה מזו, כי התברר שיכולים בני" ע"י מעשיהם הטובים לשנות את הטבע...]

ולסיים דרך א' נצטט מדבריו המיוחדים שכתב בתר"מ והם חידוש:

"ענין קרי"ס אחר יצ"מ יש לפרש, כי בגלות מצרים היה עבודה קשה גם בגשמיות, לבד אשר נטבעו תחת יד טומאת מצרים כמ"ש חז"ל, ומרוב עבודה הגוף לא הרגישו בני" כל כך להיות אצלם הגאולה לשם שמים בלבד, כי ממילא היה להם נגיעה בגשמיות הרוחה שהיה לגופם, מול זאת צוה הקב"ה שיחזרו למצרים, ובזאת נבחנו כי היה שמחת בני" בגאולה רק לשם שמים, לכן כשצוה בעצמו שיחזרו לשם, קיבלו עליהם באהבה" ודפח"ח. (עיי"ש איך ישועה זו היא תיקון לצאת מהגשמיות והטבע).

ב. דרך ב' בעבודת ה' פועל יוצא מקרי"ס אחר יצ"מ מבוארת מתוך דברי קודשו שכתב בתרמ"ח:

כי יצ"מ היה לצורך גאולת בני", וקרי"ס היה רק לכבודו יתברך שנתעלו כל הניצוצות שהיה נמצא במצרים, ולכן בזה אמרו שירה שקיבלו תוספת על חלק עצמותם – ואז יש הודאה כמש"כ גבי לאה הפעם אודה. [כי קבלה יותר על חלקה בבנים, כך קבלו בני" חלק נוסף חוץ מעצם הצלתם, דו"ק]. וז"ש כי גאה גאה, פירוש, בשר ודם המתגאה מפיל הלוחם עמו, אבל הקב"ה בקריעת ים סוף נודע כי כל הגאות שהיה למצרים הוא גיאות הבורא יתברך בעצמו, וז"ש בהכבדו בפרעה ובכל חילו. וזה שכתוב לפעמים 'רמה' בים 'וירה' בים, כי להם היה מפלה אבל הכח שהיה כבוש תחת ידם נתעלה ונעשה ממנו כבודו יתברך".

[הביאור בקיצור הוא: כל פעם שיש הצלה לבני" מצרה או גלות, אין המטרה רק להציל את בני" מצריהם, אלא ע"י כבודו של ישראל בהצלתם ובנס הנעשה עמם, מתרומם כבוד שמים, גם כלפי חוץ שראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ובעיקר כלפי פנים תיקון נפשות בני" לרוממם ולהעלות הניצוץ"ק, כידוע.

וניסי חנוכה ופורים יוכיחו למתבונן עד להיכן הדברים מגיעים, והמשכיל יבין גם להמשיך מכך לעבודתו הוא].

וכן הוא בפרטות כל איש ישראל אחר שזכה לקצת גאולה בנפש צריכין להעלות הכל אליו יתברך, כמ"ש בכל לבבך ביצר טוב וביצר הרע, פירוש, אחר שגוברין עליו ניתקן גם הוא להיות כפוף לקדושה, ואז יש שירה... (כן היה אז בפת הנס ובני"ל. וכך הוא בכל יום, וכדלהלן...)

שתקנו חז"ל לזכור בכל יום יצ"מ וקרי"ס ושירת הים כמ"ש במדרש, שצריכין לטהר הלב קודם התפלה וזהו הטהרה – שגם היציה"ר מתהפך לעבודת היי", כמו שכתבנו".

ומדוע יש שירה כשהרע מתהפך לטוב? ועוד בכל יום?

רבות נכתב בספרי הפשט והדרוש על מהות השירה שיש בסיוע כל תהליך, שירת הים, שירת הבאר, שירת האוניו, שירת דבורה, שיר השירים וכו' וכו'. עיקרן של דברים ששירה זוהי התלהבות הלב ורצון פנימי להביע שיר ושבח על גבהות רוחנית כתוצאה מהשקעה בתהליך עד סיומו. רבינו כתב בן בכמה אופנים שמשמעותם אחת, ונעתיק לשונו הק' בתרל"ג: שובאר היטב ענין זה. "כי שירה אינו יכול לומר רק ע"י התרוממות הלב, וזה ע"י שירנו באמת כי גאה גאה בני", ושירה היא אחר התיישרות לב האדם. וכן שמעתי מאדמו"ר א"י ז"ל, ולישרי לב – שמחה שע"י ישראל הלב בא שמחה. ואחר שנגאלו מכל אשר עבר עליהם ונתיישר להם דרך היי", והבינו מה שנהג אותם היי"ת מתחילה ועד סוף, וזה לשון "שירה" כמו "שור" שהוא קו הישר – וכן בניגון – שמתאחד עליה וירידה ונקרא שירה". (עיי"ש עוד בשש"פ תרל"א דיה ברש"י ועוד שם, ואכ"מ).

ועל פי הנזכר נשכיל להבין פירושו הנפלא של רבינו על "גאה גאה" בכמה מקומות בפר' בשלח ובמאמרי שביעי של פסח, ואנו נעתיק מה שכתב בשלח תרל"ה, ומשם תבקשו כעין זה...

"ענין קרי"ס אחר יצ"מ, כי יצ"מ היה לצורך גאולת ישראל בלבד אבל לא נתברר עדיין כבוד מלכותו יתברך אשר היא בכל משלה, להודיע שגם כח פרעה וחילו וכל כח הסטרא אחרא הכל על פי ההשגחה העליונה, ובקריעת ים סוף התברר זה.

וזה ענין השירה, מה שביררו בני" כי כל הבריאה היא המשכח אחת, מרום המעלות עד תהום רבה, וזהו כי גאה גאה, כי מלך בשר ודם המתגאה על מלך אחר, גאותו מבטל גאות השני אבל גיאות הקב"ה הוא בעוד קיים גאות המלכויות שבארץ, ועם כל זה הוא נורא עלילה עליהם ועושה בהם כרצונו".

ג. האמונה שקיבלה משנה תוקף בקרי"ס כמבואר לעיל. רוממה את בני" לתפקידם בעולם וזלה"ק בתרמ"ט: "אז ישר – משמע שאז

א. השווה למכתב בחדש אלול (בליקוטים) שכתב יסוד גדול, שגם הטוב והרע הוא משמים, וברצון אמת לעבודו ית', ה' מושיע לו שיוכל לעשות כראוי. דו"ק היטב.

ב. חיבור ושייכות פרעה לבני" עיין תרל"ט.

משכני ביצ"מ, נרוצה בקרי"ס. גם יש לומר שהאמינו למפרע על כל הגלות שהיה לטובה ובזה תקנו אשר לא האמינו מקודם... וע"י אמונה זו תקנו חסרון האמונה של מקודם".

וביתר ביאור כתב בשש"פ תרל"ה "נראה שעיקר השירה נתנו על זאת האמונה (ויאמינו - אז ישיר) ויש להבין, כי מה שבח אמונה זו מאחר שראו כל הניסים עין בעין? אבל נראה כי בודאי כח האמונה בישראל הוא גדול מאד וחביב לפניו ית', רק שמגדול השעבוד ופחד המצרים נפלו מאמונתם וע"י קריעת ים סוף חזרו לאמונתם, ואף כי אחר הבירור בניסים ונפלאות לא הוצרכו לאמונה, מ"מ מה שחזרו לאמונתם זה חביב להם ולהקב"ה - ממה שראו בעין, והפצים היו ש"א לראות כיון שחזרו לאמונתם".

ועוד כתב בשש"פ תרמ"ד על דרך זו ביתר שאת, וזלה"ק:

"וצריך ביאור, היתכן שאחר יצ"מ נפלו בני' בחסרון אמונה יותר ממה שהאמינו במצרים? (קושיא זו מבוססת על המדרש שחזרו ולא האמינו עד השירה, עיי"ש)

ויתכן לפרש כי ענין האמונה אין לה שיעור, ויש אמונה גדולה ביותר, והכל כפי מדרגות האנשים, ולכן אחר הגאולה שנעשו בני' מוכנים להיות עבדי ה"ת לא היה נקרא אמונה ראשונה בכלל אמונה עד אחר זה שבאו לכלל אמונה שלימה...

[וכאן מוסיף רבינו יסוד חשוב שכדאי לדעת, והוא עפ"י המבואר בספה"ק על הפסוק "דע את אלקי אביך ועבדהו"]

"כי בודאי מי שאין בו דעת ומאמין מחסרון ידיעה הוא ג"כ אמונה, אבל העיקר כשזוכין קצת להשגה ולפ"מ עצמו והחכמה שבו להאמין בה' אחד הוא אמונה החביבה, שע"ז אמרו אדם ובהמה תושע ה' שערומין בדעת כאדם ומשימין עצמם כבהמה".

סיכום וסיום המאמר

א. השלב הנוסף ביצ"מ - קרי"ס הוצרך כדי לחזק האמונה ע"י עמידה בניסיון מצד בני ישראל, כך נמשכו אחרי ה"ת, והגיעו לאמונה גבוהה ואמת נצחית.

ב. הוכח לעין כל ולבני' בפרט ש"נאה גאה" שכל הגאווה וכן הסט"א הוא נצחון הבורא ית"ש שמתגלה גדולתו דוקא ע"י האויב.

(כפי שהתבאר בפנים, עיי"ן).

ג. כך גבוהה אמונה זאת נפתחו להם שערי רוח"ק לומר שירת הים שנכתבה בתורה בנבואה, והתיישר להם הספיקות, בשירה - קו ישר, עד לעתיד שאנו משלימים ואומרים שירה זו בכל יום, ומשלימים שירת האמונה עד ביאת גואל צדק, אמן.

ד. אמירת השירה בכל יום באמונה ובתחושה כעומדים בים סוף, כפי שכתבו הפוסקים ובוזה"ק יש בה חיזוק וקיום הישועות עד ביאת המשיח כי כן קבעו הם עצמם בעת שירתם, [נוסף על המתבאר באורך המאמר ובהבנת המשכיל עד כה], כי כך כתב רבינו בשש"פ תרל"ט: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו - ואז התחילו להתגלות שירים והילולים להש"ת כמ"ש לאמר - לדורות, וכתוב ויאמינו בזכות האמונה אמרו שירה! וקשה אחר שראו כל האלה הגבורות מה שייך אמונה בזה? אבל בודאי הוא אמונה לדורות: שאז שראו בני' ידו הגדולה האמינו בו ית' שגם כשיבואו בכל עת צר וחשך וגלות, אעפ"כ לא יפלו מאמונתו ית"ש. וגם בבעל תשובה איתא, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לדבר הזה אף שיפתנו יצרו כמו בשעת העבירה הראשונה, כמו כן העיד הכתוב על בני' שהאמינו בו גם כשיבואו בשאר הגלויות, ובכח אותה האמונה יש לנו קיום בכל הגלויות גם עתה!

ובמו שנואלת מצרים היה נפלא בה כ"ה הגאולות, כמו כן בכל המעשים, הצעקה והאמונה, והשירה, הכל פתח ושער לכ"ה הדורות, ובאמת כ"ה השירה הוא רק הכנה כמ"ש אשירה, אנוהו, וארוממהו, כי עיקר השירה יהי נגמר בגאולה האחרונה באבוד רשעים רינה".

נגמר עיקר המכוון של הגאולה, כי העיקר היה שנבראו בני ישראל להעיד על הבורא יתברך כמ"ש עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, וע"י הגלות במצרים נודעו בכור הברזל להיות כלים לשיר ולזמר לפניו יתברך, לכן כשנגמר הגאולה נפתח פיהם ואמרו שירה ולכן האמינו, כי כשיצאו ממצרים מכל מקום לא הבינו מה יתרון נעשה על ידי הגלות, ואחר כך הבינו שנעשו כלים, כמ"ש במדרש יונתי בחגוי הסלע - השמעיני את קולך, שכל מה שהיה בחגוי ובסתר המדרגה הכל להוציא מכת אל הפועל להשמיע קולם (דק"י):

ומעין זה יש בכל יום, שצריך האדם לתקן מדי יום ביומו כל מה שיצרו מתגבר עליו בכל יום, לקיים יונתי בחגוי הסלע, ואחר כך כשזוכה לטהר לבו (בשירה, פס"א) יכול לקרות קריאת שמע ולהתפלא.

הרי לנו עוד סיבה לצורך בקרי"ס לאחר יצ"מ, שהצליחו לבטא את פנימיות נפשם הזועקת לה' ולרוממה לשיר ולזמר לפניו, וכפי שנדרש מעמנו גם היום בעת אמירת השירה, וכנ"ל בהקדמה, וכל זאת מכח האמונה המיוחדת בנס זה, שכפי שכתב בלשונו הזהב בתרנ"א:

"בהיות בני' במצרים לא היה בכחם להוציא מכת אל הפועל הפנימיות שנשטע בהם הקב"ה, ואז היו בחינת גן נעול, וזה היה עיקר הגלות... כי בני' נבראו רק להעיד על הש"ת... אך זו הצורה הפנימית השלימה לא היה עדיין מתוקן כראוי, ואחר יצ"מ נעשו פרס ורימונים כו', והלא אין שכל אנושי מבין זאת: אחר עבודת פרך כמה שנים, ותיכף כשיצאו שרו כולם שירה כזאת למעלה מכל הגביאים, אין זאת רק שנתעלו נפשותיהם ונתלבשו בלבוש קודש מה שהיה נסתר מהם בהיותם תחת יד מצרים.

וכל זה זכו על ידי האמונה, והגם שראו כל הניסים ומה היה להם להאמין? אכן העיקר שיהיה כל האדם נתבטל אל הנס, והרי אנו כולנו יודעים ומאמינים בכל הניסים שעשה עמנו הש"ת, ועם כל זה אם היה האמונה מאירה באמת לא היה באפשרות לשכוח, ומכ"ש לחטוא בשום דיבור ומעשה ומחשבה, הא למדת שאין זו אמונה שלימה.

והכתוב מעיד עליהם - ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כמו ותקעתי ביתך נאמן, ואז באו לבחינת מאמינים בני מאמינים שנקראו בני ישראל.

וכפי חזק האמונה כך רואין את האמת: דאיתא במדרש, וצדיק באמונתו יחיה, אפילו צדיק של עולם באמונתו יחיה, שכן סידר הקב"ה אשר הנהיג עליו יתגלה לכ"ה אחד כפי האמונה כך מקבל היות מחי החיים!

יסודות גדולים וחשובים למדנו בדברי קודשו הנ"ל על האמונה,

האחד: שגם אם רואים בחוש, ואפי' על ידי נס, שהבורא ית"ש הוא עושה ויועשה לכל המעשים, עדיין אין זו אמונה שלימה: כי האמונה האמתית היא רק החדרת לב המאמין בהרגשה פנימית שאינו יכול לשכוח את הבורא ח"ו ולו בחטא קל, כך שלאמונה אין סוף... [כידוע למעמיקים בספרי החסידות שמבארים ענייני התפלה ואמירת פסוקי דזמרה בערגה והעמקה בגודל המושג וקוצר המשיג, ואכ"מ].

ובקיצור דיבורים כדרכו ביטא זאת רבינו שוב בשביעי של פסח תרל"ז "כתוב ויאמינו, וכי לא היה להם להאמין? עיי"ש במדרש, אמנם אדרבה! בהיות שנגלה להם הנפלאות האמינו כי אינם משיגים מעשי ה' על בורין, וזה ויאמינו בה' שנמשכו אחר הש"ת".

היסוד השני: אמונה שהיא לשון המשכה (כפי שכבר ביארנו לעיל א.) מושכת את נפש המאמין לאמת. וככל שתגדל אמונתו כך יתחבר לאמת היות נפמית ונצחית וזוהי חיותו מתי החיים, ואם חסרה בידיעת האמת והאמונה לפני כן - ישלימה בעת התגברות האמונה, (דיוק הטב בדבריו הנ"ל, והעמק מחשבה בהם לראות כן).

וכן כתב בשש"פ תרל"ז שם: "ונמשכו אחר הש"ת ויצאו מן הטבע ושרתה עליהם רוח"ק ואמרו שירה, וזהו 'משכני אחרך נרוצה' -

אבן ירושע

פנינים מאוצרותיו של מורנו הגה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס זצ"ל בעמח"ס 'אבן ירושע'

עניני הפרשה

סימן ב - מצה שנאפית לצורך פסח ולא לצורך ליל הסדר אם אפשר לצאת בה ידי חובתו

שאף שאופה הג' מצות כל אחת לשם מה שהוא מ"מ דעתו שאם יצטרך לשנותם ממצה למצה יוכל לשנותם, וא"כ אם יודע שלא היתה דעתו כן אפשר דבאמת אינו יכול לשנותם.

וכמו כן יש לומר שאם אפה מצה מיוחדת לשם מצות אפיקומן [ולא כמנהגינו שמוחלקין המצה האמצעית] לא יוכל לצאת בה ידי"ח מצה כיון שנעשתה לשם מצוה דרבנן*.

אמנם האמת נראה שאין אנו צריכים לזה אלא כל המצות שנאפו לליל הסדר כולם כשרים למצוה, והוא עפ"י מה שכתב המהר"ל מפראג (בספרו גבורות ה' פרק מה) כי מה שאנו אומרים שמצות אכילת מצה היא בכזית הכונה הוא שבפחות מזה אינו יוצא ידי חובתו אבל אם אכל יותר מזה הכל נחשב אכילת מצה של מצוה, והוכיח כן ממה שאמרו בגמ' (פסחים קח.) השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא, ומדקאמר בדיעבד יצא משמע שלכתחלה ראוי שישב בכל מצה שאוכל בליל פסח שהכל הוא חלק מן המצוה ולפיכך ראוי לאכול לכתחלה בהסיבה, והב"ח (בסי' תע"ב אות ה') הביא דבריו ופירש בזה משי"כ הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ח) ושאר אכילתו ושתיתו אם היסב הרי זה משובש דהכונה הוא בשעת אכילת מצה דוקא שכל מצה שאוכל הוא חלק מן המצוה.

יש להביא סמך לדבריו ממה שאמרו בגמ' (דף קז:) רבא הוי שתי חמרא כולי מעלי יומא דפסחא כי היכי דניגריה לליביה דיכול מצה טפי לאורתא, משמע שיש הידור מצוה כשאוכל הרבה מן המצה בליל פסח, והשתא לפי זה שפיר נחשב כל מה שאופה לשם ליל פסח כמצה שמורה לשמה דאף שנעשית לשם מצות כריכה או מצות אפיקומן מ"מ הכל הוא בכלל המצוה וחשיב שפיר לשם מצות בערב ולאכול מצוה.

אמנם אכתי יש להעיר אף יהיה הדין במצה שאפאה להדיא לשם קטן שאינו חייב במצות מן התורה דבה לא שייך סברת המהר"ל הג"ל האם נאמר שיהיה פסול לצאת בה גדול ידי חובתו, והא ודאי לא מסתבר לומר כן.

ואשר ע"כ נראה לומר בזה טעם אחר שאין אנו צריכים שייכין באפיית המצות שיצא ידי חובתו **בפועל** המצה זו, אלא העיקר שייכין שיאפה מצה זו בשביל לאכלה באופן שיהיה ראוי לצאת בה ידי חובתו, וע"כ אפילו אם יאכלנו קטן או גדול שכבר יצא ידי חובתו [גם אם לא נסבור כסברת המהר"ל הג"ל שהכל הוא בכלל המצוה] מ"מ נחשב שימור לשמה כיון שמכל מקום עשאה לשם אכילה של מצוה ואין כאן חסרון אלא מצד הגברא שהוא קטן או שכבר יצא ידי חובתו ודו"ק.

כיון שלעומת זה יש לו דעת מפורשת לאכול חלק מהן בשאר ימי החג א"כ דימי לדוגמא הנ"ל שאופה שמונים מצות על מנת לחלקן לשנים, ולא יוכל לצאת בזה לכאורה ידי חובת אכילת מצה בדאורייתא אין ברירה, וקשה על מנהג העולם שאין מודקדקין בזה.

ויש ליישב דגם בזה אנו אומרים שדעת האדם בשעת אפייה דאילו יקלעו ליה אורחים יתן כולם לפניו בליל הסדר לשם אכילת מצוה ושפיר יש כאן כונה על כולם גם לשם מצות מצוה כמו בחלות תורה שעשאן למכור בשוק.

ועכ"פ מצינו לפ"י טעם מחורש למנהג ישראל תורה לאפות המצות לליל הסדר בפני עצמן כמו שכתוב בשו"ע סי' תע"ה ס"ז, ואף בשנה כי האי **שחל ערב פסח בשבת ג"כ נהגו לאפות מצות מצוה בערב שבת** כמבואר בשו"ע סי' תנ"ח ומקפידין לצאת ידי"ח המצוה דוקא במצות וצריך טעם לפי פשוטו לקפידא זו [דבשלמא בשאר שנים י"ל דחששו לשיטות הראשונים שאינו יוצא ידי"ח מצה אלא בנאפה בערב פסח דומיא דקרבן פסח (כמש"כ הטור סי' תנה) אבל בערב שבת לא שייך טעם זה כמובן], אבל לפי הנ"ל יש הידור לצאת ידי"ח דוקא במצות אלו מטעם אחר לגמרי דכל שאר המצות נאפות על מנת לאכול חלקן בליל הסדר וחלקן בשאר ימיו הפסח וצריכין קצת לדין ברירה כנ"ל, משא"כ מצות אלו נאפו לגמרי לשם מצות מצוה, על כן מודקדקין ידאי' ה' גם בשנה זו לצאת ידי חובתן דוקא במצות אלו שנאפיו רק לשם מצות מצוה.

ב. כתב הטור בסימן תע"ה (סעיף ז) בשם הרא"ש (פרק ערבי פסחים סי' ז) שנהגין לעשות סימן במצות של מצוה לידע איזו ראשונה ואיזו שניה ואיזו שלישית וכו' ומברכין על הראשונה המוציא ועל השניה על אכילת מצה ומה שלישית כריכה, ואם החליף אחת בחבירתה לא עיב, ע"כ. והובאו דבריו להלכה ברמ"א (שם)

ויש לעיין לפי מה שנתבאר הדגדר של לשמה במצה הוא שייכין לשם מצות אכילת מצה אם כן לכאורה אינו יכול לצאת ידי חובתו אלא במצה שנאפית לשם מצוה זו אבל במצה השלישית שנאפית לשם מצות כריכה שהיא רק מדרבנן בזמן הזה כמבואר בגמרא (פסחים קטו). לכאורה אינו יכול לצאת ידי חובתו, ואם כן למה פסק הרא"ש שאם החליף אחת בחברתה לא עיב.

ובדוחק יש ליישב דהרא"ש איל לשיטתו שהובאו בטור סימן תע"ז שיכול לצאת ידי חובתו בדיעבד גם במצות שלא נאפו במיוחד לשם ליל הסדר מפני שדעתו עליהם שאם יצטרך להם יקחם למצוה [וכמבואר למעלה בסי' א' באורן] ועל כן סובר גם כאן

א. בסימן הקודם נתבאר דדעת הרבה ראשונים בדגדר לשמה האמור במצה בעינן שייכין דוקא לשם מצות בערב ולאכול מצות ולא סגי בזה שמכין לשם חג הפסח, ויש להסתפק לשיטה זו אף יהיה הדין אם אפה המצות ע"מ לאכול חלק מהן בליל ט"ו הובר הדבר שמצה זו היא האפיה לשם לילה זו ושאר מצות נאפו לצורך שאר ימים, אבל למ"ד אין ברירה לכאורה לא מהני זה, וא"כ לפי מה דקיימא לן (ב"צה לח.) בדאורייתא אין ברירה היה לנו להתמיר גם בזה שאינו יוצא ידי חובתו אלא במצה המבוררת שעשאה לשם ליל ט"ו.

ומצאתי במנחת חינוך (מצוה י' אות י"ד) שהקשה כעין זה על מה ששינוי במשנה (פסחים לה.) דחלות תורה שעשאן למכור בשוק יוצאין בהן ומפירש טעמא בגמרא (שם לה:) דכל שעשאן למכור בשוק דעתו לכן שאם ימכרו לחלות תורה ימכרו ואם לאו יצא בהן הוא בעצמו ידי חובת מצה, והקשה ע"ז ו"ל ולכאורה קשה כיון דמדאורייתא אינו יוצא אם אינה משתמרת לשם מצה א"כ היאך יוצא בה הא על כרחך צריך לומר אם אוכלן לשם מצה הובר הדבר למפרע דנשמר לשם מצה, ובאמת פסקין בכל מקום אין ברירה בדאורייתא ע"ש שהאר"י ומדמה דין זה לכותב גט לאחר מושי נשים ואומר לאיזה שארצה אגרש דקיימא לן (גיטין כד:) דפסול משום אין ברירה, ונשאר בצריך עיון.

ולחומר הקושיא צריך לומר דשאני לשמה דמצה מלשמה דגט, דבגט כתיב וכתב לה ובעינן שיהיה מיוחד לאשה זו ולא לאשה אחרת, וע"כ אם נתכין לשם אשה זו וגם לשם חבירתה פסול, אבל במצה בעינן רק שייכין לשם מצוה מצה אבל אם הוסיף בכונתו וכיון גם לשם חלות תורה לא פסול בזה.

מיהו אכתי יש מקום לומר דכל זה הוא דוקא כשמכין במצה זו לשם מצה ולשם תורה דלא פסול במה שהוסיף בכונתו עוד דברים, אבל אם אופה למשל שמונים מצות בשביל עצמו ודעתו לחלק ארבעים מהן לתורה וארבעים מהם לליל הסדר, אלא שבשעת אפייה אינו מבורר עדיין איזה לכאן ואיזה לכאן אפשר דגרע טפי כיון שיש כאן ארבעים מצות שדעתו עליהם שיש תורה ולא לשם מצות מצוה א"כ אין להכשיר בזה אלא מדין ברירה, וקיימא לן בדאורייתא אין ברירה ולא יוכל לצאת בהן אה"כ ידי חובתו, ודמי למש"כ הנודע ביהודה באבן העזר מהדו"ק סי' צ' דאם כותב שני גיטין על מנת לגרש אה"כ **באחת** מהן שניהם פסולים משום דאין ברירה [ועיין עוד שם במהדו"ת סי' קכ-קכב בתשובות מן המחבר שהאר"י לארז דברין], ואם כן יש לומר כמו כן במצות הנאפות לצורך חג הפסח דאף שדעתו לאכול חלק מהן בליל הסדר מ"מ

א. מיהו זה שייך רק לדעת הרא"ש (פסחים סימן לד) נשאר הראשונה שעיקר מצות מצה מתקיימת בכזית הראשון והאפיקומן נאכל רק משום זכר לקרבן פסח, אבל דעת הרשב"ם (פסחים קטו: קטז: אין מפסדין) והתוספות (שם ד"ל קכ.) ד"ה באחרונה) שעיקר מצות אכילת מצה היא באכילת אפיקומן הנאכלת על השוכע, ומה שמברכין בתחלת הסעודה על אכילת מצה היא רק משום הסברא של רב חסדא (בבב קטו.) וכי לאחר שמילא כריסו ממנה חזר ומברך עליה, ולפי דבריהם בודאי לא שייך ספק זה, ולדינא בודאי העיקר הכרה"ש שלשית התוס' והרשב"ם עושין הכריכה בסוף הסעודה שאז הוא עיקר מצות מצה וכמבואר ברא"ש (שם) וכיון שאנו נוהגים לעשות הכריכה בתחלת הסעודה ש"מ דלא נקטין כדבריהם.

באמינותו יהיה

דברי תורה ממורינו המשגיח זצ"ל

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון ו'

פ' צו - שבת הגדול, ניסן תשפ"ג

אמונת השבת

הלעכעוויטשער זצ"ל אמר: "יש לגשת אל כל שבת, כאילו מעולם לא הי' שבת בעולם, ויותר לא יהי', וזו השבת היחידית". ואין זה דמיון בעלמא אלא כן הוא באמת. (אמונת עתיד)

כל השבתות - כלולות בה

ואיתא בחי' הרי"ם, ששבת הגדול הוא התאספות כל השבתות, כי כולם מתאספים בשבת זו לבקש רחמים על הגאולה. וכל שבתות השנה כלולים בשבת זו. ובעידן רעוא דרעוא כאשר אנו מסובים בהאי תכא דבי מלכא בגלופין שעת התאספות כל השבתות לבקש רחמים על הגאולה, ראוי לנו להצטרף עמהם בבקשתם, ואולי נזכה ששבת זו תהא האחרונה בגלות. ואזי נשלם בשבת זו תקון כל השבתות שמימות עולם, וכולם כלולים בשבת זו.

(סעודת שלישת צו תשנ"ו)

השבת משפעת - לפסח ולערב פסח

והנה שבת זו גדלה מעלתה כידוע שכל השפעת ימי השבוע נמשכת בשבת הקודמת ושבת זו משפעת לחג הפסח הבעל"ט ולערב פסח שהוא זמן מסוגל מאד לגאולתנו ופדות נפשינו, והיו כמה צדיקים שהיו משקיפים מן החלונות ביום זה ומצפים בכליון עינים לביאת משיח.

(מצורע שכת הגדול תשמ"ט)

ניצול כל רגע - בשבתות בניסן

האבני נזר ז"ע כתב, שכל שעה בחודש ניסן חשוב כמו יום שלם בחודש אחרת. ואיתא ג"כ בספה"ק, ששעה אחת משבת קודש חשוב כמו אלף שעות בחול.

וא"כ, בודאי ש"ק בחודש ניסן צריכים לנצל כל שעה וכל רגע ללמוד לפני התפלה ולאחריה, וכן להתפלל ולנצל כל היום, שכל בלאט גמרא בניסן חשוב הרבה יותר מכרגיל, וכן כל קפיטל תהילים בניסן חשוב הרבה יותר מכרגיל.

(שבת אחים תדריך תש"ס)

שבת הגדול - בחי' יום הכיפורים

ואי' בצבי לצדיק מהרה"ק מבלאזוב ז"ל כי גדול"ה תשוב"ה הוא אותיות שב"ת הגדול"ה, ע"כ. וזהו גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד - ששבה"ג בחי' תשובה עילאה ומגעת לכסא הכבוד מקום מקיפין דבינה, והוא בחי' יוה"כ שהוא י' בתשרי, וה"נ בעשרה בניסן.

(אמונת עתיד שבת הגדול)

אמונת הפרשה

הקדושה המיוחדת של כל שבת, נובעת מהפרשה שקורין בה (אמונת עתיד)

שבת 'הגדול' - למעלה מטעם והסבר

הנה יש ד' חלקים בתוה"ק שהם טנת"א - טעמים נקודות תגין אותיות. והטעמים הוא החלק הגבוה מכולם, שהם בחי' טעמי תורה שהם פנימיות סתרי התורה. והבעל התניא הקפיד שיחזרו לקרוא התיבה אם החסירו מלקרוא בטעם הנכון.

ואמנם יש בחינה שלמעלה מזו, בחי' בראשית שהיא למעלה מכל הטעמים, והיא עלמא דקיימא לא למינדע. וזה בחינתה של שבת הגדול, שאין איש יודע הטעם למה נקראת "שבת הגדול". והטור כ' טעם אחד, ובא הב"י והוסיף טעם שני, ואחריו באים המפרשים וכ"א מחדש טעם אחר לפי דרכו, וסותר את הטעמים האחרים. וחכמי הדורות מוסיפים טעמים אמתיים. וגם בשבת זו אמרו הרבנים דרשות וחדשו טעמים נוספים לקריאת שם השבת "שבת הגדול". ובשאר מועדים לא מצינו כזאת, שכל אחד יודע הטעם למה נקראים בשמם.

ורק שבת הגדול אין איש יודע הטעם, כי הוא גדול וגבוה למעלה מכל טעם. וע"כ נקבע בשו"ע סימן מיוחד ששבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, ותו לא מיד, שלא תאמר שאתה הגעת אל הטעם האמת לאמיתו לקריאת שם זה אשר רק מזה הטעם נקרא שבת הגדול. אלא רק לעת"ל יתגלה הטעם, כי הוא מבחי' גדולה וגבוהה מאד. וע"ד שאמרו הצדיקים על סעודת מלוה מלכה וסעודת ר"ח שנקבעו עליהם בשו"ע סימן מיוחד רק על הלכה זו, שצריך לאכול סעודת מלוה מלכה וסעודת ר"ח, משום שהעולם מזלזלים בהם ואינם מחשיבים אותם.

וברוב חסדו ואמיתו אנו זוכים כעת להסב באחדות בס"ג של שבת הגדול שהוא הזמן הנעלה ביותר של השבת. ותקופתנו בעיקבתא דמשיחא היא תקופת בני דן האחרונים שהם המאסף לכל המחנות.

ורואים אנו כהיום הזה גודל התעוררות התשובה בקרב ישראל, שזהו מחמת שלפני ביאת המשיח יחזרו כל ישראל בתשובה, שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, ועכשיו כבר מתחיל להאיר ענין זה. ושבת זה הוא התיקון של שבט דן כפי האמור לעיל. ועוד מורגש בפינו הטעם של ההפסטה, שבו אמרנו "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", ואז ישבו האובדים והנדחים להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים.

ויזכנו השי"ת לקיים מצוות החג בחדוה, אשר אנו זוכים לאכילת מצה ומרור וכורך ואפיקומן וד' כוסות וכרפס, וקריאת ההלל וההגדה, ואנו מובאים אל מקום המקדש יחד עם בתינו עם השלחן הערוך ועם משכונות העכו"ם שעליהם אוכלים את הקרבן פסח. ושרפי מעלה באים לבתינו לשמוע האין אנו משבחים ומהללים לשמו ית', אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו. ונזכה בשנה זו להיות במציאות ובפועל ממש בארץ ישראל ולאכול מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, אכ"ר.

(אמונת עתיד, שבת הגדול)

אמונת הפרשה

הקטר חלבים בלילה - חביבות עבודת בני בגלות

מצב הגלות. ואין ראוי לאדם שיפול רוחו בקרבו שאין עבודתו נחשבת לכלום. כי לפי מצב הדור חשוב מאד כל דבר.

ובזה יובן ענין שרמזה התורה חשיבות קרבן העולה בעבודת הקטר חלבים ואברים בלילה. כי זה רומז על העבודה המעוטה שבזמן הגלות בחשכת הלילה. ודוקא זו העבודה עולה בחשיבותה מכל העבודות. וע"כ אמה"כ היא העולה על מוקדה כל הלילה עד הבוקר. **שזו העבודה שבליל הגלות היא המעולה והחשובה ביותר אף שהיא טפלה ומעוטה.**

(אמונת עתיך, צו)

בליל הסדר - נמצאים ב'מקום' המקדש, וב'זמן' דלעתיד

ובאמירת "זכר למקדש כהלל" אנו באים באמת לביהמ"ק. וכמו שבמצרים באו ישראל למקום המקדש, ואנו מתקדשים בין בפנימיותנו ע"י אכילת מצה ומרור ואפיקומן ושתיית ד' כוסות (וכמ"ש הרה"ק מצאנו ז"ל אחר עריכת הסדר, שהחליק על בטנו הקדוש ואמר: שישו מעי שישו, כמה שמות הקדושים נכנסו בקרבכם מאכילת המצה ומרור וד' כוסות), ובין בחיצוניותנו, שמתקדשים בתינו שהם המקיפים של האדם וחלקי מציאותו ונשמותו, וכן גם ע"י מלבושנו שנהגו ללבוש הקיט"ל הלבן לעריכת הסדר שהוא גוון החסד.

וזהו שאומרים בהגדה "כל דצריך ייתי ויפסח השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל". דלכאורה היאך אנו אומרים "ייתי ויפסח", והלא אנו בגולה וא"א לאכול ק"פ ולכך סיים "השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל", שגם עכשיו אנו בבחי' העתיד של ארעא דישראל, כי בלילה זה אנו באים לאר"י, ובחי' העתיד בא אלינו עכשיו באור חוזר, והבית שמספרים בו סיפור יצ"מ מתקדש וזוכה להיות נקבע לעתיד באר"י.

(אמונת עתיך, שבת הגדול)

הנה ע"י התגברות החשך בתוקף הגלות נחלש מאד מדת עבודתנו בתורה ומצוות. אמנם לאידך גיסא מיעוט העבודה בדורות הללו חביבה ורצויה לפני הש"ת עד מאד כערך העבודה של דורות הקודמים ואף למעלה מזה. כידוע שאמר **האריז"ל למהר"ו** שגדולת נשמות היא כמעלת התנאים והאמורים ושאלו היאך יתכן דבר זה והרי אין עבודתו מגעת כלל לערך עבודתם, והשיבו שלפי ערך הדור נחשבת עבודה קלה כמעלת העבודה הרמה בימי התנאים. והדברים הללו נאמרו לפני ד' מאות שנה על אדמת הקודש של עיר צפת. ומה נאמר עוד כהיום הזה. וכיו"ב אמר **הח"י הרי"ם** שיתכן שכבר היה ראוי לבוא הגאולה אך הקב"ה חושק מאד בעבודת בני' בגלות ויש לו נח"ר יותר מיגיעת העבודה בכבוד הגלות. ונמצא לפי"ז שמצד מעלת העבודה אין לנו להתאונן על

כתוב בס' **תפארת שלמה** (לשבת הגדול) עה"פ "מצות תאכל במקום קדוש כמצא אוהל מועד יאכלוהו" וז"ל לרמז שיכין את עצמו קודם פסח לקדש ולטהר את עצמו להיות כלי מוכשר שיבוא לתוכו המצה במקום קדוש, ואז בחצר אוהל מועד יאכלוהו, שיהיה המקום שהוא עתה פה כמו חצר אוהל מועד.

וז"ש **בתרגום יונתן** (בפ' יתרו) בפ' ואשא אתכם על כנפי נשרים, כי בשעת עשיית הקרבן פסח במצרים היה העמוד ענן נושא אותם אל הר הבית לעשות השם הקרבן פסח, ואח"כ היה מחזירים למצרים ומשם יצאו למחרת הפסח. כמו כן עתה באכילת מצה בכוונה נכונה בקדושה ובטהרה נתקפל בחי' ארץ ישראל תחתיו ומקומו קדוש בבחי' חצר אוהל מועד, ע"כ.

וכן אמר **הדברי חיים** זי"ע שאליו הנביא מביא לצדיקי הדור מקרבן פסח בליל הסדר, וכל מי שמאמין לה חשוב כאילו ג"כ אכל. עכ"ד.

והרה"ק **מצאנו** זצ"ל עצמו בעת אכילת האפיקומן קינה זקנו מהשומן של הקרבן פסח, כי בעת אכילת האפיקומן כל ישראל אוכלים מקרבן פסח, אלא שהצדיקים מרגישים זאת בגילוי. והקב"ה מביא את ישראל למקום המקדש,

פנינים

אנו מפילים מהם חללים, ואכן מעורב דם שלהם במצות שלנו.

(ויקרא תש"י)

מצות שלנו - חשיבות המיוחדת

ובימים אלה עוסקים באפיקת המצות לפסח, וצדיקים היו רגילים לאחל שנזכה לאכול המצות עם הקרבן פסח.

יש מי ששאל היאך יהא אפשר לאכול עם הק"פ, והרי גאפו בטומאה. וגראה דלק"מ, כי אם נזכה בימים אלה לגאולה, בהכרח נקריב את הק"פ בטומאה מטעם טומאה הותרה בציבור, שהרי לא נוכל ליטור עד שיהא לנו אפר פרה, וא"כ צריך קודם לעשות פרה אדומה.

ויש להוסיף דחשיבות יתירה תהא למצות אלה שהוכנו בחשכת הגלות בהיות ישראל שרויים בטומאה, וע"י העדר הטהרה היה קשה מאד לעבוד את הש"ת כראוי, ועכ"ז התאמצו ישראל לאפות מצות, הרי תגדל חשיבותם ביותר, ולכן יאכלו אותם בטומאה עם הקרבן פסח.

והש"ת יזכנו שנזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר המזבח לרצון וגוה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

(סעודת שלישית תוריע תש"ס)

לרקוד יחד עם השבת - בחודש ניסן

כשהיה הרה"ק **משיניווא** זי"ע בארץ ישראל נסע עם הרה"ק ר' **אלעזר מנדל בידרמן** זי"ע לחברון. אמר לו הרא"מ להרב משיניווא, בודאי אתם רואים איך **שההרים של חברון מרקדים** לפי שהאבות הקדושים הלכו עליהם. השיב לו הרה"ק משיניווא, אני מאמין בזה שההרים מרקדים לפי שהאבות הק' הלכו עליהם.

והנה, יש לנו זכות שהכותל המזרחי של בית מדרשנו נחפשה באבנים שהגיעו מחברון עיה"ק, ובודאי הם ג"כ מרקדים. וגם **הש"ת מרקד** בחודש ניסן, כמ"ש מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, וגם **כל שבת מרקדת**, ועכ"כ שבת בחודש ניסן. **א"כ, בזמן כזה בודאי צריכים לנו לרקוד עמהם בשמחה.**

(שבת אחים תוריע תש"ס)

אף עבודת תרומת הדשן - תהא "כמידתו"

"ולבש הכהן מדו בד", ופירש"י מדו, שתא כמידתו. ואם אין הגבדים כמידתו פוסלת העבודה. והנה ההלכה הזאת שייכת בכל העבודות, וצ"ב, למה נכתבה דוקא כאן אצל תרומת הדשן.

ויתכן, ששאר העבודות, קטורת, זריקה, הקטרת אימורים, וכדו', הרי יש להם חשיבות, משא"כ תרומת הדשן הרי איננה ענין מכובד. ופן לא יהא עבודה זו חשובה בעיני הכהן להתלבש בה בבגדי קודש (שהם לכבוד ולתפארת) שהם כמידתו. ולהכי כתבה התורה דוקא כאן. [והרמז, שלא יאמר "ס'פאסט מיר גייטש", אלא יעשה בהכנעה את כל עבודה שהש"ת מזמין לפניו, ושתהא העבודה "כמידתו"].

(אמונת עתיך, צו)

ענין שבת הגדול - בשו"ע סי' ת"ל

בדברי יואל (פ' צו) הובא טעם לקריאת השם 'שבת הגדול' עפ"י מה שמובא בספח"ק לזכר דאע"ג שהיו צריכים להיות הגאולה אחר ת"ל שנה, מ"מ הרי בכל זמן ושעה שולט מזל ושר מסויים, והקב"ה גטל את הזמן ההוא של כלות ת"ל שנה, והחליפה לשנה ההוא רד"ו שנה. ולפ"ז מסתבר שהחילוף הזה נעשה כבר בשבת מקודם (דמינה מתברכין שייתא יומין), ומש"ה נקראת 'שבת הגדול', שבשבת זו נשתנו הזמנים, לקראת הגאולה, עכ"ד.

ולפי דרכו י"ל הטעם שנקבע בשו"ע הסימן ת"ל על ענין שנקרא השבת לפני פסח שבת הגדול כי זה מרמז על הזמן של כלות ת"ל שנה.

(אמונת עתיך, שבת הגדול)

טעם עלילת דם במצות

הנה ידועה העובדה שאירע אצל הרה"ק **מרימנוב** זצ"ל בעת מלחמת גאפליין עם רוסלאנד שהשתדל בעבודתו שייכנעו הרוסים, ובעת אפיית המצות אמר "א מצה אין אויווען נאך א טויענעט רוסען", וכך בכל מצה היה מפיל מהם חללים. הרי שעי"א אפיית מצות אנו מכניעים את שואינו ומפילים בהם חללים.

ועפ"י"ז יש להסביר הענין של **עלילת דם**, מה ראו הגויים לשטות זו לחשוב שאנו מערבים דם במצות. אך אע"ג דיאנה לא חזי מזלייהו חזי, שע"י אפיית המצות

אני מאמין

"חיי הנשמה תלויים באמונה, ולכן צריך האדם לזון את נשמתו בארוחות של אמונה תמידית כסדרן". (מכתב ממו"ה שליט"א)

נחלת חג הפסח - אמונה 'פשוטה'

אי' מהרה"ק מוהר"ם מייזנבוך זצ"ל שמכל מועד צריכים לקבל איזה ענין ולקבועו על כל השנה. ובחג הפסח לוקחים ענין האמונה. שכן כל עניני החג מיוסדים על חיזוק האמונה. ובפרט בשביעי של פסח כמבואר בדברי בעל התניא יום זה הוא בחי' השבת של פסח. ושאיכיל המצה אז הוא במעלה יתירה מאכילת המצה שבבילי הראשון דפסח. וע"כ ביום זה אנו לוקחים עיקר החיזוק באמונה וזהו בית הים שאנו לוקחים ביום הזה.

ויש להעיר, דהלא ברמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ח) מבואר שבנ"י השיגו את האמונה רק אצל מעמד הר סיני. וכיוצא בכתבו שאר ראשונים שמעמד הר סיני כולנו עדים עליה ששם עמדו כל ישראל, ואף אומה"ע אין ביכלתם להכחיש זאת. וזהו יסוד אמונתנו. ויש לתמוה, והרי הכתוב צווח ואומר ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ואח"ל שראתה אז שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, וראו ישראל מלכותו וזה קלי ענו ואמרו. ומבואר שכבר האמינו בה' ובמשה בעת קרי"ם ולמה כ' הרמב"ם שרק במעמד הר סיני האמינו באמת.

וביאר הענין, כי תרי גווי אמונה קיימים אצל ישראל. האחד הוא מה שנתברר עפ"י הוכחת השכל אמיתות הדבר. והשני מה שנטוע בלב ישראל ממורשת האבות האמונה הפשוטה בלי שום הוכחה. ועל דרך שכל בעל חי נולד עם טבע מיוחד שיועד הוא דברים מיוחדים אף בלי שילמדוהו מאן דהוא. כן הדבר אצל ישראל שמוטבעת הרגשת האמונה בלבם בטבע. ונמשך זאת מאברהם אבינו שהיה ראש למאמינים. ומעתה **במתן תורה היתה בירור האמונה מצד ההוכחה** שזה לא היה עדיין קודם לכן כמו שביאר הרמב"ם שהאמונה עפ"י האותות יש בה דופי כי יכולים האותות להעשות כששון. ללא מה שאמה"כ ויאמינו בה' ובמשה עבדו, זה קאי על **האמונה המוטבעת בהרגשת הלב** כל זמן שאין האדם נאחז בסבך החטאים ובפרט במאכלות האסורות שהם גורמים לעשות מסך המבדיל שלא יריש את האמונה כלבו. ובמה"ל כ' שענין קריעת ים סוף הוא הסרת הגשמיות שהם התציצות המבדילות לקדושה. וע"כ בעת קרי"ם כאשר סרו ונתטלו כל המחיצות המבדילות נתגלה בישראל הנקודה הפנימית שבלבם והרגישו האמונה בלבם. וע"ז נאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו. וקרי"ם היה בלילה והכ' אומר ויאר את הלילה שאז היה האמונה בבחי' ואמונתך בלילות בלי שום הוכחה רק בהרגשת הלב. משא"כ מתן תורה היה להיות הבוקר שהוא בחי' אור ובירור הדבר. **וכח זה של אמונה אנו לוקחים בחג הפסח** ובאיכיל מזה מיכלא דמהימנותא אנו מכניסים בקרבנו את האמונה, ובפרט בשביעי של פסח כנ"ל. שאז הוא הזמן של מלכותך ראו בניך, וזהו הביזות הים שצריכים ליקח מב' ימים אלה אחרונים של פסח. ובתג הפסח אנו זוכים להרגיש אמיתות האמונה ולעורר את מורשת האמונה של בני האבות הקדושים מאמינים בני מאמינים. ובשביעות זוכים לזה בשכל ומוח. בבירור שאין להכחיש. אבל אמת הוא שבקריעת ים סוף האמינו אמונה שלמה וברורה ולא היו צריכים לשום הוכחות. **ואמונה זו בפשטות ובתמימות** כמו אמונת השפחה הפשוטה שראתה על הים, בלי חכמות היא נחלת הפסח על כל השנה.

(ליל שביעי של פסח, תשמ"ט)

זהירות בעסק המצות - מיכלא דמהימנותא

וימים אלו הם ימי הכנה לפסח ועוסקים בהם באפיית המצות לפסח והמצה היא מיכלא דמהימנותא ונמצא שכל קיומנו תלוי בה, שהרי בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה. ולכן מה מאד צריך לזהר בעסק האפייה בכוונה רצויה, בחרדת קודש ובתלהבות, ושלא לעסוק בדברים בטלים כשעוסקים במצות, ויש בזה גם דקדוק נאצל מיכלא דמהימנותא אנו מכניסים מרוק הניתן מהפה, ויש להתבונן וליקח משל מהזהירות והדקדוק כשמייצרים סמי התרופות שיהיו במדה ובמשקל המכוון, ועד"ז כמה יש לזהר בעשיית המצה שהיא מיכלא דאסותא והיא רפואת הנפש המשפעת אמונה, שעליה נאמר צדיק באמונתו יחיה. ויש לרמז כי **צדיק באמונתו יחיה** בגימ' **ל"א תאכל עלי"ו חמץ**. וזכנו השי"ת לפסח שמח בהיר בכשרות ובדיעות, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות.

(סעודת שלישית פר' צו תשנ"ז)

ואני תפילה

"ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא התפילה, וראוי ונכון ליתן נפשנו ממש עליה". (ואני תפילה, בשם התניא).

בחודש ניסן - השכינה מצויה אצל פסוקי דזמרה

אי' במדרש פנחס מהרה"ק ר"פ מקאריץ זצ"ל, דבמקום שהשי"ת שורה יש לאדם להיות שם ואז יכול לפעול מה שצריך, ולכן בט' באב כשיושבין על הארץ יכולים לפעול אצל השי"ת מה שצריכים כיון שהשי"ת שורה ג"כ בבחי' זו, עת"ד. ומעתה בימי ניסן שאז הוא עוז וחדוה במקומו וצירוף החדש הוא בפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ, אזי **הרוצה להמצא אצל השי"ת ידווש את ה' בהמצאו בפסוקי דזמרה**. שהם שבחים והודאות להשי"ת בשמחה, ואז הוא עת רצון לפעול כי שם נמצא השי"ת בימים אלה.

(ויקרא תש"ג)

תפלה - בפסח וניסן

איאתא בליקוטי מהר"ן שבפסח צועקים בתפלה, כמ"ב בתרגום עה"פ במגילת איכה קול נתנו בבית ה' כיום מועד, כקל עמא דמצלין בחגא דפסחא, הרי שבפסח צועקים בתפלה ע"כ. והוא מכוון לדברי האריז"ל בפסח נוט' פה סח. שאז הוא זמן שהדיבור יוצא מהגלות. ובפרט באמירת הלל בקול רם בפסח בחצות הלילה.

ואמנם **צריך להנהיג לזה גם בימים שלפני פסח**, להתחזק בתפלה בימים אלה של ניסן חודש של חסדים. וכמונא בס' **בית אהרן** שיש לשורר בימים אלה שירות ותשבחות. וכן ראיתי שנהגו חסידי סטולין לשורר לפני התפילה הזמר יעידון יגידון וגו'

(סעודת שלישית פר' צו תשנ"ח)

הכנה לפסח - זריזות וניצול הזמן

צריך האדם להיזקק ולבער כל חמץ שבלבו, ולהיות כדוגמת המצה אשר אין מניחים אותה אף לרגע, וכל מעשיה במהירות וזריזות, ואין מניחים אותה לישב במנוחה, וזהו ההיפך מחמץ שמניחין העיסה לשהות בלי פעולה. וכך לימוד האדם שלא לישב בחיבוק ידים ובעצלות, רק להיות זריז ומהיר וקל להתייגע בעבודת ה'. והנה בחור צעיר המתחיל בעבודה יש בו התלהבות וחשק, ובמשך הזמן נח מהתלהבות והזריזות וזה בחי' חמץ. וצריך להתעורר בעוד מועד כי אם נשקעים בתרדמת הזמן יכול לעבור ימים וחדשים ושנים עד שרואים שכבר הגיעו לימי הזקנה ולא פעלו כלום. **וצריך להזדרז לבוא בזמן לתפלה, ולהתפלל עם חברים** וכידוע מעלת הדבר הזה משו"ת הרדב"ז.

ואמר הכתוב ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה', ופירש"י הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה והקב"ה מדלג וכו' ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דלוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח ע"כ. והיינו שבחינתו של פסח הוא להורות על הדלוג והקפיצה שצריך האדם לדלג ולקפוץ אל השי"ת "פסח הוא לה'", כלומר הוא מדלג אל השי"ת. וכן הוא אופן היציאה ממצרים. לצאת בחפזון ובזריזות. ומצינו בגמ' שחג הפסח הוא המועד הראשון למנין הג' גלים לענין כל תאחר, שזהו בחינתו של פסח להתעורר בזריזות.

ושמעתי מאדמו"ר מקלויזנבורג (שליט"א) זצ"ל עובדא שהיה אצל זקנו **הייטב לב** זי"ע. שפעם אחת באמצע הלילה שלח לקרוא לצורף הכסף, וכשבא לפניו ביקש ממנו לעשות כתרים לספר תורה. הלה שמח מאד לקיים רצון צדיק, וכשסיים מלאכתו שאל את הייטב"ל מה היה החפזון ששלח לקרוא לו באמצע הלילה. השיב הייטב לב שאז עלה במחשבתו שמן הראוי לכבד את הס"ת בכתרים. ויראתי שאם אמתין עד הבוקר יבוא בינתיים היצה"ר ויקרני מזה, שאיננו כדאי להוציא כ"כ ממון בשביל כך ועדיף לעשות דברים אחרים בזה. ע"כ מיהרתי מיד להוציא מחשבתי אל הפועל ע"כ. וכן הוא הכלל שמחשבה ראשונה הבאה לאדם היא מצד הקדושה, ואח"כ באים החשבונות מצד היצה"ר כדאיאת בספה"ק.

(אמונת עתיד, שבת הגדול)

וצדיק באמונתו

ניתן לזקוק את הזכות של כל היהדות שלי, על מה שהיינו מתאספים בליל שבת ומספרים יחד סיפורי צדיקים. (מ"ה שליט"א)

ביטול החמץ הפנימי

הרה"ק ר' **יודעל מדיקוב** ז"ע היה בביתו של החזו"א צ"ל בעת בדיקת חמץ, וראה היאך שבודק לזמן רב בכל מקומות הבית, ואחר שגמר כל סדר הבדיקה אמר ר' יודעל'ע להחזו"א אם לחמץ הפשוט צריכה בדיקה כל כך כ"ש להחמץ הפנימית והיא היצר הרע שצריכה בדיקה ביותר, ענה החזו"א הרבש"ע אינו מחמיר כל כך אלא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי (פסחים ד:).

(שבת אחים לך תשע"ו)

גילוי רמ"א - בליל הסדר

דרכו של **המגיד ממעזריטש** ז"ע היה שערך הסדר בליל פסח עם תלמידיו והוא הכין עבור התלמידים את כל צרכי הסדר אולם את הכוס מוטל היה על כל אחד להביא את שלו, וכשהיה הכל מוכן וביקש המגיד ז"ע להתחיל 'קדש', הגביה הכוס ומיד הניחו מידו וצוה לתלמידו הרה"ק ר' מענדל מוויטעפסק ז"ע שילך לראות מהו שלא כהוגן כאן שמשום זה אינו מסוגל להתחיל הסדר, והלך הרה"ק ר' מענדל סביב כל החדר לראות מה היתה אפשר כוונת הרב, אולם אח"כ חזר לרבו ואמר שהכל בסדר.

אז אמר **המגיד** ז"ע **שהרמ"א** עומד כאן ויש לו קפדא שאינו מניח לו להתחיל עבודתו, כששמען כן תלמידו **הבעל התניא** ז"ע הבין שהכוונה עליו, שהבעל התניא היה אז עני ואביון ולא היה ביכולתו לרכוש כוס מיוחד לחג הפסח שלא השתמש בה כל השנה, וכוסו של כל השנה היתה של זכוכית והרמ"א פוסק (ס' תנ"א סכ"ו) שאי אפשר להגעיל זכוכית, מ"מ בשעת הדחק סמך עצמו על שיטת המחבר דס"ל דמהני להכשיר ע"י מילוי ועירוי ג' פעמים בג' ימים.

אולם כנראה הקפיד הרמ"א שיש כאן כוס שאינו כשר לפסח לפי שיטתו, ומשום זה לא הניח להמגיד ז"ע להתחיל הסדר. ותמיד הכיר **המגיד** ז"ע טובה להבעל התניא ז"ע שעל ידו זכה **לגילוי רמ"א** והענין של גילוי צדיקים יותר גבוה מגילוי אליהו.

(שבת אחים וישב תשפ"ג)

נוסח וויזניץ בליל הסדר

הרה"ק **בעל אהבת ישראל מוויזניץ** ז"ע היה לו בקבלה מזקינו הרה"ק **בעל אהבת שלום** ז"ע מעשה דלהלן: פעם לקח אהבת שלום ז"ע שדה מגוי אחד ולאחר זמן מצא טמון שם כלי גדול עם הרבה מטבעות זהב, והלך להגוי הנ"ל ואמר לו קניתי שדה זו ממך ושכחת שם כלי הזה, אמר לו הגוי אתה קנית השדה וכל אשר בו, אמר לו הרה"ק הנ"ל הרי לא כיוונת למכור זאת אנא טול את שלך, והלך הגוי עם כמה מטבעות לשולחני של מטבעות לראות כמה שוה מטבעות אלו, ואמר לו הנ"ל שכל מטבע שוה הון רב והלך משם וקרא לחביריו להביא המזיגה וקנה שם י"ש ושיכרו כל החבירים, והתחיל הגוי הנ"ל לשבח את העם ישראל וגם שרו ניגון כמה יקר הם בני ישראל ע"כ, וניגון הלזו שרו נכדיו של הרה"ק הנ"ל בין כל פיוט של ההגדה.

(שבת אחים חוהמ"פ תש"ע)

לא ישאלו על מצות מכונה

נכדו של הרה"ק ר' **שלומהק מזוועהיל** ז"ע נהוג היה בבית אביו לאכול מצות עבודת יד ונחתן אצל אחד שנהג לאכול מצות מכונה, ומוטל היה עליו לאכול בליל הסדר אצל חמיו, אולם ידע היאך הענין הזה חמור מאוד אצל זקינו, לכן נכנס אצלו לדעת מה עליו לעשות, אמר הרה"ק ר' שלומהק האם סבור אתה שבשמים ישאלו אותך אם אכלת מצות מכונה, בשמים ישאלו ב' שאלות אם לא ציער יהודי אחר וכן אם שמר את העינים מלראות ראיות אסורות.

זכות הגליון פרשת צו - שבת הגדול

נתגבר ע"י הגאון הגדול הרב שמשון יצחק שלענינער שליט"א חבר בד"ץ עדה החרדית ירושלים ויה"ר שיתברך בכל הברכות הכתובות בספר תורת מרע"ה

להערות והארות, תרומות, זמני ומקומות ההפצה

ניתן לפנות למערכת השיעורים שעי' בית מדרש אמונת ישראל
917-6665-559-718 #96 או לטל 917-602-0226/0548476309

יום חמדתו

"מהותו של יהודי ממדת - לפי דרגת השבתות שלו".
(אמונת עתי, ליקוטי ש"ק)

הגאולה "בח' יובל" - שורשה בשבת שלפניה

בבית יוסף (או"ח ס' ת"ל) איתא בשם המדרש הנס הגדול שאירע אז, כי 'בניסן היה בשבת ולקחו ישראל כל אחד מה לפסחו, ונתקבצו בכורי מצרים ושאלום למה עושים כך ואמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרגו בכורי מצרים. והלכו אצל אבותיהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורים מלחמה והרגו מהם הרבה, הה"ד למכה מצרים בכוריהם, ע"כ. והקשו המפרשים למה הוקבע זכר הנס ליום השבת ולא ליום י' ניסן כמו שהסדר הוא בכל מקום.

והענין הוא, ששורש הגאולה נמשך בשבת שלפני יצי"מ שהוא שבת הגדול, כי הוא בח' יובל ובו התקבצות הנ' שבתות השנה כנ"ל, וממנו נשפע כח היובל של יצי"מ. ונגאלו מצד גילוי שער הנ', כי אע"פ שבמצרים ירדו ישראל רק למ"ט שערי טומאה, הגאולה נפעל משער הנ', כי יצי"מ כולל גם הכח לגאולה העתידה. ולכן נקרא פסח בשם שבת כמ"ש ממחרת השבת, כי שורש הפסח נמשך משבת שלפניו. ויש לרמז **א"י יהי"ה היובל לבני ישראל בגימ' שב"ת ה'**, שהוא השבת הגדול שהוא בח' יובל שמתקבצים בו ה' השבתות.

ונמצא שיצי"מ נמשך מכה השבת. ולכן נאמר בעשרת הדברות בפ' ואתחנן במצות השבת וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך וגו' על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת. דמתבאר בזה שיצי"מ יש לו שייכות לשבת, וצ"ב השייכות. ולדרכנו מבואר כי השבת היה השורש לגאולת מצרים, ובאותו שבת בוטל עוון מצרים ומזלם. ולכן לא היו עוד ישראל יראים ליקח את תועבת מצרים לעיניהם להכניו לזבח פסח. ובאותו שבת הרגישו הבכורים מפלתם, ומזליהו חזי כנ"ל. ולכן נקבע זה הנס לדורות כי אותו שבת הוא השורש ליצי"מ.

וכבר אמרנו כמה פעמים **שבזמן המנחה בשבת ברעוא דרעוא מתעורר בח' היובל.** ונמצא שיעקר יצי"מ נמשך בזמן המנחה של שבת הגדול. וי"ל שלכך בזמן המנחה בשבת הגדול אומרים ההגדה, כי ממשיכים אז אור היובל לפסח.

ויש לרמז בפסוק **למכ"ה מצרים בכבוריהם כ"י לעול"ם חסד"ו בגימ' ד"א ה"א סעודת"א דזע"ר אפי"ו.** כי מכת בכורות נמשך מכה סעודת דזע"ר אנפין של שבת הגדול. וגם **למכ"ה מצרים בכבוריהם בגימ' ו"ש בלאחז"ה**, שזהו שורש היובל שממנו נמשך מכת בכורות כנ"ל.

(מתוך ס"ש צו - הגדול תשנ"ח)

י' ניסן בשבת - תיקון שבת דן

בעשרה בניסן אירע הנס הגדול של התחלת יציאת מצרים, וע"כ נקרא שבת ההיא שבת הגדול זכר לנס הזה. וכבר העירו הפוסקים למה לא נקבע זכר הנס בעשרה בניסן כמו בכל יו"ט שהוא זכר לנס שקובעים אותו ביום בחודש שאירע הנס ולא ביום השבוע, ותירצו מה שתירצו.

וי"ל דעשרה בניסן הוא יום ששייך לשבת דן, שבו הקריב נשיא שבת דן את קרבנו, והנה שבת דן הוא הירוד שבשבתים, הנשמות הנמוכות שצריכים חיזוק, ע"כ **רצו לקשר אותם עם קדושת השבת**, וקבעו שבכל שנה יהיה הנס שאירע ביום שלהם נזכר דוקא בשבת, ועי"ז ממשיכים אותם לתוך השבת, ויש להם תיקון עי"ז.

ודיברנו כמה פעמים בשנה זו, שיש בה הרבה הצלחות וסגולות, ואחד מהם הוא מה **שי' ניסן חל בשבת** עצמה כמו בשנת יצ"מ, ואזי הוי התיקון הנ"ל ביתר שאת.

(שבת אחים תזריע תש"ס)

זכות הגליון פרשת צו - שבת הגדול
נתגבר ע"י ידידיו הר"ר משה בלומפערוביטש הי"ו
לרגל שמחתו בהולדת בנו למז"ט
ויה"ר שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמ"ט

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע ועניני דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת צו - פסח - שנה י"ב גליון תל"ט (כ"ז)

מבאר החיים

בחג הפסח זוכים לקדש את היו"ט בבחי' שבת ובענין זה לחמו נגד הצדוקים

שיירשי האמונה בדרשות חז"ל ולסתור דעת הצדוקים התועים. וזה הענין שנזכר מעלת הלל על שימוש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, שזה היה צורך התמנותו להשריש בהם אמונה בחכמי ישראל.

והנה במנחות ס"ו ע"א דרשי' לקרא ששת ימים תאכל מצות, דהיינו ששה מן החדש וכו', ואמרי' התם דמדרשא זו מוכח לאפקי מדעת הצדוקים דעומר קרב ממחרת שבת בראשית, דלפי דעת הצדוקים אפשר לפעמים דרק יום א' מותר לאכול מצה מן החדש, והרי הדברים נפלאים, כי דרשה זו היא הדרשה השלישית שעליה הלל מבבל, כי כל צורך עלייתו מבבל לא"י היה לבטל דעת הצדוקים, ועי' דרשה זו עלתה בידי להוכיח את טעותם ולבטל לגמרי דעתם המשובשת של התועים.

והנה אף שהצדוקים כפרו בכל תושבע"פ, מצינו שערכו מלחמה מיוחדת בנוגע הקרבת העומר. ונראה הביאור, דהם יכלו להסכים שהגדולים ות"ח (שהם בבחי' שבת) ישיגו גדולות, אלא שרצו להכחיש הא דגם מי שבמדרגות קטנות יכול להתעלות, ולכן לא רצו לקבל דשייך שיו"ט [שבא מצד מעשי התחתונים] יהיה בדרגה של קדושת שבת [שבאה מלעילא], ולכן אמרו דשבת היינו שבת בראשית. ולכן בעת הקרבת העומר היו החכמים עושים עסק גדול להוציא מלבן של צדוקים, דבזה היה עיקר המלחמה נגדם. ובאמת דכל עיקר ענינו של הקרבת העומר רומז על ענין זה, כמש"כ בקדושת לוי (וירוש' לפסח) דהא דקרבת עומר בא משעורים הוא רמז על ענין שיעורים, שעי' נסים ונפלאות של פסח משיגים הבורא ית"ש בשיעורים, כלומר גם במדרגות קטנות, ובימי העומר מקדשים דגם ימי החול יהיו בבחי' שבת, כלשון הכתוב שבע שבתות תמימות. ומבואר דמסוגלת העומר לקדש עניני חול ולהוציא מלבן של צדוקים [וד"ז] מרומז ג"כ במובן הפשוט של שעורים, דהוא מאכל בהמה, דלא מצינו שום קרבן הבא משעורים, לבד ממנחת סוטה דהוא משום דהיא עשתה מעשה בהמה, והביאור הוא דקרבתן זה בא לקדש גם עניני הבהמיות ודו"ק].

ובדרך זה יש לבאר הא דעלה הלל משום שלשה דברים, דכבר ביארנו דעיקר צורך עלייתו היה להתמנות לנשיא ולהחזיר בתעם אמונה בתושבע"פ ולהכחיש ולבטל דעת הצדוקים, ולכן כיון דעיקר מגמת הצדוקים היה להכחיש הענין שאפשר לקדש ימי יו"ט וחול, משו"ה באה הלל והדריך את בני"ה הדרך איך אפשר לקדש עניני חולין, ובשלשה דברים אלו יש בהם הדרכה הנכונה בזה.

והנה הדרשה הראשונה שדרש היא דטהרת מצורע תלויה בכהן אך מ"מ אין בכהן הכהן לפסוק רק כפי הדין. ולכאורה דהבר נראה תמונה, דאם הדבר תלוי רק לפי הדין, א"כ מה צורך

איתא בפסחים (ס"ו ע"א) ת"ר הלכה זו (שפסח דוחה שבת, רש"י) נתעלמה מבני בתירא (נשיאים היו, רש"י). פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו כלום יש אדם שידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע וכו' שלחו וקראו לו וכו', אמר להם נאמר מועדו בפסח וכו' אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת וכו' מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, ע"כ.

וכבר העירו בזה דהוא תמונה דבני בתירא לא ידעו הלכה מפורשת, ועי' ירושלמי (פסחים פ"ו ה"א) דאמרי' למה נתעלמה הלכה מהן כדי ליתן גדולה להלל. ומבואר דהקב"ה השכיח מהם הלכה זו בדרך נס כדי ליתן גדולה להלל. והדבר צריך ביאור.

והנה בירושלמי שם אמרינן, על שלשה דברים עלה הלל מבבל, טהור הוא יכול יפטר וילך לו ת"ל וטהרו הכהן. אי וטהרו הכהן יכול אם אמר הכהן על טמא טהור יהיה טהור, ת"ל טהור הוא וטהרו הכהן וכו'. כתוב אחד אומר וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר, וכתוב אחד אומר מן הכבשים ומן העזים תקחו, הא כיצד, צאן לפסח וצאן ובקר לחגיגה. כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות, וכתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו, הא כיצד, ששה מן החדש ושבעה מן הישן, ודרש והסכים ועלה וקיבל הלכה, ע"כ. והוא פלא, שמשום שלשה דרשות אלו הוצרך לעלות לא"י, ובפרט להני"ל דנתעלמה הלכה מבני בתירא כדי ליתן גדולה להלל דמבואר מזה דהיה צורך גדול לכלל ישראל שהלל יהיה נשיא עליהם, וא"כ מ"ט תלו עלייתו בשלשה דרשות אלו. ונראה לבאר עפי"מ דדרשי' עה"פ עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת ולא עולת יו"ט בשבת, דחלבי יו"ט וחלבי חול אינם קרבתן בשבת. ונראה מזה דהני קרבנות דדחו שבת היינו דבאין משום שבת חשיבי קרבנות של שבת, ושבת אינו נדחה אלא מפני קרבנות שבת. ולפי"ז צריך להבין דמ"ט דקרבתן פסח דחי שבת*. ונראה להסביר דפסח עצמו נקרא שבת, כדכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת, דקאי על פסח, ומשו"ה דחי שבת דחשיב קרבן של שבת.

והנה בימי בית שני עמדו צדוקים והסיתו העם להכחיש בתושבע"פ, ופקפקו בדרשת חז"ל דמחרת השבת קאי על פסח, והיינו דהכחישו כל ענין זה דפסח הוא בדרגה של שבת, ולכן לא היה הדין שקרבן פסח ידחה שבת, ואע"פ שבני בתירא בודאי לא פקפקו בדברי חז"ל, כיון דהדור היה חלוש באמונה זו הראה השי"ת בדרך נס שישכחו הלכה פשוטה זו שכבר נהגו בה כמה וכמה פעמים, ובאו לידי ספק אם קרבן פסח דוחה שבת, מכיון שלא היו קבועים בהחלט באמונתם שפסח נקרא שבת.

ונראה דמטעם זה היה צורך שיתמנה הלל להיות נשיא, כדי

א. הא דתמידין של שבת חשיבי קרבנות שבת, עי' זבחים צ"א ע"א אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי, ופרשי' כיון דהאינא קרבין אף הם שם שבת עליהן. אך סברא זו שייך רק בתמידין שהובטח ליום שבת זה, אבל קרבן פסח שהלל במקרה בשבת צל"ע מ"ט דחי שבת, וכבר נתקשה בזה באו"ש בהל' יוה"כ פ"א ה"ד.

באוצר חיים

בדיקת חמץ בי"ג ניסן
שע"ר פ שחל בשבת

בספח"ק אוהב ישראל (פרשת ויצא בד"ה והנה הר"ת) כתב וז"ל, וזהו אור ל"ד בודקין את החמץ לאור הנר, כי בניסן בא החדשות לעולם, ואז נעשים ישראל כקטן שנולד שאין היצר הטוב בא אליו עד אחר י"ג שנים, כמו כן אנו בודקין את החמץ אחר י"ג לילות, לאור הנר נר מצוה דוגמת הקטן שנעשה בר מצוה אחר י"ג שנים, ואז צריכין אנו לבער מכל וכל המדות רעות וכו' עכ"ל.

והנה כשערב פסח חל בשבת אנו בודקין את החמץ באור ל"ג, וצ"ל דכיון שמופלא סמוך לאיש שהוא בן י"ב שנה נדריו קיימים אם יודע לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו [כמבואר בגמ' נדה (מ"ה ע"ב) ע"ש], הריגם כאן כיון שאור החכמה והשגחת הבורא עלינו זורח תמיד בבהירות בשבת קודש, כמבואר בספח"ק עבודת ישראל (לפרשת זכור) [ד"ג זמן קהלה לכל הוא (מגילה ב' ע"א), דהיינו שמתגלה אור הגדול י"ג מכילן דרחמי. כי י"ג פעמים חס"ד גימטריא תעני"ת עם אותיות והכולל. וכשחל בשבת שאין מתעניין בו נפתח האור על ידי י"ב לחמים אשר על השלחן, כי י"ב פעמים לח"ם גימטריא גם כן תתקל"ו כנ"ל וכו'] והנה אור החכמה והשגחת הבורא עלינו זורח תמיד בבהירות בשבת קודש עלינו בני ישראל וכו' עכ"ל. הרי כששבת חל בערב פסח יש לבני ישראל המעלה של מופלא סמוך לאיש, וכבר אחרי י"ב לילות, באור ל"ג הם ראויים לבדוק את החמץ.

מבאר החיים

דכהנים הם המשפיעים הטהרה, וזהו דמדתה הגמ' דבעשיית פרה אדומה הנועדה לטהר בני"ט מטומאתם ג"כ צריך שיעשה ע"י כהן.

והדרשה השניה שדרש היא לדון חגיגת י"ד שבאה עם הפסח. והנה ע"י בתוס' פסחים צ"ט ע"ב בד"ה סמוך למנחה לא יאכל, דחקשו דמ"ט אסרו לאכול ערב פסח כדי שיאכל המצה בתאווה, והא המצה נאכל באחרונה, וא"כ מה יועיל איסור האכילה בער"פ עיי"ש. וקושיא זו יש להקשותה גם בפסח שג"כ נאכל לאחרונה, דהרי החגיגה נאכלת לפניו. ונראה דבאכילת חגיגה כדת וכדין אין חשש שיגיע על ידה לאכול הפסח באכילה גסה [וכן בכל אכילות דליל פסח], דהא קי"ל דחגיגת י"ד רשות², וידוע מש"כ בספרים בהא דתפלת ערבית רשות, דבא לתקן ולקדש עניני רשות [דזהו כחה של מצוה שהיא רשות], ולפי"ז ה"ה באכילת קרבן חגיגה³ דהקרבנות רשות ואין בה חיוב, הרי יש בה כח לתקן וליישר ארחות אדם באכילות רשות, וא"כ אין חשש שיגרום לאכילה גסה, אדרבה זהו ההכנה הנכונה שאכילתו היא בבחי' וצדיקים ילכו בה בטהרה ובאופן הראוי.

ובזה מבואר הא דעלה הלל בשביל דרשות אלו, דתכלית עלייתו היתה ללחום נגד הצדוקים ולהשפיע לבני"ה הענין שאפשר לקדש ולהעלות יו"ט וחול לבחי' שבת, וגם מי שאינו ת"ח יכול להתקדש בדרגות גדולות כבחי' שבת, וזהו דהתחיל בדרשה דוטהרו הכהן, שהדרך המביאה לכך היא ע"י שמקבלים הטהרה של תורה ומצוות מפיו של כהן, דעי"ז משיגים בחי' נשמה שבמצוה, ומכאן זה משיגים הענין של אכילת חגיגה דע"י מצוה של רשות מקדשים את האכילה, באופן שהוא מסייע שהמצוות יהיו בבחי' וצדיקים ילכו בה, ומכאן זה משיגים וזוכים לבחי' העומד שממחת השבת דימות החול, ועניני הבהמיות מתעלים ומתקדשים בבחי' שבת [ופסוק זה שדרש הלל ששת ימים תאכל מצות, נלמד ממנו ג"כ דמה שביעי רשות אף ששה רשות, דאכילת מצה של כל הימים הוא רשות, והוא ג"כ בחי' זו של אכילת רשות שמקדש ומתקן את אכילות הרשות ודו"ק].

לכהן, דכדי לראות אם כבר נרפא הנגע אין צורך לכהן, דהוא דבר שגם אחרים יכולים לקבוע, ובהדיא אמרי' (נגעים פ"ג מ"א) דכהן שאינו בקי מוליך עמו ישראל הבקי וישראל אומר לו אמור טהור והכהן אומר טהור, ותמונה דאחר שכבר קבע הישראל שנטהר הנגע, מה צורך לכהן. אולם ע"י סנהדרין צ"ט ע"ב דאמרי' היכי דמי אפיקורס, דאמרי' מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה, הרי דטענה זו שאין צורך לחכמים בדברים מפורשים הוא אפיקורסות, ומצד אמונת חכמים אין מקום לשאלה זו, ומשו"ה כשהלל רצה לעורר העם לאמונה בחכמים דרש לדרשה זו.

ונראה דהסבר הענין דצריך כהונה לטהרת נגעים היא, דהנה בנויר כ"ג ע"א אמרי' מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה וצדיקים ילכו בהם, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בהם, עיי"ש. ורואים מזה שאפשר שיהיו שני בני"ה ששניהם יודעים הלכות הפסח כראוי ושניהם צולין פסחיהם כדון, ועכ"ז זה שאכלו לשם אכילה גסה לא עבד מצוה כראוי, ולס"ד דגמ' נאמר עליו ופושעים יכשלו בהם. והענין בזה, דלקיים מצוה כראוי לא סגי בגוף מעשה המצוה, אלא דצריך שיהא בו גם בחי' נשמה, לקיימה באופן הנכון ובכוונה הגונה ונכונה, ודרגא זו היא גדר של עשיית מצוה בטהרה. והנה ארז"ל דמצורע בא לו צרעתו על עבירות שעשה, והיינו דע"י שחטא נפגם נפשו ונעשה כולו טמא ואינו נרפא מצרעתו עד שישבו ויטהר נפשו, ומשו"ה כשבאים לדון על טהרת הנגע לא סגי במה שנדון עפ"י כללי הדיון, שמצד קיום הדיון גרידא עוד לא משיגים הטהרה, דצריך גם לבחי' הנשמה, ולזה בעי' שיהיה הכהן שהוא העומד לשרת לפני ה' ועל ידו משיגים הטהרה.

והעירוני דיש להוסיף לפרש עפ"י הא דאמרי' בזבחים מ"ד ע"ב, אמר רב שחיתת פרה (אדומה) בזר פסולה, ומקשה בגמ' כיון דפרה אדומה לא הוי קרבן מ"ט בעי כהונה, ומתריץ מידי דהוה אמראות נגעים. ועי' רש"י דהכוונה דהוא גזית"כ דבעי כהונה אף בדליא עבודה. וצ"ע דא"כ מה הביא להא דמראות נגעים דהא לא דמי לה והוי גזית"כ. ולמש"כ מובן היטב, דהא דבעי כהן למראות נגעים הוא משום

ב. כ"ה ברמב"ם פ"י מהל' ק"פ שהביא קרא דובחת לה' אלקיך צאן ובקר, ופסק דחגיגת י"ד רשות, ועי' צל"ח פסחים דף ע' משי"כ בזה.

ג. עי' מנ"ח מצוה ה' אות י"ט דאף דהיא רשות יש בו מצוה, וא"כ דמי לשאר מצוות שהם רשות.

הלכות ערב פסח שחל שבת

- א. אם שכח ולא בירך על הבדיקה בליל י"ג, לא יברך ביום לפני שריפת החמץ, [ואף לדברי המ"ב דהרובה לברך יש לו על מי לסמוך, נראה דכל זה בשאר שנים ששורפין ביום י"ד, אבל ביום י"ג אין לברך].^א
- ב. מוכרי את החמץ בערב שבת, וניתן לעשותו בשני אופנים, או שיסדר מעשה המכירה עם הנכרי ויתנה שיחול המכירה בשבת בבוקר לפני זמן הביעור, או שימכרנו לגמרי בערב שבת ויתנה שרשאי ליקח מהחמץ לאכילה ולביעור [וכן נהג רבינו זצ"ל].^ב
- ג. הנוהגים לומר תפילת יהי רצון וכו' אחר שריפת החמץ, לא יאמרוהו בערב שבת אחר השריפה, אלא ביום השבת אחר אמירת כל חמירא.^ג
- ד. סעודות השבת, אם רוצה לחלק ולאכול החמץ במקום אחד ושאר המאכלים במקום אחר, יקדש במקום שאוכל הלחם משנה, ואם שני המקומות הם בביתו או שאוכל החמץ בחדר המדרגות, יכול לברך ברכת המזון במקום שאכל שאר המאכלים, ואם אכל חוץ לביתו בקומה אחרת וכדו', עדיף שיברך בהרמ"ז אחר אכילת חמץ, ושוב ימשיך בביתו שאר המאכלים.^ד
- ה. ההולכים לאכול הסעודות בדירה אחרת, במקומות שאין עירוב, אינם צריכים לערב עם דיירי אותו בנין וחצר, שאינם אוסרים עליהם.^ה
- ו. מי שנתאחר לו שעתו, ואין זמנו מספקת לו לסיים תפלתו ולאכול אח"כ סעודת חמץ, מותר לאכול לפני תפלת מוסף אבל לא לפני תפלת שחרית,^ו [וראה בהערה בדין מי שאין לו פת חמץ אם הותר לו לאכול מצה לקיום מצות סעודת שבת].^ז
- ז. לאחר זמן אכילת חמץ יעברו כל הפירורים [יטילים לבית הכסא וכשא"א ישפוך עליהם חומר הפוגם], וכלים [חד פעמיים] המלוכלכים יוציאם לחוץ ויניחם בפח אשפה שאינו שייך לישראל [אם אין מריקים אותו לפני זמן הביעור], ובמקום שאין עירוב ואינו ר"ה מ"דאורייתא, מותר לומר לנכרי להוציאם.^ח
- ח. אסור להכין שום דבר לליל הסדר מבעוד יום, אבל יש לסמוך להקל ע"י נכרי בדבר שאינו מלאכה.^ט
- ט. מותר לישון בשבת ולומר שישון כדי שיהיה לו כח להיות ניעור בליל פסח.^י

- א. הנה באחרונה דנו במי ששכח לברך על הבדיקה בלילה א' בירך למחר לפני השריפה, דיש אומרים שיש לברך דשריפה הוי עיקר ביעור חמץ והוי ברכתו עובר לעשייתו, ויש שסוברים דלא נתקנה הברכה אלא בשעת הבדיקה, ובמשנ"ב (סי' תל"ב ס"ק ה') הסיק שהרובה לסמוך ולברך אין מוחין בידו דיש לו על מי לסמוך.
- והנה בשיר"ע הרב בק"א (סי' תל"ב ס"ק א') העיר על הסוברים דיש לברך, דלמנהג שלנו דשורפין החמץ בסוף שעה חמישית, אין יברך על ביעור כיון שאינו מצווה עדיין לבער, דמעיקרא דנינא שורפין בתחילת שש, אלא דאנן נוהגין לשורף בסוף שעה חמישית, עיי"ש.
- וּפ"י נראה, דאף לדעת הסוברים דיש לברך קודם שריפת החמץ אין למנהג דין ששורפין בסוף שעה שישי, היינו בשאר שנים ששורפין החמץ בערב פסח, דבזה סביר דכשמצעדין החמץ קודם שעה שישי חשיבא מצוה ומברכין עלה, אבל כשחל ערב פסח בשבת ושורפין החמץ בערב שבת שהוא יום י"ג, בזה מיד דהוי קודם זמנו ולא חשיבא מצוה, ולכן אין לברך עלה, (רשימות שיטורי הלכה וכו' תלמידים).
- ב. כן כתב רבינו זצ"ל במענה לשאלו על דבר סדר המכירה כשחל ערב פסח בשבת, הית ששכשבת יש איסור ומתקן ומכר, ומאידך א"א למכור לגמרי כל החמץ מערב שבת ממין שעדיין ליקח מן החמץ לאכילתו. והשיבו רבינו, דרשאי למכור מערב שבת ע"מ שיחול המכירה בשבת לפני זמן הביעור, אף דבמקום דא נחלקו האחרונים אם מותר לעשות קנין ערב שבת ע"מ שיחול בשבת, ובש"ת רעק"א (ורא סי' ק"ט) דעתו לאיסור מ"מ לענין מכירת חמץ כן כתבו במשנ"ב (סי' תמ"ד ס"ק ד') דיש מהאחרונים הסוברים דרשאי למכור אף בשבת, ולכן כח"ג שפיר יש לסמוך ולצורך דעת האחרונים דרשאי למכור בשבת עם השיטות דס"ל דכח"ג לא מקרי מכירה בשבת. אף כי שער דרך דבדק, למכור החמץ מערב שבת ולהתנות עם הנכרי שמסכים בדעתו שיקחו מהחמץ מה שצריכים לאכילה ולביעור, עד סמוך לזמן איסור חמץ, והוסף רבינו שכך הוא מנהגו, [ועי' בדיעת תורה להמחרי"ם ס' תמ"ד]. (ספר מחשבות יוסף חיים, שול"ת סימן ג')
- ג. דעיקר תפילה זו שייך לומר אחר הביעור, ולייך לערב שבת, שעדיין היא לו חמץ בשבת ואכלנה, ואין לחוש שתפילה זו היא בכלל בקשות פרטיות שאין מבקשים בשבת, דאניה בקשה פרטית, (רשימות שיטורי הלכה וכו' תלמידים).
- ד. דנקיטן ברמ"א (סי' קנ"ח ס"ק א'), וסמך ונ"ב ס"א) דאם דעתו לתחילה לשנות מקומו מחדר לחדר, לא חשיב שינוי מקום ורשאי לברך שם ברחמ"ז א"ה-ה' ע' משל"ב ס"י קפ"ד ס"ק א', וכל דעתו דחשיבא שעת הדחק, [ומש"ה כל שהוא בתוך ביתו או אפי' חוץ דירתו בחדר המדרגות הסמוך לו באותו קומה, הרי זה כשינה מחדר לחדר, ושפיר דמי].
- אכן כל זה הוא לענין הסעודה, אבל הקידוש יש לעשות במקום שאוכל הלחם משנה, דכ"כ במג"א (סי' ת"ט ס"ק א') דלכתחילה אין לשנות מקומו כלל מקידוש לסעודה, ועי' ביאור הלכה (שם ר"ה וכו' עיקר) דמסיק דאף דלגבי שינוי מקום מצינו פניה אין צריך להחמיר קנין דיש חולקים על המג"א, אבל לענין שינוי מקומו מחדר לחדר רואי דלכתחילה לא יעשה כן, (רשימות שיטורי הלכה).
- ה. דהנה בשיר"ע (סי' ש"ע ס"ה) איתא, דמי שאוכל במקום אחת וישן במקום אחר, מקום אכילתו הוא העיקר וישן הוא אוסר. ובביאור הלכה (שם) כתב, דדויע"ה הלני בשדה א"ע"פ שאוכלין בעיר אינם אוסרין, דאנן סהדי דאילו היו ממיט' לי לאכול במקום לינתו הוי ניהא לי טפי שמיש הוא מקום שמינתו. וכתב במ"מ מגדים (סי' ק"א) דה"ה בתלמידים שאוכלים בבית בעה"ה וליני בבית רבם, דאזלינן בתו ליה מהאי טעמא.
- ועל פי זה נראה, דבכל גווני שיהיה ניהא לי טפי לאכול במקום לינתו, ורק משום טירחא או סיבה אחרת הולך לאכול במקום אחר, אוסר במקום לינתו ולא במקום אכילתו.
- ולפי זה נראה, דאלו ההולכים לאכול בשבת או במקום אחר, הרי הם בכלל גדר זו, דהוי ניהא ליה טפי לאכול בביתם אלא דמחמת זיהותם מחמץ הולכים לאכול במקום אחר, ופוש"ה אינם אוסרים במקום אכילתם, אלא במקום לינתם, (והשגחה בגי' רשימות וכו' תלמידים).
- ו. דאיתא בשיר"ע (סי' ת"ט ס"ה), מותר לעשות קודם תפלת המוספין וכו' או אפילו פת מונע, [ובב"ח כתב דמדינא מותר לקדש ולסעוד ואינו אסור אלא מנהגא, ולכן במקום הצורך, כמאן דחשל לבו מותר לו לסעוד אף יותר מבעיניה עד שתתיישב דעתו, ומהא אחרונים חולקים על זה, ועי' במשנ"ב (שם ס"ט) בזה].
- ז. עובדא הוי, באחד שאינו יכול לאכול שום פת מטעמי בריאות מרט להעשוי מכוסמין, ושכח להניח לשבת של ערב פסח פת חמץ העשוי בכוסמין, אם היה לו מצות כוסמין ונתעורר לו השאלה כדת מה לעשות, כדי לקיים חובת סעודת שבת, כדן קיי"ל (סי' תמ"א ס"ה) דאסור לאכול כל יום ארבעה עשר מצה שיוצאין בה בלילה י"ח.
- ויש שדנו לומר שישים על המצה דבש הרבה כדי שיהיה בה חיטוב טעם הדבש, דבזה ייחשב מצה עשירה, דקיי"ל (נש"ע שם) דמותר לאכול בערב פסח עד שעה עשירית, וכתב במשנ"ב (שם ס"ה) דאפילו לשם עירוב בה קצת מי פירות כל שטעם מי פירות נרגש בה חשיב מצה עשירה, אף רבינו זצ"ל לא הסכים לזה דאין שם מצה עשירה אלא כשגלושה במי פירות אם הרבה ואם מעט כל שנרגש בה, אבל אם נעשית במים ונתן על המצה מי פירות אף אם נרגש הטעם היטב אינו נעשה בכך מצה עשירה.
- והכ"ז אף לומר לעשות את המצה למבושלת [עי' משנ"ב שם ס"ב], אולם רבינו זצ"ל מציא בזה מחשש איסורא דשבת, והסיק רבינו זצ"ל דהדרך המוכרח בזה היא, לפזר את המצה ולשוררין ביו, דאף דדעת הרמ"א דאסור לאכול בערב פסח דכל חשיב מצה עשירה, מ"מ כתבו הפוסקים דיש שהתפסקו לומר דהוי מצה עשירה, וא"כ ככה"ז יש לסמוך ע"י שלא לכתל מצות סעודת שבת.
- שוב התעורר פסח דצ"ל לומר דלקושטא ומילתא אין צריך לדקדוקאין כל, דהנה בש"ך (יד"ס סי' ר"ב) קביעו בהוגנת ההלכה אסור וזהו, כתב, דבאיסור דרבנן ישעת הדחק סומכים על חיזיון אף במקום שרבים מחמירין, [א"ה-ה' ועי' בישרת חת"ס מאת"ל ח"ב סי' ע"א מש"ב שם מוהר"א מרגליות בעל הבית אפרים, ומבאר מדבריו דשפוטא ליה דכלל זו נאמר אף גזר פסק הש"ל], והנה דין זה שלא לאכול מצה בערב פסח איסורו מדרבנן, וניהו דין זה שלא להפסיק מצות סעודת שבת חשיב עתה הדחק, וא"כ יש לסמוך על דעת הבעה"מ הרמ"א שדמין איסור חמץ ואילו הוא דאסור לאכול מצה אבל קודם לכן מותר.
- אף"ש (עי' בחתם סופר (מנחתה על פי תמ"ד, נדפס בחי' חת"ס ע"מ פסחים הרמ"א דף יג.) שכתב גירסה מזו, דאף לדעת הסוברים דאסור לאכול מצה כל ערב פסח, מותר לאכול כל לקיים מצות סעודת שבת, ואף דקיי"ל שאין אוכלין כל לסעודה שלישית מומחא דאין היתר לאכול מצה בשביל קיום מצות סעודת שבת, יש לדחות דחתם סופר דמיש דמיש שלא לאכול פת משעת עשירית, (רשימות שיטורי הלכה).
- ח. אף"ש (סי' תמ"ד ס"ה) כתב דאם נשאר פת ליטול לאכול חיי יחיו ע"מ שלא לצאת בליל חרות הרבים, אולם נראה דכל זה ברשות הרבים גמורה אוסרית, אבל רה"ר דידן סמכין דהוי כמילתי דאיסורו משום שבות, וא"כ חיי שבות נשבות, דקיי"ל (סי' ש"ז ס"ה) דהותר לצורך מצוה, ומי"ד צורך מצוה היא משום מצוה ביעור, [עי' בשערי צדק (סי' ש"ה ס"ק א') שכתב דאם דהרבה פוסקים ס"ל דגם לדין איתן לרשות הרבים לענין שבות ע"י אינו יהודי סמכין בה על המקומים ונפרש שלא יקחם לצורך צמצמן], (רשימות שיטורי הלכה).
- ט. דבמג"א (סי' תמ"א ס"ק א') נסתפק בדין זה אי רשאי לומר לגמרי לעשות המנהג בערב שאינו מלאכה, אף ברמ"ז (סי' תמ"ד) נהג להקל בדבר, (רשימות שיטורי הלכה).
- י. הנה במג"א (ר"ש סימן ק"א) כתב לא יאמר בשבת נישן כדי לעשות מלאכתו בערב, ומקורו מספר חסידים (סימן רס"ז). ובקונטרס חק ישראלי (דף י"ד ש"ס שול בשבת, להג"י ונע"ל, אות מ"ח) למד מזה דאסור לומר בשבת ערב פסח שישן כדי שיהיה לו כח להיות ניעור בליל הסדר שחל במוצאי שבת.
- אמנם דבריו אינם מוכחים, דהנה בשיר"ע הרב (סי' ת"א ס"ה) הביא ד"ז שלא יאמר לבו ביהו נישן כדי לעשות מלאכתו לערב, ועיין סימן ש"ז, ע"ד, וכנראה כוונתו למש"ב שם (סימן ש"א ס"א) דעי' דזכר דבר' שלא יאמר דבר פלוני אעשה למחר, ואפילו שאינו אסור בשבת אלא מד"ס וכו', ואע"פ שאין דיבור זה ששכשבת מועיל כלום לעשייה וכו', ואפילו לומר מצוה פלגית אעשה למחר אסור, אם הוא מצוה שאסור לעשותה בשבת, ולא אמרו חפצי שמים מותר לזכר בהם בשבת, אלא כשיש צורך למצוה בלילה הזה וכו' ע"ד. ומשמע דעתו דטעם האיסור לומר לנישן כדי לעשות מלאכתו הוא משום דמזכיר בזה שעומד לעשות מלאכה, והוא אסור משום דבר דבר, וא"כ ב"ב באומר שישן כדי לעשות מלאכה, דהיינו מלאכה האסורה בשבת, בין שהוא רשות ובין שהוא מצוה, אבל באומר שישן כדי שישלח להיות ניעור בליל הג' ל"ש בזה שום איסור.
- אולם עיניו בא"י (סימן ש"ז ס"ק א') שהביא דברי המג"א דאיסור דבר דבר הוא גם לזכר מצוה. ומקורו מדברי ספר חסידים הר"ל, ובא"י נחלק עליו וכתב דדברי הספר חסידים היינו באומר נישן כדי לכתוב ס"ת למחר, דאין אין תענוג השינה בשביל כבוד שבת וכו', ע"ד, הוי לדעתו אין האיסור משום דבר דבר אלא משום כבוד שבת. אמנם גם לדעה זו אין הכרח בדבר, ד"ל דמה שאסור משום כבוד שבת הוא ורקא באומר שישנתו הוא לתכלית מלאכה באומר בשבת.

י. יו"ט החל במוצ"ש, וטעה בהבדלת יקנה"ז, וחתם 'המבדיל בין קודש לחול' במקום 'המבדיל בין קודש לקודש' לא יצא יא.

יא. אם בא לעשות מלאכה בליל יו"ט קודם שהתפלל וקודם שבירך ברכות קידוש והבדלה, אומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', ואם אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול לא מהני, [וראו להזהיר הנשים לומר בצאת השבת ברוך המבדיל].

יב. אם חל פסח במוצ"ש ושכח לומר ברכת הבדלה, ונזכר לאחר שסילק עצמו משתיית יין כוס ראשון [אם לא כיון כשבירך בפה"ג שדעתו לשתות בין המוסות] לפני אכילת כרפס, הסתפק בביאור הלכה אם יש לו להבדיל קודם אכילת הכרפס, אולם בשו"ע הרב כתב שיאכל הכרפס בלא הבדלה ויבדיל על כוס שני שלאחר ההגדה.

ובמאת דלשון הספר חסידים הוא 'לעשות מלאכתנו', ומוסיף עוד דוגמא דאמור כדי לכתוב ס"ת, דהוא ג"כ מלאכה האסורה בשבת, וא"כ אין לנו מקור לאיסור בזה. וכן מסתבר יותר להיות, דכיון דמותר ללשון תלכתא זו שיהי' לו כח במוצ"ש, אין איסור במפרש כוונתו ותכליתו, כל שאינו אומר דהוא משום מלאכה האסורה בשבת, (ורשימת כתבי תלמודים, ועין בתשובת רבינו זצ"ל שדגש בגילוי מחשבת חיים [גליון קרי"ה] באריכות).

א. הנה בעיקר דין מי שטעה בנוסח הברכה או החתימה, עי' בספ' משנה (פ"א מהלכות ברכות) ובביאור הלכה (סמ"ק ק"ט סי' ב"ה) אם חלל, והמבואר דכל דהוי שיעור גמור מוטבע שטבעו הכמים לא יצא, [וראה עוד בגליון נ"א מדור הליכות חיים, הלכות ברכות קריאת שמע אות ד' ובהערה שם שנתבאר דאף ליטות דאין חתימת הברכה מעכב, אם טעה בחתימה גרע, ולא יצא ד"ח].

ומעתה ל"ד בניד"ד אם טעות זו חשיב שיעור גמור, ולכא"ו ל"ד דלמש"כ הרמב"ם (פס"י מהלכות שבת) דמצות הבדלה היא משום מצות זכירת שבת ביציאתה, דעיקר מצות זו זכירת השבת גרידא, וזכירה זו מותקיים גם באמור המבדיל בין קודש לחול, ומה שתיקנו לומר בין קודש לקודש הוא למתחילה כדי לברר ההבדלה בין קדושת שבת לקדושת יו"ט, אך לא חשיב בכך שיעור גמור.

אמנם נראה עפ"י לשון הרמב"ם בספר המצוות (פס"ק קרי"ה) שציונו לקדש השבת וכו' ולומר דברים וכו' והבדלו משאר ימים הקודמים ממנו 'והבאים אחריו' עכ"ל. הרי שמעמד דמצות הבדלה הוא להזכיר גם הבדלה מן הימים הבאים אחריו, וגם מסתבר כן, שבהבדלה זו מתבררת יותר זכירת קדושת השבת, שגם מקדושת יו"ט היא מובדלת וגבוהה ממנו, וכשאנו מזכירו יכול להשתמע דקדושת שבת דשונה לקדושת יו"ט ומובדלת רק מימות החול, וא"כ מסתבר דטעם זה הוא לעיכובא.

ונראה עוד מטעם אחר כן, דיעויין בחולין (כ"ה) דאיתא שם דשיטת ר' דוסא דהנחם בהבדלה זו היא בין קודש חמור לקודש קל, ולפי"ז הרי כ"ש דהוי זלזול אם אינו מזכיר כלל קדושת ה'ו"ט, וא"כ מסתבר דתיקנו דה"ל נוסח זה לעיכובא.

[ויש להוסיף כן עוד, דהנה בפסחים (ק"ד ע"א) נחלקו אם צריך להזכיר סמוך לחתימת הברכה מעין הפתיחה או מעין החתימה, ומבואר שם דנפ"מ ב"י"ט שחל במוצ"ש אם אומרים בהבדלה סמוך לחתימה בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלה, וכתב שם ברשב"ם דהיינו עבדין לאמורי נפשין מפלגתא. וברש"י שם נתקשה דלמ"ד מעין הפתיחה הרי יש בזה הפסק ע"י"ש.

וא"כ דהמבדיל בין קודש לחול הוי חתימה מעליא בדיעבד, ה"ל לתקן לומר סמוך לחתימה בין יום השביעי לשבת ימי המעשה דחשיב שפיר בין מעין הפתיחה ובין מעין החתימה. ומוכח מדברי הרשב"ם דאין יוצאין בחתימה זו, אולם יש לדחות קצת, דכ"ז א"י דמ"ד מעין הפתיחה סבר כן בדיוקא, וגם נקט ברש"י, אבל א"כ דלמ"ד יוצאין במעין החתימה, ונחלקו רק בלכתחילה, לפי"ז ל"ל דמונת הרשב"ם לאמורי נפשין מפלגתא, יש לומר מעין החתימה, שלכ"ז יוצאין בזה, ולפי"ז אין רא"י]. (השגחה בכת"י)

ב. עיין משב"ב (סמ"ק קרי"ה) שכתב כן שיש לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש, ונראה דאם אמר כהוגיל ברוך המבדיל בין קודש לחול, לא מהני אף בדיעבד, ואף שטעם האמירה הוא להזכיר בעלמא ללוות את המלך ואין צורך בתורת ברכה, כ"מ ב"ע מעין ה'הבדלה כראוי, (ורשימת שיעור הלכות)

ג. בשו"ע (סמ"ק קרי"ה) כתב שחש שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואח"כ יבדיל, וכתב שם במשנ"ב (סמ"ק) דהא דמשמע בשו"ע דאם נזכר קודם ההגדה מבדיל אז הוא לפי שיטתו דאין מברכין על כל סוס, אבל לדין שמברכין על כל סוס ומצא שצ"ע לברך על כוס ההבדלה ונראה כמאמר על המוסות, ולכן אין לו להבדיל אם גם נזכר קודם ההגדה, וזולת אם אין לפטור גם מה שישיתת בין המוסות, ועיין בביאור"ל שהוא מדברי שו"ע הרב.

והנה בשו"ע הרב (ס"ה) כתב דאף אם נזכר קודם אכילת הירוקא לא יבדיל אז דמוטב לטעום הירוקא קודם קודם הבדלה שלא יתא כמאמר על המוסות, ובביאור"ל (שם) הקשה דהרי איסור טעימה קודם הבדלה הוא מדינא דגמרא ואיסור לחוסין על המוסות לא נזכר בכל הפוסקים כ"א בראב"ה, ועי"ש שהניח דין זה בספ"ק זצ"ל דלית.

ונראה ליישב דעת השו"ע הרב, דמבואר בנ"י (פסחים ק"ב ע"ג) דהנחם לביתו במוצ"ש ואין לו אלא כוס אחד, לפי"ד ברכה"מ טענה כוס, דמותר לו לאכול קודם הבדלה ומינה המוס לאחר סעודתו ואומר עליו ברכה"מ והבדלה, וביאור התוס' (ור"ה מנחת לאורי יהונתן) דהוא בתנא אין לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על המוס ברכה"מ, ומבואר דכל שאוכל משום ענין של מצוה אין בזה איסור טעימה קודם הבדלה, וא"כ ה"ל בניד"ד א"צ לו איהו איסור נדחה בפני האחר, דכל שטעום כדי שלא יתא כמאמר על המוסות אין בזה איסור של טעימה קודם הבדלה, (וספר מחשבת חיים סמ"ק קרי"ה)

באוצר החיים

בענין אם חייב אדם להכניס עצמו לחיוב קרבן פסח ושאר מצוות

מחשבת חיים לפסח, מדור השו"ת (סימן י"ט)

חיוב, ויהי לפי א מיושב הא דיהודה בן דורתאי שפירש והלך וכו', עיין פסחים (ע' ע"ב). ועיין במנחת חינוך שהביא מהו ראיה לנידו"ד, ולא דמי לטמא שאסור לטמא עצמו לפני הזמן, דשאני טמא ששם הפטור באמת מושם אונס (עיין בגמרא ותוס' ריש פ' מי שהיה), ולא צריכים לחילוק שכתבתי בכונת המנ"ח לעיל.

ולפי"ז גם לדעת הצ"ח יהיה מצוה לטוהר את עצמו אף לפני הזמן כדי שיוכל להקריב הפסח בזמנו, ורק בדרך אין צריך ללכת קרוב לירושלים לפני הזמן מושם שהוא פטור גמור ודו"ק, וגם יכול להתרחק לפני הזמן.

ב. ומה שהקשית א"כ אמאי צריך קרא ובנבלתם לא תגעו שחייב לטוהר עצמו ברגל, תיפוק ליה שחייב לטוהר עצמו שיוכל לקיים מצות ואכילת שלמי שמחה וחגיגה.

נ"ל דהכתוב מגלה לן שאף שיוכל לקיים המצוה מחר, או שקיים כבר המצוה, כגון שאכל כבר היום, מ"מ צריך להיות טוהר כל הרגל, וזה יהיה מדויק בלשון הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין פט"ז ה"י, כל ישראל מוזהרין להיות טוהרים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, דהיינו שלא ידוקא מושם קיום מצות ראיה ושמחה וחגיגה, אלא שצריכים להיות נכונים בכל אופן לכניסת המקדש ואכילת קדשים.

ואם נאמר שדרש זה הוא רק אסמכתא, עיין מל"מ שם, לא קשה כלל, ואפשר לומר דאסמכתא זו ידעין גם בכל המצוות.

והנהי בזה דושה"ט באה"ר ובלונ"ה, שבתא טבא, ויהפך לנו ה' הימים האלו לששון ולשמחה

משה חיים שמורלר

בס"ד, יום ו' ערב ש"ק נחמנו תשמ"ו ציריך יצ"ו

לכבוד הבהור היקר והחביב נ"י

אחדשח"ט כראוי, מכתבך היקר מעש"ק מ"מ קבלתי.

א. ומה שכתב במנ"ח (מצוה ה' בדה"ה) דיש לדחות בקל הקושיא על הצ"ח (פסחים ג' ע"ב בתד"ח מאלה וכו') שכתב דלא מצינו שום חיוב לעלות ולהתקרב כדי להקריב קרבן פסח ובדרך רחוקה לא כתיב אלא שאם הוא בדרך רחוקה ב"ד פטור מק"פ. וק' מהגמ' סוכה (כ"ב ע"ב) דילפי' מדרב יצחק דאמר דטמאי מות מצוה הוי, דעוסק במצוה פטור מן המצוה, משמע דבלאו עוסק במצוה לא ה' מותר ליטמא, ומאי שנא מדרך רחוקה דאין חיוב להיות קרוב.

נראה כונת המנחת חינוך בפשטות, דלעשות מעשה בידים ולטמא עצמו, ועי"ז יבטל בידים את מצות הפסח, זה אסור אף קודם זמנו [אלא משום עוסק במצוה וכו'], אבל אינו מחויב לעשות מעשה לפני זמנו כדי שיהיה חייב בבא הזמן בפסח.

אולם המנ"ח שם תמה עוד וכו' אינו מחויב לקנות לולב לפני החג כדי שיקיים המצוה בחג, ועוד דברים דומים לזה.

אבל באמת יש לכאורה חילוק גדול, דמי שאין לו לולב בחג, גם חייב במצוה לולב, אלא שא"א לו לקיים המצוה מחמת אונס, משא"כ דרך רחוקה הוא פטור גמור, שהרי אף אם יכול לבוא בסוסים ובפרדים גם פטור, וכן אם יכול לבא בשעת אכילה לחד מ"ד, עיין פסחים (צ"ג ע"ב) ושם (צ"ד ע"א), וא"כ שפיר מובן דעת הצ"ח שאינו צריך להכניס עצמו לחיוב פסח לפני הזמן.

ולפי"ז גם יהיה מותר לצאת לפני הזמן לדרך רחוקה ולעשות מעשה שלא יבא לידי

מפתורא דאבא

נצוצי אור מאורי תורת

כ"ק מרן אדמו"ר הגדול רבי אברהם אבא זצ"ל
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

חג הפסח תשפ"ה

גיליון נד

יול' סמוע חידוש הגביר

הר"ר בנימין מאיר ווינברגר הי"ד

ומשפחתו שחייו
ברחל"ל נ"י

בירי דהגדה

ראו יד גדולה, אכן לדברנו כאן נראה כי י"ד רומז על עשר ספירות בכל ארבע העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, ורצה לומר שאכן זכו לדאות את הישועה בכל קומת הקדושה. והזהר גם מה שישד בעל ההגדה, **"ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו יודעים"** את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, כי ארבע מדריגות שבישראל אלו הם גם כן כנגד ארבע העולמות. וראה זה פלא כי התבוננות כללית חכמים כללית נבונים כללית זקנים כללית יודעים כללית את התורה, בגימטריא כמו ארבע לשונות של הגאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי" (עם הכולל), הושבנא דדין כחושבנא דדין, לרמז דהגאולה היתה לכל אדם והנפלאות אשר עשה עמו הקב"ה בהוציאנו אותו ממצרים. [אמונת אברהם ריש פר' וארא]

וקל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח

נראה לפרש "דכל המרבה לספר" היינו בכל ימי חג הפסח ולא רק בליל התקדש החג "הרי זה משובח", וסברא היא מאחר שמצינו שמצוים אנו להזכיר יציאת מצרים בכל השנה כולה בימים ובלילות, על אחת כו"כ בימי חג הפסח שבו יצאנו ממצרים, שיש בה מעלה טפי להרבות בסיפור יציאת מצרים. ולפי זה מבינו הטעם שנקראת המצה הכתוב "לחם עוני", לחם שעוני דברים הרבה" (פסחים קטו ע"ב) וכבר הקשו המפרשים דהלא סיפור יציאת מצרים עונים גם על פסח ומורו, ומדוע אינם נקראים ג"כ על שם זה. אמנם להאמור מבורא על נכון, שבכל ימי החג אין "פסח" ו"מור", ורק מצות מצה היא שבעת ימים, ורק עליה "שעוני דברים הרבה" בריבוי השבח והסיפור בכל ימי החג, לכן דיוקא המצה נקראת "לחם שעוני עליו דברים הרבה". [מכת"ק]

ואפילו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים

נראה לבאר ענין ה'סיפור' דיוקא, דהנה כבר הקשה מהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ז) על נוסח קבלת עול מלכות שמים בפסוק (דברים ד) "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", דלמה צריך להיות בלשון "שמע ישראל", ולא בלשון זה 'ה' אלקינו ה' אחד', עיי"ש. ונלענ"ד בס"ד לכאור הענין על דרך שאומרים בתפילה (ברכת יוצר אור) "וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ונותנים באהבה רשות זה לזה", נראה מזה שהקבלת עול מלכות שמים היא שלימה דיוקא כשיש בה תוכן רב בכדי להשפיע גם על אחרים. ואפשר כי לכן, היות שהקב"ה ביסס אמונתנו על ענין יציאת מצרים, כמו שנראה בעשרת הדברות (שמות כ, ב) "אני ה' א" אשר הוצאתיך ממצרים", לכן מצוה עלינו 'לספר' ביציאת מצרים, ולא מספיק רק במחשבה, כי צריכים שישמעו גם אחרים להשפיע גם עליהם את אור האמונה. [ק"י בנתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ז)]

ואפילו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים

בעל ההגדה נקט כאן ארבע מדריגות בישראל, ונראה לבאר הענין דהנה גאלנו הקב"ה ממצרים בארבע לשונות של גאולה, כנאמר "והוצאתי" "והצלתי" "וגאלתי" "ולקחתי", כי הם כנגד ארבע העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, לפי שגזירת הגלות הקיפה וכללה את כל העולמות והבחינות, על כן כאשר עמד לגאול ולהוציאם לחירות היתה גאולתם מקפת כל הבחינות בכל ארבע העולמות. ויש לפרש בזה מאי דכתיב (שמות יד, לא) "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים", דלכאורה הו' ליה למימור שראו מה שעשה ה' במצרים, ומהו 'היד הגדולה', וכי

כדי שיהא עריכת כל הסדר, בדרגא של יראה וגילוי שכינה הק', לזה מתחילין ועושין היסוד להעבודה של ליל התקדש חג, עם הזכרת מצות המצה

זכור בכל דור דודו קודין ההגדה בליל התקדש חג הפסח, והדברים מכוונים גם לכן הרשע, אשר אם רק יעשה פעולה ציונית בלבד ויאמין לאמירת ההגדה, יעשו הדברים רושם כביר בתוככי לבו ויתעורר לחשובה...

כי בשעה שמקיים האדם מצות אכילה מצה צריך שיהיה דבוק בהקב"ה בהתפשטות הגשמיות ויפקיד את כל חללי דעלמא דרין...

דכאשר נתגלה הקב"ה במצרים במורא גדול, נפל אימה ופחד על הכל, וגם עיסותיהם נחרדו מפחדו ה' ונתקשו כאבנים מבטלי יכולת לתפוח כלפי מעלה ולהתמייץ כדרכם תמיד... ונמצא לפי זה דאכילת מצה מסוגלת מאוד ליראת שמים

הואיל ושרי לעניים, ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות. ודבריו צריכים ביאור, הא עדיין לא חזי ליה, כי הוא בעצמו אינו עני. ונראה בס"ד שבהכרח צריך לומר לפי זה, שעל כן נקראת המצה לחם עוני (דברים טז, ג), כי בשעה שמקיים האדם מצות אכילה מצה צריך שיהיה דבוק בהקב"ה בהתפשטות הגשמיות ויפקיד את כל חללי דעלמא דרין. ואפשר לומר שטעם זה נקרא חג המצות 'זמן חירותנו'. ובזה מובן מה שאמרו (פסחים לו) לחם עוני, שעוני עליו דברים הרבה, כי תפילת עני חשובה ומוקובלת (עי' זוה"ק ח"ג קצה). ובפרט בזמן שמקיים ואהבת את ה' אלקיך וגו' בכל מאדוך (דברים ה, ה) [מלי דאבא]

הא לחמא עניא די אקלו אבהתא ... כל דכפין ייתי ויכיל

צריך ביאור שייכות ד'כל דכפין וכל דצריך' להפתיחה של 'הא לחמא עניא', איך תלויים זה בזה. ואפשר לפרש עפ"י אזהרות ותרונות הק' כמה פעמים "ואהבתם את ה' אלהיכם כדברתם בארץ מצרים", ולפי זה מובן כוונת בעל ההגדה לומר דפסח הוא זמן היותו מוסגל למדת הנכנסת אורחים, כי הלא 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא דמצרים', ועי"ז מכירים אנו את נפש הגר והאורה הרעב לאכול, לכן מכריזים אנו עתה 'כל דכפין ייתי ויכיל' וכו', והבן. [מכת"ק]

השטא עבדי לשעה תפאח בני חורין

צריך ביאור מדוע נמתין עד שנה הבאה. ויש לומר דהמדובר פה על חירות רוחני, ובלייל פסח עושין היסוד לזה, וגדולה שימוש, צריכין לעבוד על זה בכל מצב ובכל זמן של השנה, בכדי שיתמחו וגברו בכך, ועל כן אך בשנה הבאה יכול להיות שרכש לו מדרגת 'בני חורין'. ובה מבורא מה שכתבו בספח"ק (ביתאחין) שנקרא 'סדר' שמסדר את כל ימות השנה, ודו"ק. [מכת"ק]

הא לחמא עניא

צריך להבין למה מתחילין לומר ההגדה בפיסקא זו, דלכאורה היה צריך לאומרו אחר אמירת ההגדה קודם האכילה. ואפשר לומר, בדייקא יסד בעל ההגדה להקדים את ענין 'המצה' לפני התחלת אמירת ההגדה, כיון שענין המצה מבורא בהמשך שהוא 'על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם', אם כי המצה היא היא ההתחלה לה' מורא הגדול, זו גילוי שכינה', ועל כן, בכדי שיהא עריכת כל הסדר, בדרגא של יראה וגילוי שכינה הק', לזה מתחילין ועושין היסוד להעבודה של ליל התקדש חג, עם הזכרת מצות המצה, 'הא לחמא עניא', והבן. [מכת"ק]

הא לחמא עניא

אמרו חז"ל (פסחים קטו ע"ב) למה נקרא 'לחם עוני', 'לחם שעוני עליו דברים הרבה'. יש לפרש, עפ"י הנודע ובאר היטב או"ח סי' תמז, א) בשם האר"י ז"ל (עי' משנת חסידים מס' ניסן פרק ג) שמי שנוהר בפסח ממשוה חמץ מובטח לו שיהיה נשומר כל השנה מוחטא, ואם כן לא יהיה מה שיעכב את תפילתו מלעלות למרום, ממילא יהיה נענה מן השמים על כל משאלותיו. [מכת"ק]

הא לחמא עניא

נראה לבאר הטעם שנקראת המצה הק' "לחמא עניא", בהקדם מה דאייתא במס' פסחים (לה ע"ב) "אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בימים בשעורים וכו', ויוצאין בדמאי. דמאי הא לא חזי ליה, כיון דאי בעי מפקר לנכסיה הוי עני ואוכל דמאי, השתא נמי חזי ליה, דתנן (דמאי ג, א) מאכילין את העניים דמאי". ועיין תוס' (ד"ה יוצאין) שנסתפק ר"י אי בעי למימור יוצא דוקא דיעבד, כדאמרין הואיל ומפקיר לנכסיה חזי ליה, מכל מקום עדיין לא מפקיר לה, אי נמי יוצאין אף לכתחילה,

כנגד אנדוקה בניס דברה תורה אחד חכם ואחד רשע

לכאורה יפלא אמאי משתעי קרא ברשע שפורק מעליו עול תורה ומצוות ומורד במלכות שמים.

ונראה לבאר בהקדם מאמר הכתוב (שמות יב, כא). "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח דרשו חז"ל במכילתא (בא יא) משכו ידיכם מעבודה זרה והדבקו במצוה. וראוי להתבונן בזה במעמקי מ"ט שערי יידי"כ מעבודה זרה, מה ענין יד אצל עבודה זרה, ויותר הוי ליה למימר משכו לבבכם, דעבודה זרה הוא דבר המסור ללב.

ונראה דהנה לכאורה יש לתמוה כיצד נדרש מהם לשנות את דעותיהם והשקפותיהם ברגע אחד, בזמן שהיו משתוקקים כל כך במעמקי מ"ט שערי טומאה, הרי זה דבר קשה ביותר, וכבר אמרו חז"ל (ע"ז ג ע"א) דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

ויתכן דבאמת לא ביקש מהם הקב"ה אלא פעולה חיצונית בלבד, לסלק עצמם מלעבוד עבודה זרה בפועל, ואז יזכו לסייעתא מן שמיא שיערה עליהם רוח טהרה ממורם ויתן בלבם לכפוף בכל אלה מצרים, וכאמרו חז"ל (שבת קד ע"א) הבא ליטהר מסייעין אותו.

ולפיכך אמרו משכו ידיכם מעבודה זרה והדבקו במצוה, כלומר, עליכם מוטל למשך רק את ידיכם מעבודה זרה בפועל ובמעשה ידיים, ומתוך כך אסייע לכם שתוכלו אחר כך להתדבק במצוה בכל לבבכם.

ובזה יבין לן מה שסידר בעל ההגדה בין הבנים את ה'רשע', להורות לנו דאף על פי שהוא רשע ונרשע בחטא עד עמקי לבו ונפשו, מכל מקום אל ידח ממנו נדח ודברה תורה גם אליו שיתרחק מעבודה זרה בפועל ושבו יזכה לעזר ממעל וישיג טהרה.

וכן בכל דור ודור קורין ההגדה בליל התקדש חג הפסח, והדברים מכוונים גם לבן הרשע, אשר אם רק יעשה פעולה חיצונית בלבד ויאזין לאמירת ההגדה, יעשו הדברים רושם כביר בתוכו לבו ויתעורר לתשובה.

ורמז לדבר כי הגדה"ש של פסח"ה בגימטריא תמימ"ה, וכתוב (תהלים יט ח) תורת ה' תמימה משביט נפש, שיש בכח ההגדה ומקראי קודש בתורת ה' להשיב את נפשם של הרשעים ולקרבם אל חיק מחצבתם. [אמונת אברהם (פר בא ד"ה ויקרא)]

ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו

והקשו מהא דכתיב (משלי כו, ד) "אל תען כסיל כאוולות", ומדוע כאן אמרו לענות לבן הרשע. ויש לומר בדעלמא מזדריז הכתוב שלא לענות את הכסיל פן ישיפע ח"ו מארסו הרע על המדבר עימו.

אבל בליל התקדש החג, ליל המשימור מן המזיקין לא חששו שיושפע מן הרשע, ואדרבה הזמן

גרמא שהרשע יתעורר לתשובה ע"י שיוכחו על פניו. [מרשימות הרה"ח ר' אלימלך בנט ה"ו - שבת הגדול תשמ"ו]

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר

יש לפרש הכוונה, דהנה החלקים בשורש נשמתו של האדם שכבר זכה לתקנם כראוי, המה בחי' אב' משפיע, משא"כ חלקי שורש נשמתו אשר עדיין לא תיקנם הרי הם בבחי' בן' - מקבל, כיון שעדיין שואף ומבקש לתיקון. וזה נכלל במה שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו) "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", כלומר שיזכה לתקן את החלקים שברקבו שעדיין אינם בגדר "מעשי אבותי".

וזהו כוונת הכתוב כאן "והגדת לבנך", כלומר לב' שבך, דהיינו חלקי נשמתך שהם עדיין בגדר בן', שבליל התקדש החג יכולים להחזיר ולהאיר בהם אור ה' ושלימות האמונה והדביקות בהש"ת. [שם]

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות מנו שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר ויאמר לאברהם, ידע תדע וגו' ועקבדם וענו אתם ארבע מאות שנה

יש לדקדק דהרי למעשה לא נתקיימה ההבטחה כפשוטה של 'ועקבדם וענו אותם ארבע מאות שנה' ורק ר"י שנים נשתעבדו בני ישראל במצרים.

ונראה לבאר דהנה צריך ביאור כפל הלשון 'ידוע תדע', ויבואר על פי מה שנודע דקושי השעבוד במצרים השלים את מנין הד' מאות שנה שנגזר עליהם בברית בין הבתרים, כי מאחר שהיה השעבוד קשה וכפול ההשיב להם הקב"ה כל יום כשתי ימים.

וזהו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה 'ידוע תדע' בלשון כפול, כלומר, ידעה אתח הנני מודיעך שגזירה יצאה מלפני על עליהם להשתעבד בארץ לא להם ד' מאות שנה, וגזירה זו אמורה על שעבוד קל ורגיל כדרך עבודת עבדים אצל אדוניהם, אולם מוסף אני להודיעך שלמעשה יהיה השעבוד קשה ומכופל, ולכן תתקיים הגזירה בחצי הזמן.

ואתי שפיר לפי זה מאמר בעל ההגדה, 'ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות, כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, ו"ל שהקב"ה חישב את הקץ והוציא טרם שנשלמו הד' מאות שנה, כיון שכך אמר והודיע מראש לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, שעל ידי קושי השעבוד ימהר גאולתם, ולא היה כאן שינוי ח"ו בגזירת הקב"ה. ועל זה הביא בעל ההגדה ראיה מדברי הכתוב ויאמר לאברהם ידוע תדע וגו', דמכפל הלשון משמע שזו היתה הידיעה הנוספת. [אמונת אברהם פר ק']

ורא את ענינו זו פרישת דרך ארץ

ואולי אפשר לומר, על פי מה שראינו והיה בזמנינו במחנות השמד ורומא ליצול שעל ידי קושי השעבוד וגדול העניות, שמונע מהאסירים ולא נתנו להם אפילו לחם צר ומים לחץ, דיון גרמו שינטשו את דרכי חיים ונאמנו והאנושיות ונעשו כמו פראים ר"ל, בלי כבוד ובלי דרך ארץ. וזהו וירא את ענינו, שמרוב ענינו פרשנו מדרך ארץ... [מרשימות הרה"ח ר' אלימלך בנט ה"ו]

ובמרא גדל זו גלוי שכינה

"מג המצות" עולה בגימטריא **"והנה כבוד ה' היה נראה בצען"** (שמות טז, א). והרמז בזה אפשר לומר כי בחג הקדוש הזה נגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה על אבותינו וגאלם, ואכן, כן הוא ית"ש מתגלה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, כי כלנו עדים חיים על מראה כבוד ה' כאש אוכלת המתגלה לעיני כל ישראל בליל הסדר הקדוש ולכל בני ישראל אור במושבותם אור עליון, שאין לה ביטוי במילים, וכולנו מרגישים ב"ה לבת אש מן השמים - לב אש - הבורע בקרבנו באהבה עזה ורשפי אש שלהבת י-ה לאבינו אב החרמון... [מתוך אגרת קודש לאח"ב - ער"ה ניסן תשמ"ב]

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות

הנה אמרו חז"ל (קידושין לח ע"ב) "עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן". מכאן יש ללמוד שהמצה של פסח מסוגלת לתורה כמו המן, שאמרו חז"ל (מכילתא בשלח א) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, כי הוא לחם אבירים (תהלים עח, כה). לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו (וימא ע"ה). שמוחק את האדם להתגבר על היצר ולעבוד את הש"ת. ועל כן עם אכילת המצה באה מצות "והגדת לבנך" (שמות יג ח), כי ע"י אכילת המצה הוא בחביטתו מלאכי השרת, ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב, ד). [מלי יאבא]

על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו לתחמיק עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם

יש לומר הענין שלא הספיק בצקם התחמיק, דכאשר נתגלה הקב"ה במצרים במורא גדול, נפל אימה ופחד על הכל, וגם עיסותיהם נחרדו וחדדה גדולה מפחד ה' והדר גאונו ונתקשו כאבנים מבלתי יכולת לתפוח כלפי מעלה ולהחמיק כדרכם תמיד, וכזה דמצינו (עי' רש"י בראשית א) שהשמים שהיו לחים ביום ראשון לבריאת העולם תמחו וקרשו ביום השני מגעת הקב"ה במאמר יהי רקיע.

ונמצא לפי זה דאכילת מצה מסוגלת מאוד ליראת שמים. ולפי"ז מובאר מה שאמרו בזוהר הק' (ח"ב קפ"ב ע"א) דאכילת מצה בפסח מכין את נפש

האדם ומכשירו לקראת קבלת התורה בחג השבועות, ע"ש, דכתיב (תהלים קא) ראשית חכמה יראת ה', שאי אפשר להשיג את התורה לקבלתה אלא ע"י מורא שמים, ורק מי שיראתו קודמת לחכמותו ורבותו מותקיימת (אבות פ"א ט"ז). על כן שפיר יש בכח המצה להכין ולהכשיר את נפש האוכלה לקבלת התורה. [אמונת אברהם (פר אמור)]

מזוגין כוס חמישי

איתא בזוהר הק' פרשת פינחס (ח"ג רב ע"א) **"ארבע גאולות עתידין למיהוי לקבל ארבע כוסות דפסח"**, יע"ש. ולכאורה הוא תמוה כי הלא כבר יצאנו מארבע הגלויות, שהם מצרים, בבל, מדי ויון, ועתה אנו שריים בגלות החמישי שהיא גלות אדום, ונמצא שהגלות הראשונה נמצאת למיחלים לגאולה מגלות אחד בלבד ולא על ארבע גאולות.

ועוד יש לדקדק דאנו הרי נוהגין למזוג גם כוס חמישי, וכאני מאן דאמר דסבירא ליה (עי' פסחים ק"ז ע"ב תו"ח רביעי, וידעת דקנים לבדלי התוס' שמות יב) דמזוגין כוס חמישי בליל פסח, ומאחר דנגד ארבע כוסות נזכה לארבע גאולות, מה שגר נקבל נגד הכוס החמישי.

ונראה דהנה בכל הגלויות שגלו ישראל בארצות אויביהם נדבק בהם

מזהמות וטומאת העמים, וכאמור הכתוב (תהלים קו לה) ויתעברו בגוים וילמדו מעשהיהם, ואף שנגאלו וזכו לצאת לחירות, מכל מקום הזהמא שדבקו בהם הותירה בקרבם רושם. אולם מטומאת קליפת מצרים נגאלו ישראל כעשמידו על צר סיני, וכדאיתא בגמרא (שבת קמו ע"א) שבאותה שעה פסקה זוהמות, ונמצא דרך מזהמות מצרים נגאלנו ונטהרנו, ואילו משאר ארבע הגלויות עוד לא נושענו לגמרי, כי טומאתם עשתה בנו רושם ואנו מצפים ומיחלים עדיין שבמהרה יגאלנו הקב"ה מן הגלות המר, ויערה עליו רוח טהרה ממורם, ואז נזכה להגאל ארבע גאולות כאחד, כי יטהרנו מארבע הקליפות שנדבקו בו בארבע הגלויות האחרונות. ואתי שפיר דברי הוזה"ק דארבע גאולות עתידין למיהוי כנגד ד' כוסות, כי אכן עתיד הקב"ה לגאול ארבע גאולות ולטהרנו מכל הטומאות, שכנגדם

תקנו לשתות ד' כוסות בליל פסח. ברם, אף שבשעה שקיבלו ישראל את התורה בהר סיני פסקה זוהמותם, בכל זאת כשחטאו בעגל הלא חזרה עליהם הזהומה כמקדם כנודע מדברי הוזה"ק (ח"א נב ע"ב), ושוב ענינו נשאות להגאל חמשה גאולות, לכן הוסיפו ותיקנו למזוג גם כוס חמישי, כדי שבידו הכוסות הללו יש מוצרך עליון ית"ש לטהרנו ולזכנו מכל טומאותינו, ועל זה אנו מתפללים שיגאלנו גאולה שלימה"ה

כלומר שנזכה לגאולה אמיתית ומושלמת ותתבער כל הזהומא מקרבנו לעד. [אמונת אברהם פר וואר (ד"ה ובלעז)]

באר
אברהם

הרה"ק ר' אברהם מקענהנער ד"ע
 סידור ר' יחזקאל מרדכי (הרב) שטיינמאן זצ"ל זיידע

RECEIVED THE DIRECTOR (LAW) 22 APR 75 10 55 AM

מלך סוף
צ' - שבת חגול
חג חנוכה

על פי הבאר

ועתה זה מקרוב קיבלנו ידיעה מרעישת מכמה מקורות, שהדברי יואל זי"ע ציווה אף לעזרתו בקודש הרבנית הצדקנית אלטע פייגא ע"ה בעת אשר נסעה לשפוך שיה על קברי הצדיקים לזכות לזש"ק, שתלך להשתטח אף במקום המצינת ציון רבינו הק' זי"ע בהיותו מקום המסוגל לכל מיני ישועות.

(מתוך ספר נר אברהם השלם שיו"ל בקרוב אי"ה)

מכאן הישועה

באר המעשיית

סיפור לחג הפסח

סיפור הרה"ק בעל הדגל מחנה אפרים זיע"א, לתלמידו הרה"ק רא"מ מפינטשוב זי"ע מה שאירע עמו בעצמו בהיותו בילדותו, בעודו סמוך על שולחן קודשו של זקנו רבינו הבעל שם טוב הקדוש, בעת ימי הפסח, בעיר מעזיבז.

והמעשה כך היה:

בימים ההם, כשהיו עלילות הדם השקריות בפי העמים, גם העיר מעזיבז לא נמלטה מן הגזירה הרעה הזאת, והיה אז בעיר כהן דתם, רשע מרשע, אשר צר היה לו לראות את כבוד ישראל וגודל שמם בעיר, ובפרט את גודל שמו של הבעש"ט הקדוש, אשר גם הגויים היו מכבדים אותו, והיה מוראו על כל סביבותיו.

וברוב קנאתו ורשתתו, זמם אותו כומר להבעיר עליהם חמת המלכות, ויערוך עצה להשליך נבל גוי מת אל חצר אחד משראלי, ויאמר כי המת נרצח לצורך אפיית מצות ובכך ינקם מכל בני ישראל הדמים בעיר.

ויהי בליל הקדוש, ליל הסדר, בבית ר' שמחה מעשירי העיר. והכל מוכן כראוי, הסדר ערוך והבנים יושבים סביב לשולחן. פתאום שמעה אשתו קול נופל בחצר, ותצא ותראה והנה גופת נער מת מושלכת שם. ותבוא הביתה ברעד, ותאמר: "מה נעשה עתה? הלא יבואו שוטרי העיר ומצאו את הגופה, ויאמרו כי אנו הרגנוהו". בני הבית חרדו חרדה גדולה, ואחד הבנים הציע לקבור את הגופה מיד, ולהסתירה. אך אמרה להם האם: "כיצד תצא בני? הלא בודאי עומדים שומרים על הפתחים ומצפים לכך". ותאמר: "אין עצה אלא לפנות אל פאר עירנו איש הפלא הבעש"ט הקדוש, ואולי יושיענו ברחמי".

והדבר היה לפלא, כי ר' שמחה היה מתנגד גדול, ומימיו לא דרך בבית הצדיק, אך עתה מחמת פחד הצרה נכנע ליבו, וילך אל בית הצדיק. וכשבא לשם, ישב הבעש"ט הקדוש אחוז בשרעפי קודש בליל רם ונישא זה, כשלפתע נכנס ברוח סערה הגביר המתנגד ר' שמחה, ובקול בוכים שטח את סיפור הדברים. הבעש"ט הקדוש קיבלו בסבר פנים יפות, ואמר לו: "אל תירא. קח עמך את נכדי הרך אפרים, והוא ייקח את מקלי וילך עמך". ויעשו כן. וכשבאו לחצר, הקיש הנער אפרים במקלו על פי המת, ויאמר: "זקני קוראך. קום ולך עמי". והמת פקח עיניו וקם ממקומו, וילך אחריהם כדרך חי.

ולא הרגישו השומרים במאומה, בחשבם כי זה איש פשוט מן העיר. וכשבאו אל בית הבעש"ט, הושיבוהו שם, ויצו הרב להחזיק בידו את ההגדה, וילחש באזניו לקרוא כאילו הוא מספר ביציאת מצרים. ויהי בחצי הלילה, בא הכומר בשאון, עם שוטרים וחיילים, ויאמר: "מצאנו עליכם עדות – הנה מת נרצח בחצרכם!"

ויחפשו בכל פינה בבית ר' שמחה, ולא מצאו מאומה. ויאמרו השכנים: "ראינוהו את בעל הבית יוצא ונכנס לבית הרב דמתא, ודאי שם החביאוהו". ויבואו גם אל בית הבעש"ט, ואנשיו חפצו לעצורם. אך אמר הרב: "הניחו להם". וכאשר נכנסו ראו גוי קטן, יושב בדרך אחד מבני הבית, וידו אווזת ההגדה, וקורא בה בלחש כמצוות הסדר. ולא נודע כי נכרי הוא וכי זהו המת בעצמו. ויבש הכומר בשתיקה וילך לו. וציווה הבעש"ט הקדוש אחר כך להוליכו לקבורה, והוחרו כל העוסקים בדבר שלא יגידו מאומה, והכל על מקומו בא בשלום.

אך הכומר הרע הזה לא נשתקע רוגזו ושנאתו, וחשב שבשנה הבאה יצליח, ובמשך כל השנה הגה מחשבות להוציא זממו בשנאתו העזה. כשקרב פסח הבא, בעוד הבעש"ט עוסק במצוות החג, נטל מקלו, וילך עם משרתו אל בית הכומר. ויקרא לו אל מחוץ לביתו, ויאמר: "עד מתי תדרוך את עמי? הלא תדע כי בעוד אני בעיר לא תוכל להרע להם. הסכת ושמע מה שאגלה לך. בשנה שעברה הלא נכנס המת לבית, וישב עמדי בסדר, ואתה לא הכרתו! חדל נא ממחשבותיך הרעות, ולך לשלום". וירא הכומר מאד מהדר גאון איש האלוקים ויאמר: "הנני מבטל עצתי, ולא עוד אוסיף לדבר רעה על עם ה'".

וישב הבעש"ט הקדוש לביתו, ופיו ממלמל את הפסוק "שבכל דור דור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם."

סיפור מזה"ר י.ה. שליט"א:

לפני כמה חדשים ספרתי לשלושה מידידי אודות המקום המסוגל – ציון המצוינת של רבינו זי"ע בעיר בודאפעשט שרבים וטובים נושעו שם באופן מופלא.

שלושת ידידי נסעו לשם להפיל תחינתם כל אחד בעניינו הנצרך לו, ולתוספת התקשרות אף נידבו למען הפצת ד"ת של רבינו זי"ע שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, ואכן בחסדי השי"ת זכו לראות כל אחד ישועה בענייניו.

בראותם את כוח התפילה במקום זה נסעו השלושה שוב לפני כמה שבועות, ואחד מהם הביא עמו פתקא דרחמי שנתן בידו אחד מידידיהם ששמע מפיהם על הישועות שזכו לראות שם וביקש מהם להזכיר לטובה את בתו שהייתה בגיל השידוכין.

כך עשו והעתירו בעדה שם למצוא זיווגה בקרוב, ובסייעתא דשמיא תור שבועיים ימים הזמין ידם אבי הנערה למסיבת הלחיים של בתו במזל טוב.

לתרומות ותנצחות וכל ענייני הגליון בא לפנות לאימפיל

JERUSALEMBAK@GMAIL.COM

האדרס על ציון הק' של רבינו זי"ע בעיר בודאפעשט:
Csörsz u. 55 Budapest

בשעות הלילה יש תיבה ובה מפתח בית החיים
לקבל הקוד לפתוח התיבה בא לפנות אל האימפיל הנ"ל
או להתקשר +367684490 1347 (ארה"ב)
או +972-733572398 (אר"י)

חלק מחוצאות הגליון נתגבר לזכות הבה"ח

מרדכי אפרים פישל בן אסתר וברוך

זכות רבינו תעמוד בעדו לחיושע
בידוהו הגון בקרוב ממש

חלק מחוצאות הגליון נתגבר לזכות הבה"ח

שמחה בתם בן שרה צירל

זכות רבינו תעמוד בעדו לחיושע
בידוהו הגון בקרוב ממש

סמוך לציון קודש הקדשים
רבי שלמה מקארלין זי"ע

| גליון 227 |

חג הפסח תשפ"ה

לודמיר

מקושרים לצדיק מאז ועד היום

להפצת משנתו ותורתו הבהירה של
הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע
סיפורים ותולדותיו, ותולדות זרעו אחריו

שבוע של חיים

מתורתו של רבינו ותלמידיו הק'

חג הפסח

שבת הגדול - עוד דיבר מבחינת שבת הגדול, ואמר: כמדומה שהוא נגד שבת תשובה. ואמר: שלכך קורין תמיד פרשת צו קודם פסח, שהיא פרשת כל הקרבנות, וכמזכר בפסוק 'זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'', מפני שצריכין להכין עצמן לחג הקדוש הזה בכל עניני קרבנות, הן מאותם הבאים לכפר, הן מאותם הבאים לקדש ולטהר שיוכל לקבל בחינת יציאת מצרים.

(בית אהרן עו)

לב לפסח - מעשה באחד מאנשי של מרן הרה"ק מקוברין - ר' מרדכי ב"ר חיים לייב, שבא להיפרד ממנו כשנסע אל ביתו לקראת חג הפסח. שאל אותו מרן ז"ל: היש לך כבר אתרוג לכבוד פסח? ולא הבין האיש מה הכוונה ונשאר כמשתומם. חזר מרן ז"ל ואמר לו: מדוע אינך מבין, הלא אמר 'אתרוג דא לבא', ובחינה זו צריך להכין גם לפסח.

(אמרות משה)

ליל הסדר - ויזכנו לקבל מקדושת הלילה הזה ומהסדר, כמו ששמעתי מא"א אדמו"ר [הרה"ק רבי אשר מסטאלין] צ"ל שהוא סדר כל השנה.

(בית אהרן)

י"ט ניסן יומא דהילולא של הרה"ק רבי אהרן הגדול - פעם אחת אמר הרה"ק רבי משה מקוברין צוקלי: דער טאג איז מסוגל צוא נעמין זיך צוא יראת שמים [-יום זה מסוגל לקבל על עצמו יראת שמים].

(אמרות משה)

קדושת הקדוש

אמרים מובחרים יקרים ומאירים, מתוך הספר 'קדושת הקדוש' הנמצא בשלבי עריכה

עזות דקדושה

הקארלינער ז"ל אמר: העולם חושב כי נחשון בן עמינדב היה א אידי מיט הערנער [-יהודי עם קרניים], לא כן, הקב"ה אמר לקפוץ אל הים, וזהו עזות דקדושה, בלי מחשבות רבות. (קובץ נחלי אמונה, קובץ ח-ט עמ' מח. מדברי הרה"ק רמ"ח מסלאנים)

עיסורי קדוש

עז כנמר

יסוד איתן ומוסד בעבודת ה', שיהיה האדם "עז כנמר" אמץ לב לכל דבר שבקדושה. זאת אומרת, שיעשה כל דבר מצוה המגיע לידו במסירות נפש ובכל כחותיו. מתוך הכרה ברורה כי הדבר הוא רצון ה', וחובה המוטלת עליו. אל לו לערוך שום חשבונות צדיקים או שיקולים זרים בעת קיום מצוה.

כאשר באה לידו הזדמנות לעשות מעשה טוב ולקיים מצוה, אפילו אם נראה לו לכאורה כי על ידי כך יגרע ממנו דבר מה, בין אם מדובר בענין גשמי ובין אם בענין אחר, אל יירתע ואל יחשוש כלל וכלל. אדרבה, יתאזר בגבורה לעשות רצון קונו ללא שום פקפוק ומחשבה נוספת.

על האדם להיות חזק ואמץ גם בפני המלעיגים והמביזים. אל יבוש ואל יפחד מכל אדם אשר ינסה להגניאו מדרכו הישרה. כל דבר הנוגע לשמירת מצוות ה' ולעשיית הטוב, יעשה בפרהסיא ובגאווה דקדושה, ואל יתבייש מאף בריה בעולם בעשותו את רצון הבורא.

כציווי התנא במסכת אבות (פ"ה משנה כ"א): "הו" עז כנמר". מעלתו של הנמר אינה בכוחו ובגבורתו, שהרי ישנם בעלי חיים חזקים ממנו. אלא, עיקר שבחו של הגמר טמון דווקא בעזותו - הוא מעז לעשות דברים שנראים לכאורה למעלה מכוחותיו הטבעיים, ואינו חושש מן המכשולים העומדים בפניו.

כך גם בעבודת ה': כאשר ניצבים בפני האדם מניעות ועיכובים שונים, בין אם פנימיים ובין אם חיצוניים, גם

הלימוד מנחשון בן עמינדב

בעת שהיו צריכים לחצות את הים, הים עדיין סער וגעש, והסכנה היתה מוחשית. בני ישראל ניצבו למרגלות הים, וכל אחד מהם חשש להיות הראשון להיכנס למים. אולם, נחשון בן עמינדב, ללא היסוס, קפץ ראשון אל הים. כדאיאת במסכת סוטה (לז, א): "זה אומר אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר אין אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה". לכאורה, ההתרשמות היא שנחשון גיחן באומץ לב, בטול פחד ויראה. אולם, האמת היא שנחשון בחר להתעלם מכל פחד, שכן זו היתה מצוה ה', כך נאמר מפי הגבורה, וזו הדרך הראויה לעשות: ללא היסוסים ומחשבות שניות, הוא קיים את הציווי וקפץ אל הים.

על הציון של הקדוש הזה, הוא ממש כמו שעומדים לפניו בחיים חיותו. (רבי אשר מסטאלין)

קחו שותפות בבניית בית הרבי,
ושלחו קוויטל על הציון הקדוש.

התקשרו עכשיו 04-30-10-900

עדות מהשטת

ראיון מיוחד עם הרה"ח ר' אברהם ברנשטיין שליט"א ר"מ בישיבת דושינסקיא בית שמש
התרשמות מהשתטחות על ציון קודש הקדשים בעיר לודמיר

לדומד'ר. צליל זמזם מערכת האינטרקום מבשר לנו כי השערים נפתחו. אנו חוצים פנימה ובשימתנו נעתקת למראה הבית הגדול שקם ובנה כאן על אדמת לדומד'ר. ראשית פנינו אל המקום לשם טבילה, והצלחנו להתאפק להתעכב במקום המיוחד הזה בטרם נפגוק את הציון הקדוש.

לאחר ששבנו משעה ארוכה של תפילות רוחות, לביבות פתוחים ובהתעוררות מיוחדת - נכנסנו שוב אל 'בית רבינו', ואיננו מאמינים למראה עינינו, ועד לרגע זה לא 'יזמנו' הדבר.

מקום מפואר ומטופח, נקי ונעים. בית כנסת הדור ובואה, אוצר ספרים גדול ומרריב דעת. מקה מפואר ומצוחצה, פעיל וחמים. חרדי ספח מכל עבר, עוד חדר ועוד חדר. ואמרנו חברי הקבוצה זה! **בואו ונישאר כאן - יש כאן הכל,** אחד העולם הזה והעולם הבא גם כן!

לכבודו עמדו הכן מנות חמות לחימום מהיר, קפה חם, תופינים למיניהם ועוד. השעה 2 בלילה והכל כאן נקי ומאורגן מוכן ומזומין. כאילו רבינו שלמה ממתיין עבורו ומארח אותו בהיכלו. חשנו כמו ניצב רבינו ומקדם את כל הבאים אליו: "בואו אכלו תשתו, תנחמו! תשהו בצל קורתי ולא יחסר לכם מאומה!"

אזאת היתה ההרגשה והיא מלווה אותנו עד עכשיו. לודמיר היה המקום האחרון ששהיינו בו אחרי מסע ארוך ומפרך, חזה המקום שנשאר לנו ממנו הטעם הכי טוב. מקום מופלא שיש בו את כל התנאים ליישוב הדעת הנכון, ויישוב הנפש. אמיתי לפני שעולים לציון, לפני שנכנסים לרבי.

אינני האיש שיכול להעיד על תחושות והרגשות של יבחים חיותו, אולם ברגע שיוצרים מראש שהיה כאן היא בבחינה הזאת כפי שהעידו ממשיך ז"ע - נכנסים ממילא נכנסים ויגישו לך כמו שנכנסים לחדרו של צדיק, ממש לפני הרב, ואחור נפרדים מהרב, ואחר כך גם הולכים לאלו אצל הרב ביבית רבינו... הוויי הייחודיות של חלומי מקום קדוש שאין דומה לו בבחינה הזאת של הייצואות הצדיק על ציון קדשו, לצד ההגשה וההנגשה ברחבות ונעימות משיבת גופא ולב.

מדובר במשהו שלא מעלמא הדין ולא ניתן לשער!
אשריכם הכנסת אורחים לודמיר! נסענו על פני קברי צדיקים רבים
באוקראינה ופולין - אבל חממות הלב שראינו כאן בלודמיר, מאור הפנים
הגדול, והכנסת האורחים המזמינה כל כך בעין יפה ורוח טובה - אין לא אח
ורע בשום מקום!

אין ספק ששכרם גדול לאין שיעור, ויהא רעווא שיתקבלו מעשיכם ותפילותיכם לרצון, ותזכו לישועות גדולות ברוחניות ובגשמיות!"

לשמיעת הריאיון המיוחד - חייגו לקו לודמיר 02-3011122 שלוחה מס' 1

ר' אברהם פותח את דבריו המרגשים:
"לחצי אפשרי לתמצת בכמה מילים ושורות, את עוצמת החוויה הגדולה שזכינו לחוות בעיר לודמיר בצל קדרשו של הרבי הקדוש רבי שלמה בן יוסא. אבל בכל זאת בנסה, וכשם שאמר הקדוש רבינו שלמה: אדם צריך לעשות מה שהוא כן יכול."

היה זה בשלהי חודש אדר האחרון, במולך מסע קודש שערכנו על פני עיירות ורציני הקודש, זכינו לעלות ולבוא אל העיר לודמיר, לפני קודש הקודשים רבינו שלמה מקארלין הי"ד ז"ע.

ההאמת היא שמתחילה מאוד הסתפקנו האם לנסוע בכלל לדלמדיה, בניסיונות ששפשושו אותנו מאת ה'. עיבוד כלכלי ובלתי צפוי הודדנו לנו בהפתעה גמורה ובעזרת עיבודי המסע המוכוּנן, הרכב בו נסענו נהוג בידי "ג' אוקראינה", נתקע בממשך ארבע שעות עם תקר בגלגל. היתה לנו אז אפשרות לנסוע מיידידת מומהיידה אוסטרלה לעבר גבול פולין, ומשם לשדה התעופה, בכדי להספיק את הטיסה. אולם אז החלטנו בהחלטת בנושא:

נוסעים ללחמיר ויהי מה!
 נוסעים 'אין רבי שלמה מקארלין לחשו ולהבין את האור הגדול שרבים מדברים אודותיו. הן כדובר בדיק היחיד שקיבל את העדות המרטיטה שציגו: הוא 'ממש כמכו בחיים חיות', אין עוד צדיק בעולם שכך העידו עליו. החלטנו אפוא 'לא להספס' דבר שכזה, לעמוד לפני צדיק מלפני יותר מ- 230 שנה, ולהיכנס לפניו לפני שבו.

אזרחיו את הטיסה במוכוז! בשל כך הוצרכנו לשלם עוד 250 דולר בעבור כל נוסע. אני אברך, איני איש עשיר. האם הדבר משתלם? זאת יענו מראש שכן ובולי כל ספק - אך לאחר מעשה נוכחנו לראות ולהרגיש זאת במוחש למעלה מכל שיעור!

ההענו ללדמדמד באישון לילה, באזור השעה 1 לפנות בוקר. העיר רדומה ומנומנמת, הכל חשוך. והנה ניצבים אנו בפתח אהלו הקדוש של הרבי. יצרנו קשר עם השומר המקומי זה נתן לנו את קוד הכניסה. כשנכנסנו פנימה, לילה כאור יאיר, תאורה ומיזוג נעים קידמו את פנינו, ממש נפלא ביותר!

כחמבון שבטרם עלותו לפני הרבי, לא ורתנו לו סבילה במקוה. חייגנו לשלוחא ציצירא, שלחו הגאון של רבינו, הלא הוא הרה"ח ר' פינחס שפר - י"ד הכנסת האורחים בלודמיר (ובחדמותו זו נוהד לו מקור ומעמיק הלב על עמיתו לימניו בכל המסע בעצה ותושייה, במסירות שאין לה אח ורע, ובאהבת ישראל גדולה, ורבונו בפועל אין ר' פינחס כביכול לבד ופוחת כל השערים, כאן על אדמת לודמיר בכל מקומות הליכתו...)

ר' פינחס מדריר אותנו לעבר 'בית רבינו' שעד כה רק שמענו וקראנו עליו בגליון

ילדי רבנו שלמה

חידת השבוע

החיים בלודמיר

החיים בלודמיר
בנוסף ורהוה

חידה: כיצד פרש רבי אשר מסטאלין (תלמיד רבנו שלמה) את משמעות 'ליל הסדר'?

הפתרון לחידה מופיע בעלון זה.

כדי לענות על החידה יש לחיג לקו לודמיר 02-3011122.

להכנס לשלוחת הילדים - שלוחה מספר 0,

ולפעל לפי ההוראות. הזוכה יקבל זכוי לרכישת מתנה בסך 50 ש"ח.

נשובה יש להקליט עד ליום ראשון פרשת שמיני

הזוכה לפרשת פקודי: אברומי ברגר פתח תקוה

אוצרות ומשגים

רבי אהרן הגדול מקארלין

ומקבל שמספרים עמד על שמונים אלף בעלי תשובה! הרבי חבר את מלות הפיוט הנודע המושר בכל בתי ישראל בשבת קדש: **י-ה אכפך**. הנה זה באחת מסעודות השבת כאשר המגיד הקדוש ממעוררם כבדו להתחיל גנון, ותכף המיד החל לומר את מלות הפיוט המדול.

בבגיל 63 שנה בלבד נפטר הרב, בשנת תקל"ב (לפני מאתיים וחמש וחשש שנה) ועל מצבתו בבית הקברות פאבליץ נכתב: "היה זהה את הרב והיה נכבד וכמה פעמים, וכסר את נפשו במסירות נפש על זה לפי שכלו, לזכות את הרבים, והיה מוכיח לרבים בתחוקת מגלו ואחבה שמטרת לקרר את ישראל לאביהם שבשמים ולתקן ביחוד גמור". בשנת המלחמה נחרב הציון הקהילתי, ותוארו בו היה עומד - הוא כיום שטח צבאי האסור להיכנס.

ביום י"ט ניסן יחול יום הארצות של רבי אהרן מקארלין, רבו
ועורו של רבנו שלמה מקארלין, זמז שפורק תחת כנפי תורת
החסידות של רבנו בעל שם טוב.

רבי אהרן אדריק נולד לפני מאתיים שמונים ותשע שנה בעיר
יאבנה לאביו אדריק הסופר רבי יעקב, שמש כמבאי בדי
הכנסת. על ידי דודו אדריק רבי מנחם זכה להתקרב רבי אהרן
אל תורת החסידות, ונסע לחסות בעיריית בחצור של המגיד
הקדוש רבי דב בער. שליחותו המגיד נסע ללמוד, שם עמד
במחנה מערבלי מוטיסקס הפיץ את תורת החסידות, שהיה
אז בראשית ימיה.

כמלאך ה' היה רבי אהרן הקדוש. יראתו ואימתו מאת הבורא היתה נוראה עד למאד, וכך גם תפלתו בקול גדול ובהתלהבות. רבים מבני ישראל השיב בתשובה שלמה לאביהם שבשמים,

את הכיור ואת בנו

במסגרת התאמת המלון שנרכש מידי נכרים, לצרכי אחינו בית ישראל היקרים הבאים לחסות בצל הקודש, שוקדים במרץ בימים אאלו פעילי הכנסת אורחים לודמיר, להתקנת כיורים לנטילת ידיים בכל חדרי המלון, בעוד ששעד כה היה כיוור רק בחדרי המקלחת. אל המלאכה נקרא ידינו ר' יהודה וילברמן הדובר היטב את השפה המקומית, אשר יחד עם קבלן השיפוצים המקומי, הולכת המלאכה ונשלמת, בד בבד עם שאר ההתארגנויות

לקראת יום ההילול בעוד כשלושה חודשים.

אמרי דוד

משיחת כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה'אמרי דוד' ו"ק
שכתבו ע"י שומעי לקוח והמסתופפים בציון

דעתנו בימי דפסה

מאיר דוד

פרשה יפה נדפשת

מאמרי דוד

בבדיקת חמץ עבר כל דירתו אפי' שהיתה גדולה, ועלה על ארונות נבונה והתכופף תחת המגירות, ובמשך הבדיקה אמר "בשם כל ישראל... באמירת 'כל חמירא' והתפילה שלאחריה בכה מאוד בדמעות שליש. בשנה אחרונה שהתגורר בירושלים בעת שריפת חמץ, בכה כילד קטן בקול, והיו צריכם להתחזקו שלא יפול כי לא יכל לעצור בעדו, ונאספו מן הרחוב לראות על החוטא הגדול שבוכה על עונותיו - החמץ שבו. היה לו קביעות בכל ערב פסח בעת שריפת חמץ להתלוות אל ר' יודעלע מדזיקוב, ופעם שהתאחר אמר שבלעדו אינו הולך לשריפת חמץ. (וכנראה היה לו ענין מסוים בזה).

היה בחבורת המצות של ר' יודעלע מדזיקוב ועוד כמה תלמידי המהר"ץ - חבורת תרביצא, ולא היה דעתו נוטה מהתלוות מצות שנהוג היום, שהיה דעתו שיש ללכת ולאפות מצות בעצמו בכדי להשיגו בעצמו בתהליך אפיית המצות שהיה שמור עצה"ט. ועל אף שזה עלה לו ביוקר, לא היה הכסף נחשב בעיניו נגד עשיית המצות כדבעי, ואף על שכוּגל היו לו אורחים שסעדו אצלו בפסח היה חוזר ומבקש שנצרך לו עוד מצות מהמאפייה הג'ל ולא הכניס כלל לביתו מצות מן השוק, רק מה שנאפה על ידו מחבורתו האכיל את האורחים.

לקנותו בע"פ שלא הרגיש בטוב, ביקש מכנדו שילך במקומו לאפיית מצות. וכשבא לביתו עם המצות מיד כשנפתח הדלת, קפץ מהמיטה ובשמימה גדולה לקח את המצות והניחן את על המיטה. (לזכר שקשרו קרוב פסח לכרעי המיטה) ובדק את המצות בחביבות גדולה, שאי אפשר לפרט, וזאת על אף חולשתו הגדולה.

ליל הסדר היה חטיבה אחת של דביקות ובפרט בשפוך חמץ' היה נפרצים כל המחיצות שעצר א"ע בליל הסדר מהאש להבה, מעדות חתנו הגצ"ה כנחא שגם בפסח האחרון לחייו נתיישב במקומו לתפילת מנחה ערבית ששמו מנין בביתו, ולא קם מכסאו עד תום 7 שעות: עד איז געוון איין שטיק דביקות, והוא היה און אנדערע וועלט בכללות, וכשאמר השפוך חמץ' פתח בקולות ובכיות של דביקות שאין לשער עד כדי כך שפחזו שלא יתעלף מרוב מאמץ, ושמו אותו עד שיעבור לומר השפוך חמץ' עד תומו שלא יסתכן חלילה.

הקפיד לסעוד כל יום ולרבות במשך ימי הפסח האחרון לחייו, הקפיד לאכול כל יום סעודה עם מצה, וראו בחוש שאכילת המצה היה אצלו ביסורים ממש, מאחר שלא היה לו כמעט שיניים, ואמר בעצמו שזה דוקר לו - עם כל זה אכל כמות מרובה מהמצות למצוה כידוע מהגד"א.

לא היה אוכל חמץ עד שבת שלאחר פסח, אא"כ היה לו סעודת מצות, ושכשהיה אברך שאז כלל לא היה מפורסם חומרא זו. הלך לשוק הערבי וקנה שם שק קמח וגשא אותו על כתיפו כדי לקיים חומרא זו. עד שבועות אכל חמץ רק מה ההכנה הרבנית תבלח"א. בשבתות בין פסח לשבועות אמר פיוטי אהבה גאולה בבכיות.

בימים הטורפים שלפני חג הפסח, הקפיד על כל תג ומתנה וכגון שהיתה עבודה רבה בגקיון של פסח, לאחר זמן הלביש את מלבוש העליון והכובע ובכיר אשר יצר, והסביר שהמתין עד עכשיו, שגמר את העבודה ויש זמן לומר הברכה במתינות. פעם בדרך להתפלל מנחה גדולה אמר לנכדו שהוא מרגיש חולשה בלב, ושאלו למה הוא מדבר כך? ונענה שכעת הוא חושב שעדיין לא הספיק ללמוד היום, לכן כאב הלב ותיכף לאחר תפילת מנחה התיישב ללמוד - לרפואת הלב. הביע בכמה הדומגמות שחלק מההכנות שלו הוא ע"י התעסקות בחמיכת משפחות נצרכות בצרכי החג על ידי קופת רבי ישעיה שייסד וניהל ע"ש ולזכרו של ד"ר הר"ק ר' ישעי מקרעסטייר. עסק בגופו ובמאודו במצוה זו במסירות נפש של ממש וכיתת רגליו מבית לבית ואף ביזה את עצמו כדי לסייע לנצרכים שייכלו לחוג את ימי החג בדיעה ובחדוה ומתוך הרחבה, וכמה שבועות לפני חג הפסח היה גם מטלפן לנדיבים מחו"ל.

פעם התבטא כמתצל לאלו שסייעו לו בתרומות סכומים: וואס זאל איך טוהן איך האב די שוואקייט פון די צאנזער רב והסביר את דבריו, ששני צדיקים היו מפורסמים בזרם כעמודי הצדקה, הלא הם הר"ק מצאנז והרבי ר' משה לייב מסאסוב. החילוק ביניהם היה שהר"ק מסאסוב למרות שמסר גופו ונפשו עד כדי סיכון חייו למען פדיון שבויים בכו"ז נתן לצדקה רק מה שהיה לו או שהצליח להתרים מגדבי עם (כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם ברייתו ואינו דורש מהם יותר ממה שהם יכולים) משה"כ הר"ק מצאנז אם לא השיג די כסף להחיות נפשות בישראל היה ממשיך את חפציו וכי"כ כדי להשיג הלוואה למען יכלו יהודים לחוג את החג בשפע ובדיעה ובחדוה. וסיים: וואס זאל איך טוהן איך האב די זעלבע שוואקייט איך קען נישט צו גיין צו א ר"ט ווען איך ווייס אז זענן דא יידן וואס האבן נישט וואס צו עסן.

בערב פסח כשהיו מחלקים את המעטפות, היו איזה מעטפה שלא היו כתוב עליו שם למי וממי המעטפה, ושאלו אותו מדוע אינו כותב שם ענה מעומא ליבו הרך, ענה שהלא ההוא חייב לי בגמ"א איזה הלוואה שלא שילם, ואני רוצה שהעבייש, שאלהו א"כ עישה קנין חליפין ויקח את כסף הצדקה בעבור תשלום על הגמ"א, ענה בתקיפות וכי כיון שהוא חייב לגמ"א אסור לו לקנות המצרכים ליו"ט? וידוע שהיה אצל רבי יהודעלע הגבאי צדקה שלו, והתבטא עליו שיש לו גאוות בצדקה, וידוע איך לתמון ולכבד הנוקק.

היה מסייע בגופו לנוקקים כגון שהיה לו חברותא ת"ע עצום שלמד עמו כהלכות עירובין. ולפני חג הפסח לאחר שהכשיר את המטבח, היה רץ להכשיר את המטבח של החברותא ההוא שהיה מחמיר, אבל בטלן ופחדן ממין חמץ, והכשיר לו את המטבח עם אבנים, ולא שכח להביא לו מאכלים שטייטב את ליבו. היה לו אורחים גלמודים ואחד מאורחיו הקבועים בכל השנה ובפסח בפרט היה ר' חיים ווייס מעיר צאנז, והיה הולך לנקות את ביתו וגם את הכלי כסף היה מצחצח לו והיה אומר הרי גם לו מגיע שיהנה מכלי כסף בפסח שמואב בהלכה שמעטרין בזה את החג.

ה'אמרי דוד' הסביר את נוסח הפיוט "בגלל אבות - תשיעו בנים" (גאולה לשע"פ) דהא "בגלל" - זה לשון גללים, דהיינו: דברים לא נקיים, הם העבירות אשר פגמו את נפשו של אדם. וזהו: "בגלל אבות" על - די העבירות של האבות - "תשיעו בנים" ישנה אפשרות לזושיע את הבנים, ולזכרם במצות, שהרי הם נינו המצות שלנו, והיינו כדונות שנעשים כזכיות. ועטבדא מהר"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ יזיע יחד עם רבו החתן לאמירת 'תשליך', כד מטא לסוף 'תשליך' כשהתחל מעד את שולי בגדיו להשליך את כל העבירות שבידו כנוגז, מיד הר"ק מרופשיץ ויעשה הנוהג מכמים את העבירות שהשליכם רבו זה עתה - אל כיסוי. לתדהמת חבריו, הסביר הוא להם: "העבירות של רבי - הנהם המצות שלנו". והאריך מתענין שאמר הקד"ל שבמים שלנו שהוא זמן של תשובה מאהבה אוספן העבירות שנשלת מחמת תשובה מיראה.

שבועות מרוד דוד

דודאי דוד

ענינא דיומא

הרב משה זילבערמן למד עם ה'אמרי דוד' אצל המהר"ץ מדישינסקא והיה מספר שירוב קידבו באופן נעלה, ובפרט שבביל פסח היה מאוכלי שולחן של רבו. ככתבי ה'אמרי דוד' מימי בחרותו, מליל הסדר שנת תש"ו שלפני אמירת 'שפוך חמץ' סיפר רבו כדלהלן: היה זה בספרד, האברבנאל, אשר ברשותו היה "כוס של אליה" מיוחד ויקר מאד. כאשר גזר הצד הצורך על גירוש ספרד הנורא, וכל מדינא שפדו, נצטוו לעזוב את ארץ מולדתם, רכושם אשר רכשו, וכל אשר להם, ולללות אל הבלתי נודע, כאשר לא הסכימו להתכחש לעדנות השמצה ולדראון עולם. היה שם עשיר אחד, אשר ביקש לתן את כל אשר לו, בכדי לפדות את האברבנאל שלא יצטרך אותו צדיק למלות בדרך ציה ועייף, בסמדר הגדול והנורא ככל אחיו, אך האברבנאל לא אבה לשמוע מכך, וגלה האברבנאל יחד עם כל בני ספרד. באותם ימים אפלים, נתמס כוס יקר ערך זה מידו, לידי הרשעים. לשנה הבאה הצטער אותו צדיק הדבה, על שאין ברשותו כוס זה, לפאר בו את שולחן הסדר. כל אותה שנה, עמל האברבנאל מאד, ויגע עצמו רבות, בכדי לצבור לעצמו מצות, שיוכל לחזיק אורחים לשולחן הסדר, ואכן, בליל הסדר, התקבצו אליו אורחים רבים, אולם ניכר היה עליו, כי אין שמתחו שלמה, בשל חסרון הכוס: ורעה, כאשר פתח באמירת 'שפוך חמץ' ופתחו את הדלת, כנוגז, ואל הבית נכנס איש אחד, ומניה את הכוס על השולחן, באין אימר דברים. והיה לפלא. וסיים מ"ד המהר"ץ את הסיפור המופלא, באמרו: "די מעשה דאדא מען דערציילןסדר נאכט, צו צו מחזק זיין די אמונה! ו'ספיר זה צדיק לספר בליל הסדר לחזק את האמונה".

זוהר הירושלמי

מרן פוסק הדור רבי שמואל הלוי זואנר ה'שבת הלוי' זצוק"ל

לרגל יומא דהלולא ט"ו ניסן תשע"ה

עובדין טבין ושיחות קודש שנשמעו מפי תלמידו כ"ק מרן האדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
תשו"ה למערכת מעיינות החיים על עזרתם בלוו"ה

מושה, כל התעלותו והשגת המעלות של משה רבינו, בהשכמה היו, באו על ידי זה שהשיגם לקום, כי על ידי שמשכימים לקום, זוכים להשגת כל המעלות.

והמשיך ואמר, כי היו מגדולי ישראל שאחזו, כי הלימוד בלילה חשוב הוא יותר מהלימוד בהשכמת הבוקר, על כן היו מאחרים לשכב בסיבת מה שהיו מתעכבים ללמוד שעות ארוכות בלילה עד אפס כוחם, אז היו נותנים תנומה לעפעפם, ואחר כך היו מתחילים סדר יומם כאשר היו מתעוררים משנתם, אמנם הוא אמר על זה, כי בוודאי גדולי עולם היו שסברו כן, ודבריהם דברים של טעם הם, אך אמר כי לפי דעתו ולפי הגיון מחשבתו, הרי שלחיוך הדורות, יותר חשוב להקדים לישון, ובד בבד להשיגים קום באשמורת הבוקר, כי אם מאחרים לשכב, ואין מצליחים להשיגים קום, הרי או שנעמדים להתפלל בחוסר הכנה שלא בכבוד ראש הראוי, או שמאחרים להתפלל, ובוה כל סדר היום אינו כהלכתו, והיה אומר בלשונו 'אוי לו לתלמיד חכם שהי בלי סדרים', כי מן ההכרח הוא להיות סדר היום מסודר כהלכתו.

עם תלמידי הישיבה

בכל יום אחר סיום התפילה בישיבה, אותה היה כאמור מפליא להתפלל כמונה מעות, כשהוא מוציא כל מילה ומילה מן התפילה באנפאה נהירין, היה מוסר השבת הלוי זצוק"ל שיעור בשולחן ערוך, כשהוא עדיין מעומד בטלית ותפילין, היה נעמד כשהוא שעון על הסטטנדר, ומתחיל במתיקות, אומר המחבר, וכך היה מוסר את שיעורו לערך עשרים דקות, דבר יום ביומו.

כך גם העניינים שנלמדו בישיבה, היה תקופה אשר בכל יום שיש, היה נכנס להיכל הישיבה לבחון את הבחורים, ובכל שבוע היה המשנה

עוד זאת דבריו היו שווים לכל נפש, כשעם כל העדות וכל החוגים היה מתנהג כפי עניינם בשלימות השלום והשלום. זכורני כי פעם אחת בכינוס לכלל התלמידים התבטא בתוך דבריו ואמר, אנו תלמידים ותלמידי תלמידים של החתם סופר זי"ע, ודרכו היתה דרך ההתברלות, וכולי עלמא מודים כי ממושיך דרכו של החתם סופר זי"ע בדורינו היה הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, והמשיך ואמר, אך אצלנו אין זה סתירה עם 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג, ה). כל זאת כי היה לו השקפת עולם משלו, ועל כן היה חי עם כל אחד ואחד בשלום, לכל אחד ואחד היה מדבר כלשון עמו.

השכמת הבוקר ותפילת השחר

זכורני בשנות לימודי בישיבתו, איך היה מקפיד על קלה כבחמורה בכל דקדוקי המצוות, ובמיוחד בעניין עבודת התפילה, שהיה מקפיד להתפלל עם תלמידי הישיבה, ובעת התפילה היה נעמד על מקומו, כשפעמים רבות תוך כדי התפילה היה מסתובב בין התלמידים, לראות האם אכן הגיעו כולם להתנייב על תחילת התפילה בזמנה. כך גם היה יוצא לפאליש, ואני זוכר איך שהיה מרעים בקולו על הבחורים שאיחרו להתפלל ועל כן היו מתפללים בפוליש, איך היה אומר להם בקולו, נו, נו, והיה ממש פחד לראות את המחזה, הבחורים היו פחדים מזה עד מאד. אמנם לצד זה היה גם כן כאב רחום לכל התלמידים, ואותו היתה קשובה לכל צרכיהם במאור קירון פניו.

היה מאריך ביותר על עניין חובת ההשכמה בבוקר, וזכורני פעם אחת תוך כדי שיעורו בפרשת השבוע בפרשת יתרו, הזכיר את דברי רש"י (שמות י"ג, א) שכל עליותיו של משה בהשכמה היו, והיה מפרש בדברי רש"י במתק לשונו, כל עליותיו של

יולך משה וידבר

בליל התקדש החג, ליל חג הפסח, חל יום ההילולא של מורי ורבי השבת הלוי זצוק"ל, אשר שפר עלי חלקי וזכיתי ללמוד בישיבתו, ישיבת חכמי לובלין, ולהיות במחיצתו, ואף גם אחר שהקמתי את ביתי היה לי קשר מיוחד עמו בכל השנים, ואף זכיתי להתקשר עמו אף בקשרי חיתון, עם שנים מנכדי שנישאו לנכדי השבת הלוי זצוק"ל.

בכל תהלוכותיו היינו למדים הימנו ארחות חיים, וכמו שהביא האמרי יחודה (ברעואן, פרשת חיי שרה בד"ה ואברהם וקן) בשם הרה"ק רבי אשר ישעיה מראפשיץ זי"ע, לפרש הכתוב (דברים לא, א) 'יולך משה וידבר את כל הדברים האלה', אשר על ידי ש'יולך משה', בעצם הילוכו שהיה מהלך, בזה עצמו 'וידבר את כל הדברים האלה', כבר דיבר בזה אל כל ישראל, להראות להם את הדרך ילכו בה. כך ראינו אצל השבת הלוי זצוק"ל, כל תהלוכותיו היו לנו ללימוד עבדנו, הן מה שהיה הולך בהתלהבותו הגדולה לעמוד ולהתפלל, אחר שהקדים לילך בוריונות מופלאה לטבילת השחר, וכל ישיבתו בבית המדרש לנצל כל רגע ורגע ללימוד התורה, כל זה היה לפנינו תורה שלימה, לידע את אשר עלינו לעשות.

מהלך נגד רוחו של כל אחד ואחד

קשה עד מאד להרחיב בגדלותו של השבת הלוי זצוק"ל, כי החידוש שבו היה, אשר מצד אחד הגיע מבית של אנשים פשוטים, ועם כל זה התעלה והתרום עד כדי כך, בגדלותו העצומה בתורה, כשנעשה לפוסק הדור, בכל מקום ובכל מדינה היו מתחשבים עם דעתו, בכל נידון ונידון היו מבררים מה דעתו של הרב וזואנר זצוק"ל.

א. בימים אלו חל יומא דהלולא דיליה, י"ד ניסן תר"ה.

הגיעו לאכול בסעודת צפרא דשבתא, וזכור נעימות שיחתו של השבט הלוי זצוק"ל באותו סעודת שבת, באופן נחמד ונעים מאד.

באותה עת שרר מצב מתוח מאד בארץ הקודש, והיו הרבה בחורים מבני חוץ לארץ שרצו לחזור אל בתיהם מעבר לים, וזכור לי איך שהשבט הלוי זצוק"ל אמר בתוך דבריו, כי מצד הבחורים אין באמת סיבה להורות להם לחזור אל בתיהם, אמנם מאחר וההורים שמעבר לים חוששים ביותר ואינם רגועים כשביניהם נמצאים בארץ הקודש, על כן יכולים הם ליסע, והמשיך ואמר, כי לכלל הציבור הוא אומר את הפסוקים שכתב דוד המלך עליו השלום ותהלים לו, (ד' - ב'טח) 'ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך', וכפל את דברי הכתוב מתוך בטחון חזק בצור כל העולמים, וזכור לי איך שדבריו הכניסו טללי נוחם ושביבי אמונה בקרב כל התלמידים.

מהוראותיו

פעם אחת בקשו ממני חבורת אברכים מבני ליטא בני חוץ לארץ שהוצרכו לעשות מניין על יום טוב שני, ובקשו ממני לקיים את המניין בסוכה שעל יד בית מדרשו, ובקשו שאניח להם להתפלל בנוסח אשכנז. אני הלכתי אז לשאול את השבט הלוי זצוק"ל על הדבר, האם אפשר להרשות להם להתפלל בנוסח אשכנז. וזכור לי איך אמר לי כמה פרטי דינים, ותמצית דבריו היה, שאם הם שוכרים את המקום ומשלמים על התפילה בזה המקום, יכולים להתפלל בנוסח אשכנז, אך אם אינם משלמים על המקום, יש לעמוד על כך שיתפללו אך ורק בנוסח ספרד, כמנהג המקום, והיה זה לי תשובה ברורה.

באותו מעמד, סיפר לי אגב תשובתו, מעשה שהיה עם הרה"ק הקדושת לוי זי"ע שהתפלל פעם אחת בבית מדרשו של המהרש"ל, והרה"ק הקדושת לוי זי"ע התפלל לפני התיבה, וכאשר אמר את הקדיש דיגל על 'ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה', כמנהג המהרש"ל. ואמר אחר כך הרה"ק הקדושת לוי זי"ע, כי ראה את המהרש"ל עומד לפניו ומביט לעברו כשהוא מרמז לו, שלא ישנה מן המנהג, אלא שיתפלל כמו שהיו מתפללים בבית המדרש, ולכן לא אמר 'ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה'.

עוד שאלתי פעם אחת כשהתגוררתי עוד בפתח תקוה, בשנה בה חל פורים במוצאי שבת, וקוראים את המגילה במוצאי שבת, ושאלתי איך עלי לנהוג בעניין קריאת המגילה, שהיה אני מקפיד על זמן רבינו תם, אם מותר לי לקרוא את המגילה לפני מוצאי שבת לפי רבינו תם.

השבט הלוי זצוק"ל התבונן בדעתו זמן מה, ואמר לי תחילה, כי אכן יכול אני לעשות כן, אמנם אחר שהתבונן בזה עוד כמה רגעים, אמר לי, כי אין העניין פשוט כל כך, ואף האריך בזה באיזה תשובה, כי העניין הוא, אשר בוודאי שמי שאינו מקפיד על זמן רבינו תם יוצא ידי חובתו משמיעת המגילה מבעל קורא שמקפיד על זמן רבינו תם אף אם קרא את המגילה לפני זמן רבינו תם, אמנם

ברכות התורה בלא תפילה על עריבות התורה אינה ברכה

השבט הלוי זצוק"ל היה אומר, כי הנה בברכות התורה תוך כדי הברכה מוזכרים ומבטאים והערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפנינו ובפניות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ולכאורה אינו מובן בזה, שהרי לא מצינו שתיקנו בקשה ותפילה באמצע ברכה, ומה השתנה כאן בברכות התורה, שתיקנו ברכה אשר באמצעה יש בקשה ותפילה על עריבות הלימוד.

ואמר בזה, כי ככל הנראה ברכה של ברכות התורה בלא התפילה של 'והערב נא', אין זה ברכה, כי כאשר מברכים ברכות התורה ויגשים ללימוד את התורה, מוכרחים להתפלל על כך שיחיה והערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפנינו.

תורה בלא יראת שמים

פעם אמר בשמו של הגה"צ רבי איצ'לה בלאור מפרטבורג זצ"ל על דברי הגמרא (שבת לא. א'): "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי"ע", ולכאורה מהו שאמרו דווקא 'דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות', יותר היה ראוי לומר, 'דומה לאדם שיש לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו'.

רק ביאר בזה, כי בעל הבית אם לא יהיו בידו המפתחות החיצוניות, יעשה כל אשר לאל ידו בכדי להצליח להיכנס אל ביתו, ולא יניח לעצמו להישאר מחוץ לביתו, אמנם הגזבר הממונה על אחרים, אם אין בידו מפתחות החיצונים, לא ישתדל להשיג את הדרך להיכנס אל הבית, אלא יפן וילך לו לענייניו הוא, ועל כן המשיכו מי שאין לו יראת שמים דייקא לגזבר שנתנו לו מפתחות, שהרי הוא מניח את הכל ופונה לו לעסקיו, ואינו משתדל להשיג את קנייני התורה.

ידעיותי בתורת הקבלה

כוחו המופלג בתורה גם כן גדול היה כמפורסם בשער בת רבים, אכן אנו בין השיטין יכולנו להבחין את גדלותו ושלטתו בתורת הקבלה, אשר על אף שבהיותו בישיבה לא שמענו ממנו ענייני קבלה, אך מפעם לפעם היה זורק כמה מילים, כשהיה בדינו כלל, אשר בכל פעם שהיה אומר 'כידוע', היינו יודעים כוונתו על איזה עניין מספרי הקבלה, כי גדול היה בכל ענייני עבודת השם יתברך.

בטח בה' ועשה טוב

פעם אחת אחר נישואי, נערך שבת התאחדות לכלל הבוגרים של הישיבה, כשהתלמידים שהתגוררו מחוץ לעיר התאכסנו באכסניא בקרבת הישיבה, ואילו התלמידים שהתגוררו בבני ברק,

שולח כמה בחורים לעמוד לפניו על כור המבחן, והבחנה היה ביסודיות גדולה, כשהוא שואל שאלות רבות על החומר הנלמד, הכל מתוך חביבותו הנעימה, אך עם זאת היו הבחורים יושבים על שולחנו עם דרך ארץ, מתוך יראה ופחד אימה וחרדה, כדברי חכמינו זכרונם לברכה (שבת לו. א') כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפופותיו נוטפות מר תכונתו, כך שפופעל הרגישו אצלו מורא עצום, עד כי קשה להסביר מציאות זו, וזאת לצד היותו כאב רחום ונאמן לבחורים, בקרבתו אליהם.

סיפר לי יהודי מאמערקא, אשר שנה אחת לקראת סוף זמן הלימודים, היה ניכר רפיון בלימוד התורה בהיכל הישיבה, ונכנס השבט הלוי זצוק"ל אל היכל הישיבה לשאול על מה ולמה נעשה כדבר הזה. הבחורים הצטרקו וענו, כי כבר אוציזם בסוף הזמן. השיב ואמר להם השבט הלוי זצוק"ל, כי אף הוא נוסע בימי בין הזמנים לנפוש במקומות מרוחקים, ועם כל זה כל ההתעסקות בהליכה ובחזרה אינה לוקחת לו יותר מחמש דקות של ביטול תורה.

בייחוד היה מקפיד על כך שביום השבת ישוהו הבחורים בישיבה, אכן אני מפעם לפעם הייתי נזקק ליסע אצל אאמ"ר זי"ע, אשר נהניו ברמה בבית מדרשו, אמנם בדרך כלל הייתי נשאר גם כן על שבת קודש בישיבה. על כן הסדר היה, שהבחורים היו הולכים לבתיהם ביום שישי, לסדר את ענייניהם, ועל שבת קודש היו חוזרים אל הישיבה. וכך אף אני הייתי הולך ביום שישי אחר הצהריים, ועל שבת קודש הייתי חוזר אל הישיבה.

בימים ההם היה עורך בלילות שבת אסיפת מרעים עם תלמידי הישיבה, כשהיו אסיפות מרעים אלו מתוקים מדבש, כשהיה נכנס לעריכת הבטאע היו מתחילים לשיר את ניגונו של הגה"צ רבי מאיר שפירא זצוק"ל, שהיה משוררו במתיקות ונעימות נפלאה.

גם בספירת העומר, ביום ל"ג בעומר אחר תפילת ערבית, היה עומד על מקומו ומשורר את ה'בר יוחאי', והיה זה תענוג עילאי לשמעו משורר בנעימה זמר זה. כל עניין היה נערך אצלו מתוך מתיקות ונעימות מיוחדת.

תלמיד חכם צריך להיות בקי במילי דעלמא

לפני שלושים שנה השאתי את אחד מציאצי בלאנדאן, כשבאותו הפרק השיא השבט הלוי זצוק"ל גם כן את אחד מנכדיו בלאנדאן, ביום החתונה פגשתי את השבט הלוי זצוק"ל בבית המדרש של סאטמאר, אמרתי לו, כי בזה היום אני משיא את בני, והזמנתי להשתתף בשמחת הנישואין. שאל אותו השבט הלוי זצוק"ל, איפה הוא מקום החתונה. אכן מאחר ושמו של האולם היה בשפת האנגלית אמרתי לו שאיני יודע להגות את שם האולם. אמר לי השבט הלוי זצוק"ל, כי תלמיד חכם המרבין תורה, צריך להיות גם כן בקי במילי דעלמא.

הבעל קורא עצמו המקפיד על זמן רבינו תם, אין לו לקרוא את המגילה לפני זמן רבינו תם.

לוחם על קדושת וטהרת ישראל

היה תקופה מסוימת, בהם היה השבט הלוי זצוק"ל מוסר שיעור לאברכים בביתו בכל שבוע ביום רביעי, והיו אלו שיעורים מיוחדים בכל שבוע על נושא אחר, שיעורים מתוקים מודש ממש.

פעם אחת זכור לי, כשמסר שיעור בעניין דיני ייחוד, התייחס לעניין מקומות העבודה, על כן שהנשים היוצאות לעבוד במקומות עבודה שונים, שומה לברר תחילה מי הוא המעסיק, ומי הם העובדים המועסקים בבית העסק, ועוד כהנה וכהנה, והאריך אודות ריבוי הסכנות הרחוקות היכולות להיות ממקומות העבודה שאינם כדת, אלו דיבורים יכולים לדבר אצלם, והאריך בדבריו באריכות גדולה, כשבין הדברים אמר, שסיפר לו יהודי משלנו, א היימשי יוד, המחזיק מפעל בו מועסקים אנשים שונים, ואמר כי פעם אחת רצה לידע מה מדברים העובדים בשעת העבודה אחד עם רעהו, ואמר כי תצלינה האוזניים מלשמוע את דיבוריהם שהיו מדברים רח"ל דיבורים שלא כדת.

בכל עת ועונה היה לוחם בענייני קדושה וטהרה, לשמור על טהרת קדושת מחנה ישראל, הן טהרת האנשים והן טהרת הנשים, הכל היה אצלו מלחמה שלימה. חלק גדול מהצלת היהדות החרדית מפגעי הטענאלאגיא נזקק לזכותו, כמו שידוע לכל בעת הכינוס הגדול של 'כינוס כלל ישראל' באמערקא בערב ראש חודש סיון תשע"ב, נשמע קולו ברמה, ודבריו אלו התפרסמו בכל רחבי תבל, בגודל חומרת האינטרנט ושאר מרעין בישין דיליה.

דביקותו בהחתם סופר ז"ע

השבט הלוי זצוק"ל היה מרבה להזכיר מדברי החתם סופר ז"ע, וכאשר הזכירו את דבריו, כי אנו תלמידי תלמידיהם של החתם סופר ז"ע.

ופעם אחת סיפר על בנו הרה"ק רבי שמעון סופר ז"ע רבה של קראקא, אשר כידוע היו לו בקראקא הרבה מתנגדים, ואמר בזה השבט הלוי זצוק"ל, כי ככל הנראה סיבת הדבר לאשר לא הורגל לסגנון החיים שבקראקא, בהיותו מגיע מפרעשבורג, ואילו קראקא הייתה עיר של חסידים, על כן היו בין החסידים כאלו שהתנגדו אליו. פעם הגיע אחד מהמתנגדים לו אל הרה"ק הדברי חיים מצאנא ז"ע, אמר לו הרה"ק הדברי חיים מצאנא ז"ע, הודיע אתה, כי בן של החתם סופר ז"ע צריכים לירא ולרעוד ממנו, ומיני אז שאמר לו בן הרה"ק הדברי חיים מצאנא ז"ע, התחיל להלך לרעוד ולרטוט כל ימיו.

פעם אחת אמר בשם החתם סופר ז"ע (ח"ו סי' נ"ט) על הכתוב (במדבר לב, כג) 'והייתם נקיים מה' ומישראל, אשר הדבר קשה לקיימו, כי יותר יכולים לקיים והייתם נקיים מה', שהרי השם יתברך הוא יודע מחשבות, אמנם להיות נקיים

מישראל, הרי זה דבר קשה עד מאד, כי אנשים חושבים שהיה בדעתו כן או אחרת, והוא דבר שקשה מאד לקיימו, להיות נקי מה' ומישראל.

עוד היה אומר בשם החתם סופר ז"ע, שהקפיד ביותר על לימוד המוסר בכל יום, שהיה לומד בחובות הלכות. והיה אומר בשמו, כי יום אחד לא למד חובות הלכות, על כן ארבעים יום הרגיש חסרון זה שיום אחד לא למד מוסר.

עם רבו הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל

דביקות מיוחדת היה לו לרבו הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל, וסיפר כי ביום הכיפורים היה הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל מסתובב באשמורת הבוקר להעיר את הבחורים, תוך כדי שהוא משורר את הנינון 'להתודע ולהיגלות', ועם ניגונו זה היה מעורר את הבחורים. ואמר השבט הלוי זצוק"ל, כי לא היה שייך שלא להתעורר מהשינה למשמע ניגונו המתוק מדבשו, כי תכף היו קופצים הבחורים ממיטותיהם.

עוד סיפר השבט הלוי זצוק"ל, כי פעם אחת במוצאי תשעה באב לקח הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל לטייל בחצר הישיבה, ואמר לו, כי הנה רבון כל העולמים לא חנן אותנו בבנים זרע של קיימא, אמנם השם יתברך נתן לו שני בנים יקרים, האחד הוא רעיון הדף הומי אשר חולל והפיץ, והשני הוא הישיבה 'ישיבת חכמי לובלין', אשר הקים ביגיעתו הגדולה.

היה חוזר על ווארט ששמע מרבו הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל על נוסח סיום מסכת נידה 'הדרן עלך תינוקות וסליקא לן מסכת נידה', והיה מפרש בזה, 'הדרן עלך תינוקות', אם נחזור ונשוב לדרך החינוך של תינוקות בית רבן כאשר בראשונה, בדרות קדומים כאשר התחננו הבנים בתכלית השלימות, נחנכם בדרך האבות ללא כל שינוי, אז יזכו ל'סליקא לן מסכת נידה', היינו מה שבני ישראל מגדלים בין הגויים ומשוקצים כטומאת הגידה, יוושעו בני ישראל בזה, שיבוא הישועה לכל עדת בני ישראל.

עם אאמו"ר ז"ע

אאמו"ר ז"ע היה לו קשר עמוק עם השבט הלוי זצוק"ל, לידות גדולה עד מאד. וזכור לי, כאשר הסתלק אאמו"ר ז"ע במוצאי שמחת תורה, היה אצלינו ספק איפה לקברו, כי אא"ר הרה"ק רבי אהרן אריה ז"ע נטמן בהר המנוחות, אכן על ידו כבר לא היו מקומות פנויים, על כן היינו נבוכים איפה לקברו בהר המנוחות.

אני עמדת בקשר בטעלפאן עם אחי שהתעסק עם אנשי החברה קדישא בירושלים, ונכנסתי אל השבט הלוי זצוק"ל עם הרב נתן גאלדשטיין ז"ל אשר היה מגדולי תלמידי השבט הלוי זצוק"ל ומגדולי המקורבים אצלו, לקבל ממנו עצה ותבונה איה לרכוש את החלקה עבור אאמו"ר ז"ע.

תוך כדי אמר לי אחי כי ישנו מקום להניח את אאמו"ר ז"ע על יד אחד מגדולי הרבנים החשובים שבאירופה הקבורים בהר המנוחות, אמנם כאשר אמרתי את ההצעה לפני השבט הלוי זצוק"ל עיקם עם פניו, והיה נראה שאין דעתו

נוחה בזה, שלא מצא חן בעיניו להניח את אאמו"ר ז"ע על ידו.

בסופו של דבר התקשר אלי אחי, ואמר לי שישנו מקום פנוי על יד הגה"צ רבי בנימין ראבינאוויטש זצ"ל, תכף אורו עיני השבט הלוי זצוק"ל ואמר לי, אה, זה מקום הראוי עבורו, כי היו ביניהם הרבה ענינים דומים בעניני עבודה, ואכן שם נטמן אאמו"ר ז"ע.

כאשר יצאתי מהשבט הלוי זצוק"ל, אמר לי הרב ר' נתן גאלדשטיין ז"ל, כי הוא התפלל אצל השבט הלוי זצוק"ל ביום הכיפורים, והסדר היה שבדרשתו שהיה אומר לפני אמירת 'כל נדר', היה מזכיר את גדולי הדור שהסתלקו בשנה האחרונה, ואמר לי, כי באותה שנה דיבר על הגה"צ רבי בנימין ראבינאוויטש זצ"ל שנפטר בשנה שלפני כן ביום א' שבט תשס"ב, והפליג בשבחו.

עוד זכור לי, במוצאי שבת האופרוף לפני נישואי בנו הגאון רבי אברהם אליהו וואנר זצ"ל עם בת הגה"צ רבי אברהם שלמה ב"ץ זצ"ל אב"ד ריסקאווע, קרא לי השבט הלוי זצוק"ל, ואמר לי, כי מאחר והוא רואה שלא יוכל לבוא אצל אאמו"ר ז"ע ולהזמין בייחוד לבוא לשמחת הנישואין, על כן הורה לי ליסע במיוחד אל אאמו"ר ז"ע ולהזמין בשליחותו להשתתף בשמחת הנישואין. כמובן שאאמו"ר ז"ע השתתף בשמחת הנישואין, בהיותו ידיד קרוב אליו מאד.

עם תום ימי השבעה על אאמו"ר ז"ע הספידו השבט הלוי זצוק"ל, והזכיר בתוך ההספד דברים נפלאים ביותר, ואזכיר בזה חלקים מתוך ההספד (דרשות ושיתות שבט הלוי - תשס"ג עמ' מ"א): 'נאספנו כאן לשמו ולזכרו תאות נפש, של אחד מיחדי סגולה, עובד ה' בסילודין, אשר כל ימיו קיים את דברי הנביא מיכה (ו, ח) 'ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך', הנה אנשי מעלה קשה לשבח גם בתואר הבחינה 'הצנע לכת עם אלקיך', כי מכסים מדרגותיהם, על דרך שהובא בהקדמה לביאור הגר"א על השולחן ערוך, שהגאון מווליא זכר צדיק קדוש לברכה גילה טפח וכיסא אלפים מגדולתו, כן נאמר בדומה הוה בהספד של צדיקים, שכל מה שנאמר עליהם עדיין לא הגענו אפילו להצי שבחם, כי הנסתר בעבודתם רב מן הגלוי'.

והמשך דבריו: 'לא הכרנוהו כדבעי, אבל זאת ידענו שאדם קדוש מתהלך בקרבנו, היה פרוש כל ימיו מהבלי העולם הזה, והתעסק רק בארבע אמות של הלכה ושל תפילה, ובדרך אסמכתא אפשר לקרוא עליו מה שנאמר בנביא (יהושע יא, ט) 'בקרבו קדוש ולא אבוא בעיר', ולעניינו יאמר, הצדיק קדוש היה בבחינת 'בקרבו קדוש ולא אבוא בעיר', קדוש עליון, ישב בארבע אמותיו ולא התערב בהוויות העולם הזה כלל, כל ימיו עבד את ה' בתמידות, בבחינת 'שיתות ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז, ח), מטרה אחת עמדה לנגד עיניו כל ימי חייו, והיא עבודת ה', תורה ותפילה, מצוות ומעשים טובים. מי שהסתופף בצלו ראה צדיק יסוד עולם, שמאס בכל הנאות העולם הזה, ולא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה', כל זה הוא חלק מדבריו בהספדו.

ז"ע ועכ"א

מישיב ובש

מעייני חזקו וזמנו מאוצרו של מרן הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

קול "אודיע אמונתך"

בארד"ק - 08-30-20-666
בארד"ב - 605-477-7011
בלאדאן - 44-3003730634

פנימיות הפרשה
במשנת מו"ר שליט"א

קריבה
אל נפשי

שאלות המוגשות
לפני מו"ר שליט"א

נפשי
בשאלתי

הגיגת עצמאות או מצב שינה

מכל חלומותיו הנעימים; לא כסף ולא זהב... אלא 'דעת'.

נמצא שרק בר-דעת היו בעל רכוש עצמי, והיינו מה שאמרו חז"ל "דא קני מה חסד, דא לא קני מה קני" כלומר, מי שקנה דעת היונו בן חורין, ומי שלא קנה דעת הרי הוא חסד-כל, חלום חלום ותו לא.

"והנה מובא שפרעה ידע מ"אלקים" אבל לא ידע את "הוי", כלומר את שם אלקים שהוא בנימין "הטבע", זאת ידע והכיר, היינו שהכיר שהש"ת ברא את הטבע אבל סבר שצב אלקים את הארץ, שכפר בהשגחה פרטית, שהיא ענין שם הוי', היה הוי' ויהיה, עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וישראל שהיו בגלות מצרים, היו במצב תחת יד פרעה, ודעתו הרעה שלטה עליהם... עד

שלא יכלו להעלות על דעתם שהש"ת מלך ומושל בכל העולם בהשגחה פרטית מלאה עד אין סוף. עד שבא משה שהוא הדעת דקדושה - היפך דעת פרעה, וע"י האותות והמופתים גילה כי אני ה' "בקרב הארץ", היינו ההשגחה הפרטית הקבועה על הארץ.

ודעת אמת זו שהמשיך משה לעם ישראל במצרים, היינו דעת האמונה בהשגחה פרטית היפך דעת פרעה, נשנה ונכפל כמה פעמים בלשונות התורה, כמו 'למען תדע כי

אני ה' בקרב תדע כי אין כמוני בכל הארץ, וכן 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. היינו שכל ענין האותות והמופתים היה להראות את כח ה' המשיג ושוטל בכל הארץ תמיד... וכן כל סיפור יציאת מצרים בתורה סובב על "ידעתם כי אני ה'".

וכן מדייק הבעש"ט, שאחר שנאמר 'יומת מלך מצרים' כתוב 'ומשה היה רועה', היינו שאחר הכנעת הער"ף הריינו פרע"ה, מיד לאחר מכן נתגלה הדעת של משה רע"א מהימנא, והחלה התנוצצות הגאולה. כי העלמת הדעת האמתי והגלות הם ענין אחד ממש. וזה היה כל מעלת גאולת יציאת מצרים, שמשא האיד להם את הדעת, והראה להם כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ועי"ז יצאו ממצרים מתחת יד פרעה במושל ממש.

וכמו שעיקר הגלות הוא מחמת חסרון הדעת, כן הארת הדעת הוא היציאה מהגלות, כדאיתא "כל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו", כי אם יש בו דעה איז הוא אינו בגלות, וממילא הרי הוא כמו שנבנה ביהמ"ק בימיו".

מבלי להתבונן כדאין במהות גלות וגאולה יכול האדם לראות חלילה את חג החירות כחגיגת עצמאות היסטורית כדרך העמים אשר יעשו איד לזכר שחרור מולדתם.

הסתכלות ותפיסה שכזו הינם מהות "הגלות" בעצמה, כיון שההסתכלות הגויית במהות גלות וגאולה מתייחסת אך ורק לערך המצב החומרי של האדם אשר זו היא בעצם ההשקפה המצרית שמהות האדם היא טיפוס וקניינו החומריים ותו לא, ובאם משוחרר הוא לנפשו לעשות כחפצו הרי הוא בן חורין.

הסתכלות שכזו דומה לגאולתו של אותו עבד שיצא מעבדות לחירות וההצלחה האירה לו פניה עד שעלה לגדולה ונעשה מלך רם ונושא, אלא שלאחר שבעים שנות מלכות התעורר באחת וגילה שכל זה היה בחלום הלילה ועדיין הוא בבור כלוא, ומה שהיה נדמה לו שהוא מלך אין זה אלא מחמת שבאותם רגעים היה חסר-דעת ומחמת חסרון דעתו היה נדמה לו שהוא בן חורין...

"וימנא מהבעש"ט שגלות בני ישראל במצרים תחת יד פרעה היה זה שהיו משועבדים לדעת פרע"ה שהוא בגימטריא עור"ף (ע"ה), היינו דעת הסטרא אחרא הנקראת עורף, היפך הדעת האמתית, והוא מה שאמר "לא ידעת את ה'".

והיינו ש"דעת פרעה" פירושה "לא ידעת", היינו הסתכלות על העולם בחסר דעת.

כי "ענין הדעת - הוא לדעת את ה'. כן איתא במדרש (רבה במדבר פ"י) ש"דעת זו הכרת הבורא".

וכשאין דעת נמצאים ב"מצב שינה" בה האדם מדמין שהוא עשה ועושה לכל המעשים ובפועל מאזמה לא ישא בעמלו, הכל דמיונות וכי יש לך גלות נוראה מזו.

הלא ההבדל בין עבד לבן-חורין היא, שהעבד הינו חסד כל, כל מה שיש לו אינו שלו, לעומת הבן-חורין שהוא בעל קנינים ורכוש עצמי, וכאותו יהודי שהלך לישון עם קושיא עצומה ברמב"ם ובקומו נזכר כי בין כל מה ששידע עמו בחלום הלילה נמצא גם פוטר לקושייתו, שזהו הקנין היחיד אותו רכש לעצמו

שאלה • מה העצה להתגבר על נסיונות?

תשובה: יש כלל בעולם, כל אדם רוצה שיהיה לו טוב. החטא הוא טוב מדומה לאמן קצר, ואח"כ הוא הצרה הקשה ביותר. זהו החטא. אנו צריכים לדעת כי משה אמת ותורתו אמת, הוא לימד אותנו מה מותר ומה אסור, כשזוכים לקיים תורת-משה יש גשמאק (הנאה) בגשמיות וברוחניות. ומכל שכן לעת זקנה כשמתבוננים למפרע בכל הנסיונות שזכה להתגבר עליהם, אז הוא שמח ומאושר. ואם לאו ח"ו, הרי הוא רוצה לקבור את עצמו בחייו ח"ו.

שאלה • אני מחפש תמיד לעשות עבודת ה' כמו אחרים ואיני מוצא את הדרך כפי השייך לי?

תשובה: התשתדל לעשות כל יום איזה ענין בעבודת ה' שלא כמו אחרים עד שעם הזמן תתרגל לזה ותוכל להוסיף עוד כהנה ולמצוא את הדרך הנכונה לעבוד את ה' כפי השייך לשרש נשמתך.

שאלה • איזה השתדלות יש לעשות כדי לזכות למתיקות בתפילה?

תשובה: דבר ראשון פידוש המלות. זה הכל מתחיל. פידוש המלות הוא גבוה מאד. ברוך אתה, ה', אלקינו, מלך העולם. קל, מלך, גדול, ומחולל בתשבחות. קל-ההודאות, אדון הנפלאות וכו'. פידוש המלות מאד מאד גבוה.

דברי אלקים חיים שהשמיע
מו"ר שליט"א בתקופה האחרונה

וחית
נפשי

האדם מוכרח להיות בשלות הנפש

מתוך שיחה להורים לצאצאים שירדו מהדרך הי" - אדר תשפ"ה

ועל כן על האדם לעשות כל צדקי
להחזיק את עצמו ובני ביתו בשמחה
ובטוב לבב, לדבר ולהתחזק עם חברים
וידידים, ולפעמים אף לשמוע מילתא
בדחיתות, ובלבד שלא ליתן מקום
למחשבות של אשמה ועצבות חלילה.

זה בעצמו שהאדם עושה את עצמו כלי
של שמחה, זה גופא הוא כלי להמשיך
מלמעלה שפע רב של שמחה - כן מובא
בספח"ק.

איך מתמודדים עם הבזיונות?

העצה היעוצה לכך הוא להיות מאיר
פנים לכל אחד, להגיד 'גוט ווארט' בפנים
צולחות ושמחות, וכך כמים פנים אל
פנים תהיה הנהגתם כלפיו בלב טוב
ומבין. לדבר טוב ולחשוב טוב זהו העצה
להמשיך טוב בעולם...

האם יש מקום להאשים מי מההורים שע"י מעשיו נגרם מה שנגרם?

חלילה. וכי מי רוצה לעשות רע לעצמו
או לילדיו? וכי יעלה על הדעת לומר
שכיוון לכך - לעשות רע? אלא הכל היה
בהשגחה שלימה מן השמים! ועל ההורים
מוטל להתפלל ולעורר רחמי שמים
לזכות לראות בעיניו חסדי המגולים.

עצם טענה זו של אשמה אינו נכון בעליל!
וכי מי רוצה לעשות רע לעצמו או
לילדיו? איך יתכן לומר שהוא אשם? ואף
אם האדם טעה ועשה דברים שלמפרע
נתברר שלא היה צריך לעשות כך, הוא
גם כן אינו אשם כלל! מאחר שלא שיער
מה יהיו תוצאות דבריו ופעולותיו! אין
בוה חלילה שום עוולה ואשמה עליו!

רואים להדיא שהוא טענת היצר הרע
המשכנע את האדם שהוא אשם, רואים
בחוש שהוא מצד היצר הרע!

הרי הצער העמוק הוא יום יומי, איך אפשר להתחזק?

אי אפשר ואסור לחיות כך! צריך לעשות
כל צדקי ממש לשחרר את עצמו מן
הצער, ואפילו על ידי פעולות חיצוניות
בדברים המרגיעים את האדם. במקרים
שאי אפשר באופן אחר לא מופקר
להשתמש פה ושם גם ברפואות כדי
להירגע, העיקר לא לשהות בעצבות ח"ו!
ועל האדם אפילו לרמות את עצמו בכדי
להרגיע את נפשו מרגשי האשמה. כי
המוח מוכרח להיות רגוע! האדם מוכרח
להיות בשלות הנפש וברגע נפשי!

(את השיעור המלא ניתן לשמוע בקול אודיעה אומנותי)

בתים רבים וטובים של
יראים ושלמים נקלעים
למצב שאחד מילדיהם
פורש מדרכי תורה ויראה,
הצער גדול עד מאוד ונוגע
עד הנפש, איך מתחזקים
ומחזיקים מעמד?

בראש ובראשונה על האדם להתבונן
ולהסתכל למפרע איך הש"ת התנהג
עמו עד עתה, ואז ייווכח כל אחד ויראה
בחוש שהש"ת התנהג עמו בחסדים
רבים. חסדים רבים ברוחניות וחסדים
רבים בגשמיות, וזה נותן בנו חיזוק
שהש"ת יעזרנו הלאה ולא יטשנו לנצח.

עוד זאת עלינו לדעת, שזה גופא שאנו
מצפים ומייחלים לישועת ה', זה בעצמו
כבר ממשיך וישועות, כי כאשר האדם
שמח וטוב לב הוא ממשיך וישועות עליו
ועל בני ביתו, ולהיפך הוא סכנה חלילה.

ואשר על כן כדי לרומם את הנפש ולחזק
את הרוח צריך כל אחד לדבר עם חברים
וידידים דברים טובים ומשמחים, לחזק
אחד את השני בשובה ונחת, כך כל אחד
מתחזק בעצמו ומחזק את זולתו.

עוד זאת עלינו להשכיל על דבר אמת,
להתמיד באמירת תהלים, הרי דוד המלך
ע"ה אמר את פרקי התהלים ברוח הקודש
גבוה מאוד לכל ישראל, וכל אחד יכול
למצוא את עצמו בספר תהלים, וממילא
עצה טובה קמ"ל לקבוע סדר לומר
הרב תהלים, וכאשר מגיעים לפסוק של
חיזוק - לחזור עליו כמה פעמים, וכמו
כן בפסוקים של אמונה ובטחון, לחזור
עליהם שוב ושוב במתינות ובנעימות -
אפילו עשרים פעם, לחזק את החיזוק
האמונה והבטחון בתוכיות פנימיות.

פעמים רבות מרגיש האדם רגשי אשמה שבאשמתו אירע מה שאירע?

על פי רוב מחשבות אלו הם עצת היצר,
ועל לנו לדעת בבירור, שכמו בעת
שנופל במחשבת האדם הרעור רע מוטל
עליו להסיח דעת, כמו כן ממש כאשר
היצר הרע מכניס באדם מחשבות ורגשי
אשמה - עליו להסיח דעתו מהם מכל
וכל בכל תוקף!

וכלל ברזל הוא בחיי האדם: אל תעסוק
עם הדברים המשרבים אותך; אלא
אדרבה תעסוק בדברים המחזקים
ומעודדים אותך! כי כאשר האדם נשבר
בקרבו ומאשים את עצמו הרי זה מהלך
שלילי מאוד, מהלך המושך אותו לאבדון
חלילה.

שמחת יום טוב

הנה יו"ט הינו יום אשר בו אנו מתייחדים ושמחים עם
הש"ת יחדיו כביכול, שאנו עושים יו"ט עמו ית' "כי תג
זה לנו" (שמות י"ט). ובפרט יו"ט פסח שהוא היום הראשון
שניתן לעם ישראל, הרי הכלל ידוע שבהתהלך נכלל הכל,
ונכללים בו כל המועדים והימים טובים של ישראל.

ולכן חובה וזכות הוא לנו לשמוח ביו"ט, והשמחה האמיתית
הוא שנתבונן בטובות הנפלאות שנתן לנו הש"ת ביו"ט,
שאנו זוכים לקיים מצותיו ית', אשר כל מצוה ומצוה האט
א עקסטרער קאליר [- יש לה גוון מיוחד], ואנו צריכים
לקיימם יום טוב-דיג - דהיינו ללבוש מלבושי כבוד ביו"ט,
ולהתענג בו במאכלים ערבים ומטעמים לכבוד היום
עצמו, ובפרט בעת קיום המצוות שביו"ט, כזית מצה ומרור
וכר לקיימם ברגש של שמחה והתרוממות הנפש לאל-ח.

ואף שבאמת אנו רחוקים מאד משמחה אמיתית של יו"ט,
שהוא השמחה בהש"ת באמת, אמנם - בדרתי הענין וכן
מבואר בשו"ע - שכל דבר המביא את האדם לידי שמחה,
אף שאינו שמחה מעצם היום, אפ"ה צריכים לעשותו
ולעסוק בו, ובוה ג"כ מקיים מצות שמחת יו"ט.

כגון להתאסף יחד ולשיר ולומר ניגונים של שמחה, או
ללכת למקום שמנגנים שם בכלי זמר וכיו"ב, או ללמוד
לימוד שרורו נוחה בו, וכדומה בפעולות שמביאות את
האדם לידי שמחה, כאשר עושה אותם מושים שרצונו
לשמחה ביו"ט, הרי מקיים בהם מצות שמחת יו"ט, והיא
העצה הנכונה לנו כדי לשמוח ביו"ט.

הגאון מוילנא אמר: שמחה קשה היא להיות בשמחה בכל
השעות המעט לעת של שבעת ימי המועד... ואגב רואים
מכאן גדולתו, שהש"ת מקיים מצות שמחה בכל שעות היום,
והלואי שנוכח אנו בשרבו השעות נהיה בשמחה...

והסיבה לכך שאין אנו מרגישים כל כך את שמחת היום,
הוא כמו שרבינו ז"ל אומר (שחית הר"ן את רבי') שישאל
מחמת שהם משוקעים ורגילים כל כך בטוב, על כן אין
מרגישים כל כך את שבה מעלת גדולת השבה הקדושה
זה של אקדמות שאומרים בשבועות, וכן הוא נמי לגבי
שמחת יו"ט, מרוב שאנו משוקעים כל כך בטוב שאנו
מסובכים במצוות וימים טובים, אין אנו מרגישים בשמחה
וחדה שצריכים לשמוח ביו"ט, ועל כן אנו צריכים לעשות
פעולות לגלות השמחה הטמונה אצל כל אחד מישראל, כי
באמת בוה שאנו מוכריים "יעלה ויבא" בתפילה, הוא גופא
מביא חיות לכל התפילה.

(ליל התקדש חג שנת תשע"ז לפ"ק)

התוועדות במועד

את הלשון 'מועדים' מבאר המהר"ל מפראג, מלשון
'התוועדות' מלשון 'ונועדתי לך שם' (שמות כ"ב) 'מועד'
מלשון התוועדות - כביכול ה' מתוועד עמו בימים קדושים
אלו, ואנו מתוועדים עמו.

ואיך אנו מתוועדים עמו - על ידי עבודת ה' בימי ההגים
ומועדים, הן על ידי המצוות של חג ומועד, והן תורה
ותפילה ושאר המצוות שעוסקים בהם מידי יום ביומו.

וכל אלו צריכים להיות מתוך אהבת הש"ת ושמחת קרבתו
ית' אלינו...

(עצרת חג הפסח שנת תשס"א לפ"ק)

ידיעה של שמחה

בשבילה חלוק חשוב חדש.

והנהגה היה אז, שכאשר קונים בגד חדש הולכים לכבסו בים, כי הרי הבגד עד שנגמר בכי טוב עבר ידיים הרבה, כל חוט וכל שזירה של הבגד נעשה בידי אדם, ונמצא כל חוט עבר הרבה ידיים, ולכן הלכו לכבסו ולשטפו בים.

הלכה גם היא לשטוף את הבגד בים, ולפתע הגיע גל חזק וטרף את הבגד לתוך הים, כאשר ראו זאת קנו בשבילה חלוק חדש, ושוב כאשר הלכה לכבסו בא נחשול וטרף את החלוק למצולות הים, וכאשר רצו לקנות עבורה חלוק שלישי, אמרה להם שאינה רוצה בכך, וכאשר תמחו על כך אמרה: "הנחיתו לבעל חוב לגבות את חובו", כלומר; אם השי"ת סובר שאין מגיע לי חלוק - בוודאי שאין מגיע לי! לכולם אכן ראוי שיהיו חלוקים נאים, אך לי לא מגיע חלוק נאה, הוא יודע מה שהוא עושה ואם הוא גובה - כך צריך להיות!

ומסיים המדרש: "כיון שצדיקה עליה את הדין, רמז הקב"ה לים והוציא לה כליה", הים התחזר לה את כל החלוקים ששטף וטרף מתחילה!

כי אכן, לבעוט בייסורים אינו מקרב כל את הגאולה, אלא אדרבה, הצדקת הדין היא הדרך לגאולה, לדעת שהשי"ת טוב לכל ומנהיג את כל העולם כולו בטובו, וכל הפעולות הנעשים בעולם הם פעולות השי"ת לטובה ולברכה!

וכאשר האדם משיג ומבין זאת לאשורו אינו נמתקים לפניו כל העניינים! הוא מרגיש את הטוב! דעמאלט ווערט יעדע זאך געשמאק אין יום! מען שפירט שוין די טובה פון דעם!

"דעת - זה המכיר את בוראו"

איתא בגמרא (נדרים מ"ו ע"א): "אמר אביי, נקטינן אין עניי אלא מן הדעת", ואיזה דעת מיירי, דעת הנ"ל - לדעת מהשי"ת, זהו הדעת, כי אכן כאשר אין יודעים מהשי"ת הרי זאת עניות הגדולה ביותר בעולם! נמצאים בחשכות וחוסר אושר לעולמי עד ולנצח נצחים חס ושלום!

וממשיכה הגמרא לאמר: "במערבא אמרי - בארץ ישראל אמרו - דדא ביה - כאשר יש לו לאדם דעת והוא יודע מהשי"ת - כולא ביה! - יש לו הכל! [אמנם] דלא דא ביה - אם חסר לו דעת זה - מה ביה? - הרי אין לו מאומה, דדא קני - כאשר האדם קונה לעצמו אמונה בזה העולם - מה חסר? - לא חסר לו כלום! - דדא לא קני - אם לא קנה בעצמו דעת זה - מה קני?" - הרי לא קנה כלום בזה העולם!

ובמדרש (במדבר רבה נשא פרשה י" פסקא א') איתא להדיא ש"דעת - זה המכיר את בוראו!" זהו דעת! זהו הדעת אשר כולל הכל ממש! העולם הזה והעולם הבא! נצחית!!

בעולם בלתי השי"ת, ואף מחשבה קלה הוא רק מהשי"ת. כאשר אמת זה מאיר לאדם בבהירות, אזי נתבטלים ממנו כל הקליפות - יתפרדו כל פועלי אוף, והוא אכן ידע את אלקי אביו, לדעת שכל פעולה וכל תנועה וכל מחשבה, הכל הוא מהשי"ת לבד, אין עוד מלבדו!

על כל פנים כאשר האדם מבין ומפנים בעצמו את המקרא קודש! שהיום טוב מכריז, אינו ממילא הוא מתמלא שמחה ותודה בשמחת יום טוב. אמנם צריכים לדון לכף זכות, ישנם כאלו שאין להם לגמרי שמחת יום טוב, וישנם שיש להם 'משהו' שמחת יום טוב - מי הוא אשר יכול לומר על עצמו שיש לו שמחת יום טוב בשלימות.

כאשר האדם
מבין את המקרא
קודש! שהיום טוב
מכריז, אזי הוא
מתמלא שמחה

ידיעה שמביאה המתקת הדינים

ולא בכדי אומר מורנו רבי חיים וויטאל (ראה שערי קדושה ח"ב שער ד') שאין דבר המעכב מעבודת השי"ת כמו מידת העצבות, ובשערי קדושה (חלק א' שער ה') הוא מונה את העצבות כחלק מהמידות רעות!

והאמת הוא שכאשר האדם מבין יודע ומאמין שהכל הוא מהשי"ת, וזאת ידיעה ברורה ובהירה שהשי"ת יודע היטב מה שהוא פועל ועושה, הוא יודע מה שהוא עושה, ובוודאי שכל מעשיו ופעולותיו המה לטובה ולברכה, הידיעה הזו בעצמה כבר ממתקת את כל הדינים! ואילו מאידך גיסא, כאשר האדם ממתיך בחוסר סבלנות וחושב "מתי כבר אזכה להיושע, מתי יגיע כבר ישועתי", זה אינו מקרב את הגאולה, כי עליו לדעת שגם עד הגאולה והישועה הוא מהשי"ת לבד, ועתה הוא צריך להתאמין שהשי"ת יכול לעזור לו בכל עת ורגע ממש בכל הישועות!

המתקת הדין!

במדרש איכה (פרשה א' פסקא מ"ט) מובא מעשה נורא אשר ממנו למדים שכאשר האדם מצדיק עליו את הדין הוא סגולה להמתקת הדינים. מסופר ש שבזמן חורבן בית המקדש לקחו שבויים ושביות לשביה, והיה פעם שפדו שבוייה אחת בעכו, וכיון שהיתה לבושה בבגדים גרועים ובזויים, הלכו בני העיר וקנו

דע את אלקי אביו - היתכן?!

בספח"ק 'דגל מחנה אפרים' פרשת ואתחנן (ד"ה מצוה) מובא על דברי הוזהר הקדוש (רע"מ) וראו דף כ"ה): "קדמא דכל פקודין" - המצוה הראשונה היא "למנדע ליה בכללא למנדע ליה בקרס" - לידע מהשי"ת בכלל ובפרט.

ומביא שם בשם זקינו הבעל שם טוב הק' בבאור מאמר הכתוב (ד"ה א-א כח, ט) 'דע את אלקי אביו', ולכאורה מי הוא אשר בשמים ובארץ אשר יכול להשיג אפילו אפס קצהו ולדעת מהשי"ת, והרי עצמותו יתברך אינו יכול להשיג שום נברא בעולם, ולעולם לא יוכלו להשיגו יתברך, כי מה שאנחנו משיגים אותו הוא רק על ידי מעשיו ופעולותיו, וכמו כן מתוך הגלויים שהוא מגלה את עצמו על ידי הספירות הקדושות, ואם כן איך יתכן לומר 'דע את אלקי אביו', הלא לא יתכן לדעת אותו כלל.

"והגם - ממשיך ה'דגל' ואומר - ששמעתי ממורי פעם אחת כי 'דע' הוא לשון יחוד כמו: 'והאדם ידע את חוה', והיינו שלהיות דבוק בהשי"ת באהבה זהו ידע את אלקי אביו, הכוונה הוא לאהוב אותו! וזה יכול כל אחד לקיים על ידי אמונה, וכמוכא כמה פעמים בספרי קודש "האמונה הוא הדביקות!" כן מובא בשם הבעל שם טוב הק' (ראה תולדות, פ"ר כי תבוא) וכן בספח"ק 'נעום אלימלך' פרשת יתרו (ד"ה או יאמר וידבר) ועוד.

ובספח"ק 'פרי הארץ' (מכתב כ"ב) כתב גם כן, שהאמונה וצדיק באמונתו יתיה הכוונה להיות דבוק בהשי"ת! והשי"ת הרי הוא חי התיים, ונמצא כאשר האדם מתדבק אליו הוא חי, ואם חלילה הוא לא דבוק בו יתברך הוא נמצא בעלמא דפירודא, התיים אינם חיים, והאמונה נמשכת רק מהשי"ת בעצמו בלי שום אמצעים! - כל כך גדלה מעלת האמונה!

תכלית הידיעה

"אמנם - מסיים ה'דגל' ואומר - 'כעת שמעתי ממנו בקיצור כי תכלית הידיעה שידע שכל מאורעותיו בפרט וכל העולם בכלל, הכל נמצא יתברך, ודברי פי חכם חן', והוא הגאולה של האדם! והוא המצוה הראשונה המובא בוזהר הקדוש הנ"ל, לדעת אותו בכלל ובפרט, דהיינו לדעת שכל מה שנעשה בעולם בכלל ובפרט, הכל הוא ממנו יתברך.

וכן הרה"ק 'תולדות' מביא כמה פעמים בספריו ענין זה (ראה פורת יוסף, תרומה, בן פורת יוסף, מקץ ועוד), שכאשר יש לאדם ידיעה זו והוא מאמין בהשי"ת שמלוא כל הארץ כבודו ולא נעשה שום דבר ושום ענין

משיב דבר

מכתבים ממור
בעיני הזמן

פניני מכתבים לפסח

הג הפסח בגימטריא שם רבינו הק'. ועיין בס"י קל"ה שבאור
התג מרגישים את אור הצדיקים.

אני 'בורג' קטן מה'מכונה' של הבורא

הגלות היום הוא גלות פרטי, וכל אחד מונח במצורו. וכל צער
מיוחד של כל אחד מרמוז על צער מיוחד של גלות השכינה.

אני חי בימים אלו עם מחשבה שאני "שרייפאלע קטן" (בורג)
מהמכונה הגדולה של הבורא יתברך. ועל ידי היסורים הוא
משפש אותי מהחלודה שנדבק בי, כדי להעמידני על מקומי
הנכון. והכל בהשגחה פרטית מדויקת של כל עגמת נפש וכל
צער.

הבעש"ט הק' אומר, שכמו שקודם הבריאה נתהווה חלל פנוי,
ולשם נכנס קו מאורו יתברך שמו, וזה ממלא את כל העולמות
מאורו, כן אי אפשר לבוא שפע עד שנעשה מקודם צמצום וצער
ח"ו (בחי החלל הפנוי). ואם מקבלים באהבה, ומסכימים על
החלל הפנוי, בא אח"כ השפע. וזה סוד הפתגם (עי' אמרי פנחס
תורת האדם אות קס"ה) "נאך א שריפה ווערט מען מען רייך" [אחרי
שריפה מתעשרים].

ורבינו כותב בספר המדות (המתקת דין-ב ח) מי שבועט ביסורים
כאילו אומר לא-ל סור ממני. וכן העצה לקבל באהבה היא
לכפרת עוונות, ועי"ז יומתק הכל בעזה"ת, ויתהפך הכל לטובה.

ראיתי פעם באיזה ספר מדוע הסדר הוא "פסח מצה ומרור", הלא
מרירות השעבוד היתה קודם. והתירוץ, שהמרירות היא הכנה
נפלאה לישועה, אבל בעת המרירות אזי ה"אנכי" בועלם גדול
(כלומר שנתעלם מהאנכי), אבל בזמן הישועה, היינו
אחר פסח ומצה דייקא אז רואים שכל המרור היה גם כן ישועה
גמורה (לכן בליל הסדר הקפיד למנות את המרור לאחר פסח
ומצה), ותחזיקה עינינו בישועתנו בקרוב.

שהחיינו וקיימנו לזמן הזה

הפסח עבר עלינו בשמחה, ותודה לה' על כל פסח ופסח
שחוטפים בזה העולם. ואע"פ שאנו כמו שאנו, אבל סוף כל סוף
קיימנו המצוות היקרות התלויות בו באמונה, ונתכללנו בתג ה'
אשר נתלנו, ומה רב טוב הצפון בתג הקדוש הזה, שנזכה ונחיי
ונירש אותו, וזכור אני מהרה"צ ר' אברהם שטערניהארץ וצ"ל,
שבשנותיו האחרונות הרבה לדבר בכל תג מה"שהחיינו" של
התג, והפליג לדבר מהזכיר שזכה להיות עוד יום טוב בזה העולם.

אע"פ שאיני כדאי...

הגיעני אגרתך, ונהייתי מהדברי-תורה שבה, ותודה רבה על
התמיכה לעזר התג [הפסח] הבעל"ט.

כמובן שאני כעת טרוד באין פנאי וישוב הדעת להשיב כהלכה
לאנשי הנחל הנובע, ויהי רצון שנטהר את כלי גופנו לקבל
הארת התג הקדוש הבעל"ט. ואם שכל יום מאיר פרצוף של
ספירה עליונה והשוב השייך לזה היום כמובא בדבריו הק' (ליקרימ
סימן פ"ד), מכל-שכן בשבתות וימים טובים.

וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות - הגם שלא היו
ראויים, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא
(מכילתא בשלח פ"ג ובוהר שמות סד ע"ב ועוד), כן יאיר פניו
אלינו תמיד מעתה ועד עולם.

שנזכה להיות כלים מוכשרים

וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות, שנזכה להיות מוכשרים
לקבל את הטוב המאיר בכל יום כמובא בזהר הק' (נשא דף קכג)
"ולא תשכח יום דלית ביה טוב", (הובא בליקוטי מוה"ר סי' פד), ומכל-
שכן הטוב המאיר בהימים הטובים, ובפרט בתג הקדוש (פסח)
הבעל"ט ולברכה.

סיפורים ולקחיהם
מאת מור"ר שליט"א

נפשות
חסידיו

ניצוץ
אחד!

ניצוץ קודש ממאמרי
ומכתבי מורינו שליט"א

שיר
שעל כל
השירים

סיפור יציאת
מצרים הוא
סיפור הכולל
את כל
הבריאה כולה
בכל פרטיה
הקדוקיה
מומשי!

נ"ך על הסדר, ובהגיעו לפסוק בסוף 'איו"ב
(מב ט"ו) "ולא נמצא נשים וכו'" - ראיתי ברש"י:
'ומקרא זה דוגמת 'ויהי אנשים אשר היו
טמאים' (נמצא ט"ו) וכן הרבה, ונפלאות מה
ענין הפסוק באיוב לפסוק בבמדבר, דלכא
עוסקים בב' עניינים שונים.

ניגשתי איפוא להרבה ת"ח מובהקים והללו
נתחבטו רבות ליישב קשר הפסוקים, ואילו
רבי שמואל ע"ה, ענה לי על אתר: רש"י
נתקשה בלשון הפסוק, שלכאורה היה לו
לומר "ולא נמצאו נשים" - בלשון רבים,
וכתירוץ לזה אומר רש"י שזהו דרך המקרא
שלפעמים נוקט בלשון יחיד על קבוצת
אנשים וכמו שמצינו בחומש במדבר שנקט
הלשון 'ויהי אנשים' חלק 'ויהיו אנשים'.

מנהג ישראל לקרא 'שיר השירים' בימי
הפסח (עי' רמ"א סימן תצ ס"ט), ורש"י בפירושו
על שיר השירים מאריך לבאר תוכן השיר,
שמבטא עוצם החשק שגילה ה' לחשוקותו
- כנסת ישראל, בעת גאולתה. ושולמודים
זאת מרגישים בזה תענוג רוחני, טעם גן עדן.

בתקופה שהייתי קרוב לרבי שמואל שפירא
(שיום ההילולא שלו חל בשביעי ש"פ)
סיפרתי לו שלמדתי בפסח 'שיר השירים'
עם פירש"י, ונתפעל בהתרגשות עצומה,
שהכרתי ממנה שהתענוג הזה מוכר לו היטב.
מפורסם רבים עוצם קדושתו ועבודתו,
אולם את התמדתו ובקיאיותו במכמני התורה
הסתיר מאוד, וזכרני מימי חורפי שלמדתי

מעייבות החיים

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו ז"ע ועכ"א
שאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגליות
כ"ק אדמו"ר מטעממשדאר שליט"א

שיעור חומש
רע"ז

ימי חג הפסח הם פרשת הדרכים לדע בכירוד שהולכים אנו לקבל את התורה

הדרכים, כי בימי חג הפסח מתחילים לילך אל קבלת התורה, ובזה יודעים כבר את הדרך הברורה, וניצולים מכל כוחות הרע.

העיקר המורס מדבריו, כי ימי חג הפסח האלו, הינם פרשת הדרכים, אשר משם תצא תורה, שהולכים כבר לקראת קבלת התורה, לקבל תורה מסיני.

על פי דברים אלו אפשר להסביר מה שאומרים בהגדה של פסח, עם תחילת סיפור יציאת מצרים 'ברוך המקום ברוך הוא' ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא, ולכאורה היה שבח זה של 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא', יותר היה ראוי לאומרו בימי חג השבועות, ולא בימי חג הפסח, אשר עתה הוא הזמן המיוחד להודות ולהלל לספר בניסי יציאת מצרים, ועל מה ראו על ככה להזכיר את השבח של 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא'.

רק אפשר לומר בזה, בהקדים דברי המדרש שהביאו הספרים על הכתוב (תהלים קיד, א) 'הים ראה וינס' מה ראה הים וינס, ברייתא של רבי ישמעאל ראה^א, ונלאו ספרים וסופרים לבאר דברי המדרש בזה.

ויש להקדים בזה עוד את דברי הר"ן (פסחים כה: מדבריו פ"ד בד"ה מצה) אשר הקשה על דברי הכתוב (שמות יב, טז) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתממה וגם צדה לא עשו להם', ומשמעות הכתוב היא, שאם היו יכולים להתממה היו עושים להם מצות, ולכאורה תמיהה גדולה יש בדבר, שהיה זה יום ראשון של פסח, אשר הצטוו שלא לאכול חמץ, ואין זה יכלו להחמץ את בצקם אם היה שנות בידם.

וכתב הר"ן לתרץ, כי הרי אמרו חכמינו ז"ל (פסחים צו:) שפסח מצרים לא היה חימוצו נוהג רק יום אחד, וכמו שדרשו (פסחים צו:) את סמיכות הכתובים (שמות יג, א - ד) 'ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים בחודש האביב', על כן אם היה שנות ביד בני ישראל היו מחמצים את עיסותיהם על יום המחר, בו כבר לא הצטוו על איסור אכילת חמץ, ואם משום איסור בל יראה ובל ימצא, כתב הר"ן לחדש, שלא הצטוו בני ישראל בפסח מצרים על איסור בל יראה ובל ימצא.

הקשה בזה הצ"ח (פסחים קטז: בד"ה כל שלא), כי הדבר זר ומוזר לומר שלא הצטוו בני ישראל בפסח מצרים על בל יראה ובל ימצא, ובפרט שמצאנו בפרשת החודש, שהיה הציוויים שנאמרו לבני ישראל במצרים על פסח מצרים, ונאמר בה (שמות יב, יט) 'שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם', הרי שהצטוו אף באותה שנה באיסור בל יראה ובל ימצא, ואף לשלשון הכתוב הוא 'שבעת ימים', מכל מקום אף לענין איסור אכילה הזכיר הכתוב שבעת ימים וחכמינו ז"ל דרשוהו על פסח מצרים רק על יום ראשון, ואם כן יש לומר כך אף לענין איסור בל יראה ובל ימצא, שאף שפשטות הכתוב הוא שהיה האיסור על שבעת ימים, לא היה האיסור אלא על יום אחד, אך בוודאי שהאיסור היה בפועל גם בפסח מצרים.

עוד הוכיח בזה הצ"ח, מדברי המשנה (פסחים צה:) "מה בין פסח הראשון לשני הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית", ועוד שנינו (פסחים צו:) "מה בין פסח מצרים לפסח דורות,

בעמדנו בימי חג הפסח, עלינו לשבח להודות ולהלל להשם יתברך, על שזכינו לאלו הימים המרוממים, ליל מחיל אל חיל, לערוך את ליל הסדר הקדוש, ועתה הולכים אנו לקראת יום שביעי של פסח, לקראת קריעת ים סוף, ואחר כך הולכים עוד לקבלת התורה.

מוזבא (באר המים לנעילת החג ושמת תורה בד"ה בעת) על הרה"ק רבי צבי הירש מרימנאב ז"ע, שאמר מאמר נפלא בעת סילוק השולחן בשמחת תורה, על דברי הגמרא (סוטה כא): "את זו דרש רבי מנחם בר יוסי, כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג), תלה הכתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור, את המצוה בנר לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ואת התורה באור לומר לך מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם, ואומר (משלי ו, כב) 'בהתהלךך תנחה אותך וגו', 'בהתהלךך תנחה אותך' זה העולם הזה, 'בשכךך תשמור עליך' זו מיתה, 'והקיצות היא תשיחך' לעתיד לבא. משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הלסטיין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נזדמנה לו אבוקה של אור, ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הלסטיין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר, ניצל מחיה רעה ומן הלסטיין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים, ניצל מכולם, ואמר לפרש בזה, כי הנה אחר חודש אלוול ותשרי, בהם עברו ימים הקדושים כל כך, שקיימו בהם יריבו המצוות, וכמו שדרשו חכמינו ז"ל (ראש השנה יא:) על החודש שהוא תקיף במצוות, קיימו מצות תקיעת שופר בראש השנה, חמשת העיניים ביום הכיפורים, התשובה בעשרת ימי תשובה, מצות סוכה וארבעת המינים בחג הסוכות, ושאר ענייני החג, על כן אחר שעוברים ימים אלו, שוב אין לאדם מאין לשאוב חיות לנפשו רוחו ונשמתו, ובאלו הימים האיש הנלבב דומה לאותו המהלך באישון לילה ואפילה, והוא ירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הלסטיין, המורים על כוחות הסטרא אחרא, כוחות הקליפה והטומאה, שאין בידו מאין ליקח החיות לנפשו, על זה אמרו 'נזדמנה לו אבוקה של אור', היינו אור ימי ההנוגה, הבאים ומאירים ומשפיעים כבר על הימים שלפני כן, להיות האדם נשמר מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, והאריך בדבריו לבאר עניני הארת האור של חנוכה עד שחנכה הרגל מן השוק (שבת כא:), המורה על חלקי הטומאה המרומזים בעניני הרגל, אך עדיין מתירא מחיה רעה ומן הלסטיים ואין יודעים את הדרך הנכונה לילך בה, על זה אמרו 'כיון שעלה עמוד השחר', המורה על ימי הפורים, כדברי הגמרא (יומא כט.) שאמרו על אסתר שהיא אילת השחר, וכשמאיר אור ימי הפורים, אור המגילה, על ידי זה זוכים להישמר מן החיות רעות והלסטיים, שזו עניני ימי הפורים במחית עמלק, ואין עדיין אין יודעים את הדרך הנכונה לילך בה, על זה אמרו 'הגיע למפרש דרכים ניצל מכולם', היינו ימי הפסח, ליל הסדר ושביעי של פסח בקריעת ים סוף שמשם הולכים לקבלת התורה, זה הוא פרשת

א. יש לציין, כי הנה כידוע אין ידוע מי הוא שחיבר את ההגדה של פסח, אף שהוא דבר פלא שלא יודע דבר בזה, מה שנהוג לאמרו בקרב כל בית ישראל, עם כל זה אין יודעים מי הוא מחבר את ההגדה.

היו ששיערו, כי מחבר ההגדה של פסח הוא אליהו הנביא, שכן בתנא דבי אליהו נזכר פעמים רבות הלשון 'ברוך המקום ברוך הוא', שהוא לשון המורגל בפי אליהו הנביא וזכור לטוב, ועל כן שיערו על פי זה שאלוהי הנביא הוא שחיבר את ההגדה של פסח, על כן הוזכר בו לשון השבח 'ברוך המקום ברוך הוא'.

ב. הנה במדרשות מצאנו עוד שני עניינים שהזכירו על מה ראה הים וינס, כפי שהביאו זה הספרים הקדושים, האחד הוא 'ארונו של יוסף ראה', והשני הוא 'רכוש מצרים בידם ראה'.

חשבתי לרמז בזה, כי הנה אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה ה, ה) על הכתוב (שמות יד, כו) 'וישב הים לפנות בוקר לאיתנו', שדרשוהו אל תקרי לאיתנו אלא לתנא, היינו שהתנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיחזור לתנא הראשון אחר שנבקע הים. ולכאורה לא מצאנו רמז על תנאי בקיעת הים, אלא על חזרת הים. וחשבתי לרמז זה בתחילת התורה בדברי הכתוב (בראשית א, א) 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', אשר תיבת ברא' נוסטריקון שלושה דברים אלו שראה הים וינס מפניהם, ברייתא דרבי ישמעאל רכוש מצרים בידם אירנו של יוסף, וזה הוא הרמז על תנאי שהתנה הקדוש ברוך הוא עם הים מתחילת הבריאה שיבקע מפני בני ישראל.

השיעור חודש"י מתקיים מדי ליל שישי בשעה 10:30 המלווה מלכה מתקיים מדי מוצש"ק בשעה 9:00

בביהמ"ד דח' סוקולוב בני ברק

לשמיעת שיעורים בקול הלשון ישיר 073-3718539 ובקו השירותים 072-3181833

אכילת חמץ בפסח מצרים, כי חיוב זה היה רק ביום י"ד ובליל ט"ו, ואפילו באכילה כבר היה מותר להם, אם כן בוודאי שלא היה להם איסור לתקנו בצק עבור יום המחר, ובוזה יישוב הצל"ח את דברי הר"ן.

בהגדה של פסח בעלזא (עמ' ס') הובא בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע, כי הנה מתחילים באמירת ההגדה עם אמירת 'הא לחמא עניי', הנאמר בלשון ארמי, והובא בזה בשם הקדמונים, כי טעם אמירה זו בלשון ארמית, לפי שהיא לשון שאין מלאכי השרת מבינים בו (שבת יב.), ובכדי שלא יתקנאו בנו המלאכים, תיקנו לאמרו בלשון זו, שלא יבינו זה המלאכים.

ואמר בזה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע כמה טעמים על כך שיתקנאו המלאכים בבני ישראל בעניין אמירה זו, ובין הדרכים כתב לבאר על פי דברי הר"ן הנזכרים, אשר כתב כי לעולם אם היה ביד בני ישראל להתמהמה היו יכולים להחמיץ הבצק, כי לא היו מצווים על איסור החמץ הבצק ליום המחר.

והנה נמצא לפי זה, כי מה שבני ישראל הצטוו בפועל בפסח מצרים לא היה אלא על היום הראשון, ואילו בני ישראל מצד עצמם הם שהמשיכו לקיים מצוה זו בלא שהצטוו. נמצא, כי מה שאנו נצטווים לקיים מצות ביעור חמץ שבועה ימים, הוא נסיבת מה שבני ישראל מצד עצמם שלא על ידי שנצטוו בתחילה המשיכו לקיים ביעור חמץ ואכילת מצה אף אחר זמן הציווי, כך שמדי היום היא מצוה שהתחדשה על ידינו, ואינה מצוה שהתחדשה על ידי הבורא יתברך, אלא בני ישראל על ידי מעשיהם המשיכו על עצמם מצות ביעור חמץ ואכילת מצה שבועה ימים, כי מצד עצמם היו יכולים להחמיץ עיסתם, וכנזכר.

על פי זה כתב לבאר, כי מאחר ומצות אכילת מצה שבועה ימים היא מצוה שהתחדשה על ידי בני ישראל, נמצא כי מצוה זו אינה מצד הבורא יתברך ככל תרי"ג המצוות, אלא היא מצוה שכל כולה התחדשה על ידי בני ישראל.

מעתה, כאשר המלאכים טענו וקטרגו על נתינת התורה לישראל, כדברי חכמינו ז"ל (שבת פח:) שביקשו ואמרו תנה הודך על השמים, שיתיר את התורה ביד המלאכים, ולא יתנה ביד ישראל, הרי שמצוה זו, של אכילת מצה שבועה הימים, היא מצוה שלא היה שייך ליתנה ביד המלאכים, כי מצוה זו התחדשה על ידי בני ישראל, ומאחר שאין יכולים להפריד ולהבדיל בין מצוות התורה, על כן מן ההכרח היה ליתן את התורה לישראל, כי יש מצוה אחת בתרי"ג המצוות, שאין המלאכים יכולים לקיימה, ובוזה נמצא כי על ידי מצוה מצה איבדו המלאכים את טענתם אשר טענו תנה הודך על השמים, כי על ידי שבני ישראל המשיכו על עצמם מצות אכילת מצה כל שבועה, על ידי זה בטלה טענת המלאכים, שאין יכולים עוד ליתן את התורה למלאכים, רק לבני ישראל.

בזה ביאר, כי לכן תיקנו לומר בתחילת ההגדה של פסח 'הא לחמא עניי', כי בסיבת הדבר שאכלו בני ישראל את המצות בצאתם מצרים, וזינו לכל התורה כולה שתהיה לדינו ולא ינתנו למלאכים, ועל כן אומרים דבר זה בלשון ארמי, שלא לבייש את המלאכים, אשר על ידי קיום מצוה זו נסתרה טענתם ליתן התורה למלאכים.

עוד יש להוסיף לכל זה, מה ששמעתי מהרה"ק רבי אליעזר זוסיא **מסקולען ז"ע** כאשר שבת בנתינה על פרשת בשלה, ובמבוא מנוחה נשא מדברותיו ואמר, כי הנה מובא במדרש (שמות רבה כא.) על הכתוב (שמות יד, טז) 'ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו', אריכות הדין ודברים בין הים למשה רבינו שלא רצה הים להיבקע, ובין הדברים אמרו: 'אמר לו הים, מפניך אני נקרע, אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי, ואת נבראת בשישי. כיון שמע משה כן, הלך ואמר להקדוש ברוך הוא, אין הים רוצה להיקרע. מה עשה הקדוש ברוך הוא, נתן ימינו על ימינו של משה, שנאמר (ישעיה סג, יב) 'מולין לימין משה' וגו', מיד ראה להקדוש ברוך הוא וברכו, שנאמר (תהלים קיד, א) 'הים ראה וינס', מה ראה, אלא שראה להקדוש ברוך הוא שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מייד, ולכאורה תמוה, שהרי הים בא בטענתו היה, כי הוא גדול ממשה רבינו, ואם כן מה השבת טענה הייתה בכך שנתן הקדוש ברוך הוא ימינו על ימינו של משה, עד כי נקבע הים בזה.

רק ביאר הדברים, כי כוונת טענה זו הייתה, על שבני ישראל עתידים לקבל את התורה, ועתה הולכים הם בני ישראל לקבל את התורה, ובוזה מצאנו שהתורה נקראת ימינו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לג, ב) 'מימינו אש דת למו', ואמרו חכמינו ז"ל (ברכות סב.) שנינתה התורה מימינו של הקדוש ברוך הוא, נמצא כי דברי המדרש 'נתן ימינו על ימינו של משה', הכוונה על נתינת התורה שניתנה מימינו של הקדוש ברוך

פסח מצרים מקחו מבעשור, וטעון הזאה באגודת אזוב ועל המשקוף ועל שתי המזוזות, ונאכל בחפזון בלילה אחד, ופסח דורות נוהג כל שבעה, ולכאורה אם נאמר שמצרים לא נאסר באיסור כל יראה ובל ימצא, אם כן היה לתנא להשמיענו גם כן חילוק זה שהזכיר תחילה כחילוק שבין פסח הראשון לפסח השני, אלא יש להוכיח בזה, כי אין חילוק בין פסח מצרים לפסח דורות לעניין איסור כל יראה ובל ימצא.

לאור כל זה כתב הצל"ח לבאר את כוונת הר"ן שהיו מותרים להחמיץ את העיסה על יום המחר, בהקדמו לחדש בדברי הכתוב (שמות יג, ד - ה) 'היום אתם יצאים בחדש האביב והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה, ופירש רש"י: "את העבדה הזאת, של פסח", כי הנה יש להתבונן מתי אמר כן משה רבינו לבני ישראל, כי הנה מלשון אמרו 'את העבדה הזאת', בלשון זה המורה על אחד המראה באצבע על הדבר (שמות רבה כג, טו), יש להוכיח כי הדברים נאמרו בשעה שהיה קרבן פסח מונח לפניהם, שעל כן אמר כי יעבדו את 'העבדה הזאת', היינו עובדי זו על הקרבן פסח המונח לפניהם, והנה אי אפשר לומר שדבריו נאמרו בליל ט"ו, שהרי בזה הלילה הצטוו בני ישראל 'אתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר' (שמות יב, כב), ואם כן לא יכול היה לדבר כן אל כל ישראל, ובתחילת הדברים נאמר (שמות יג, א) 'ויאמר משה אל העם, אם כן הברח שלא נאמרו הדברים בליל ט"ו, אלא על כרחנו לומר כי הכוונה על ערב הפסח, בו עשו את עבודת שחיטת הפסח או זריקת דמו או שאר ענייני עבודתו, ועל זה הייתה כוונתו 'את העבדה הזאת', היינו מה שהיו עוסקים בחלקי הקרבתו.

דא עקא, שהרי הכתוב אומר 'היום אתם יוצאים', ולכאורה אם הכוונה על יום י"ד, עת שחיטת הפסח והקרבתו, איך ייתכן לומר על זה היום 'היום אתם יוצאים', והרי אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות ט.) כי כולי עלמא מודים שלא נאולו רק בלילה, כדברי הכתוב (דברים טז, ט) 'כי בחדש האביב הוציאך ה' ממצרים לילה', והיינו על אף ששיצאתם ממצרים בפועל לא הייתה רק ביום, כדברי הכתוב (שמות יב, יז) 'בעצם היום', מכל מקום נתינת הרשות מצד פרעה לצאת בני ישראל מארצו כבר הייתה בלילה, ורק משה רבינו אמר לו שאינם בורחים ממצרים כעבדים, אלא יוצאים בעצם היום, ואם כן איך ייתכן לפרשו על ערב הפסח.

רק ביאר בזה, כי הנה מצאנו במשנה (חולין פג.) 'יום אחד' האמור באותו ואת בני ישראל, היום הולך אחר הלילה. את זו דרש רבי שמעון בן זומא, נאמר במעשה בראשית (בראשית א, ה) 'יום אחד', ונאמר באותו ואת בנו 'יום אחד', מה 'יום אחד' האמור במעשה בראשית, היום הולך אחר הלילה, אף 'יום אחד' האמור באותו ואת בנו, היום הולך אחר הלילה, ולכאורה תמוה, שהרי כלל הוא בכל התורה כולה שהיום הולך אחר הלילה, ולפי שדרשו מקרא דברייתא העולם כמבואר בדברי הגמרא (ברכות ב.) ואם כן מדוע על דין אותו ואת בנו הוצרכו ללימוד בפני עצמו.

וכבר עמדו בזה בדברי הגמרא (חולין פג.), אשר ביארו הצורך לדרשה מיוחדת לדין אותו ואת בנו, לפי שדן זה לא נאמר אלא בקדשים, ובוזה קא סליק אדעתך, כי מאחר ובקדשים הלילה הולך אחר היום, היה צד לומר שאף לדין אותו ואת בנו הלילה הולך אחר היום, לכן הוצרכו ללימוד מיוחד שאין הלילה הולך אחר היום, אלא היום הולך אחר הלילה ככלל דיני התורה.

נמצא לפי זה, כי לגבי הקרבת קרבן פסח שהוא קדשים, הלילה הולך אחר היום, ואם כן לגבי הקרבת הפסח, יש להחשיב את ליל ט"ו שהוא הולך אחר יום י"ד, ועל כן ביום י"ד שייך כבר לומר 'היום אתם יוצאים', כי אכן יציאתם הוא בזה היום, יום י"ד, לפי שעל ידי שהקריבו את הפסח ביום י"ד, נחשב ליל ט"ו כחמשך יום י"ד, ושפיר שייך לומר על ערב חג הפסח, 'היום אתם יוצאים בחדש האביב'.

לפי זה ביאר הפלא ופלא, כי מה שדרשו חכמינו ז"ל (פסחים צז.) כי פסח מצרים לא היה חיימוצו נוהג אלא יום אחד מסמיכות הכתובים 'ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים בחדש האביב', אם כן אף בזה אמרו 'היום' לא קאי על יום ט"ו ההולך אחר ליל ט"ו, אלא הכוונה בזה הכתוב הוא על ליל ט"ו ההולך אחר יום י"ד, כי מאחר שהקריבו בו את הפסח הרי שהלילה הולך אחר היום, ולכן איסור אכילת חמץ בפסח מצרים לא היה נוהג רק ביום י"ד ובליל ט"ו אחריו, שעל זה הוא כוונת הכתוב באמרו 'היום אתם יוצאים'.

ממילא מובן היטב דברי הר"ן, כי אכן אם היה שהות ביד ישראל להתמהמה, היו מחמיצים עיסותיהם, כי כבר לא היו בכלל חובת איסור

ג. תחילה ביאר בזה (שם עמ' נט) על פי מה שכתב רש"י (שמות טו, לה) כי בני ישראל טעמו במצה שאכלו טעם מן, אשר המן הוא מאכל המלאכים (ויזמא עה), ובוזה נמצא כי על ידי שבני ישראל אכלו את המצות בצאתם ממצרים, יתעוררו המלאכים לקנא על שכני ישראל אכלו את לחמם, על כן אומרים זה בלשון ארמית, שלא יבינו המלאכים שכני ישראל אכלו את המן.

מטבע של ממש, כי הילד אינו מבין תשלום שכר מה הוא רק על ידי מעות של ממש.

הנמשל מובן אף הוא, כי בעצם מה שהבטיח לנו השם יתברך 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', הרי מה לנו רכוש גדול יותר מן התורה, כדברי המדרש (שמות רבה ל, א) התורה יש בה כסף יש בה זהב יש בה שדות וכרמים יש בה הכל, ואם כן מה הוצרכו בני ישראל לקבל רכוש גדול יותר מהתורה אשר הובטחה להם, ואשר בני דרך הטוב, אל הרי סיני ולקבלה. אכן האמת יורה דרכו, כי השגת העשירות והרכוש הגדול שבתורה, זה צריכים תחילה לטעום את טעמה הערב, כי כל עוד שלא טעמו כי טועמיה חיים זכו, עדיין אין מרגישים זה, כמו שכתב האור החיים הקדוש על הכתוב (דברים כו, יא) 'ושמחת בכל הטוב', כי אין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), והכוונה היא על חובת שמחת האדם בדברי התורה וכלשוננו: "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריכות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יהיה שור בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה", ועל כן צריכים תחילה להכיר וליותר בטוב התורה, ובלא זה אין מכירים בגודל העשירות שיש במתן תורה.

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע היה אומר (הגדה של פסח בעלזא עמ' ר"ט), טעם מה שתיקנו לומר אחר סיום עריכת הסדר הפיוט 'אחד מי יודע' בו אומרים כל אשר לנו, א-ל אחד בשמים, שני לוחות הברית, שלשה אבות, ארבע אמהות, חמשה חומשי תורה, ששה סדרי משנה, יום השבת קודש, וכן שאר הדברים, ולכאורה אין הבנה מה בין עניינים אלו לעמוד על רוב עשירותו.

רק ביאר בזה, על פי מאמר העולם כי גביר גדול אינו אוהב לספר לכל הבאים אצלו על רווחתו, עד שאומרים בצחות, כי גביר אינו אלא ילד קטן שהוא בוכה ושמח, כי תמיד מתאונן הוא באזני מכריז כי אין לו מאומה, אכן מתי נודע לכל סובביו גודל עשירותו, זה הוא אחר שנכנס יין יצא סוד, אז כשאנו בשלימות הדעת, מתחיל הוא לללות את רוב עשרו, כי יש לו נכסים כאן, וחשבונות בנק במקום זה, ובזה יכולים לעמוד על רוב עשירותו.

כך גם אנחנו בני ישראל, הננו בעצם גבירים גדולים, הרי יש לנו אב גדול אבינו אב הרחמן, אשר כדברי הכתוב (חג' ב, ה) 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה', אב עשיר יש לנו', כך גם יש לנו זכות אבות וזכות אמהות, יש לנו את התורה הקדושה, חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה, יש לנו את השבת קודש, אשר כל זה רכוש גדול הוא עבורינו, ואין מגלים אנו על הדבר בכל ימות השנה, אכן לבלי התקדש החג, אחר ששותים את ארבעת הכוסות, בזה נכנס יין יצא סוד, ובזה מגלים אנו את רום המעלות אשר זכינו להם, ולכן תיקנו לומר אז את הפיוט 'אחד מי יודע'.

בזה ביאר הגאון המגיד מדובנא זצ"ל כוונת דברי חכמינו ז"ל שסיבת הבקשה שבקש הקדוש ברוך הוא ממשל רבינו שישאלו בני ישראל כלים משכניהם, היה בכדי שלא יאמר אותו צדיק שלא קים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כי בוודאי שהכוונה הייתה על התורה הקדושה, שהיא באמת רכוש גדול, אמנם יבוא אברהם אבינו ויאמר, כי בני ישראל במצותם, לסיבת עומק השתעבדותם, לא יבינו את עומק המתנה בנתינת התורה להם, ולכן יאמר אברהם אבינו 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קים בהם', היינו בהם עצמם, לפי מידת הכרת שכלם והשתגם, ועל כן הוצרכו ליתן כל כסף וכלי זהב.

על פי זה אפשר לבאר מה שתיקנו לומר בתחילת סיפור יציאת מצרים הנוסח 'ברוך המקום ברוך הוא שנתן תורה לישראל ברוך הוא', הרי יודעים אנו כבר מה הוא הרכוש הגדול האמיתי, בניס ובני בני העוסקים בתורה ובמצוות, וכמו שהיה דרכו של הרה"ק **רבי הלל מקאלמייא זי"ע**, שהיה מפאר את שולחן ליל הסדר בחיבורי המרובים, שהם היו בעיניו הרכוש הגדול האמיתי, ולכן מקדימים אנו ואומרים, כי אנו כבר לבשר בקרבנו, ומבינים אנו כי עלינו לשבח ולהודות על שכן שקבלנו את התורה, שהיא הרכוש גדול שהבטיחנו השם יתברך, כי כבר השכלנו הבין שלא הכסף והזהב הוא הרכוש הגדול שהובטח לנו.

בכל אלו הדברים נבוא להשיג עומק המשמעות אשר ימי חג הפסח הינם עניין פרשת הדרכים, אשר כדברי הרה"ק **רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע** יודעים על ידי חג הפסח את הדרך נלך בה, היינו להשיג את הדרך לילך אל קבלת התורה, שהוא עניין פרשת דרכים זו, שאנו יודעים בביור כי אנו נקבל את התורה, ולא יוכלו המלאכים לטלה מאתנו, כי בסיבת מצות מצה שחידשו בני ישראל, לא יוכלו המלאכים לטעון על כך שיתנו להם את התורה.

הוא, ובזה תכף ברח הים ונבקע, כי הרי אף שהים גדול הוא ממש רבינו שהים נברא ביום השלישי, מכל מקום הרי התורה קדמה לעולם (בראשית רבה ג, ב), ובזה שבני ישראל מקבלים את התורה, נמצא כי זכות בני ישראל קודמת היא לפני הים, אשר אכן תכף ראה וינס.

על פי כל אלו הדברים נבוא לבאר את דברי המדרש הנזכרים, **מה ראה הים וינס ברייתא של רבי ישמעאל ראה**, כי הנה כאמור, בקיעת הים נעשתה על ידי שבני ישראל הלכו לקבל את התורה, ובזכות התורה שקדמה לעולם נבקע הים, אכן בזה היה מקום לים להשיב ולטעון, כי מי יאמר אשר אכן יקבלו בני ישראל את התורה, שמא תתקבל טענת המלאכים אשר טענו תנה הוודך על השמים, ולא תיתן התורה לישראל, ובזה נמצא כי אין כל עדיפות לבני ישראל על פני הים, ואין הים אמור להיבקע מפניהם.

אכן על זה היה ההכרח לצד שבני ישראל יצאו ממצרים ולא החמיצו עיסותיהם, וכדברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע הנזכרים, שעל ידי זה נעשתה מצוה חדשה שלא לאכול חמץ ולאכול מצה כל שבעת הימים, שמוצו זו מופקעת הייתה מלהינתן ביד המלאכים, ובזה מאחר וכל התורה כולה כאחד היא, ולא היה ביכולת ליתן כל התורה חסר מצוה זו למלאכים, בזה איבדו המלאכים את טענתם, ועל כן על ידי שראה הים ברייתא של רבי ישמעאל בה נאמר הכלל 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', אשר בזה מובאר כי אין ביכולת להוציא מצות מצה מכלל תרי"ג המצוות, אלא אם אי אפשר ליתן מצוה זו למלאכים, שוב ללמד על הכלל כולו יצא, שאין המלאכים יכולים לקבל את התורה, אם כן שוב יש הכרח שלא תתקבל טענת המלאכים, ובזה ראה הים וינס, כי אכן בני ישראל בהכרח יקבלו את התורה, ולכן מוכרח הוא להיבקע מפניהם.

על כן מתחילים באמירת ההגדה 'הא לחמא עניא' אשר מורה על כך שבסיבת אכילה זו זכינו לנפשינו בהשגת התורה, כדברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, ועל זה ממששים ואומרים 'ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא', כי שבח גדול הוא להזכירו כאן, כי על ידי זה זכינו שנתן הקדוש ברוך הוא תורתו 'לעמו ישראל', ולא התקבלה טענת המלאכים.

בני ישראל לבלי הסדר מכירים כי הרכוש הגדול האמיתי הוא התורה הקדושה

עוד אפשר לבאר מה שמזכירים שבה זה של 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא' בתחילת אמירת ההגדה, על אף שאין שבה זה עוסק ביציאת בני ישראל ממצרים.

בהקדים **דברי הגאון המגיד מדובנא זצ"ל** (הגדה של פסח ברית אבות, אמת ליעקב ד"ה ואחרי כן) על דברי הכתוב (שמות ב, א) 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב', ודרשו חכמינו ז"ל (ברכות ט) אין נא אלא לשון בקשה, שלא יאמר אותו צדיק 'ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה' (בראשית טו, יג) קים בהם, 'ואחר כן יצאו ברכוש גדול' לא קים בהם, שיהיה שאלו יטען כן אברהם אבינו. ויש לתמוה, שהרי מי לנו גדול מאברהם אבינו ראש המאמינים, שלא ירהר אחר דברי הקדוש ברוך הוא, ומה יש לחוש שמא יבוא ויטען כביכול לפני השם יתברך על שלא קיים את ההבטחה שאחרי כן יצאו ברכוש גדול. ועוד תמוה, שהרי הקדוש ברוך הוא מצד עצמו נאמן הוא לקיים את הבטחתו, וכי רק בכדי שלא יאמר אותו צדיק שלא קיים את הבטחתו, על כן יש לו להקדוש ברוך הוא לקיים את הבטחתו, אתמהא.

רק ביאר בזה כדרכו על פי משל לאדם המבקש מחבירו שישלח אליו את בנו הילד, על מנת לעשות לו איזה מלאכה אשר היא לפי השגת הילד תמורת תשלום שכר נאה, ואכן הילד הגיע ועשה את עבודתו בשלימות, ואחר כך כאשר הגיע העת לשלם על פועלו, הוציא הילד מכיסו צ'ק ונתן אל הילד. הילד שאל ידע ענייניו של הצ'ק הביט אליו בתמוה, כי תשלום הוא זה. הסביר לו הילד, כי מדובר במחיר השוה כסף, וכן עליו לילך אל הבנק ולהוציא עם הצ'ק את הסכום הרשום בו. אכן הילד הלך אל אביו בטרוניא, כי אינו רואה בזה את הכסף שהובטח לו תמורת עבודתו, ואביו החיש עצמו לבוא לפני חבירו, כשהוא אומר לו, כי ככל הילד היה עושה את העבודה, ולא בנו, היה בידו האפשרות לתת את הצ'ק כי אכן הצ'ק שוה כסף והדבר ידוע לכל אחד ואחד, אמנם מאחר והעבודה נעשתה על ידי בנו הילד, אשר אינו מבין בדעו ובשכלו מה פשרו של צ'ק, על כן אין בידו ברירה אחת אלא ליתן לילד

ד. שגור בפי העולם בדרך צחות, אשר פעם באו לבקש נדבה מגביר אחד, אמנם הלה התקמץ ולא נתן כפי יכולתו. אמרו לו מבקשי הצדקה, כי עתה היו אצל בנו, אשר הפליג ליתן יותר ממנו. השיב הגביר ואמר, נו פשיטא, הרי הוא יש לו אב עשיר, על כן יכול הוא ליתן כפי שיחפצו...

יישוב הסתירה בדברי רש"י אם שירת הים נאמרה ביום השמיני או ביום השביעי

ההוספה לדברי הצ"ח הנזכרים שהבאנו לבאר את דברי הר"ן, כשדבריו כוונת הכתוב 'היום אתם יוצאים' הוא על יום י"ד בניסן שליל ט"ו הולך אחרי, משום שבדקדוק הלילה הולך אחר היום, יש להביא את המשך דברי הצ"ח, אשר כתב לבאר בזה סתירה בדברי רש"י.

הנה כתב רש"י (שמות יד, ה): "וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי", הרי שאמירת השירה היה ביום השביעי לצאת בני ישראל ממצרים, ואילו במקום אחר כתב רש"י (במדבר טז, מא) על מצות ציצית: "ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים", ולכאורה הרי סתירה מפורשת לפנינו, האם נאמרה שירת הים ביום השביעי לצאת בני ישראל ממצרים, או ביום השמיני, וכבר עמד על זה המזרחי (במדבר לט, כא).

וכפשוטו התירוץ בזה הוא, כי מדרשים חלוקים הם, ובמקום אחד העתיק רש"י דעת המדרש כי ביום השביעי לצאת בני ישראל נקרא להם הים, ובמקום אחר העתיק רש"י דעת המדרש האחד כי רק ביום השמיני לצאת בני ישראל ממצרים נקרא להם הים.

אכן הצ"ח כתב ליישב לפי דרכו, כי בוודאי הכל מודים ששירת הים נאמרה ביום השביעי לצאת בני ישראל ממצרים, אכן מה שכתב רש"י לבאר ענין שמונת חוטי הציצית משום שמונת הימים, הכוונה מיום ערב חג הפסח, אשר כאמור בזה היום הוא 'היום אתם יוצאים' בחדש האביב, ולכן מיום י"ד בניסן, אכן עברו שמונה ימים עד לשירת הים שנאמרה ביום כ"א ניסן.

ליל יציאת מצרים וליל קריעת ים סוף נחשבים כימים ולא כלילות

באופן אחר אפשר ליישב סתירת דברי רש"י באופן נפלא, על פי דברי הבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ב' אות א') שכתב לבאר דברי המדרש (שמות רבה טו, יג) על הכתוב (שמות יב, ב) 'והחדש הזה לכם ראש חדשים: לקיים מה שנאמר (משלי ט, טו) 'בי מלכים ימלוכו', ואינו מובן השייכות לזה.

רק כתב לבאר, בהקדמי דברי הר"ק רבי יואל בעל שם זי"ע שכתב לבאר דברי המדרש על הכתוב (תהלים קלט, יא) 'ואמר אך חשך יושני ולילה אור בעדני', הפסוק הזה מדבר ביאשיהו המלך, כשמצא הפסוק (דברים כה, ח) 'ולך ה' אותך ואת מלךך', אמר שמא חס ושלום 'חשך יושני' שתפסוק המלכות ממני, חזר ואמר 'ולילה אור בעדני', מי שהאיר להם לישראל במצרים ועל הים הוא יאיר מלכותי, וכי מה שייכות הוא הלילה, הוא יאיר מלכותי, ואני רואה בן בני תופסק המלכות בימיו, עד כאן.

והנה כל דברי המדרש דברי תימה הם, א' וכי חשוד הקדוש ברוך הוא לעשות דין בלא דיין, הרי יאשיהו מלך צדיק היה, ולמה זה חשש שמא בו תפסק המלוכה. ב' מהו חשך ואמר 'ולילה אור בעדני' מי שהאיר להם לישראל במצרים ועל הים הוא יאיר מלכותי, וכי מה שייכות הוא הארה שהאיר השם יתברך במצרים ועל הים, לבין הארכת מלכותו. ג' גם אינו מובן, מהו שמתחילה לא ראה איך המלכות נפסקת בימי בן בנו, ואחר שאמר כל זה, אמר כי הוא רואה איך המלכות נפסקת אצל בן בנו.

וביאר בכל זה, על פי דברי המדרש (פסיקתא רבתי פסיקא ט"ו) שמלכות בני ישראל נמשלה לירח, כדברי הכתוב (תהלים פט, לח) 'כירח יכון עולמם, מה הירח עולה עד ט"ו יום ולאחר מכן הוא יורד ט"ו יום, אף בני ישראל כן, כי מאברהם אבינו עד שלמה המלך יש ט"ו דורות, ומרחבעם עד צדקיהו יש ט"ו דורות, וזה הוא ענין שנמשלו בני ישראל אל הירח. והקשה הימה תואר (שמות רבה טו, כז), כי הגם אומנם שישנם ט"ו דורות מרחבעם עד צדקיהו, אך היו במהלך ט"ו דורות אלו י"ז מלכים, כי היו שני אחים שהמשיכו במלוכה אחר מות אחיהם, ואם כן אין הדמיון עולה יפה.

והביא מספר ברכת שמואל (פרשת בא) שכתב לתרץ, כי הדמיון של בני ישראל לירח, אינו לכל חודש, אלא לירח בחודש ניסן, אשר בזה היום יש במחציתו השנית י"ז ימים, לפי שליל הסדר וליל שביעי של פסח, היה בהם בחינת לילה כיום יאיר כמבואר בזוהר הקדוש (ח"ב לה), נמצא כי אלו הלילות נחשבים גם כן לימים, ובהו הדמיון עולה יפה, כי אכן י"ז מלכים היו כנגד י"ז הימים שבימי חודש ניסן במחציתו השנית.

בזה ביאר הר"ק רבי יואל בעל שם זי"ע את דברי המדרש, שיאשיהו המלך ראה כי הוא דור ט"ו לרחבעם, ובהו הבין כי מאחר ומלכות בני ישראל נמשלה לירח, אם כן הפסקת המלוכה אמורה להיות בן, אכן על זה אמר כי מי שהאיר להם לישראל במצרים ועל הים הוא יאיר את מלכותו, כי על ידי הארה זו בליל יציאת מצרים ובליל קריעת ים סוף, שוב היו בחודש ניסן י"ז ימים במחציתו השנית, ועל כן לפי חשבונו תפסוק מלכותו עוד שני דורות שהוא אצל צדקיהו בן בנו, אשר אז אכן שרתה החושך, כמבואר (מלכים ב, כה, ז) שניקרו כשדיים את שני עיניו של צדקיהו, ולכן אחר זה אמר כי הוא רואה איך המלכות נפסקת אצל בן בנו.

לפי אלו הדברים ביאר הר"ק הבני יששכר זי"ע להפליא את דברי המדרש הנזכר, 'והחדש הזה לכם לקיים מה שנאמר בי מלכים ימלוכו', היינו שמה שאמרו כי מלכות בני ישראל נמשלה לירח, הוא על חודש ניסן, אשר דוגמת החודש הזה יהיה מלכות בני ישראל, כי במחציתו השנית יהיו בה י"ז מלכים, דוגמת י"ז הימים שבחודש ניסן במחציתו השנית. וכוונת דברי המדרש, לפי שדייקו את לשון הכתוב 'והחדש הזה לכם', מה שאמר 'זהו', די היה לו לומר 'חדש זה לכם', רק לזה אמרו הדברים הנ"ל, כי תיבת ה"ה בגימטריא י"ז, והינו שרמזה כאן התורה על י"ז הימים שבמחציתו השנית של החודש, אשר כנגדו יהיו י"ז מלכים מרחבעם עד צדקיהו. והוסיף לרמז בזה עוד, כי תיבת ל"ב"ם אותיות מל"ך, והינו להורות על מספר המלכים שיהיו לבני ישראל.

עוד העיר הר"ק הבני יששכר זי"ע, כי הנה היה מקום לדחות, כי אין להחשיב ימים אלו של ליל יציאת מצרים וליל קריעת ים סוף לימים, הואיל לכל יום לילו עמו, ואילו אלו הימים אך יום היה בהם ולא היה בהם וילה. אמנם אין בזה ולא כלום, כי עניינה של המלכות הוא ענין הנוגע רק לימים, וכמו שבכל מקום שהזכירה התורה ענין המלכות הזכירה בו ימים, כמו שנאמר (דברים יז, ט) 'למען יאריך ימים על ממלכתו', וכן נאמר (דברים יז, ט) 'והייתה עמו וקרא בה כל ימי חייו', ולא נזכר אצל המלכות ענין הלילה.

בזה הוסיף לדקדק בלשון הכתוב 'בי מלכים ימלוכו', כי ב"י הוא מספר י"ב שעות, והינו להורות כי הוא על פי חישוב י"ב שעות בלבד ליום, והינו על הוספת שני הלילות שהיו נחשבים כימים בהם לא היו רק י"ב שעות, יום בלא לילה.

לפי אלו הדברים מיושב להפליא הסתירה בדברי רש"י, כי אכן שירת הים הייתה ביום השביעי לצאת בני ישראל ממצרים, אמנם מאחר וליל יציאת מצרים האיר כיום והיה נחשב כיום, על כן כתב רש"י במקום אחר, שהיה זה ביום השמיני לצאת בני ישראל ממצרים, כי בזה החשיבו גם כן את הלילה של יציאת מצרים, שהרי הוא נחשב כיום, ולכן אלו ואלו דברי אלקים חיים העולים בקנה אחד.

אפיקומן נאכל על השובע – הגאולה העתידה צריכה להיות על השובע

אמר הר"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע (נר ישראל ח"ג עמ' ל"ג – ל"ד), כי חו"ז הר"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בנו של הר"ק רבי ישראל מוויז'ניץ אמר, כי הוא מחכה לראות משיח, ושהיה זה בדור שכולו חייב, שהרי אמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין כח, א) שיבא המשיח או בדור שכולו חייב או בדור שכולו זכאי.

ואמר לבאר בזה בשם אחיו הר"ק רבי מנחם נחום משטעפענשט זי"ע, כי הנה כשהשם יתברך עוזר לאדם ומשפיע לו רוב טובה, יש לו בריאות איתנה ותענוג ונחת מצאצאיו בהרחבת הפרנסה, הרי כששואלים אותו על מצבו, הוא משיב ואומר, ברוך ה', חסדיים ורחמים, היינו שהוא מרגיש את עצמו כביכול אינו הוא ראוי להשפעת חסדיים אלו, אלא השם יתברך הוא המשפיע לו רוב טובה, הרי הוא פונה ואומר כלפי מעלה, וכי על מה ולמה מגיע לו כדבר הזה, וכביכול מרגיש הוא בעצמו שהוא זכאי ואינו ראוי להיעש כל כך. על כן אמר הר"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי חפץ הוא לראות את המשיח מגיע בדור שכולו חייב, היינו שיושפע לבני ישראל רוב טובה, שליל ישראל ירגישו חייבים כלפי השם יתברך, בהשפעת רוב טובה וברכה להם.

על זה אמרתי להוסיף ולבאר מה שאמרו חכמינו ז"ל (פסחים קטז, ורשב"ם שם ב"ה ב"ה) כי האפיקומן יש לאכול על השובע, בהקדים דברי החתם סופר (דרשות, דרוש לו' א' תקנ"ט ב"ה כתיב גלתה) כי מה שחוצים את המצה

בזה יש לומר כי לכן האפיקומן נאכל על השובע, היינו שהגאולה העתידה המרוכזת באכילת האפיקומן שהוא החלק הגדול הצפון, יש לה להיות נאכלת על השובע, היינו שהיה רוב שפע לבני ישראל, שהיה הדור כולו חייב, כדברי הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפענשט זי"ע.

השם יתברך יעזרנו לחוש ולגאלנו, ויתקיים בנו דברי הכתוב (מכ"ה ז, טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', ונזכה בקרוב כי תחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, מתוך רחמים גדולים, אמן כן יהי רצון.

שביעי של פסח

להם, כי כך קרע השם יתברך את ים סוף לפני בני ישראל, וכל זה נעשה מכח קריעת ים סוף, אשר כח זה מתעורר בכל שנה ושנה.

כה כתב **האהוב ישראל** (פרשת בחוקותי ב"ה ופלו) לפרש את הכתוב (ויקרא כו, ח) 'ונפלו אויביכם לפניכם לחרב', ולכאורה מה חילוק הוא כיצד יפלו האויבים לפנינו, אם בחרב או באופן אחר. רק ביאר כוונת הכתוב, 'ונפלו אויביכם לפניכם', שייפלו האויבים לפנינו, ועל ידי זה 'לחרב', יהיה לנו כח החרב לעורר דבר זה בכל פעם ופעם כאשר יהיה צורך להרוג בשונאי ישראל, שיתעורר כח זה שוב ושוב, כי אחר שהשם יתברך פתח את הדבר ברב טובו פעם אחת, שוב נפתח הנס להיעשות בכל דור ודור.

אכן עיקר הכל הוא, כפי המבואר בספרים הקדושים, שהכל תלוי בכח האמונה, שבכח האמונה יכולים לזכות לכל הישועות, וכמו שמוזכר, אשר בעת נסיון כשרוצה היצר הרע להפיל את האדם, הרי הוא לוקח ממנו את מידת הבטחון, ובזה יפול הנופל ממנו, כי עיקר הכל תלוי במידת האמונה והבטחון.

כך הביא **הדגל מחנה אמרים** (פרשת וישלח ב"ה ע"ד יש לפרש כי במקל) על זקינו **אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע**, אשר עבר את נהר הדיינסטער עם האבנט שבידו, וכתב כי לא היה זה על ידי שמות הקדושים או מופתים, אלא בכח אמונתו הפשוטה עבר את הנהר, על כן בהתקרב יום שביעי של פסח, יכולים לזכות אשר יהיה 'ושקע צרינו בתוכו' (המדה של פסח), כל אחד עם העניינים המצירים לו, והיה 'תפול עליהם אימתה ופחד' (שמות טו, טז) על כל שונאי ישראל, שלא יוכלו לשלוט על ישראל.

לבקשת רבים ניתן להשיג את הספר "מעיינות ההרים" - חלק א' בתנ"כיות הספרים המובהקות הפצות היכל תורה - "ענין והדר" 1800225566
לכמויות ולכל עניין הספר: 0504169493

האמצעי לשני חלקים, רמז יש בזה על גאולת מצרים לעומת הגאולה העתידה, כי גאולת מצרים על אף גודל הניסים הגדולים שהיו בה, מכל מקום אינה שלימה כל כך, לפי שעדיין אנו עתה בתוך הגלות, מה שאין הגאולה העתידה שלימות יש בה, ולכן חוצים את המצה לשני חלקים, כאשר החלק הקטן מורה על גאולת מצרים, שקטנה היא בערך שלימותה, לעומת זאת החלק הגדול מורה על הגאולה העתידה והשלימה, ועל כן מטמינים את החלק הגדול, כי גאולה זו העתידה לבוא, צפונה וטמונה היא, ואינה ידועה לנו מתי יחיש ה' לגאלנו.

התעוררות ענייני שביעי של פסח בכל שנה

מבואר בספרים הקדושים בארוכה, בדברי **המאור עיניים** (פרשת מקץ ב"ה ויהי מקץ) **הקדושת לוי** (קדושת לחנוכה, קדושה ראשונה) **האהוב ישראל** (לפורים, ב"ה ע"ד בפסוק ה'ל' והימים) ועוד, כי כל המאורעות שעברו בני ישראל בזמן מסוים, חוזרים ומתעוררים מדי שנה בשנה, בהגיע הזמן ההוא.

על כן כאשר מתקברים לקראת יום שביעי של פסח, בו נקרע הים לאבותינו, ממילא מתעורר בזה כל העניינים שאירעו אז, עניין 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד, לא), אמונה בה', אמונה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ואמונה במשה רבינו. כמו כן מתגלה העניין של ראתה שפחה על הים (מכילתא פרשת בשלח מסכתא דשירה פרשה ג'), שהוא התגלות אלוקות נפלאה ביותר.

בפרט בעניין נס קריעת ים סוף, אשר אמרו חכמינו ז"ל (פסיקתא דזוטראת שמות יד, כא) שנבקעו ג' כן כל מימות שבעולם, ופירושוהו הצדיקים על כל הדורות כולו, שנמסר כח ביד ישראל מדור דור, וכמו שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסקי זי"ע (נועם אלימלך, ליקוטי שושנה ב"ה הפך) לפרש את הכתוב (תהלים סו, ו) 'הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל', כי כוונת הכתוב, כפי שמצאנו בדברי חכמינו ז"ל (חולין ז) שאמר רבי פנחס בן יאיר לגינאי נהר שעליו להיבקע, ואמרו על זה בגמרא: 'כמה נפיש גברא ממשא ושיתן רבוון', היינו שנס זה שנקע לפנינו הנהר, היה מכוח קריעת ים סוף שאירע למשה רבינו ושישים רבוא, ובזה נקבע הדבר להיות כן בכל דור ודור, וזהו 'בנהר יעברו ברגל', שעל ידי 'הפך ים ליבשה', הוקבע הכוח להיות 'בנהר יעברו ברגל' בדורות שלאחר מכן.

הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע היה מבאר כוונת דברי חכמינו ז"ל (שוחר טוב מזמור י"ח) שנבקעו כל הנהרות שבעולם וכל המימות שבכללי כי בקיעת כל הנהרות שבעולם, הכוונה כנזכר על גינאי נהר שנבקע לפני רבי פנחס בן יאיר מכח קריעת ים סוף, ובקיעת כל המימות שבכללי, הכוונה למעשה שהיה אצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסקי זי"ע שבאחד השנים כאשר חזר מן התפילה בשביעי של פסח, קרא לכל נכדיו ואמר להם שיראה איך היה קריעת ים סוף, ומילא כל עם מים, ועשה תנועה עם ידו, ונבקעו המים שבכלי לשניים, והראה

הרה"ק הקדושת לוי זי"ע (קדושת לוי לפסח ב"ה כימי) אמר בזה, כי לבאורה איך שיך לומר שהנפלאות לתעיד יהיו כמו הנפלאות של יציאת מצרים, והרי אמרו חכמינו ז"ל (ברכות יב) שלעתיד לבוא יתבטלו כל סיפור יציאת מצרים, לפי שהניסים הגדולים יהיו לאין ערוך לניסי יציאת מצרים, וכדברי הכתוב (ויחזקו טו, טו) 'לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתם על אדמתם אשר נתתי לאבותם', ואיך שיך לומר שהנפלאות יהיו כימי צאתנו מארץ מצרים.

רק ביאר בזה על פי משל לעני המוצא מציאה כשרה סכום הגון מאוד, אשר רבתה שמחתו ביותר, אמנם כאשר כבר ישקיע את כספו ויעשה לגביר גדול, לא ישמח עוד במציאת סכום זה אשר שמח בו מתחילה ברוב חדוה, כי עתה כבר יש לו הון רב, וכבדי שיוכלו לשמחו באותה מידה בה שמח בתחילה, יש לו למצוא סכום כסף שלא לפי ערך הסכום הראשון, וכוה תגדל שמחתו כמו ששמח בהיותו עני ואכילי כאשר מצא סכום כסף קטן בהרכה.

כך גם בני ישראל בצאתם ממצרים לא היה בהם הרחבת הדעת, על כן שמחו בני ישראל על גאולה זו ככל לב נפש ומאד, אכן כבדי שיוכלו לשמחם אחר כך בגאולה העתידה כמידת אותה שמחה, מלאכה קשה שבמקדש היא, ולכן דווקא בגלל שיהיו ניסים גדולים כל כך, על ידי זה יהיו הנפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים, מחמת שיהיו אלו אותות ומופתים נפלאים עד מאוד.

הודעה חשובה

ביום ב' א' דחזמה"פ יתקיים שיעור בענייני דיומא

על ידי כ"כ אדמו"ר שליט"א

בביהמ"ד רח' סוקולוב 7 בין מנחה למעריב

שיעורי הלכה

הרה"ג רבי מנחם מענדל גייר שליט"א

שנאמי במור הדני ישיבה אשדוד

הגהפסח תשפ"ה

עניני חול המועד

עניני חול המועד

צילום תמונות בחול המועד

לו לדאגה וצער עד שיהא קשה לשמוע כדאי שמחת יו"ט לכן לא שייך בזה ההיתר בדבר האבד.

ג. אולם מאידך גיסא לדעת כמה ראשונים גדר האיסור מלאכה בחול המועד הוא משום דכתוב בו מקרא קודש והם זמן חגיגה במקדש לכן החזירו חז"ל שלא לעשות מלאכה בחול המועד כדי שלא יהיה כשאר ימות החול שאין בהם קדושה כלל, אלא שלא החמירו בו כיו"ט וכיכ תתוס' חגיגה י"ח ע"א, והרמב"ם בפ"ו סה"ל יו"ט והרא"ש והטור ועוד) ולפי זה יש לומר דלכן מותר דבר האבד, מכיון דבדבר שאפשר לעשותו למחרתו ולהרויח אז והוא בוחר לעשותו היום, זה נחשב שבחר את ימי המועד שיהא כימי חול שעובדים ומרויחים, אולם באופן שיש סיבה מיוחדת שלכן עושה דוקא בימי המועד ואינו ממתין לאחר המועד משום פעולת הצלת הדבר שלא יפסיד ממון או דבר שאחר כך לא יוכל לעשותו, וכגון צילום תמונות מארוע מיוחד שאין בו חוה"מ שרק על ידי הצילום בחוה"מ ישאר לו מזכרת מהאירוע, באופנים הללו אינו נחשב ע"י עשיית המלאכה שנוהג במועד כבימות החול, דהרי הוא נזהר שלא להתנהג כבימות החול הרגילים שעושים מלאכות בכדי להרויח דברים חדשים שאין בהם הכרח לעשותם דוקא באותו יום, ובהם ניכר שרוצה לכבד את קדושת ימי המועד ולא ללול בהם במלאכות שאינם נצרכות לעשותם דוקא בימי המועד, ולכן רשאי לעשות מלאכה לצורך הצלת ממון או שלא יפסיד הענין שיכול להנציח רק בחוה"מ.

דבר האבד — בהנצחת האירוע ע"י צילום תמונה

ד. שוב אחר כתבי זאת מצאתי בספר חול המועד כהלכתו (בפ"י אות ק"א בהערות שם) שבעל הבאר משה מדברצין זצ"ל התייב באופן שיש לו הזדמנות רק בחוה"מ לצלם ולהנציח האירוע, וכי"כ בשמירת שבת כהלכתה (מהד"ק פ"ל סט"ו) ובפסקי הגר"מ פיינשטיין התייב לצלם בכל אופן דמכיון שמתענג בעשייתו דבר זה מחשיבו לצורך המועד למרות שהצילום אינו נדרש לצורך המועד ומהאי טעמא התייב הגר"מ פיינשטיין גם לצייד דגים לצוד דגים בחוה"מ לשם תענוג בעלמין שנהנה מעצם פעולת הדייג היו כצורך המועד (ראה בספר הנ"ל פ"ב סל"ב)

בדין עשיית מלאכה בחוה"מ בשחושש שאם לא יעשה המלאכה יפסיד

ימנע משמחת יו"ט ולא יד ליו, א"כ מסתבר שאם יש שלאדם ספק אם יאבד ממנו כבד ודואג ע"ז, ושמחת יו"ט מופרעת אצלו, ועל כן התייר אפילו ספק דבר האבד אפילו למ"ד מלאכת חוה"מ דאורייתא, אבל צורך המועד לא התייר בספקי למ"ד חוה"מ דאורייתא ע"כ לגרמ"ש שליט"א, ודאח שם בספר הנ"ל שהביא בשם החקק הלכה סבדא אחרת לחלק ביניהם.

ומה הדין בספק דבר האבד

ג. ומעתה שומה עלינו להתבונן בשית המ"ב שדימה ספק צורך המועד לספק דבר האבד, ולא ראה טעם לחלק ביניהם, ונדאח לבאר בסברתו לפי דברי הראשונים שהבאנו לעיל שביארו דגדר האיסור הוא משום דהכתוב קראי לחוה"מ מקרא קודש דהיינו שלא יתנהג במועד כבימות החול בעשיית מלאכה שלא לצורך המועד, וטעם ההיתר בדבר האבד אינה משום שאם לא יעשה המלאכה יצטער וימנע משמחת יו"ט אלא משום שבכה"ג נחשב כפעולת הצלת הדבר או ממון.

ד. ולפי"ז מבואר סברת המ"ב שדימה דין ספק צורך המועד לספק דבר האבד, דלא שייך לחלק ולומר דלכן גם בספק דבר האבד מותר מכיון שגם בזה שייך מניעת שמחת יו"ט, דהרי לפי הראשונים הנ"ל הטעם שמותר מלאכה לצורך דבר האבד אינו משום מניעת שמחת יו"ט כלל.

א. בספר חוט שני להגר"נ קרלין שליט"א - הל' חוה"מ עמ' ר"ג כתב "מין החזון איש אמר להרב אברהם ז"ל שאסור לצלם במצלמה בחוה"מ, אף שהזדמן כעת הזדמנות לצלם איזה מעמד נחון שלא יחזור על עצמו והוא נצרך לו אין זה נחשב לדבר האבד עכ"ל, ויש לפרש דבר האבד נאמר דוקא כשהפסד הוא בגוף החפץ עצמו, אבל לא מצונו היתר כשאין שום דבר שעלול להפסד, אלא רק שרוצה להנציח בתמונה איזה מעמד נחון, אין הוא נכלל בהיתר דבר האבד, ואסור לצלם בחול המועד, ויש שטוענים שבמצלמות החדשות של ימינו שרואים מיד את התמונה במחשב שבמצלמה, הרי זה נחשב כצורך המועד ולהיו כמו שמוטר לחנוך על כפתורי המחשב ונכתבים על המסך אותיות חדשים מעשה הדיוט וכנ"ל, ומותר לצורך המועד, מ"מ נראה דאין זה מוכרח דתמונות אינם נחשבים כצורך המועד, וצ"ע אם כזה שמחת יו"ט מועטת מתיר לעשות מעשה הדיוט עכ"ל הגר"נ קרלין שם, שו"ד בהגש"פ מבית לוי (ספ"א שם) שכתב שהגר"ז מבריק היה מוחה על צילום תמונות בחוה"מ, ואמר שחושש לעושה כן משום מבזה את המועד.

טעם ההיתר בדבר האבד

ב. ונדאח לענ"ד דדברי החזו"א דדבר כזה לא נחשב לדבר האבד, תליא בשיטות הראשונים בגדר ההיתר של דבר האבד, דהנה הרמב"ן (היגה"ב) כתב בזה וז"ל "מן התורה מלאכת אויל נפש לצורך היום מותרת ביום טוב וכן מכשירין, ובחול המועד הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, ובאו חכמים ואסרו בזה מלאכת אומן, וכן בדבר האבד כל שבני אדם חושבין אותו להפסד יטורחין בו, ומשום כך מותר מן התורה עכ"ל, והנה בריטב"א שם (בדף י"ח ע"א) כתב בזה וז"ל "טעם איסור מלאכת ממועד הוא משום טירחא ושלאל למעט בשמחת הרגל, ולפיכך התייר חכמים כל שהוא צורך המועד, וכל שהוא דבר האבד כדי שלא יחא דואג על אבדתו וימנע משמחת יום טוב" ונדאח דלסברת הריטב"א זהו דוקא באופן שהוא מפסיד דבר שכבר היה ברשותו, כדי כר גורם לו דאח ומוניעה שמחת יום טוב, משא"כ דבר זה שלא יהיה לו ההזדמנות להנציח למזכרת איזה אירוע, מניעת הנאח זו לא יגרום

א. כתב השו"ע בס' תקל"ז ס"א דבר האבד מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי, והנה דבר האבד מותר אף שלא לצורך המועד ואפילו מעשה אומן אבל בלא טירחא יתירה, וכתב המ"ב בסק"א שם דאם אותו חושש שאותו חושש יפסידו הוא קרוב בעניניו ומצוי שיבוא יש להקל לעשותו אף לשיטת הסוברים דמלאכת חוה"מ אסור מה"ת, ובביאור הלכה שם בד"ה דבר האבד הביא מהפמ"ג והמחצה"ש שכתב דלכאורה ספק דבר האבד תליא במחלוקת הפוסקים האם איסור מלאכה בחוה"מ היא מה"ת או רק מדרבנן, דאם הוא מה"ת יש להחמיר בספק דבר האבד מדין ספקא דאורייתא לחומר, ואם הוא אסור רק מדרבנן יש להקל בזה מדין ספק דרבנן להקל, והבה"ל הכריע דלכן רק באופן שנראה לו שמצוי יותר וקרוב הדבר שיהא דבר האבד אז מותר, וכן הדין לענין ספק דבר האבד.

מה הדין בספק צורך המועד?

ב. אולם ראיתי בס' חוה"מ כהלכתו פ"ב הערה צ"ה בהערת הגרמ"ש קליין שליט"א שהביא שמדמה המ"ב דין ספק צורך מועד לספק דבר האבד, עיי"ש, אולם הפמ"ג (בא"א סי' תקל"ז ס"א ובמשב"ז שם סק"ג) כתב דבספק צורך המועד יש להחמיר למ"ד שמלאכת חוה"מ היא מה"ת, וכתב הגרמ"ש ע"ז "נדאח דהחילוק בין ספק דבר האבד לספק צורך המועד הוא ע"פ מה שכתב הריטב"א (א"י יו"ט) ועוד ראשונים, דטעם ההיתר בדבר האבד הוא כדי שלא

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגדול
ר' משה פרידמן שליט"א

השפעת החיים העליונים באכילת מצה

זו סנת הפנים יפות שכשהביא אדם נדבה לה' בא להמשיך על ידי זה שפע לחייו בעוה"ז, וכיון שכן הביא לא אחד לפי השפע שרגיל היה לקבל ממנו, העשירי הביא בהמה ודור זה המשיך לחייו הגשמיים אור רוחני, והעני שדרכו בפת הביא מנחת סולת להמשיך לנפשו מהשפע האלקי שנשפע על ידי הריח הנחוח שהעלו הקרבנות לעילא.

נסירות נפש של העני

והנה דברי הגמ' שהביא בבבית כהונת עולם הנ"ל - שעני המקריב מנחה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את נפשו, פשוטם של דברים הוא שכשמקריב מעט פת והוא כל ורשווהו הרי זה כהקריב את נפשו ממש.

החיות האלקית מחיה את האדם

אמנם נראה לבאר עומק הענין על פי האר"י הק' (מ"ה שער יו"ט פ"א ע"ד) לפרש הפסוק (דברים ה, א) "כי לא על הלחם לבדו חיה האדם כי על כל מוצא פי ה' חיה האדם", שעיקר מזונו של האדם הוא הלחם שהוא האופן להמשיך החיים אל האדם (ע"י מתיבות עולם למחיל נתיב העבודה פ"ד), אך החיות הנמשכת מהלחם אינו מהלחם עצמו אלא חלק האלקיות הטמון בתוך הלחם - על ידי שנברא החיטה ממוצא פי ה' והוא נשפע אל הלחם - הוא המחיה את האדם. ומבואר שבכל אכילה גשמיים נמשך חיות מהאור הרוחני המצוי בתוך הגשמיים.

כשמקריב לחם ממשך עיקר חיותו מלעילא

הוא שאמרנו דל"ל שבהקרב מנחה הרי הוא כאילו הקריב את נפשו, והיינו שכשמקריב אדם מנחה בהא מן החיטים שהם עיקר חיות האדם בחיים הגשמיים דהרי הוא מעלה את חיות נפשו להש"ת, וזוהו מקבל הוא את השפע הרוחני שאירא אל תוך חייו הגשמיים, וכמו שנתבאר, והוא דוקא בעני המקריב מנחת סולת, כיון שהוא מקריב מן החיטים שהחטה מהווה עיקר לחיים הגשמיים, וממילא הוא מאור החיים העליונים לחייו הגשמיים, מה שאין כן העשירי המקריב בשר שאינו מעיקר החיים אלא תוספת לטוב החיים הגשמיים, אינו ממשך לעיקר החיים מהחיים הרוחניים העליונים על ידי הקרבת קרבנותיו בבית המקדש, אלא שפע של תוספת חיות רוחנית לחייו הגשמיים.

ביצי"מ חיבר הקב"ה את נשמות ישראל למקורן

כח זה נמשך לבני ישראל באכלם את המצות בליל פסח, כי בצאת ישראל ממצרים בחר הקדוש ברוך הוא בנו היות לו לעם סגולה, ואז תיקן את נשמות בני ישראל להיות קשורים ודבוקים במקור מחצבתם להיות השפעת חיותם מהשפע העליון באור אין סוף, וכמו שנאמר בתחילת הופעת אור גאולת בני ישראל "וישמע אלקים את נאקתם ויזכור אלקים את בריתו" (ג' שמואל ב, ד) שכן לגאול את ישראל ממצרים עורר את כח הזכרון, ומבואר בסה"ק שפת אמת (לפ"י זמר) שכן הזכרון הוא לעורר את מקור החיים, והיינו שהשכחה הוא ענין ההעדר שכשארם משכח הוא מתנתק ממקור הדבר והוא כענין מיתה, ואילו זכרון הוא החיבור למקור הדבר וחיות הדבר.

וכח זה עורר הקב"ה כשבא לגאול את בני ישראל ממצרים, כי אז עורר את מקור נשמותיהם באור"ס ברוך הוא, והמשיך להם חיות דקדושה ממקור החיים העליונים האמיתיים והנצחיים. על כל אמר להם לאכול מצות שתהייה כקרבן מנחה שאף המצה לחם היא כדוגמת המנחה, ובמצה תהיה אותה השפעה שהייתה במנחת שיושפע שפע החיים הרוחניים אל חיות האדם בעולם הזה, וזה נקבע במצות אכילת מצה לכל דור ודור ומתעורר בכל שנה ושנה.

מיכלא דאסותא

וכיון שהמצה היא מקור החיים ע"י היא מיכלא דאסותא כדא' בזה"ק (תק"ה קפ"ה) ומלבד רפואת הנפש נמשכת אף רפואת הגוף, כי בחיים האמיתיים הנמשכים ממקור החיים העליונים אין שולש שום פגם אף חיצוני וגשמי.

כח הדיבור ניתן על ידי המצה

בה נבין הא דאיתא בזה"ק פ"י ויצא (קמ"ה) אהא דאין התינוק יודע לקרוא אבא ואמא עד שישמע טעם דגן (ברכות מ) דהיינו שכח הדיבור תלוי באכילת דגן, וכן בני ישראל שהם כתינוק כמ"ש (הושע יא, א) "נער ישראל ואוהבהו", אין להם את כח הדעת וכח הדיבור לאשתמוצא במלך דלעילא עד שישמע טעם המצה.

והביאנו, כי עיקר כח החיים של האדם מתגלה במעלת הדיבור שבזה נעלית חיות האדם מעל חיות הבהמה, והוא התגלות כח הגשמה, שהרי כח הגשמה ניתן לאדם על ידי הקדוש

כח המצה כקרבן מנחה

מצאנו בספ"ק שפנימיות מצות אכילת מצה היא כענין קרבן מנחה. כן כתב רבינו המהרש"א במס' פסחים (ח"א קט"ז), וכן איתא בספ"ק בבית כהונת עולם (מאמר מצות משוחים בשמן פ"א) ודל"ק: "דע לך היות סוד מצה... וכשם שנאמר (ויקרא ב, א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה להו"ה ודרשו רז"ל (מנחות קד) אמר הקב"ה מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו, הכי נמי בחינת מצה לקנין הנפש הרי הוא במקום מנחה דכתיב בה (שם ו, ט) מצות תאכל ודרכה לבא בבחינת עניות כטעם לחם עני' עכ"ל, ונבוא לבאר מעט הענין.

כל אחד מקריב כפי השפע שמקבל

הפנים יפות (שם ב, א) הקשה על מאמר דל"ל הנזכר דדרשו של עני להביא מנחה ולא עולת העוף, דתורים ובני יונה פחותה בשויה מן הסולת הבאה במנחה. ויתרין שם על פי הא דאמרין בכתובות (א) שבזכות הקרבנות והמנחות היתה באה הברכה בפרי אדמה ובפרי הבהמה, ועל כן העני שדרכו לאכול פת בלבד כדאיתא במתני' שם (סד) הוא מתנדב מנחה כדי שתהא הברכה מצויה בפת, והעשירי שדרכו בבשר דרכו להתנדב בבקר וצאן כדי שיתברכו בהמתו ועשתות צאנו.

ותלמידו מרן החתם סופר זצלה"ה תמה על דבריו (חתם ע"ה"ש שם) כי 'חלילה לומר שיהיה כונת המקריבים לאכול מפריהם ולשבוט משובה, כי אם לעשות נחת רוח ליוצר בראשית יתברך שמו'.

פרושין רצו להמנע מאכילת ושתיה אחר החורבן

אמנם נראה עומק דברי הפנים יפות מבוארים לפי מה שציין שם לדברי הגמ' בבבא בתרא (ס) שכשחבר בית המקדש השני קבלו עליהם הפרושים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין באמרו היאך נאכל בשר שהקריבו ממנו על גבי המזבח ויין היי מנסכים על גבי המזבח ונעשיו הוא בטל, אמר להם רבי יהושע אם כן אף לחם לא נאכל שכבר בטלו המנחות וכן לא נשתה מים שכבר בטל ניסוך המים, אלא אי אפשר כי היא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה.

ולכאורה צריך ביאור מה נתנית טעם היא שמפני שנטלו הקרבת הקרבנות הנסכים והמנחות לא נאכל אנו, ומה ענין זה לזה.

רק כשחיו רוחנית נכרתו החיים מהפגם

אך הנראה ברור בזה הוא על פי מה שכתב בעל התניא ז"ל"ע באגרת התשובה (פ"ה א) לבאר הא דמלפנים מי שהיה עובר עבירה שיש בה כרת היה מת בקיצור ימים ואילו בזמן הזה רואים אנו חוטאים רח"ל המאורכים ימים. וביאר שם שענין כרת הוא שהאדם נכרת ממקור החיים, דהיינו שחיי בני ישראל בעולם הזה הברשיה נמשכים גם הם ממקור עליון רוחני נשגב מאד באור אין סוף, ועל כן כשחוטא האדם הרי הוא פוגם בקדושה זו ולכן נכרת הוא ממקור חיותו ומות.

אמנם כל זה אינו אלא כשחיי האדם נמשכים ממקור הקדוש, אולם אם אין כל חייו תלויים באור החיים הרוחניים אינם נכרתים על ידי פגם החטא, כיון שממקור אחר הם, ועל כן הנכרי והבהמה אינם נכרתים כיון שאין חיהם נמשכים מהאור"ס. וכשחבר בית המקדש וגלתה השכינה נפסקה השפעת האור"ס לחיי בני ישראל והשפעת החיות באה ממקום שפל יותר, ועל יסודם אף פושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמית. עכ"ל.

כל השפע בזמן הבית היה מביהמ"ק

מבואר בדבריו שבזמן בית המקדש היה כל השפע הגשמי שבא לבני ישראל נמשך ממקור רוחני. ונראה שכן כל מזונותיהם של בני ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים נמשכו ממקורם העליון שהתגלה והתעורר בהקריב ממשכים לפני ה', והיו כל חייהם הגשמיים כתוצאה מהחיים הרוחניים והדבוקות בהש"ת. אבל כשחבר בית המקדש נפסקה השפעה זו ולא יכלו עוד להמשיך את שפע החיים הגשמיים ממקורם בחיים הרוחניים, וכמו שרמזו דל"ל בגמ' ברכות (א) 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם'.

על כן רצו הפרושים שבאותו הדור להמנע מאכילת בשר וכו', כי לא היו חפצים לחיות חיי העולם הזה באופן שאין החיים נמשכים מהאור העליון, אמר להם ר' יהושע שאם כן הוא הדין גבי לחם ומים, שאין כל שפע נמשך עוד ממקורו העליון כפי שהיה עד עתה, וגזירה שאין הציבור יכול לעמוד היא, דהיינו שכל הבריאה הושפלה במדרגתה עם החורבן ביהמ"ק ועל כרחין שכן רצה הבורא ב"ה שלא נחיה עוד במדרגה העליונה כפי שהיינו עד עתה.

השל"ס מתקיים מדי שבוע בביהמ"ד ברחוב יחזקאל פינת ישא ברכה | תפילת מנחה 10 דקות אחר זמן הדלקת הנרות

ב"ה. הוא כאמור בפסוק (בראשית ב, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים' שהקדוש ברוך הוא השריש באדם חק אלוה-ה ממעל שהוא כח הנשמה כאמור רד"ל (ספר הקנה בראשית ח' ע"ג, ועי' זוח"א בד) 'מאן דנפח מתוכו נפח', וכח זה בא אל הפועל כאמור בהמשך הפסוק 'וייה האדם לנפש חיה', ותרגם אונקלוס 'והות באדם לרוח ממללא', הרי מבואר להדיא שכח הדיבור הוא המגלה בפועל את כח הנשמה והחלק האלקי הטמון באדם.

וכיון שבאכילת מצה מקבילים את שפע חיותו מהמקור העליון מקבילים על ידי כח המצאה את כח הדיבור לאשתמודעא במלך דלעילא, וכדאיתא בזוה"ק פר' תזריע (מו): שכח

הנפש חיה שהוא ה'רוח ממללא' היינו 'דאית ליה רשות למללא מילין קמי מלכא', והוא עיקר כח הדיבור שבאדם.

הוא נרמז גם בשם החג 'פסח' לרמז על 'פה - סח' שהוא כח הדיבור וכמו שרמזו כבר בספר"ק, ועיין מה שכבר הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין ז"ע בסה"ק מחשבות הרוק (אות ט) שעל ידי אכילת מצה ופסח נפתח כח הדיבור לאדם שיוכל להלל ולשבח בשירות ותשבחות לפני השני"ת, והוא כמו שנתבאר.

(מתוך שינוי שכתב באדר התשע"ט)

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (ק)

בעלי התוספות האחרונים (מט)

הראשונים, אלא בחיבורים המאוחרים, דוגמת תוספות תענית מועד קטן וחגיגה, וכן בחיבורי תלמידי רבינו פרץ, כתוספות נדיר ועוד.

השני הוא, הבאת פירוש רש"י תחת התואר 'רש"י' ולא 'קונטרס' שהוא צורת הבאת פירושי רש"י המורגל בפי חכמי התוספות הצרפתים.

השלישי הוא, כי בחיבור התוספות של הרא"ש להוריות, כמעט ואין דברים המקבילים זה לזה, כאשר בדרך כלל חיבורי התוספות הצרפתיים, מוצאים מראה מקומות זה אצל זה, והרי חיבורי הרא"ש מבוססים בעיקרם על חיבורי התוספות הצרפתיים.

כך שאחר כל זאת ניתן לקבוע, כי כלל הנראה מדובר בחיבור אשכנזי, אשר נכתב אחר דורו של רבינו שמחה משפירא תלמיד רבינו יחידה בן קלונימוס, וכי כלל הנראה החיבור מבוסס על תורת חכמי אשכנז, וייתכן שאינו מכיל כלל מתורגמם של חכמי בית מדרשם של בעלי התוספות שבצרפת.

גלגולי הדפסת התוספות על מסכת הוריות

עתה יש לציין בקצרה השתלשלות הדפסת התוספות, ודברי ימי הדפסתן, אף כי אין הדברים מעיקר מגמת ידיעתנו, מכל מקום אי אפשר להתעלם מאלו הדברים, שאין לנו רשות להתעלם מהם.

בדפוסים התוספות הראשונים לא נדפסו כלל דברי התוספות על מסכת הוריות, כשאף צוין בשער הדפוסים, כגון בדפוס ויניצה רפ"א 'ותוספות לא נמאו אתנו ממסכת זו, ולכן הוספו גמרא דבני מערבא, מה שלא נעשה במסכתות הנדפסים עד הנה'.

בש"ס הנדפס בפרנקפורט בשנת תפ"א, אנו מוצאים בתחילת המסכת מעל לחיבור התוספות על מסכת הוריות, הדברים האלה: "אמר המתעסק, אלו התוספות כבר היו בדפוס, וכתוב על גבי בזה הלשון, מצאתי תוספות כתב יד על מסכת הוריות והעתקתי, ונדפס אצל האשכנזי" ממסכת סוכה, והמחבר הוא הרב המופלא מורנו הרב רבי אליה אישינגין המחבר ספר ברית הלוי, ובהיות שמצאתי נעלם מעין כל, ומי יבקש דבר שלא במקומו, אמרתי להעמיד במקומו". כוונתו, למסכת סוכה שנדפסה לערך שנת תנ"ה בדיהרנפורט, שם הדפיסו לראשונה תוספות אלו תחת הכותר הנ"ל.

כמובן, שמתוכן דברים אלו עולה כי תוספות אלו אינם כלל לרבותינו בעלי התוספות, אלא לאחד מחכמי האחרונים, אשר הוא הגבר אשר חיבר את חיבורו זה כפי עדות זו הנזכרת. בעקבות כך, רבים מן האחרונים נהו אחר משוגה זו, כשביניהם הרב חיד"א בחיבורו שער יוסף על מסכת הוריות, המכנה חיבור זה בשם 'פירוש הרב רבי אליהו [אם כי לא ציין בן בחיבורו המדויק שם הגדולים, וי"ע], ולא לחכמי אשכנז.

ברם, במהדורה זו הנזכרת על מסכת סוכה, מופיע הכיתוב באופן שונה לחלוטין, כשתוכן הדברים הוא: "וועב דבר חדש על תוספות החוריות" כל אשר מצאתי באמתות של המחבר פירוש על התנחומא הנזכר למטה בכתיבת ידי החתום הלא הוא הרב כ"מ אל' אישינגין כ"מ המחבר של ספר ברית הלוי, הרי שלא היה רבי אליהו מחבר תוספות אלו, אלא הוא שהעתיק כתב יד זה, ובאמתותו נמצא פירוש זה, אך מדובר בפירוש תוספות לכל דבר ועניין.

רושמי דברי הימים הוכיחו לנו, מדברי תשובות בנימין זאב (פי קלא) [אשר כבר הובא לבית הדפוס בשנת רצ"ט]: "הכי משמע מהתוספות דפרק קמא דהוריות, שמצאתי בקונטרס ישן משמם, והל לשונם, והא דהנאי אין למדן על פי מעשה, הכי פירושו התם אם יאמר לך אדם דאיתי מעשה שכן הוא, אין לסמוך על דבריו דשמואל לא עיין בו היטב, ושמא אותו מעשה הוא קצת משונה", כשדברים אלו אף מופיעים בחיבור התוספות שלפנינו (ב' דבר'הפא), אות באות.

ואכן הגאון רבי בצלאל מרגנשבורג בספרו הורה גבר (הקדמה) כותב בזה דברים נחרצים: "ואם כי לא נודע מי היה מחברם, האם גם המה מרבותינו נוחי נפש בעלי התוספות הקדמונים שעל כל הש"ס או היא שטיה אחרת לא נודעת מבטן מי יצאו הדברים, כי מעל גביהן כתוב שמחבריה הרב מורנו הרב רבי אל' אישינגין, וכפי הנראה מהה"ל הביאין רק אל הדפוס, לאשר היו גנוזים בבית גנוז, ולא שהיה הוא המציא הדברים לאורה, אלא עמוד ב' עשה עליהם הערה שלא יהיו סותרים הש"ס שברך ג עמוד ב, וכנראה שאף המה מיוחסין לבעלי התוספות הקדמונים שכן מוכיח קיצור לשונם, אף כי ב' ד' ע"א הביאין דברי רבי יהודה בן קלונימוס ופירוש רבינו שמחה, שהם מכת הקדמונים. וגם רבו מר רבו הדברים בתוכם שנמצאו בלשון התוספות בשאר מקומות שבש"ס, וגם לפני מרן דכ"ל תלמודא המאי לארץ ולדדים מהרש"א ז"ל, היה התוספות האלה שהביאין בדבריו המסולאים מפז עמימים ושלש, וממרוצת דבריו ולשונו הורה נראה, שאף אם הוא זכרנו לזכרה חשבם כאלו המה שפה אחת ודברים אחדים עם שארי התוספות של דור הש"ס" [אל כן העי' ישרון ז"ל, עמ' מט ע"ג ז, כי ממצע הבאת דברי התוספות על ידי מהרש"א, יש להוכיח שהיה חיבורם רבי אליהו זה, כי חיבור מהרש"א חובר לפני הדפסת הש"ס הנ"ל בדיהרנפורט בשנת תנ"ה].

תוספות מסכת הוריות

בבואנו לערוך את הידיעה על התוספות הנדפסים למסכת הוריות, שומה עלינו להקדים, כי התוספות הנדפסים לפנינו, מעטים בכמותם הינם ביותר, ואף לא נדפסו במקומם כבכל מסכתות הש"ס, אלא מתחת לחוט הסיקרא, ואף גם זאת שלא נדפסו על כל המסכת סוכה, אלא על שבעת הדפים הראשונים של המסכת, שהם מעט יותר ממהצית המסכת בת שלושה עשר הדפים, וגם באלו הדפים, דיבורי התוספות מועטים הם בכמותם, וגם תוכן דבריהם אינם בהרחבה הידועה של חיבורי התוספות, העושים את הש"ס כולו ככדור, כהגדרת המהרש"ל (קמ"ת פ"ט של שלמה בבא קמא), אלא דברי התוספות על מסכת הוריות, באו בקצרה ושלל בארוכה.

מכוח כל זה, התוספות הנדפסים הרי הם כעיר קטנה שאנשים בה מעט, כשכמעט אין מובאות מבעלי התוספות בחיבור זה, שכן רובו כמעט ככולו אינו עוסק בקושיות ופירוקים בדרכי התוספות, אלא בהוספת הארות והערות מהמשכיל הסוגיות או מאיהו מקומן המפורשים, מה שיתר את הצורך בהבאת הדברים שבאדם, המובאים בדרך כלל רק בהבאת קושיא או תירוץ.

החכמים הנזכרים בחיבור התוספות הם ארבעה.

הראשון, הוא 'רבינו יהודה בן קלונימוס בן רבי מאיר' (ה' ב"ה קרי ביה), אודותיו הארכנו במאמרינו הקודם על תוספות מסכת סוטה, כשהובאו דברים בשמו, המועתקים בחיבור תלמידי רבינו שמחה משפירא, כשהדברים מובאים תוך תימנת העתקה 'הועתק

השני, הוא 'רבינו שמחה' (ה' ב"ה קרי ביה), כשהכוונה לרבינו שמחה משפירא, רבו של האור זרוע, כי הבאת דבריו הינם העתק מתוך פירושו [עיי' מהר"ח אור זרוע פ"ה ד"ה הובאה תשובת רבינו שמחה בפרק דבריו כי חיבור קונטרסין], שם הוא מצטט דברים בשם רבינו יהודה בן קלונימוס בן רבי מאיר, רבו של רבי יהודה החסיד, אשר רבינו שמחה משפירא תלמיד נאמן היה לו, ואליו הייתה הכוונה.

השלישי, הוא 'ר"ן' (ה' ב"ה ה"א), ייתכן מאוד כי הכוונה לר"ן הזקן בעל התוספות, אך אין כל הכרח בדבר, כי ייתכן שמחבר התוספות לא חשב את בית מדרשם של בעלי התוספות הצרפתים, כך שבאותה מידה יכול כינוי 'ר"ן', להיות כינוי לאחד מחכמי אשכנז, הנודעים בשמם ושאינם ידועים בשמם.

עוד זאת ניתן לשער, כי הכוונה לריצב"א, שכן רבינו שמחה משפירא, שמדבריו הובאו בתוספות אלו, וכלל הנראה עמד לפני עורך התוספות חיבור תוספות של רבינו שמחה משפירא, היה בא בדברים עם הריצב"א [אור זרוע (ב"ק סי' תט"ט): "וכבר בא מעשה לפני מורי ורבי רביהנו שמחה זצ"ל דין כרבי יהושע בן לוי ושלח הדברים הנזכרים לרבינו יצחק בן אברהם זצ"ל והורה לדבריו", וכן הוא במדרכי (ב"ק רמז ק"ה), והובא עוד במדרכי (ב"מ רמז ת"ח) דברי מהר"ח מו"טנבורג: "ומה שהיה אומר רבינו שמחה כ' אין נראה דבריו, דהיי"מ מילתא בלא טעמא, דהא מיגו דאורייתא, וכן השיב לו רבינו יצחק ברבי אברהם דחה כל ראיותיו"], וייתכן כי עורך התוספות תלמיד היה לרבינו שמחה משפירא, ומשך דרכו ידע להביא מדברי הריצב"א, כפי הנראה בהמשך מהבאת דברי הרשב"א, ומה שלא כינהו בשמו 'ריצב"א', הוא לצד היות רבינו שמחה משפירא תלמיד ריב"א הנבחר נכדו של הריב"א הלוי [כתבשובת רבינו שמחה שבמהר"ח אור זרוע פ"ה כ"י]: "זכורנו עובדא שמורי רבינו יב"א"], על כן רצה להבדיל בינו לבין הריב"א הלוי, ואילו להבדיל בין הריצב"א לר"ן הזקן לא ראה צורך, לפי שאשר שגור התוספות לא ידעו ולא הכירו.

הרביעי, הוא 'רש"א' (ה' ב"ה הרי א"ל), כשאף כאן ייתכן מאוד ומסתבר מאוד, כי הכוונה לרבינו שמשון בן אברהם - ה"ר"ש משאנץ, כשאין ישנה הסתברות לצד חליפת המכתבים הנזכרת בין רבינו שמחה משפירא לבין הריצב"א אחיו של ה"ר"ש משאנץ, אך אין הכרח בדבר, כי כל אלו הינם העשרות בעלמא, שאינם עומדות כמעט אף על רגלי תרגומם.

סגנון החיבור בחיבור אשכנזי

עוד יש לציין, כי מלבד שני השמות האשכנזיים הנזכרים, של רבי יהודה בן רבי קלונימוס, ורבי שמחה משפירא, ועוד שני השמות הנוספים, שאין לידם בבירור האם אכן הינם מחכמי צרפת או שמא אף הם הינם מחכמי אשכנז, הרי שיש כמה משמעותיות מתוך סגנון החיבור, כי אינו חיבור מבית מדרשם של בעלי התוספות הצרפתים, אלא חיבור מבית מדרשם של בעלי התוספות האשכנזים [ראה לעיל הגדרת המהרש"ל על בעלי התוספות שעשו כל הש"ס ככדור, ציינו, כי הגדרה זו כותב המהרש"ל על בעלי התוספות הצרפתים, אשר חיבור זה אינו בכלל זה, כדלעיל].

הראשון הוא, לשון צ"ע, הצעת דברים במעין הסתפקות בתחילת הקטע, שהוא לשון שאין לו כל כך אה ורע בתחילת הקטע בחיבורי התוספות של חכמי התוספות הצרפתים

מזקחת חיים

ענינים בפדשת השבוע מתוך שיעורי השבועי של
מודיע הנאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א
נא"ב ביתר עילית

מדינת
השפלה

הלכות ערב פסח שחל בשבת (מתוך דרשת שבה"ג בשנת תשפ"א)

ה. 'כל חמירא' בעת השריפה בער"ש:

בעת השריפה בשנה זו אין צריך לומר 'כל חמירא' דהביטול מבטל בשבת קודם סוף שעה חמישית, לפי שעדיין רוצה בקיום החמץ כדי לאכול בשבת, וכיצד יוכל לבטלו (משנ"ב סי' תמיד סק"י), ומ"מ ה"ה רצון נהגו לומר בעת השריפה בער"ש.

ליל יום שבת קודש - י"ד ניסן

י. מקום הסעודות, ואופן אכילת הפת בסעודות שבת:

בדורות הקודמים היו האנשים רגועים וידעו להזהר היטיב בניקון החמץ בלא להכנס ללחץ או ח"ו להכשל במשהו חמץ בפסח, והיו יכולים לאכול החמץ בשבת כזו בביתם ולנקות אח"כ שלא ישארו פירורי חמץ בבית כלל.

אמנם בזמננו קשה מאד לעשות כן, ובפרט בבית שיש בו ילדים קטנים שעלולים לבוא ח"ו ליד מכשול אם יאכלו החמץ בסלון הבית במקום שעתידים לאכול בליל הסדר. לכן נהוגים רבים טובים בשבת שכחו [כשאין להם מקום מרווח לאכול כל הסעודה שם] להתחיל סעודתם ולאכול הפת במקומות אחרים [בבית לאכול כגון בחדר צדדי או בפרדורז או במרפסת וכדו', או מחוץ לבית בחדר מדרגות או במקום אחר]. ולאחר שמתנערים מן החמץ חוזרים לבתיהם וממשיכים הסעודה בסלון הבית במאכלים הכשרים לפסח.

אכן הנהגה זו גוררת שאלות שונות לגבי הסעודה, ועלינו לפרטם ולהציע עצות כיצד לקיים למעשה באופן שאין בו חשש כלשהו.

ונפרט תחילה החששות והעצות לכך, ואח"כ ננסה להלכה למעשה לפי סוגי המצבים המצויים בזה.

ישנם ג' חששות: א' משום 'קידוש במקום סעודה'. ב' דאסור לעבור ממקום למקום באמצע הסעודה אם אין בדעתו לאכול פת במקום השני, אף אם בדעתו לחזור ולברך במקום הראשון מחשש שמא ישכח לחזור ולברך, [ורק במקום מצוה התירו, וכדלהלן]. ג' משום 'סילוק השלחן', דהיינו שאם סילק ידו מלאכול פת בסעודה זו, מתחייב בברכה על כל מה שיאכל מעתה, לפי שבוה"ס סיים סעודתו.

ונעתה נבוא בס"ד לברר חששות אלו אחת לאחת, והאופנים שאין בהם חששות אלו.

חשש א' - קידוש במקום סעודה:

א. כשאוכל במקום שרואים משם את המקום שקידש, דהיינו בחדר סמוך או אף במרפסת [ויתכן שאף במרפסת שאינה מקורה אם היא שייכת לדירה זו בלבד, לאפוקי חצר משותפת וחדר מדרגות וכיו"ב שיש לאחרים ג"כ רשות להשתמש בו], והיה בדעתו בשעה שקידש לסעוד שם, (-) תנאים: חדר סמוך ולא רשות אחרת, ראות, דעתו לכך, חשבוים ב' המקומות כמקום אחד והיו 'במקום סעודה'. ושוב אין שום חשש בזה.

ב. כשאני באופן הנ"ל אלא במקום אחר שאין רואים משם, או ברשות אחרת, ישנה עצה אחרת, שישתו כל המסובין שיעור רביעיית יין (או מיץ ענבים) במקום הקידוש, [והמקדש ישנה רביעיית נוספת חוץ מכוס הקידוש], ובוה"ס נחשב להם אותו מקום כמקום סעודה, ושוב יכולים אח"כ לצאת למקומות אחרים, ובאופן כזה צריכים לברך ברכה אחרונה על היין ששתו קודם שנוטלים ידיהם לסעודה, ואם ישתו יין במשך הסעודה יצטרכו לברך שוב ברכת בפה"א.

חשש ב' - להסתלק באמצע הסעודה למקו"א:

א. גם לענין חשש זה כשאוכל במקום שרואים משם את המקום השני, והוא רק חדר אחר [או מרפסת כדלעיל] הרי זה נחשב למקום אחד ואין בו חשש זה.

ליל שישי - אור ל"ג ניסן

ב. בדיקת חמץ בשנה זו, והלכותיה:

בשנה זו שחל י"ד להיות בשבת וא"א לקיים תקנת חז"ל לבדוק לאור הנר בליל י"ד, מאחר שהתקנה היתה לבדוק זייקא לאור הנר (משנ"ב לעיל), ואם בדק בלא נר חייב ע"פ הלכה לחזור ולבדוק בנר עם ברכה, וטלול הנר בשבת אסור משום מוקצה (כן מובאר בב"י ריש סי' תמיד), לכן קבעו חז"ל לבדוק בשנה זו אור ל"ג (שרע סי' תמיד ס"א, ובדמ"ס סי' מהלכות חר"ט ה"ג), ובדקין בברכה כמו בכל שנה (מ"ב סי' תמיד ס"א מהאחרונים).

ויש לדעת, שכל ההלכות שנשנו בדין בדיקת חמץ כמובאר בשו"ע סי' תל"א ס"ב, שאסור להתעסק בשום מלאכה ולא לאכול ולא ללמוד (עם כל הגדרים וההלכות שנאמרו בזה, עיי"ש) מושעה שהגיע זמן הבדיקה עד שיבדוק, שייכים גם בשנה זו - בליל י"ג, שאז הוא זמן החיוב לבדוק החמץ בשנה זו.

ג. 'מבירת י"ג' בשנה זו:

ומהאי טעמא, אלו נוהגים לקיים 'מכירת י"ג', אשר מטרתה למנוע חיוב בדיקה מאותן המקומות שרוצה למכור לגוי ולא להשתמש בהם בימי הפסח, אשר אם ישארו מקומות אלו ברשות הישראל בהיכנס ליל י"ד יתחייב עליהם בבדיקה, כמב' בגמ' (דף דף) ובוש"ע (סי' תל"א ס"א) שהמשיך בית לחבירו אם מסר המפתחות לשוכר לפני י"ד חל החיוב על השוכר, ואם מסר אח"כ חל החיוב על המשיך, הרי שהבעלות של המקום בתחילת ליל י"ד הוא הקובע חיוב הבדיקה, ולכן מקדמים ומוכרים לגוי מקומות אלו ב'מכירת י"ג' לפני חלות חיוב הבדיקה. - בשנה זו יש לעשות כן ב'מכירת י"ג', לפי שחיוב הבדיקה חל בליל י"ג, וכמובאר.

ערב שבת י"ג ניסן

ז. זמן שריפת חמץ בשנה זו:

בשנה זו מעיקר הדין זמן ביעור חמץ הוא ביום השבת עד סוף שעה חמישית, וא"כ כשאל לשרוף החמץ לפני שבת, מעיקר הדין היה מותר לשרוף עד כניסת השבת, אמנם מובאר בראשונים (הובא במדרי"ם סי' דפסחים סי' תמ"ג) שרש"י הנהיג שבשנה זו ישפרו בע"ש רק עד חצות, וכלשון המדרי"ם (שם) 'הנהיג רש"י כשחל ארבעה עשר להיות בשבת לשרוף חמץ בערב שבת קודם חצות, גזירה שמא ישנה אותו לשנה הבאה אחר חצות'. ומהאי טעמא [משום לא פלוג], כתב ג"כ דאף בשנה זו שמשיר חמץ בביתו לשבת, מ"מ מה שמבער בע"ש יבערנו ע"י שריפה כמו בשאר שנים, וכן פסק בטור ושו"ע (סי' תמיד ס"ב) ש"טוב לבער בערב שבת קודם חצות, וכו'.

ובמשנה ברורה (שם סק"ט) כתב ד'קודם חצות' לאו דווקא, שהרי בשאר שנים יש לשרוף עד סוף שעה חמישית, שהוא שעה שלמה קודם חצות, ומש"כ 'חצות' כוונתו לתחילת שעה שישיית, כבשאר שנים. (וכ"כ במדרי"ם סי' תמיד סק"ג והצ"ח בדרושות דרוש י"ז אות כ', והחייא כלל קכ"ט, ובק"י פסח משובין לבעל כנה"ג, ובפ"ה תי"ט סי' תמ"ד ס"ק כ"ב, ועוד, דע"פ לכתחילה יש לעשות כן).

אמנם המהרש"ם בדעת תורה (סי' תמיד ס"ב, ובהנחתו לארצות חיים) כתב דמש"כ הטור והשו"ע עד חצות דווקא הוא, ואי"צ להקדים לפני זה, לפי שכל עצם הלכה זו אינה אלא הנהגה שהנהיג רש"י, וז"ל, וכיון שרש"י כתב 'עד חצות' אין לנו להוסיף על דבריו להקדים לזמן האיסור מדרבנן בשאר שנים, ומסיים "וכבר אמרו בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחזיקין וכו', אין מוסיפין על הגזירה" ולהלכה למעשה, מי שהשעה דחוקת, כגון שאיחר בתפלה וכדו' וטרוד בדברים דחופים אחרים, וקשה לו להספיק ולבער בשעה חמישית, יכול לשרוף לכתחילה עד חצות, וכפשוטו לשון הטור והשו"ע ולשון רש"י, וכמו שנתבאר ששיטה זו יש לה מקום גדול ומילתא כשעמא היא.

מחיר: 100 ש"ח (כולל מע"מ) | www.ynet.co.il

ואפשר שישמעם זה מצאנו שבבילול הזה הקב"ה שולח את הפמליא של מעלה לבתי בני ישראל, כדאיתא בוזר הק' (פסוקא סוד דא) שאומרים לפני ההגדה, שהוא גם כן כעין שהיה במתן תורה, שאז הקב"ה בעצמו יצא לקראת בני ישראל כחתן היוצא לקראת כלה.

המשך בעמוד הבא

יארצייט

עש"ק יג ניסן - רבי יוסף קארו ז"ל - בית יוסף

מן רבי יוסף קארו זצ"ל המטהר הבית יוסף [על שם חיבורו הגדול 'בית יוסף' על הארבעה טורים], נולד בטולידא שבספרד בשנת רמ"ח, לאביו רבי אפרים ז"ל. ביום תשעה באב שנת ר"ב, בעודו ילד קטן [כבן ארבע] גלה עם משפחתו מארץ ספרד בעקבות צו גירוש, והלכו נדוד עד שהגיעו לתוניסיה [טערקיי]. בשנת רצ"ו עלה לארץ ישראל וקבע מושבו בעירקל צפת חובב"א, למד שם אצל רבי מרדכי בירב ז"ל, והוסמך ממנו בסמיכה. נפטר בצפת ביום יג ניסן ש"ה, ושם מנוחתו נשתנה לו על ידי המגיד ספריו הקדושים אשר האירו פני תבל: 'שלחן ערוך', פירוש הבית יוסף והגהות לבק הבית על הארבעה טורים, 'כסף משנה' על משנה תורה לרמב"ם, 'שולחן בית יוסף', ושו"ת אבקת רוכל, 'כללי הגמרא' ספר 'מגיד משרים' פשטים וסודות שנשתנה לו על ידי המגיד שהגיע אליו מפלמלי של מעלה כדי לל שבת בשבת, והספר סובב והולך על סדר פרשיות התורה, נדפס לראשונה בלובלין שנת ת"ו.

רבינו החיד"א ז"ל בספרו 'שם הגדולים' יסמכה ספריו. ערך ג (את נט) כתב דבר נפלא מדוע זהו רבינו יוסף ז"ל לאחר את חיבורו השלחן ערוך, שהוא מורה הדרך לכל בית ישראל בכל קצוי תבל, זהו לשונו: דע שקבלת מאדם גדול בחכמה ויראה, שקיבל מה גדול וכו', שישיראל לפי הדור היו צריכים לספר זה [השלחן ערוך], שיקרב כל הדינים, ויגלה ערשיהם לאסוקי שמענותה אליבא דהילכתא. ובאותו הדור היו נמצאים שלשה רבנים ראויים לה, והם רבי מרדכי יוסף טאטענצ, והרב מרן [הבית יוסף], והרב מרדכי ב"ר, וכל אחד מהם היה ראוי למלאכה זו. והסכימו מן השמים ונתנו דת על מרן [הבית יוסף], מפני ענוותנותו וחתירה, וכאשר נראה סספיו הקדושים.

והוספו עוד החיד"א לספר דבר נפלא: שמעת: שכאשר יצא לאור ספר 'בית יוסף', אמר רבי מרדכי'ל שספר זה מפני הבקאות, וזר על תלמידיו שלא ילמדו בו. והם היו לומדים לפני ספר הטורים והוא היה אמר מקור נפתח לכל דין מהש"ס, וסאו המיסים לא אירע שנעלם מרדכי'ל שום מקור דין ברוב בקאותיו. ואחר הגורו המנוח יום אחד למדו דין אחד, והרב לא מצא דיו ורגליו בבית המדרש, ומעלם ממנו הבקאות, וטרח בחיפוש אחר חיפש, שפשוף ולא מצא. אז אמר רבי מרדכי'ל נראה שכן השמים רוצים שספר בית יוסף יתפשט בעולם, לכו חזו. ובפתחם מצאו איה מקום הדין בשי"ס, והתנו כל המורה, לכו ראה כי הסוגיא הריה היתה ידועה אצלו, ונעלמה ונסתרה ממנו, וזן בדעתו ששישים לו זכו למרן ז"ל.

הוא היה אומר - בספר 'מגיד משרים' (פרשת דברים) מובא דברי המגיד [המלאך] שגבא ללמוד תורה עם רבינו מרן הבית יוסף ז"ל, והבטיח לו המגיד שיזכה למות על קידושו ה', זה לשון המגיד: את עתיד לאתקדא על קדושת שמי יתברך [אתה עתיד למות על קידוש השם]. והבטתו זו מוזכרת בספר 'מגיד משרים' פעמים רבות (בספר 'מורה') מבעלזא (פרשת דברים) וקשה שלא מצאנו

>>> המשך מעמוד א

זצ"ל, בספר 'שאלת רב' (עמוד ס"ב) שנשאל הגאון זצ"ל: "וקשה, דאפשר לתת להם מיץ ענבים, שנענים ושומרים, ומשמע שלא יוצאים במיץ ענבים". והשיב הגאון זצ"ל: "לא היה מצוי בזמננו, ולעולם אין ראה מכן שאין יוצאים במיץ ענבים לארבע כוסות

קליות ואגוזים משום שינוי או כדי שלא ישנו

והנה על פי הגמרא ג"ל כתב הגורו בהלכות פסח (ס"ח ס"ה תע"ב): "וגם התנות טוב ליתן לכל אחד כוס לפני, ומוצה לחלק לכל קליות ואגוזים, כדי שיראו שינוי ושיחל. וכן נפסק בשלחן ערוך (שם סעף טז): "מוצה לחלק לתנות קליות ואגוזים, כדי שיראו שינוי ושיחל", ופירש המשנה ברורה (שם ס"ה טז) "דע לומר, שעל ידי זה [שיחלקו להם האגוזים] יתעוררו לשום לב על כל השינויים וימנעו וזהו, וישאל שאלת המבוארים בנוסח מה נשתנה".

ברכה על אכילת רגעי חטה

ואגב מנהג חלוקת 'קליות לתנות', דהיינו חטים צליות, אציין דאיתה במסכת ברכות (ל"ג, ד"ב) "הבוס את החטה [מפות שהיה משיי] מברך עליה 'בורא פרי האדמה'. חטה אפאה ובושלה וכו' מברך עליה המוציא", ופירשו התוספות (שם ד"ה ד"ב) "הבוס חטה צריך לברך

שרביט נרגע על קידושה ה', [נסתלק על משכבו ביום יג ניסן בעיר צפת בהיותו בן פ"ו]. והריק, שרביט הבית יוסף מסר נפשו לה ככה פעמים, והשליח ברוב רחמי החיה אותו. נמצא לפי דבריו, שזהו רבינו לדרנה גבורה יותר מפיחה על קידושה ה', ע"י שקידש את ה' בחייו חמדי בעבודת הש"ת.

בענין גירדון על לעתיד לבא כשיהיה תחית המתים באיה נוף נשמות תחלשש אחר שגב כמה פעמים בגילגול, כתב על כך רבינו בספרו 'מגיד משרים' (פרשת מנחם מנחם) שהיות שכל הגופים היו מקיימים מצות, לכן יקומו כל הגופים לתחייה, אלא שהגוף האחרון יקום תחילה, שגוף האחרון הוא הגוף שהשלים את נשמותו אל השלימות, וגופים האחרים הקדומים יקומו אחריו.

כתב רבינו בספרו 'בית יוסף' הלכות מילה (י"ד ס"ד) שהמנהג ליתן יין בפי התניק, שממנו לפסוק יאמר לו בדין ח"י [וחקלא] (ט"ו) והוסף על כך רבינו הבית יוסף: ושמתו שעושה צורת שר"י באצבעותיו בעת שנותן מן היין בפי התניק.

כתב רבינו בספר 'מגיד משרים' (פרשת שמח מנחם) קמא) ספרט את התמונת שיהיה למו שיקרא על שם אחד העברים, וכתב שמי שיקרא שמו 'יוסף' יהיה גבור בעריות, ואיה זהו וזמננו לאחרים, כמו יוסף הצדיק שגבר על יצורו והיה זן ומכלכל את אביו ואת אחיו, וכן בשאר השמות.

רבי משה אלשיך ז"ל

רבינו משה אלשיך זצ"ל [המטהר האלשיך הקדוש], נולד בשנת רס"ח בערך באנדרינאפול שבטורקיה לאביו רבי חיים זצ"ל. היה תלמידו של מרן רבי יוסף קארו ז"ל בעל הבית יוסף, ועלה עמו לארץ ישראל בשנת רצ"ו בערך. בצפת היה ממקורביו הרמ"ק והארי"ל. ספיר' תורת שמו נדפס לראשונה בקושטא שנת ש"ג. דבר עז: 'חבצלת השרון' על דניאל, 'שושנת העמקים' על שיר השירים, 'מראות הצובאות', 'שו"ת האלשיך'. נפטר ביום ג' ניסן שנת ש"ס, ומנוחתו כבוד בעירקל צפת ת"ו.

כאן המקום לציין דבר נפלא שתיקד רבינו חיים ויטאל ז"ל, שבוכותו של רבינו האלשיך הק' נתפרסם הארי"ל, וכמו שכתב בספרו 'החזיונות' (את ס"ד), זהו לשונו: ודע, כי מן התעלה הראשונה שדיבר [הארי"ל] עמו, אמר לי שאהיה מאד מאד, שלא אגלה עניני שמישך מן גדולי לו ולי ולכל העולם כולו, ונתגלגלו הדברים וסמך הר"ם אלשיך נ"ו ידע הדברים וזר על שאריו לו הענין, וזכור גורוה הוכיחה לגלות לו, ואמר ויאלץ נחמד ונכנסים בבית מורי ז"ל. ואני הייתי חושב שעשיתי מצוה גדולה, לזכות כל אותם שהיו חתומים בחשוכים. ופעמים רבות היה מורי ז"ל מוכיח אותי על זה, כשהיה היה לי פנאי ללמוד עמו מרוב הנכנסים, והיה אומר לי הלא אתה גרמתי לו, ואני שייכנסו לו לא, ואני איש עניו

עליה בורא פרי האדמה, שהרי אפילו בקמחא דחיתי אמרין לעיל מברכין עליה בורא פרי האדמה". וכן מובא בשלחן ערוך (פ"ה ס"ה ס"ד) שמברכים ברכת 'בורא פרי האדמה' על חטים ושאר מיני דגן, בין אם אכלם חי, ובין אם עשאו 'קליות', זהו לשון השלחן ערוך: "אכל דגן חי או עשוי קליות או שלוק והגעינן שלמים אינו מברך אלא בורא פרי האדמה".

ברכת 'על האדמה ועל פרי האדמה'

וראה זה פלא בתוספתא על מסכת ברכות (שם) שהסתפקו בענין מה מברכים אחרי אכילת חטים, ואם מברכים 'על המחה' ומסיימים את הברכה בנוסח 'על האדמה ועל פרי האדמה', וכמו התוספות: "דעו חם הגיה במחזור שהיה על האדמה ועל פרי האדמה, וחזר בו, דלא אשכחן בשום מקום קר ברכה" וכו', ע"ש.

ובסוף דבריהם כתבו התוספות: "ונכון להחמיר שאין לאכול קליות או חטים שלוקות אלא בורא המסעדה, שאז ברכת המזון פטורה" וכו'.

וכן נפסק בשלחן ערוך (שם) "והתוספות נסתפקו אם יברך לאחרי דבר מעין שלש [דהיינו ברכת 'על האדמה ועל פרי האדמה' כול], ולכן כתבו שנכון שלא לאכול אלא בתוך המסעדה ויפטרו ברכת המזון".

ואנ"פ שנשמך לי מן מענין זה, אינו יכול לדחותם. ועיין שם עוד דברים נפלאים.

הוא היה אומר - בספר 'זכר דוד' (מסכת א פ"ב) מברך במה שאליו הנביא נמצא בכמה ברייתו מן זמנתי ע"י דבר רבינו, וזה לשונו: באלשיך הק' [ע"פ ח"י] כתב על ענין המדרש שהמלאכים מיכאל וגבריאל כשירדו להפך את סדום נשארו בעולם הזה עד לסולמו של יעקב, ורק אז עלו לשמים, והקשה, איך יחסרו רגלי המרכבה ממיכאל וגבריאל, וביאר שמצאותו ועיקרון נשארו בשמים, ורק התפשטותו הוא הבא לעולם, וכן באלוהי שבא לבית, ויש ברייתו הרבה.

דבר נפלא הביא במדרש תפלות (ע"פ דודא"ה) בשם רבינו האלשיך זצ"ל, על מה שנאמר בפסוק (בראשית ל"ה) יציד בימי קצור חטים וימצא דודאים, שהיה זה בערב שבעות, לכן שנתעברה מביאת אותו לילה, שנאמר (שם פסוק טו) יושבע עמה בלילה ההוא, יצא וישכר חמור ג'ם בחרוה, שיהיה זה זמן קבלת התורה, וזהו שאמר (שם פסוק י"ז) 'זלתי ליעקב בן חמישי', כנגד חמשה חומשי תורה.

ש"ק יד ניסן - רבי משה אריה ליב הלוי ליטש-ראזענבוים ז"ל - מתא דירושלים

הגאון רבי משה אריה ליב הלוי ליטש-ראזענבוים זצ"ל. נולד בפערעשבורג בשנת תק"ס, לאביו התורני מרדכי יצחק הלוי ז"ל. היה מגדולי תלמידי מרן החרם סופר זצ"ל, ונסמך ממנו להוראה. לאחר נישואיו נד ליד חמו במאנעמארק, ובשנת תקצ"ד חזר לעיר מולדתו פרעשבורג, בה הרבין תורה בחברת 'מחזיקי התורה' ובשנת תרי"ג נחמנו לסן כדיון בק"ק פרעשבורג הרבין תורה בעיר ואם בירשאל פרעשבורג עליו ללובל שנים, עד פטירתו ביום י"ד ניסן תרל"ז, ושם מנוחתו כבוד. השריא אחריו ברכה 'אמיתו ה' על התורה', 'אניה דיונה ומאל המלואים' על הלכות ס"ח, 'בעליל אריה על אדות הש"ס', 'מאת דירושלים' על דיושלים, 'שערי אמת ובית אריה על הלכות מזוה', 'שערי אמת ותפארת אריה על הלכות תפילין', 'שערי אמת וחמדת אריה על הלכות מגילה', 'שערי קודש ותואר משה על הלכות שחיטה', 'תעצת ראם על חיזוק האמונה'.

הוא היה אומר - בענין המנהג שכלכנסים לדינה חדשה מנחים שם צלוחית מלח כתב רבינו בספר 'מאת דירושלים' (ע"פ ח"י) "חל' נשאלתי פעם על דבר המנהג כשעוקין מדידתו וקובעין דירתו במקום אחר, נחנך מתחילה בדירה החדשה צלוחית של מלח, מאין יצא המנהג הזה, ולכאורה נראה כדרכי האמורי. שוב מצאנו טעם למנהג זה, ויצא מלאכת דברי נחן (פ"ק ד'איתא' בחסור כל (היה פ"ה ס"ה) חל' חלח ובלא מלח, זו היא קללה, שמקלקל בני אדם את יא יא חוץ ומלא בתוך ביתו, ע"כ. הרי קללה היא בית מבל מלח, לכן מביאין דתק מלח בביתו לבית, להביא ברכה לתוך ביתו, ואם כן מנהג ישראל יפה מאד.

החטים היו גדלים על אילנות גבוהים

ודבר פלא איתא במסכת ברכות (ס"ג, ט"ה) מין אילן היא, דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר גפן היה וכו', רבי נחמיה אומר האנה היה וכו', רבי יהודה אומר חנה היה, שאין התניק ידע לקרות ואסא עד שיטעום טעם דגן [זהו נקרא על הדעת (ש"ס)]. וע"ש על שמכל מקום אין מברכים על התורה 'בורא פרי העץ', כי אין השיבולת מהקיימת משנה לשנה, ולכן אינה קריאה עץ.

ואציין דברים נפלאים דאיתא במדרש, שאותם חטים שאכל אדם הראשון דלו על אילנות גבוהים, וזה לשון המדרש (ב"ר ס"ד ט"ז) "אפשר חטים היו וכו', והכתיב עץ [הדעת], אמר ליה מתמדות היו כארזי הלבנון", ופירש 'במחנה כהנה' 'מתמדות' - עולות למעלה כתרם זה".

אמנם כן יהיה גם לעתיד לבא, כדאיתא במסכת כתובות (ק"א): "הו רבנן, יהי פיסת בר בארץ בראש הר"ם, אמר, עתה חטה שתתמד כדקל ועולה בראש הר"ם". ויש לציין דבמסכת סנהדרין (ג') על דבר הגמרא "אילן שאכל אדם הראשון ממנו וכו' רבי יהודה אומר חטה היה", ברמזך הגמרא לפי גרסת העין יעקב איתא: "וקרי ליה עץ, על שם עתה, שחטה תתמד כדקל", כדאיתא במסכת כתובות שם.

בניני הרמב"ן

מאת הגאון הרב ישראל מאיר קעניג שליט"א אבדק"ק יאקע (איד"ב) ראב"ד ביד"צ אורה מישור לדיני ממונות ואישות

וברישא דקרא לפני כל המינים, שש משור, ולפי"ד הגאון נצי"ב ז"ל, הרי גם בזה, באבנט, עיקרה, מין-השש (אחרי דכתיבא ברישא, ולעיל אות הקדום, דייקמן קן גם מדברי רמב"ן).

וא"ש בזה דברי התרגום אונקלוס הנ"ל, ולבש הכהן מדו בד, "לבושין דבוך", ומה מבואר, דגם האבנט של נח"ד, דבוך היתה, והרי קיי"ל דאבנט של כהן הדיוט של כלאים היתה (כנ"ל, את א) ולפי דבריו י"ל, דכיון דעיקר באבנט, מין של שש היתה, קרי "לי" התרגום גם לזה, "לבושין דבוך", ועל שם עיקר הבגד, דכן הוא דרך בכל הבגדים, שקרוי"ה היא על שם העיקר, כידוע (וגם הרמב"ן קרוי"ה ל"ה ליריעות המשכן "יריעות-שש משור", כנ"ל אות הקדום) וזה נ"ל יישוב נכון בדברי התרגום אונקלוס, ודו"ק, אולי הדבר נכון להיאמר.

(ו) לשבת הגדולה: נכתוב כאן, מה שאמרנו בשבת"ג בפעם האחרונה שחל ארבעה עשר להיות בשבת, ליישב קשיית האחרונים ז"ל, בסוגיא דבני בתירא, מסכת פסחים דף ס"ו ע"א, ובמשנת רבינו הרמב"ן ז"ל בזה, ז"ל ה"שס"ז, שם, תני רבנן, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכתו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לא, אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו וכו', אמר להם, וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת וכו' אמרו לו מנין לך, אמר להם, נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו האמור בפסח דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת וכו', עיי"ש כל הסיגיא, ואין להאריך.

וידוע בזה קשיית העולם (הובא לראשונה בספר אור חדש, פסחים שם, ד"ה מ"ד) דמקרא מלא הוא בתורה, דקרבן פסח דוחה שבת, והוא, בקרבן פסח שהקריבו ישראל במדבר בשנה שני' לצאתם מצרים, ואירע אז יום ארבעה עשר בניסן, בשבת קודש (דיום ראשון חודש ניסן כיום ראשון בשבוע היתה, וכך כיום דהקמת המשכן, נפל עשר עשרות, כמפורש בפס"ש ריש פרשת שמני בשם חז"ל) וקרא כתיב בהאי קרבן, ויעשו את הפסח בארשון וכו' (פרשת בעלותך, במדבר פ"ה) ומהו פסיקת בני בתירא וכו', בזה, וקושיא זו ידועה בשערי הלומדים, הרבה קולמוסין ודיוו נשתברו ונשפכו ליישב קושיא הלז, ואענה גם אני חלקי בעזה"ש ויתעלה.

ז"ל הרמב"ן בפירוש אחר, על הקרא, ותטמא הארץ וכו' ויקחא ארץ את ישיבת יישראל י"ח, ב"ח) והנה השם הנכבד הוא א-ל-הי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות היישוב, הוא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים, קצין שיטו ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אהביו, וזהו שאמר (שמות י"ח, ט) והייתם לי סגילה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכו' והנה קידש העם היישוב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו וכו'.

ובסוף הדיבור כתב בזה"ל, ומן הענין הזה, אמרו בספרי (עקב, מ"ג) ואבדתם מהרה (דברים י"א, י"ח) אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצויינין במצות כשתחזור לא יחיו עליהם חדשים, משל לאדון, שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה, אמר לה, הוי מתקשטת תכשיטים, כשתחזורי לא יחיו עליך חדשים, וכן אמר ירמיה (ל"א, ב) הציבי לך ציונים, אולי המצות שישראל מצויינין בהם, והנה הכתיב שאמר (דברים י"א, י"ח)

גם בזוה"ק, דלא בעי לתרוה"ד, רק אלו ב' כלים דקרא, כן "ל, ת"י זה בזכרוננו מנוחה, כאמור, שם האומר נשכח מאתי, ואם הזכרונ כוזב, הרי זה משל.

(ואין להקשות ע"ה, דהרי התרגום "לשון רבים" קאמר, מדו בד, "לבושין" דבוך, ואם זהו הכוונה לבד, כנ"ל דעת ריש לקיש, איהו מלבושים רבים כי נאן, דאמר התרגום לשון רבים "לבושין", אמנם הרגיל בת"א יודע כי כן הוא דרך התרגום, בדבר השייך לרבים, דנקיט לשון רבים, ראה בפירוש אמור, בקרא, ולקחתם לכם פרי עץ הדר כפות תמורים וכו', ויקרא כ"ג כ"ג, שפי' בת"א, פרי אילנא-אתרוגין, וללבוך וכו', הרי דרך התרגום כן במילתא דשייך לרבים, וזה"ל בפנינינו, שיכתה היא לרבים, לכל הכהנים הדיוטסים)

(ד) עוד בזה יישוב לקושיית מהר"י פיק הנ"ל (ולפי הת"א ופי' הרמב"ן הנ"ל, יוצא דאבנט של כהן הדיוט של בד היתה, ודלא כהלכתא, דגם אבנט של כה"ה של כלאים היתה) רשום אצלי בכתובים, וזה החלי, בהקדם דברי הגאון הנצי"ב ז"ל בחומש העמק דבר בפרשת תרומה, על הקרא ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני וכו' (שמות כ"ה, א) וז"ל שם, שש משור ותכלת וג', בהפרכת והמסך כתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור, דכל שכתוב ראשון הוא העיקר ואע"ז דבבבולת היו "ד חוטי"ן שש לכל אחד ממנין הללו, מכל מקום הרי אינו דומה עובי החוטי"ן זה לזה, והי' ביריעות העיקר שש, ובפרכת והמסך העיקר תכלת, עיי"ש עוד.

מבואר מדבריו ז"ל, דמה דכתיב בקרא ברישא (במנין הצמר) דבר זה, ה"ה העיקר (ור"ל בעובי החוטי"ן, כנ"ל) ע"כ ביריעות דכתיב בהו שש משור ברישא דענינא, השש עיקרית-בעובי החוטי"ן, בהיריעות, ושאר מינין, טפלין (משא"ל בפרכת ווסף דכתיב בהו תכלת וארגמן וכו', קודם למין, השש, דשם ה"י התכלת העיקר, כמשנ"ת) וראה זה מצאנו בפי' הרמב"ן ריש פרשת פקודי (שמות ל"ח, כ"א) שכתב שם בתחלת דבריו, אמר המשכן, משכן העדות, בעבור כי יריעות שש משור הם שיקראו משכן במצוה (ולעיל כ"ה, א) ובמעשה (ולעיל ל"ח, ח) אבל משכן העדות כולל הבית בכללו (ע"ה) מבואר מלשון הרמב"ן ז"ל, דקרי ל"ה ליריעות המשכן, יריעות שש משור, וזה צ"ב, על מה ולמה, הרי מכל ארבעה מינין היו עשויות יריעות דמשכן, וכדכתיב בקרא דלעיל (תחלת אות זה) ומהו ר"ה גדולה לדברי הגאון הנצי"ב דיריעות המשכן אף שהיו עשויות מכמה מינין, אבל עיקר משל שש (בעובי החוטי"ן, כנ"ל דבריו ז"ל) וכבר כתבנו כמ"פ בגליון, מה ששמענו מאדמו"ר הגאון המובהק אבדק"ק יאקע זצלה"ה, בעל חקי חיים (יאצ"ס בשבוע זו, י"ג ניסן, יום היולת ורביתנו המאורות הגדולים נ"ע, הבית יוסף והאלשיך, הנצבי"ה, ימליץ טוב בעד כל יו"ה, והמוני תלמידיו בע"פ ובכתב, לכל טוב וטוב נ"ס"ו) דמין הגאון מו"ה מיכאל בער ווייסמאנדעל זצלה"ה, בשם אחד מתלמידיו מרן התת"ס, דרוב דברי האחרונים נ"ע, רמזה היא (אחרי העיון, דייקן) דבריו רבותינו הראשונים ז"ל, והרי קמן אחד לפנינו, וכמשנ"ת.

(ה) נחזור לענינינו, גם באבנט כתיב קרא בפרכת פקודי (שמות ל"ח, כ"ט) ואת האבנט שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם (עיי"ש במספ"ק אך שיאר קרא זה, באבנט השוה לאדון ולבניו, למאן דס"ל כן וכן הלכה, כנ"ל, ולמ"ד דס"ל דרך אבנט של כהן גדול ה"י של כלאים, לא של כהן הדיוט) הרי כתיבא ומבואר בהאי קרא דאבנט,

ולבש הכהן מדו בד ומכנסין בד ילבש על בשרו וחרים את הרשע אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח (ויקרא י"ג).

וכתב על זה הרמב"ן ז"ל, ולבש הכהן מדו בד, היא הכוונה, ומה תלמוד לומר מדו, שתהא כמדת, על בשרו, שלא יהא דבר חוצץ ביניהם. לשון רש"י, והנה תרומת הרשן צריכה בגדי כהונה, ואין עבודה בשני הבגדים מהם, אבל הזכיר אלה השנים לדבר שנתחדש בהם נאן, לומר שתהא הכוונה כמדת, והענין לומר, שאם היו מסולקין אי צריכים ואינן מגיעין עד גליון, ועבד בתן עבודתו פסולה, ולמה, שלא יהא בינו ולא בין המכנסים לבשרו כלום, והוא הדין, שצריכה כל בגדי כהונה, כי כיון שהזכיר הכתוב שהיא צריכה בגדים, למדנו שהיא צריכה ארבעה להדיוט ושמונה לכהן גדול, וכן מפורש במסכת יומא בפרק שני (כ"ג, ע"ב) ובתורת כהנים (פר' ב, א) מה תלמוד לומר ילבש, להביא את המענפת ואת האבנט.

ואונקלוס תרגם מדו לבושין, ונראה כי אצלו, מדו, שם, יכלול כל בגדיו, כאילו אמר ולבש הכהן בגדי בד, וכן מדיו קרויים (שמואל א' ד', כ"ה) שיווד על פי מדותיו (תלמוד ק"ה, ב) על פי מלבושיו, חגור מדו לבושין (שמואל ב' כ"ה, ח) ויהי זה כדעת האומר אבנטו של כהן הדיוט לא זה אבנטו של כהן גדול (שמואל ב' ע"ה) ע"כ מדברי הרמב"ן.

א) ביאור דברי הרמב"ן בדעת אונקלוס, דלפי מה שפי', מדו, "לבושין דבוך" (ואח"כ ראינו שכי"ם גם בתרגום יונתן בן עוזיאל, ובפי' החזקוני כ"ז מדעת עצמו עיי"ש) ע"כ דכנול בזה כל בגדי הלבן דכהן הדיוט, כיון דהכהן הדיוט בעי בעבודה זו לתרוה"ד, ד' הבגדים (וכמו שהקדים הרמב"ן ז"ל בדבריו, ראה לעיל התקפת הדברים) וכיון דקרא דילן אומרת מדו (קאי אכל בגדי לבן דכה"ה, "לבושין", כנ"ל בתרגום) וקאמר, בד, ע"כ צ"ל, דגם האבנט (אחד מד' בגדי כה"ה) של בד היא, והרי זה דלא כמאן דס"ל בש"ס וכן הלכתי, דאבנט של כהן הדיוט גם היא, של כלאים היתה.

ולפי זה יוצא דהתרגום אונקלוס, קאי שלא אליבא דהלכתא, כשישת המ"ד דלא בעי כי אם "ב' בגדים" של כלאים דקיהן, ע"כ ברמ"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה א', ובכסף משנה שם (ו"ע שם בספר המפתח, מה שצוין ע"ה) וכבר העיר כן הגאון מהר"י פיק זללה"ה, בספרו מיני תרגימא על הת"א.

ג) ובזכרוננו ששמעתי פעם לתרץ ולומר, דהת"א, איזל בזה בשישת המ"ד דלא בעי כי אם "ב' בגדים" לתרומת הדשן, כ"ה בש"ס יומא כ"ג ע"ב, אמר ריש לקיש, כמחלוקת בהוצאה (כשם שריב אליעזר מכשיר בעלי מומין להוצאה, עיי"ש בסוגיא) כך מחלוקת בהרמה וכו' מאי טעמא דריש לקיש, אמר לך אי ס"ד עבודה היא (תרוה"ד) יש לך עבודה כשכירה בשני עיי"ש, מבואר מזה דעת ריש לקיש, דקרא דילן דתרומת הדשן, מדו בד-ומכנסין בד, כפשוטו מתפרש, דלא בעי הכהן ללבוש, רק אלו שני הכלים, כהונה-מכנסים (ולא כר' יוחנן שם דס"ל דבעי ד' כלים, וכן הוא הלכה, וכדלעיל ברמב"ן) וז"ל דס"ל להתרגום, דלא בעי רק אלו שני כלים דקרא דנן, לתרוה"ד, וכדעת ריש לקיש זה, ואף דאונקלוס תנא קחשיב, ובש"ס יומא, מחלוקת אמוראים הוא (רי' ור"ל, כנ"ל) כבר הראה לדעת בספר טל תורה להגה"ק מהר"ם אריק צוקוללה"ה, דכן הוא

תם מהרה ושמתם את דברי אלה וגו' אינו מחייב : אלא בחיבת הגוף בתפילין ומזוזות, ופירוש בהן, כדי שלא יהיו חרשים עלינו כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה', ולפיכך אמרו בספרי (ראה פ' וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות (דברים י"א, ל"א) ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה וכו' ע"ש.

דברי רמב"ן אלו ידועים המה, כי עיקר המצות שציונו שלא יהיו חרשים בארץ ישראל המה, נחלת ה' לבדו (ובלי שום אמצעי, כנ"ל) וכל המצות שאנו מקיימין בגלות, אף מצות שהן חובות הגוף שנוהגות בכל מקום כמבואר בסוף דקדושין, אין זה רק מסיבה ומטעם, שלא יהיו הם חרשים עלינו כשנחזור למצות, כמקום בארץ ישראל המה, וכן כתב עוד הרמב"ן בפרשת עקב (דברים י"א, י"ח) ויתיישב בזה קושיא הג"ל בטוב, איך נעלם מבני בתירה והגולים להם, מקרא מלא בתורה, דקרבן פסח דוחה שבת, בפסח מדבר (כנ"ל) ולפי דברי רמב"ן הללו, א"ש, אחרי דשם במדבר כחזק לארץ קיימין, וחיובו אחרי דשם, אינם עיקר כמצות בארץ, ושפיר י"ל דאף דבחר' דחי' לי' פסח לשבת, ע"כ, במקום עיקר המצות, בארץ ישראל, לא ידחה פסח למצות שבת החמורה, ע"כ נסתפק בזה בני בתירה, אם קרבן פסח דוחה שבת, גם בארץ-מקום עיקרן של מצות הא-ל, ואומר זמן מה החדש היא באה, בעזה"ש.

ע"י"ל בזה (החביב עלי אימרו א, כי היא תורת הארץ, נתחדש לי כעת היות בארץ לפני שבועיים) ע"כ מה שכתוב בקרא, בהפסרות שבת החדש (ויחזקאל מ"ח, כ"ב) בארשון בארבעה עשר יום החדש יחי' לכם הפסח וכו', ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל עם הארץ, ועיי"ש בפרש"י בזה"ל, לפי שעליו (ועל הנשיא) קרבנות ועולת המועד לעשות, כמו שאמור למעלה (פסוק י"ז) ועל הנשיא יחי' העולות והנשבות והנסך בחגים וגו', ועיי"ש במצודות פסוק י"ג, והשנה ימים התג יעשה עולה לה, יעשה, רצה לומר הנשיא יביא "משלו" ע"כ (ועיי"ש בספרי' ד' אחרת) היוצא מזה, דלעת"ל- זמן התיקון השלם, חיובו קרבנות המועד על הנשיא להביא "משלו" כל קרבנות ציבור (וקרבן פסח, גם איתו קרבן מועד חשיבא, ע"כ בספר החינוך מצוה פ"ח) והנה ישראל בזמן המדבר קודם חטא המרגלים, מוכנים ועומדים ליכנס לארץ, היו כזמן דלעת"ל לבא, כמבואר בספרי' (נציץ בזה, דברי האוה"ח דברים א' ל"ז, ח"ט פסח שמיני-ד' כ"א מדפי הספר, ד"ה ואכלתי ונתת היום, והמדבר (דברים) ע"כ י"ל, דקרבן פסח שהביאו במדבר, קרבן פסח "אחת היתה", "הביאה הנשיא (מדפי' א' או אחת הכהן, ראה רש"י ויחזקאל שם, ק"א ד"ה משלו", ואין מזה רא' כמובן, דגם לדורות דוחה ק"פ, השבת, אחרי דקרבן פסח דורות, "כל הציבור" הביאין אותן, "משלהן", וכזה ה' ספיקת ב"ב, כתבתי זה למזכרת, גם לעורר לבב המעיין, בפרשת הנשיא הג"ל.

ז' לפסח: ידועים דברי התוס' קידושין דף ל"ח ע"א וז"ל, אקרו עומד והדר אכול (א"ה) ראה שם בסוגיא, כי ישראל לא אכלו שום תבואה, מעת שנחלתם לארץ כי יגשו, שכל צמח דליל פסח, עד יום י"ז בניסן (בניסן) בירושלם מקשה, למא לא אכלו שום מחדש (תבואה של חדש) ויבא עשה דבערב תאכלו מצות וידיחה לא תעשה החדש, ומתוך, דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לא תעשה דאחרי הדיבור, א"נ מי יש לומר, הדגירה דוחה ראשון אטו כית שני ע"כ, וי"ע ב' בתוס' מסכת ראש השנה דף י"ג ע"א ד"ה דאקריבו, ביתר אורך.

והנה ת"ז זה האחרון בתוס' (דגוריה וכו') לא כתובה היא בירושלמי, וז"ה ת"ז ויחדש התוס' מדגפשיהו (וכבר העיר ותמה בזה בלשון אטו א"ה סי' צ"ד, ד"ה עד כהן התוס', על מה ת"ה התוס' מדגפשת ת"ה אחר, ולא סגי להו בזה ת"ה בירושלמי ואולי יש מקום לומר, דהרשנוני בת"ה רבותינו בעלי התוספת, לתרץ עוד ת"ה על קושיות הירושלמי, אף הירושלמי לא ת"ה כן.

יש לחקור, כל מלאכות יו"ט (בשולח אפי' וכו') דלא תותרה רק לצורך אוכל נפש, ככתוב בתורה (שמות י"ב,

האם מותר לעשות אלו המלאכות, לצורך או"כ, אם דבר הנאכל לא יהא מותר לאכול רק אח"כ, מטעם עשה דוחה לא תעשה-בעת האכילה ממש, ויש בזה שתי פנים מסברא, מצד אחד יש לומר, כיון דסוף סוף הרי יהא מותר לאכול הנתבשל או הנאפה (מאיזה טעם שהיה, ואף מטעם דלית' מלאכת אוכל נפש יקרא, ומצד אחר י"ל, כיון דלע"ז (בשעת הבישול והאפי', עד לשעת האכילה מקדים י"ל לשעה, כנ"ל) הדבר אסור באכילה, ע"כ לא תותרו מלאכות הג"ל, דכעת חשבינן למאכל זה, דבר האסור באכילה דלא תותרה ב" מלאכת או"כ (ראה מנחת חינוך מצוה רח"צ סי' י"א, וזהו, וקשה להאריך בזה פסל, ומ"מ א"ל לך) ולא נמצאו אף לאחר החיפוש, גילוי לספק זה.

הצענו דברים האלו (פסח הג"ל) בשבת שעברה בפני קהל ועדה, ת"ח ולומדים חשובים הע"י, וכל אחד באחרת (בספסל הג"ל) על כל פנים ניתנה להיאמר (ולענין מסבאר, ג"כ כן היא) כצד שני דלע"ז, דדבר אסור באכילה כעת (בשעת בישול ואפי') אף דאחר כך (בשעת האכילה) יהא מותר מטעם עשה דוחה לא תעשה, דאזלינן בזה בחר השתא, והו' לי' דבר האסור באכילה, דמלאכות או"כ לא תותרו בהן.

(ח) נקדים עוד, שיטת הירושלמי, הובא בטור (וארה) חיים סי' תנ"ח, ועיי"ש בב"ח מקור הדברים) דאין יוצאין ידי חובת מצה דליל פסח, אך ורק במצה שנאפה "בזמן שחיטת הפסח", או בזמן אכילת הפסח, אחרי דאייתקש מצת מצוה, לקרבן פסח (פסחים ק"ב ע"ב, ר"ל, דאייתקש "אפית המצוה", לשחיטת הפסח, או לאכילת הפסח, באחת מהם, ויכולתה, בשנה הראשונה, דהאפי' מותרת בערב פסח צריך לאפותה למצה דמצוה, בזמן שחיטת הפסח (דאייתקש להקרבן הפסח) ובערב פסח שחל להיות בשבת, דאין האפי' דוחה שבת, ההיקש דמצת מצוה "לאכילת הפסח" היא, דהמצה דמצוה צריך שתאפה בשעה הראויה לאכילת הפסח, והוא בביל יו"ט (ות"ל, אחרי רוב הקשי' בהיקש זה-לדבר אנפי, ובלתי מוכן נראה, נמצאו דאנינו בספר בית אריס להגאון האדיר מו"ה דוד קליין זצלה"ה, שעמד בזה, איך ואיפה מצונו היקש כזה, להתפרש לדבר אנפי, לפי המקום הזה, עיי"ש עוד בספרי דין, ביבואר כל הדברים כשמלה, ובפרטורוס הטיב).

(ט) והגני בזה בלשון מרן החתם סופר (מה שנוגע לענין, ולהאי שחא, עיי"ש שחל להיות בשבת, התעוררות הגאולה, כדלעיל) בדרשותיו לשבת הגדול (שבת תקפ"ח, דף רמ"ז ע"ב, מדפי הספר) בהפסרה וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות (מלאכי ג', ד') י"ל ימי עולם, שחתלת חנוך המשכן ה' ביום שנטל עשר עטורות ביום שנברא בו העולם (שבת פ"ז ע"ב) לומר שחביב כביראת כל העולם, וכן יום טוב א' של פסח בשעת כניסתן לארץ שהוא פסח גלגל, ה' ערב פסח בשבת, ויום טוב א' ביום א', וכן ה' יום נשיאתו של הלל במעשה דבני בתירה (מסכת פסחים, ר"ה פרק א'ל דברים) בערב פסח שחל להיות בשבת, והיינו, שמוש שאותו דבר ה' סיבה להחזיר קרן מלכות בית דוד למקומה וכו' ועכ"פ ה' בערב פסח בשבת, אשר מזה נראה, "שזמן כזה ראוי לאולאה יותר", שהוא יום שנבראו בו שמים והארץ, העולם, ע"כ אמר, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם, דייקא, כימים שנים בהם העולם, וכשנים קדמוניות, כמו שה' בשנים קדמוניות כנ"ל, אלו דברי מרן החתם.

יוצא מדבחק, דבזמן כניסת ישראל לארץ, חלה ערב פסח להיות בשבת, ובהגהה של (הגר"ח שטערן ד"ל) הביא מקור הדברים לדל, "הה"ל, כלומר, לפי מה שכתבו תוס' מנחות דף ל' ע"א ד"ה מכאן, דבשבעה באדר שמת משה ה' בערב שבת, אם כן ה' ראש חודש ניסן ביום א' (בשבת) וממילא ה' ערב פסח גלגל בשבת, שוב ראינו שכן כתב מרן בעצמו לקמן באמאמרם לפסח (תקצ"ד, ד"ה ל' כ"ג) וכן בשו"ת תתם סופר חלק אורח חיים סוף סי' ע"ט, ע"כ דברי ההג"ה שם.

וכיון דערב פסח חלה להיות בשבת בזמן זה (וכניסת ישראל לארץ, כדלעיל) הא לא יכלו לאפות המצה

בשבת, ומההכרח, לאפות מצה דמצוה, במוצאי שבת, ליל יו"ט דפסח (ולדעת הירושלמי, הג"ל אות ה') ואם נימא דמלאכת יום טוב אסורה, בדבר שיותר לאכול אח"כ (כנ"ל, אות ד') רק מפאת היתרה דעל"ת-בעת האכילה (עשה דאכילת מצה-ידחה לית דחדש, כנ"ל אות ז', קושית התוס' קידושין, בשם הירושלמי) נמצא, דמלאכת לישא ואפי' אסורה היתה בזמן הזה (במוצאי שבת ליל יום טוב דפסח, כנ"ל) ובה לא יכלו ישראל לקיים בזמן ההוא, מצות אכילת מצה בליל הפסח, מפאת דעל"ת (כיון דמלאכות נעשות קודם לאכילת דמצה, אסורות הוי) וא"ש, ודו"ק כי קצרנו קצת, וזה רעיון חדש בעזה"שית, לשמחת החג.

(י) להגדה של פסח: סימן האחרון, דט"ו סימני הסדר, קרוי היא בשרה, "נרצה", ידוע הפ' בזה, מעת הוינן ט"ו בתלמוד יורה דעה, מי שעשה דברים אלו (דליל הסדר, ה"ה סימנים הקדומים) הרי הוא רצוי לפני הקב"ה ע"כ.

ומעודי ה' קשה לי בסימנא דא, הרצון והכוונה בזה (הרי בכל המצות כן הוא, העושהו בחיקונה רצוי לפני הש"ת, ולד' מצות הסדר) ע"ז,ק, מדוע שונה סימן זה "נרצה", משאר סימני הסדר, שהסימן בהם מורה לעשיית איזה דבר, וסימן זה האחרון "נרצה", אין בה שום עשי', ואחרון הכביד להביק, האם כונתו בזה להעיד על עצמינו שעשינו הכל כהוגן כדבעי, מן הקשות לפרש כן, ולולי דמסתפינא, ה' נראה כונה אחרת בזה (עדה"ה) ונקדים דברי הרבינו הרמב"ן, כדלהלן.

(י"א) מקרא כתיבא בתורה בפרשת ויקרא (א', ד') וסמך דף על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו, וכתב על זה הרמב"ן בזה"ל, ייתכן, כי נרצה כנוי לחטא, שצריכה לו חטא לכפר עליו, מלשון כי נרצה עוניה (ישעי' מ', ב') עד רצתה הארץ את שבתותיה (דברי הימים ב' ל"ה, ל"א) והם ירצו את עונם (ויקרא כ"ד, מ"ג) "לשון השלמה" ע"כ, מבואר מדברי רבינו אלו, כי הפ' "ונרצה" לו, לכפר עליו) השלמה וגמר היא, "שנגמר" חטא, החוטא, ואכמ"ל הכונה בזה.

ומכבר הבאנו רא' לדברי הרמב"ן אלו, מדברי חז"ל במסכת מגילה (ק"ה ה', ע"א) מנהיגין מילי (והחלו נדר-אומר, הרי עלי-דחייב באחריות, מנהיג-אומר הרי זו-דאנינו חייב באחריות) דתנו רבנן ונרצה לו לכפר עליו (ויקרא א', ד') ר' שמעון אומר, את שעליו חייב באחריות ואת שאינו עליו אינו חייב באחריות, ופרש"י, את שעליו חייב באחריות, הכי דרש לי' לקרא, ונרצה לו נדרו, לכשיכתפבר בהן, הווי נרצה, אבל מקמי כפרה לא נרצה, ובאית קרבן אמרתי לך באותו שעליו, והיינו עליו דקרא, ע"כ מפרש"י, והדבר מתמיה, דקרבן נדבה (לא "עליו" דקרא, לפישי' הג"ל) הכי הוא מתכפר, מקמי כפרה, אתמהא, אבל הדבר נכון ומתפרש הטיב, לפי דברי הרמב"ן דלעיל, ונרצה לו (לכפר עליו) פ' "לשון גמר והשלמה", וזה דקאמר חכא הש"ס (פרש"י הג"ל) ונרצה לו, פ' שנגמר לו חיובו, כשיכתפבר בקרבן, וזה רק ב"עליו", ה"ה נדר, בזה "נגמר חיובו" (ונרצה", כדלעיל) רק כשיכתפבר, משא"כ נדבה (לא, עליו, דקרא זה דנרצה) בזה "נגמר חיובו" אף מקודם, וכגון, שהקמה נאכרת, כיון "דנדרבה" אינו חייב באחריות, דו"ק בזה ותראה כי פירוש זה מא"ר.

ובכן י"ל, דזהו הפ' "נרצה" שבסימני הסדר, והרצון והסימן בזה, שפעת (אחרי כל סימני עשי', הקדומים) הרי עריכת הסדר, "נגמרה" (כנ"ל פ' הרמב"ן, "נרצה" לו הרי) וא"ש בזה כל מה שהקשונו על פ' היה האחר "נרצה", מקובלת כפי כל (ראה לעיל, אות ה') אחרי דאין הפ' (נרצה) בזה, "ירצו" (לפני הש"ת) כי אם אות ונס, לגמר עריכת הסדר, וק"ל, כאמור שכתבנו כן על דרך הפשט, ולפי"ד הרמב"ן הג"ל, וכמשנת.

קוראים חשובים וקיים הע"י, חג כשר ושמח, בכל הפירושים והמובנים, חיים וקיימים, ויוצא את עמו ישראל מחוכים "לחיות עולם", אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, חזקו ואמצו בתורת א-להינו, ברוב עזו ועצמה, וילילה כיום יאירי, ונאכל שם מן הנהנים ומן הפסחים (במו"ס מן הפסחים ומן הנהנים) בהאי שנתא, אכ"ה.

בירורי הלכה כח'מ' ומסקי הלכה מחוק
שיעורי הרה"ג רבי שלום געשטענער שליט"א
רב ומר"צ בעיקר ירושאי' נמח"ס דעת שלום

הלכה למעשה

עשפט כהלכה

שאלה. מי שיש לו מנוי חודשי למקוה, והולך שם רק כמה ימים בחודש, האם יכול להעביר זכות שאר הימים לאדם אחר, או שהזכות ניתנה רק למנוי עצמו?

ונברר כמה ענינים בנדון זה.

א. השוכר בית, האם מותר לשוכר להשכירו לאחר, בתוך זמן השכירות.

ב. השוכר מטלטלין, האם מותר לשוכר להשכירו לאחר, בתוך זמן השכירות.

ג. שוכר או מנוי לזכות השתמשות בחפץ, האם קיבל עליו דיני שמירה כשוכר.

ד. מנוי במקוה האם יש לו זכות להעבירו לאחר בימים שאינו בא.

תשובה. איתא בשו"ע סימן שטו ס"א המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב, ורצה השוכר להשכיר הבית לאחר, משכיר עד סוף זמנו, והוא שלט ידיו מנין בני בית האחר יותר מבני ביתו וכו'. וכתב הסמ"ע סק"א דדוקא בית מותר להשכירו לאחר, כיון שיכול המשכיר להראותו כל פרטי עניני הבית, ויתנה עמו שיחזירו כן בשלמותו, משא"כ מטלטלין אסור לשוכר להשכירו לאחרים, דשמא יבריחם או יאבדם. והיוצא מזה, דבית מותר להשכירו לאחר משא"כ חפצים ומטלטלין אסור להשכירו או ליתנו לאחר אף בתוך ימי השכירות.

אכן בנדון שלפנינו שקנה זכות או מנוי להשתמשות במקוה, יש לדון למה הדבר דומה, דודאי אינו שוכר את חפצי המקוה בשעת השתמשות, אלא שיש לו זכות השתמשות בו, והנפק"מ אם מותר לו להעביר זכות ההשתמשות לאדם אחר ככל משכיר בית, או שהזכות ניתנה לו שיוכל להשתמש בצרכיו, אך אין לו שום בעלות שיוכל ליתן לאדם אחר, וכן לגבי דיני שמירה דהשוכר דינו כשומר שכר כמבואר בשו"ע, ויש לברר כשיש לו רק זכות השתמשות, האם חל עליו כל דיני חובי שמירה ככל שוכר, כיון שלא שכר את עצם הדבר או החפץ.

והנה ברמ"א שם כתב וז"ל מי שנתן לאחר דירה בביתו ואין המקבל צריך לאותו דירה נ"ל דיכול להשכירו או למכרו לאחר שבני ביתו אין מרובים ממנו וכו'. ומלשונו משמע שלא השכיר לו את הבית עצמו אלא שנתן לו לדור בביתו, והיינו שנתן לו דירה בביתו, ולכאורה זכות השתמשות, ואעפ"כ מותר לו להעביר הזכות לאחר.

ואכן בשו"ת הרשב"א ח"ו סימן קיא והובא בב"י, שממנו מקור הדין, כתב בזה"ל ראובן השאיל ביתו לשמעון וקנו מידו וכן כתוב בשטר קנו ממנו וכו', ושמעון השאילו לבנו יהודה וכו', ואומר ההשאלה שהשאלתי לאבני אין בה ממש שלא הקניתי לו גוף אלא לדירה וכו'. ומבואר דזה היה צדדי השאלה כיון שלא השכיר לו עצם הבית רק נתן לו זכות לדור שם, וע"כ טוען לשאול לו רשות לשאל להשאילו לאחרים, ולמעשה פסק הרשב"א דכיון דקנו מידו ודר שם

זמן רב ודאי קנה ממנו גם גוף הבית, וכן מוכח מלשון השטר שכתבו עיי"ש. וכן פסק הרמ"א וכמבואר, אמנם הט"ז סק"א כתב לחלק דאם נתן לו לדור בבית במקום מסוים הרי הוא כהשכיר לו עצם בית, אמנם אם נתן לו רשות לדור שם אך לא ייחד לו מקום אין עצם הבית מושכר לו ואינו יכול להשאילו לאחרים.

ומבואר דכל הנדון הוא אם אכן השכיר לו רק זכות ההשתמשות או גם עצם הבית, וכן כתב בנתי"ה"מ סק"ב דמוכרח שם שהקנה לו גם עצם הבית, ומשמע דאם ברור הוא שלא השכירו לו את עצם הבית רק זכות ההשתמשות בבית, וכן הוא הדרך בדבר זה כגון מנוי למקוה, שמקבל רק זכות השתמשות ודאי אינו יכול המקבל או השוכר ליתנו או להשכירו לאחר, ואין לו דין של שוכר בית.

אך יש לדחות דאין הנדון דומה לראיה, דאפש"ל דמה שדנו הרשב"א ושאר הפוסקים דלעיל היינו רק כשבא לדור בביתו, שבהך כלל הכוונה הוא לשכור את עצם הבית וכמו שכתב בנתי"ה"מ שם, וע"כ אם נאמר דהשכיר לו רק השתמשות בבית, הרי יצא הוא מכלל סתם שכירות בתים, ואינו יכול לנהוג בזה כבעה"ב ולהשכירו לאחרים שיודרו שם כשוכר. אך שכירות שכל מהותו הוא של אותו שכירות הוא רק זכות השתמשות, וא"כ יש לו עכ"פ רשות גם להשכיר זכות זה לאחר, וכן כבר העיר כע"ז בס' עמק המשפט סימן ו לגבי שכירות חדר מלון, דאף שהוא רק בגדר זכות השתמשות, מ"מ מצד המנהג יש אפשרות לקנותו אף שאין בו ממש.

ועיין בפתיח חושן דיני שאלה פ"ט הערה סט שכתב לענין שכירות חדר מלון, דאם הוי כשוכר את עצם החדר מתחייב בדיני שמירה כשומר שכר, ואם יש לו זכות השתמשות אין חל עליו דיני שמירה כש"ש, דהוי לא שכר את החדר והחפצים שבו, ובפתי"ח דיני שכירות פ"ד הערה א כתב דלמעשה נראה דינו כשכירות, רק כזכות השתמשות גרידא, ולפ"ד נראה דאין להעביר מנוי מקוה לאחר.

והנה בגמ' בב"ק י': בחמישה שישש על הספסל דהאחרון חייב בגון פפא בר אבא, כתבו התוס' י. ד"ה כגון וכו', מפרש רשב"ם דנקט פפא

בר אבא לפי שלסתם בני אדם הוא שואל לכל הבא מאיליו לישב עליו כי סתם ספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה וכו', נפסק כן ברמ"א סימן שפא. ולכאורה צ"ב דברי התוס', דהאריך נעשה כשואל על הספסל, שיהי' לו עי"ז פטור של מתה כדרכה, דאף אם נאמר דאינו גנב בזה שיושב על הספסל, כי סתם ספסל עשוי לכך וכמו שכתבו התוס', אך ודאי לא השאילו לו את עצם הספסל ואין לו רשות לקחתו משם וכדו', ואכן המהרש"ל בים של שלמה ב"ק שם תמה בדברי התוס' מדוע נפטר במתה מחמת מלאכה, דאפשר דלא נקרא גנול, אך עדיין אין לו דין של שואל, דבשלמא כשואל חפץ מחבירו ומדעתו, הרי לאו לאוקומא בכילתא שאיל לי', וע"כ פטור במתה מחמת מלאכה, משא"כ בזה הרי לא השאילו לו הספל.

אכן מדברי התוס' עצמו מוכח דאעפ"כ נקרא שואל על הספסל ויש לו דיני שואל ופטור במתה כדרכה, וכן כתב בשו"ת חלקת יואב חו"מ סימן כד דהיושב על הספסל יש לו דין שואל להתחייב באונסין ולפטור ממתה כדרכה, וביותר מבואר הוא באמרי בינה דיני הלוואה סימן פב, דיש לו דין שואל לגמרי והשימוש בו הוי כקנין להשאלה לכל דיניו, ועכ"פ מוכרח מדברי הפוסקים דאף יש לו רק רשות לשבת על הספסל יש לו דיני שמירה על הספסל כשואל.

וא"כ ה"ה לגבי שכירות אף אם אכן נאמר דיש לו רק זכות השתמשות, מ"מ קיבל עליו כל דיני כשוכר עצם החפץ, ויש לו חובי שמירה כשוכר, ואם יש לו כל חובי שמירה כשוכר, הרי יש לו עכ"פ זכות להעביר אותו זכות לחבירו, דהדברים תלויים הא בהא וכמ"ש בפתי"ח שהבאתיו לעיל, ועיין עוד בעמק המשפט שכירות בתים סימן ו שחיבא מדברי התוס' ב"מ מה ד"ה בלן, שכתבו לענין בלן במקוה דשכירות קרקע נקנה בכסף, הרי דאף שיש רק זכות השתמשות החשיבו את המשלם כשוכר קרקע. ועיין עוד בשו"ת מהרש"ג סימן קכב, ואכמ"ל.

ולמעשה.

השוכר בית מותר בתוך ימי השכירות להשכירו לאחר, אם בני ביתו של השוכר השני אינם מרובים משוכר ראשון וכדו' (ואם התנו ביניהם שאסור לו להשכירו לאחר, הכל לפי תנאו).

השוכר הטלטלין אינו רשאי להשכירו לאחר.

מי שיש לו מנוי למקוה, לא הוי שוכר על עצם המקוה או חפציו, אך נראה דמ"מ יש עליו דיני שמירה כשוכר ופטור במתה מחמת מלאכה, ואר גניבה וכדו' הדבר מוטל על בעל המקוה לשמורו שיע"ד כן משכירות).

במקוה שאינו משתמש במנוי כמה ימים, יכול להשכירו לאחר על אותם ימים, על חשבון מה שכבר שילם.

והגדת לבנך

וכמו כן לעניינו, כשרואים המלאכים שישראל מקיימים מצות סיפור יציאת מצרים רבות קדושה וחביבה יתירה, הרי הם מתקנאים בישראל, שהרי הם אינם יכולים לספר שבחיו של מקום במדברה זו, מכן שמעולם לא היו משועבדים כישראל, וע"כ הם באים ומתחברים עם ישראל כדי שגם הם יזכו שיהא להם חלק בסיפור שבחו של מקום בשעת סיפור רצאת מצרים.

(להורות על נקודת שנייה ח"א לשבועה*)

והנה מבואר בוזהר הנ"ל שהמלאכים מתכונשין ואיתין ומתחברין עם ישראל בשעת סיפור יציאת מצרים, וצריך ביאור בטעם התחברות זו ונראה עפ"י מה דכתבין (בא"י כ"ח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו, ופירש"י כאשר צוה ה' להגיד שבתו של ישראל שלא הפילו דבר במלות משה ואהרן, ומהו כן עשו אף משה ואהרן כן עשו עכ"ל. וצריך אטו סלקא אדעתיה שמשא ואהרן לא עשו כן את הפסח אשר נצטוו בו. ופירש הרמק"ם כמבולאו וצ"ל ע"י מעשה בהרה"ק הריב"ר אלימלך מליזענסק וצ"ל ששבת בעיר אחת בדרך נסיעתו, ולאחר

פסק הלכה

יב. אם בדרך בראשי תיבות כגון שאמר היום
 "ל"ג בעומר, ^{כא}יספור בלא ברכה, ^{כב}ואם כתב
 היום כך וכך יכול לספור בברכה.

ז. "לכתחילה יזהר שלא לומר מפלג המנחה ולמעלה את הספירה השנייה ללילה

יחל ע"י בית המראה להורות נתן רוח ר' יצחק נפחא 18 בית שמע.

להערות והארות: 052-7694997

חמידא דאזרייתא

פניני הלכה מאת הר"ג רבי יעקב פדידמן שליט"א

דיני קרבנות היחיד ברגל

היא לקיום מצות 'ראה כל זכורך', וככל שהראה את עצמו בעזרה, בלא הבאת קרבן עמו, חסר לו בעצם המציאות של הראיה בעזרה, ולכן לא יצא ידי חובתו.

קיום שני החלקים שלא כבת אחת

ד. מעתה עלינו לברר, מאחר והתבאר כי אין דרך לקיים מצות הראיה בלא הבאת הקרבן, יש לחקור מה היא מידת השייכות של שני החלקים גם יחד, כלום יש חובה להקריב את הקרבן בד בבד עם היראותו בעזרה, או שמא היראותו בעזרה מחייבת את קיום חלקו השני של מצות הראיה, אך אינו חייב לקיימו באותה עת ממש בה הוא מקיים את חלקו הראשון של מצות הראיה.

אף בנידון זה, תחילה וראש נפנה לדברי הרמב"ם, כי הנה מפורש בדברי הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"א; ור"פ פ"ב מחגיגה ה"ו) כי מצות הראיה היא רק ביום הראשון ואין אפשרות לקיימה בשאר הימים, ועם כל זה מבאר הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"ד) דין מי שלא הקריב עולת ראה ביום הראשון שיכול להקריבו בכל שבעת ימי התשלומין, הרי ברור לנו דעת הרמב"ם, כי אין צורך בקיום שני הדברים גם יחד, אלא העיקר הוא שאחר שנכנס לעזרה, מוטל עליו חיוב של 'ולא יראו פני ריקם', להביא עמו קרבן עולת ראייה, דבר שיכול לקיימו אף בימים שלאחר מכן. כך כתב הלחם משנה (פ"א מחגיגה ה"א) להוכיח בדעת הרמב"ם, כי אין עוברים על הלאו של 'ולא יראו פני ריקם', אלא אם כן הכניס עצמו לעזרה ולא הקריב את עולת הראיה בכל ימות החג, אך אם הקריב לאחר ראיתו את עולת הראיה, אף אם לא הקריבה באותו היום, יצא ידי חובתו.

הקדמת הקרבת עולת הראיה קודם ביאתו להיראות

ה. עתה, יש לנו לדון בנידון הפוך, כי מאחר והתברר לנו שיכולים להבדיל בין שני חלקי קיומי מצות הראיה, יש לחקור אם שייך להקדים את קיום חלקו השני של מצות הראיה, דהיינו הקרבת עולת הראיה על ידי שליח וכדומה, ורק לאחר מכן יעלה ויראה בבית המקדש, האם יקיים בכך את מצות הראיה בשלימותה או לא.

המנחת חינוך (מצוה תפ"ט ס"ק ב) מיישט פשיטא ליה בבירור, כי מאחר ודעת הרמב"ם ברורה שיכולים לקיים את מצות הראיה בפני עצמו, ורק לאחר מכן להקריב את עולת הראיה, אין כל הסתברות לחלק בין זה לבין הקדמת הקרבת קרבן העולה לפני הראיה עצמה.

עם זאת חידוש יש בדברי המנחת חינוך, כי היה מקום לומר, שהראיה בעזרה היא התחלת חלות חיוב הקרבת העולה, ואין משמעות להקרבת העולה ללא ראייה מוקדמת את העזרה, אמנם בזה חידש לנו המנחת חינוך, כי אין זה גדר הדברים, אלא גדר החיוב הוא להקריב עולה על הראיה, אף אם הראיה עדיין אינה נעשית בפועל, דוגמא לדבר מצאנו בדברי הכתוב (שמות כד, יא) 'ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו', שהקריבו קרבנות על ראית מראות אלוקות, כמבואר בגמרא (חגיגה ו) שהיה בזה גדר עולת ראייה, ולכן אם שלח תחילה את עולתו ביד שליח, ואחר כך בא בעצמו להיראות בבית המקדש, יצא ידי חובתו בשלימות.

במאמר שלפנינו, נתמקד בחובות היחיד בשלושת הרגלים, עניינים אלו הנוגעים לכל אחד ואחד ככל שאכן נזכה ויבוא משיח צדקנו בהמרה לגאלנו, למען דעת את חובתנו, בקרבנות היחיד, מלבד קרבן פסח.

שלושת חובות היחיד ברגל

א. הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"א) כתב: "שלוש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלוש רגלים, ואלו הן, הראייה, שנאמר (דברים טו, טז) 'ראה כל זכורך', והחגיגה, שנאמר (דברים טו, טז) 'תחוג לה' אלקיך', והשמחה, שנאמר (דברים יד) 'ושמחת בחגך'", והם שלושת הקרבנות, עולת ראייה, שלמי חגיגה, ושלמי שמחה. ועתה נבוא בפרטי הדינים הנוגעים בזה, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, דבר דבור על אופניו.

א. עולת ראייה

שני חלקי מצות הראיה

ב. למעשה מצוות הראיה כוללת בתוכה שני חלקים, הדין הראשון הוא עצם החובה להיראות לפני ה', כפשטות לשון הכתוב (שמות כג, יז) 'ראה כל זכורך אל פני האדון ה', למעשה בגדר חובת ראייה זו, הובא בירושלמי (חגיגה פ"א ה"א) להסתפק אם הכוונה על ראיית העזרה דווקא, או שמא די אף בראיית הר הבית, והוכיחו מפתור הטמאים ממצות ראייה, כי החובה היא להיראות בעזרה בדווקא, כי אם הייתה המצוה להיראות בהר הבית, הטמאים מותרים לבוא בהר הבית.

כמו כן, אין צריכים להיכנס בכל גופו, אלא נראה שיוצא ידי חובתו ככל שהכניס את רוב גופו לעזרה.

החלק השני שבמצוה זו, היא הבאת עולת ראייה, שכל אשר נכנס אל העזרה ואינו מביא עמו קרבן, עובר על לא תעשה שהזכירה תורה (שמות כג, טז) 'ולא יראו פני ריקם'.

גדר קיום מצות הראיה בלא הקרבת עולת ראייה

ג. יש לדון, בהגדרת הדברים, אדם שנכנס לעזרה אך לא הביא עמו עולת ראייה, האם הגדרת הדברים הוא שקיים את חלקו הראשון של מצות הראיה, אלא שעבר לצד זה על הלא תעשה שבמצות הראיה, או שמא מאחר ולא הביא עמו עולת ראייה, הרי זה נחשב שלא קיים כלל את מצות הראיה.

בדברי הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"א) מפורש, כי ככל שלא הביא עמו עולת ראייה, לא זו בלבד שעבר על הלאו של 'ולא יראו פני ריקם', אלא עוד זאת לא נחשב לו כלל שקיים אף את חלקו הראשון של מצות הראיה.

ביאור דעת הרמב"ם פשוט הוא, כי הנה היו שבקשו (ר' מנחת חינוך מצוה תפ"ט ס"ק ב') להוכיח בדעת הרמב"ם, כי מצוה הבאה בעבירה דאורייתא היא, ועל כן אינו יוצא ידי חובת חלקו הראשון של מצות הראיה, אמנם אין צריכים לבוא לכל זה, אלא פשוט הביאור הוא, כי לפי דעת הרמב"ם חובת 'ולא יראו פני ריקם', צורה

המועד, דאילו ביום טוב תחומין אסור", וכתבו שם התוספות (בר"ה דכתב ופנית) כי דברים אלו הינם רק למ"ד תחומים דאורייתא, על כן הביאו מה שכתב רש"י במסכת ראש השנה (ה. בר"ה דכתב ופנית) כי ההוכחה היא: "דאי משום יום טוב פשיטא, שהרי הוא יום שיתחייב להתראות פנים בעזרה", ולכאורה אם כדברי המנחת חינוך והטורי אבן, שיכול לקיים מצות ראייה בלילה, אם כן מה הוכחה יש בדבר לחובת לינה, והרי ייתכן שקיים מצות הראיה בלילה, ובבוקר שלח את עולת ראייתו ביד שליח, ונמצא קיים שני המצוות, ומוכח בזה דעת רש"י והתוספות, שאין מקיימים מצות ראייה בלילה.

אם כי היה מקום לדחות הוכחתו, כי בוודאי שישנה מציאות לקיים מצות ראייה בלילה ולשלוח עולת ראייתו ביד חבירו, מכל מקום עדיין חכמינו ז"ל בדרשתם את הכתוב הולכים אחר המקרה היותר שכיח, ובזה לא רצו להעמיד את הפסוק באופן דחוק ורחוק כל כך, על כן אין בזה משום לדחות את דעת המנחת חינוך והטורי אבן, שיכולים לקיים מצות הראיה בלילה.

ב. שלמי חגיגה

שלמי חגיגה לעומת חגיגת י"ד

ט. החובה השנית היא להביא שלמי חגיגה, וכאן צריכים להדגיש עניין שטועים בו רבים, כי מה שאמרו במשנה (פסחים טו): על החגיגה שהיא באה בחול במועט ובטהרה, ואילו בשבת במרובה ובטומאה אינה באה, זה הוא לעניין חגיגת י"ד, שהיא חגיגת נדבה הבאה רק עם הפסח, בכדי שיהיה הפסח נאכל על השבוע, אמנם שלמי חגיגה, הוא קרבן חובה על כל יחיד ויחיד, ואינו בשייכות לחגיגת י"ד.

חובת הקרבת שלמי חגיגה

י. בנוגע לכל הנידונים הנזכרים לגבי עולת ראייה, הרי שלגבי שלמי חגיגה אין מקום לנידונים אלו, והואל ושלמי חגיגה אינם שייכים כלל לדין הראיה, כך שאין לדון בהם אם חייבים הוא עם הראיה לפנייה או לאחריה, כי חוב שלמי חגיגה הוא חוב שאינו בשייכות להיראות האדם בעזרה, ועל כן מי שנאנס ולא יכול היה לבוא להקריב שלמי חגיגתו, יכול לשלוח את קרבנו עם שליח להקריבו בבית המקדש.

זמן הקרבת שלמי חגיגה היא ביום טוב, ולדעת הראב"ד (פ"ב מחגיגה ה"י) אפשר להקריבה אף בערב יום טוב, כי זמן אכילת השלמים הוא לשני ימים, ועל כן יכולים לקיים בה מצות האכילה ביום טוב. מי שלא הקריב ביום טוב, יכול להקריב בשאר הימים מדין תשלומין.

שיטות האחרונים בחובת שלמי חגיגה כחוב אכילה

יא. בגדר חובת שלמי חגיגה מצאנו מחלוקת האחרונים, ונביא הדברים בזה.

מצאנו בגמרא (חגיגה ו.) כי חגיגה עדיפה מעולת ראייה, לפי שבעולת ראייה אין רק אכילת המזבח, ואילו בשלמי חגיגה יש שני אכילות.

האבני נזר (אור"ח סי' ת"ה אות ב'; סי' תכ"ב; סי' תכ"ג; ועוד) דקדק מלשון הגמרא, כי למעשה עיקר חובת החגיגה הוא מצד האכילה שבה, שיש חובה לאכול בשר שלמי חגיגה, וכתב על פי זה לחדש כמה חידושי דינים. במקום אחד (סי' ת"ה אות ב') כתב על פי זה, בנוגע להקרב עולת ראייה ושלמי חגיגה ביום טוב אחרון של חג, וכתב כי עולת ראייה אינו יכול להקריב מאחר ויכול היה להקריבה בכל ימי התשלומין, מה שאין כן שלמי חגיגה אף שיכול היה להקריבה בימי התשלומין, מכל מקום על עניינה הוא שיאכלו את בשרה, ובזה מאחר ועניינה באכילה, בוודאי שאין כל סיבה לדחות את הקרבתה ביום טוב, כי הרי אוכל נפש הותר ביום טוב.

דעת הרמב"ן וכ' ההכנות בדעתו

ו. ברם, פלא גדול הוא הדבר, שמצאנו מפורש בדברי הרמב"ן שלא כדעת המנחת חינוך, שכתב הרמב"ן (סוכה מז. בר"ה וענין הלינה): "שהרי זה שלא בא לעזרה עד שמיני צריך הוא להביא עמו עולת ראייה בשמיני, ותיפוק ליה משום עולת ראייה, ואי אפשר ששלח נמי עולתו בשביעי קודם שנתראה פנים בעזרה, שאין חובתה אלא בשעת ראייה, דכתב 'ולא יראו פני ריקם'", הרי לנו מפורש בדברי הרמב"ן שאין מועיל שליחת הקרבן תחילה ביד שליח, אף אם אחר כך בא להיראות, כי חובת ההקראה היא רק בשעת הראיה.

והנה בכוונת הרמב"ן היה מקום להסתפק, האם דעתו לחלוק על הרמב"ם הנזכר, כשלדעתו אין יכולים כלל להבדיל בין קיום חלקו הראשון של מצות הראיה לקיום חלקו השני של מצות הראיה, ולכן אף אם הקדים להיראות לפני שהביא את עולתו להקריב, לא יצא ידי חובתו, והואל וחובתו להביאה יחד עם עולתו. או שמא נאמר, כי הרמב"ן מודה לעיקר הדברים כדעת הרמב"ם שאין קיום שני חלקי המצוה מחוייבים בבית אחת, מכל מקום זה דווקא אם הקדים להיכנס אל העזרה, כי בזה חל עליו חיוב הבאת הקרבן, ואחר כך כשיביא קרבנו יצא ידי חובתו, אמנם אם הקדים להקריב את קרבנו קודם שעלה להיראות בעזרה, בזה אין כלל מציאות של חיוב הבאת הקרבן, והואל ועדיין לא ראה את העזרה.

החילוק בין שני ההכנות בדעת הרמב"ן י'יה, בנוגע לקושיא על דברי המנחת חינוך החולק בזה, כי אם נאמר שהרמב"ן חולק על דברי הרמב"ם, אם כן אין להקשות בזה מדברי הרמב"ן על המנחת חינוך, כי המנחת חינוך קיבל עיקר את דעת הרמב"ם, ועל כן לדעת הרמב"ם הוא הדין גם כן שיכול להקדים להקריב עולת הראיה קודם ביאתו לעזרה, מה שאין כן אם נאמר כי הרמב"ן מודה לדעת הרמב"ם אלא שיש לחלק בין הקדמת הראיה להקדמת הקרבת הקרבן, לפי הבנה זו דעת המנחת חינוך צריכה עיון.

קיום חובת הראיה בלילה

ז. מכאן יש לעלות ולהיראות לנידון נוסף, לפי דעת המנחת חינוך ששייך לקיים חלקי מצוה זו בפני עצמם, גם אם הקדים לשלוח את קרבנו טרם עלותו לבית המקדש, האם קיום הראייה הוא רק בשעה הראויה להקרב העולה, או שמא קיום הראייה הוא אף בזמנים שאין יכולים להקריב את הקרבן.

נידון זה הוא באופן בו שלח את ראייתו על ידי שליח ביום, ובא להיראות בלילה שלאחר מכן, או לדעת הרמב"ם באופן שעלה להיראות בלילה, ובא להקריב את עולתו למחרת, האם קיים בזה את מצות הראיה, או שמא על הראיה להיות בזמן שיכולים להקריב את העולה. כך יהיה נידון זה גם כן לגבי ראייה בשבת, שאין יכולים להקריב בו את הראיה, אם נחשב כראיה לקיום המצוה.

מחלוקת האחרונים בזה

ח. אף בזה, דעת המנחת חינוך (מצוה תפ"ט ס"ק ב') ברורה בפשיטות, כי מאחר ולא מצאנו כל מקור להצריך ראייה בשעה הראויה להקרב העולה, פשוט הדבר כי אם קיים את מצות הראיה בלילה, קיים ידי חובתו ככל שהקריב לאחר מכן או לפני כן את קרבנו. כך גם נטה הטורי אבן (חגיגה יז: בר"ה דכתב) כי בלילה יכולים לקיים מצות ראייה.

אכן השפת אמת (ב. בר"ה בגמ' לאתויי) השיג על דברי הטורי אבן, וכתב כי אין כל משמעות לכך שבליילה יוכלו לקיים מצות הראיה, והוסף (יז: בר"ה בתורה ופנית) להוכיח, כי דעת רש"י ותוספות היא שאין יכולים לקיים מצות ראייה בלילה, כי הנה אמרו בגמרא (חגיגה יז:) ללמד על חובת לינה בסוכות, שנאמר (דברים טז, ד) 'ופנית בבוקר והלכת לאהליך', וכתב רש"י (חגיגה יז: בר"ה ופנית): "שהוא חול

מיהו יש להוסיף, כי אף לפי הגדרת החזון איש שהוא חיוב הקרבה, ואינו חיוב אכילה, מכל מקום היה צד לומר שאין חיוב ליורשים להקריב את שלמי החגיגה, לפי שמהות שלמי החגיגה עניינם מה שהוא חוגג את החג, ובזה מאחר שכבר מת אינו שייך למציאות חגיגת החג, בכל זאת אנו רואים כי החזון איש נאמן לשיטתו סבור הוא, כי שייך חיוב הקרבת שלמי חגיגה אף לאחר שמת.

מקור הדברים בדברי הירושלמי

טו. בשולי הדברים יש להעיר, כי מקור דברי הרמב"ם הוא בדברי הירושלמי (פ"א מחגיגה ה"א), ובדברי הירושלמי הנוסח הוא 'חגיגה' ולא 'עולת ראייה', מכל מקום העירו מפרשי הירושלמי, שכך הוא כינוי הירושלמי לעולת ראייה בשם 'חגיגה', ואין כוונת הירושלמי לשלמי חגיגה, וכפי שהרמב"ם מעתיק את הדין רק על עולת ראייה, ולא על שלמי חגיגה.

חוסר ההתייחסות בדברי חכמינו ז"ל על ההמולה בהקרבת שלמי חגיגה ועולת ראייה ביום ראשון של חג

טז. עתה נעיר הערה גדולה, מה שיש להתבונן בעניין הנוגע הן לעולת הראייה והן לשלמי החגיגה, כי הנה בשניהם כאשר הזכרנו עיקר זמן קיום המצוה הוא להקריבו ביום הראשון של החג, ומה שיכולים להקריבו לאחר מכן, אינו אלא כתשלומין, וכתב הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"ה): "וכל המאחר הרי זה מגונה, ועליו נאמר (צפניה ג, יח) 'בוגי ממועד אספתי'", כך שבדואי כל ירא וחרד לדבר ה' היה מהדר להקריב קרבנות אלו ביום הראשון של חג.

ובזה יש להתפלל פליאה רבתית, שכן בנוגע להקרבת קרבן פסח, מצאנו אריכות גדולה, איך שהיו צריכים להקדים את הקרבנות התמיד של בין הערבים, והיו נערכים הכהנים עם המזרקות, ועוד עניינים שונים שהוצרכו לתקן בכדי שיוכלו להקריב את כל קרבנות הפסח במועדו. והנה קרבן פסח היו נמנים עליו בחבורה, ולכל הפחות היו נמנים עליו עשר נפשות, ואילו עולת ראייה ושלמי חגיגה היו חובת כל יחיד ויחיד מן האנשים והנשים, ואם כן היה אמור להיות ריבוי עצום של קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה שהוקרבו ביום ראשון של חג, ואיך זה לא מצאנו כל רמז בדברי חכמינו ז"ל על עניין זה, מה שהוצרכו לתקן על מנת שיוכלו להקריב כל הקרבנות בעיתם ובזמנם, ועל אף שקרבן פסח היה זמנו מוגבל יותר מאחר הקרבת תמיד של בין הערבים, מכל מקום עדיין מספר קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה גדול היה פי כמה וכמה ממספר קרבנות הפסח, ואם כן פליאה גדולה היא הנפלות בעינינו מה שלא מצאנו על זה כל רמז בדברי חכמינו ז"ל.

שיטות האחרונים שיכולים להקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה בשותפות

יז. ומצאתי בזה בדברי הטורי אבן (חגיגה ו. ב"ה הראיה) שכתב, כי יכולים להקריב שלמי חגיגה ועולת ראייה בשותפות, ומוכיח דבריו מדין קרבן פסח שהיה בא בחבורה, אם כי דבריו צריכים עיון, כי אדרבה קרבן פסח כך נאמרה עיקר מצותו (שמות יב, ג) 'ויקחו להם איש שה לבית אבות', ונאמר עוד (שמות יב, ד) 'ז'לקח הוא ושכנו הקרוב אליו' וגו', ואיך יכולים להוכיח בזה לדין שלמי חגיגה ועולת ראייה.

אכן האור שמח (פ"א מחגיגה ה"א ב"ה הראיה) מביא, כי בדברי התוספתא (חגיגה פ"א ה"ד) מצאנו להדיא, כי אם יש לו משלו מביא, ואם אין לו משלו מביא עם אחרים, ובלבד שיהיה שיעור לכל יחיד ויחיד שיעור שתי כסף או מעה כסף, הרי להדיא כדברי הטורי אבן שיכולים להביא שלמי חגיגה בשותפות.

עוד כתב האבני נזר (סי' תכ"ג אות י"ב) לחדש לפי יסודו זה, כי מאחר וישנה חובת אכילה בשלמי חגיגה, אין יכולים לצאת בה ידי חובת שמחה, כי חובת שמחה בבשר הוא רק בבשר שאין חובה לאכול אלא הוא נאכל לשם קיום מצות שמחה, אך שלמי חגיגה שיש בה חובת אכילה, אין מקיימים בה מצות שמחה בבשר.

בחינושי רבי אריה לייב מאלין (ה"א סי' כ"א אות ב') כתב יותר מזה, כי הנה קיימא לן (פסחים ע"א) כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, אמנם בדין חגיגה מבואר (ר' חגיגה ח.) שיכול להביא שלמי חגיגה ממעות מאשר שני, מלבד שיעור אכילה של מעה או שתי מעות כסף, ולכאורה מה גדר הדבר, הרי מבואר בזה כדעת האבני נזר, שיסוד חיוב שלמי חגיגה הוא בחובת האכילה שבו, על כן מה שמביא בכדי אכילתו יש בזה דין דבר שבחובה שאינו בא אלא מן החולין, ומה שהוא מעבר לזה, יכול להביאו גם כן ממעות מעשר שני.

השפת אמת (מגילה ה. ב"ה המושגת חגיגה והקהל) כתב גם כן להכריח יסוד זה, משיטת הראב"ד שהזכרנו שיכולים לצאת ידי חובת שלמי חגיגה בהקרבתם בערב יום טוב, הואיל וזמן אכילתם הוא ביום טוב, ואם נאמר שעיקר החיוב הוא ההקרבה ולא האכילה, אם כן מה בכך שיכול לאכול את שלמי החגיגה ביום טוב, אלא מוכח בזה שעיקר חובת שלמי חגיגה הוא דין האכילה שבהם.

שיטות האחרונים בגדר חובת שלמי חגיגה כחובת הקרבה

יב. אכן החזון איש (א"ח סי' קכ"ט ב"ה ר"מ פ"א ה"א) כתב בפשיטות, כמשיח לפי תומו, כי אין כל חובת אכילה מיוחדת בשלמי חגיגה, אלא חובת אכילתם הוא ככל חיוב אכילת בשר קדשים, וכן מבואר בדברי הצ"ח (פסחים ע: ב"ה בא"ד ואי יכול) שעיקר עניין מצות שלמי חגיגה, הוא בחלקי הקרבת השלמים, בזריקה או שחיטה או קבלת הדם, ואילו חובת אכילתה הוא ככל אכילת קדשים.

חובת היורשים להביא עולת ראייה לעומת שלמי חגיגה

יג. ונראה להביא בזה הוכחה לדעת האבני נזר, כי הנה כתב הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"י) כי מי שמת באמצע ימי הרגל, חייבים בניו להביא קרבן ראייה עבורו, כי שעבודא דאורייתא. וביארו בזה האחרונים, שהדברים אמורים באופן שהמת נכנס תחילה לעזרה, כן חל כבר עליו חיוב הבאת הקרבן, ולכן אף אם מת באמצע ימי הרגל קודם שהביא את קרבנו, חייבים בניו להפריש עבורו עולת ראייה, כדין המבואר (קידושין יג:) על יולדת שהביאה חטאתה ומתה, שמחויבים היורשים להביא עולתה, הואיל וחל עליה חיוב עולה על ידי שהקריבה את החטאת.

ולכאורה אינו מובן, מדוע לא נזכר דין זה גם כן על שלמי חגיגה, שלא מצאנו דין זה רק על עולת ראייה, ומה החילוק בזה. ובזה יש להוכיח כדעת האבני נזר, כי עולת ראייה הוא חובת הקרבה, ולכן אף אם כבר מת שייך לקיים חובה זו, מה שאין כן שלמי חגיגה שכל חובתם היא לאכול מהם, אם כן אחר שכבר מת מה תועלת יהיה בהקרבת הקרבן, סוף כל סוף אין לו דרך למת לקיים עיקר חובתו שהיא האכילה, ועל כן לא הוזכר חיוב הקרבת שלמי חגיגה על ידי היורשים.

דעת החזון איש לשיטתו לחייב את היורשים להביא גם שלמי חגיגה

יד. והפלא ופלא מצאנו בזה, כי החזון איש (א"ח סי' קכ"ט ב"ה ר"מ פ"א מה"ח) כתב בפשיטות, כי מה שהוזכר דין זה על עולת ראייה, לאו דווקא, וכי הוא הדין שאם מת חייבים היורשים להביא עבורו שלמי חגיגה, והחזון איש בזה לשיטתו שבגר חיוב שלמי חגיגה הוא חיוב הקרבה, ולא חיוב אכילה בלחוד, על כן שייך להקריב שלמי חגיגה אף אחר שכבר מת.

אכן החזון איש (א"ח סי' קכ"ט ב"ה ויש לעיין בהא) הסתפק בזה, אם גדר הריבוי הוא שיכולים לקיים את חיוב השמחה ביום על ידי האכילה בלילה, או שישנו חיוב שמחה בפני עצמו בלילה, שאין קיומו פוטר את חובת השמחה ביום.

השפת אמת (סוכה מח. ב"ה בגמרא לרבות) דעתו ברורה, שהריבוי הוא שיכולים לקיים מצות השמחה של היום גם בלילה, אך אין חיוב נפרד של שמחה בלילה.

שלמי שמחה באכילת שלמי חגיגה

כג. המקום להזכיר שנית את שהזכרנו בגדר חובת שלמי חגיגה, אם יכולים לצאת באכילתו ידי חובת שלמי שמחה, אשר לדעת האבני נזר (א"ח סי' ת"ה אות ב' ועוד) דיות ויש חיוב אכילה על שלמי חגיגה, אין יכולים לצאת בזה ידי חובת שלמי שמחה גם כן, וכפשוטו לשון הרמב"ם (פ"ב מחגיגה ה"א) שהזכיר שאר הקרבנות שיכולים לצאת בזה ידי חובת שלמי שמחה, ולא הזכיר את שלמי החגיגה, ואילו לדעת החזון איש (א"ח סי' קכ"ט ב"ה ר"מ פ"א ה"א) אף באכילת שלמי חגיגה יכולים לצאת ידי חובת שלמי שמחה.

ד. ההנהגה בפועל לכשזוכה ויבוא משיח צדקנו בהאי שנתא

הקרבנות שיוכלו להקריב אם יבוא משיח ולא יוכלו לטהר לפני החג

כד. לסיום היריעה נזכיר עניין שבעזר ה' יהיה נוגע לשנה זו, והיא אם יבוא משיח צדקנו באופן שלא נוכל לטהר את עצמנו קודם הרגל.

כאמור, הקרבת עולת ראייה ושלמי חגיגה אינה מתאפשרת ככל ולא יכלו להקריבם ביום ראשון של חג, ועל כן אם לא יטהרו בני ישראל ביום הראשון של החג, לא יוכלו להקריב קרבנות אלו.

שלמי שמחה יוכלו להקריב תכף אחר הטהרה, כי חובה זו היא חובה שבכל יום ויום, ואין חובה זו תלויה ביום הראשון.

ההשבת מיטעו טמא על ידי ריבוי הטהורים שבתחית המתים

כה. לגבי הקרבת קרבן פסח יש לדון בזה בעניין חדש, אם יהיה פסח הבא בטומאה הואיל וכולנו טמאי מתים, או שמא לפי השיטות (ר' ריטב"א תענית ל: ב"ה כל האוכל) שתחית המתים תהיה יחד עם ביאת המשיח, אם כן לפי הצד המבואר בגמרא (נה"ע) שהמתים לעתיד לבוא אינם צריכים להזאת שלישי ושביעי, אם כן מאחר ויהיו רוב ישראל טהורים, כי כל המתים שיחיו יהיו טהורים, אם כן בזה לא יתירו למועט הטמא לעשות את הפסח במועדו, והוא עניין חדש.

טומאת מתי חוץ לארץ משום טומאת ארץ העמים

כו. אם כי יש לדון בזה מצד טומאת מתי חוץ לארץ, אם יהיה בהם טומאת ארץ העמים, והדבר תלוי בכמה נידונים, הראשון אם טומאת ארץ העמים שהיא מדרבנן מעכבת מאכילת פסח, השני אם המתים יהיו טמאים מחמת טומאה זו, השלישי אם ארץ העמים יטמא לעתיד לבוא, וצריך עיון בכל זה, ועיין בתוספות מגילה (י. ב"ה שמעתי) משמע שלא גזרו טומאת ארץ העמים במקום הקרבה.

שיעור זמן ההמתנה לטהרה באפר הפרה

כז. עוד יש להוסיף בזה, כי הרי בכדי שיוכלו לעשות אפר פרה בטהרה, יצטרכו להמתין שבעה ימים כמבואר במשנה (פרה פ"ג מ"א) שהיו מפרישין כהן גדול קודם לשריפת הפרה שבעה ימים, ואם כן אף אם יבוא משיח בשבעה ימים שתוך החג, יצטרכו להמתין עד שיעשו אפר פרה, מכל מקום הרי נגזר מאפר הפרה של משה רבינו, ואם כן באפר זה יוכלו תכף להתחיל לטהר את קהל עדת ישראל, ועל כן יוכלו לקיים חובת שלמי שמחה, וכנזכר לעיל.

שיטות האחרונים שאין יכולים להקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה בשותפות

יח. אמנם המרומי שדה (חגיגה ו. ב"ה ת"ר בית) חולק על דברי הטורי אבן [ואינו מתייחס לדברי התוספתא], ולדעתו קרבן שהוא חובה אין יכולים להקריבו בשותפות, ועל כן כל יחיד ויחיד היה אמור להקריב שלמי חגיגה ועולת ראייה בפני עצמו. כמובן אשר לדבריו התמיהה אשר הזכרנו במקומה עומדת, ומה גם אשר היו מביאים גם כן הקטנים קרבנות אלו בכדי לחנכם (חגיגה ב. ותורה איהו), ובזה תמוה מאד איך יכלו לאכול את כל הבהמות תוך שני ימים, שהוא גם כן מילתא דתימיה.

המנחת חינוך (מצוה תפ"ט ס"ק ב') והאבני נזר (סי' ת"ה אות ב') הוכיחו, כי שיטת רש"י היא גם כן שאין יכולים להביא קרבן שלמי חגיגה בשותפות, והוכחתו מדברי רש"י בפירוש דברי הגמרא (פסחים פט:) 'הממנה עמו אחרים על חגיגתו', וכתב רש"י (שם ב"ה ועל חגיגתו) כי הכוונה לחגיגת י"ד, ולכאורה למה מיאן רש"י לפרש הכוונה גם כן על שלמי חגיגה, וביארו בזה, כי לדעת רש"י אין יכולים למנות אחרים עמו על שלמי חגיגה, לפי שהיא חובת כל יחיד ויחיד.

שיטת הרש"ש לחלק בין עולת ראייה לשלמי חגיגה לעניין שותפות

יט. בקונטרס אחרון על הטורי אבן (חגיגה ו.) כתב בשם מהרש"ש כי ייתכן שיש לחלק בזה בין עולת ראייה לבין שלמי חגיגה, שעולת ראייה אין יכולים להקריב בשותפות, ואילו שלמי חגיגה יכולים להקריב גם כן בשותפות, כשהסברת הדברים היא, מאחר ועולת ראייה אין בה אכילה, ואם כן חובתה בעניין הקרבה, ובהקרבה לא מצאנו הקרבה בשותפות, מה שאין כן שלמי חגיגה שעניינה אכילה [וכשיטת האבני נזר], אם כן העיקר תלוי שיוכל כל אחד לאכול כשיעור מן הקרבן, ואין כל חסרון לשתף ולמנות עמו אחרים.

חובת הבאת עולת ראייה ושלמי חגיגה ביום הראשון ושאר הימים תשלומין

כ. עניין נוסף האמור לגבי עולת ראייה ושלמי חגיגה, הוא מסקנת הפוסקים כי גדר החיוב הוא ביום הראשון, וכי כל הימים הינם תשלומים לראשון, ולכן מי שהיה טמא ביום הראשון אינו יכול להביא קרבנותיו אף בימי התשלומין, ולכן אם נזכה שיבוא משיח צדקנו בשנה זו, ולא נוכל עוד לטהר עצמנו, הרי אף אם יקריבו קרבן פסח מדיון פסח שדוחה את הטומאה, הרי שעולת ראייה ושלמי חגיגה לא נוכל להקריב, כי אף אם יהיה סיפק ביד ישראל לטהר את עצמם תוך כדי הרגל, מכל מקום מאחר וביום הראשון היו טמאים ולא היו יכולים להקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה, אין דרך להשלימם.

ג. שלמי שמחה

חובת שלמי שמחה היוב נפרד בכל יום שאין תשלומין

כא. החובה השלישית היא הבאת קרבן שלמי שמחה, ובזה גדר החיוב לכולי עלמא אינו עניין הקרבה, אלא החובה היא, לאכול כזית בשר קדשים בכל יום.

בזה פשוט הדבר, כי ככל שזוכה ויבא משיח צדקנו לגאלנו, אף אם נוכל להיטהר רק באמצע הרגל, מכל מקום יוכלו להקריב שלמי שמחה, כי חיוב השמחה בכל יום הוא חיוב בפני עצמו, ואינו תשלומי הראשון, כך שקרבן זה, הוא הקרבן היחיד שנוכל לקיימו אם לא יוכלו בני ישראל לטהר עצמם קודם הרגל.

גדר חיוב השמחה בלילות החג

כב. בגמרא (סוכה מח.) מבואר, כי התרבה ליל יום טוב אחרון של חג למצות השמחה, וכתב רש"י (שם ב"ה לרבות לילי), כי בכלל זה התרבו בזה כל לילות החג.

לב הלכה

וְיִשְׂרָאֵל יָגִיד בְּעֵצֵי שִׁטָּה הַלְלוֹת לַיהוָה לְיוֹמוֹת הַלְלוֹת לַגִּבּוֹר הַלְלוֹת בְּאֵדָה יָד

אליבא דהלכתא

ליל הסדר (ב)

בבשר וביצה, ובעזרתו ית' נסדר את פרטי הדברים אחד אחד על אופנו.

ח. ג' מצות. מכניסים בתוך הקערה שלוש מצות כנגד כהן לוי וישראל, וישנו בזה כמה מנהגים, יש מקומות שנהגו להניח המצות על הקערה ולכסות המפה על שלושת המצות יחדיו, ואינם מפסיקים בין מצה למצה, ויש מקומות שנהגו להפסיק במפה בין מצה למצה ויש בו טעמים ע"פ הקבלה.¹ ט. זרוע. כתב בשולחן ערוך (שם) והבשר נהגו שיהיה זרוע, ורבו המנהגים בזה,² וכתבו הפוסקים שיקפיד שיהיה מעט בשר על הזרוע שהוא זכר לקרבן פסח (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ז), והבשר יהיה על הגחלים, ובזמנינו נהגו הרבה לצלותו ע"ג אש מהגז.

י. ביצה. נהגים לצלות הביצה (ע"י שו"ע שם, ונ"כ), וישנו כמה מנהגים בזה יש הנהגים להניח על הקערה הביצה עם קליפתה, ויש הנהגים להניח על הקערה הביצה בלא קליפתה [ואלו הנהגים להניח בלא קליפתה יזהרו לאוכלה בלילה כיון שאסור לאכול ביצה קלופה שעבר עליה הלילה (ע"י ויגד משה שם)], וסדר צלייתה כמו שכתבנו לענין זרוע.

יא. וכן מנחים על הקערה, מרור, וחרוסת, וכרפס, ונאריך בכל דבר לפי ענינו בס"ד.

יב. סדר הקערה. וישנו כמה מנהגים בסדר הנחתם (ע"י רמ"א ס"י תע"ג ס"ד ע"ד בשם מהר"ל), וידוע מנהג האר"י ז"ל שמנחים ג' מצות זה למעלה מזה, כהן למעלה ואחריו לוי ואחריו ישראל, ועל גביהם מניח זרוע מצד ימין ביצה בצד שמאל בשוה לו, מרור למטה מהם באמצע, חרוסת למטה ממנו בימין (תחת הזרוע), כרפס בשמאל בשוה לו (תחת הביצה), וחזרת באמצע למטה מן המרור.

הסיבה במשך כל הסעודה

ד. כתב הרמ"א (שם ס"ע ז') שלכתחילה מסב כל הסעודה, וכתבו הפוסקים דבדיעבד יצא כשהסב רק בשעת אכילת כזית מצה וארבע כוסות (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ג, וע"ע שו"ע הרב שם ס"ע י"ד).

והמנהג בזמנינו לא להסב במשך כל הסעודה אלא בשעת אכילת כזית מצה הראשונה ואפיקומן ושתיית ארבע כוסות, כיון שאין רגילים להסב בשאר ימות השנה יש בו משום טורח והסיבה לחירות ותענוג ניהנה.³

שטיפה והדחה בארבע כוסות

ה. אין צריך שטיפה והדחה אלא בכוס הראשון, ובכוס השלישי של ברכת המזון אם נתלכלך,⁴ והנהגים על פי הזהור עושים שטיפה והדחה בכל הכוסות (ע"י כה"ס ס"י תע"ג ס"ק א').

הגביע לארבע כוסות

ו. יש שהידרו לשותות הארבע כוסות בכוס של כסף (ע"י כה"ס ס"י תע"ב ס"ק י"א), ויש שהדרו בגביע של זהב (ע"י ויגד משה ס"י ו'), ויש שהידרו לשותות הארבע כוסות בכוס של זכוכית (סידור היעב"ץ בשם אביו החכם צבי, דשבח הוא ליהנות ממראה אדום של ליין).

סדר הכנת הקערה

ז. הקדמה. כתב בשולחן ערוך (שם ס"ע ד') מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלוש מצות ומרור וחרוסת וכרפס או ירק אחר (וחומץ או מי מלח) ושני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לתגיגה ונהגו

הסיבה בשתיית ארבע כוסות

א. כבר הארכנו בגליון הקודם בדיני הסיבה, וכעת נאריך בס"ד בעוד פרטי הלכותיה.

ב. חייב לאכול לשותות ארבע כוסות בהסיבה דרך חירות (שו"ע ס"י תע"ב ס"ע ז'), אבל אם שכח להסב נחלקו השולחן ערוך והרמ"א (שם), ונסכם הדברים כפי מסקנת הפוסקים בדברי הרמ"א.⁵

וכתבו הפוסקים לחלק בזה, שכח להסב בשתיית כוס ראשון. אינו חוזר ושותה (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"א), שכח להסב בשתיית כוס שני. חוזר ושותה בלא לברך ברכת בורא פרי הגפן, ואם נזכר לאחר שכבר גמר לאכול האפיקומן אינו חוזר ושותה (ע"י משנ"ב שם), שכח להסב בשתיית כוס שלישי ורביעי. אינו חוזר ושותה בהסיבה כיון דנראה כמוסיף על הכוסות (ומנהג בני ספרד כדעת השולחן ערוך ואכמ"ל).

עצה טובה. ומן הנכון שקדם שמברך על כוס ראשון יהיה בדעתו לחזור ולשותות בין הכוסות הראשונות, ואז אפילו יטעה וישתה כוס ראשון בלא הסיבה יכול לשותות כוס אחר בהסיבה ובלא ברכה, ואינו נראה כמוסיף על הכוסות.⁶

ג. נזכר באמצע השתייה. ואם התחיל לשותות בלא הסיבה ונזכר שלא הסב, אם נשאר עדיין כשיעור מלוא לוגמיו ישתה השאר בהסיבה, ואם גמר בדעתו שלא לשותות עוד (או התחיל הגדה או שהיו הכוס למחזיק) גם בזה דינו כשותה כוס חדש שמחלקים בין השני כוסות הראשונים לאחרונים כמו שכתבנו לעיל (ע"י ביאוריהל ס"י תע"ב ד"ה אין לו).

קדש

ברכת שהחיינו

ג. כתב בשולחן ערוך (ס"י תע"ג ס"ע א') "מחזין לו כוס ראשון ומקדש עליו ומברך שהחיינו", וצריך לכוון ברכת שהחיינו לכל מצוות הלילה.⁷

שכח לברך. אם שכח לברך שהחיינו בשעת הקידוש יברך אחר כך אימתי שזכר ואפילו הוא נמצא

יכוון לקיים מצוות קידוש

ב. קודם שיקדש יכוון שרצה לקיים מצוות קידוש וגם מצות ארבע כוסות, שכוס של קידוש הוא אחד מארבע כוסות, ויש נהגים לומר "הרינו מוכן לקדש ולקיים מצות ארבע כוסות", והנהג כן לא יאמר נוסח זה לאחר הקידוש קודם השתיה שדינו כהפסק בין הברכה לשתייה (ע"י משנ"ב ס"י תע"ג בהקדמה).

הקדמה

א. כתב הש"ה (וריש מס' פסחים) "וקדושת הלילה הזה וכל הדינים הנהגים היא קדושה רבה במאוד כי אז בחר בנו השם יתברך מכל העמים וקדשנו במצוותיו, ועל כן ראוי לאדם להיותו נזהר שלא לדבר בלילה זו שום שיחה משיתת חולין ויזהיר בני ביתו על זה".

א. לדעת השולחן ערוך (שם) אם שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לשותות בהסיבה, וחלק עליו הרמ"א וכתב "ויש אומרים דבזמן הזה דאין דרך להסב, כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבידיעבד יצא בלא הסיבה", ודנו האחרונים בדברי הרמ"א הרבה (ע"י מג"א שם ס"ק ז').
ב. ע"י משנ"ב (שם), אבל לא מהני עצה זו בין כוס שלישי לרביעי דהתם אסור לכמה פוסקים משום שכרות, (ע"י שעה"צ שם ס"ק ל"ב). ג. ע"י ביאוריהל (שם ד"ה אין לו), ויש לדון באופן שלא נשאר אפילו כשיעור מלוא לוגמיו וצריך להוסיף עוד יין, האם דינו כשותה כוס חדש שמחלקים בין השני כוסות הראשונים לאחרונים כמו שכתבנו לעיל.
ד. ע"י ויגד משה (ס"י כ"א אות י"ד) "והנה לא שמעתי כעת לנהוג כן וכן בהגדה בליקוטי מנהגים וטעמים כתב שלא נהגו כן", וע"י ארחות רבינו (ח"ב עמ' נ"ט) שהחזן איש לא היה מוסב "ואמר לי מ"ר שאפשר הסברא משום שקשה לאכול בהסיבה ממילא אני כדן שמש שמותר לכתחילה להסב רק בכזית ובארבע כוסות".
ה. ע"י משנ"ב (ס"י תע"ט ס"ק א'), ויזהר בשטיפה והדחת כוס ראשון משום הידרו מצוות, ובכוס השני אין צורך שטיפה והדחה כיון שכבר שטפו לקידוש (ע"י משנ"ב ס"י תע"ג ס"ק ט"ח), וכן אין צורך שטיפה והדחה בכוס רביעי כיון שכבר שטפו מקודם.
ו. ובאמת בחיי אדם (כלל ק"ל בדיני הסדר בקצרה) כתב שמה שנהגים להפסיק במפה בין מצה למצה הוא מנהג בורות, וכן נקטו כמה פוסקים להלכה (ע"י ארחות חיים ספיקא, שם ס"ק ו'), ודרכי חיים ושלום אות תקפ"ד, ויגר משה ס"ב אות ט').
ז. ע"י טעמי המנהגים (אות תק"כ), סידור האר"י לרבי יעקב קאפיל, ולחם הפנים לבעל קיצור שולחן ערוך.
ח. יש נהגים לקחת זרוע של טלה או כבש (ע"י טור וב"י שם), ויש נהגים לקחת שוק או כנף או צוואר של עוף, ולא יקח מבשר בהמה כדי שיהיה דומה לקרבן פסח (ע"י ויגד משה שם).
י. גם סידור יעב"ץ, כף החיים (שם)

בשוק עד לאחר שביעי של פסח, כיון דהברכה היא על עצם הרגל (עי' משב"ב שם ס"ק א').

מנהג הנשים בעשיית קידוש בליל הסדר

ד. יש מקומות שנוהגים שהנשים אומרות הקידוש בליל הסדר יחד עם בעליהם, ויקפידו שלא לענות אמן אחר ברכת הקידוש של בעליהן שיש בו משום הפסקה²¹, וכן אם כבר בירכה ברכת שהחיינו שהחיינו קידוש, ויש מקומות שנוהגים שאינם מבעליהן כבכל השנה²².

ה. היוצאות מבעליהן. נחלקו הפוסקים מה הדין באשה שיוצאת קידוש מפי בעלה וכבר בירכה שהחיינו בשעת הדלקת נרות, האם תענה אמן אחר ברכת שהחיינו ששומעת מבעלה, יש אומרים שלא תענה אמן, כיון דכבר בירכה מקודם ויצאה חובת הברכה²³, ויש אומרים שיוכלה לענות אמן, כיון שברכת שהחיינו שברכה מקדם על הנרות חל על היום טוב ולא על המצוות היום²⁴.

פסח שחל להיות במוצאי שבת

ו. כתב בשולחן ערוך (סי' תע"ג ס"ג א') פסח שחל להיות במוצאי שבת מקדשין היום טוב ומבדילין על השבת על כוס אחת, בסדר יקנה"ז, יין, קידוש, נר הבדלה, זמן, ובדיעבד אם שינה את הסדר יצא דסדר הברכות אינו מעכב (עי' שרע' הרב שם ס"ג ו'), [חוץ אם הקדים ברכת קידוש ליין, דצריך לחזור ולברך ברכת הקידוש²⁵].

וישנו כמה שינויים בסדר הבדלה מימי חול. א. אין מברכים על השמים במוצאי שבת ליום טוב (עי' משב"ב שם ס"ק ג'), ב. בסיום ברכת הבדלה אומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', ואם טעה וסיים 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' אם נזכר תוך כדי דיבור יאמר בין קודש לקודש, אבל אם נזכר לאחר תוך כדי דיבור לא יצא וצריך לברך שנית ברכת הבדלה.

ז. דנו פוסקים במקומות שנוהגים שהאשה אומרת ביחד עם בעלה את סדר הקידוש, האם תאמר ביחד עם בעלה גם ברכת הבדלה, וישנו כמה מנהגים בזה, יש נוהגים שהנשים אומרות גם ברכת הבדלה כי נעשית ההבדלה טפילה לקידוש [וגם יכולה לשתות יין הקידוש²⁶], ויש מקומות שנוהגים שהקידוש אומרות הנשים לעצמן, וברכת הבדלה שומעות מבעליהן (עי' יוגד משה ס"ג סי' אות י', מרא' דשמעתא אות קס"ז בשם הגרמ"א פריינד, ובנ"פ' שחל להיות בשבת פ' ל"ח הע' כ"ג שכן נהג האדמו"ר הגדול²⁷ מסאטמאר והגה"ק מקלויזנבורג וצוק"ל).

ח. נר הבדלה. הרבה נוהגים להדליק נר הנקרא יקנה"ז ליכט²⁸ שדינו כאבקה ומברכים עליו במוצאי שבת, ואם אין לו, יקח שני נרות הדולקים ויקרבם יחד²⁹, ומן הכובן שקטן יקריב את שני הנרות יחד³⁰.

ט. שבת להבדיל. אם שכח להבדיל ונזכר מיד אחר שטעם מהכוס יבדיל מיד ואחר כך ימשיך לשתות, אף אם כבר שתה רוב הכוס כל זמן שלא סילק עצמו מהיין ימלא שוב את הכוס ביין ויבדיל בלא ברכת בורא פרי הגפן³¹, ואם כבר שתה הכוס ימתין ויבדיל על כוס שני (אחר ברכת גדול ישראל³², [ואם היה בדעתו לשתות בין הכוסות מותר לו להבדיל קודם אמירת הגדה, דהרי אינו צריך לברך שנית בורא פרי הגפן³³].

אם נזכר לאחר ששתה כוס שני קודם כוס שלישי (וכגון באמצע הסעודה) יפסיק מיד ויבדיל ולא יברך בורא פרי הגפן דברכת כוס שני פוטרנו (אם לא שדיח בדעתו לשתות עוד), ואם נזכר אחר כך יבדיל על כוס שלישי, וכן על כוס רביעי, ואם לא נזכר רק אחר כך יבדיל על כוס חמישי (עי' שרע' הרב שם ס"ג, ומשב"ב שם ס"ק ד').

הפסק באמירת הגדה יותר משיעור עיכול

י. יש שיישבו מנהג העולם להאריך באמירת הגדה למשך זמן יותר משיעור עיכול בין כוס ראשון לשני, כיון שהארבע כוסות נתקנו על ההגדה אם כן אין כאן סילוק מהשתייה,

והמצווה של ההגדה והשתייה חדא היא (עי' תשובות והנהגות ח"א סי' ש"ה).

יא. מנהג קאמרא. ובספר מעשה אורג (משניות פסחים פ"ח ד"ה להרה"ק מקומראנא זצוק"ל כתב, שנוהג שאם יודע שישנה יותר מע"ב דקות מברך על הגפן אחרי שתיית כוס הראשון³⁴].

קידוש במקום סעודה. וכן יש הפסק גדול בין קידוש לנטילת ידיים לסעודה למשך הזמן שמתארך אמירת ההגדה, כיון שאמירת ההגדה נחשבת לצורך אכילה ולצורך מותר להפסיק³⁵.

אכילה ושתייה בין כוס הראשון לשני

יב. לא ישתה בין הכוס הראשון לשני יין³⁶ או שאר חמר מדינה³⁷, ולדעת הרבה פוסקים אין לשתות אפילו שאר משקים אפילו אם ברכתם רק 'שהכל³⁸, [ויש שכתבו להתיר לשתות מים בין כוס הראשון לשני (עי' ערוה"ש שם)].

וכל זה באופן שלא היו המשקים על השולחן בעת שבירך על היין שאין היין פוטר, אבל אם היו לפניו בעת שבירך על היין מותר לו לשתות, דין פוטר כל מיני משקין, בלא לברך עליו³⁹.

יג. אם הוא חלש ומוכרח לאכול או לשתות, יכול לשתות משקה שאינו משכר וכן יכול לטעום פרי (אבל לא ימלא כסו בזה⁴⁰), ואם אכל כשיעור יברך ברכה אחרונה קודם שאוכל כרפס.

יד. התחיל ההגדה. אם כבר התחיל ההגדה נחלקו הפוסקים אם מותר לו לאכול או לשתות, לדעת המשנה ברורה (ביאור'ל שם ד"ה הרשות) אם התחיל אמירת הגדה שוב לא יאכל או ישתה, ולדעת השר"ע הרב (שם ס"ג י"א) מותר לו לאכול אף באמצע אמירת ההגדה, וכתבו כמה פוסקים שהמקל לאכול או לשתות בשעת הדחק כדי שיוכל להתחזק בסיפור יציאת מצרים כהוגן, יש לו על מי לסמוך ובפרט רק שתיית מים⁴¹.

ס"ק ו') ו'לכן כשאומר שהחיינו על הקידוש ימנע לפטור מצוות אכילת מצה'.
 יא. ואם נזכר בחול' בליל ראשון לאחר קידוש יפסור את עצמו בברכת שהחיינו של ליל שני, ואם שכח לברך שהחיינו בקידוש בליל שני חייב לברך מתי שזכר עד אחר יום שביעי של פסח (עי' שעה"צ שם ס"ק ג'). יב. משום עניית אמן אחר ברכת עצמן (עי' יוגד משה ס"ג סי' ט'). יג. ואילו הנשים נכון שיחזיקו את כוס הקידוש בידיהם כדרך המקדשים, למנוע ידעו שהכוס שלהם היא לא רק ראשונה לארבע כוסות, אלא שהם גם עשו קידוש בעצמם מהדין של שומע כעונה (עי' שש"ב פ' מ"ז הע' כ"ו בשם הגרש"א). יד. ויש חשש הפסק בין ברכת הגפן לשתיה, ועי' שערי תשובה (סי' קס"ז ס"ק י"א). טו. עי' שו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ט"ט), עי' בלשונו 'ונהי דלברך פעמים ממש אין מקום לפי מנהג שלנו, אבל אם היא מכוונת לצאת בשהחיינו של הבעל לידי שחינו של מצה ומורו וכו' אין על דבר, ואם כן אין האמן על כל פנים הפסק', ועי' שמושיק בהערה 'אלא כי ליישב עם מנהג הנשים כהיום שמברכים שהחיינו על הדלקת הנרות ומברכים גם שהחיינו שלאחר קידוש על כוס שלהם, בדעת הדלקה אין דעתם כלל על מצות מצה אלא על קבלת יום טוב, ובפרט חל יום טוב בשבת דמברכות מבעוד יום וגם שאר יום טוב ראו לעשות כן, וכן נוהג דין בידיו והנהגה להם לישראל'. טז. עי' שו"ע הרב (שם), והטעם בזה מבאר שם 'לפי ששעה כדברי בית שמאי כנגד בת הלל, וכל הענה כדברי בית שמאי לא יצי יד חובתו'. יז. והטעם כיון שבכל מוצאי שבת נהנה מהנפשים כדי להשיב הנפש שכואבת מציאת הנשמה היתירה, וביום טוב אין צורך לנשמים ששמות את יום טוב משיב את הנפש. יח. עי' שו"ת בא"מ (ח"ו סי' קל"ז) שמביא ראה לדבריו מהא דהפסק ששולחן ערוך (סי' רצ"ג ס"ב) דבמוצאי בשבת שחל ביום טוב מקדשין על הפת ונעשה הבדלה טפילה לה, אף שבכל שבעה אין להבדיל על הפת, ועי' שש"ב (פ' ס"ב הע' כ"ז) בשם הגרש"א. יט. ויש שכתבו שלא ידליק במיוחד שני נרות, רק יקח נרות שהודלקו לכבוד יום טוב (עי' י"ט שני כחלחלה הסופרת לפ"א ג' בשם גדולי הפוסקים, ועי' שש"ב פ' ס"ב הע' ל"א שמסתפק בזה), ואף שהודלקו לכבוד יום טוב בלבד ולא להבדלה, מכל מקום כיון דמציקרא נעשית להאי לצורך הסעודה נקרא נר הנעשית להאי (ועי' תשובות והנהגות ח"ב סי' קס"ה). כ. כי יש לפקפק בענין קידוש הנרות דהרי יש חשש כיבוי בעת הפרדת הנרות זו מזו. (ועי' שו"ע סי' תק"ב ס"ב ב', ושו"ע הרב סי' תק"ב ס"ג ד', ומשב"ב שם ס"ק י"ט). כא. עי' כף החיים (שם ס"ק כ"ב). כב. נחלקו הפוסקים אם מותר לאכול הכרפס בלא קידוש, לדעת השו"ע הרב (שם ס"ג ד') מותר לו לאכול הכרפס אפילו קודם שהבדיל, ולדעת הביאור הלכה (שם ד"ה עד) אין לו לאכול הכרפס קודם שיבדיל (עי' ביאור'ל שנשאר בצ"ע על דברי הביאור'ל). כג. עי' רמ"א (סי' תע"ד), ועי' שו"ע (סי' תע"ג ס"א א'). כד. ועי' בתשובות והנהגות (שם) שכתב 'אף ששמעתי מגדולי עולם בעיה"ק שמקפידים לא לשתות מיין קידוש עד כוס שני ע"ב מיוט שלא יבטלו בזה ברכה אחרונה, אינהו לפשטיהו עבדי אבל לפרסם כן לא שמעי לי כה"ל ובפרט שעי"ז ממהינה באמירת הגדה ופעמים רבות שצריכין לספר לבנים כראוי ונמצא חומרו קולו שמקליק במצוות הגדה דאורייתא', ועי' עוד שממשיך שחכ"א פירסם שבכוס של קידוש ראו לשתות רק רוב רביעית שיוצאים בזה בדיעבד ייי חובת ארבע כוסות וגם אין חשש לביטול ברכה אחרונה, וכתב ע"ז 'ונראה שאין לנל תקנן ולפרסם דברים חרישים'. כה. עי' אש אברהם (סי' י"ג ורע"ג ס"ב ב') היסח הדעת ושהיית זמן מרובה בין קידוש לסעודה אינו נגזר במקום סעודה, וכמו בליל פסח שמדור חז"ל פסחים קט"ו (שם) 'לאחר מציאת כוס שני ובפרט אחרי שהתחיל כבר ההגדה יחמיר לכתחילה, רק אם לצורך הרבה והרעבון מפריע לו באמירת ההגדה כראים גדולי הפוסקים המתירים לסמוך עליהם להקל', והליכוי"ש (פ"ט אות ל"ד) בשם הגרש"א זצ"ל.

רזא דשבת

בירורי הלכה בענייני שבת הנוגעים לשבת הבעל"ט

פסח
תשפ"ה

טילטול מצות מצוה בערב פסח שחל בשבת

דעתו לתקנו למוצ"ש, לכן לא מהני להתיר לטלטל במוה שחזי לעניינים, עכת"ד. מבואר מדברי הרשב"א דכל דבר שאינו יכול להשתמש בו, אבל אחרים יכולים להשתמש בו אינו מותר, עד שיחא בדעתו ליתנו לאחרים המותרים בשימוש, אבל כל זמן שאין בדעתו ליתנו נחשב הדבר למוקצה.

וכל זה הוא דלא כתוס' שסברו, דכל שאחרים מותרים בשימוש, אינו נאסר בטלטול לכל העולם אע"פ שאינו עומד להגיע למותרים בשימוש.

כמאן נקטינן להלכה כהתוס' או כהרשב"א

והנה יש לעיין כמאן פסקינן להלכה, האם כתוס', או כהרשב"א, ועי' בס' 'תקט"ו' (סעי' ה') דנכרי שהביא לישראל דבר מחוץ לתחום [ואין במינו במחובר, ואינו מחוסר צידה], אסור לאכלן למי שהביא בשבילו, אבל מותר בטילטול, ובמ"א (שם ס"ק י') הביא בשם הרא"ש הטעם ההתר משום דכיון דשרי לישראל באכילה אין לו דין מוקצה ליאסר בטילטול, עכת"ד.

ועי' בהגהות רעק"א שכתב דהדבר תלוי במחלוקת התוס' והרשב"א גבי דמאי, דלרשב"א שכתב דמאי גרוע מתרומה כיון דאינו עומד ליתנו לעניינים, אלא להחזיקו לעצמו עד אחר שבת ולהפריש עליו והוי מוקצה, הוא הדין כאן [גבי נכרי שהביא חוץ לתחום], אף דמותר לאחרים אבל רצונו להחזיקו לעצמו לאכלו למחר, יש לאסור, ומה שפסק בשו"ע דמותר בטילטול היינו משום דסברה כהתוס' החולקים על הרשב"א שכל שמותר לישראל אחר מותר בטלטול לכל העולם, וא"כ חזינן מהכא שלהלכה פסק השו"ע כהתוס' ולא כהרשב"א.

דברי הפרמ"ג צ"ע

ולכאורה לפ"ז דברי הפרמ"ג שמצות מצוה בערב"פ שחל בשבת דינו כמוקצה צ"ע, דהרי הם ראויים לקטנים ולעכו"ם, ואע"פ שאינו עומד ליתנם משום שרוצה שישארו שלימים לליל הסדר, מ"מ הרי נתבאר לעיל שלשיטת התוס' כל שראוי לאחרים אפילו אם אינו עומד ליתנם שרי לטלטל, ואע"פ שהרשב"א חולק על זה וסובר שכל שאינו עומד ליתנו לקטנים אסור לטלטל, מ"מ הרי חזינן דלא פסקינן כוותיהו.

שיטת השער המלך

והנה בהגהות רעק"א שהבאנו לעיל ציין בסוף דבריו לספר שער המלך (הלכות לולב סוף פרק ז'), ששם מבואר שאפילו לשיטת הרשב"א מובן פסק השו"ע בס' 'תקט"ו', ד"ל דרך גבי דמאי דהואיל והקצה בבין השמשות לאכילה, אסר הרשב"א לטלטלו אע"פ שחזי לעניינים, משא"כ גבי נכרי

שיטת הפרמ"ג דמצות מצוה בערב"פ שחל בשבת אסור לטלטל

בפרי מגדים (סי' תמ"ד א"א סק"א, וסי' תע"א סק"ה, וסי' ש"ח סק"ה), מבואר דמצות מצוה בערב פסח שחל בשבת חשוב מוקצה ואסור לטלטל, כיון שלאכילה אינם ראויים, שהרי אסור לאכול מצה בערב פסח מדרבנן, [כמבואר בס' 'תע"א סעי' ב'], ולקטנים ולעכו"ם, אינו רוצה ליתנם, שהרי רוצה שישארו שלימים לליל הסדר, וכיון שאין לו צורך דינו כמוקצה, ומביא ראיה לכך מחלבים וטבל, שכתב המג"א (סי' תמ"ו סק"ג), שכיון שאינם ראויים אסור לטלטל.

מוקצה מחמת גופו או מחמת חסרון כיס

והנה מדברי הפרמ"ג אינו מבואר האם אסורים משום מוקצה מחמת חסרון כיס, או משום מוקצה מחמת גופו, [ויש שרצו לדייק מדבריו שכונתו למוקצה מחמת גופו, אבל אין זה מוכרח כאשר נבאר לקמן]. והנה אם נאמר שכוונת הפרמ"ג לאסור משום מוקצה מחמת גופו יש להקשות כמה קושיות על שיטתו,

קושיא א' על שיטת הפרמ"ג מסוגיא דרמאי

איתא בגמ' שבת (דף ק"ו), מפנין תרומה טהורה ודמאי, [ופרש"י מפנין, אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעודה, או תלמידים לדרשה, ולא חיישינן לטרחא דשבת]. ובגמ' (קכ"ז): מבואר, שאע"פ שדמאי לא חזי ליה [דצריך ליתנו לעניינים], מ"מ כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוה עני וחזיא ליה, השתא נמי חזי ליה.

שיטת התוס' בטעם ההתר לטלטל דמאי

ובתוס' (שם ד"ה דאי) הקשו דהוה מצי למימר דהטעם שמותר לטלטל הוא משום דחזי לעניינים לכך כמו גבי תרומה טהורה שהטעם שמותר לטלטלה הוא משום דחזיא לכהן, ותרצו דא"ז אלא דכיון דמשכח טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי אמר, עכת"ד. מבואר מדברי התוס' דמעיך הדין היה יכול לתרץ דטעם ההתר הוא משום דחזי לעניינים, אע"פ שלעצמו אינו חזי, אלא שתירץ תירוץ השי"ך גם לו. נמצא דכל דבר שאינו לכול להשתמש בו, אבל אחרים יכולים להשתמש בו מותר לטלטלו מחמת שראוי לאחרים.

שיטת הרשב"א בטעם ההתר לטלטל דמאי

אמנם הרשב"א (שם ד"ה דמאי) תירץ באופן אחר אקשיית התוס', דדוקא גבי תרומה טהורה אע"פ שחזי רק לכהן מותר לטלטלו, דהרי עומד באמת ליתנו לכהן, משא"כ גבי דמאי אינו בדעתו להביאו לעניינים דהרי

א. וז"ל הרשב"א, איכא למידק ואמאי איצטרך ליה למימר הכין, דאפילו לא חזי ליה כיון דחזי לעניינים ולאכסניא שפיר דמי, וכדאמרין גבי תרומה הואיל וחזיא לכהנים, ולקמן נמי גבי זכויות מפני שהוא מאכל לנעמיות אמרין אפילו אין לו נעמיות הואיל וראוי ... ויש מעמידים הגירסא ואומרים דגבי תרומה הואיל ועל כרחיה חייב לכהנים, וזכויות נמי הואיל ולא חזי אלא לנעמיות, וכן הלוקח לעורבים, איכא למימר כיון דחזי להכי שרי, אלא דמאי שהוא מצניעו עד למחר לתקנו לאכילתו והשתא לא חזי ליה לא מטלטל ליה, אלא כיון דאי בעי חזי ליה השתא נמי מטלטל ליה דראוי הוא לו, עכ"ל.

כיס, ולא משום מוקצה מחמת גופו, ואז לא קשה מידי שהרי אפילו אם הדבר הוּזי לקטן, מ"מ במוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטל כיון שמקפיד עליו שלא ליתנו לקטן, והאיסור הוא על ההקפדה שהרי אפילו כשלעצמו יהא לו איזה צורך אמרינן דכיון שמקפיד ע"ז אסור לטלטל, וכ"ש כשרק קטנים יש להם צורך, אבל אם נפרש שכוונתו למוקצה מחמת גופו ששם האיסור הוא על זה שאין לו שום צורך, בכהאי גוונא אפשר להקשות שסו"ס לאחרים יש צורך בזה.

שיטת האשל אברהם

באשל אברהם (בוטשאטש) (ס"ו ש"ת) חולק על הפרמ"ג, וסובר דאם אין לו מצות בצימצום מותר לטלטל, כיון שאפשר להאכילו לקטנים והוה ליה אוכל אדם ומותר,

וראיתי בקונטרס דרכי ההוראה - (פסח), ממורינו הגרמ"ש קליין שליט"א שהביא שיטת הפרמ"ג האוסר מצות מצוה, וכן הביא שיטת האשל אברהם החולק על הפרמ"ג ומתיר, וכתב ע"ז דלמעשה נראה יותר שאינו מוקצה, כיון שאם התינוק יבכה שרוצה לאכול מן המצה יתן לו, והפרמ"ג שאסר נראה דאיידי באופן ששאר המצות אינם שמורות אלא משעת לישנה, ואינו יכול לצאת בהן ידי חובת מצוה, אבל בזמנינו שכל המצות שמורות משעת קצירה, ויש שאופין מצות בערב פסח, והשנה הרי אין מצות ערב פסח ממש שהרי אופין בערב שבת, וע"כ אין קפידא כל כך, ואף להפרמ"ג לא הוי מוקצה.

בביאור הוראת החזו"א ריש לצרף המצות ללחם משנה של חמץ בער"פ שחל בשבת

בשו"ת משנת יוסף (ת"ו ס"י פ"ח) דן בענין מה שהורה החזו"א (קובץ אגרות החזו"א ח"א ס"י קפח) שידקדקו בער"פ שחל בשבת שלא ישאר שום חמץ, ולבטל בשביל זה לחם משנה, ורק לצרף מצוה בשביל לחם משנה, ולכאורה לפי דברי הפרמ"ג איך יכול לצרף מצוה ללחם משנה הרי זה מוקצה [ואין נראה שכוונת החזו"א לשאר מצות ולא למצות מצוה שהרי היה לו לפרש], וביאר דה"נ אם מצות מצוה עומדת לכך לצרפה ללחם משנה, מהאי טעמא גופא לא הוי מוקצה דזה תשמישה, אע"פ שאסורה באכילה. אמנם אם אין דרך אנשי המקום לצרף מצות מצוה ללחם משנה לחמץ, אלא לשומרו לליל הסדר בלבד, ואסחי דעתייהו מהם בער"פ הוי לדידהו מוקצה, וזה דומה לעצמות שנתפרקו מן הבשר (ס"ו ש"ת סעי' כ"ט ברמ"א) שכתב המשנ"ב (סוס"ק קכ"א) שאם אין כלבים מצויים שם אסור לטלטלם, עכת"ד.

סיכום הדברים

שיטת הפרמ"ג ~ דמצות מצוה בער"פ שחל בשבת הוי מוקצה. וביארנו שלכאורה כוונתו למוקצה מחמת חסרון כיס מכח כמה קושיות שקשה לפירושו אם נפרש שכוונתו למוקצה מחמת גופו.

שיטת האשל אברהם ~ דאינו מוקצה כיון שראוי ליתנו לקטנים.

הוראה למעשה ממורינו הגרמ"ש קליין שליט"א שבזמנינו אינו מוקצה אף לדעת הפרמ"ג.

שיטת החזו"א ~ דאינו מוקצה כיון שעומדת לצרף ללחם משנה, ובשו"ת משנת יוסף מצדד לומר שבמקומות שאין דרך אנשי המקום לצרפו ללחם משנה אסור לטלטלם.

שהביא חוץ לתחום שאינו מוקצה מבין השמשות, אלא חז"ל גזרו באכילה דחיישנן שיאמר לנכרי בפעם אחרת, בכהאי גוונא י"ל, דאם מותרים באכילה לישראל אחר, באכילה גזרו, ובטלטול לא גזרו, וא"כ לא מצאנו שפסקו להלכה כשיטת התוס',

אמנם השתא יש לעיין האם מצות מצוה בער"פ שחל בשבת דינו כדמאי שנאסר מבין השמשות, או כנכרי שהביא חוץ לתחום, וכדי לעמוד על שאלה זו יש לבאר מאימתי מתחיל האיסור אכילה של מצות בער"פ, מבליה, או במיזם י"ד.

אימתי חל האיסור לאכול מצוה בער"פ

איתא בירושלמי (פ"ה ה"א), א"ר לוי האוכל מצוה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו, והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. והביאו הרי"ף (דף ס"א.) ועוד ראשונים להלכה, ונחלקו הראשונים מאימתי זמן איסורו,

שיטת הרא"ש והבעל המאור

דעת הרא"ש (פ"ג הל' ד'), והבעל המאור (דף ס"ד), דהאיסור הוא דוקא מזמן איסור חמץ דהיינו משש שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר.

שיטת הרמב"ן

ודעת הרמב"ן (מלחמות ה' שם והובא בר"ן שם), ורבינו דוד, ואורחות חיים, שאסור כל יום י"ד. אמנם בשיטה זו נחלקו הפוסקים האם נאסר מליל י"ד, או רק מעמוד השחר, במגן אברהם (ס"ד), משמע שאסור מתחילת הלילה [שהרי דייק מדברי הרמ"א שביים י"ג מותר לאכול מצוה משמע שבביל י"ד פשוט לו שאסור].

אמנם בחק יעקב (ס"ד) כתב דבביל י"ד מותר, וכתב דכן מבואר בר"ן (שם) להדיא, וכן משמעות הירושלמי, והפוסקים, והב"ח, ודלא כהמג"א, עכת"ד. וכן כתב במשנ"ב (ס"ק קכ"ב).

שיטת הפרמ"ג צ"ע לשיטת הרא"ש והבעל המאור

והנה לשיטת הרא"ש, והבעל המאור, וכן לשיטת החק יעקב, והמ"ב, נמצא שמצות מצוה בערב פסח שחל בשבת אינו נאסר מבין השמשות, שהרי בלילה היה יכול לאוכלו, ורק באמצע השבת נאסר באכילה, והיינו ממש כמו נכרי שהביא מחוץ לתחום לישראל שג"כ לא נאסר מתחילת השבת, וכתבנו לעיל דדעת השער המלך שבכהאי גוונא שלא איתקצאי בבין השמשות, גם הרשב"א מודה דאם הדבר מותר לאחרים אינו חשוב מוקצה, וא"כ דברי הפרמ"ג שמצות מצוה בער"פ חשוב מוקצה הוא דלא כחד,

וצ"ל דעל כרחק הפרמ"ג סבר כדעת הראשונים האוסרים מליל י"ד, ואז אפשר לומר שהפרמ"ג סבר כהרשב"א, אלא שמ"מ צ"ע, דהרי נתבאר לעיל דלא פסקין כהרשב"א.

קושיא ב' על שיטת הפרמ"ג

עוד יש להקשות על שיטת הפרמ"ג, בגמ' (שם) מבואר דטעם ההתר לטלטל דמאי הוא משום דאי בעי מפקיר נכסיה והזיא להו, ע"כ. ואע"פ שאין שום נכר בעולם שיפקיר נכסיו בגלל דמאי, מ"מ הזינן דחשיב שפיר התר לטלטל, א"כ הוא הדין גבי מצות מצוה אע"פ שאינו רוצה ליתן לקטן, מ"מ הרי הוּזי לקטן ומשום זה יש להתיר.

כוונת הפרמ"ג למוקצה מחמת חסרון כיס

והנה כדי לתרץ ב' הקושיות שהקשנו לעיל, צריך לומר שכוונת הפרמ"ג במה שאסר מצות מצוה הוא משום מוקצה מחמת חסרון

ב. והנה להלכה למעשה, בשו"ת רב פעלים (ח"ג סי' כ"ז ובין איש חי שנה פ' צו אות כ"ו) כתב שאין להקל בזה, וכן בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קל"ה) כתב שראוי להחמיר מליל י"ד, וכן פסק מורינו הגרמ"ש קליין שליט"א בספרו שאילת משה שערי תורת קטן, ובקונטרס דרכי ההוראה פסח (פ"ט אות ב'), והביא ראייה לכך ממשמעות המשנה שיש להקין מזון שתי סעודה, ומשמע דגם בסעודת לילה אסור שיהא מצוה, וסיים דאינו מוכרח.

סיפור יציאת מצרים

"מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן" במילים אלו פותח הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה פ"ז ה"א) את גדר המצוה של סיפור יציאת מצרים. מדבריו ומדברי רוב הראשונים מבואר שמצוה יחודית היא לליל ט"ו ניסן, ובכך מבארים מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שחובתם להזכיר יציאת מצרים בקריאת שמע, או מה מוסיפים אחר שהזכיר בקידוש היום יציאת מצרים, כי המה זכירות בלבד, ואילו בליל זה חובה לספר ביציאת מצרים. מטבע לשון זה יסודו בהגדה של פסח, "ואפילו כלולו חכמים כלולו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח", ומביא דאיה ממעשה דזקנים שהיו מסובים בבני ברק והיו **מספרים** ביציאת מצרים כל הלילה. אלא שאנו צריכים ביאור במצוה זו, במה אכן נשתנה מצוה של ליל פסח מזכירתה בכל הלילות. ועוד, שאם אכן חובה גמורה היא והיא מצות עשה של תורה מיוחדת ללילה זה כלשון הרמב"ם, כיצד יש הוה אמינא שחכמים ונבונים פטורים הימנה, עד שמביא ראיה מהזקנים שהיו מסובים כל הלילה, והגם שכבר בארו הראשונים שקמ"ל שגם לשיטת התנאים שזמנה עד חצות מ"מ יש מצוה כל הלילה, עדיין לא נתבאר לן מה חידושה, ומדוע לא אמרו כן לגבי שאר מצות התורה כתפילין ומזוזה.

ג' דיני סיפור יציאת מצרים

ידועים בבית המדרש דברי הגר"ח (מובאים בעמק ברכה), ששלשה חילוקים בין סיפור יציאת מצרים לבין זכירת יציאת מצרים, ואלו הן: א. שצורתה דרך שאלה ותשובה, וכלשון הרמב"ם (ח"מ פ"ז ה"ג) "וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, עד שישיר להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה, וכיצד משנה וכו', אין לו בן אשתו שואלתו, אין לו אשה שואלתו זה את זה מה נשתנה הלילה הזה, ואפילו היו כולן חכמים. היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה". הרי שמשנים ומעוררים את הקטנים לכך.

ב. שהתשובה צריכה להיות מתחיל בגנות ומסיים בשבח, וכלשון הרמב"ם בהלכה שאחריה (שם ה"ד), "וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד, מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרד ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילו מן התועים וקרבו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלנו, ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח".

ג. שחייב לומר שלשה טעמי המצוות, וכלשון הרמב"ם בהלכה שאחריה (ה"ה), "כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח וכו', ודברים האלו כולן הן הנקראים הגדה".

ואליבא דאמת דינים אלו נשנו במשנה כסדר, "מוזג לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, וכו'. מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מארמי אובד אבי, עד שיגמור כל הפרשה כלה. רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור" וכו'. אמנם במשנה הוסיפו גם שבכל דור דור חייב אדם לראות את עצמו כאלו יצא ממצרים, וכתבה הרמב"ם בהלכותיו שם מיד אחרי דין אמירת שלשה דברים הללו בפסח, אלא שסיום דברי הרמב"ם ב"ה"ה שכל אלו הם הנקראים הגדה, זו היא הגורמת להבין שדיני ההגדה הם שלשה בלבד, ואילו החלק שחייב לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, וכן לפיכך אנו חייבים להודות וכו', כל אלה אינם מדיני הסיפור, ואינם חובת סיפור יציאת מצרים, אלא הם תוצאה מהסיפור, שאחרי שמספר כל זאת מודיע לנו, שטעם המצוה כדי להרגיש שגם אותנו גאל משם, ולכן אנו מודים ומברכים למי שעשה את כל הנסים האלה.

דברים אלו הם קילורין לעינים, ובזה מצאנו מנוח בשאלה מה חילוק יש בין זכירה לסיפור. אלא שעדיין יש להסתפק, א. האם שלשה דינים הללו הם מן התורה, כלומר שהם לעיכובא מן התורה, או שתקנת חכמים הם. ב. האם רק לשיטת הרמב"ם הדינים הללו הם גדר הסיפור, א"ד שכו"ע ס"ל כן.

מקור הדברים

להבין כל זאת עלינו לדעת בראש ובראשונה היכן ציוות התורה על מצוה זו, ומוני המצוות לנו לעינים להראות המצוות ומקורן, וכמו שכתב הרמב"ם (מ"ע

קנז) "מצוה קנז - היא, שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחלת הלילה, כדי שצונו לשון המספר. וכל מי שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב, כמו שאמרו כל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, והכתוב שבא על הצויה הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא וגו', ובא הפירוש, והגדת לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. כלומר, מתחלת הלילה אתה חייב לספר. ולשון מכילתא, מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אין אתה מגיד לו, תלמוד לומר והגדת לבנך את"פ שלא שאלך, אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מגיד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה. כלומר, שהוא צוה לזכרו כמו אמרו זכור את יום השבת לקדשו, וכבר ידעת לשון אמרם אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, וכבר התבארנו משפטי מצוה זו בסוף פסחיים".

כעין זה כתב גם בריש פ"ז מחו"מ "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, שנאמר 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' כמו שנאמר 'זכור את יום השבת', ומגיד שבליל חמשה עשר תלמוד לומר 'הגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה' בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ואף על פי שאין לו בן אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים, וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח".

ואין בדבריו סתירה, במה שבסו"מ נראה שמקורו מקרא של 'הגדת' ואילו בהלכות כתב שהמקור מ'זכור את היום הזה', כי תרומתו פרשה אחת, בתחילה אמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וסיום הפרשה והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וגו', באופן שוהגדת מגלה שהמצוה האמורה בראש הדברים זכור את היום הזה, היא מצוה אחת לליל ט"ו בניסן. ונראה שכונת הרמב"ם שדומה לאמור בשבת זכור את יום השבת, שאין זכור האמור כאן שוה לזכירת מרים וכדומה שזכירת הלב אמורה, אלא ענינה לומר בדבור פה, כעין מה שאמרו זכור את יום השבת לקדשו שחובה לקדשו במאמר פה. עפ"ז מבואר שמצוה זו חובתה בפה, ובלילה הזה, אלא שלא נתבאר לן בפסוקים אלו גדר המצוה, וביותר, שאם כאן המקור כאן ודאי שלא נזכרו ג' חילוקים הללו שמנה הגר"ה, ואין בפסוק רמז להם. וביותר שהרמב"ם בספר המצוות מציין את המכילתא שאין בכתוב כל חובה שתהיה דרך שאלה, אלא אפילו לא שאלו בנו הרי הוא אומר שיצאנו ממצרים, ומשמעות דבריו שרק צריך להזכיר את היום ותו לא מיד, ורק מביא שכבר אמרו חכמים שכל המרבה לספר וכו' הרי זה משובח, ועל פי תקנת חכמים זו היה מקום להבין את כל הפרטים שמתחיל בגנות או שתהיה דרך שאלה ותשובה כדאי להאריך ולהעמיק את ידיעת גודל הלילה שבו יצאנו, [ונכ"ל הרמב"ם להראות את עצמו, וזה נעשה במה שמספר ומאריך בדבר], ולספר כל הנסים שנעשו לנו.

אלא שדוחק להעמיד את כונת דבריו שיש רק מצוה לומר שהלילה הזה הוא הלילה שיצאנו ממצרים, ושזה כל המצוה של סיפור יציאת מצרים, חדא שלשון

הפסוק הוא זכור את היום הזה, והיום כולל גם הנסים שנעשו אחר כך ולכאורה סוף ביניהם, וכן מצה זו שלא הספיק בצקם היה למחרת. שנית, שהיה הלילה הזה יצאנו ממצרים, ולא הזכיר הרמב"ם בהלכותיו ולא בלשון המצה, וזה שהוא הלילה המשומר לסוף זה, ורק נזכר שהיינו עבדים ויוציאנו, וכן המרור שעשו לנו מצרים והנסים שעל ידם הוציאנו, אבל לא נזכר בשום מקום שהלילה הזה היה כל זאת. על כן דוחק להעמיד שהחילוק בין זכירה לסיפור היא נקודה זו.

בעבור זה' דייקא

ונראה בביאור הענין, שקרא גלא לן רזא דנא, שהרי מצוה זו אמורה והגדת לבנך וגו', ומהו ה'לאמר' שחובה לספר בלילה זה, 'בעבור זה עשה ה' לנו', וזה היינו מצה ומרור, וכשביית המקדש היה קיים גם קרבן הפסח בכלל. וזהו מה שאמרו בהגדה, יכול מראש חדש ת"ל ביום ההוא, יכול מבעוד יום וכו' לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, כי יכול שאין הסיפור תלוי במצה ובמרור, ואפשר גם מראש חדש שבו היו הנסים הללו, ת"ל ביום ההוא, אלא שעדיין אולי הכונה לזמן הקרבת הפסח, [ועל שעה זו נאמר כי ישאלך בנך לאמר], ועל זה מרגיש שרק בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, כי כל תוכן הסיפור הוא על מצות ומרורים, שעליהם יספרו ויבארו טעם קיומם ומצותם, ולזכור הענינים שהם מורים עליהם. והם דברי רבן גמליאל.

והנה הר"ן כתב ש'לא יצא ידי חובתו' בדברי ר"ג היינו מן המובחר, ונראה בהבנת דבריו, שס"ל שלא יצא ידי חובתו היינו ידי אכילת מצה ומרור, ובזה תמיה ליה מילתא, ולכן כתב שלא יצא ידי חובתו משובחת, אבל ודאי יצא ידי חובת המצוה, וגם אם ננקוט שהכונה בדברי רבן גמליאל, לחובת סיפור יציאת מצרים, הרי שיטת כמה ראשונים שהיינו לעיכובא, ונראה שכן שיטת הרמב"ם.

באופן, שיסוד החילוק שבין זכירה לסיפור הוא, שהזכירה היא רק עצם מה שיצאנו ממצרים, ואילו הסיפור הוא לבאר את טעם הפסח המצה והמרור, וג' מצוות אלו הם תורף סיפור יציאת מצרים, כי המרור מספר על שעבוד המצרים, ובמצה מספר על שהוציאנו ולא הספיק בצקם להחמיץ, ואילו בפסח מספר את ניסי הלילה הזה במה שפסח על בתי מצרים ואת בתינו הציל. ומצוה זו אמורה בתיבת בעבור זה, שהסיפור יהיה על זה לבארם ושבעבורם יצאנו ממצרים. גם לשון הפסוק יכול להתפרש שבעבור הסיפור ובאור טעם קיום מצוות אלו זה גרם שיצאנו ממצרים.

וראיות מצאנו בענין [מלבד לשון ההגדה שהם דברי המכילתא], כי מוכח בגמרא שכל סיפור יציאת מצרים תלוי במצוות של ליל זה. א. בפסחים דף קטז, ב "אמר רב אחא בר יעקב, סומא פטור מלומר הגדה, כתיב הכא בעבור זה, וכתיב התם בנו זה, מה להלן פרט לסומא אף כאן פרט לסומין. איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רבי יוסף מאן דאמר אגדתא בי רבי יוסף, אמור רב יוסף, מאן דאמר אגדתא בי רבי ששת, אמור רב ששת. קסברי רבנן מצה בזמן הזה דרבנן, מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא, והא רב אחא בר יעקב הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן קסבר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, הכי השתא בשלמא התם מדהוה ליה למיכתב בנו הוא וכתיב בנו זה שמע מינה פרט לסומין הוא דאגדתא, אבל הכא אי לאו בעבור זה מאי לכתוב, אלא בעבור מצה ומרור הוא דאגדתא."

מהלך הגמרא מוכיח שכל דין סיפור יציאת מצרים מיתלל תלוי בדין המצה, מלבד מה שמוכח שעיקר חובה זו למדוה ממה שנאמר והגדת לבנך וגו', ולכן מיעטו סומא בגז"ש זה זה, ולכן אם הסומא קרא הגדה מוכח מינה שמצה בזה"ז דרבנן, כי אם מצה דאורייתא גם סיפור יציאת מצרים דאורייתא וסומא אינו מוציא אותם ידי חובתם.

ב. נשים חייבות בסיפור, וזה מוסכם לכל הראשונים, ולכאורה אין לו מקור אלא אם כן חובת הסיפור תלוי באכילת מצה, וכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה.

ג. מוסכם בדברי הראשונים שאם אכילת פסחים עד חצות גם סיפור יציאת מצרים עד חצות, וזה מוכיח שכל הסיפור הוא על המצה - בעבור זה.

אם כנים הדברים, מבוארת המצוה וענינה, וכן דברי הגמרא והראשונים על בורים, כי אכן אין חובה בנך, שלזה בא הפסוק של זכור את היום הזה שכולל את כולם, וכל הפרשה האמורה שם ענינה ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה, והעבודה היא קרבן הפסח ומצה ומרור וביאור אכילתם.

(עפ"י) אולי יש מקום להמציא חידוש גדול, שאם אין לו מצה בזמן הזה הרי הוא פטור ממצוה זו של סיפור יציאת מצרים, וזולת אם נדחה ונאמר שמצד זכור את היום הזה הוא חייב בה גם בלאו הכי. עפ"י גם יובן הצד שסומא פטור מהגדה, [מלבד מה שפטורוהו מכל התורה], כי אין הסומא רואה את המצה ואינו יכול לומר בעבור זה).

ואם כנים הדברים, נמצא ששורש המצוה טמון בקרא דואמרתם זבח פסח הוא לה', שענינו לבאר את טעם הקרבן של פסח, ומצה בזמן הבית כמרור בזמן הבית, ששניהם טפלים לקרבן הפסח, אבל בזמן הזה חובת המצה מצד עצמה ועליה חובת הסיפור מצד עצמה - לחם שעונים עליו דברים הרבה. עפ"י גם יובן מה הצד שאם כולנו חכמים יש פטור במצוה זו, [מלבד מה שיש מקום לומר שעיקר המצוה לספר לבנו למשמעות פשטות הפסוק], כי חכמים ובכונים יודעים כבר את טעמם של המצוות, ומה להם להאריך בענין, ואעפ"כ גילו לנו חכמים שמצוה עלינו לספר ולהאריך בענינים שאירעו בלילה הזה, כי טעם ורצון התורה במצות הסיפור הוא אורך הדברים בענין, הגם שמצי' לצאת ידי חובתו במאמר רבן גמליאל היה אומר. עפ"י יובן גם הלשון רבן גמליאל היה אומר, כי בזמן הבית אכן היו שלשתם חובה, אבל בזמן הזה אין שלשתם חובה, כי רק מצה חובה, אלא שאנו אומרים כל שלשתם.

השתא דאתינא להכי, הדרנא לשלשה חילוקים שמנה הגר"ח, שהרי דברי המשנה ברורים שיש בדין ההגדה שלשה דברים הללו, ותקנו שאלה ותשובה ומתחיל בגנות ומסיים בשבח, וכן תקנו מאמר רבן גמליאל בהגדה. ואמנם מאמר רבן גמליאל כפי שנתבאר אכן יסודו מן התורה, כי זה כל עיקר ההגדה. אלא שעדיין שני החילוקים הראשונים לא נתבארו טעמם.

דרך שו"ת

והנה על הענין שיהא דרך שאלה ותשובה, נראה שדבר זה גופו למדו מהתורה, ממה שנתנה התורה מצוות משונות לגבי חג הפסח, זה מלמדנו שצריך דרך שאלה ותשובה, וידענו זאת ממה שעל קרבן הפסח מצאנו כי ישאלך בנך, ואכילת לילה זה הם מצה ומרור, מאכלים שאין דרכם באכילה בצורה כזאת, וגם בשר הפסח דינו צלי ובבית אחד ושאר פרטים שאינם מצויים בכל הקרבנות. [גם לא מצאנו בכל התורה ציווי לאכול מאכל מסוים, ודבר זה מוכיח שרצון התורה לעשות שינוי באכילת לילה זה]. מאחר שהוכח שרצון התורה לגרום שינוי בצורת האכילה בלילה הזה, ממילא כל השאלות והשינויים שתקנו חכמים הם במטרה זו, שעיקרם להתמיה את התינוקות ולבוא לידי התשובה שבעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. באופן שאין דרך השאלה והתשובה עיקר, אלא שאופן החדרת התשובה עיקר, שרצון התורה לגרום לכל אדם לקלוט שנשתנה הלילה הזה מכל הלילות. כך שגם אם צורת הדברים מדוברת עיקרו בתורה.

מתחיל בגנות

ועל הענין שמתחיל בגנות ומסיים בשבח, נראה שלמדו זאת מפסוקי מקרא בכורים, שמתחיל ארמי אבד אבי וירד מצרימה וגו', ושם מתחיל בגנות, או שהוא גנות ארם שמשם מוצא אבותינו, או מה שהיה אבי עבד שם, [כמחלוקת האם הגנות עבדים היינו או מתחלה עע"ז]. אלא שעלינו לשאול מדוע נקטו בהגדה של פסח פסוקי מקרא בכורים, הלא מפרשת שמות עד בשלח פסוקים ערוכים הם בסיפור יציאת מצרים. ואם רצו לנקוט דרך קצרה, עדיין היה אפשר ללקט מפסוקים של פרשיות שמות פסוקים המספרים בקצרה, במקום לדרוש את הפסוקים של מקרא בכורים ואז להביא את הפסוקים מספר שמות.

ונראה, שחז"ל ראו באמירת ההגדה אמירה לפני ה', כעין שירה על הכוס, שאין דין הסיפור רק מצד ההודאה שבדבר, או מצד הרחבת גדולת ה' בנסים ונפלאות שעשה, אלא יסודו אמירת 'בעבור זה', שההודאה היא על שהוציאנו ממצרים, אלא שהיא נאמרת על 'זה'. וכמו שבמקרא בכורים שבא לתת תודה לה' ועומד לפני ה' זהו המקרא שאומר, וענית ואמרת לפני ה' וכו', אם כן הם הפסוקים הראויים להאמר בליל הסדר, ועין שקצרים דבריו שם מביא את הפסוקים האמורים בענין בספר שמות, ששם מבוארים ומתבארים הדברים.

וכונתו לומר, שדין זה שמתחיל בגנות ומסיים בשבח, אינו דין סיפור יציאת מצרים מצד המצות עשה שבדבר, אלא מצד צורת ההגדה, שאומר ההגדה כאומר בכורים.

והיה מקום לומר, שפסח' מציין דרך שו"ת, שלגביו נאמר 'כי ישאלך'. 'מרור' את המתחיל בגנות, כי גם למ"ד מתחילה עע"ז, החסאים גורמים למרור. ו'מצה' מציינת את עצם הסיפור 'בעבור זה' ורק מצה בזה"ז מדאורייתא.

הדרשי הדרך

הרב יצחק מאיר
הרב יצחק מאיר
הרב יצחק מאיר

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו

שהוא לצאת ממצרים הפרטי שלו בכל יום ויום, שהוא יציאת הנפש האלקית ממאסר הגוף והנפש הבהמית, ע"י מצות ק"ש, שהוא קבלת יחודו ית' על נפשו, וכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, וכל חושי וכוונותיו ותכונותיו, וכל ארבע יסודות אש רוח מים עפר שלו ברוחניות ובגשמיות, וכל המידות והשכל של הנשמה והנה"ב יהיו מיוחדים בעבודת ה' בתורה ומצות באהבה ויראה אמיתית, שהם מיוחדים בתכלית היחוד באור אין סוף ב"ה, עד שנהיה ראויים להקרא להקב"ה "אלקינו" שהקב"ה אלוקי שלנו בביטול אמיתי, כמבואר שם בפ' מ"ו מ"ז.

א"כ נמצא שכל ענין סדר הגש"פ, הוא הדרכה וסדר לכל ימות השנה, וכידוע מהבית אהרן מקארלין, שלכן קורים ליל פסח ליל הסדר, מפני שעושים סדר לכל השנה.

ולכן כשהתחיל בעל ההגדה את סדר ההגדה, הקדים ההקדמה הקצרה במשפט אחד, "מתחילה עו"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", דהיינו בכדי שנדע המטרה להיכן צריכים להגיע בסיפור ההגדה בלילה הזה, וכאור"א צריך לבחון א"ע תמיד בכל יום ויום, היכן הוא עומד ביציאתו הפרטית ממצרים הפרטי שלו, ועד כמה התקרב להמטרה העיקרית שהוא עבודתו ית'.

דהיינו שצריך לידע שעליו בפרטות עובר כל סדר ההשתלשלות מתרח אבי אברהם עד שקרבנו המקום לעבודתו, וכאור"א קודם קבעומו"ש, צריך לידע שהוא בדרגת תרח, בבחי' עו"ז ר"ל, שכל עוד שמורגש וחושב רק על ישותו ועצמיותו הפרטית אפי' בעניינים רוחניים, עדיין הוא בבחי' עו"ז ר"ל, וצריך להתקרב יותר ויותר לעבודתו ית' לבחי' קבלת עול מלכות שמים ומ"ת, לביטול ישותו ועצמיותו, לרצונו ולעבודתו ית'.

והכוונה בהקדמה הזאת שידע את אשר לפניו תמיד בכל יום ויום, לברוח מהתחילה שלו שהוא בבחי' תרח, ולהתקרב לעבודתו, ולראות תמיד בהן צדק שלו באמיתות עבודתו, אם נתקרב קצת יותר לעבודתו ועד כמה התרחק מתחילת מעמדו, ולבחון בכור המבחן היטב כמה התרחק ויצא ממצרים הפרטי שלו, וכמה התקרב לעבודתו בקבלת עול מלכות שמים בתו"מ ובאהבה ויראה שלו להקב"ה, ולבחון אם יש לו קצת שייכות ולכה"פ נגיעה כלשהו למעשי אבותי, כמו שהיו אבותינו ביציאת מצרים, עכ"פ כפי ערכו ודרגתו.

וכמו שהיו אבותינו על ים סוף, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, שאמרו זה אלי ואנוהו, שהיו מראים באצבעם בלשון "זה" לנוכח, וכל זה קירבם יותר למעמד הר סיני.

ומובא בתורה אור פ' בשלח בשם התוספתא שכשם שיש מצוה לזכור כל יום יציאת מצרים, כך צריך לזכור כל יום קריעת ים סוף, וכמו שאומרים קריעת ים סוף בשחרית וערבית אחר יציאת מצרים בק"ש ולכן צריך לראות א"ע בשירת הים שיתקרב יותר כפי ערכו לקבלת מלכותו ברצון כמו שהיה בקריעת ים סוף, ולהתרחק יותר מהתחילה שלו.

בתחילת סיפור יציאת מצרים, אנו מקדימים עם סדר השתלשלות עם ישראל, "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו וכו', בעבר הנהר ישבו אבותינו תרח אבי אברהם ואבי נחור וכו', ואתן לאברהם את יצחק, ואתן ליצחק את יעקב, ויעקב ובניו ירדו למצרים".

והטעם לזה אחז"ל מפני שמתחיל בגנות ומסיים בשבח. והנה לכא' תמוה למה מספר בכלל ענין הגנות, ומה זה שייך לענין הגדה של פסח, ליציאת מצרים וכו', ומה טוב ונעים היה להתחיל רק מאברהם אבינו ע"ה שהאמין בה', והקב"ה אמר לו "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו", ומסר האמונה הטהורה ליצחק, ויצחק ליעקב ולבניו אחריו וכו', מה הצורך להזכיר כל ענין עו"ז ותרח וכו'.

ועוד תמוה שהרי כאן מתחיל בעל ההגדה לספר ההשתלשלות שירדו למצרים, וכל אריכות הגלות והצרות והרדיפות והשעבוד הקשה שנשתעבדו במצרים, ואיך שראה הקב"ה את עניים ועשה בהם שפטים וכל העשר מכות, וכל האותות והמופתים וכו', עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם, ואח"כ קרע את הים, וכמה מכות לקו במצרים ועל הים, כמה מעלות טובות למקום עלינו, עד שקרבנו להר סיני ונתן לנו את התורה, והכניסנו לא", ובנה את הבחירה - דהיינו שהיה השתלשלות גדולה עד שהגיעו למתן תורה. וא"כ מדוע כשהתחיל סדר השתלשלות מסדר תחילת ושורש האבות, שהיו תחילה עובדי ע"ז תרח אבי אברהם וכו', כבר אמר תיכף לזה "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", הרי היה מרחק רב בין ההתחלה שמתחילה עובדי ע"ז, עד שהגיעו לקרבנו לעבודתו.

אלא שהענין הוא שבעל ההגדה רצה להקדים הקדמה לפני סיפור יציאת מצרים, לידע מטרת כל ההגדה וסיפור יציאת מצרים, שהיא להגיע למטרה אחת ויחידה והוא "וקרבנו המקום לעבודתו", ולכן צריך שידע כל יהודי באשר הוא שם עד סוף כל הדורות, תחילת שורש ומקור עם ישראל, מהיכן מקור השתלשלותם, והמטרה של כל ההשתלשלות, לידע להיכן הגיעו עם ישראל, לאיזה מדרגה הגביה אותם הקב"ה, מביא עמיקתא לאיגרא רמא. מאיזה בירא עמיקתא הוציאם, ולאיזה איגרא רמא הגביהם.

דהיינו שבינינו המרחק הרב והגדול הזה שאין כמוהו, דהיינו מעו"ז שהם תכלית עומק הקליפות והס"א, היפך הקדושה לגמרי, מן הקצה אל הקצה ממש עד שקרבנו לעבודתו, ולהבין בזה גודל חסדיו ורחמיו על עמו ישראל, על האבוב"ק וכל דורות עם קדושיך, להבין הרחמים והחמלה הגדולה והיתירה שחמל עלינו בעבור שמו הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בו, ולהודות להקב"ה ולשבח ולפאר וכו', וליחדך ולאהבה את שמך וכו'.

ומכיון שיש לנו חיוב עכא"א כמ"ש בהגדה "בכל דור ודור (וכל) בעל התניא בפ' מ"ז) בכל יום ויום חייב אדם לראות א"ע כאלו יצא היום ממצרים", לכן צריך לדעת ולהבין שהמטרה של סיפור ההגדה וכל סיפורי יציאת מצרים, הוא ללמד לכאור"א מכל ענין סדר ההגדה את הדרך שילך בה האדם ואת המעשה אשר יעשה, בכל יום ויום.

עיקר שבה שירת הים - "ה' ימלוך לעולם ועד", בבחי' יחודא עילאה ביחודא תתאה

והנה ידוע ענין המובא בספה"ק בשם ה"הוה"ק, שיעיקר השבח בשירת הים מכל פסוקי האותות והמופתים שהיו על הים, הוא הפסוק שאמר בסוף השירה "ה' ימלוך לעולם ועד", מפני שכל תכלית שירת הים וכל הנסים ונפלאות שנעשה להם בים היו כדי שיגיעו לביטול מוחלט להקב"ה, ולקבלת עומ"ש בשלימות ובה שאמר ה' ה' ימלוך וגו', הגיעו להתכלית הנרצה מכל היציאת מצרים, וכל האותות והמופתים להמליך את הקב"ה "לעולם ועד".

והוא הפ' "והחיות רצוא ושוב", כמו למעלה בברואי מעלה יש תמיד התחדשות החיות תמיד, והסתלקות החיות, כמו"כ יש ג"כ למטה בברואים גשמיים, הסתלקות החיות והתחדשות החיות. כמו הדופק של האדם שהולך ובא תמיד, והוא הסתלקות והתחדשות תמידית.

וזהו הפ' הפסוק כל הנשמה תהלל יה, שעל כל נשימה ונשימה צריכים להלל יה, והוא פ' ענין ההכרה ב"יחודא תתאה".

וכידוע שההכרה ביחודא תתאה, קשה הרבה יותר מההכרה ביחודא עילאה, מפני שההכרה ב"יחודא תתאה" פירושה בעבודה שצריך להרגיש ביטול להקב"ה בתוך חיות העולם, והעולם הגשמי לא יהיה סתירה להאור האלקי המחיה אותו, ואדרבה ע"י העולם, יתגלה האלקות ית' בקיום התורה והמצוות, ובביטול רצונו לרצון ה', ובהכרה ביחודא תתאה.

והוא הנא' בזוה"ק שהפסוק "לעולם ועד", יש בו תיבת "אחד", שהתיבה "ועד" בחילופי אותיות יש בו תיבת "אחד", כמו שמובא מהזוה"ק שזאת א' מתחלק עם אות ו' בחילופי אותיות "אהו" שהם אותיות המהירות, ואות ח' באות ע' באותיות החיך בה' מוצאות הפה ואת ד' הוא בגלוי.

ולזאת היחוד הגיעו עם ישראל בשירת הים כשאמר הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד", היינו שני' קבלת עול מלכות שמים שהמליכו להקב"ה בזה שאמר ה' "ימלוך", המשכו ענין אחדות ה', שהוא גילוי אלקותו ית' בתוך העולם, בגילוי יחודא תתאה.

ועוד יותר מזה הגיעו עם ישראל בשירת הים, להמשיך גם גילוי האלקי שלמעלה מסדר השתלשלות, שהוא בבחי' סוכ"ע, שהוא בחי' שם הו"ה, כנ"ל שיש ב' בחי', שם הו' ושם אלקים, שם הו"ה הוא ענין גילוי מציאות האלקות שהוא לבדו הוא ואין זולתו ואין העולם תופס מקום כלל וכולא כלא חשוב שהוא כמו שהוא לפניו ית' השוה ומשוה, שהוא לבדו קודם שנברא ואחר שנברא בשוה, כמו"ש אני ה' לא שנית, והוא ענין סוכ"ע, והוא לבדו הוא, והוא בחי' יחודא עילאה.

ושם "אלקים" הוא ענין חיות האלקי הממכ"ע, המחיה וממנו העולמות, ומסתיר על שם הו', שהוא האור האלקי בעצמותו ית', וכמ"ש כי שמש ומנן ה' אלקים, שהשם אלקים הוא מנן ונתקן לשם הו', פ"י הו"ה הוא כשמש שאין העולם יכול לסבול בלי הנרתק, כך א"ל להתחת עולמות משם הו',

והנה ידוע ענין המובא בספה"ק בשם ה"הוה"ק, שיעיקר השבח בשירת הים מכל פסוקי האותות והמופתים שהיו על הים, הוא הפסוק שאמר בסוף השירה "ה' ימלוך לעולם ועד", מפני שכל תכלית שירת הים וכל הנסים ונפלאות שנעשה להם בים היו כדי שיגיעו לביטול מוחלט להקב"ה, ולקבלת עומ"ש בשלימות ובה שאמר ה' ה' ימלוך וגו', הגיעו להתכלית הנרצה מכל היציאת מצרים, וכל האותות והמופתים להמליך את הקב"ה "לעולם ועד".

והוא הפ' "והחיות רצוא ושוב", כמו למעלה בברואי מעלה יש תמיד התחדשות החיות תמיד, והסתלקות החיות, כמו"כ יש ג"כ למטה בברואים גשמיים, הסתלקות החיות והתחדשות החיות. כמו הדופק של האדם שהולך ובא תמיד, והוא הסתלקות והתחדשות תמידית.

והוא הנא' בזוה"ק שהפסוק "לעולם ועד", יש בו תיבת "אחד", שהתיבה "ועד" בחילופי אותיות יש בו תיבת "אחד", כמו שמובא מהזוה"ק שזאת א' מתחלק עם אות ו' בחילופי אותיות "אהו" שהם אותיות המהירות, ואות ח' באות ע' באותיות החיך בה' מוצאות הפה ואת ד' הוא בגלוי.

ולזאת היחוד הגיעו עם ישראל בשירת הים כשאמר הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד", היינו שני' קבלת עול מלכות שמים שהמליכו להקב"ה בזה שאמר ה' "ימלוך", המשכו ענין אחדות ה', שהוא גילוי אלקותו ית' בתוך העולם, בגילוי יחודא תתאה.

ועוד יותר מזה הגיעו עם ישראל בשירת הים, להמשיך גם גילוי האלקי שלמעלה מסדר השתלשלות, שהוא בבחי' סוכ"ע, שהוא בחי' שם הו"ה, כנ"ל שיש ב' בחי', שם הו' ושם אלקים, שם הו"ה הוא ענין גילוי מציאות האלקות שהוא לבדו הוא ואין זולתו ואין העולם תופס מקום כלל וכולא כלא חשוב שהוא כמו שהוא לפניו ית' השוה ומשוה, שהוא לבדו קודם שנברא ואחר שנברא בשוה, כמו"ש אני ה' לא שנית, והוא ענין סוכ"ע, והוא לבדו הוא, והוא בחי' יחודא עילאה.

ושם "אלקים" הוא ענין חיות האלקי הממכ"ע, המחיה וממנו העולמות, ומסתיר על שם הו', שהוא האור האלקי בעצמותו ית', וכמ"ש כי שמש ומנן ה' אלקים, שהשם אלקים הוא מנן ונתקן לשם הו', פ"י הו"ה הוא כשמש שאין העולם יכול לסבול בלי הנרתק, כך א"ל להתחת עולמות משם הו',

הידורים יחד עם תפלה לסייעתא דשמיא

אחד מחסידי אדמו"ר הגה"ק הצמח צדק ז"ע, שהיה מהדר מאד בקיום המצוות, היה בפסח מקפיד להכין בעצמו את כל מה שיאכל בפסח ולא לסמוך על אף אחד. בעצמו אפה את המצות, בעצמו בישל את התבשילים, ואפילו במים שהיו בביתו לא השתמש, אלא שתה רק ממי הבאר שעמדה בחצר, שהיתה מיועדת לפסח. וכמוכן שהוא לא הכניס לפיו דבר מאכל שמישהו אחר בישל.

לכן גם מנע מלבוש אל אדמו"ר הצמח צדק בכל ימי הפסח, מחשש שמו יכבדוהו במאכל לא במשתה ולא יוכל לסרב בפני הרבי. שהרי זה יראה כאילו הוא מטייל ספק בשורות בבית הרבי.

רק ביו"ט אחרון של פסח (שהוא יום-טוב שני של גלויות), כאשר מקילים בכמה עניינים בחוק לארץ, כגון אכילת שריוה, הרשה לעצמו לבוא ולהסתופף בצלו של הרבי.

כאשר הבחין בו אדמו"ר הצמח צדק הוא פנה אליו ואמר: "לך עך כי נשלת בשוגג בחמץ בפסח! קל מהו ודוק את הבאר שבחצר ביתך".

רץ החסיד לביתו, בדק את באר המים שבחצרו, והנה שוד ושבר, כיצר חמץ צפה על פני המים - חמץ גמור!

כשהוא מבוהל ומבועת מיהר החסיד להגיע לחצרו של הרבי ובקש מהבאר שיכניסו בדיחיות לרבי, שכונס לצמח צדק הוא שאל שלוש שאלות:

השאלה הראשונה היתה, למה מגיע לו עונש כבד כל-כך מלמעלה, בשעה שהוא עשה את כל מה שביכולתו להישמר מחשש חמץ, ולבסוף נכשל בחמץ ממש?!

השאלה השנייה: מכיון שהרבי רואה הכל, והוא ראה שיש חמץ ממש בבאר שבביתו, אם כן מדוע לא הזהיר אותו הרבי מאכילת חמץ?

והשלישית, הוא ביקש מהרבי "תיקון" על העוון החמור שנכשל בו.

ענה לו אדמו"ר הצמח צדק:

על שאלתך הראשונה, למה מגיע לך להיכשל בעוון כה חמור - אין זה עונש שמגיע לך, אלא זו תוצאה ישירה מהתנהגותך. אמנם על האדם לעשות כל מה שביכולתו שלא ייכשל חלילה באיסור, אבל כל מה שיעשה האדם אינו מספיק, הוא תמיד צריך לעזר ולסיוע מלמעלה, מכיוון שבכל מה שעשית בענין זה סמכת על עצמך, לא סמכת על הקב"ה, לכן קרה לך מה שקרה.

לשאלתך מדוע לא אמרתי לך דבר וחצי דבר, על החמץ שהיה בבאר, התשובה היא, כי טרם ראיתי אותך מול עיני, אתה הרי חששת לאכול בביתו ולא הגעת לכאן בכל ימי הפסח. ולבסוף נתן לו הרבי "תיקון תשובה" על כל מה שקרה.

וזהו כוונת הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד", והוא ענין יחוד "קוב"ה, שלמעלה מגדרי העולמות, עם "שכינתיה", שהוא אור השכינה השוכנת וממלא את כל העולמות, שיהיו כולא חד.

וכמ"ש לעתיד לבוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, שיתגלה שם "הו"י אחד", שהוא יחודא עילאה, שיכירו שהוא אחד האמיתי ואין זולתו, עם "שמו אחד" שהוא בחי' מלכות שהוא בחי' שמו, שהוא האחד דלתתא הממכ"ע.

והוא ענין יחודא תתאה שיתייחדו והיו לאחד, ולא יעלימו ולא יסתירו העולמות את אמיתות שם הו"ה, שהוא מציאותו האמיתי, שהוא לבדו הוא ואין בלתו, ואדרבה העולמות יהיו כלים לגלילים אלקותו ית' האמיתי, ולא יתבטלו העולמות במציאות.

וזהו החידוש דלעתיד לבא, שיתקיים הפ' ונגלה כבוד ה' לעיני כל "בשר" הגשמי, גם יכירו את כבוד ה', כמו שהוא בעצמותו ומהותו ית', ואז יתקיים הפ' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, בב"א.

שהוא גילוי רב ועצום מאור אין סוף ב"ה, ורק ע"י המון של אלקים על שם הו"ה, יכול להתהוות מציאות העולמות, ונתגלה גילוי אלקותו בבריאות העולמות והוא בחי' יחודא תתאה.

לכל ישראל בשירת הים השיגו הביטול הזה שכל מציאות העולמות באמיתתם, הם האלקות משם הו"ה, שהוא אמיתת מציאות הבית"ש, בלי שום התלבשות והסתירות העולמות והוא הביטול ביחודא עילאה.

והביטול הזה של גילוי שם הו' המשיכו בתוך העולם, שהוא התחתון העולמות משם "ועד", שהוא "אחד" בחילופי אותיות, שהוא ענין הסתרת שם הו', שהוא שם אלקים הנ"ל, והוא ענין יחודא תתאה, ונעשה יחוד שם "הו"י ואלקים".

וכידוע מהזוה"ק שהוא ענין מצות אחדות ה', ליחד שם הו' ואלקים, שידע שכולא חד.

וענין השבת המובא מהזוה"ק שהוא למעלה אחד באחד, שיתייחדו האחד דלמטה שהוא שם אלקים, הממכ"ע, עם האחד דלעילא, שהוא שם הו', הסוכ"ע.

במשעולֵי החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גליין ס | פרשת צו פסח תשפ"ה

התחדשות בליל הסדר – ונאמר לפניו שירה חדשה

ולדעתו, וכש"כ לחשוב כיצד להגיע אליו ולהשיג את מבוקשו. לפעמים גם כל עבודת ה' של היהודי, נובעת מאותו כורח מקיף הנובע אמנם מהרצון הבסיסי להיות יהודי שומר תורה ומצוות, אך בפועל כל יומו נע מכורח גשמי שבשכל ומוח (רציונלי) של עבודה והתפרנסות וכדו' לכורח רוחני של תפילה וכדו', ללא שום גילוי רצון עמוק המתבטא בחיות שבלב, הנותנת טעם וסיבה בכל עבודתו הגשמית והרוחנית. וביצ"מ נפתח הלב שמשם שורש ההתחדשות'. ההתחדשות של חג החירות באה לתת ליהודי את החירות לפתיחת הלב להיות ער בליבו שלו לרצונו הפנימי, שהיא המשמעות והחפץ בכל קיומו, להתחדש במחשבה חדשה שתביא לו טעם וסיבה חיות ושמחה בכל מעשיו.

הובת התחדשות של אמת: ובגליון הקודם, הבאנו מספרי הצדיקים שלושה עניינים בתנאים הדרושים להתחדשות הפנימית היהודי במעשיו. הראשון – מבצל אהב"ש שהתחדשות תמידית היא הכרח המציאות ומי שאינו מתחדש הריהו כאילו יגע לריק ולבטלה בכל עבודתו. ואמר הבעש"ט שזאת היא כוונת תפילה 'אל תשליכני לעת זקנה', דהיינו מהיכולת להתחדש תמיד. ולכל התחדשות שהתחדשה אפי' על ידי ואצל צדיקים גדולים יש בחי' פה תוקף, כאשר החדוש כבר מגיע לכל הנשים והקטנים, ואזי צריכים חידושי עבודה אקטואליים לזמן הזה. וכמש"כ במי השלוח ח"א – פרשת בשלח

ויסע משה את ישראל. כאשר ראה משה רבינו ע"ה כי מרים הנביאה שרה את השירה. אז הבין כי בא העת ליסע ממקום הזה. כי כן הוא דרך הש"י בעת שמשיע התחדשות ד"ת לישראל. תחילה הוא משפיע ללב הגדולים והצדיקים שבהם. ואח"כ יתפשט הדבר עד שיבא ללבבות כל ישראל עד הקטן שבקטנים. עד שיבא הקדושה הזאת אף בלב הנשים ואז נשלם החידוש הזה. היינו שנקבע בלבבות ישראל ואז יצטרפו עוד להתחדשות ד"ת חדשים. וכן היה ענין השירה בתחילה היתה בפי משה. ואח"כ בפי כל ישראל. וכאשר נאמר ותען להם מרים אז יסע משה וכו'. היינו שמעתה אין לכם שום עסק בזה הענין, כי כבר גמרתם מה שצרכתם, ועתה אנו צריכים להתחדשות ד"ת.

השני – מבצל אהב"ש ודגמ"א, שההתחדשות צריכה להיות בדברים ממשיים חדשים בעבודת ה', לא רק בתחושות והרגשות 'כאילו' הם בעינין חדשים. וכגון לומדי תורה בסוגיות חדשות, לעושי מצווה – במצוות חדשות או בהעמקת איותן. או במקומות חדשים וכו'. ומבצל בית אהרן ההגדרה היא, 'להוסיף תולמים וחיות' בקיום המצוות שבעשה טוב, או בגדרים חדשים בסוד מרע. השלישי – מהר"ם ומהשפ"א, שהתחדשות אינה באה מעמידה וישיבה באותו מקום של עבודת ה' הנושנה והותיקה, החוזרת על עצמה תמיד רק בעלות וירידות חיוק והתחזקות וחזור חלילה, אלא כמש"כ בקדו"ל, התחדשות באה מכניסה למקומות ההסתר אצלו בעצמו או במקומו וכדו' שיש בהם רבותא וחידוש (אתגרים) של עבודת ה'. כגון לסייע לאחרים ולהעלותם בעבודתם, או לגרום למפלל רשעים, שבהם יש התחדשות אמיתית בחיות ותענוג לקב"ה וליהודי המקיים, בכל מעשה המצוות. ולכל אלו צריכה להיות מחשבה חדשה שתפול למחשבתו, מחשבה שאין ביכולת האדם בעצמו להגיע אליה מדעתו, אלא בהנהגה ראויה ובסיעתא דשמיא בתפילה ובעשיית מצוות החג וליל הסדר. זוהי הסגולה של ליל הסדר להגיע אליה ניצוץ ופירור של רוח"ק של גילוי אליהו, להתחדשות המתלבשת לפעמים במחשבה אחת חדשה ומאירה על ענייני הקדוש והחול של כל יהודי. בדברינו הבאים נביא מהספד"ק עוד עניינים ותנאים להתחדשות זו.

לתקן כל השאלות: סיפור יציאת מצרים בליל פסח היא על ידי שאלה ותשובה. וכתב הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פרק ז (ה"ה) שאף האדם צריך לשאול את עצמו, אם אין לו מי שישראלנו.

וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שירא הבנים וישאלו וישאלו מה נשתנה הלילה הזה... אין לו בן. אשתו שואלת. אין לו אשה שואלת זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו היו כולן חכמים היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה.

רוח הקדוש בליל הסדר: היה מורינו הרב ר' אליעזר דוד פרידמן זצוק"ל מתחיל הרבה פעמים את שיעוריו לחג הפסח וליל הסדר בדבריו של הרבי מסאטמאר שחזר כל עת ערב החג על אמרה משם הר' יהושע מקראלי שמי שאין לו רוח הקדוש בליל הסדר אינו בנדר אנושי, ולכל פירעונו מהכנותיו. ובאמת היו הצדיקים בעלי רוח"ק בדור שלפני פנינו מרגישים שאף כל אחד ואחד בדורם ראוי לזה בליל הסדר. ובזמנינו אין לזה שייכות לאנשים כערכנו, ומכל מקום כתב הרצ"ה מלובלין בכ"מ בשם הרבי מלובלין, שיש מדרגה ברוח"ק הנקראת גילוי אליהו, וכן כתב שגילוי אליהו הוא ע"פ המהר"ל בנצח ישראל 'מחשבה הנופלת בנפש האדם', מחשבה שאינה מן המחשבות הרגילות שלו, והמשכילים יבינו כי אין זה מחשבת עצמו וחכמתו, רק מאלהיו.

ואיתא מרבינו הקדוש מלובלין זצוק"ל על פסוק ולמכיר נתתי את הגלעד. למכיר בוראו נתתי את הגלעד זה אליהו. וכונתו על פי מה שאמרו גלעד זה אליהו כו'... היינו מי שזכה לבחינת הדעת וכמו שאמר דעת זה המכיר את בוראו. נתתי את הגלעד שזוכה לגילוי אליהו שזה גם כן מדרגה ברוח הקדוש שהוא דעת כמו שכתב רש"י תשא ובהעת רוח הקדוש. וכמו שאמרו בספר נצח ישראל (פרי צדיק פרשת מקץ – אות ד) פירוש על גילוי אליהו שהוא מחשבה הנופלת באדם והמשכילים יבינו כי אין זה מחשבת עצמו וחכמתו רק מאלהיו. וכיוצא בו. ודבר זה חכמות גדולות ופרקים גדולים ואין כאן מקומו. (דובר צדיק – פרשת אחרי מות אות ד)

והרי אליהו בא בליל הסדר לכל בתי ישראל, והמובן מזה שצריך האדם להתכונן בלילה גדול וקדוש של ליל הסדר למחשבה חדשה שאולי תפול לו מן השמים אודות עסקי עבודת ה' שלו, שיהיה 'מכיר את בוראו' יותר מעד הנה. ופשוט שמוזה נם יש תקומה לכל עניינו ברו"ה לצאת לחירות מכל המצרים והמעצמים. ואולי זוהי ההתחדשות המצופה מכל יהודי גם בזמנינו בעבודת החודש הזה שהיא ראש חדשים.

הכרח ורצון: וכמו שבאנו בגליון נ"ח (פקודי החודש פה) ע"פ הקדושת לוי בדורשים לפסח והשפת אמת החודש תרס"ב. את ההבדל בין ההתחדשות של ראש השנה ותשרי, שהוא בטבע הגשמי של הבריאה כחותיה ותכונותיה וכל כליה ומהלכיה הטבעיים שהם במסגרת העולם כמנהגו נוהג, ולבין ההתחדשות של חודש ניסן ופסח, שהוא במשמעות של הקיום, בסיבתו וטעמו, הנגלה רק לישראל והיא הנותנת להם רצון וחיות רוחניים בכל הקיום.

ראשון לחדש השנה. משמע שהשנה צריך להתחדשות של החדשים. כי באמת תשרי ראש השנה שבו ניתן חיות וקיום על כל השנה. אבל הוא כעין מעשה בראשית שנברא העולם בדרך הטבע. ודרך הטבע באמת מסתיר פנימיות החיות וההתחדשות... ולשון שנה עצמה הוא בחי' יסן ניסן ועולם כמנהגו ניהו. והוא ג"כ מלשון שינה שהתעוררת החיות הפנימיות תוך הטבע כמו בשינה... אבל החדשים בחי' לבנה הוא הלב שכתוב בו ולבי ער. שאפילו בשעת שינה יש בלב קיסטא דחיותא. וביציאת מצרים ניתן כח החדשים לבני' להאיר השנה. כמ"ש לחדש השנה לתת התחדשות בתוך השנה... וניסן באמצע כמו הלב. אבל ניסן ר"ה לחדשים ולרגלים שהמה המאירים לכל השנה... שבגלות ה' ניסתם הלב. וביצ"מ נפתח הלב שמשם שורש ההתחדשות כמ"ש ולבי ער כנ"ל.

וכמו שאנו רואים שמרבית פעולות האדם בכל שגרת יומו, הם פעולות מוכרחות הדרושות בכדי שיוכל להתקיים בפרנסה באכילה ושתיה ושאר העניינים הקיומיים הגשמיים. ולא רק בפעולות האישיות שלו, אלא בכל מעשיו האדם הרגיל מהווה חלק קטן מלגלג חברתי גדול שהוא כלכלי בעיקרו של מפעלים רבים בכל ענפי החיים בכדי להגיע ולאפשר את מסגרת החיים האנושיים בסיוע צרכיהם בדירות ושוקים דרכים וערים. כל אלו מפעלים זה על זה ומעניים זה את זה בסוג של הכרח ושעבוד כלל עולמי מהגדול לקטן – מהמכריח הגדול שהוא מלך או ממשלה וכו' עד לקטן שהוא כל איש ואורח באותו מלכות. מעט מאוד – אם בכלל – מחזיק של אדם רגיל, מוקדשים לדברים שהוא רוצה בהם ברוצן פנימי שאינם מוכרחים לו מעצם חיותו. וזאת במידה ויש לו רצון כזה, והוא בכלל יודע מהו רצונו הפנימי והעצמי. לאדם רגיל אין אפי' חירות מספקת לחשוב על רצונו העצמי, להגדירו

וכמו שהביא הרצ"ה מלובלין בלקוטי מאמרים צ"ו. בשם רבו בעל מי השילוח, שאף כל הידושים המדע שבעולם באים על ידי חידושי תורה ועבודה של ישראל. ייחס 'בשם אחד קדוש' את 'המחפכה התעשיתית' שהחלה באנגליה בשנת 1774 ב'העש' (תק"נ) בתהליך המיזון האוטומטי של תעשיית הטקסטיל, שבאה מחידושי עבודת ה' שבנפשות ישראל.

אפילו ספינות הכבית מגליא לאספמיה אין מתברכות אלא בשביל ישראל. (במסות 36) ושמעת דמאמר חז"ל זה מסכים לדברי. **בי כאשר אחד מישראל מחדש איזה דבר מחכמת התורה שהיא חכמת הש"ת. חכמה זו מתפשטת בכל עמלון וגם בעולם הגשמי מתחדש כנגדה איזה דבר חכמה שבעניני עולם הזה. הנמשך ע"י חכמה זו שנתחדשה בתורה ה' ועבודתו יתברך. ויכול לקולטת חכמי אומות העולם שבאותו הדור ולחדשה ויחשיב הרואה שהם חדשה. וכן גיד אחד קדוש כי גם מיני ארונות בגדים שונים המתחדשים מידי יום, בא ע"י מה שמחדש איזה נפש מישראל איזה דבר בעבודת ה'.**

והם ממש דברי הבעש"ט ונכדיו הר"ב ממעוז ובכל דגל מחנה אפרים – שכתב בפרשת בא ד"ה או, 'וכל דברים המתחדשים בעולם הכל הוא על ידי התחדשות התורה שישראל מחדשים בהסכלותם בה וכפי ענין התחדשותם בתורה כך נתחדש בעולם'.

או יאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. יש בזה רמז נפלא מה שחנני ה' ברחמי וברבי חסדיו כי ידוע שהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וכבר בארתי זה לעלי כי כמו שהתחלת הבריאה היתה על ידי התורה כדאיאת בזה"ק קודש בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עולם כך התחדשות הבריאה של מעשה בראשית הוא גם כן על ידי התחדשות התורה שישראל מחדשין בכל יום חדשי תורה וכמו ששמעתי מאזי זלה"ה שספר הוזהר יש לו בכל יום פירוש אחר... וזה ואשים דברי בפיך לנשוע שמים וליסוד ארץ היינו מתחדשין שמחדשין ישראל בתורת אמת מחדשין בראית שמים וארץ החדשים וכל דברים המתחדשים בעולם הכל הוא על ידי התחדשות התורה שישראל מחדשים בהסכלותם בה וכפי ענין התחדשותם בתורה כך נתחדש בעולם כמי ששמעתי בשם אחי הרב הקדוש המפורסם מו"ה ברוך נרו יאיר שאמר לצרף סיום התורה בתחלתה לעני כל ישראל באשית. פירוש לפי עני ישראל שמסתכלים בתורה כפי הסתכלותם בתורה כך הוא ענין חידוש מעשה בראשית שנתחדש בכל יום עד כאן.

וגם העיד ב' בא משמו של הבעש"ט שמה למגיד ממעזריטש שחודש ניסן הוא העת להשפיע בתפילה בפועל ממש על התחדשות ומניי השלמונים והשרים. יידוע מה שמביא הבני' שהרה"ק מלובלין אמר בחודש ניסן את כל הקורות עם השרים והעמים.

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. שמעתי מאזי אבי זקני נ"ע זלה"ה שאמר פעם אחד בחודש ניסן להרב המגיד המפורסם מפורטשין [הוא הרב המגיד הגדול מוהר"ב ז"ל ממעזריטש] עתה העת שצריכים להתפלל. כי באחד בניסן ראש השנה למלכים ואז מתמנים בו כל השרים 'השלמונים' שבעולם, ולעת עתה נתמנו שרים לא טובים, ועתה הוא עת להתפלל. עד כאן שמעתי מפיו הקדוש:

חדשות ושיחת אנשי העולם: וכמש"כ במי השילוח ח"ב – פרשת וירא, שההידושים שהקב"ה עושה בעולם נשמעים לפעמים ע"י 'שיחת אנשי העולם', יום מברכים בלי דעת ונסקים בחדשות בניעים שלהם, אך צדיקים מבנים מהם עניינים עמוקים של עבדות ה'. ומדברי אבימלך אליו הבין וקבל אברהם אבינו את אישורו של הקב"ה לחידושו בפרסום שמו ית' על ידו, והבין שה' עמו בכל מעשיו.

כדאיאת בזה"ק דעת גנוי במוסלמא, שהאדם יכול להבין משיחת אנשי העולם שכן באדם דרשתי. וכפי שאמר יאנוך תשמענה דבר מאחרון ודדקיין מזה בגמ' (פגולה ל"ב) שמשמשין בבת קול. וכיין ששלא מדעת אמרו לו 'אלהים עמך בכל אשר אתה עושה', היינו כמו שנאמר ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני, אז התנחם ואמר בעבור תהיה לי לעד כי חפרתי את הארץ הזאת. היינו שאני הייתי הראשון שעל ידי נתפרסם כבוד השי"ת כעוה"ו והרגלתי את הברואים לקרוא בשם ה' אל עולם ונטע אשל בבראש. והתנחם בזה שם 'אלהי עמו'.

ואף החדשות וההתחדשות הגרועה שיש בעולם אצל אוה"ע בתאוותיהם, מלמדת את ישראל על גילוי קדושה פעמיים ביותר. משום שהכל הוא אותם לבושים ובוטאים לאותם גילויי ההתחדשות שבעולם מהקב"ה. כמש"כ במי השילוח ח"א – לקוטי הש"ס מגליה. על מאמר הבעש"ט יעו"ש באורך

דהנה הבעש"ט ז"ל אמר על ערומה ילא באה. שזה הענין [של] ערומה עדיין לא בא [מנחה] עכ"ל. הענין בזה כי השי"ת נתן להם לישראל תורה ומצוות שהם לבושים שעל דם ויכולו להשיג עצמותו ית', כי בעיה"ו אין בכוח אנושי להשיג עצמותו ית' בלתי ע"י לבישים מתגשמים. עד כל מה שאנו מקבלים הוא באמצעות הלבושים. ולעת עתה כאשר ישיפע שפע מהש"י משפיע דרך הארבעה עולמות ע"י מדה של

הצ"ח להבין כיצד ישאל האדם את עצמו שאלה על שינוי שעשה שכבר הוא ידעת את התשובה. אלא שהמונה היא שיעסוק היהודי בלילה זו בכל השאלות והספיקות האישיות שיש לו, אם הם מניעות מבניו, מאשתו, או מחבריו, או ממנו עצמו, על כל השינויים והעניינים שהוא רואה. שאלות על העניינים הטובים של המצוה הרעים של החזק, על העניינים המצויים של המור, ובמה הוא טובל ושקוע – במי מלה או בחורסת, וכמה הוא משובע וכמה שיש לו חירות וישיבה בחסיבה. וזהו הענין הרביעי. היהודי צריך לעסוק בשאלותיו וספיקותיו ולא להזניחן עד שיביר היטב את כל ענייניו ואת רצון ה' ממנו בסדר מסודר ומיושב, ויצא ממצוריו וגלויותיו בהבה וטעם ורצון של גאולה וחירות. וכמ"ל בשפת אמת לפסח תרמ"ב.

שמעתי מפי מו"ז ז"ל על שקרון ליל פסח סדר עפ"י מ"ש המהר"ל ז"ל שיש סדר מיוחד על הנסים והנפלאות שאינם במקרה ודפח"ח. ואפשר לבאר עוד עפ"י מה דכתב כי לא בחפזון תצא בו. כי ביצ"מ היה הגאולה במחירות שלא היינו ראויים. ועתה צריכים אנו לביר ע"י סיפורי יצ"מ בכל שנה ובכל יום [את] המעשים של יצ"מ כמ"ש רש"י ז"ל בעבור זה הוציאנו כדי לקיים מצותיו... יעו"ש נתקן כל השאלות והתשובה עבריים היינו. וזה רמז הד' בניס כי ביוזא כפי הספיקות שיש בלבבות בני' באופנים שונים. כך יש גלות מצרים. ובכל שנה מתעורר הגאולה ומתבררין אלה הספיקות עד שהיה הכל מסודר ומיושב ויתקיים כי לא בחפזון תצאו בו. ועל ד' מיני הספיקות ה' ד' גלויות. ופרש יש ד' לשונות של גאולה כמ"ש במ"א מזה.

רש"ע אותיות שער: ועיקר השאלות והספיקות באות מהבנים הדיינו מהדור הבא. השאלות והספיקות עולות בעת שאנו עוסקים בהעברת היהדות האמונה והקדושה לדורות הבאים. שכן כל חיסרון ופגם באמונתנו אנו, בקדושתנו או בדרך יישומה, משפיעה על הבנים ומתגלה דרכם. לכן יש להם שאלות וספיקות או תשובות ומסקנות כאלו ואחרות. אבל לא רק השאלות אלא גם התשובות והמחשבות החדשות של התחדשות הקדושה מתעוררות בשל האתגרים והבעיות שמעוררות השאלות של הדורות הבאים. כמש"כ בעבודת ישראל – פרשת בא שהשאלה והתשובה להם ולרשע עניין אחד הם שזה מעורר את זה. שאלות הרש"ע אינו אלא שער"ל לתשובות החכם, ולכן הם כתובות בתורה יחד.

יהי כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם ואמרתם וזה פסח הוא לה' ויקד העם וישתחוו. ופרש רש"י על בשורת הבנים שיהיו להם. ולבאורה לשון השאלה הוא שאלת בן רשע שאמרו להם ולא לו. ואם בן מה שמחו בבשורת בן הרשע טיב לו שלא נברא. אמנם כבר כתבתי באורך בהגות לספר גבורות ה' כי הכותב נאמר על החכם והרשע והתשובה גם כן לשניהם ע"ש יהב. כי רש"ע אותיות שער"ל שהוא כמו שער ופתח שבו יראה ויזכר מעלת החכם כיתרון האור מן החושך... שמשא חכמו הוזהר אותם כזאת פתח להם בן רשע ויתבלבלו על ידו במחשבות וחקירות מה העבודה הזאת. וזה פירושו. והיה כי יאמרו אליכם בניכם, אליכם דייקא שיתעורר איזה קושיא כזאת ח"ו בקרבכם ובלבבכם. ואמרתם וזה פסח הוא לה'... הכל אחד ונכלל בריצון הפשוט. וזה ויקד העם וישתחוו. על בשורת הבנים שמכיוון שהבטיח להם גם כן על המחשבות טובות אלו שיתעוררו בקרבם לדחות הרע מסתמא מוכח שיהיה להם גם כן בן חכם שיתעורר על ידו מזה האב בקדושה לכן שמחו וישתחוו.

'ישראל מחדשים בהסכלותם': צריך לדעת גם כי ההתחדשות המתמדת נמצאת בבריאה כל העת ובכל דבר, והיא מוכרחת להיות, ולכן הקב"ה מחדש במיזו כל יום תמיד מעשה בראשית. ובקשת החדשות וההתחדשות נמצאת בכל בריה. רק שאם זכו ישראל במעשיהם, הרי ההידושים שבעולם שביסוד הבריאה מהקב"ה, באים אליהם בעניינים של אמת קדושה ועבודה, ומהם ודרכם לכל העולם בכל הגשמיית, ואם לא זכו, החידושים 'נגנבים' מהם והם תחילה אצל אוה"ע, בכל מיני יעייס' וחדשות גשמייות והיצוניות ודרכם עובדי ה' צריכים ללמוד כמה להתחדש בעבודתם בפנימיות. ולעולם הרוחניות והגשמייות – היצוניות והפנימיות שבעולם מתחדשים כל העת. על היהודי לחוש גם את כל הסביבה ואת כל הקורות בעולם להבין מהם את ההתחדשות החדשות בעבודת ה'. וזה הסביבה והמניע. כעצפת אמת – שמוית תרל"ה. שישנה תחרות בעולם היכן תהיה ההתחדשות. 'שהכל מושבין היות מהקב"ה' שהוא שורש החדשות בעולם, וכל גלות מצרים הייתה שהחדשות היו אמיתיות ומשמעותיות ויבואו מהקב"ה לעולם על ידי ישראל.

דברי מו"ז ז"ל על המד' עתה יאכלם חדש בו חלקיהם. כי ע"י שנלקח מבני' ההתחדשות לכן נאמר בהם ויום מלך חדש. כי מאין להם זאת ההתחדשות. אין כל חדש תחת השמש בו. ולהוסיף ע"ד נראה כי כל הגלות מצרים ה' לברר זאת ההתחדשות. דב' אחר הגאולה החדש הזה לכם שבו אח"כ לבחי' ההתחדשות. ופי' הדברים כמ"ש הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית שהכל מושבין היות מהקב"ה ובשורש יש תמיד ההתחדשות רק כפי מה שנתגלה מלכותו ית' בכל העולמות שקיימים רק מאתו ית'. וזכר זאת ההתחדשות. וכמ"ש במ"א באורך שזה עיקר עבודת האדם זו תפלה. וצריך כ"א לידע כי כפי קבלת מלכותו ית' בלב האדם כך נמשכין כל הנבראים אחר הקדושה. כדכ' כל שתה תחת רגליו.

בענין שם שבת הגדול שהוא מצוה ראשונה שקיבלו בנינו... כמו שנתעניין בר מצוה.
ונק' גדול. ואז יורד להאדם בשמה משמים כדאיתא ביוה"ק. כן ככלל העולם שביצ"ם
יורדה הנשמה לעולם. מקודם ח"י רק כמו גוף. וכן עם זו יצירת' לי שהם עיקר הצורה
יצורת' נשתנה מצורת כל הברואים עד כאן אתם אתם קרוין אדם... והוא גר
שנתגייס בחסן שגורל. והשם כול' שאז נתקן להגר נפש חדשה וכמ"ל האש
אשר עשו בחסן שג"רם יקבלו נפשות חדשות. ומכ"כ כל ישראל שנכנס'
תחת כנפי השכינה. וזה ח"י שורש התאולה. דיש גאולה לגופות ולנפשות. ואומרים
העושה גדולות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר. פי' מעשה ידיו של הקב"ה
הם הנשמות כד' ונשמות אני עשית. וכל ספרה נא כל הגדולות אשר עשה אלישע
והיינו שהיה את אמת ע"ש. ע"י שנתן לבני נשמות חדשות וזהו ההבטחה ואעש
לגוי גדול ח"י הכנה לנסים ונפלאות.

יִתְצַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ רוֹזִינֵם נֹסְדוּ יַחַד עַל ה' וְעַל מִשְׁיָחוֹ. וְאִמְרוּ חֲזִיל בִּיקֵשׁ הַקִּבָּה לַעֲשׂוֹת סִחְרָרִים גּוֹג וּמִגּוֹג וְחֻקִּיהָ מִשְׁחָה, כִּי יִהְיֶה עֵקֶר קְלִיפַת גּוֹג וּמִגּוֹג זֶה לַעֲשׂוֹת זֶה נִגְדַּ מִשְׁחָה בֶן דָּוִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב עַל ה' וְעַל מִשְׁחָהּ וְהוּא בְּחִינַת מִיִּתְּחָה. וְכִמּוֹ שֶׁשְּׂמִמְנֵי מַרְכְּבֵי הַקָּי' מְאִיזִיבְצָא וְצֹלֵחַ הֵם שְׂמִזְמֵן הַתְּנָלוֹת עִסְק הַבַּעֲשָׁ"ט הַקְּדוֹשׁ בְּעוֹלָם זֶה הַתְּנוּצָצוֹת חֲרִיבֵת מִשְׁחָה בְּכָל דָּוִד וְדָוִד יֵשׁ בְּקְלִיפָה זֶה לַעֲשׂוֹת זֶה מְכַחֲנִית זֶה וּמִגּוֹג וּמִגּוֹג יִתְצַבּוּ בְּחִינַת הַמִּיִּתְּחָה

במדרש תנחומא היום הזה ה' כו' מצוץ לעשות את החוקים כו' לכו נרגננו כו' נשתחוה ונכרעה כו'... וכמד' וכרש' הביאו היום הזה, בכל יום יחי' בעיניך **בחדשים**. וצריך לזכור! כי הרצון להטעות להאדם אף שבאמת אינו התחזשות ח"ו, אך כבח האדם לחדש כל דבר" כו' וודאי יכל ב"ח' התחזת בכל דבר שהרי הקב"ה מחדש יש מ' תמיד מ' ופ' תמיד כל גרע. וגם כי הלא אין דבר בלתי חיות ושה' הנקודה שממנו ית' לעולם אל יתשכן כו' בדבריו חיים ונובעין תמיד. אך כי החושך יכסה ארץ הקליפה חיצונית היא המסתרת נקידה הנובעת. דכ' אין כל דיוט תחת השמש והיא הסבע עיורו' שמסתיר ההתחדשות. אך בבח האדם להאיר הנקודה מהחשיבה וח'ש היים הזה ה"א מצוץ לעשות פ' למציא בח' היים הזה שהיא התגלות האור בח' אספקלריא דנהרא. גם תוך המעשה ממש שהיא המסתיר הנקודה הג"ל. והוא ע"י מצות דכ' כנ מצות שבין המצוות הוא במעשה גשמי ויש בה חיות הש' בהצויו לעשותה כן האדם להתדבק על ידה באור הגנוז כנ"ל כמ"ש כמ"א. וח"ש את החוקים כו' כלומר ע"י המצות הש' ניתן לך כח למצוא בח' היום הזה גם במעשה... וכפי מה שהאדם ממכר חיותו שבכל דבר ובעיני' כחדשים. נתגלה לו ההתחדשות באמת וח"ש שמוע בישן תשמע בחדש. שכימי מה שמאמין שיש ב"ח' גזירה מהש' אף שנסתר במחוזין כן זוכה להתגלות הפנימיות כנ"ל.

אלה הד' פרשיות שקלים וזכור ופרה וחודש... עפ"י הפסוק לב שהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבך. ושקלים הוא נדיבות הלב וזוכין עי"ז לרוח חיים **כי לעולם יש נקודה בכל נפש ישראל להשי"ת**. וע"י התעוררות זאת הנקודה אף שאינו בתיקון

זה לעומת זה: וכמו שאנו רואים בתולדות הדורות האחרונים בשלושת גלי הכפירה והחילון שהיו באוה"ע ותפסו גם רבבות מישראל, הנה היו לעומתם אצל ישראל שלושה התחדשויות עצומות בתורה ועבודת ה'. שלושת הגלים הללו אפשר שחם בבחי' עולם שנה נפש, והיו ולעיו'. הקדושה מול הקליפה. כידוע בהגל הראשון ותחילת התפקדות האומות מדתותיהם שלהם עצמם, היה קודם בבחי' עולם זקוק, שגילו חכמיהם שכדוה"א סובב סביב השמש, היפך אמונתם וכך ביטלו עוד הרבה מיסודות אמונתם, ואלוהו זאת התחיל להתרופף שלטון הכהנים והגלילים, ולא"כ הפריצים והמאצחים ה"פאיתחיל" שעמד על כך, שהיו כולם שליטים מוחלטים על מקומותיהם, (כדברי הר"ן בענין דינא דמלכותא) ובטלו עבודת האיכרים והעבדים ו'משפחות האדמה', שהיו צמודים וממכרים מזה לזה יחד עם האדמות. ולעיו', חידשו הבעש"ט ותלמידיו בענין העבודה דלית אתר פנוי מנייה, וכות הצדיק והסניעה למקומו וההתבטלות אליו. והגו"א, החת"ם, ותלמידיהם, יסדו את הד' אמות של ההלכה והשיטות וההתבטלות הגמורה אליהם. והאזה"ה הבעש"ט והגו"א הקדושים ותלמידיהם, שייסדו מחדש, כוננו והעמיקו את צורותיהן של מחשבת האמונה, עבודת ה', הלימוד התורה, וכל ערכי היהדות, לגבשים שלא נודעו מדורות רבים עד ימיהם. כשיאם, הם א' לתלמידיהם אף עלו, במסורות נפש - לטקום החדש והישן - לארץ ישראל. ולראשונה חיותה עליה זו לא רק כיחידים הרבים שעלו במשך כל שנות הגלות, אלא יחד בקהילות, ובחברות גדולות, לארץ ישראל, על מנת להביא אליה ולזנוק בה את עצמם עם אורחות חייהם ודרכם הרוחנית וגם המעשית בחיי היהדות שהביאו אתם מחו"ל. מקהילות אלו שקנו את א"י בייסורים של מסירות נפש והתגברות על תלאות נוראות בריבוסם, בגופם, ובנפשם. מקהילות אלו שהיו בשליחות של כל קהילות הגולה וזכו לתמיכתן האומרית והרוחנית. מקהילות אלו שהתקיימו בצרף שנים רבות עד לזמננו, נודעו רעיוני היישוב היהודי החרד דבר ה' ותרורתו בארץ ישראל, ולא תוכל עליהם קליפת הצינונת וההשכלה בכלתם, והם יתד ופינה עד היום הזה לכל ריא ה' בארץ ישראל עד כי יבוא גאול.

הגל השלישי, היה ע"כ כפירה בבחי' נפש שהתחיל חכ"ל, ודיקאק על ידי מי שהיה מזרע ישראל, בכל תורת הפסיכולוגיה, ונמשך לכל האומות בביטול כל ענין מציאות נפש והשתאלקות, וביטול משמעות החיים והמסור והרוחניות, והעמידו המיל רק על כוח הטבע האנושי ועל הקיום וההסכמה הכללית לזכויות האדם, ולעז' צדק'י הדור האחרון, גידלו והעמיקו וחדדו את בחב' ישראל בייצוג את צורת ההדות (הדת) החרידה המעשה כנפש שהירה מוותיקה ואצילה. היות מובהקת המובהקת על ידי אומנות פשוטה ועזה של עמי הדור לפני ה' בתפילות ושולחנות קודש, בישיבות ובתי מדרש של חבורות לומדים ועובדי ה' כל ימי חיהם, התבדלות יסודית מהם ומהמונים, בכל גונו, בשם בלשון ובבלוש, ובמשמעות עמוקה לכל רובד בחייהם, והכפפת כל עניני החיים והפוליטיקה באופן גובר והולך, לאומנות צדקים ודעת תורה. ודווקא בדור זה בו ההתפקדות וההתבססות של התרבות והציוויליזציה המערבית, שהוא הנורא, התנועות הלאומיות, הצליחו לקעקע כילא, פיזית ורוחנית את ביצתה של היהדות זה אלף שנים, באירופה וצפון אפריקה. דווקא בגל נורא ואיום זה, נובח דורנו בפועלה המעשי של העצום של היהדות החרידה, התרבות פירות

לעבודת הבורא ברוך הוא, כי לומר הדרש והפחד יש התלחבות יבין שהיא נעשה בכל רגע ורגע מחודש יש לו התלחבות גדולה לעבודת הבורא ברוך הוא. ויש אדם שאינו מעלה על מחשבתו הבחינה אמיתית הזאת ומעלה על מחשבתו שחם ושלום אין הקדוש ברוך הוא מחדשו בכל רגע ורגע ומעלה על מחשבתו כיון שברא אותי הקדוש ברוך הוא בתחילה שוב אינו מחדש אותו בכל רגע ורגע ולזה אין לו התלחבות לעבוד את הבורא ברוך הוא. כי דבר תמיד אין תענוג כלל ומחמת זה לפעמים נופל ממדרגתו ואחרי זה כשמתחיל [מחדש] לעבוד את הבורא יש לו התלחבות גדולה. והנה פירוש הפסוק וקו' ה', שהקדוש ברוך הוא נתן להם בכל עת ובכל רגע כוח חדש ובכל רגע ורגע הם מחליפים כוח מתקדש ברוך הוא... הרצון [היא שיש לצדיקים] אי שיש להם התלחבות תמיד ואין צריכין כלל ליפול ממדרגתם כיון שהיא על הבחינה זאת שהוא בכל רגע בריה חדשה.

וכפי שגם כתב בן באהבת שלום - פרשת כי תבא המתחדש במעשיו רואה ימכיר זאת כלל המציאות הסובבת אותו, והוא מבין ומכיר בהם את גדולת הבורא ב"ה המתחדש כל העת. וכמו בעל עסקים ממוחה הרואה בכל סביבתו רעיונות ועצות לעסקים חדשים.

והנה מי שהוא במדרגה זו בבחינת היום. בחינת התחדשות, או בעיניו יראה ובאוזניו ישמע ולבבו יבין גדולת הבורא ב"ה. לאפוקי מי שכל עובדותיו ומעשיו כדברים המתחלפים, או אין לו כל לדעת ועיניו לראות ואוזניו לשמוע. והוא ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה. פירוש עד שכל לבחינת היום, בחינת התחדשות וכנ"ל ודל'.

ותנאי נוסף להיות מוכן למחשבת ההתחדשות הוא הטהרה מרע והגיעה בעשייה של טוב. וזה הענין השמיני. נדרשת טהרת הלב מקנאה וגאוה שגאה יתאוה ואנוכיות, הממלאים את הלב ברגשות רעים וכואבים שאינם מאפשרים את התחדשותו, ולפעמים אף רגש קל של תסכול משלישת הדברים הללו מבטל את כל ההארות מועד וי"ט גדול או שבת שלמה, מלחוש אותם ואת התחדשותם יאת המחשבות הטובות והמאירות המסוגלות להתקבל מאת הבורא ב"ה בימים אלו. כבשפת אמת פרה - שנת תרמ"א. שאפי' 'הזמן מבקש את תפקידו' בימים אלו לתפילה ומעשים לטהרה ונקיות מכל רע ומכאוב נפשי.

ורקעו חז"ל בסוף השנה פרשת פרה קודם פרשת החודש דכתיב לב טהור ברא לי אלקים וזהו נפון חדש. שצריכין מקודם להיות כלי מוכן לקבל התחדשות. ובכל שנה יורד התחדשות לישראל וצריכין מקודם לטהר הלב ובסוף השנה יש לפשפש במעשיו ולתקן בתשובה כל החטאים כדי להיות מוכן לקבל התחדשות מחדש. כמ"ש אם שמוע בישן תשמע בחדש. כי כפי מה שמביא התחדשות מעשים טובים בישראל ועושה פירות. כמו בן מוסף הקב"ה וב"ש התחדשות בשנת החדשה. זמן זה מסייע לטהרה ע"י שבזמן המקדש היי כל בנ"י עוסקין בטהרה בימים אלו לטהר עצמן לקרבן פסח. לכן הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב גם עתה.

והיחיד מכל ההרגשות האנוכיות של הקנאה התאוה והשנאה האנוכיים, הם לא יקפרישות מכל אלו, אלא גם העבודה החיונית בהם, בכל מאודו לאחר הטהרה. כי אף לאדם המניקה מכל רע, ההתחדשות אינה באה בדרך של בטלה ומציאה בלבד. אלא ביגיעה רבה שתהא העבודה בכל מעשיו מכוונת אף ורק לזריעה והשקעה במעשים טובים שמתוך רצון: חיותו פנימיים: חיותו מכל רע של תאוה ושנאה. הנקראים באהב"ש 'תקון אות ברית קודש'. שהם מעשים המושיבים לתכליתם בבחי' 'סוף מעשה במחשבה תחילה' להולדה מחודשת של אהבה ושמחה שכבחה אהבת דודים, שיש בעיקרם בשבת. כפי שכתב ב"י כי תבוא. יעיש"ב.

ועל כן נקראת שבת 'היום', על דרך הכתוב ואמר משה אכלוהו היום כי שבת היום יח' היום לא מתאווה בשדה. והוא היום לא מתאווה בשדה. פירש כי בחינת מציאה יתכן בדבר שבת בלא טהור וגיעה. תלוי בתקון אית ברית קודש. בחינת יסוד המילוד, מדת הנמנע ליבות אליה בבחינת מציאה. רק צריך מאוד לייגע עצמו בדבר. (ובפ' וישב כתב בארומה) דהנה ידוע שיש שני מיני אהבות. אהבת רעים ואהבת דודים. אהבת רעים היא אהבת תמידית. ותענוג תמיד אינו תענוג ואהבת דודים היא שאחרי ההתרחקות נולדת אהבה חדשה כוח חדש תענוג חדש. וזו נקראת הולדה חדשה. ולכיות לזה לבחינת אהבת דודים בחינת התחדשות, תלוי בתקון אית ברית קודש. בחינת יסוד המילוד, מדת יוסף... שנעשה הולדה חדשה... בחינת זריעה. על שם שעל יד זה נעשה הולדה חדשה תענוג חדש. והי' אור ורוע לצדיק. ועל יד זה יש הילדת לב ישר ושמה, בחינת תענוג חדש כוח חדש בחינת התחדשות. וספי' תיבות [ולשירי לב שמחה] בגימטריא ט"ב, על הכתוב אמרו צדיק כן טוב. ועיקר הרגשת בחינת התחדשות להאיש הזוכה בתקון הברית היא בשבת קודש. שכאשר שבת קודש הוא מרגיש כוח חדש ואיברים חדשים ואהבי' חדשה ותורה חדשה... ועל כן נקראת שבת אהבת דודים.

והי"ר שנזכר להישרד ולהקדש ולהתחדש במחשבות טובות בחי' רוח הקודש וגילוי אליהו ושיקויים בנו 'נאמר לפניו שירה חדשה' הללו-ה.

למדת זוכה להיות ואח"כ צריך האדם לשם לתקן הנדרשת שיהי במהרה כלי תעורבות פסולת. ואז זוכה להתחדשות הרוח. כי הכל שכשש קצת הרגשה לאדם צריך לבוא מזה לתשובה כי הוא התעוררות משמים לתשובה ולא לבוא ח"ו לידי גבהות. יכשוכזה לשוב ע"ז זוכה אח"כ להשיג עומק הרגש הראשון כראוי. כי בפעם הראשון אינו מתקיים עוד כמאמר שנה הכתוב לעלב. ובכל עת שצריכין להתחדשות צריכין מקודם לדבק בנקודה הקטנה כמו שהיא וכשזוכה להפיק רצון מה' אז ישנו בתשובה ויתחדש רוח היום בקרבנו והוא ענין הד' פרשיות ודו"ק.

הגדרות ההתחדשות אינה דווקא המצאת רעיון חדש של עבודת ה', או אף בחיי המעשה ההתחדשות אינה המצאת איזה פטנט שלא נשמע לעולם. התחדשות היא גם להביא את אותו החידוש שאולי כבר ידוע לרבים שישפיע לתוך מהלך חיך ברותיות וכן בגשמיים. להביא את הרעיון לתוך איזה עסק חדש במקומך. כי מקור החידושים וההתחדשות הוא בידי הקב"ה, ותפקיד היהודי הוא לא להמציאם אלא להכניס את החידוש וההארה בכל מעשיו. וזה הענין השביעי. וזאת היא הגדרת ההתחדשות של אחד ממורי דשמעתא של ההתחדשות אצל הצדיקים האחרונים - השפ"א, כמשי"ב בפרשת החודש תרל"א; כי כל פעולה עם רצון והמדה בלב בחשק פנימי נקרא התחדשות כמובן.

והנה זה עיקר הרצון מאתנו להיות הארת הקדושה נמצאת בכל מעשה גשמי ג"כ כי לאות נשתלח האדם לעולם הזה. וכתוב החודש הזה לכם. הפ' בירדנו למצוא התחדשות בכל מעשה. [לכם כלל צריכין]. וזהו המעשה דבוק בפנימיות חיות הש"ת. כח הפועל בנפעל. אז יש תמיד התחדשות... ואיתא אוה"ע מונן לחמה ובנ"י ללכנה ע"ש במדרש המשל. והענין דאור השמש הוא עצם ההארה מה שנשתנה בכל יום מוחשך הלילה לאור היום. אבל התחדשות אור הלבנה אינו יחוס השינוי מצד אורה. שהרי בימי אור יותר. רק מצד שמאירה גם בתוך החושך. וזה ענין בני ישראל ג"כ בעבודתם למצוא בעוה"ז שיהי חישך ולילה האורות התורה שנברא על ידה כל הבראה. וז"ש בעשרה מאמרות נברא כו' ליתן שכר לצדיקים כו'. וז"ש החודש הזה לכם למצוא הארת חודש הזה גם במקום ההסתר כנ"ל. ראש חדשים י"ל גם כן כנ"ל כי כל פעולה עם רצון והמדה בלב בחשק פנימי נקרא התחדשות כמובן. אבל להיות נקרא חודש הזה הוא רצון אמת להש"ת [כי כל ההצטרות רק דמיון ומשל להוציא מזה דרך לעבודתו ית']. וז"ש החודש הזה כו' ראש חדשים שיהיה בכל התחדשות נפמן התחדשות הזה שהוא ראש ושורש הכל כנ"ל.

וכך הוא גם במילותיו של מרא דשמעתא של ההתחדשות מהצדיקים הראשונים, בעל אהבת שלום - בפרשת ואתחנן. שההתחדשות הוא לפי האמונה הפשוטה בהתחדשות שפעו ית' כל העת. ואז יש לו להודי כל יום ובכל המצוות 'איברים חדשים, ותורה חדשה, ומצוות ומעשים טובים חדשים'. והתחדשות שבמעשה המצוות ולא בהמצאת רעיון חדש היא גם הגדרת ההתחדשות לבעל אהבת שלום.

והנה התחדשות תלוי בפי ערך האמונה שיש לבחינת אנכי'. והיינו, כשאין האדם את שיהי אחר פניו מניה. ובכל רגע ורגע מתחדשת חיותו ושפעו והוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית (ברכת יצ"י שדחתה). אזי יכול לזכות לבחינת התחדשות במצי' ימעשים טובים תורה ותפלה. והוא אשר אנכי דייקא מנין היום. פירוש בחינת התחדשות. בחינת היום כפירוש רש"י. תלייה באנכי. היינו לפי ערך האמונה בבחינת אנכי' וכנ"ל... יתנה במצוות עשה שהזמן גרמא. בחינת דודים. בנקל יתור להרגיש בהם בחינת התחדשות בכל עת בואם, כנודע מאהבת דודים שהיא בחינת שאחר החיות נולדת אהבה חדשה. ובמציאות עשה שאין הזמן גרמא. בחינת אהבת רעים. בחינת תענוג תמיד. צריך מאוד לאזור חיל ולאמץ כח להרגיש בכל פעם בחינת התחדשות כנודע. והוא הלשון 'בכל יום' דייקא. פירוש אף אותם המצוות שהם נוהגות בכל יום. היינו מצוות שאין הזמן גרמא. אפילו הם היו בעינין כחדשים. והנה מבאר אצלו בשם העלעל שם טוב נשמחו בגני מורומים. כוונת הפסוק (תהלה ע"ט) אל תשליכני לעת זקנתי. והוא שצריך האדם להדש בכל יום תמיד איברים חדשים, ותורה חדשה, ומצוות ומעשים טובים חדשים, והיינו להרגיש התחדשות וכנ"ל.

והוא באמת דבר פשוט בחוש, שהיות האדם וקיומו ובפרט שרדיותו בכל פנעי העולם היא חדשות המתחדשות כל העת להחזיקו ולהחיותו, ולכן כל יום הוא התחדשות ורענונות חדשה בעבודת ה' בכל המעשים. וצדיקים מרגישים זאת ממש בכל נשימה ונשימה כפי שכתב בקדו"ל הרבה פעמים, ובדרושים לראש השנה כתב שצדיקים כאלו אינם זקוקים לצורך התחדשותם לנפילות ועילות בעבודתם.

ובי' באר הפס' (ישעיה מלא) וקו' ה' חילופי כח יעלי אבר כנשרים. כי האדם צריך להעליל על מחשבתו תמיד שבעל רגע ורגע הבורא אצלו הוא ברוב המצוי ובבוב יחמינו נתן לו חיות חדש וכל רגע ורגע הבורא ברוך הוא מחדשו. והוא דאמרינן בגמרא כל הנשמה כו' על כל נשימה ונשימה תהלה ית'. הדיינו שבעל רגע הנשמה רוצה לצאת ממנו והקדוש ברוך הוא ברוב רחמינו בכל רגע ורגע משנה על האדם 'מרחם עליו ואינו מניח להנשמה לצאת ממנו. ימצא לפי זה שכאדם מעלה על מחשבתו תמיד הבחינה הזאת. הוא בכל רגע ורגע בריה חדשה ויש לו התלחבות

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרב גרבי אהרן קאהן שליט"א •

מצה זו שהיו אבותינו אוכלים

דקות וקשות או עבות ורכות

כריכה, מה שמראה לכאורה על כך, שבימי קדם היו המצות עבות ורכות, וממילא היה שייך לכורכם בפועל ממש סכים הפסח או המרור.

כפילת וקפול לחמי המנוחת שהיו באים מצה

ב' הוכחה נוספת, מצאנו בדברי חכמינו ז"ל (מנחות עה), שחלות המנחה שהיו מובאים עם הקרבנות היו נכפלים לשתים ואחר כך לארבע, והרי היו מן החלות שהיו מצות, ועם כל זה יכלו לכופלם, וכמובן שהמצות שבימינו אין שייך כלל לכפולם, כי הנה נשכרות, הרי לנו שה'מצות' שבימי אבותינו, עבות ורכות היו, ויכלו לכופלם.

אחת לשה ואחת עורכת - עריכת המצות שלנו על ידי אשה אחת

ג' עוד הביאו להוכיח מדברי המשנה (פסחים מה): "שלש נשים עוסקות בבצק כאחת, אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה", והנה כפי המציאות בהכנת המצות שבימינו, אין מציאות שאשה אחת תלוש את הבצק, ורק אשה אחת תערוך את המצות מן הבצק אשר תכין, כי הרי להכין מצות אלו צריכים עשרים אנשים שיכינו את המצות מתוך כמות הבצק שנעשית על ידי אשה אחת, ועל כרחנו לומר כי היו מכינים מצות העבות והרכות, אשר אכן מצות כאלו יכולה אשה אחת לערוך.

שיעור פת עבה הנהוג בימי השולחן ערוך והרמ"א

ד' הוכחה נוספת היא מדברי השולחן ערוך (פי"ח ט"ז ס"ח): "אין עושין בפסח פת עבה טפח", ומקור הדברים בסוגיית הגמרא (פסחים לו), ואף שנחלקו הראשונים בשיעור עובי הפת המותר בפסח, ונאמרו בזה כמה שיעורים, הרי דעת כולם שווה שאין צריכים להפחית בעובי הפת עד כדי רידודו הדק של המצה בת ימינו.

עם זאת הרמ"א (פי"ח ט"ז ס"ד) מזכיר: "ויש לעשות המצות רקיקין, ולא פת עבה כשאר לחם, כי אין הרקיקין ממחרין להחמץ", אך עדיין אף רקיקין אינו מחייב מצות דקיקות כפי אלו הנעשים בימינו, וכמו שהביא הבאר היטב (פי"ח ט"ז ס"ק ה) דברי הבית הלל (ירידה פ"א ס"א ס"ק א) הכותב, כי נהוג לעשות את המצות כעובי אצבע, ואף שבשיעור אצבע יש לדון אם שיעור הגר"א נאה או שיעור החזון איש, אך עדיין מדובר בעובי העולה פי כמה וכמה על המצות שלנו.

מצא פת ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה - במצות שלנו

ה' גם יש להביא בזה מדברי השולחן ערוך (פי"ח ט"ז ס"ד): "מצא פת בפסח בביתו, ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה", וכבר העיר המשנה ברורה (פי"ח ט"ז ס"ק א'): "דין זה הוא לפי מנהג זמנם, שהיו אופין מצות עבה קצת, ולא היו חלוקין בתארים ממכרות של חמץ", הרי כי בזמן השולחן ערוך היו נוהגים לעשות המצות עבות.

חוטאים נמשכים מן המצה - במצות שלנו

ו' עוד יש להביא את דברי השולחן ערוך (פי"ח ט"א ס"ח): "מצה שנאפית עד שאם פורסין אותה אין חוטין נמשכים ממנה, ויצאים בה", וכמובן לכל בר כי רב, המצות שבימינו אין שייך בהם מציאות של חוטין הנמשכים, כי כולה יבישה ודקה, הרי לנו כי המצות בימיהם עבות ורכות היו, על כן הוצרכו לשיעור שלא יהיו חוטין נמשכים מן המצה, בכדי להכשירה.

עשיית שלוש מצות מעשרון

ז' הוכחה נוספת הביאו מדברי הרמ"א (פי"ח ט"ז ס"ח): "ונהגו לעשות שלש מצות של סדר מעשרון, זכר ללחמי תודה", היינו לפי ששיעור החלות של לחמי התודה היו עשויים מעשרון, על כן נאמר ובהג הפסח שיצא בני ישראל מעבדות לחירות, עליהם להביא קרבן תודה, לכן ראוי לעשות את שלושת המצות בשיעור חלות תודה.

והנה שיעור עשרון, הרי הוא שיעור חלה, אשר בימינו אנו, משיעור זה יוצאים לערך ט"ו או י"ז מצות, ואילו הרמ"א מזכיר שיעור שלוש מצות בלבד משיעור עשרון זה.

ואין לדחוק כי הכוונה, שהיו מכינים את הבצק משיעור עשרון, והיו מותחים את המצות להיותם דקות מאד, באופן שהמצות היו נערכות כעגול גדול עד מאד. זה אינו, תחילה מצד מציאות הדברים, אינו באפשרי שמצה דקה הגדולה מאד, לא תישבר בכל הווה שיוזו אותה, ועוד זו, אשר מצאנו בדברי הרמ"א (פי"ח ט"א): "וטוב לתכלית שלא לעשות המצה רחבה יותר מדאי, דהוי כאשישה", הרי שלפי דבריו אין לעשות מצות גדולות יותר מדאי, ואם כן על כרחנו לומר, כי המנהג לפני הרמ"א

אכילת מצה המצות היחידה באכילה מן התורה בזמנינו

בעמדנו עתה בימי ההכנה לקראת חג הפסח, הזמן ראוי לעסוק בעניין מצותות ליל הסדר, על כן נציע בזה עניין בקיום מצות מצה, אשר בזמנינו אנו, היא המצוה היחידה שאנו חייבים לקיימה מן התורה בליל הסדר, כי מרור בזמן הזה דרבנן (פסחים סט), ואילו מצה בזמן הזה דאורייתא (פסחים קטו), וכבר כתב החתם סופר (ח"ה סי' קצ"ז) כי מצות אכילת מצה היא 'יחידה נשארת לנו מכל מצות אכילה שבכל התורה, אין לנו פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה'.

הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע היה תמה בזה, שכן קיימא לן (פסח כו) גזירה שה חמשה עשר חמשה עשר לחג הסוכות, אשר אף אכילת כזית ראשון בליל חג הסוכות הוא מן התורה, ואם כן אינה מצות האכילה היחידה שבזמנינו שהיא מן התורה. ותרין בזה, כי לעולם אכילת מצה היא מצוה בעצם, מה שאין כן אכילת ליל ראשון של סוכה, הוא פרט בקיום מצות סוכה, ואין המצוה באכילה עצמה, וכמו שמבואר באחרונים (ר' ערוך השולחן סי' תרל"ט סעיף י"ז) שאם אדם אין לו סוכה לאיזה סיבה, אינו מחויב באכילתה זו, כי היא נתני באופן קיום מצות סוכה, ולכן עדיין מצות מצה, היא המצוה היחידה שבידינו, ממצות האכילה שבתורה.

המצות שלנו - חדש מן התורה

בבואנו לעסוק בנידון אכילת מצה, שומה עלינו להקדים את שהזכרנו במאמרינו אודות מצות המכונה, אשר אחד מן הטענות המרכזיות, אשר אף כי אינה טענה הלכתית אלא השקפתית, הוזכרה רבות על ידי האחרונים שעסקו בנידון, והוא הטענה כי אין בידנו לחדש חידושים אשר לא שערם אבותינו, וכמליצה שכתב החתם סופר (ח"א סי' קמ"ה) כי חדש אסור מן התורה, אף שהחתם סופר לא המליץ זה על מצות מכונה שהפולמוס אודותם החל שנים אחדות אחר פטירתו, אלא על שאר העניינים החדשים שבקש המשכילים להכניס בקרב כרם בית ישראל, מכל מקום טענה זו היא שהייתה אחת הטענות המרכזיות בסוגיית זו.

מעתה, עלינו לברר, מצות אלו שאנו אוכלים, כלום אין אלו מצות חדשות, האם אכן כך נהגו אבותינו בכל הדורות, לאכול מצה זו שאנו אוכלים, או שמא מצה זו היא שהתחדשה במשך הימים, ומלפנים בישראל לא נהגו אבותינו לאכול מצה מעין זו.

המנהג הקדום במצות עבות ורכות

למעשה, הדברים די ידועים וברורים, כי המנהג הקדום עד לפני כמאתיים או שלוש מאות שנה, לא היה באכילת המצות שאנו אוכלים בזמן הזה, אלו המצות הקשות והדקיקות, אלא באותן הימים נהגו לאכול מעין המצות הנאכלים בזמנינו על ידי יהודי תימן ועל ידי חלקים נרחבים מאחורי הספרדים, הם המצות העבות והרכות, המכונות בפי רבים 'פתות', ונראות כעין לאפה, עגול בצק עבה פי כמה וכמה לעומת המצות שלנו, וכן רכות ביותר, בלא כל השוואה או ערך למצות הקשות מאד שלנו.

תחילה וראש אקדים, כי אף אנו האשכנזים הנוהגים לאכול מצות דקיקות וקשות אלו, יודעים ומכירים כי המצות שאכלו אבותינו אחרת היו, ועובדא ידענא, עם הרב החסיד רבי דוד שכתר ז"ל אביו של הגה"צ רבי יעקב מאיר שכתר שליט"א, אשר ידיו רב לו להיות לעזר ולאחיסמך לבני ישראל, אשר שנה אחת בערב פסח הודמן הצלת יהודי מברית המועצות, שיוכל לעלות לארץ ישראל, ותכף לקח רבי דוד שכתר ז"ל את כל המעות שהכין עבור צרכי פסח, והוציאם עבור עלייתו של היהודי. כאשר שאלוהו בביתו, איך יוכל להכניס את החג בהעדף לו ביררה, ירושם מצות התימנית, השיב רבי דוד שכתר ז"ל ואמר, כי אם לא תהיה לו ביררה, ירושם מצות התימנית, שכן פדיון שבויים קודם למנהגו לאכול מצות דקיקות אשר עלותן יקרה עד מאד, לעומת המצות התימנית הזולות עד מאד, ועל כן העדיף להוציא את המעות עבור פדיון שבויים.

עתה נבוא להוכיח את מציאות הדברים בימי קדם, אשר אכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו בכל הדורות, לאכול מצות עבות ורכות אלו.

כורך מצה ומרור - כריכה במצות שלנו

א' ההוכחה הראשונה, היא מדברי חכמינו ז"ל (פסחים קטו) שהלל היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל, והנה על המצות של ימינו, הדקיקות והקשות, אין גופל כל כך לשון 'כורך', שכן לשון כריכה שהוכרח בחכמינו ז"ל הכוונה על הקפת דבר, כמו שמצאנו (עירובין קב) כורך עליה גמי, ואילו המצות שלנו אין יכולים לכורכן כעגול סביב המרור, אלא מכניסים בין שני תחיתות מצה את המרור, ובזה אין מתאים כל כך לשון

שהיו עושים מצות רכות ועבות, אשר אכן מצות כאלו יכולים לעשות שלושה עשר עשרון.

חלוקת כזית לכל המסובים מן המצה הפרוסה

ח' השולחן ערוך הרב (סי' תע"ה ס"ח) כתב, כי יש לחלק כזית לכל המסובים מן המצה האמצעית הפרוסה, והוא דבר הרחוק מהבנתו איך יכולים לחלק כזית לכל המסובים מפורסת המצה אשר בידו, שבקשו רב מספיקם כל שלוש המצות גם יחד לדי הכזיתים עבור בעל הבית, ואין זה כתב השולחן ערוך הרב לחלק כזית מן המצה הפרוסה.

הרי לנו, כי בימינו היו נוהגים לאכול מצות רכות ועבות, אשר כדברי הרמ"א הנוסרים שהיו עושים שלושה מצות מעשרון, הרי שהיה קרוב לשלושים כזיתים בכל מצה ומצה, וממילא היה בעל הבית יכול לחלק כזית לכל אחד מן המסובים מן המצה הפרוסה.

בוה יש להוסיף את המובא במנהגי החתם סופר (פסח פרק ז' אות כ"א), שהיה מנהגו של החתם סופר לחלק לכל המסובים אצלו כזית הן מהמצה העליונה, והן מהמצה הפרוסה, וכל אחד מהם היה מקבל ממנו שני כזיתים מאלו המצות, ולכאורה ייפלא הדבר איך יכלו לחלק כל כך הרבה כזיתים מתוך מצה אחת, ועל כרחנו לומר, כי החתם סופר היה נוהג במצות אלו העבות והרכות, ועל כן יכול היה לחלק כל כך הרבה כזיתים ממצות אלו.

הטמנת המצה הפרוסה בין הכרים והכסתות

ט' עוד יש להסמיק בזה, מדברי הבאר היטב (פי' תע"ז ס"ח) בשם המהרש"ל (שו"ת סי' פ"ח), כי אחר שהוציא את המצה האמצעית, יניחו את החלק הגדול לאפיקומן, וכתב שנינו את המצה בין הכרים והכסתות שהוא מיסב עליהם, והרי בימינו אנו קשה מאד לעשות כן, כי המניח את המצה הקשה בין הכרים והכסתות, תישרב המצה לפיזורי פירורים, על כן נראה כי הצעה זו תואמת את מנהגם בימינו שהיו אוכלים מצות עבות ורכות.

בציעת המצה על ידי סכין

י' עוד מצאנו להוכיח בזה מדברי הפרי מגדים (סי' תע"ז א"א ס"ח ב'), שכתב, כי כשחוצים את המצה, יעשו את בציעת המצה באמצעות היד, ולא באמצעות הסכין, משום לחם עני. והנה במצה בו ימינו, אין שייך כלל לבצועה על ידי סכין, כי הסכין מפורר את המצה ואין יכולים כלל לבצועה באמצעות הסכין, כך שתוכן הדברים שייך רק במצה העבה והרכה שהיו אוכלים בימיהם, כי אכן מצה זו, יכלו לבצועה על ידי סכין, ועם כל זה כתב הפרי מגדים, שיש לבצועה ביד משום זכר ללחם עני.

בליעת שני כזיתים בבת אחת במצה שלנו

י"א הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה מעדנים ח"א פ"ט אות מ"א) כתב, כי מה שמבאר בדברי המגן אברהם (סי' תע"ה ס"ח ז') שיש להכניס את שני הכזיתים לפה ולרסקם, ולהכניסם בבת אחת אל בית הבליעה, כי זה אינו נוהג בזמנינו, שאין באפשרות לעשות כן עם המצות הקשות שלנו, ואדרבה אין דרך זו דרך אכילה, וכמעט שהיא אכילה גסה, ואין דין זה אמור אלא לפי המנהג בימיהם שהיו עושים את המצות עבות ורכות, על כן יכלו לבצוע שני כזיתים בבת אחת, אך בזמנינו אין לנהוג כן.

שינוי צורת המצות מחמת הקדמת אפייתן קודם החג במשך הדורות

אחר ככלות כל ההוכחות, עלינו לברר, מה טעם שינו את מציאות אפיית המצות, על מה ראו על ככה לשנות את הנהוג מקדמת דנא.

הרי שתשובת הדבר ככל הנראה היא, כי הנה בשנים קדמוניות היו אופים את המצות בתוך ימי חג הפסח, ועל כן היו יכולים להכין את המצות העבות והרכות, כי בכל יום ויום או אופים את המצות דבר יום ביומו, אמנם בימינו אנו שאין מכינים את המצות בתוך ימי חג הפסח, אלא מבעוד מועד בערכי פסחים והרבה לפני כן, אין במציאות להכין מצות עבות ורכות, לפי שמצות אלו מאחר ואינם עשויים רק מקמח ומים, הרי שאחרי יום או יומיים אינם ראויים למאכל אדם [מה שאין כן הפתות שבימינו, נשמרים כמה ימים, כי מכניסים בהם חומרים משמרים ועוד מרכיבים נוספים], ולכן מטבע הדברים הוכרחו לשנות את צורת המצות, שלא לאפותה רכה ועבה, כי מצות כאלו לא יכלו להכין מילפנת חג הפסח. לעומת זאת המצות שאנו אוכלים, יכולים לשמור לאורך שנים, וכפי שהראה לי יהודי שמחזיק אצלו חתיכת מצה שיריים מרוב כבר מעל ארבעים שנה, ועדיין המצה נראית כבתחילתה.

סיבת הדבר לכך שביקשו להקדים את אפיית המצות לפני חג הפסח היה, כי אפיית המצות בתוך חג הפסח יש בה חששות הרבה, הן מצד שחמץ בתוך ימי הפסח אינו בטל, וכן משום חששות חימוץ שונים. על כן הקדימו את המצות כבר לפני ימי הפסח, וממילא הוכרחו לשנות את עניין המצות שיוכלו להכניס מבעוד מועד.

הוכחה למנהג זה בימינו, להכין את המצות בתוך ימי החג, אנו רואים בדברי הטור (סי' תנ"ח), אשר כידוע ברח עם אביו הרא"ש מאשכנז לספרד, שם לדבריו ראה מנהג שלא ראה שניהנו בו מימיו: "ואני ראיתי בברצלונה מהמדקדיק, שהיו אופין כל מה שצריכים למועד מקודם המועד, שאם יתערב עמו משהו מחמץ שיתבטל קודם אסורו", הרי כי המנהג הרווח בימינו היה לאפות את המצות לצורך החג בתוך החג עצמו, ורק המדקדיקים בברצלונה, הם שנהגו כן.

יצוין, כי בשנה זו חל ערב פסח להיות בשבת, נהג החתם סופר לאפות את המצות עבור ליל הסדר במוצאי מנוחה, כי החתם סופר חשש שאין יוצאים ידי חובת

מצות ליל הסדר אלא במצות שנאפו בערב פסח אחר חצות היום, ומאחר ובשנה זו יוצא ערב פסח בשבת ואין יכולים לאפות את המצות, על כן סבר החתם סופר, שיש להעדיף לאפות את המצות בתוך החג עצמו.

עם זאת, מנהג אחינו הספרדים, וכן מנהג כל יהודי תימן, לאכול מצות אלו העבות והרכות אך בימינו אנו, וכבר הביא רבי יעקב ספיר (מסע וימן פרק כ"ז) שהיה שלוחא דרבנן לקבץ מצות עבור עניי ארץ ישראל ברחבי תבל, כי פעם הגיע על ימי חג הפסח אצל יהודי תימן, והתאכסן שם בבית המארי בצנעא, רבם ומאורם של יהודי תימן, ושם נוכח לראות כי אופים את המצות בימי חול המועד, וכאשר הציע לו הרב לאכול ממצות אלו, לא אבה מתחילה לאכול מצות אלו, כי לא הורגל למצות הנאפות בתוך ימי הפסח, אמנם הרב אמר לו, כי מצות אלו כשרות הם יותר מן המצות הדקיקות הקשות הנאכלות על ידי האשכנזים, ומה גם שמקיימים בזה מצות עונג יום טוב, לאכול מצה חמימה וטריה מדי יום, ואף יש הרבה חששות המנעיים על ידי הכנת המצה העבה והרכה, לעומת ריבוי החששות במצות הדקיקות הנאכלות על ידינו.

ברכת המוציא במצות העבות לעומת הספיקות בברכת המוציא על המצות הדקיקות

אחד מן המעלות שיש למצות העבות והרכות על פני המצות הדקיקות והקשות שלנו, הוא מצד ברכת המוציא, כי אחד משלושת הכללים בדין פת הבאה בכיסנין (סי' קס"ח ס"ח), היא פת קשה שצריכים לכוססה בכדי לאוכלה, ובוה הרי המצות שלנו לכאורה הינם כדין פת זו, וכבר היקום שלא לברך ברכת המוציא על מצות אלו, וכפי שהביא השיירי נכנסת הגדולה (סי' ק"ח מהנהגת בית יוסף אות א'), שיש מקום לפקפק שלא לברך ברכת המוציא על מצות דקיקות וקשות אלו.

המנחת ציצק (ח"א סי' ע"א) האריך בתשובתו בדין מצות אלו, והביא כי יש המעצרים שלא לברך על מצות אלו ברכת המוציא, וכתב, כי בימי הפסח שאכילת המצות הוא בדרך קביעות, יכולים לברך על זה בשופי ברכת המוציא, אמנם בשאר ימות השנה שאין קביעות על זה סעודה לא כך, אין לברך ברכת המוציא על מצות אלו, ואכן מנהג אחינו הספרדים לברך על מצות אלו שלנו ברכת מזונות, וגם יש לדון בזה כמה הוא שיעור קביעות סעודה במצות אלו, על כן עדיפות יש למצות העבות והרכות, אשר הם בודאי מוגדרות כפת שיש לברך עליה ברכת המוציא לחם מן הארץ, לעומת המצות שלנו.

אכילת מצות עבות ורכות בזמנינו על ידי אשכנזי

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (פסח פ"ט דבר הלכה אות פ') נשאל, אם מותר לאשכנזי לאכול מצות אלו העבות והרכות, כי בימינו מצות אלו מוכנות גם כן לפני החג, כי כיום ניתן להקפיד את המצות ולשומרם באיכותם הטריה כבתחילה, על נשאל אם יוכל לאכול ממצות אלו. מסקנות הייתה, שאין להתיר לאכול מצות אלו, כי ייתכן שבימים עברו היה מסורת ביד אבותינו איך לעשות מצות עבות ורכות אלו, מה שאינו מצוי בימינו בקרב אחינו הספרדים העושים כן, ועל כן יש לאשכנזי להימנע מלאכול מצות אלו העבות והרכות.

עוד דנו הפוסקים, באדם זקן או חולה או מי שאין לו שיניים, ואינו יכול לאכול את המצות הדקיקות והקשות שבימינו, אם מוטב לאכול שרייה מן המצות שאנו אוכלים, או לאכול את המצות הרכות והעבות הנאכלות על ידי אחינו הספרדים. אך ההוראה המקובלת בזה הדין, שיש להעדיף לאכול שרייה, שאינו אלא חומרא, מאשר מצות אלו שכאמור ייתכן והיה מסורת בצורת אפיית מצות אלו, מה שאין אנו יכולים להתיר לסמוך על אפיית מצות אלו העבות והרכות שבימינו.

השנים בהם עברו האשכנזים לאכול מצות דקיקות וקשות

בדבר קביעת השנים בהם שינו את הכנת המצות מן המצות העבות והרכות למצות אלו הדקיקות והקשות הנהוגות בימינו, קשה לקבוע את הדבר בבירור, כי אין דברים ברורים בזה בספרי האחרונים, אמנם ניתן לשער, כי חומרת שרייה, אשר כל עניינה שייך רק במצות אלו שבימינו, הנאפים בריבוי הקמח ומיעוט המים, מה שמעורר חשש כי ישנו קמח שלא נאפה שיכול להחמיץ במגע עם מים, לעומת המצות הרכות והעבות הנבדלות היטב עם ריבוי מים, מה ששכביל כל חשש שמא נותר מעט קמח שלא התגבל בבצק, ועל כן ניתן לשער כי החלפת שיטת עריכת המצות, נעשתה בתקופה בה אנו מוצאים את תחילת חומרת שרייה.

סמך לדברים אלו יש למצוא בתשובתו של הרה"ק בעל התניא ז"ע בדין שרייה (תשובות האדמו"ר חוקן סי' ז'): "כיון שעניינו ראות מצות הרבה שמצוי בהם קמח מעט נראה לעי' אחר האפייה, אי אפשר להכחיש החוש, ומה שזכירו זה הוכירו זה הפוסקים, היינו משום אז אינו מצוי כלל אלא בעיסת קשה שלא נילוושה יפה, וכדורות הראשונים היו שהיו הרבה בלישה וגלגול עד שהיה נילוש יפה, עד שמקורב זה עשרים שנה או יותר נתפשטה הזירות זו בישראל קדושים, למהר מאד מאד בלישה, ואין לשון יפה יפה, ולכן נמצא מעט קמח מעט במצות של עיסת קשה, כנראה בחוש למדקדיקים באמת", כשמשמעות הדברים מורה על שינוי זה, בין אפיית המצות הרכות והעבות, לעומת המצות הקשות והדקיקות, הנאכלות בימינו אנו.

בסיום הידיעה נתייחס לאת אשר הזכרנו בתחילה, משום חדש אסור מן התורה, אשר הדבר פשוט, כי מאחר ואף מצות אלו הדקיקות והקשות כשרות הינם ובשם מצות יכינו, על כן אין בשינוי זה משום חדש אסור מן התורה.

א-ל שוכן שמים

בניגון המיוחס למרן החת"ס זיע"א

פיוט לרבינו אברהם אבן עזרא, בנוסח והצגה אשר היה מרן החת"ס סופר זיע"א נוהג לומר מדי מעד והג

מרן החת"ס סופר זיע"א - קדוש מעונות "דער איד" - הרב ברוך יצחק קליין

רבינו הק' מרן החת"ס סופר זיע"א היה נוהג לשיר בימים טובים פיוט מיוחד מבעל האבן עזרא - "קל שוכן שמים". כמוכאז בסידור "חת"ס סופר" ש"ל ע"י הגאון רבי יצחק צבי בערנפלד זצ"ל, אב"ד חוג חת"ס סופר בני ברק, וז"ל: "מוקובלני שמרן זקני החת"ס סופר זיע"א שר הזמר אחר לימוד משניות מענייני דינא בכל החג עם ניגון ידוע"

אל שוכן שמים, הרהק כל פשע

שא נכ שפתת, ואל תמט לרשע

אלה אשא עיניו נא קרב ישע

אז אודך פניב שפה אותך אל אדיר,

עובדי זרה חוש יתמו, וגם פחשה ידמו

אשא תתנה, וגם פקשה, אליך אל אדיר

בשרי הגיונות כל ימי הלחי

אחלל שרפה אל אל שדי

שדתי ה' תמיד לגדודי

אז אודך וגו'

ך נא אל כל חולי, וכל טרדה

שמע נא קולי, שעה נא לשוניה

אל מול היקלה לה אשתחיה

אז אודך וגו'

השב את העבדך בכתחלה

קבץ את העדה אל העיר על תלה

ושם אתה תודה פקול רפה וצחלה

אז אודך וגו'

קולך עולמים שוכן סנה

יושב פרום עולם פדות לעפה תפה

מקדש וגם אולם ענה נא ובה

אז אודך וגו'

והנה לפנינו גם הניגון הידוע הנ"ל, (01-01) מושר ע"י הגה"ח ר' יחיאל בים שליט"א, רב ביהמ"ד ר' שפע חיים" ברקית צאנו תניה ומחשובי רבני קהילה קדושה צאנו. כפי שנוהג במשפחתם לשורר בשלש רגלים. והנה גם בהקלטה נוספת (01-02) מאחד מבני משפחת בים, וגם בנעימה מוסקלית (01-03).

הגר"י בים קיבל את הניגון מאביו הרבני החסיד רבי מרדכי מנחם מענדל בים זצ"ל, [מזקני וחשובי חסידיו צאנו, צנוע ומעיל, חי בהצנע לכת והסתפקות

הרבני הגאון רבי יחיאל בים

במוענט], שקיבל את הניגון מאביו הגה"ק המופלא רבי יחיאל בים זיע"א, אב"ד גוטא הסמוכה לפרשבורג, פרשת גדולתו וקדושתו הלא הם כתובים בספר "הגאון הקדוש מגוטא", שם גם נקבצו דברי תורתו ומנהגיו בקונטרס המיוחד "שביבי יחיאל", שם גם נכתב שהוא היה נוהג לומר את הפיוט "א-ל שוכן שמים" בסעודת שלש רגלים - הגה"ק אב"ד גוטא זיע"א היה מתלמידיו של הגה"ק בעל שבת סופר זיע"א בישיבת פרשבורג, וכשם שקיבל את הזמר, קרוב לוודאי שגם את הניגון מדברו והוא הניגון הידוע המוזכר בסידור חת"ס סופר כנ"ל.

יש לציין שאב"ד גוטא היה משורר ניגון זה עם כמה שינויים מהנוסח הנדפס בסידור חת"ס סופר, כי הנה שם בסידור חת"ס סופר הפזמון הוא כך: "אז אודך בניב שפה, אותך אל אדיר, אז אודך בניב שפה, עובדי זרה חוש יתמו וגם בחורש ידמו, אשא תחיה, וגם בקשה, אליך אלוהי אשא תחיה וגם בקשה",

חלק מהוצאות הגליון נתרם ע"י
הרה"ח ר' אליהו הולצמן הי"ו
ואוה"ח סת"ם

ואוה"ח

עתיקין
לפסח

מצות תאכל במקום קדוש

בספרי החסידות הפליגו גודל קדושת ליל פסח, אשר בזכות אכילת מצה והפה-סח בסיפור יציאת מצרים הקב"ה משתעשע עם בני ישראל בלילה הזה (עיין תפא"ש ועוד). וידוע המובא בספח"ק בשם הזה"ק והאר"י"ל שגלות מצרים התבטא במיוחד בגלות הדיבור ומשום כך נקרא החג חג הפסח "פה-סח". ע"י הדיבורים הקדושים בלילה הזה זוכים אנו ליציאת מצרים בכל דור דור.

כח הדיבור של האיש הישראלי גדול הוא למאוד, כדאיתא בספח"ק קדושת לוי (קדושה ראשונה לחנוכה) וכל המרבה לספר וגו', שעי" שמשפר בצי"מ, הרי "זה משבוה", זוכה להתעלות ולהשתבה בזכות הדיבורים הקדושים בסיפור יצי"מ.

חג הפסח התברך באוצר אדיר של ניגונים רבים וקדושים, על פיוטי ההגדה, ברח דודי, יום ליבשה וניגוני החג. ניגונים ונוסחאות אשר יסודותם בהרי קדוש, משפחה ומשפחה וקהלה וקהלה. ניגונים אלו יובילו אותנו במהלך הלילה הקדוש למן התחלת אמירת ההגדה ועד לסיום ליל הסדר, בשירת 'אל גינת אגוז ירדתי', אל המצוה העיקרית בלילה הזה והיא שבכל דור דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים. - אמנם נדרש לזה הכנה דרבה והתבוננות בכדי ליכות להשפעות הקדושות.

יש להתבונן אף בתשובתנו לבן הרשע "ואף אתה הקהה את שיניו", הלמאי רק להקהות את שיניו, למה לא להכותו ולגרשו מעל פנינו? אמנם, הדיבור משפיע על האדם, וידוע מאמרים ז"ל "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", מכיון שהוכה עד שתשש כח יצרו, אזי מתגלה נשמתו מחלק אלוהי ממעל. גם כאן בבן הרשע, בידעו ומכירו את הבן הרשע, כי הרי בנינו הוא, מכירים אנו בנפשו הפנימית שאין הוא שלם בדברי ההבל, ולכן "הקהה את שיניו" נדרש רק להשתיקו שלא יוכל לדבר, או אז באהזינו לאמירת ההגדה והפיוטים והניגונים הקדושים, נשמתו תחל להאיר ויזכה גם הוא להרגיש את האור בליל הקדוש הזה "ליל הסדר".

מכון עתיקין

י"ר: בנימין גויפלד

עורכי תוכן: שמעון צוקער, יצחק קרימילובסקי

*

השיחה השבועית באדיש "פארגעניגן מיט עתיקין" בקו "קול מבשר"

בניו יורק 1100-444-212 שלוחה 8-9

בארזה"ק 111-3333-072 שלוחה 8-9

השיחה השבועית בלשה"ק "להתענג בעתיקין"

בקו "אור עולם" 45-45-0733 שלוחה 2>3

לשמיעת ניגוני הגליון

התקשר:

02-3132201 (אדיש) 02-3132202 (לשה"ק),

בארזה"ב 3299535-518

אנו עובדים בימים אלו על השלמות תפקוד המערכת הטלפונית, לתועלת המאזינים

ד גוטא היה נוהג לזמר הפזמון כך: "אז אורך בנב שפה אותך א-ל אדי, ד חיש יתמו וגם בחושך ידמו, אשא תחינה וגם בקשה, אלך אשא עינים נא קרב ישע".

גם בבית הראשון של הפיוט, שם בסידור חתם סופר נדפס כך: "א-ל שוכן שמים הרחק כל פשע, שא נב שפתיים ואל בטל לרשע, אלך אשא עינים נא קרב ישע", אך אב"ד גוטא היה משמיט את הצלע השלישית "אלך אשא עינים נא קרב ישע", אלא תיכף אחרי התיבות "ואל בטל לרשע", היה מתחיל את הפזמון "אז אורך וכו'".

♦ 2 ♦

א-ל שוכן שמים

בניגון המיוחס למורה"ם אש זיע"א

מון הגה"ק המהר"ם אש זיע"א אבדק"ק אונגוואר יע"א, בעל מחבר שו"ת "אמרי אש" ו"אמרי בינה", היה מגדולי תלמידיו של רבינו החתם סופר, והיה מפורסם בכח הניגוני שלו והנה גם ממנו השתמך ניגון יפה מלא געגועים ורגשות קודש, שחיבר על הפיוט הג'ל א-ל שוכן שמים לאבן עזרא, שהיה נוהג לזמר בימים טובים.

נכדו של רבינו, ידידנו הגה"ק ר' יואל געלב שליט"א שמע את הניגון מש"ב יהודי חשוב מיוצאי העיר מוזשאי, אשר שם שימש בקורש כדיין ומו"צ תלמידיו של המהר"ם אש, הגאון הצדיק ר' דוד צבי שווארץ זצ"ל, וממנו המקור לניגון הלזה והעיד שמקובל במשפחתם המהר"ם אש היה מזמר את הפיוט א-ל שוכן שמים של האבן עזרא בניגון הזה.

עוד מוסר לנו הרב געלב בשם ש"ב הג'ל ששמע גם ממנדי הר"ה"ר אברהם בער גרינוואלד ז"ל, בנו של הג"ר אנשיל מאונגוואר זצ"ל, נין המהר"ם אש, שהתגורר בארה"ב אחרי מלחמה ע"ה השנייה, והנה הם מסור לו שגם במשפחם השתמך הניגון הזה ומשוררים אותו בימים טובים. - הקשיבו לניגון (02-01) מושר בחן ובנועם וברגש קודש על ידי הבעל מנגן הר"ר זאב בראוונער הי"ו.

תשו"ת לירידנו הגדולים נכדי רבינו המהר"ם אש, הגה"ק ר' יהושע העשיל קטינא שליט"א והרה"ק ר' אברהם צבי ווייס שליט"א.

♦ 3 ♦

ניגון כל חמירא לשבת ערב פסח / שלום עליכם לשבת הגדול - ראזוואדוב

הרב שמאל קליינמאן - גלין עתיקין 3 פסח תשפ"א עם הסופת מאת הרב רוד מאיר רוס הי"ו

בהגדה של פסח ראפשיץ מובא: כשהל ערב פסח בשבת, ערך הר"ה"ק בעל צבי לצדיק מבלאז'וב ז"ע, את שולחנו בצפרא דשבתא, ובעת שהגיע שעת ביעור חמץ ניקו את המפה שעל השולחן מפידורי החמץ והתחיל לזמר "כל חמירא" בניגון שחתמו הר"ה"ק ר' משה מרוואדוב זיע"א, היה נוהג לשיר על "שלום עליכם" בשבת הגדול, ורקדו שעה ארוכה בניגון זה על "כל חמירא".

אחר פטירתו בעל צבי לצדיק, היו כמה חסידים שנסעו אל הר"ה"ק ר' אלטרל מדיזיקוב זצ"ל הי"ד, והביאו אתם ניגון זה, ומאז הלך הר"ה"ק מדיזיקוב לזמרו בליל בדיקת חמץ בעת הבדיקה בהתעוררות רבה, כמו שהיה נוהג לשיר ניגון "רצה צום עמק" בערב יום הכיפורים, באמרו שלפני בדיקת חמץ צריכים הכנה רבה כמו בערב יום יצוין שבחצ"ה"ק סטוטשין הניגון הזה מושר על "מעין עולם הבא" בשבת החודש ושבת הגדול.

והנה הוא לפנים (03-01) מפי ר' בן ציון שנקר ז"ל ששר את זה מתוך התווים של מנשה אונגאר ע"ה. רב"צ קורא לזה ניגון דייטב. וכנראה הטעות מפני שהצבי לצדיק, (שהיה בנו של האדמו"ר השני מדינוב היה שר את זה) אך כאמור זהו ניגון הוואדוב. והנה (03-02) הקלטה נוספת מאת הר"ה"ק ר' יחזקאל וואגשאהל זצ"ל מזקני חסיד סטוטשין. והקלטה נוספת (03-03) מאת ר' לייזער אונגאר ע"ה.

ר' מנשה היה בנו של האדמו"ר השני מדינוב ר' שלום דוד אונגאר זצ"ל. ר' לייזער היה בנו של הר"ה"ק ר' ישראל יוסף זצ"ל, רב בטורגו ואחיו של רש"ד הג"ל. אמו של ר' מנשה הייתה בתו של הר"ה"ק ר' משה מרוואדוב זיע"א ואמו של ר' לייזער הייתה בתו של הר"ה"ק ר' ראובן מדעמביץ זיע"א, אחיו של ר' משה מרוואדוב.

והניגון מיוחס בטעות לדייב בנאטין שנדפסו בספר חסידות און יו"ט ובפי ר' אליעזר אונגער ע"ה, וכאמור הר"ה"ק מבלאז'וב זיע"א בעל צבי לצדיק קיבל הניגון מבית חותנו הר"ה"ק רבי משה מרוואדוב שהיה מזמר הניגון על שלום עליכם בשבת הגדול, נמצא בידי הקלטה מר' צבי אלימלך לבית טייטלבוים [טל] שאביו

וזקינו היו מחסדי הר"ה"ק מבלאז'וב זיע"א, ששר הניגון על שלום עליכם ומסתר שקיבלו הניגון מהצבי לצדיק על זמר זה, בנוגע למקור הניגון שמעתי מחסדי אחד ששמע מפ"ק האדמו"ר מסטיטשין זצ"ל שניגון זה נתחבר על ידי זקינו הקדוש מראזוואדוב. הניגון מצדד הקלטה (03-04) מהחסיד הישיש ר' העניך וואסערשטיין מבלאז'וב מחסדי הצבי לצדיק זיע"א ששר הפאל השני של ניגון זה, היות שלא נשאר ממנו זש"ק. הוא זה לזכרו.

בנוסף ששר הר"ה"ק ר' יחזקאל וואגשאהל ז"ל מושרב תנועה מניגון אחר שמזמרים בסטיטשין בשבת סליחות ושבת שובה בס"ג על החרודים "נא הקם" ר'חזק מיהר" מפיוט קל מסתתר. ונגזירות מי יבין.

עוד הני להעיר שהגאון ר' שלום דוד אונגער בעל שו"ת יד שלום היה הרבי השלישי לבית זאבנא, אביו היה הר"ה"ק רבי יעקב יצחק מזאבנא חתנו של ה"אמרי נועם" מדזיקוב, והוא היה בנו של הר"ה"ק רבי ישראל אלימלך הרבי הראשון מזאבנא.

♦ 4 ♦

אל גית אגוז - די מאמע האט געהייסן

מושר בחצ"ה באבוב ומיוחס לרבי אהרן הגדול מקרקל / הר"ה"ק ר' יששכר בער מראז'אשין / הר"ה"ק ר' אברהם משה מפרשיסחא.

הורפס בגלין עתיקין 3 פסח תשפ"א עתה במהדרה שעה בשילוב פנים יקרים והקלטה נוספת ממכתבו של ידידנו הר"ה"ק ר' דוד מאיר רוס הי"ו שדפיץ בגלין עתיקין 4. ועוד

בחצ"ה"ק באבוב השתמר מנהג מיוחד לזמר בסיום ליל הסדר לפני אמירת שיר השירים את הפסוק "אל גית אגוז" עם תרגום באדיש ובפולנית. הגדיל לעשות הר"ה"ק בנש"ק ר' אליעזר הברשטאט ז"ל שצייר ניגון זה באלבומו המפורסם "ניגוני חסידים באבוב" שהור"ל אחרי שנות המלחמה (04-01) - והניגון זכה לפרסום רב לפני כעשרים שנה באלבום המפורסם והמיוחד לחג הפסח "כולנו מסובין" שהור"ל ידידנו החשוב הר"ה"ק ר' יוסף משה כהנא הי"ו והנה הוא לפנים (04-02) ברשותו האדיבה. - ולחיצה של מצוה נצרך גם (04-03) נעימה מוסיקלית מניגון זה ממנוג בטוב טעם על ידי ידידנו ר' חיליק פראנק הי"ו.

אל- גית אגוז ידיתו לראות באפי הנחל, לראות הפרחה הגפן, הנני הרמנים.

די מאמע האט געהייסען נסיעלעך אפריסען, אוי ווי הוינע זענען די צייגעלעך (נ"א צייגעלעך), אוי ווי גינעדיג זענען די קינדערלעך, מיר קענען נישט דערדרייכען.

קאזא טאטעך טאטעך, אוזשקי רבא, אוזשקי רבא, אל וויסוקה, לעציק, אה זה נקסען הויפציק. טרודנו שיאו דוסטע.

ובתרגום ללש"ה: קאמא צוהת לקטוף אגוזים, אוי כמה גבוהים המה הענפים (העצים), אוי כמה נמוכים המה הילדים, שאינם יכולים להשיגם.

הניגון היה מושר בדמעות שליש על ידי מון הדברי חיים מצאנא זיע"א, בכל שנה בליל ב' אחר הסדר (קונטרס עקב) חיים בסוף הגדת דברי חיים' (אות ל"ו) שכן שמע מהגה"ק מציעשענוב זצ"ל. מון אדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב צוק"ל היה רגיל כמה פעמים להעמיס כוונה בדברי הזמר אחר הסדר (ליל ב') דפסח תשל"ז לפני אמירת שיר השירים ובעוד הדוממות) כאשר הוא מקדים ואומר שפירושו הוא רק בדרך אפשר, "ואילו שמעתי מאבי מון בעל קדו"צ זצ"ל לפרש כן, הייתי אומר שזה הפשט הנכון, לפי מה דאיתא בגמ' (ברכות כ). אמר לי רב פפא לאבי מאי שנה ראשונים דארתחשו לחו ניסא ומאי שנה אגן דלא ארתחשו לן ניסא, א"ל קמא הוו מסרי נפשיהו אקדושת השם, אגן לא מסרין נפשין על קדושת השם. וזה שאומרים "די מאמע האט געהייסן", והכוונה על השכינה הק' שנקראת אימא עילאה בזו"ק. נסיעלעך אפריסען, הכוונה שנוכה לפעול ע"י מעשינו הטובים שיושפע לנו נסים, כדי שיתקדש שם שמים בעולם, ועל זה פונים כלל ישראל ואומרים "אוי ווי הוינע זענען די צווייגעלעך, אוי ווי נידריג זענען די קינדערלעך, מ'קען מיר נישט דערגרייכן", כלומר שלפי מצבנו הדל בעבודתו ית"ש אין אנו נומדים במדריגה זו שמוכל להוריד שפע של נסים למלעלה, ע"כ. (שלומה של מלכות גיליון ב).

ובספר "בית שלמה", תולדות הר"ה"ק רבי שלמה ממונקאטש, מסופר שלפני הסתלקותו לשמי רום, הלך שפאצירן ולשאוף אוויר עם בנו הר"ה"ק רבי צבי הירש בעל ה"דרכי תשובה". בדרך חזרתו, הביט על האילנות בגינת הבית, והחוזה בידו על אילן אחד ואמר כמדומה שזה אילן של אגוזים, ענו המלווים שאכן כן זהו אילן של אגוזים. אמר אליו בנו הדרכי תשובה, ישב נא אדוני אבי בכאן קצת תחת האילנות וכן עשה. וכשישב פנה לבנו ואמר לו בזה הלשון: "דבי הירשלי לעבין,

בית המקדש בתפארתו. קשה היא הפרידה מליל הסדר הקדוש, וכאן המקום לציין מנהג חביב היה נהוג בקהלות המפארות בדו"שלאנד ואויברלאנד, אשר לקראת ליל הסדר היו מאחלים ומברכים איש לרעהו "בועין זי גוט" (-) תבנה טוב, כלומר תזכה לבנין בית המקדש) ולמחרתו היה שואלים "ווי האבן זי געבויט" (-) איך בניתם). מיד למחרתו מתחילים לומר פיוט הגאולה "ברח דוד" הנוראים בשחרית ליום טוב והשבתות שבין פסח לעצרת, ובו תפלות והשתפכות הנפש עם גענועי כלות הנפש לגאולה הקרובה. ואם כי לא נהגו בקהלות ישראל לומר פיוטים בתוך התפלה, היו שרים אותם בניגונים ויצירות מופלאות, ומפורסמת היא ביותר יצירתו הנפלאה של החזן ר' מאניש לאהס, הנקרא בפי כל ר' מאניש חזן ה"ד. על הפיוט "ברח דוד" הראשון לפיוט הגאולה בשחרית יום א' דחג הפסח.

הרב ר' מאניש חזן ה"ד

יפיה של החזנות כידוע היא שימת הדגש על פירוש המלות, שהניגון והנוסח יבטא היטב את מלות התפלה והפיוטים, עד אשר יתעורר לב השומעים ויבינו את עומק פירוש המלות - ואם כי בשאר הצורות החסידיים לא גרסו את תורת החזנות כידוע ועצמו"כ שלא החזיקו חזנים, הרי שבשושילתא דדהבא דממלכת רודין, כן היה נהוג להחזיק חזנים בכל חצר, מפורסמים המה החזנים ר' פניע חזן, ר' יוסל טאלנער, ר' נפתלי חזן, ר' מאניש חזן דגן, ששימש בקודש בחצו"ק טשארטקוב אצל

מון הר"ק רבי דוד משה זי"ע"א שחיבר את היצירה הנפלאה דגן אשר ראוי להמליץ עליה שאין עוד בנמצא יצירה חזנית מפוארת כזאת ובוודאי שלא בחצרות החסידים, (מלבד "אזי בשליש" לחג השבועות), כאשר נהגו מבטא ומפרש כל כך היטב את פירוש המלות, עד שמרעיד ומעורר את נימי מעמקי הלב, כל מילה מקבלת את היחס הראוי והפירוש הנכון, חיש, חיש, חיש ונסו הצללים מזה... ואין מביא ונביא ולא תשבי... ועוד.

זכתה היצירה הזאת ונהפכה לנחלת חסידים רבים ומושרת עד עצם היום הזה בחצו"ק בעלזא, באבוב, בטשילבאך של חסיד גור, ועוד. והנה הקלטה מחסידי באבוב ב"אקאנס תבריא" בשנת תשס"א (01-05) והנה מהרה"ח ר' ירמיה דמן שליט"א (02-05) בזיץ של "עתיקון" בחוה"מ פסח תשס"ד. והנה גם בשירה מפוארת מתוך האלבוש המפואר "ברח דוד" של משפחת פאסטן מארה"ב. עם ילד הפלא שמפליא בקולו. (תש"ח) למשפחת פאסטן הרוממה שהואילו בטובם לפרסם כאן את הניגון לזכות את עם ישראל, וזכות גדולה שמורה להם, שאורות לשירתם המופלאה התוודעו רבים לניגון קדוש זה).

אמנם ברבות הגלגולים של היצירה הזאת, אבדו לה כמה פנינים יקרים ועלמזו הדגשים חשובים, וכדי לגלות פנינים אלו ראוי להקשיב (04-05) לשירתו המתוקה של הר"ק ר' אלימלך צוויבעל שליט"א, ששר את היצירה כפי שהיה שר אותה מהרה"ח הישיש ר' שמעון מרילוס ז"ה. הקשיבו לסיום היצירה, "זה דודי גואלי קרובי ריעי ואהובי", בשני קולות והקול השני עולה על הראשון בשאגה: "זה דודי, גואלי קרובי, גואלי קרובי, ריעי ואהובי".

ר' שמעון מרילוס ז"ה, היה משרידי חסידי טשורטקוב, א פארצייטישער חסידישער איד, יהודי עם טעם של פעם, בכל מה שרק המילה 'פעם' יכולה להכיל. התגורר אחרי המלחמה בשיקגו בארה"ב ובסוף ימיו עלה לארה"ק, התגורר בשכונת רמת אהרן בבני ברק והיה מסתופף בחצו"ק סאדיגורא אצל האדמו"ר הנכנסת מורדכי זצ"ל ואח"כ אצל בנו העקיב אבירים זצ"ל. והיה מתכבד לשיר את היצירה הזאת בשולח"ט בימי חג הפסח.

והנה לפניכם הקלטה מפי ר' שמעון מרילוס ז"ל (05-05) אשר מקדים ומספר לפני כן בהתרגשות, שזכה עוד לשמוע את מאניש חזן, כשהיה נוסע לחג השבועות בטשורטקוב, הוא היה הולך לראות את החזרות של מאניש עם המקהלה, איך שהוא היה מלמד אותם לשיר ע"ה. ומסיים שהרבה ניגונים שמע וקיבל ממנו. אבל את הניגון הזה "ברח דוד" הוא מרגיש ומטעים שהניגון הזה לא נס ליחו גם אחרי שנים רבות שהוא שר את זה. מוסיף גם פרט חשוב, ששמע מזקני החסידים, שההייליגער טשורטקובער, רבי דוד משה זיעוכ"א, היה מושרד נגון זה בכפ קדשו.

עם פטירתו של ר' שמעון מרילוס ז"ל המשיכו לשיר את היצירה הזאת בחצו"ק סאדיגורא, כאשר מתכבד בכך, המלחין הנודע מהרה"ח ר' שלמה קאליש הי"ו, מנהל רוחני דיישי"ב קדבורה בני ברק וחתנו של מהרה"ח ר' יונה צלל ז"ל מחשובי חסידי סאדיגורא.

הנה שמעתי כי הקדוש מון רבי אהרן קארלינער זי"ע"א היה לו איזה זמר נאה על הפסוק "אל גינת אגוז ירדת" ואני ידעתי גן גם, אבל נשכח ממנו, אפשר שיש לך ידיעה מזה הזמר. ענה לו בנו הדרכי תשובה: כן, ידע אנכי את הניגון הזה, אשר תלמדי בצאנז מהרב דבאבוב, (הוא האדמו"ר מהר"ש הראשון זי"ע"א, לבית באבוב), ושר את הניגון הלוה לאביו הק', בכמה השם שלמה לשמוע הניגון, וענה ואמר: באמת הוא צער גדול להבנים שאין באפשרותם לקטוף מפרי האילנות. - אמנם יצוין שהניגון לא מוכר כלל בחצו"ק קארלין ושאר השושלות של תלמידי וצאצאי צדיקי קארלין.

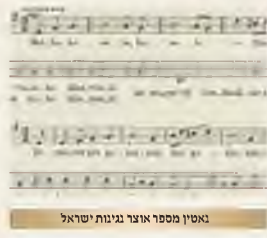
מקורות יחוס נוספים לניגון זה מופיעים בגליון "העולם" שיצא בפולין בשנת תרס"ז גליון ט"ז בצירוף נאטין, במאמרו של החזן מטשענסטשוב ר' אברהם בער בירנבוים (נולד תר"כ ז' ומוצאו מגדע חסידים מ פ ל ו צ ק) . על הר"ק הסבא קדישא מראדאשיץ זי"ע שמביא ניגון דגן "אל גינת אגוז" עם תרגומו לאדיש ולשון פולין, (ומביא שם כמה סיפורים שהרה"ק מראדאשיץ היה מעלה לשון פולין לקדושה). - ובשולי הגליון כותב באותיות קטנות שיש מיחסים הניגון לר' אברהם משה מפרשיסחא בנו של הר"ק רבי בונם זי"ע.

החזן ר' אברהם בער בירנבוים

גם בספר "ידישע פאלקסלידער" לנ. פרילוצקי שנדפס בווארשא בשנת תרע"א עמ' 46 מביא בשם חסיד אחד מעיר פולטסק שניגון זה היה חביב אצל הר"ק רבי בער מראדושיץ מצוהף תמונה מהמחבר עם הרב בערלמוטטער מווארשא וצילום דבריו.

העולם שנת תרס"ז

נאטין מספר אגוזיניגון ישראל

באוצר נגינות ישראל להחוקר אידעלסאהן חלק ט' עמוד 102 מביא נאטין מהניגון [בהקדמות הספר רשום שניגון זה מושר על ידי חסידים בפולין, גם נמצא בירי העתק מצייטונג שי"ל בשנת תשל"ח שמביא מיהודה שקיבל ניגון זה מבית אבותיו מעיר לאדז שהיו מזמרים הניגון בשנים סביב שנת תרס"ט בערך.

והנה הקלטה יקרה מפז מניגון זה (04-04) מפי החסיד המפואר ר' שמעון לנדא ז"ל מחסידי קאלאשיץ, שזמור ניגון זה עם תלמידיו נתונות של בית רבן, בה נשמע הקרעני היוצא מן הלב הנדרש לניגון קדוש זה. והנה הקלטה נוספת משנת תש"ח (04-05) בה נשמע יהודי ליד טשענסעלאוואקיי שזמור ניגון אחר על תיבות אלו ואומר ששמע את זה מפי הר"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע וצ"ע וד"ל.

החזן ר' מאניש חזן ה"ד

ידישע פאלקסלידער

יצוין שהניגון מובא גם בנאטין כניגון מושר שהיה בנבחרה, אמנם ללא ציון ייחוסו של הניגון בנבחרה, וייתכן שהניגון הובא לשם מפולין ע"י אחד התלמידים.

♦ 5 ♦

ברח דודי

לר' מאניש חזן מטשארטקוב ז"ל

חג הפסח מעורר געגונות עזים בלב ישראל עם קדושים לגאולה השלימה ולבנין

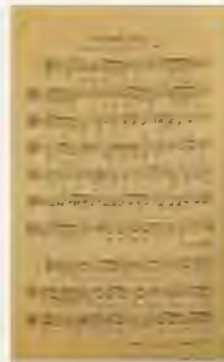
דוד עד שתקצין אהבת מלכותו.
שולח רחם מי מלוגו.
מלכי וזים שובתי תולדות.
הרס וקעקע בצדק מתלוג.
הקם טהר. נען שתליתו.
הנה זה עומד אחר שתליתו.
ברח דודי עד שפשוץ קץ מתחנה.
חיש ונסו הגללים מזה.
ידים ונשא ונבזה נבזה.
ישפול ויזכה וגים רבים מה.
חשוף וזועק קראו כוח.
קול דודי הנה זה:

ברח דודי וקדמה קל לעיני.
גל יצא קץ קצבי.
הלחתי משכבי לעגות צבי.
תעבים תאבים הר צבי.
ואין מביא ונביא ולא תשבי.
משוך משכבי רכבה רכבי.
הסד חזבי וכאבי וקרא ויבשו אויבי.
ואשיבה חורשי בנימי.
זה דודי ואלי קדובי.
רעי ואחובי אל אחי צבי.
בגלל אבות תושיע פעם.
ותבא אלהא בעני בניכם:

♦ 6 ♦

והיא שעמדה הלחן המפורסם

מיוחס לדבי אהרן הגדול זצ"ל

משה מטסאלין הי"ד זצ"ל. שהניגונים המוקבלים מרבי אהרן הגדול, הם אכן לחני קודש שהולחנו על ידו.

בשושלת קרלין תופסים ניגוני חג הפסח מקום מיוחד, ונחשבים לבעלי קדושה מיוחדת, ומושרים אך ורק מימי הפסח עד לאחר שבועות. מרבית הניגונים הם עתיקי יומין, לפחות מזמן הבית אהרן, וחלקם קדומים עוד יותר ומיוחסים לדבי אהרן הגדול מקרלין.

ואין זה ניגון פשוט כלל וכלל ואת זה תוכלו להבין אחרי שתשמעו את הניגון מושר בפי חסידי קארלין. הניגון כמותכנותו מובא בתווים בספרו של החוקר יהונתן סטובצקי, שמביא את שני ניגוני והיא שעמדה לדבי אהרן הגדול, (הניגון השני זכה לפרסום רב, משום שהיה חביב ומושר על ידי כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, הובא בגליון השלישי של "עתיקין", לחג הפסח תשפ"א).

ואם הפצנים אתם לשמוע את הניגון מושר בטוב טעם ודעת וברגש רב עד שידמה לכם, שמועל לא שמעתם את הניגון, כדאי שתקשיבו לשיריהם של מקהלת חסידי בוסטון (06-01), באלבום מיוחד שהוציאו "דעם רעביסל ספעציאלע סדר ניגונים". ניגונים שהיה שר כ"ק האדמו"ר ר' לוי יצחק הורוביץ זצ"ל בליל הסדר. משפחת המלוכה לבית בוסטון ידועים המה בחוש הניגוני שהתברכו בו במתנת שמים. עולה על כולנה היה ליל הסדר, בו היה מתרחש בלחן קורש שונים, ניגונים אותם קיבל מאביו האדמו"ר רבי מנחם מנדל זצ"ל, הראשון בשושלת בוסטון, שהיה נכדו של הרה"ק רבי אלעזר מענדל מלעלוב זצ"ל, והיה דבוק ומקושר בדוד הרה"ק רבי דוד צבי שלמה המכונה רבי דוד'ל לעלובער זצ"ל, והיה שר את כל הניגונים ששמע וקיבל ממנו, שרבים מהם ניגוני קרלין, שכן כידוע ר' דוד'ל נסע לקרלין להסתופף בצל מרן הבית אהרן מקרלין זצ"ל.

♦ 7 ♦

והיא שעמדה

לחן קודש לדבי אהרן הגדול מקרלין

והנה לפניכם ניגון נוסף על והיא שעמדה מחצת"ק קרלין, המקובל לאבי השושלת, רבי אהרן הגדול מקרלין זצ"ל (בית אהרן וישראל, קובץ ע"ו). הניגון מושר גם בחצרות סלונים וקוידנוב, וגם שם מקובל לדבי אהרן הגדול.

- כאן (07-01) תשמעו את זה מפי הרה"ח ר' אהרן הויזניץ ע"ה. והנה (07-02) גם מאלבום "אדיר במלכות" שי"ל ע"י חצה"ק "פינסק קרלין". והנה הקלטת (07-03) מר' אברהם יריץ - משרידי חסידי קוידנוב בארה"ב.

הניגון הושר גם בחצרות קורניץ-פיאסצנא, ע"י הרה"ק ר' ירחמיאל משה מקוהניץ זצ"ל, שגדל בסטולין אצל הבית אהרן ובנו רבי אשר מסטולין (שהיה אביו חורגו). והנה (07-04) גם מר' חיים יהושע קנר, שאביו היה מחסידי קורניץ-פיאסצנא. כמור"כ הניגון גם מושר בחצת"ק בוסטון, לשם זה הגיע דרך לעלוב, שקיבלו זאת מקרלין, והנה הקלטת (07-05) מהאדמו"ר מבוסטון זצ"ל.

הניגון זכה לפרסום בעולם בשנות תשט"ו, עת לימדו האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל בהתוועדות אחר בליל ב' דפסח אחרי הסדר. הרבי החל לשיר את הניגון הזה, ושאל מי מכיר את הניגון? כאשר ראה שהקהל אינו מכיר את הניגון, שר אותו הרבי בעצמו מספר פעמים, ועודד את הקהל שילמדו אותו, באמרו "ס'אז א פיינער ניגון" (זהו ניגון יפה).

- כאן (07-06) מושר ע"י האדמו"ר מליובאוויטש בהתוועדות, כאשר בהמשך הרבי מעודד את הקהל שיצטרפו לשירה. והנה מתוך סדרת ספר הניגונים מפי הרה"ח ר' אלי לפסקר ע"ה (07-07). והנה גם מפי ידידנו החזן ר' בערל צוקער הי"ל (07-08), ונמצא גם בסדרת נח"ת, אלבום 2, ניגון 8.

♦ 8 ♦

עזרת אבותינו - וויזניץ

להרה"ח ר' יעקב קלאנסכאלר ז"ל ש"ב קראסנא

אחד הניגונים היפים (08-01) המושרים בחצת"ק וויזניץ בימי חג הפסח, הוא על פרק התפלה "עזרת אבותינו". ניגון שהוא תפלה, אשר כל כולו אומר מלכות והוד, כאשר המילה "אמת" מודגשת שוב ושוב, בביטוי רגש נפלאים ומשזרת במלאכת אומן על פי המשך פירוש המלות. ובסוף התפלה, ובמילה "על זאת" עובר לרגש שמחה, הודיה ותפלה. - "א אמת" פאראייטישע ניגון, אותו היה שר הרה"ח ר' יחזקאל שרגא קלאנסכאלר זצ"ל, בשולח"ט של מרן האמרי חיים זצ"ל, מצא הניגון חן בעיני מרן, ומשעלה לשולחן מלכים, שוב לא ירד, מאז ועד עתה הניגון מושר ברגש רב בחצת"ק וויזניץ. - גם בשולח"ט של כ"ק האדמו"ר רבי יושע מטשערנאביל זצ"ל, היה ר' יחזקאל מתכבד לשיר ניגון זה.

משנשאל ר' יחזקאל אודות מחברו של הניגון היה עונה בבדיחותא שזהו "אב מלאכה", וכונתו היתה לאביו, ה"ה החסיד ר' יעקב'לה ש"ב מקראסנא זצ"ל. אך ראוי לציין, שר' יחזקאל לא זכר את כל הניגון במלואו, והקטע בהתחלה עד "אמת" הראשון, לקח מניגון אחר של אביו והתאימו לכאן.

איש מורם מעם היה ר' יעקב'לה, מחסידי צאנז של מעלה, תלמידו חביבו של הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זצ"ל, הסתופף בצל קדשים של הרה"ק משיטאווא זצ"ל, ואצל בנו הרה"ק מציעשיטוב זצ"ל, ששימש כש"ץ בימים הנוראים בבית מדרשו. ואצל הרה"ק בעל דברי חנה מקאלאשין זצ"ל ע"ה הי"ד. ניגונים רבים חיבר ר' יעקב'לה, שהיו מושרים בכל חצרות בית דאפשיץ. אחד מניגוני המפורסמים, הוא "תנו שבת ושיירה", ניגון שנתחבב על ידי מרן הקדושת צין מבאבוב הי"ד. - ראה עוד אודות חסיד נפלא זה, בגליון "עתיקין" 10 לחודש כסלו תשפ"ב, במאמרו של ידידנו הרב דוד מאיר רוס הי"ו.

פניה חביבה מביא שם ידידנו ר' דוד מאיר וראוי שנוכירה גם כאן: "סיפר כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זצ"ל, שפעם אחת שאל ר' יעקב'לה ש"ב את רבו הרה"ק מקאלאשין זצ"ל, האם גם על ניגונים שחיבר, שייך מאמר חז"ל ששפתותיו דובבות בקבר, וענה לו רבו, שזה תלוי אין נתחבר... דהיינו אם נתחבר לשם שמים". - למותר לציין, עד כמה וראויים דברים קדושים אלו על ניגון עזרת הלוח.

גם ר' יחזקאל ע"ה, הלך בדרכי אביו, בהיותו א פאראייטישער געווייקטער חסידישער איד, אהוב וחביב על הבריות. על מצבתו נחרט: "מאנשי שלומי של האון הקדוש מקאלאשין זצ"ל, - זכה להינצל מצפורני הנאצים ימ"ש, והצלחתי היתה ריווח לרבים, במסורת הניגונים שזכה ללמד ולהנחיל לדורות, גם הוא כאביו, ניהן בקול מתוק ונפלא, היה משמש כש"ץ בבית"ד דחסידי באבוב בבני ברק, ובבית"ד הגדול הדוער בני ברק. אורח קבוע היה בשולח"ט של האמרי חיים זצ"ל, שהיה מפליא את שירתו והנה מניגוני ומשם נפוצו לכל העולם כולו. - תמונה נוסטלגית השתמרה מרבי יחזקאל במחנה בערגן בעלזן, שר לפני קהל אנשים על די מסילת הרכבת, טרם עלייתם לארץ ישראל. - תמונה שמדברת בעד עצמה.

באריכות קדש מכוירת שומכית

צאת חזק
זשכח

ערב שבת
השבת

פסח
השבת

גליון
15
מהדורה
מודפסת

דע ארץ

דע ארץ
אלק אבך
ועבדו

93

פטרון מערכת ד

נחמד לעיני הרה"ח זצ"ל
וה' האלה"ה מרת ספירל ב"ר

גליון רכב - חג הפסח - שנת תשפ"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שלמה

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - וזו" מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - וזו" רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

גליון מוגדל
לחג הפסח

חג הפסח

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת המועד

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

מקראי קודש:

המועדים מגלים את עצם
קדושת ישראל
עמוד ט

• בתוך המאמר:

- מהו שורש ההבדל בין ארץ מצרים לארץ ישראל?
- במה היתה ארץ ישראל עדיפא יותר אילו זכה משרע"ה לבוא שמה?
- יציאת מצרים פעלה חירות לעולם העשיה - שיוכלו לקיים בו תומ"צ
- תכלית הגאולה איננה לצאת מן החושך בלבד, אלא להפוך גם אותו לאור
- איזו שייכות יש בין ליל הסדר לחודש אלול ולשבת גד?
- אליהו הנביא ממשיך את כל אורות העליונים עד לעולם הפשט

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: בליל הסדר מופיעה קדושה עליונה עד למטה בעולם העשיה

א

תכלית יציאת מצרים היא לבוא לארץ נחלת ה'

תכלית היציאה ממצרים להגיע לארץ ישראל

הנה נודע שתכלית הגאולה והיציאה ממצרים היתה כדי לבוא ולהגיע לארץ ישראל, וכמו שאמר השי"ת למשה רבינו ע"ה בראשית התגלותו אליו 'וארד להצילו מיד מצרים - ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש' וגו' (שמות ג, ח), וכן ציווהו השי"ת שיאמר לקניי ישראל 'פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים, ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני' וגו' (שם פסוק יז), הרי ששלמות הגאולה והיציאה ממצרים היא כאשר זוכים לעלות ולירש את הארץ הקדושה.

ארץ ישראל היא ההיפוך הגמור מארץ מצרים

ואכן דבר זה כתוב בתורה שארץ ישראל היא ההיפוך הגמור מארץ מצרים וכמו שהתבטא השי"ת לאברהם אבינו בבית בין הבתרים על גלות בני ישראל במצרים (בראשית טו, יא) 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה', 'ארץ לא להם' דייקא, לעומת מה שארץ ישראל מוכנת לבני ישראל בלבד, וכדלהלן, וכן מבואר בהדיא בכתוב (דברים יא, י) 'כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם' וגו', הרי להדיא שמעלת הארץ הקדושה היא כזה שהיא שונה לחלוטין מארץ מצרים אשר יצאנו משם, וממילא ההימצאות בגלות מצרים היא הסתירה הכי גדולה לישבת ארץ ישראל, וכמו כן לאירד גיסא, כפי כמה שזכורים למדרגת ירושת הארץ בשלימות, כן נחשב הגאולה והיציאה מארץ מצרים.

ארץ ישראל היא תחת ההנהגה של הקב"ה, ושאר הארצות מונהגות
בהתלבשות השרים

והנה לפי פשוטו מעלתה הגדולה של הארץ הקדושה היא בזו - כפי שכתב הרמב"ן ז"ל באריכות (ויקרא יח, כה ועד) - שהיא 'ארץ נחלת ה', מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו', עכ"ל, כלומר שהארץ הלוז עומדת לממרי תחת הנהגתו ושלטתו של השי"ת, והוא ית' בעצמו דורש אותה תמיד מראשית שנה ועד אחרית שנה, ולא מסר אותה לשום שר ומלאך בלעדיו. משא"כ שאר הארצות נתונות תחת תחת הע' שרים אשר חלק ה' אותם לכל העמים תחת כל השמים, והיינו שהנהגה שם מלוכשת בשליטת המלאכים העליונים וכוחות נבדלים, ואיננה גלויה שהיא ביד הקב"ה בלבד, וכענין שאמרנו חז"ל (ע"ז ח, ת) 'ישראל שבוחרין לארץ עובדי עובדי כוכבים בטהרה הן', וכן אמרו (כתובות קי, ב) 'כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה', והיינו לומר שבני ישראל היושבים בשאר הארצות משועבדים תחת השר המושל על אותה מדינה, ולפיכך אי אפשר שתתגלה ותיראה האמונה בה' שמה כמו שהיא מתגלית בארץ הקדושה שבחר ה' לנחלתו.

עיקר קיום תומ"צ היא בארץ ישראל בלבד

ומטעם זה עיקר קיום תורה ומצוות אינו אלא בארץ ישראל, וכדברי הרמב"ן שם, שעל זה כתוב (מ"ב יז, כ) 'לא ידעו את משפט אלקי הארץ', כלומר שהחוקים והמשפטים אשר ניתנו לנו מאת השי"ת שייכים בעיקר לאלקי הארץ, כי בארץ הקדושה בלבד מתקיימות המה בשלימות, ואילו קיום התורה והמצוות בחוץ לארץ הוא חידוש גדול, ואיננו אלא באופן של 'הצניע לך ציונים' (יחזקאל לא, כ), שדרשו על זה בספרי (הובא ברש"י דברים יא, יח) 'אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצויין במצוות, שכשתחזרו לא יהיו עליכם חידשים', והיינו שטעם כל קיום המצוות בחוץ לארץ איננו אלא כעין הכנה ושלא יהיו עלינו כחידשים בעת קיומם השלם בארצנו הקדושה.

פטרון הגליון - ניסן

נחמד ע"י ידידנו הנכבד

מוה"ר יואל גרינבעלד הי"ד

לע"נ אמו האה"ח רבקה לאה ב"ר משה צבי ע"ה
נפטרה ר"ח ניסן תשס"ז לפ"ק

ת ירושת הארץ -
ה רבינו שהתנגד
להנהגת השרים -
כאשר היא מתפשטת
בכל הארצות. ומצרים -
לשון מיצר וגבול - מתנגד
לה, והיציאה ממנה היינו
המשכת הקדושה גם
לתוכה.

ג. עולם העשיה היא בחי'
חוץ לארץ - העומדת
תחת רשות הסט"א,
ולולא יציאת מצרים לא
היתה אפשרות לקיים בה
תומ"צ. וזהו מעלת ליל
הסדר שנפעל בו יחוד
בעולם העשיה ומקיימים
בו מצוות מעשיות.

שלימות ירושת ארץ ישראל - כאשר קדושתה מתפשטת בכל הארצות

התכלית הרוחנית: שתפשט קדושת ארץ ישראל בכל הארצות

אנחנו נודע שתכלית של הארץ הקדושה היא: שתפשט קדושתה בכל העולם כולו, והיינו שכל הארצות שבעולם תקבלו את קדושתה עד שיהיו נחשבות כחלק ממנה, וכענין שאמר ד"ל (ספרי דברים א') 'עתידיה ארץ ישראל שתפשט בכל הארצות' כי הרי למעשה סדנא דארעא חד הוא (קידושין סו), וכל הארצות מחוברות ומזדבקות המה בארץ הקדושה.

ובכלל, מה מקום יש לומר שתקיים ארץ ומדינה כזו שאיננה נתונה תחת השגחתו והנהגתו ית', הלא 'אין עוד מלבדו' כתיב (דברים ד, לה), אמת מלבנו אפס זולתו, וכל מה שלעת עתה נראה כאילו היא מסורה להנהגת איזה שר ומושל אינה אלא הסתר וכיסוי על המציאות האמיתית, וא"כ כאשר תתגלה האמת הלזו יראה לעין כל שכל הברואה כולה - בלי שום יוצא מן הכלל - מתגלגלת עפ"י הש"ת בלבד ואין עוד איתו, ובזה תפשט ההתגלות שבארץ הקדושה לכל העולם כולו^(א).

וזהו שלימות ירושת הארץ - ע"י משה רבינו

והנה מדרגה זו היא שלימות מדרגת ירושת ארץ ישראל, והיא אופן ירושתה שהיינו זוכים אליה אם משה רבינו ע"ה היה מכניס אותנו לארץ, וכדרך שנודע שאילו היה משה מנחיל את הארץ לישראל, אז היינו יורשים אותה במדרגתה השלימה, וכפי האמור היינו באופן שהיתה קדושתה מתפשטת בכל הארצות כולן.

משמע"ה התנגד להנהגת שרים העליונים

כי הרי מצינו שמשם רבינו התנגד בכל התוקף להנהגת הנעשה ע"י שרי מעלה ואף גם להנהגת מלאך מט"ס - שנאמר בו (שמות כג, כא) 'כי שמי בקרבך/ וביאורו חז"ל (מגלה דין לה) 'ששמו כשם רב', [מטטרון' בגימ' 'שד"ך']. כי כאשר אמר לו הש"ת (שם פסוק כ') 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי', שהיא מלאך מט"ס, מ'אן הוא גם בזה, ואמר לפני הש"ת (שם לו, טו) 'אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה', כלומר שאין רצוני לעלות לארץ ישראל אלא עמך בלבד, ובלא שום התלבשות של שר ומושל אחר זולתך.

הרי שמשם רבינו מתנגד ביותר לכל שלטת השרים והממונים העליונים, ואין רצוני אלא להנהגת הקב"ה בהתגלות רב בלי שום התלבשות כלל. וזהו גם אופן ירושת הארץ שלו, שהנהגתו הבלבדית של הש"ת המתגלה בה - מתפשטת גם בכל ארצות העולם, בבחי' עתידיה אר" שתפשט בכל הארצות, עד שבכולן נראה בעליל כי ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו.

לכן נקבר בחוץ לארץ - שתיכלל לעתיד באר"י

ומהאי טעמא היתה קבורתו של משה בחוץ לארץ - בארץ מואב (דברים לה, ח), להורות שזוהי מדרגתו בירשת ארץ ישראל; שגם חוץ לארץ מיתוספת עליה ונכללת עמה (ראה עוד להלן).

'מצרים' - לשון מיצר וגבול, היפך מאר"י שיש בה כח ההתפשטות

והנה אמרנו לעיל שארץ מצרים היא ההיפוך הגמור לארץ ישראל, והיא הראש לארצות חוץ לארץ, ולפי דברינו כאן מובן הדבר ביתר עומק. כי מאחר שנתבאר שמדרגתה הנכונה של ארץ ישראל היא עת התפשטותה בכל הארצות כולן, וכטעם שנקראת 'ארץ הצב' (דניאל יא, טו; ראה ציטט ג), שיש בה כח ההתרחבות וההתפשטות, הנה ארץ מצרים, ששמה מורה על מיצר וגבול, היא ה'לועזת' ובה גדולה למהות ארץ ישראל, והיא מונעת את התפשטותה של הארץ הקדושה בכל הארצות.

העולה מדברינו, שיציאת מצרים פירושה: היציאה מן המיצר והעומק של חוץ לארץ המתנגדת להתפשטותה של ארץ ישראל, והיכולת להמשיך ולהרחיב את קדושת הארץ גם בשאר הארצות.

ראשית היציאה ממצרים - ע"י התגלות של 'אני יוצא בתוך מצרים'

וענין זה נתגלה מיד בראשית הגאולה ממצרים, כי עצם היציאה משם נעשה ע"י התגלות הנהגתו של הש"ת בתוככי הארץ ההיא דוקא. והיתה זאת כאשר עבר הקב"ה לנגוף את מצרים בעת מכת בכורות, נאמר שם (שמות יא, ד) 'כֹּה אָמַר ה' כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וְנֹדַע שְׂאֲנִי מוֹרָה עַל מִהוּתוֹ וְעַצְמוֹתַי ית' - 'מי שאני', וכלומר שהש"ת בעצמו יוצא בתוך ערות מצרים, וכמו כן דרשו חז"ל (מכילתא: הגדש"פ) בפסוק (שם יב, יב) 'ועברתי בארץ מצרים' בלילה הזה והכתיב כל בכור וגו', 'ועברתי בארץ מצרים' - אני ולא מלאך, 'והכתיב כל בכור' - אני ולא שרף, 'ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים' - אני ולא שליח, 'אני ה' - אני הוא ולא אחר, שהקב"ה בכבודו ובעצמו נתגלה בתוך מצרים להוציא את עמו ישראל משם. וכמו כן באותה שעה ניתנה רשות להקריב קרבן פסח במצרים, שלכאורה הרי זה כעין שחוט' חוץ^(ב), אלא שכל זה להורות שזוהי עצם הגאולה והיציאה ממצרים, שגם בארץ ההיא, שהיא מקום חוץ לארץ הכי גדול ביותר, מתגלה הש"ת בעצמו בלא שום התלבשות.

כי כאמור, תכלית היציאה ממצרים היתה כדי לבוא ולרשת את ארץ ישראל, וכיון שעיקר ירושת הארץ היא בזה שקדושתה והנהגת הקב"ה שבה מתפשטת בכל הארצות, לכן מיד בתחילת היציאה ממצרים התגלה הקב"ה בתוך הארץ ההיא דוקא, להורות על תכלית הגאולה והעלייה משם

גאולת מצרים: ההתפכחות חושך לאור, טומאה לקדושה

וזהו עיקר הגאולה ממצרים; שמהפכים את הטומאה והסט"א עצמה להיותה נכללת גם היא בחלק הקדושה. כי אין המכוון בגאולה מארץ מצרים רק לצאת מהחושך אל האור בלבד, אלא עיקר הענין הוא: להפוך את החושך עצמו עד שיאיר גם הוא, והיינו שארץ מצרים עצמה תוכלל במחנה הקדושה, וכדרך שמיצור הגאולה באופן של 'לילה כיום יאיר' (תהלים קלט, יב), וכפי שנודע מהחז"ק (ח"ב לה) שאותו הלילה היה מאיר כיום תקופת המזל, והיינו שהחושך עצמו נתהפך לאור, והכי נמי בדין, שעיקר היציאה מטומאת ארץ מצרים היא ההתפכחות של ערות הארץ עצמה להיותה נכללת בארץ הקדושה.

ג

ביציאת מצרים ניתנה היכולת לפעול מצוות בעולם העשיה

בכל פסח מתהווה יחוד גם בעולם העשיה

והנה ע"פ דברינו אלה יובן הענין המוזכר בדברי הארז"ל (פרקי חג המצות ז, ב) 'בנות' ש'בכל הלילות אין אנו מטיבין' (וכו') שבביל פסח יש הארה גדולה כל כך עד שישנו יחוד וזיווג גם בעולם העשיה [ולכן] אומרים בו הלל גמור, הרומו למלכות שמקנת בעשיה]. משא"כ בכל הלילות אין זיווג בעולם העשיה, עיי"ש. והענין בזה יבואר היטב ע"פ האמור.

חוץ לארץ היא בחי' עולם העשיה

כי הנה איתא בכתבי הארז"ל (שער מאמרי רשבי, פד) קדושים' שבכל עולם מארבעת העולמות 'צוליות בריאה יצירה ועשיה' ישנם ג"כ בפרטיות ד' עולמות אלו, בבחי' אבי"ע דאצילות, אבי"ע דבריאה וכו', ומבואר שם, שהתחלקות עולם העשיה שלפנינו היא כך, שחוץ לארץ - היא בבחי' עולם העשיה, ארץ ישראל - מכוננת לעולם היצירה, מקום בית המקדש - כנגד עולם הבריאה, וקודש הקדשים - היכל קודש הקדשים דבריאה, שהוא בחי' עולם האצילות.

לכאורה לא שייך לקיים תומ"צ בעולם העשיה - כדרך שעיקר קיום המצוות הוא באר"י

והנה כדרך שאמרנו למעלה בענין חוץ לארץ, שבפשטות היא שייכת לאומות העולם בלבד הנמצאים תחת שרי מעלה, הוא הדין לגבי עולם העשיה - המכוון לבחי' חוץ לארץ, שמצד עצם מהותו הינו רובו רע, והיינו שהוא נמצא תחת שלטת הסט"א והקליפות, ולפי זה לכאורה לא היה מקום ואפשרות לקיים בו תורה ומצוות, ולגרום את יחוד קוב"ה ושכינתה, כיון שהוא שייך לחלקי הטומאה, ואין לקדושה שום שייכות בו, וכדרך שעיקר קיום תומ"צ הוא בארץ הקדושה דוקא כנ"ל.

א. ועל ענין זה אמר חז"ל (פסחים פז) 'לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים', ולפי האמור הכונה בזה היא, שהאומות העולם - יושבי ארצות חוץ לארץ - יתקדשו אל הקדושה, ויכללו גם המה בקדושת ארץ ישראל.

ב. ובאמת, אילו לא חטאו ישראל, והיתה ארץ ישראל עושה את תפקידה כראוי - להעלות ולכלול עמה את שאר הארצות, היו כל הגרים צריכים לבוא מעצמם לארץ ישראל, ועי"ז היתה כל חוץ לארץ נכללת בה, אלא שמאחר שלא עבדו ישראל את הש"ת כדבעי בהיותם בארצם, הוצרכו הם לירד בגלות כדי לקבל את נשמות יגריהם האלו, [ונמנ כן שכינה הק' ירדה עמם] לסייעם במלאכתם, בסוד גלות השכינה, ובהיותם בארץ אויביהם מיתוספים עליהם גרים - יושבי הארצות האלו שגלו שם, על שלמתי לבוא תתנשט ארץ ישראל כפתול ממש בכל הארצות.

ג. ואע"פ שאיתא בתרגום יונתן (שמות יט, ד) 'שכלל פסח הברא הקב"ה את בני ישראל למקום המקדש כדי לעשות שם את הפסח, יש לומר שכל זה היה באופן פנימי בלבד, והיינו שנתגלה פנימיות קדושת ארץ ישראל בתוך ארץ מצרים, ואילו בפועל ממש עמדו אז במצרים, ולשם דייקא נמשכה קדושת הארץ.

ד. סדר ארבעה צירוף שם הוי"ו - אלול, העלאת בן הרשע - שכנגד ה' תתאה, עולם העשיה, ושייך לשבט גד - מרחיב את גבולי הארץ, ולקחו שם נחלתם סמוך לקבורת משה, 'הגדת לבנך' - לשון 'גד', בעבור זה 'עשה' ה' לי בצאתי ממצרים.

לשאל, ואחריה בפר' ויהי כי יביאך כתוב (שם פסוק י"ד) 'ויהי כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת' - זה תינוק טיפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת (רש"י), ושאלת בן החכם נזכרת לאחרונה בפר' ואתחנן (ו. כ). 'כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם', וכאמור סדר זה הוא הצירוף 'ההו"ו', ונרמז כן במה שנאמר מיד אח"כ (פסוק כ"ה) 'וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוות האלה', שסופי תיבות 'וצדקה תהיה לנו כי' הוא צירוף זה 'ההו"ו'. ודבר זה בא להורות תשובה לבן החכם על שאלתו 'מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם', לומר לו שכלליות ענין ההגדה והמצוות בליל פסח, הוא כדי להמשיך את הקדושה בפועל ממש עד לעולם העשיה, וכמו שיבאר.

זהו צירוף חודש אלול - כנגד שבט גד, שמתקנים בו עולם העשיה

כי הנה צירוף זה 'ההו"ו' הוא צירופו של חודש אלול, ונודע שבחודש זה מתקנים את עולם העשיה, לפי שבו נגמר תיקון הנוק, שהיא בבחי' עולם העשיה (ראה שעה"כ ר"ח א.), וכמו כן מכוון חודש זה לשבט גד - לפי סדר הדגלים, ושבת גד הוא היחיד מבין כל השבטים שאין במספרו אלא מספר יחידות - ג' ד', ואינא מהארז"ל (ראה ע"פ שיג פ"ח) שארבעת העולמות אב"ע מכוונים נגד ד' סדרי המספרים, אחדים - בעשיה, עשרות - ביצירה, מאות - בבריאה, ואלפים - באצילות, ונמצא שתיבת 'גד' שאין במספרו אלא אחדים, שייך לעולם העשיה, ענין חודש אלול כנ"ל. ועל כן המנהג לומר תיקוני זוהר בחודש זה, כי כל הגמטריאות שבו הם באופן מספר קטן, הרומו לעולם העשיה המתקן בחודש הלזה. הרי שכיוונה התורה לספר ביצאת מצרים באופן שתימשך הקדושה עד למטה בעולם העשיה

שבט גד עוסקים בהרחבת גבולי הארץ

ואכן **שבט גד יש לו קשר לענין הרחבת גבולי הקדושה ולהתפשטות ארץ ישראל**, וכענין שנאמר בו (דברים ל. כ) 'ברוך מרחיב גד', שהוא מרחיב את גבולות ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, וכמו כן היו הם אנשי מלחמה, וכמו שמסיק שם הכתוב 'וטרף ידוע אף קדקד' (י), וכן נאמר בפסוק הסמוך אחריו 'ויתא ראשי עם, ופרשי' לפי שהיו גיבורים, וכמו כן כתוב (בראשית מט. יט) 'גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב', שהם העוסקים במלחמה, וטעם מלחמתם היה כדי להרחיב את גבולי ישראל לתוך מקום חוץ לארץ, וכפי שנאמר (דברים יא. כג-כד) 'וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם, כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, ופירשו חז"ל (פסרי שם) שלאחר כבישת כל ארץ ישראל ניתן לכבוש את שאר הארצות. הרי שעסקם של בני גד הוא להרחיב את ארץ ישראל ולכלול עמה שאר הארצות שבחוץ לארץ.

לכן נטלו לנחלה ארצות חוץ לארץ - סמוך לקבורתו של משה דוקא

ועל כן נמי לקחו בני גד את נחלתם בחוץ לארץ, שהיא בבחי' עולם העשיה כנ"ל. וזה בכדי להמשיך את הקדושה גם לשם, ולהפוך את חוץ לארץ לקדושת ארץ ישראל. והטעם לכך שראוי ליתן להם חלק בארץ סיחון ועוג דוקא מפורש בקרא הנזכר 'ורא לישראל לו כי שם חלקת מחוקק פסון', כלומר מפני שידעו אשר שם בנחלתם חלקת שדה קבורת מחוקק, שהוא משה, כדברי רש"י שם. ולפי דברינו היינו לומר, שהם ביקשו לירש את הארץ עפ"י מדרגת ירושתו של משה, שהיא באופן שעתידה היא להתפשט אף בחוץ לארץ, ולכן בחרו להם לנחלה בארצות אלו שכבשו המה מהאומות והוסיפום על ארץ ישראל עצמה.

והגדת (גד-לבנך וגו' בעבור זה עשה ה' לי

עכ"פ היוצא מדברינו שעסקו של בני גד, וכן עבודת חודש אלול המכוון כנגדו, הוא, להמשיך את הקדושה עד עולם העשיה והפשט, שתתגלה האלוהות בכל למטה, והוא הנרצה בסודי ישראל יצאת מצרים לארבעה בנים - אף לבן הרשע שהוא כנגד עולם העשיה.

ועל כך אמר הכתוב הנ"ל 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', תיבת 'והגדת' היא מלשון 'גד', 'והגדת לבנך' - ענין ארבעה בנים הכולל גם את בן הרשע המכוון לעולם העשיה, ותאמר

עולם העשיה היה בגלות במצרים

ודבר זה נכלל ג"כ בצעם גלות מצרים, כי כמו שאמרנו לעיל שמצרים - ענין מצרים וגבולים - מעכבת את התפשטות קדושת ארץ ישראל לתוככי שאר הארצות, הכי נמי היא מתנגדת על תפיסת הקדושה בעולם העשיה, כי לדעתה עולם זה שייך לרשות הסט"א, ואי אפשר לכוללו עם הקדושה. ונמצא שבהיות בני ישראל במצרים היה גם כל העולם העשיה עמהם בגלות, כי לא יכלו לקיים בן תורה ומצוות.

ביצאת מצרים ניתנה היכולת לקיים תומ"צ בעולם העשיה

אמנם בליל קדוש זה, כאשר הופיע הקב"ה בעצמו במצרים כדי להוציא את צבאות בני ישראל משם, וכאמור לעיל היתה הגלות זאת בתוך ערות הארץ דוקא, להתוודע ולהיגלות כי לי כל הארץ ממש, ואין אלוך מבלעדו, הנה בזה יצא גם כל עולם העשיה מגלות, כי נתגלה שם עולם הזה - שרובו רע - שייך ג"כ לרשותו של הקב"ה, כי הסט"א עצמה נהפכה להיכלל עם הקדושה, ומעתה ניתנה היכולת לקיים תומ"צ ולפעול בהם את היחוד העליון בעולם העשיה ג"כ.

עיקר העסק בליל הסדר הוא במצוות מעשיות

וזהו גודל חידושו ומעלתו של ליל התקדש חג פסח, שבו מעוררים את היחוד העליון בעולם העשיה דוקא כנ"ל. וכמו כן עושים עיקר העסק בליל זה מפעולות מעשיות דייקא, כי אחר שכבר נמשכו כל המוחין בשעת התפילות ואמירת הלל צריך שוב לערוך את הסדר ולקיים את כל המצוות מעשיות, אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים וכו', כדי להמשיך את המוחין האלו בחיצוניות ג"כ, כי עיקר הארת המוחין של ליל פסח הוא בהמשכתם למטה בפועל ממש בעולם העשיה.

'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'

ועל זה אמר הכתוב (שמות יג. ה) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', כלומר שתגיד לבנך שהכח לפעול בעולם העשיה - 'עשה ה' לי', הוא רק בגלל 'בצאתי ממצרים', כי אז ניתנה היכולת להפוך את עולם העשיה, ולגלות בו אלקות ע"י קיום תורה ומצוות בפעולות מעשיות⁽²⁾.

ד

ענין ארבעה בנים - הורדת קדושה עליונה עד למטה

ארבעה בנים כנגד ארבעה עולמות, ד' חלקי התורה, ארבע אותיות הו"ה

והנה אומרים בהגדה 'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול'. כלומר שהתורה ציוותה לספר את סיפורי יציאת מצרים לכל מין בן שיש לו לאדם. והארבעה בנים שנמנו כאן מכוונים ג"כ לארבעת העולמות הנזכרים [וארבעה חלקי התורה]. ונמצא שתכלית יציאת מצרים היא להוריד את הקדושה עד עולם העשיה והפשט כנ"ל. ואף לבן הרשע המכוון כנגדו, וכמו שיבאר בפנינו.

דהנה כתב הארז"ל (ראה פרע"ה שם) שארבעה בנים אלו מכוונים כנגד ארבעת האותיות שבשם הוי"ה, ה'חכם' הוא בבחי' אות י', ה'שאינו יודע לשאול' הוא כנגד ה' עילאה, ה'תם' מכוון לאות ו', וה'רשע' כנגד ה' תתאה. וכמו כן ארבעת העולמות מכוונים לד' אותיות אלו, ונמצא שעולם העשיה הוא כנגד ה' תתאה, דרגת בן הרשע⁽¹⁾, והיינו כי בליל פסח כוללים גם הוא בחלק הקדושה, כי כאמור מתפשטת הקדושה את עד למטה.

נכתבו בתורה לפי צירוף 'ההו"ו'

והנה הסדר שסדר התורה בכתובים את ארבעה בנים הללו הוא כך, רשע, שאינו יודע לשאול, תם וחכם, וזה עולה כצירוף 'ההו"ו' כי בתחילה מיידי התורה מהרשע, 'ויהי כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם' (שם יב. כ), שהיא שאלת בן הרשע. ואח"כ בפרשת קדש נאמר (שם יג. ה) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר' וגו', שהיא המצוה לפתח לבן שאינו יודע

ג. וע"ז הרמז, הנה נודע (שער הגלגלים הקדמה י"ז) שארבעה חלקי התורה 'פשוט רמז דרוש סוד' מכוונים לארבעת העולמות אב"ע, ונמצא שחלק הפשט מכוון לעולם העשיה, וד' חלקים אלו מכוונים ג"כ כנגד ארבע הנדורות (בראשית ב. י-יז; וחקק ח"א טו). ונמצא שנהר פישון הוא לעומת חלק הפשט שכתורה, ונרמז בשמו 'פישון' שהוא נוטריקון 'פי' שונה הלכות' (שם בחוקי). והרי נהר פישון הוא גילס נהר מצרים (וי"ט שם), הרי שארץ מצרים היא כנגד חלק הפשט שכתורה, שהוא בבחי' עולם העשיה, והוא אשר דברנו לעיל שארץ מצרים, שורש של חוץ לארץ, מכוון לעולם העשיה.

והנה 'סדר', ענין ליל הסדר, נוטריקון ס'ד' ודרוש רמז, שהם לעומת אצילות בריאה ויצירה, אמנם התגלית היא להגיע לחלק הפשט, עולם העשיה, וזה נרמז באותיות שאחר 'סדר', שהן 'עשה', כטעם 'לעבדו' זה עשה ה' לי, ועל כך אומרים בגמרא עריכת הסדר 'כאשר זכינו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו', שתפלתנו היא, שנוכח לעשות את כל מצוות הלילה במעול, ולהמשיך את הקדושה למטה ממש.

עוד יש לרמז, כי הנה ארבע אותיות הוי"ה ב"ה היו ג"כ נגד ארבעת העולמות כדלהלן, ולפי האמור בפנים מכוונת ארץ ישראל לעולם היצירה - שהוא כנגד אות ה' משם הוי"ה. והנה נודע (תקריק לט. עב) שבתבנית 'מצוה' מרומז השם הוי"ה הק', כי אותיות מ' וצ' באתב"ש הן י' ה', ובהיה הוא 'הוי"ה', והנה בליל זה נצטוונו לאכול מצת מצוה, אלא שנחסר האות ו' בתבנית 'מצוה', ונקראת 'מצה', ולדברינו ידמו בזה, שכביכול דילג הקב"ה על בתי בני ישראל - שהם בחי' ארץ ישראל הנרמז באות ו', התגלה לעין לב בתי מצרים דוקא - תגלית חוץ לארץ, גלות שגם לשם נמשכה קדושת הארץ, בבחי' 'אני - בעצמי - יוצא בתוך מצרים'.

ד. ולכן אומרים לו לבן הרשע דייקא את הפסוק הזה 'בעבור זה עשה ה' לי וגו', להורות לו על היחוד הנעשה בעולם העשיה. ה. ותיבת 'קדקד' רומז לארבעה בנים, כמאמר שם בארז"ל, כי ד' פעמים 'בן' עולה כמנין א', עיי"ש.

ת אליו הנביא
זרד - שהוא
ממשיך הכל לעולם הפשט,
והוא זכה לירש את הארץ
מעין דרגתו של משה רבו,
ועל כן שותים כנגדו כוס
חמישית שכנגד והבאת.

להם בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, שע"י צאתנו מארת מצרים
זכינו להוריד את הקדושה עד לחלק העשיה, שהוא עבודת אנשי בני גר

ה

התגלות אליהו הנביא בליל פסח - המשכת קדושת ארץ ישראל לעולם הפשט

שייכות מיוחדת בין אליהו הנביא לליל הסדר

וביסוד זה יבואר ג"כ ענין התגלות אליהו הנביא בליל פסח בבתי ישראל,
וכפי שמקובל הדבר בכלל ישראל, שאליו הנביא מופיע בליל פסחים
ופותחים אליו את הדלת באמירת שפוך חמתך וגו'. וכענין הזה כתוב בספר
רמתיים צופים בשם הרבי רבי בונם ז"ל מפרישכא, כי אליהו הנביא הוא
שחיבר את ההגדה של פסח, שהרי לשון '**כרוך המקום כרוך הוא**' הוא
לשון השגור הרבה בתנא דבי אליהו. הרי שאליו הנביא משתייך לליל
פסח. והדבר יובן ע"פ האמור, כי אליהו הנביא שייך גם הוא לעבודה זו
של המשכת הקדושה למטה בעולם העשיה, וכמו שיבואר.

מצד אחד שייך אליהו הנביא לחלק הסוד שבתורה, ולבחי' ארץ ישראל

כי הנה מצד אחד אכן חזונו שאליו הנביא שייך לחלק הסוד שבתורה,
וכמו שידוע שהוא מתגלה אל הצדיקים כדי ללמוד עממה רזין דאורייתא.
וכמו כן שמו 'אליהו' הוא אתון א-ל הו"ה' (ראה וזה"ק ח"ג דלת), שהוא השם
של עולם הציורה (ע"פ דרושי אב"ע פ"ד), בחי' ארץ ישראל כנ"ל.

מאידך, עיקר עניינו להוריד הכל לעולם העשיה והפשט

מכל מקום מאידך גיסא רואים שעיקר ענינו ומעלתו של אליהו הנביא
הוא, שהוא מוריד את כל ההשגות העליונות ואת כל העניינים המופשטים עד
לעולם העשיה והפשט ממש, וכדרך שמצינו שהתעלה להיות מלאך סנדלפון'
- הממונה על עולם העשיה (ספר הליקוטין להאריז"ל משלי כב, ח), [וכמו כן
סנדלפון' עולה כמנין 'ורב הסד', שהוא המדה הששית מ"ג מידות הרחמים,
ומכוון לחדש אלול]. וכן תנא דבי אליהו כל השונה לכתוב בכל יום מובטח
לו שהוא בן עולם הבא (פדה ע"ג), הרי שיש לו שייכות לחלק הפשט וההלכה
למעשה שבתורה⁽¹⁾. וכן רואים הרבה בחז"ל שהוא בא לפשוט את הספיקות
בהלכה, וכדרך שמצינו שאמרו "הוא מונח עד שיבאר אליהו" (ב"מ לו. יגד),
או 'שמא יבאר אליהו ויסתרה' (פסחים יג. יעיד), ונודע נמי (תו"ט ערויט פ"ח
מ"ז) שתיקור' גוסריקון ת"שבי ית"ר ק'ושיות ו'אביעיות⁽²⁾.

'יעקב אבינו לא מת' אינו אלא לפי הדרש - 'מקרא אני דורש'

עוד זאת יש להוכיח מעלתו של אליהו הנביא בזה שהוא מוריד הכל
לעולם הפשט, מזה שהוא לא מת, אלא עלה בחיים חיותו בסערה השמימה.
כי הנה אמרנו בגמ' (תענית ה') 'אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת', ומקשינן
שם על זה 'וכי בכנין ספדו ספדו וחנוטו חנוטיא וקברו קבריא', ומשני
'מקרא אני דורש, שנאמר (יחזקאל ל' e) ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו'
מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים'. ולכאורה תירוץ הגמ'
שליפנן מהקיש הקרא 'מה זרעו בחיים' וכי' אינו מובן, כי עדיין קשה 'וכי'
בכדי ספדו ספדו וחנוטו חנוטיא וקברו קבריא, ואין מתורץ הקושיא
במה ש'מקרא אני דורש'.

אך הענין בזה הוא, כי בעולם הפשט אכן בוודאי מת יעקב אבינו, ואין
מקרא יוצא מיד פשוטו, ולכן ספדוהו חנוטוהו וקברוהו. ומה שאמר ר'
יוחנן שהוא לא מת, היינו רק ע"פ דרש, וכאמרו 'מקרא אני דורש', כלומר
שבעולם הדרש נחשב שיעקב אבינו לא מת, ועניינו כמו שביאר רבינו בחיי
(בראשית טו. לג) שזכי הראות שיש להם מין ראייה אחרת נגלות יותר, הם
היו יכולים לעמוד על ההבחנה הזאת שאליבא דאמת לא מת יעקב, והיה
ביכולתם לראות אותו כבחי' חיותו ממש, אמנם מצד הפשט, לעיני בני
אדם הפשוטים, בוודאי נראה שחלה בו מיתה.

אליהו הנביא לא מת גם לפי פשוטו של מקרא

נמצא מזה, שהעובדא ש'יעקב אבינו לא מת' לא ירד לעולם הפשט,
ואינו אלא מצד הדרש. שונה מכך הוא מה שאליו הנביא לא מת, כי
דבר זה היה לפי פשוטו של מקרא ממש, וכמ"ב ב' יא) 'ויעל אליהו

בסערה השמים', והיינו שלא חלה עליו המיתה גם לפי הפשט. והרי שהיתה
לו לאליהו הנביא את אותה המדרגה של יעקב אבינו, אלא שהוא היה יכול
להורידה גם לעולם הפשט.

וכן מצינו בגמ' (מלכים א יח) שכאשר היה לו לאליהו הנביא הויכוח עם
נביאי הבעל, והוצרך לשכנע אותם אל הקדושה, המשיך הוא לכך גילוי
אלוקות בפועל ממש, והוריד אש מן השמים למטה בארץ כדי להוכיח שיש
ה' בעולם, עד שראו כל העם - בעיני בשר הגשמי - ונפלו על פניהם
באומרם ה' הוא האלקים (ע"פ שם פסוק ל"ט).

בליל פסח נמשכים עניינים נשגבים לעולם הפשט

היוצא מכל האמור, כי עניינו ומדרגתו של אליהו הנביא היא: להמשיך
את כל עניינים הפנימיים עד לעולם העשיה והפשט. ובענין זה הוא
משתייך מאוד לליל קדוש זה של פסח. והוא מופיע בו בהדרגת בבתי בני
ישראל, שמעלתו המיוחדת של ליל זה הוא ג"כ בזה, שעניינים גבוהים
ונשגבים הנפעלים בעולמות עליונים - נמשכים עד למטה בעולם הפשט,
ומתהווה בו יחוד עליון כאן בעולם העשיה, כנ"ל 'בעבור זה עשה ה' לי
בצאתי ממצרים'.

שלימות ירושת אר"י כשהיא מתפשטת גם לחוץ לארץ

והנה נתבאר לעיל בארוכה שעיקר מעלת ארץ ישראל ושלימות ירושתה
היא כאשר היא מתפשטת בכל הארצות, והיינו שקדושתה יורדת ומתרחבת
עד לחוץ לארץ - שהיא במדרגת עולם העשיה. ונתבאר שוהי מדרגת
ירושת הארץ הנעשה עפ"י משה רבינו ע"ה, שאילו זכה הוא לבוא אל
הארץ ולירשתה היה אופן ירושתה באותה בחינה שתהיה לעתיד לבוא,
שעתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות.

ארבע כוסות נגד ד' לשונות של גאולה

והנה נודע מה דאיתא בירושלמי (פסחים פ"א ה"א) ובמדרש (ב"ר פח, ה):
הוא ברכ"ם פסחים צט: ד"ה ולא יפתחו לו) שארבעת הכוסות ששותים בליל
הסדר נתקנו כנגד ארבע לשונות של גאולה: 'והוצאת', והצלת', וגאולת',
ולקחת' (שמות ג, ו-ו).

אין שותים את כוס החמישית שכנגד 'והבאתי' כיון שלא באו דור יוצאי מצרים לארץ

אמנם באמת הרי יש לשון נוספת שם בפסוק, והוא מה דכתיב התם
(פסוק ה') '**והבאתי אתכם אל הארץ**' (ג' הדאב"ד בירושלמי שם), אלא שבזמן
הזה אין שותים כוס זו, מאחר שעדיין לא זכו אותו הדור, הדור שיצא
ממצרים, לבוא אל הארץ ולרשת אותה, כי תמו ונתנו במדבר, וכיון שלא
נתקיים בהם ה'והבאתי', לפיכך אין שותים כוס חמישית כנגדו.

'כוסו של אליהו' - שזכה לבוא אל הארץ

אולם כוס חמישית זו מכוונה בשם 'כוסו של אליהו', כי פינחס זה אליהו
היה מן היחידים מבני אותו הדור שאכן זכו לכנס לארץ ישראל, ונמצא שבו
כן יצא לפועל יעוד זה של 'והבאתי', ועל כן יש לו גם כוס חמישית.

אליהו הנביא זכה למעין ירושת משה - בבחי' עתידה אר"י שתתפשט בכל הארצות

ולפי דברינו כאן מתפרש הדבר ביתר עומק. כי הנה מה שלא באו דור
יוצאי מצרים לארץ גרם גם שלא יוכל משה להיכנס שמה כנודע, וכמ"ש
(דברים א. לו) 'אם לא התאנני ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם',
ומזה נגזרם שלא היתה ירושתם במדרגתה הנכונה, שהיא ירושת משה
הכוללת גם שאר הארצות בתוככי קדושת הארץ. ענין התפשטות הקדושה
לעולם העשיה.

אמנם אליהו הנביא, הנקרא '**תלמיד בקי של משה**' (וזה"ק ח"ג כו: ראה מטה
ג'), הוא הוא שזכה לבוא אל הארץ הקדושה, ולירש אותה מעין דרגת
ירושתו של משה, והיינו באופן שקדושתה מתפשטת לחוץ לארץ - בחי'
עולם העשיה, וכמו שהוכחנו שענינו של אליהו הנביא הוא להוריד את
כל הקדושה העליונה עד למטה בעולם הפשט והמעשה. וממילא שפיר
נתקיים אצלו ה'והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה
לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', שהוא מעין
שלימות ירושתה אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו⁽³⁾.

וה"ר שזוכה בקרוב לקיום העידן (מלאכי ג. כג) 'הנה אנכי שולח לכם את
אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא' וגו', ויבשר לנו בשורות טובות
וישועות ונחמות, ונעלה לציון עיר קדשנו ושמחת עולם על ראשנו, בב"א

ג. ויש לומר זאת ג"כ בשם 'סדר', כי 'סדר' הוא אותיות ס'-ד', ס' בגימ' הלכה, ענין עולם הפשט, והלכה זו 'ד' - יורדת לזרז בעולם הזה.

ז. ונודע מה שפירשו חכמים קדמונים שבכל בעיא שאמרו עליה בגמ' 'תיק', הכוונה לומר שכשיבאר אליהו הנביא יפשוט הוא את תביעתו. ו'ל' מן רבינו ז"ל (מנחת יחזקאל סי' יושב) רמז דבר, כי תבת 'נביא' נוט' א'צילות בריאה יצירה עשיה, ולפי זה יתפרש מאמר זה 'בעיא דלא איפשטא', היינו שלא נמשך הדבר עד עולם הפשט, כיא אליהו ו'רשטנו', כלומר שהוא ימשיך זאת לעולם הפשט.

ח. ואכן כפירא ליה לחד מאן דאמר במדרש (ב"ר טא, ט) שאליו הנביא משל גד היה. ונעלה יפה עם מה שנתבאר לעיל ענין שבת גד המחויב את גבולי הארץ לתוך חוץ לארץ.

מים שלנו

אמיית מצות ע"י אמונה בטהרתה בלי השגות

אמר רב יוחנן, אשה לא תלוש אלא כמים שלנו. דרשה רב מתנה בפפוניא, למחר אייתו כולי עמלא הצביהו ואתי לבניה, ואמרו ליה הב לן מים, אמר להו אנא במיא דביתו אמרי (פסחים 26).

כתב הרא"ש (פ"ב טו, ו): "ה'ר' אליעזר במי"ץ היה מפרש הטעם, לפי שהטעה מהלכת בלילה תחת הארץ כחכמי אומות העולם, ואמרינו לקמן (נד) שניאין דבריהן, הלכך אין להם תקנה אלא שלא יהיו בלילה במתובר, ונמצא לשיטת היראים כי אין ענין הלילה רק כדי להשקות את המים ולעננם, אלא ד"קא שלא יהיו מתוברים בלילה, ויש לכאור את הענין הפנימי בזה.

ויש לומר בהקדם ביאור החילוק שצמצנו בין תג הפסח ותג השבועות, אשר תג הפסח עיקרו הוא בליל הסדר, ובו נשפעים כל האורות של יציאת מצרים, ואילו תג השבועות הוא זמן מתן תורתנו, אשר הוא היה "בדיות הבוקר" (ששת ימי שבת, והזו"ק ח"ב פא) כמסמך על כך את הפסוק "ונאמר בוקר ויחר שמש בוקר לא נעבת" וגו' (ש"ש 117, ד), הרי שמדגישים כי את ענין הבוקר דוקא. והחילוק בין הבוקר והלילה הוא, כי אמר הכותב "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (החילום 117, ב), אשר הבוקר הוא זמן של השגת הסודי ה', והלילה הוא זמן של אמונה, כי הלילה הוא זמן החושך שאין בו השגות וידעיות, וכל הקיום והיותו בלילות אינו אלא מכה האמונה.

ותנה בזה הפסח התייחס עניינם של כלל ישראל להיותם 'נאמנים בני נאמנים' (שבת 117, ב) כמו שנאמר עליהם עוד בדיותם במצרים "ויאמנו העם" (שבת 117, דא), כי היו אז כמעצב של "אות עירום ועזירה" (ירמיה 10, טו), בלי מעשים טובים (שפירא א, לה), לפי שעוד לא קיבלו את התורה ומכשלו ולא ידעו שום דבר, אבל מכל מקום היתה להם אמונה רבה ואיתנה בדברי ה', והיא שעמדה להם בעת גאולתם, וזה היה יסוד עניינם של כלל ישראל. ואחר כך המשיכו והלכו במדברתה למדורה, עד שהגיעו אל המעמד הנבחר הוא זמן מתן תורתנו, אשר אז גילה להם הקב"ה את כל מסתוריו ופתח את כל שערי ההשגות בפניהם, ומסמך לו בעת מתן תורה. ובה מובן למה תג הפסח עיקרו בליל התקדש תג, כי עניינו הוא האמונה המאירה בזמן הלילה דוקא. ואילו תג השבועות עיקרו בבוקר יום תג השבועות, כי הוא מיוסד על ענין ההשגות וגילוי התורה, אשר זה מקושר עם זמן היום.

ותנה השמש היא "המאור הגדול לממשלת היום" (בראשית א, 16), והוא רומזת על אור ההשגות המאיר ביום, והשמש הוא ענין עצם אור התורה כידוע. ואילו הירח היא "המאור הקטן לממשלת הלילה" (בראשית 1, 16), כי הוא בחי' אור האמונה המאיר בלילה, והוא בחי' ליל הקדשות תג הפסח.

והמצות שאנו אוכלים בפסח ה' מוכילא דגמיה'מנא' (וזהו ח"ב 263), כי הן מאירות את האמונה בלבבות כלל ישראל, ולכן עיקר מצות אכילתו היא בליל הסדר דוקא כמו שנאמר "בערב תאכלו מצות" (שמות 12, 18), שהוא זמן אור האמונה. ואכן ענין המצות כפשוטו מורה על האמונה, כמו שנאמר "ויאמר את הבצק אשר הוציאנו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמחרה וגם צדה לא עשו להם" (ש"ש 117, ב), והוא שמש מצות מצה וזהו (פסח). והרי פסוק זה מורה על גודל אמונתם של כלל ישראל, שיצאו בלי שום צידה לדרך אל המדבר "בארץ לא זרועה" (ויקרא 12, 3) מגדול אמונתם בה, ולכן המצות מיועדת את האמונה בלבבות כלל ישראל.

ובה מובן למה עושים את המצות רק עם 'מים שלנו', והענין שנקשר עליהם לילה משנאבן, וכמבואר לעיל בשם היראים שאין זה סתם שהיו זמן, אלא רוצים שלא תהיה עליהם שום השפעה כגון השמש הזוררת בלילה מתחת לארץ. ולפי האמור במבואר היטב, כי רוצים שהמצה תהיה בבחי' של אמונה בטוהרתה, אמונה שאין בה שום השגה דוקא, שהיא בחי' האמונה הטוהרת שהיתה לכלל ישראל בעת יציאת מצרים, ולכן מקפידים שלא היה לה שום שינוי עם אור השמש ובחי' ההשגות של היום, כי על ידי זה מייסדים את יסוד האמונה באיתנו, ורק על זה יוכלו אחר כך להמשיך את כל ההשגות

של מתן תורה. ואכן כסוף המהלך של יציאת מצרים מגיעים לבקורו של תג השבועות שהוא בחי' אור השמש מנוכר, ובו מקפידים דוקא להביא שתי הלחם שהם חמץ, דהיינו ששלם בהם אור וחום השמש, כי אחר שכבר יסדנו את עיקר האמונה במהרתה בליל תג הפסח, אז אנו כבר יכולים לקבל את השגות התורה.

ובאמת יש להעמיק בענין זה עוד, שהרי עצם ענין מי הבארות מקושרים עם אור התורה, שהרי התורה נמשלה "באר מים חיים" (ע"י שהשירה דלא), ומוצינו ענין מעיין המתגבר בתורה (אבות פ"ב ט"ז) וכנהה רבות. כי התורה היא כמו באר מים חיים הנובעים בכל עת, כאשר מתחדשים בה חידושים נפלאים בכל יום. ואכן אור השמש הרומז על התורה הק' משפיע הרבה על הבארות, כמו שמצנינו כי בשעות הלילה הרי הוא מתכנס את מימיו, וגם בשעות היום שבו אין הוא משפיע על המים התחתונים, הרי הוא נמצא אז מעל הרקיע ומשפיע על המים העליונים, והרי שיש שינוי גדולה בין מי הבארות ואור השמש. אבל כל זה מיוסד ומבוסס על הקדמת האמונה הטוהרת שאינה תלויה בשום השגה והבנה, ואחר כך יבליים להמשיך את אור התורה הק' עם כל ההשגות. ולכן שואבים את המים שלנו בעת שקיעת החמה, כאשר תשש מוחה של החמה המאירה ביום, ועוד לא נכנסה מתחת לארץ לחמם את מי הבארות, ועל ידי זה יכולים לאפות את המצות בדירת האמונה במהרה.

וכזה יבואר למה נשכו בני פפוניא כי הם צריכים להשתמש עם מים חיים שיהיו להם מנחה, כאילו על כך אמר 'מים שלנו', ויש נקודה של אמת בזה. כי כל ההשגות ואור התורה הק' הנשפעים לכלל ישראל, באמת אין הם מתייחסים אליה כלל, שהרי התורה הק' נעלמה מעיין כל חי והוא למעלה מעלה מתפסים ידי אדם, אלא הקב"ה ברוב רחמי וחסדיו הוא 'המלמד תורה לעמו ישראל' ומאיר לנו באורו הגדול. אבל ענין האמונה נמסר לעבודתנו, ואת זה צריך כל אחד לקנות בעצמו. ולכן כאשר אמר רב מתנה שצריכים 'מים שלנו', אשר עניינם הוא עבודת האמונה כמבואר, הריגשו בדבריו כי בדמים אלו הם בחי' שיש לה באיה קנין ותפוסה.

בדיקת חמץ

הארת היחוד השלם ע"י בדיקת חמץ

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנה (פסחים 11).

איתא באריה"ק (שפירא 117, א) ובמ"א (פסחים 117, ב) כי נר מצוה" (משלי 1, 2) שהוא מרמז על יחוד כללי, והוא יחוד השמונה"ק ה'הי"ה אהי"ה ה'הי"ה אלקים ה'הי"ה אדני"ו" שהם עולים בגי' נר'. ואיתא בזה"ק (ח"ב 263) כי השמונה"ק ה'הי"ה אלקים" בעצמם נחשבים 'שמן שלים', ובאר אהי"ה"ק (שפירא 117, ב) את הענין בזה, כי 'אלק'ם' עולה בגי' אהי"ה אלקים' אדני"ו" בחי' ה'הי"ה אלקים" מרמז על כלל היהודים הגיל העולמי נר', ולכן הוא 'שמן שלים'.

ותנה איתא בזה"ק (ח"א 263) כי פרעה הרשע הזה בשם אלקים" והכתיב את שם ה'הי"ה, ולכן אמר 'מי ה'הי"ה אשר אשמע בקולו וגו' לא ידעתי את ה'הי"ה" (שמות 5, 2) [הענין בפשטות הוא, כי שם ה'הי"ה מורה על מציאותו של הקב"ה אשר הוא למעלה מכל צמצונו, ופרעה הבריאה, ושם אלקים" הוא ענין הצמצום ושורש טבע הבריאה. ופרעה הכיר רק בבחי' אלקים הנמצא בעולם בבחי' הצמצום, ולא הורה בבי' שהקב"ה בעצמו נמצא בעולם למעלה מכל גדר צמצונו, ואכמ"ל]. ובאמת היתה לו מעות יסודית, שהרי ה'הי"ה הוא האלקים" ריבים ד, לה), ואין הגדל ביעהם. אכן למעשה הרי כפר פרעה בשם ה'הי"ה, והענין אשר הכתיב את היחוד המנוכר, 'שמן שלים' שהוא ה'הי"ה אלקים" כנ"ל.

ולפי זה יש לומר, כי קלי' פרעה לא הסתירה אלא על יחוד ה'הי"ה אלקים", אבל לא על שני היחודים האחרים המסתתרים מיחוד זה, והם יחודי ה'הי"ה אהי"ה ו'הי"ה אדני"ו". אלא שכאשר אין היחוד העיקרי מאיר, הרי זה עצמו מנוכר על גילו שני היחודים הנמשכים ממנו גם כן. ויש לרמז כי ה'הי"ה אהי"ה אדני"ו" עולים בגי' 'חמץ', וזהו בחי' אחיזק אדני"ו" מצרים המסתירים על יחוד ה'הי"ה

אלקים"ם'. ועל זה אמר התנא 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנה', כי 'בודק' הוא בגי' ה'הי"ה אלקים"ם', ועל ידי 'שבודקין' את ה'חמץ', מצטרפים כל היחודים כאחד להיות עולים נר'.

עוד יש לומר על דרך הגלגל, כי יחוד ה'הי"ה אהי"ה הוא יחוד נעלה בעולמות העליונים, יחוד ה'הי"ה אדני"ו" הוא בחי' היחוד של העולמות התחתונים, ויחוד ה'הי"ה אלקים"ם' עומד באמצע והוא מאחד ומחבר את היחודים העליונים והתחתונים ביחד. ואם כן יש לרמז כי ה'הי"ה אהי"ה ה'הי"ה אדני"ו" הם בגי' 'חלק', להורות על כך ששני יחודים אלו כאשר הם לבדם, הרי הם עומדים בהתחלקות. וכדי לחבר ביניהם צריכים להיות 'בודק' את החמץ שבגי' 'חלק', בבחי' יחוד ה'הי"ה אלקים"ם' העולה 'בודק' שהוא אותיות 'דובק' או 'דבוק', כי על ידי זה מתדבקים כל היחודים ביחד, ואז הם מגיעים להיות אור הנה'.

ביטול חמץ

עקירת שורש הרע בגילוי אמיסת מציאותו

אמר רב יוחנן אמר רב הונא צריך שיבטל (פסחים 11).

איתא בפספ"ק כי ענין בדיקת חמץ רומז על חיפוש נעניי הלב, אשר זה בא יחד עם ביעור 'השאר שבעה' הרומז על היצר הרע, כי אין ספק סתם לעבוד לתקן את המדות הרעות והמעשים הרעים ולשוב בתשובה עליהם, אלא צריכים לבדוק ולחפש אחרי שיש עניינים בעומק הנפש, כדי לעקור מן השורש. והנה אמרו חז"ל בבודק את החמץ לאור הנה' (פסחים 117, ב) ולומדים זאת בגי' 'שם' כן הפסוק 'אחפש את ירושלים בנרות' (נפחא א, יב) והפסוק 'נר ה' נשמת אדם תופש כל הדרי בנר' (משלי 1, 2). ויש לומר, כי זה מורה על דרך הפשטושה הנכון בין בתרי הלב, שהוא בא על דרך חיפוש ירושלים, ופועל באמצעות אור הנשמה.

הענין הוא שאין מתפשטות מן החושך והרע כדי למצוא את חלק הרע שבאדם ולהישרא בו, אלא המונע בכל זה הוא למצוא את עומק הנפש. כי על ידי זה יגיעו אל העומק האמיתי, אשר בו נמצא האור של נקודת ירושלים והשראת השכינה שבאדם, ואת זה מוצאים דוקא על ידי אור הנה' של 'נר' נשמת אדם'. ובאמת הרי בעומק הנפש אין כלל אחיזה לכל השורשים הרעים, אבל לצורך ביורר וזיכור נקודת עצם הנשמה, וכדי שתוכל להתגלות אל האדם כפועל יוצא, צריכים למצוא ולבער את הרע המסתיר עליה.

ויש להוסיף עוד בעומק יותר, הנה מבואר בראשונים בספ"ח פסחים כי כדי לקיים מצות ביעור חמץ, אפשר לעשות או בדיקה וביעור או בשילוח החמץ. ולפי זה הקשו תוס' (פסחים 117, א) כי נאמר שצריכים תמיד לבטל את החמץ כראמור בגמ' בודק צריך שיבטל (שם 117, ב) והרי מדאורייתא במשולש נמצאנו שני (ש"ס ד, א) אם כן למה הצריכו חכמים נקודת עצם הנשמה, וכדי שתוכל להתגלות אל האדם כפועל יוצא, צריכים למצוא ולבער את הרע המסתיר עליה.

ועל פי האמור יש לכאור, כי הרי על ידי הבדיקה הבאה לחפש את שורש הרע בעומק הנפש, כאשר מעמיקים לחפש ולפשט את יסודות ומקורות כל הרע האחוז באדם, על ידי זה דוקא מגיעים להשגת והכרה בשורש הטוב שבנפש, אשר שם אין שום מציאות לכל הרע כנ"ל. ונמצא כי דוקא על ידי הבדיקה אשר שורש הרע, מגיעים למקום נעלה אשר שם אין כלל מציאות לאחיות הרע, ואז יכולים לבטל את כל הרע בעצמא דאיתא. והוא ענין דברי הר"ן הגל', אשר על ידי הבדיקה דוקא יכולים לבטל בכל שלם.

ונמצא כי בעומק הדברים, מתגלה אחר כל הבדיקה שלא היה כאן מציאות אמיתית של חמץ, שהרי הבדיקה הביאה לריו ביטול המגלה שאין חמץ חשבו כלל. וכך רואים במציאות הדברים בין בתי ישראל, אשר מנהג ישראל קדושים לקנות חיטת את כל הבית מכל חמץ עוד לפני הבדיקה. והרי על ידי זה נמצא כי כאשר בודקים את הבית באור לארבעה עשר, נחמדים לדעת כי הבית נקי מכל חמץ ולא היה מה לבדוק, ואם כן הרי שהבדיקה לא היתה אלא גילוי שבאמת אין כאן מה לבדוק. וזה הוא עומק הדברים גם בניקיון הלב מן המדות הרעות,

ד על ידי בדיקה אמיתית, כאשר מגיעים עד לעומק הנפש מתגלה הטוב האמיתי שבשגשגת ישראל, אשר מצד זה אין צורך במציאות ואחיה לכל המדות הרעות.

ונמצא כי ההמלך האמיתי בעבודת בדיקת נגעי הנפש צריכה להיות **שיחשף האדם בכל מדותיו ומעשיו הרעים**, וישתדל להעמיד ולבא עד עומק היות הנפש, עד שיוכח לראות שהוא אינו כלל בעל מדות רעות. אלא כל מהותם של מדותיו הרעות לא היו אלא כמו עיסת חמץ נפוחה בהרבה רוח, המראה את עצמה כמציאות גדולה, ובעצם אינה כלום. וזה עצמו מגדיל את החרטה על המעשים הרעים, כאשר האדם מתבונן אין יכול היה לתת לעצמו להיכשל בדברים כאלו שאין להם שום אחיזה אמיתית בנפשו, והרי זה שקר גדול כל כך, כי הוא אינו אלא עצם של טוב, וזו היא תשובה אמיתית ועמוקה.

ביעור חמץ

תיקון מנם הורד בערב פסח

רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש, ועוד אומר רבי יהודה שתי חלות של תורה פסולות מונעות על גב הארבע, ובזמן שמונחות כל חמץ אוכלין, נשלה אחת תולין לא אוכלין ולא שורפין, ונשלו שתיהן התחילו כל חמץ שורפין (פסחים 88).

מבואר בגמ' (נ"ג) שהיו תודות פסולות בערב פסח, מפני שאין מביאים קרבן תודה בפסח מפני חמץ שבה, וכך גם לא בערב פסח לפי שאין מביאין קדשים לבית הפסול, ולכן היו הרבה תודות מובאות ביום י"ג ניסן, ומפני כן נשארו תודות פסולות לערב פסח, ע"כ.

ויש לומר כי ענין 'חלות' של תודה פסולות' רמוזות על פסול ופגם שיש בענין התודה, והוא ענין הפגם האחרון במדת ההוד שהיא מלושון הודאה [ופשטות ענין פגם זה, הוא מה שאמרו חז"ל שאין מודים כחלום מה שראוי לתודות, שהרי על בשורות רעות מברכים דיין האמת, ולא הטוב והמטיב כמו על בשורות טובות (ברכות ד)]. אבל לעתיד לבא יהיה 'כולו הטוב והמטיב' (פסחים 1), ואכמ"ל. ובערב פסח היו עוסקים בזה הענין, כדאיתא ב"חז"ל" (ש"ה) אשר 'אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש' הם ד"ה' הרומזות על 'הוד', והיונו אשר החמץ מורה על פגם ההוד, ובערב פסח עוסקים בתקון פגם זה, ולכן היו שורפין את החמץ בשעות אלו.

ויש לומר עוד, כי לכן הקריבו הרבה קרבנות תודה ביום י"ג ניסן, כי בזה היום התעורר כח תיקון פגם ההוד. שהרי כאשר הקריבו הנשיאים את קרבנותיהם בתחנות המשכן הלשה דעתו של אחר הכתוב שלא היה עמדם בחוכה זו, ואז אמר לו הקב"ה את מצות הירלקת נהיית שהיא גדולה משלהם (מנצח"ה ב, וברשי"ט), ומבואר ברמב"ם (שם) שעיקר הגדולה שבהירלקת נהיית היא מתנת היותה שורש לגרות טובה, עיי"ש. והנה הנשיאים נמרו להקריב את קרבנותיהם ביום י"ב ניסן, ונמצא כי ביום י"ג ניסן התגלה שאין לאדם חלק בתוכותם, ועל אותה שעה נאמרה לו פרשת "בהעלותך את הנרות". ואם כן הרי כי ביום י"ג ניסן התעורר השורש של טובה, אשר תוכה הוא היום טוב של מדת ההוד, ובו מתקנים את פגם ההוד. ולכן ביום זה התעסק בכל שעה בתיקון פגם ההוד, והקריבו הרבה קרבנות תודה. ויש לרמוז על כך, כי י"ג ניסן במילואו (יחיד נפיל נון יחיד ספד נון) ע"ה"ל. הוא בגי' 'הוד' במילואו (הוד יחיד דלית), כי ביום זה מתעורר הכח לתיקון ההוד.

הקרבנות קרבן פסח בין הערביים

קרבן פסח מאחד את כנסת ישראל להיחשב ציבור

ושחתו אותי כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות יב, ו).

הפסוק אומר על חודש ניסן "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה" (שמות יג, ה), ויש לומר שהכוונה היא על כלל עבודת הקרבנות, אשר כל קרבנות הציבור תלויים בהקרבנות קרבן פסח כאשר

יתבאר בע"ה. ואמר הכתוב כי זאת העבודה נעבדת בחודש הזה לפי שקרבן פסח מקדש בקדושתו את כל החודש.

והענין הוא, כי את קרבנות הציבור היו מביאים מנספי השקלים, ודרשו חז"ל (ר"ה א, א) כי בראש חודש ניסן מתחילים כבר להקריב קרבנות מן השקלים החדשים. ויש לומר כי מה שמתחילים זאת בראש חודש ניסן, נובע מכך מה שיש חג הפסח בהמשך החודש. והרי זה כמו שמצונו בכמה דברים שניעניי של חודש מתגלה במ"ו בו בהתגלות גדולה, אבל הוא כבר קיים בהסתר לפני כן. כענין ראש השנה לאילן אשר לא בית הלל הוא במ"ו שבט ולפי בית שמאי הוא כבר בראש חודש (שם ב, א), כי בשורש הדברים מתחדשים האילנות כבר בראש חודש, אלא שאין זה מתגלה עד מ"ו בו. וכך גם מצונו בעוד כמה דברים, אשר מה שמתחיל בתחלת החודש, מתגלה במ"ו בו. כי במ"ו בחודש יש 'ספירה באשלמותא' של זה החודש, ולכן ביום זה מתגלים עניני החודש בתוקף גדול.

והנה כדי שיופלו להקריב קרבנות ציבור, צריכים כלל ישראל להתאחד כאחד. כי על ידי אחדותם של כלל ישראל שורה עליהם השכינה, כמו שנאמר "ויהי בשבועון מלך בהתאסף ראשי עמ' (דברים לג, ה). וזהו ענין מה שאמרו 'כל כי עשרה שכינתא שריא' (פסחתי"ט לב), אשר זה הוא מפני שהם מתאחדים ונכללים בשכינה הק' הקרא 'נכסת ישראל'. וכך גם בכללות כלל ישראל יש השראת השכינה מיוחדת בבית המקדש, שהיא באה על ידי התחברות והתכללות כל כלל ישראל בקרבנות הציבור.

והתחברות זו של כלל ישראל נעשית על ידי קרבן פסח, כי כלל ישראל נהיו כלל אחד בעת יציאת מצרים (כאשר התחברו כולם באמונה שלימה, אשר האמונה היא מדת 'נכסת ישראל'), ולכן בכל שנה חוזרת אחרות זו ונעשית על ידי קרבן הפסח. וזהו ענין מה שאמרו חז"ל (י"א נ"א) כי קרבן פסח יש לו דין של קרבן ציבור מפני שהוא בא בכניסוי, והיינו מפני אשר באותה שעה מתאחדים כל היחידים של כלל ישראל ונהיים ציבור אחד. ולכן אמר הכתוב "ויהיו אתו כל קהל עדת ישראל", כי על ידי שחיתת הפסח הם נהיים "קהל עדת ישראל" כאחדות אחת.

ולפי זה יש לומר כי באמת השורש של כל קרבנות הציבור, הוא מה שהתחברו כלל ישראל כאחד בעת הקרבנות קרבן הפסח, ולכן הקריבו את קרבן הפסח אחר הקרבנות של בין הערביים של י"ד ניסן (פסחים נח), לפני התמיד של שחר של יום ט"ו ניסן. אשר דבר זה הוא חידוש מיוחד בקרבן פסח, שהרי כל הקרבנות צריכות להקריב בין שני התמידים וקרא, כמו שדרשו (שם) 'עליה השלם כל הקרבנות כולם' והיינו אחר התמיד של שחר דוקא. והענין בזה הוא, כי עיקר החידוש של השקלים החדשים הוא ביום ט"ו ניסן, כמזכר שבתא לעיל כי ביום ט"ו בחודש מתגלה עיקר ענינו של החודש, ונמצא כי באיזו בחי' נחשב כי רק ביום י"ד ניסן מגדיר להקריב מן השקלים הישנים, והקרבן האחרון היה התמיד של בין הערביים בזה היום. ואפילו שנאמנו כבר הקריבו מן התרומה החדשה, אבל עיקר זמן ההתחלה הוא ביום ט"ו ניסן, אלא שזה השפע כבר על תחלת החודש, אבל עיקר חידוש התרומה החדשה מתחיל בתמיד של שחר במ"ו ניסן. ולפי חידוש קרבנות הציבור מן השקלים החדשים, היו צריכים להקריב את שורש אחדות כלל ישראל, ולכן הקריבו אז את קרבן הפסח. ועל כך אמר הכתוב "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה", כי בהקרבנות קרבן הפסח תלויה כלל עבודת בית המקדש בקרבנות הציבור.

אכילת קרבן פסח

מסירות נפש אמיתית - ביטול לרצון ה'

ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וגו' (שמות יב, ח).

חג הפסח הוא זמן קביעת היסודות של כלל ישראל, כי ביציאת מצרים נהיית עבדי ה' כמזכר שאמרו חז"ל (פסח"ה י). ואחד מן הדברים העיקריים בימי חג הפסח הוא הקרבנות קרבן הפסח, אשר הוא הקרבן הראשון שנעצמו כלל ישראל בהקרבנות.

והנה ענין עבודת הקרבנות הלא הוא מסירות נפש להקב"ה, כאשר האדם מכין כי הוא בעצמו מוכן להישחט עבור הקב"ה כמו

במדת הקרבן. אבל בזה יש הדגשה חזקה בענין קרבן פסח, שיש בה מצוה מיוחדת של אכילת הפסח, והוא ענין מעבד בהקרבנות הקרבן, עד כדי כך שאי אפשר להיות מנו על הקרבן אם אין יכולים לאכלו (פסחים סא). כי מסירות נפש אמיתית באה על דרך מה שאמרו על המלאכים "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד), להתעלות ולרדון במסירות נפש לצאת מכל גדרי הגוף, אבל אחר כך לשוב אל הגוף ולקיימו. כי אמיתית עבודה אינה ענין של מיתה כלל, אלא מה שהאדם מתבטל לגמרי במסירות נפש אל רצון ה'. ולכן הרי זה אכן מתחיל עם יציאה מגדרי הגוף ומסירה למיתה, כי בזה קובעים בנפש את הביטול המוחלט אל רצון ה'. אבל אחר כך ממשויכים ומעמידים עוד, וחוזרים ושובים אל העולם הזה, כי בן ציוה המלך. כי יהודי אינו מי שמוכן להיחגר למען ה', אלא מי שמתבטל לגמרי אל רצון ה', ואם הקב"ה מצוה אותו לאכול בשר צלי כדרך שהמלאכים אכלים (ענין חולין קלב), הרי הוא אוכל באכילה כזו.

ויש לבאר בזה את התשובה לשאלת החכם, אשר הוא שואל "מה העדות והתקנים והמשפטים אשר ציוה ה' אליקט אתכם" (יחזקאל י, ב), והיינו אשר הוא שואל מה היא תכלית ותמצית כלל הענין של התורה והמצוות. ומשיבים לו 'אין מפתיעין אחר הפסח אפיקומן' (פסחים קט), והיינו שצריכים לאכול את בשר הפסח באופן של צלי, ושיריה השעם הטוב נשאר כפה. ובפשטות היה החכם מבין שעיקר עבודת ה' הוא לפרוש מן תשמישות ולא לעשות עסק מן האכילה, אבל בזה מלמדים אותו שהעיקר של כל התורה והמצוות הוא קיום רצון ה' מה שרק ציוה עליו. ובתורה מסתיימת התשובה לשאלת החכם בפסוק "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אליקטו כאשר ציונו" (יחזקאל י, ט), כי 'אשר ציונו' היינו לפי מה שנצטוונו, בלי שום חילוק מה ציוה ה' אותנו.

מצות מצה

מצות מצה כוללת את כל המצוות

ושמרתם את המצות וגו' (שמות יב, יז).

דרשו חז"ל (פסח"ה סא) כי המצות רמוזות על המצוות, ואיתא ב"חז"ל" (ר"א קנ) כי בתחילה היא קרייה 'מצה', וכאשר נמשך אליה שפע מלמעלה הרי היא נקראת 'מצות', ואיתא עוד (תק"י כח) כי המעשה זו נהיית על ידי שבירת המצה לפרוסה.

ולפי זה יש לרמוז בענין המצות על כלל המצוות, שהרי המצה מורה על המצוות [בפנימיות הדברים היינו, אשר מצוה זו הנעשית בליל היותנו לעבדי ה', היא מצוה שורשית הפותחת את הפתח לכל תרי"ג המצוות]. והנה יש לנו ג' מצות בליל הסדר, אשר את אחת מהן אנו שוברים לפרוסה כדי שתהיה 'לחם עוני' (דברים י, ט). ויש לומר כי החלק הגדול שבמצוה נהנוגת רק בזמן בשם 'מצה' שהרי רובו ככולו, ורק החלק הקטן מכונה 'לחם עוני'. ולפי זה יש לנו ג' פעמים 'מצה' עם פעם אחת 'לחם עני', אשר זה עולה בגי' תרי"ג כנגד כל תרי"ג המצוות.

והנה תרי"ג המצוות יש בהן הרבה שלא היו נהנוגות אלא בזמן שבית המקדש היה קיים, ואיתא בספח"ק כי המצוות מתחלקות לע"ר מצוות הנהנוגות גם בזמן הזה, כמו שנרמז בפסוק "אני ישה ולבי ע"ר" (שש"ש ח, ט), ושאר שמו"ג המצוות נהנוגות רק בזמן שבית המקדש קיים. ויש לרמוז על חלוקה זאת גם בענין המצוות, ונפרש כי המצוות השלימות מורות על המצוות שמקיימים בכל יום ויום שנשארו בשלימותן, ואכן ג' פעמים 'מצה' עולה בגי' עיר ה"ל. ואילו המצה האמצעית אשר חלק ממנה צפון לאפיקומן, היא רומזת על זמן המצה העתידה, אשר אז נחזור לקיים את שאר שמו"ג המצוות, ולכן היא נקראת 'מצה לחם עני' העולה שמו"ג.

מצות מרור

קושי השיעבוד כדי לבא להשגת האמת

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה, על שום שמרדו המצרים את חיי אבותינו במצרים (תורה של פסח).

כאשר יורד הגשם מן השמים **מלוי יבשה** רב. אבן ה-
שפע מבוסה ונסתר, ואין רואים כמעט את השפעתו.

והנה התורה משכבת את ארץ ישראל בעינו הממיר **דוֹמֵם** כִּסֵּי
שנאמר "והארץ אשר אתם עובדים שמה לרשתה וכו', לַמֶּמְסָר
הַשְּׂמִימִים תַּשְׁתֶּה חֵמִים" (דברים יא, יא). וכן אצל כתוב "פתח ה' לי את
אוצרו הטוב את חֵמִים, לַת מִמְסָר אֶרֶץ בְּעֵינֵי" (שם, כח). וכן
הפסוק "חזל" (פס' כה) בזמן שחשבו עושים רצונו של מקום,
וישראל שרוין על אדמתם, גשמים יורדו מאוצר טוב, בזמן
שהאין ישראל שרוין על אדמתם, און גשמים ורדון מאוצר מוב.
ויכן ויש הפלעות רבות בדברי חז"ל על השבעה של השפעת הממיר
על ארץ ישראל, אבל בענין חטל לא מציינו שהתורה תשבת את
ארץ ישראל בזה.

וביאור הענין הוא, בהקדם דברי הוה"ק (תיקון ד'), בפסוק "ה" שמי לעולם, והו' זכ"י לדור דוד" (שפת אמת, א'), אשר "שמי" עם "ה" עולה בני שס"ה כנגד מצוות לא תעשה, ואילו "זכרי" עם "ה" הוא בני רמ"ח שהם המצוות עשה. והנה י"ח (ה' הרומל) עם המצוות לא תעשה הוא בבחי' **עלמא דאמסניא**, ואילו י"ח הרומל למצוות עשה הוא בבחי' **עלמא דאתנאי**, כדאיתא בזה"ק (שם א'), כי תיבת 'מצוה' רומזת על שם הוה"ה, כי אותיות מ"צ שבו מתחתלים לאותיות י"ה בחילוף אתב"ש, ומצאנו כי אותיות י"ה הרומזים למצוות עשה באים בו **באתנאי**, ואילו אותיות י"ה הרומזים למצוות לא תעשה באים בו **באמסניא**. ולענינו פשוט, כי מצוות עשה הן מצוות שבחם רואים **באתנאי** את קיום רצון ה', וההתקשרות בהקב"ה בא בהם באופן חיובי ומגילה. אבל מצוות לא תעשה שאין בהם אלא מניעת איסור, אין רואים כבעלפועל שום דבר של קיום רצון ה', וההתקשרות בהקב"ה הבאה ע"י עשה הדר שואני נראה ונגלה, שדרי זה אל ידי פרישה ויחלוקת דעה.

ובזה אפשר לפרש את המעלה המיוחדת של ארץ ישראל בענין
המשיבט דוקא, כי היא ארץ הארץ היא מקום קיום המצוות הנקראות
"משמט אלך ארץ" (דברים י"א, ט"ז) ע"י רמב"ם בדאשת"ם (ה), ולכן יש לה
העניין המשיבט עם המצוות שהם מעלה, כענין האור של המצוות, ועיקר
האור אין לה מצד עצמה שייכות עם קיום המצוות בפועל, ועיקר
הענייה הוא רק המעלה של המצוות. כענין מצוות אלה, עשה,

אבל באמת אמרו כי בתוך השפע הנסתר של ה'הל', מונח בניהו
 גם כן שפע רב נעוצים כמו הממר. והוא נענין המבואר בספר'ק'
 בתוך אותיות י"ה שבשם, נעזות אותיות ו"ה" כי מילוי
 אותיות כ"ה עולה בגי' ו"ה. והוא נענין הפסוק "במחש' בה'
 יענינו עד, כי מ"ה ח"ה" עולה (עלמית' ס"ד, יט) כי הקב"ה רב
 את העולם באותיות י"ה (עלמית' ס"ט). לפי שהקב"ה מסתיר את
 אור החיים הנעוצים בעולם בבחי' עלמא דאמנסיא, והרבה פעמים אין רואים
 את השפע באופן נגלה. אבל בעל המבואר יודע כי "מ"ה ח"ה"
 באשר בתוך החסות שהוא בחי' י"ה מונח שפע רב בבחי' הוי"ה,
 אבל שהוא רב באופן של גויה והצנע. וכפי שם כי בחי' ארץ
 בבחי' גויה של ארץ ישראל, שהרי עתידה ארץ ישראל תתאפף
 על כל הארצות (ספר' א). ומצד זה שייך לקיים את כל המצוות
 האפוליו' בחי' ארץ, כי בהסתר ובהצנע יש בה השפעה רבה של
 חסות וקשקשות בבחי' ארץ. והוא ענין ברכת ה'הל', אשר מתקשרים על ידו
 בהסתר בבחי' ארץ. עלמא דאמנסיא, ועל ידי זה מפורשים כי תחת כל
 המספרות מונח שפע עז ורב.

חול המועד פסח

הימים האחרונים של מסח מגלים את נצחיות יציאת מצרים

הקשה האריה'ק (שערי צדק פסח) על פי המבוא כי כל האורות הנעלים הנמשכים לבלי הסדר בגדלות נפלאה, מסתלקים ואינם נשארים אחר יום טוב ראשון של פסח, והוא לפי שהם אורות נפלאים ביותר הגבוהים הרבה ממדרגת המקבלים. אם כן למה יש לנו ימי חול המועד ושביעי של פסח אחר כך, איך הם נחשבים

ואכן ח"ל תיקנו את ארבע הכסות שיהיו בדרך חיות, והיות
 זו מורה על המשכת הרפואה כמו שנתבאר. וכוס היין נקרא
 "כוס ריה" כנ"ל, וזה נרמז בפסוק המדבר על הגאולה "ידור
 רביעי ישבוהנה" (בראשית טו, טו) אשר ראשו תכובתו וכן סופו
 תכובתו הם אותיות "יהי" [התכבות השלישית "ידור רביעי ישבו
 הנה" עולה בגי' **צ"את מצרים** ע"כ].

והמשכה זו נעשית על ידי מצות ביקור חולים, אשר המבקֵר
ממזכרת את המוחזק בדמעה על החולה. ולכן אמר ריש לקיש
(נדרים 58) כי רמז לביקור חולים מן התורה בנפסוק "ופקדת"
האדם ופקד עליהם" (מכילתא 10, 12), והנה כי בביקור חולים מן
התורה פקדון דע"ב העולה 'פקד'. ולכן מציעו ביוסף
ההצדקה שעסק במצות ביקור חולים אצל יעקב אבינו, שהוא השיג
מאת סוד הפקידה ואמר "ואילקוח פקד תאכנס" (מכילתא 10, 12).
והענין הוא, כי סוד הפקידה הוא ביקור חולים, אשר להמשך הארה
של חירות מלאכה המותאמת אל תוך המצב של חולי ושינובו. והוא
[יבוס יין] המקושר לחירות כנ"ל, עולה בגי' "יוסף" [כשם אשר
ד' פעמים "יוסף" עולה בגי' 'חירות', כך ד' פעמים 'אברך' שהוא
הכינוי של יצחק (שם, 10, 22) עולה בגי' 'דודו רבינו ישועה ברוך
הוא' (שם, 10, 22) עולה בגי' "יוסף מנונה" (מכילתא 10, 12) וברבים
המקושר בגי' 'יוצא מצרים' כנ"ל. ויוסף מנונה "מכור שור" (ברבים
המקושר בגי' 'עם' ענין 'חירות' על תקון אחותה, חו"ה, עולים
בגי' 'מכור'. וזהו ענין מה שמזכיר חו"ה (תוספות ה) על הכנס את
הבתה לבשרה, שאם אומרים ד' **יוסף מקדו** אין בזה איסור.
והוא בגי' 'מכור' מתקן את אחיות החיצונים בענין הדין, והוא
הענין בגי' 'אשתך מנחם פוריה' (תהלים 69, 8), אשר כל הדם נתקן
בנתיב חרי של יין.

סיפור יציאת מצרים

מצוות במדרגה של תורה

נצמיונו בליל זה במצות סיפור יציאת מצרים, ויש חידוש בענין
המצוה זאת, כי בדרך כלל יש לנו תורה ומצוות, שהם שני עניינים
הנפרדים. והרי סיפור יציאת מצרים הוא מצוה בין המצוות, ובכל
זאת אין צורת המצוה באופן של סיפור דברים גרידא, אלא אנו
הורשנים את המקראות כפרשת מקרא ביכורים, כלשון חז"ל (ספח)
(דברים) "ידורש שם אברהם אבי עד שגמור כל הפרשה כולה", הרי
המצוה זו באה באופן של לימוד התורה.

והענין הוא כי בליל הסדר נכללים התורה והמצוות כאחד, כי ההיחלוק בין התורה והמצוות הוא כדאי' בגמ' (סוטה טא) אשר נקראו בליל הסדר "תורה ואור" (משל ו' כג) אשר נזכר מאור לפי ששה עשר יום הוא ליל העלוי, עייני' כאן בליל הסדר אשר נזכר כי ישראל אשר נמצאות חומן הנשמן, כי זה הפסח הוא ראש כל מעשרות אשר הם בבחי' "ישראל וקדשיהו לזמנש" (ברכות טז), דהיינו אשר כלל ישראל הם למעלה מן חומן, ולכן אנצלים בתה הפסח צעות ולא חסמן, כי המצא היה להם שלא שלט בו חומן. ומפני היות כל ישראל בבחי' שלמעלה מן חומן, לכן אין חילוק בין אור התורה והמצוות, ותחלכות כל אחד, כי אין שליטה לענין חומן להגביל את אור המצוות, ולכן אין יכולה להחליט בה את אור התורה והמצוות. וזה עוה גס בדרך עבודה, כי כל יחודי יכול להרגיש בנפשו אשר אף על פי שליל הסדר הוא רך בזמן מוגבל, אבל באותה שעה מרגיש כל אחד בעומק לבבו את החיים הנצחיים, כי חומן הגשמי מתעלה להחליט בו את הנצחיות, והוא בחי' אור התורה הנשמת באור המצוות.

על פי סדר הקשרה שתיקן האריז'ק (פערצ'ה המצוט 1), נמצא כי
ההומוריה הוא כנגד מרת תפארת, מרתו של יעקב אבינו. והנה מרתו
של יעקב אבינו היא מרת האמת, כנאמר הכתוב "תן אמת
ליעקב" (מסעי 1, ט). והרי עיקר קושי השיעבוד ומרירותו התגברו
גור פתרה שלא יתנו להם עוד תנן, ואכן 'מרת' ע' 1
המקורות גזר "את אמת" כידוע [ואות 1] בשם הו"ה ממוון למדת
התפארת], הוא בגי' 'תנן'.

והענין הוא, כי עומק המונח בקושי השעיבר, ה' בדי שימו' בלל
 ישראל להתרבה **באמת** ה'. ומו' שבוחר לכתב בדרך האמת, יציר
 לעבור הרבה מרירות וקושי של עולם השקר, כדי לברר ולזכר את
 האמת לאמיתו. אז ההולכים בדרך השקר, יוכלים לבא תיכף אל
 בלתיאם, ואם ערצים לעבור ביוזרים ויוצרים, שודר אין הם
 להגיע לשום מדרגה **באמת**. אבל ההולכים בדרך האמת,
 ערצים לברר ולזקק הרבה כל דבר, כדי שיהיה מונח ומודקדק על
 יפי האמת. ואכן מן השמים הכמוס ירדים אלו בפי פירעה, כאשר
 נזר את הנצירה על התבן, כי אמר "תכבד העבודה על האנשים
 בעולם בה, ואל ישעו בלתיאם שקר" (שמות ה', טו), ונכונים היו הדברים
 יושבו הענין, שהיה תכלית כדי קושי השעיבר בדי שימורם, כי
 השקר יוקע את האמת.

מצות ארבע כוסות

היין של ארבע כוסות בחי' חירות ממלאך המות

ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין (פסחים צט.).

איתא בגמ' (בבב"א דף) 'ברם סאבי דיהודאי אמרין' בראש כל מרעין
אנא אדם, ובראש כל אסון אנא מעלה, אשר הדם הוא ראש כל
האסונות החללאים ובראש כל הרפואות הוא חיון, והוא נימא
במספר הכתוב "כי אנ' חיה" ורמזן "חיות כל" (שמות טו, כ) אדם מוסיף
על 'דם' שהוא שורש החללאים כמספר "חיה" הרי זה עולה בגי'
חיון שורש הרפואות. והו' נימא כפסוק "בסי חיה" (תהלים טז, ה)
"חיה" הוא גי' "אדם" שהוא ענין של אריכות ומרפא, אשר הוא
מבשר על דם חיון.

ואמרו חז"ל (ירמ' יד) שיש חמשה מיני דמים מטאים, וכתב האורח'ק (שעש"ק מסא כ) כי כנגדם יש 'ה' מיני זימם מחורשים, כנגד 'ה' המספרים החסידים ה' גבורות, ואכמ"ל. יש לומר כי עקר החולאים תלויים ב'ה' דמים המטאים, כי הם בחי' הגבורות, ולכן 'חולה' הוא בחי' דם 'ה' דם, לרמז על שרשרת החולאים בה מיני הדמים. וזהו חז"ל אומר שבתבי' 'חולה' הרפואות על 'דם', מרמזות על ענין ימות החתול ושרי בחם יש אחיזה בליועוס, והוא בחי' המהות האחרות בדם. וכדי להמקום חולאים אלו, מקדשים את השבת על חיון, כדי להמשיך את רפואת השבת על ידי חיון.

ואיתא בארעה^(א) (שערי חוללים כא) כי ענין החולה הוא לפי שחסר לו מוחין דחבמה, כי "החבמה תחיה בעליה"^(ב) (ספרי ו, יב) וכאשר היא נעדרת, איז נפל האדם לחולו. ולכן הקרא שזכר על "עשר דור" (חוללים דה, ד), שהוא חסר אמונות "עשר יום" מברות דחיה דחיה. וכאשר הקב"ה יפעלנו באור החבמה, איז "כדין" משכבם הפכת בחלו" (שם), והתפר תחזור לחיות "עשר יום" כ"דין", עבדה"ק. ולפי איש לומר עוד, כי הנה 'פעמים' דים' כנגד כל עשרות מני הדמים, הוא בני 'עתי' כי התברכות הם יכולה להביא לדין מיתה ח"ו, אשר היא בח' סילוק החכמה לגמרי כמאמר הכתוב "ומתו ולא יחיו בחכמה"^(ג) (אבות ד, כא), אכן עדי ימי המשיבה בתוכה ויחיים ויחיים ממות לחיים.

[illegible]

ברכת טל

השמעת הטל בבחי' ברכה נסתרת

בתג הפסח פוסקים להזכיר ולבקש על המזמר ומברכים את ברכת השלל, ועל פי נוסח ספרד מתחילים להזכיר של בכל התפלות. וההחלוק בין של ומזמר הוא, אשר המזמר הוא שפע גדלה ונראה,

למים המקדשים בקדושת יום טוב. ויתרו על פי דרכו העניינים, כי עדיין יש בהם 'ישימו' מן הבחי' הגעילת של הקדושה, עיי'ש.

ויש לומר בבואר הענין, כי הנה יציאת מצרים היתה 'חירות עולם' (תפלת מרים), וכך אמר הקב"ה לפני קריעת ים סוף "כי אשר יראיתם את מצרים היום לא תסיפיו לראותם עוד עד עולם" (שמות יז, יט). אצל מצר עני אמרו חז"ל (שפיר כג, א) כי השירה היא בלשון נקבה דוקא, כי עדיין לא היתה נאולה נצחית, אלא היא נקבעה הולדת וחירות ויולדת [וכן מובא בתוס' (פסחים קטז, ד"ה ה"ג ואמר) אשר לכן אומרים בברכת הגאולה בליל הסדר 'עודה לך שיר חדש על גאולתנו' וכו', כי לעתיד לבא נאמר שיר נצחי, עיי'ש]. ויש לומר כי אדרבה, זה מגלה ביתר שאת את נצחיות נאולת מצרים. כי אילו היתה גאולת מצרים דבר זמני בלבד, הרי היתה נצחית ולנצח ולא מותרת שום רועש, כי לא היתה אלא באותו זמן שבו היתה. ואילו היתה גאולת מצרים נאולה שאין אחריה גלות, גם לא היה מתגלה הנצחיות, לפי שעדיין היו יכולים לחשוב שהיא נאולה זמנית ונענית אלא שלא באה לעת עתה ליד הפסק. אבל מאחר שמצד אחד היא אכן נאולה שיש אחריה גלות, ובכל זאת יש ממנה רועש של קדושה אצל כלל ישראל לדורות עולם, הרי זה רק מפני שהיא נאולה נצחית בנאולת שניה מתפעלת אפילו מהסדר של גלות.

וזה הוא ענין חיוס טוב של ימי חול המועד פסח ושביעי של פסח, אשר בהם מתגלה כי כלל ישראל מקושרים בעצם בכל האורות של יציאת מצרים שהתגלו בליל הסדר. שהרי הם אורות כל כך נעלים ונעשבים, והיו יכולים לומר שאין להם שום שייכות איננו, והיו יכולים להוכיח זאת מזה מה שהם אכן מסתלקים תיכף כדן. אבל כאשר כלל ישראל שמחים עם הרושם שנשאר אחר הסתלקות האורות, הרי זה מורה כי יש לנו שייכות אמיתית ונצחית עם אלו האורות, ולכן אפילו אם אין הם מאירים עלינו בהתגלות, מכל מקום אנו נשארים מקושרים בהם לנצחיות. ולכן הפסוק "אשר יראיתם את מצרים היום לא תסיפיו לראותם עוד עד עולם" נאמר דוקא בשביעי של פסח, אחר שהסתלקו כל האורות הגעילים של יציאת מצרים, כי אם בכל זאת נשארו כלל ישראל דבוקים בהם, הרי זה מוכיח שאכן נגאלו לחירות עולם להיות עבדי ה' לנצח נצחים.

שביעי של פסח

התבררות הקל' לעומת תוקף גילוי הקדושה בקריעת ים סוף

ויאמר משה אל העם אל תיראו, התעצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כי אשר יראיתם את מצרים היום לא תסיפיו לראותם עוד עד עולם. ה' ילחם לכם ואתם יתחיישו (שמות יז, יד-יז).

אי בתרגום וינתן על פסוקים אלו, שהיו ד' כיתות בין כלל ישראל, כת אחת טענו שאין ברירה אלא לדרת אל הים מתוך יאוש, כת אחרת אמרו שצריכים לחיות למצרים, עוד כת באו בטענה שיש לערוך סדרי מלחמה כנגד המצרים, והכת הרביעית אמרו שכלל הפחותי רעש ורעש וקולות באופן שיוכלו ויפחדו את המצרים. וכנגד כולם באו דברי משה רבינו, כנגד כת הראשונה אמר "אל תיראו התעצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום" כנגד כת שניה אמר "כי אשר יראיתם את מצרים היום לא תסיפיו לראותם עוד עד עולם", כנגד הכת השלישית אמר "ה' ילחם לכם" וכנגד הכת הרביעית באו דבריו "ואתם יתחיישו", ומסיים בדבריו על הכת הרביעית, שאמר להם משה רבינו "שתקו ויחסי יקרא ותושבתא ורוממו לאלקינו", ויש להבין למה הוכיח משה רבינו את ענין השיתוק ותשבתא, בקשר לזה שהיו צריכים לשתק מן הקולות שבקשו לעשות.

אכן בדברים אלו נרמז הענין הפנימי בכל כתות אלו, אשר כל בלבולו הדעת שתפסו את כלל ישראל באותה שעה, לא היו אלא כיסויים על קדושות ועניינים פנימיים שהיו צריכים להתגלות באותה שעה, וכמו שיבאר בעני'ה. ונקדים כי ענין זה הוא כלל בבחי' הדברים שבקדושה, אשר כל הסתר והעלם אינו בא אלא

לסכות על קדושה פנימית שנמצאת באותו זמן או מצב, כי כאשר יש אפשרות להגיע לדי איוז מדרגה בקדושה, אז דוקא מתגברת הסמ"א לעומת זה, ולכן מתוך ההסתר והקל' יכולים להבין את הקדושה המסתרת.

ובכן נפרש, כי כאשר נבקע הים לפני כלל ישראל ונבקעו כל מימות שבעולם יחד עמו (מכילתא בשלה, ד), הרי זה מורה על קדושה נפלאה שזכו לה כלל ישראל באותה שעה. שהרי אבידה שנשטפה בוטו של ים ודאי חל בה יאוש (כ"פ סא), וזה מורה על כל העניינים המכונים 'שטף מים רבים' (תהלים לב, ו) ע"י ברסות ה', שיוכל לחול בהם יאוש גדול. וכאשר ניצלו כלל ישראל מן 'השטף מים רבים' של ים סוף, הראה הקב"ה לדעת כי אין יאוש אצל כלל ישראל, ותמיד יוכלו להחזיק את תקותם ובמחונם בהש"ת וישועות. ומפני שהיתה השעה כשרה לגילוי זה, אשר יהיה חלק מיסוד בנינים של כלל ישראל, לכן הקדושה הקל' ועוררה יאוש אצל הכת הראשונה, עד שכאן לומר כי יש לדרת לחזק מי הים מתוך יאוש גדול. וכנגדם אמר משה רבינו "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום", כי עתיד להתגלות ישועת ה' שאין לו מעצור להשיג.

עוד היה צריך להתגלות באותה שעה, ענין הגאולה הנצחית שזכו לה כלל ישראל. כי גלות מצרים היתה הגלות השורשית, וכך גם גאולת מצרים היא השורש לכל הגאולות ואף לגאולת העתידה. והגאולה העתידה הרי תהיה נאולה נצחית שאין אחריה גלות (ש"ס, כג, א). והשורש לגאולה זו אף הוא היתה כלולה בגאולת מצרים. והוא מה שזכו כלל ישראל בקריעת ים סוף, אשר אז ניצאו ממצרים לחרות עולם, כאשר מתו כל מעשדיהם. וזה הוא יסוד מה שאסרה תורה לחזור למצרים (דברים י, טו), כי כבר התנתקו כלל ישראל מטומאת מצרים 'ערות הארץ' בשלימות. ומפני שהיה הזמן ראוי לגילוי זה, לכן התאמצה הקל' להביא את הכת השעה לומר שצריכים לחזור למצרים, כלומר שהגאולה ממצרים מתבטלת, ולא היתה אלא נאולה זמנית. וכנגדם עמד משה רבינו ואמר "כי אשר יראיתם את מצרים היום, לא תסיפיו לראותם עוד עד עולם", כי כלל ישראל נאולים בעצם נצחיתם לנצח נצחים.

ענין נוסף שעמד להתגלות בעת קריעת ים סוף, הוא כמו שאמרנו בשירת הים "ה' איש מלחמה", והוא כלל על כל מעשי בני אדם ותחבולותיהם, ובפרט בענייני מלחמות שמשקיעים בהם כוחות רבים 'מכסיפי מלחמה', אשר באותה שעה התגלה כי הכל הוא אך ורק מיד ה'. והיתה זאת הקדמה נחצה לפני בואם של כלל ישראל לכבוש את ארץ ישראל ולהשתקע בה, אשר הפסוק מכוהר ואומר "כי לא בחרבם ירשו ארץ ורועם לא הושיעה לנו כי ימנעו ורועם ואור פניו כי רצונם" (תהלים מד, ד), ותכוונה היא גם לכל מעשי אנוש ותחבולותיו בכלל ענייני ישוב הארץ, אשר ה' לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ולפי שהיתה צריכה להתגלות קדושה זו, התגברה הקל' ופיתתה את הכת השלישית לבא בקשרי מלחמה כנגד מצרים, ולעמוד ולהתגבר באופן של 'כוח ועוצם יד'. ועל כך בא משה וגילה להם כי "ה' ילחם לכם", כי לה' המלחמה, והוא לבדו יענו לכבוש את ארץ ישראל ולהתגבר כלל העניינים באור פניו.

מדרגה מיוחדת נוספת שעמדו כלל ישראל להשיג באותה שעה, הוא ענין שירת הים. כי הרי עבודת השירה אל ה' היא עבודת צבא השמים מלאכי מרומים, ובאותה שעה התחדשה המדרגה המיוחדת שיומו כלל ישראל לשורר שירה בכל יום לפני ה'. והיה זה עד כדי כך שדרשו חז"ל (ד"ה טו) כי באותו יום "קדמו שרים אחר נוגנים" (תהלים סו, ט). ששוררו כלל ישראל ורק אחר כך המלאכים, וזה הוא יסוד ענין השירה של כלל ישראל [אשר לכן מוכיחים ואומרים את שירת הים בכל יום]. ולפי שהיתה השעה כשרה לכן, התגברה הקל' להביא את הכת הרביעית לומר שמוכרחים לעשות רעש וקולות לכלכל את המצרים, וזהו ה"מכסיפי" את עניינת קול השירה לפני ה'. וכנגדם אמר משה רבינו "ואתם יתחיישו", כדי שיוכלו את הקדושה של השירה, ועל כך סיים בתרגום וינתן 'הבוקר ותושבתא ורוממו לאלקינו', כי אז כלל ישראל להיות "עם זו יצרת לי תהלתי יספדו" (ש"ס, כג, א), כענין שם 'ישראל' שהוא נט' 'שיר א-ל'.

אחרון של פסח

שפע המרנסה של כל השנה נובע מן האמונה של פסח

שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו (קדלת יא, א). יש לרמוז בזה הפסוק על ענין אחרון של פסח, כי בפסח נדונו על התבואה, והיונו על כלל ענין הפרנסה. ואמרו חז"ל (פסחים קרת) 'קשין ממונתיו של אדם בקריעת ים סוף', ואם כן יש לומר כי עיקר שפע הפרנסה בא מן הימים האחרונים של פסח שהם היום טוב של קריעת ים סוף. וזה שאמר הכתוב "שלח לחמך על פני המים" אשר על ידי קדושת הלחם של פסח, ובפרט ענין היום שבו עברו כלל ישראל על פני המים, מזה זה 'ברוב הימים תמצאנו' היינו שיושפע שפע לכל ימות השנה.

ובעשוק הדברים יש לומר, כי המצה היא 'מילכיל דמחממונא', אשר ממנה ניונת האמונה לכל השנה. ושלימות האמונה היא כאשר אין היא דבר מופשט בלבד, אלא גם בתוך כל ענייני המצב ומדרות הפרנסה, חי האדם עם השקפת האמונה המותרת. ואת זה קונים בכח קדושת קריעת ים סוף, אשר אז נבקעו כל מימות שבעולם לפני ה', ובהו נדבסה הארת האמונה בתוך כל פרטי החיים וענייני פרנסתו של אדם.

וזה הוא ענין מה שאמרנו חז"ל כי מצות אכילת מצה אין בה חובה אלא בליהא הראשון של פסח בלבד, ושאר הימים אינם אלא רשות (פסחים קג). והיונו לפי שהאמונה הנמשכת מכח המצה צריכה להימשך ולהוכנס בכל הפרטים של פרנסת כל השנה, והרי פרנסת כל השנה היא ענין של רשות, לכן צריכה המצה גם היא להכנס להנדרת רשות. כי אם היתה המצה חובה לכל ימות חג, הרי היתה אכילתה בדחילו ורחימו באופן של קיום מצוה, ואז לא היה בידה להאיר לנו את אור האמונה בענין האכילה והפרנסה של כל ימות השנה שהם ענין של רשות. אבל מאחר שהמצה נחשבת רשות בכל ימי הפסח, 'יכל זאת הרי היא בבחי' מילכיל דמחממונא', מזה לומר האדם כי כל אכילת הרשות הם י"ב בבחי' זו. ועל ידי שהאכילה בכל ימות השנה תהיה בקדושה, תבוא גם כל הפרנסה בקדושה.

וזה הוא ביאור במענה ישראל קדושים לאכול 'ענבראקס' (שיריה) באחרון של פסח, כי שמעתי מפי כל אדמו"ר מאשינאנו וז"ל בטעם מה שנוהגים לא לאכול 'ענבראקס' בכל ימי הפסח, אשר זה הוא כדי שאכילת המצה לא תהא באופן של תאוה בעליהא אלא כדי לקיים את מצות ה'. אכן לפי האמור לעיל, הרי אחרון של פסח בא להאיר לכל אכילת הרשות של כל ימות השנה שהיו גם הם בקדושה, ולכן דוקא אוכלים את המצה באופן של רשות ותאוה נצחית, כדי להכניס את קדושת האמונה הנמשכת מן המצה עד לכל מדרגות האכילה של כל השנה, בבחי' "שלח לחמך על פני המים ברוב הימים תמצאנו".

ויש להוסיף רמז בדבר ע"ד צחות, כי השפעת המצה נמשכת על כל השנה, אבל בימי הפורים כבר מתחילה הארת המצה של הפסח הבא, לפי שישוואלו ודרשוני בחללות הפסח קודם הפסח שלשים יום' (פסחים יז), ולכן נחשב כי השפעת המצה של שביעי ואחרון של פסח הם רק עד ימי הפורים. וזהו שאמר הכתוב "שלח לחמך על פני המים", "שלח לחמך" היינו המצה כ"ל, "על פני המים" ע"כ הוא בגי' 'פורים', וכן 'על פני' הוא בגי' 'עמלק', והמים הוא בגי' 'הגן', וזה מרמז כי הארת המצה נמשכת עד זמן מחיית עמלק והבין בפירוט.

ועוד יש לרמוז על פי זה, כי בתבנית "שלח לחמך" יש אותיות 'לחם' שהוא בגי' 'מגלה', ושאר האותיות 'שלח' והאות ק' של 'לחמך' בגי' 'משח' [אשר יש לו שתיאות מיוחדת עם ענין הלחם, ואכמ"ל]. כי הארה זו של אמונה ובטחון יש בה בהסתר את ענייני של משיח, אשר הוא יגלה את כבוד ה' על כל הארץ. וזהו סיום הדברים 'על פני המים', הרומז על הפעם הראשונה שנאמר בתורה 'על פני המים', שהוא בפסוק "ויהו אלקים מרחפת על פני המים" (בראשית א, ט). ודרשו חז"ל (בב"א ט, א) זו רוחו של מלך המשיח. ואכן באותה שעה ששלח השי"ת את רוחו של משיח על פני המים, קיים בזה כביכול את ענין "שלח לחמך על פני המים", שהרי העולם עמד אז עדיין כמבצע של תהו, והשי"ת שלח שם את רוחו של מלך המשיח. ומסיים הפסוק "כי ברוב מימים תמצאנו", כי בסופו של דבר אכן מזה יבנה אורו של מלך המשיח שיבא בב"א.

מקראי

קודש:

המועדים מגלים

את עצם קדושת

ישראל

א. **וביום שמחתכם ובמועדיכם: יום טוב אינו 'יום חופש'**

צריכים לדעת מה היום טוב 'אינו' | וכי יום טוב נועד לאכילה ושתיה | מועדים לשמחה אינם מועדים של 'חופש' | אצל צדיקים כולם הרגישו באוויר את היום טוב | הצדיקים הם הימים טובים בקומת הנפש של כלל ישראל | בדורנו שוררת יתמות נהימים טובים

ב. **יראה כל זכורך את פני האדון: הקב"ה מזמין אותנו להיכנס לעולם של קדושה**

האבות הקדושים זיכו את בניהם אחריהם בקדושה עצומה | אין ביכולת האדם לפגוע בקדושה זו | יחיד סגולה זכו לגלות קדושה זו בפועל | בסופו של דבר כל יהודי מוכרח לגלות את עצמיותו הקדושה שלו | אתה יודע ש"ס ופוסקים אבל אינך יודע 'מה זה יהודי' | כאשר נוסתופפים בצל הצדיק מתעוררת קדושה זו

ג. **והיית אך שמח: ביום טוב מאיר הארה מהשמחה של העתיד לבוא**

אם הקב"ה טרם שמח בעולמו מהיכן נובעת השמחה של יום טוב | אנשים טועים לחשוב: זכר ליציאת מצרים, היינו רק לזכור דבר שהיה ב'עבר' | השי"ת הכין לכלל ישראל הנהגה של 'נפלאות' | איך זוכים ל'שמעך' של העתיד לבוא | בזמן של הסתרת פנים כזו קשה לקבוע זמן שמחה | מסתכלים על הצדיק ויודעים מהי התכלית

א.

וביום שמחתכם ובמועדיכם:**יום טוב אינו 'יום חופש'**

להבין את מהות הימים טובים

הנה עומדים אנו סמוכים ונראים לקראת יום טוב פסח - אשר הוא היום טוב הראשון מבין שלושת הרגלים שהקב"ה נתן לנו בחסדו הגדול - וזהו זמן מיוחד להתבונן קצת ולהבין בכלליות: "מהו המהות של 'יום טוב'?" מה בכלל מתרחש כאשר בא יום טוב לעולם - 'זוען עס קומט א יום טוב אויפן וועלט' - ואנו מקיימים בו את המצוות כדת היום". לא ניכנס עתה לדבר אודות מהותו של כל יום טוב לעצמו, רק נדבר קמעה על 'כלליות הימים טובים' - להבין את המשמעות 'היום טוב'. וגם בזה גופא ישנה אריכות גדולה ומושגים עמוקים, ונדבר עתה רק על יסודי הדברים.

יום טוב אינו 'חופש'

טרם שניכנס לדבר על ה'עשה טוב' של יום טוב - להסביר את עצם מהותו של יום טוב, נקדים לדבר קצת על ה'סור מע' - להסביר מה יום טוב אינו - 'וואס יום טוב איז נישט' - ואין לו שייכות למועדים ורגלים: כי בימינו אנו הנה ראשית דבר עלינו לשלול את הגישה והיחס שבהם האדם ההמוני - שכל יהדותו היא לעיתים 'מצוות אנשים מלומדה' - גיגש ליום טוב. הלה מדמה לעצמו שיום טוב הוא איזה זמן נחמד ונעים שניתן לכלל ישראל על מנת שיוכלו לאכול ולשתות ולבלות עם המשפחה. ולכן שומה עלינו בראש ובראשונה לדעת: לא! יום טוב אינו זמן של 'חופש' חס ושלום! לא כדי לשבת ולבלות עם המשפחה הרעים עלינו השי"ת שמים וארץ ונתן לנו את הימים טובים! המועדים והרגלים לא ניתנו לישראל על מנת שירבו בהם באכילה ושתיה ובטילולים! יום טוב הוא זמן שמינעד להתרומם בו ולהתקרב אל הקב"ה! הרגלים הם זמן של: "ורוממתנו מכל הלשונות! המועדים וזמנים נועדו כדי שנוכח להרגיש את ה'קדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך'!" יום טוב אינו זמן שניתן לנו כדי להיעשות בו יותר מגושם - אלא להיפך מן הקצה אל הקצה; זהו זמן מיועד ומסוגל ביותר כדי לצאת מן הגשמיות ולהפוך לאדם יותר נעלה ורוחני".

היתמות של דורנו

ההגדרה הכללית שבו ניתן להגדיר את דורנו היא: 'דור יתום' - יתמות נוראה שוררת בכל תחום. 'יתום' משמעו, שמסתובב לו ילד לבדו בעולם, ואין לו אב ואם שיעמדו עליו לגדלו ולחנכו. דורנו הוא אם כן אפוא דור יתום בהחלט! מסתובבת להן בעולם נשמות יהודיות, יש להן בעצם רצון להיות כדבעי ולעשות רק טוב, אבל אין להן צדיקים שיאירו בהן אור אמת, אור אלקים חיים, אור שירומם אותן אל הקב"ה. בוודאי ישנם צדיקים בכל דור וגם בדורנו, אבל יש עליהם הסתרה גדולה וקשה עד מאוד למצוא אותם ולקבל מהם! 'רבי' הפך להיות מושג מזמן העבר - 'א' פאראייטישער ענין' - שפעם היה מאוד שכיח, אבל היום, כבר אינו מצוי כל כך - 'עס ווארפט זיך שוין נישט אויף' - ולא בניקל אפשר למצוא אותם! ולכן באמת נקרא דורנו 'דור יתום'.

'יתמות' מאור היום טוב

כמו שדורנו הוא 'דור יתום' לגבי צדיקים, כך הוא גם 'דור יתום' לגבי המועדים! ודין גרמא ששכחו מה בכלל המשמעות 'יום טוב'! ואף שמאז שגלינו מארצנו - שאין לנו בית מקדש לעלות אליו לרגל - כבר נשכחה מאתנו הצורה האמיתית של יום טוב; כמו שהנביא מקונן (איכה ב, ו): "שָׁכַח ה' בציון מועד ושבֹּת", אמנם מעולם לא היתה שכחה נוראה כזו כמו שיש בדור הנוכחי! כי ב**דורות הקודמים, עדיין היו לנו על כל פנים איזו דוגמא של צדיקי אמת, ולפי ערך ידעו קצת איך יום טוב צריך להיראות! ידעו שיום טוב מיועד להפנות אותנו כלפי מעלה - ולא כלפי מטה!** אבל היום, שכמעט אין לנו דוגמא של אותם צדיקי אמת - כבר לא יודעים כלל מהו יום טוב! הדור יתום הולך ופוחת עד שכבר אומרים, שיום טוב נועד להיות יום של אכילה ושתיה ולגבש את המשפחה. כל הילדים, כל בני המשפחה. לכן בזמננו שומה על עובד ה' להחזיק את עצמו בתוקף גדול ולדעת: **יום טוב אינו יום של תאוה הגוף! יום טוב אינו יום של מנוחת הגוף! יום טוב הוא 'יום נשמה'!**

מצב הדור: כבר אינם זוכרים מהו יום טוב

בדור שלפנינו - כשעדיין התהלכו בתוכנו פאראייטישע צדיקי אמת וגדולי עולם - כלל לא הזדקקו לשלול, שיום טוב אינו 'יום חופש' חס ושלום. לא היו צריכים להעלות דיבורים כאלה על השפתים! כל חסיד'שער איד, ובכלל, כל בן תורה וירא שמים, ידע והבין מעצמו שיום טוב הוא יום של עבודת ה', זה היה הדבר הפשוט ביותר אצלו! לא היתה שום הוזה אמנאי שביום טוב מותר לאדם קצת 'להרשות לעצמו' ואפשר קצת להרפות מהסדר היום ולהפוך למגושם, אדרבה, כל אחד הרגיש באוויר שאם היום טוב הולך ומתקרב, הנה זה דורש ממנו להתרומם ולהתעלות ולהכין את עצמו לקראת האור הגדול. אבל לצערנו אנו נמצאים בזמנים - 'מיר האבן זיך דערלעבט א צייט' - ואנו שרויים במצב, שאפילו בין יהודים שומרי תורה ומצוות ו'היימישע חסיד'שע אידן' - יש כאלה שאין להם מושג קלוש מהי המשמעות של יום טוב ומהי הצורה של יום טוב.

צדיק הוא בחינה של 'יום טוב'

הסיבה למה ישנה היום כזו העלמה והסתרה על כל העניין של יום טוב, קשורה לכל המציאות של זמננו. כי כמו שב'קומת הזמן' ישנם 'מים טובים' שמאירים ומחדירים בכל איש ישראל אור של רצת השם, אור של געגועים וניסופים לדבקות בריבונו של עולם, כך גם ב'קומת הנפש' ישנם צדיקים, שיש בכוחם להאיר בנפש אדם מישראל אורות ורוחניים ודבקות בריבונו של עולם. את נשמות הצדיקים הללו אפשר לכנות: הימים טובים של עם ישראל! הצדיק הזה הוא ה'פסח' של כלל ישראל, והצדיק השני הוא ה'סוכות' של כלל ישראל, ואילו צדיק אחר הוא השבועות של כלל ישראל וכן הלאה. כל צדיק יש לו איזה אור - שזהו 'קדושת המועד' שנמצא ב'קומת הנפש' של עם ישראל. ולכן אומרת הגמרא (ר"ה טו): "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל" - כי הרבי הוא הרי ה'רגל' של קומת הנפש, לכן כשמיגיע הרגל של קומת הזמן, אזי הוא הזמן הראוי לקבל את פניו של ה'רגל' של קומת הנפש

נקודות:

יום טוב הוא זמן שמיועד להתרומם בו ולהתקרב אל הקב"ה! הרגלים הם זמן של: "ורוממתנו מכל הלשונות! המועדים וזמנים נועדו כדי שנוכח להרגיש את ה'קדשתנו מלכנו לעבודתך'!" יום טוב אינו זמן שניתן לנו כדי להיעשות בו יותר מגושם - אלא להיפך מן הקצה אל הקצה; זהו זמן מיועד ומסוגל ביותר כדי לצאת מן הגשמיות ולהפוך לאדם יותר נעלה ורוחני"

שם במקדש היתה השפעה של קדושה, אשר כל אדם שנכנס לשם הרגיש מיד את הקדושה העצמית שטמונה בו - איך שהיא מתגלה באחת בפועל ממש. לכן נקראים שלושת הרגלים הללו 'מקראי קודש', כלומר, הריבונות של עולם קורא לכל יהודי: "בוא והיכנס למחנה של 'קודש' בוא ותעלה לירושלים עצמיות קדושת ישראל שגנווה בעומק נשמתי! אני קורא לך באופן אישי ונותן לך 'הזמנה', להיכנס אלי לביתי! אני רוצה לראות אותך שם"

כל בחור ואבך שעוסק בעבודת ה' צריך לשם דגש חזק בסדר העבודה שלו על עניני הימים טובים! הוא חייב להתכונן ליום טוב! להיות את היום טוב! ולשאוב מן היום טוב כוחות ואורות לכל השנה! שהיום טוב ישאיר בו רושם וילווה אותו כל השנה

יראה כל זכורך את פני האדון: הקב"ה קורא לנו להיכנס לעולם של קדושה

ב.

סמוך ונראה לקדושה בפועל! עליו לשהות בצל הצדיק - עליו 'לנשום' קצת את האוויר שיש סביב הצדיק. עליו ללכת לצדיק שכבר זכה לגלות את קדושתו בפועל - הצדיק היה הוא יהודי קדוש בפועל ממש! והוא משמש עבורו כדוגמה ללמוד ולהבין איך נראה יהודי אמיתי - יהודי שהולך בדרכי התורה, יהודי שמתבטל לרצון קונו! כשהתלמידים מסתכלים על הרבי, הם מבינים ברגע אחד: "הנה כך צריך להיראות - אט דאס מיינט מען" - כך נראה יהודי אמיתי! כמו שהפסוק אומר (ישעיה ל, כ-א) "וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶךְ וְאֶזְנֶיךָ תִּשְׁמָעֶנָּה דְבַר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הִרְדָּךְ לְכוּ ב'". בשעה שהתלמיד רואה את הצדיק לגד עיניו, מתעוררת בו הרגשה נוקבת שתובעת ממנו: "אתה יהודי ואתה חייב להיות יהודי - ויהודי אמיתי היינו יהודי קדוש! אתה מוכרח לגלות את היהדות שלך!"

היום טוב מאיר את עצמיות הקדושה
ובכן: כמו שישנם צדיקים שזכו לגלות את עצמיות העצמית ובכוחה הם משפיעים על תלמידיהם והמסתופפים בצילם - כך ישנם מועדים וזמנים שמאירים את הקדושה העצמית הזאת לכלל ישראל! הימים הללו מעוררים את אותו אור שעד עתה היה טמור ונעלם בנשמת ישראל, והם מאירים ומעוררים אותו בלב כל אדם שירגיש 'מי הוא ולאן עליו להגיע!' לכן אומרים אז: "אָתָּה בְּהִרְתָּנוּ מִקֵּץ הַעֲמִים אֲהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ" - הקב"ה בחר אותנו מקרב כל שאר אומות העולם וגילה את אהבתו אלינו! 'שלוש פעמי גרלינו' - הם כנגד שלושת האבות אשר הם אלו שהכניסו בכלליות ישראל את אותה קדושה עצמית שלא תאבד מהם לעולם, ואזי מתגלה הקדושה משולשת של קדושת ישראל! הקב"ה קבע את שלושת הזמנים בשנה, כדי לעשות 'זחקה' של קדושה.

הש"ת מזמין כל יהודי לעורר את עצמיות הקדושה

הענין של העלייה לרגל בשלוש דגלים, שייך גם לענין הצדיקים. כי כמו שישנם צדיקים - בקומת הנפש, ימים טובים - בקומת הזמן, כך גם ישנו את הבית המקדש - בקומת המקום. שם במקדש היתה השפעה של קדושה, אשר כל אדם שנכנס לשם הרגיש מיד את הקדושה העצמית שטמונה בו - איך שהיא מתגלה באחת בפועל ממש. לכן נקראים שלושת הרגלים הללו 'מקראי קודש', כלומר, הריבונות של עולם קורא לכל יהודי: "בוא והיכנס למחנה של 'קודש' בוא ותעלה לירושלים ותגלה את עצמיות קדושת ישראל שגנווה בעומק נשמתי! אני קורא לך באופן אישי ונותן לך 'הזמנה', להיכנס אלי לביתי! אני רוצה לראות אותך שם". ואפילו כיום כאשר מפני חסאנו נלינו מארצנו ונתרחקו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות בבית המקדש - אנו לא זוכים לקדושת המקום - אבל על ידי קדושת הזמן מתגלים כוחות נפשו של יהודי! בכל יום טוב נתונים לו מן השמים כוחות נפש נעלים ונשגבים, אשר מאירים לו את גולתו האמיתית - כמה הוא שווה בפנימיותו - ואילו 'צורה' עליו לקבל! המי הצורה של תורה ומצוות ולאן זה צריך להביא אותו!

'קדושת יום טוב' שייכת לכל יהודי - לפי ערכו ומדרגתו

ובאמת קדושת המועדים היא סוד שמתגלה ביותר לצדיקים ויחיד סגולה - שכבר גילו את עצמיות קדושת ישראל שבקרבם, ומפני זה אכן

זו אכן המדרגה הגבוהה והגדולה ביותר, ויהודי מן השורה הוא אכן מאד רחוק מה - יש לו על כל פנים איזו שייכות וקשר לזה! והקשר הזה מתגלה אצלו בכמה אופנים: כמו למשל, ה'רצון' שיש בו; הוא רוצה ומשתוקק לגלות את קדושתו בפועל. ה'שבח' לב' שיהודי מרגיש בקרב; הוא שבור מכך שאינו מתנהג לפי ערך גדול קדושתו, היגיעה וההתאמצות שלו בעבודת ה' וכדומה. כל אלו הם נובעים מן השייכות שיש לכל יהודי למדרגה של עצמיות קדושת ישראל אשר שמתגלה בפועל.

בסופו של דבר כל יהודי יגלה את עצמיות קדושתו

ואולם החידוש הגדול הוא: שמחמת שכל יהודי יש לו שייכות עם 'קדושה בפועל', לכן גם יהיה עליו בסופו של דבר להגיע לשם! אין ביד שום יהודי להתחמק מלהגיע בסופו של דבר למדרגה זו! בתיוקן השלם תצא ותתגלה הקדושה של כל יהודי מן הכח אל הפועל! ולכן כתיב (ויקרא יט, ב): "קְדֹשִׁים תְּהִיוּ כִּי קְדֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". וברשי" שם: "פרשה זו נאמרה בהקדל" - אמרו זאת בפני כל בני ישראל, כי קדושה זו אכן שייכת לכל יהודי! איי, הלא זו מדרגה גבוהה מאוד של צדיקים גדולים; כדאיאת בחז"ל (ב"ב עה): "עתידי צדיקים שיקראו לפניהם קדוש", ואין מצפים אפוא מיהודי פשוט שיגיע למדרגות כאלה? ועל זה מתאמרא בשם צדיקים: קדושים תהיו - בסוף תהיו כולכם קדושים בפועל ממש! כל יהודי יוציא ויגלה בסופו של דבר את 'קדושת ישראל' שטמונה בקרב!

צריכים לראות 'דוגמה חיה'

ומושיבם הלאה: עם ישראל בני כל סדר וצורה של 'רב ותלמיד'; כפי שראויים בכל הדורות מיום שקיבל משה רבינו את התורה מסיני. ומאז ומקדם היה זה דבר פשוט אצל כל יהודי, שהולכים אצל גדולי ישראל ולומדים ושותתים ומקבלים מהם תורה, אשר לכן עמד ושתת בכל דור; כמו שאמר חז"ל (וימא לה) "כדי שבכל דור יהיה ביד האדם ללכת אצל הצדיק ולקבל ממנו תורה, עצה והדרכה. כי כל יהודי הבין מאז ומתמיד, שהוא יכול ללמוד את כל דברי חז"ל וכל הד' חלקי שילוח ערוך - 'מען קנן צענען ש"ס אויפן לשון' - אבל אם לא רואים 'דוגמה חיה' לגד העניינים, איך זה עובד ומה כל הדברים האלה אומרים - הוא אינו יודע כלום!"

צריכים להבין את תכלית התורה

כשמבינים זאת ביתר עומק - 'זוען מען לערנט דאס אפ אביסל טיפער' - ועומדים על הענין ששמו 'רבי', הנה הפשט הוא כך: אדם שואל, 'למה מוכרחים להגיע לרבי? האם אי אפשר פשוט ללמוד שכתוב ערוך, כל 'סעיף קטן', ולעשות הכל כמו שכתוב שם?' הנה עונים לו: "לא! בלי רבי אתה אכן יכול לעשות הכל, אבל דבר אחד אינך יודע! את העיקר אינך יודע - אתה לא יודע מהי אידישקייט! אינך יודע להיכן התורה צריכה להביא אותך! הרבי הוא הדוגמא עבורך שתדע איך יהודי צריך להיראות! מהו אלו המשמעות של קדושת ישראל! אתה מלמד אותך לדעת אלו מדרגות צריך לקנות על ידי תורה!"

כאשר מתבהרים לצדיקים מגלים את הקדושה העצמית

במילים אחרות: כדי לעורר את הקדושה העצמית שטמונה אצלו, שהקדושה הזו 'תתחיל לעבוד' ולהתגלות בפועל - מוכרח הוא לשהות ולהימצא

'קדושה' ו'שמחה'
הנה בתפילות של יום טוב אנו אומרים: "ותתן לנו ה' אֱלֹהֵינוּ באהבה מוֹעֲדִים שְׂמֵחָה חֲמִים וְזִמְנִים לְשִׁשְׁתֵּי יָמֵי מִקְרָא קֳדָשִׁים". אנו מדגשים כאן שני עניינים כלליים שבאים לידי ביטוי ביום טוב: שמחה וקדושה. ונבוא לדבר קמעה אודות שני העניינים הללו ותחיל עם ענין הקדושה; שכל יום טוב הוא 'מקרא קודש' - יום שמשפיע שפע קדושה וטוהרה על כל איש ישראל, ונבאר את הענין של 'מקרא קודש' קצת ביתר עומק.

'קדושה בכח' יש לכל יהודי

אחד הכללים הגדולים שיש בידינו הוא, שכל איש ישראל יש בו קדושה נפלאה ועצומה אשר בקדושה הזו אינו יכול לפגום לעולם. הקדושה הזו היא תוצאה של העבודה של האבות הקדושים; אשר הם בקדושתם ובמסירות נפשם להשי"ת זכו וזיכו לכל צאצאיהם אחריהם, קדושה שהיא חלק מעצמיות קדושת ישראל. אמנם קדושה זו נמצאת בעיקר רק 'בכח' של כל איש ישראל - אבל לאו דוקא 'בפועל'. והיינו, כאשר יבואו לבחון את מהותו של יהודי, איך שהוא בשורשו, וירצו להגדיר אותו - יאמרו: הוא חטיבה אחת - 'איינ' שטיק' - של קדושה עילאה! זהו עצם האדם! זהו שורש קדושתו של כלל ישראל; "ישראל קדושים הם". עצם קדושת ישראל היא נעלה ונשגבה! ממש לא שייך לשער ולתאר עד היכן זה הולך! היכן ישנו בעולם דבר יותר קדוש - 'ווי איז דען דא עפעס הייליגער' - ודבר יותר נשגב מיהודי! הלא כדי להציל את חייו של אדם מיישראל צריכים אף לחלל את השבת! יהודי יותר קדוש משבת קודש - זה ממש נורא נורא! וקדושה זו שייכת לכל יהודי, בכל אחד טמון אותה מדרגה גבוהה של 'עצם קדושת ישראל', וכאמור הוא אינו יכול לאבד אותה או לפגום בה, כי זו עצם המציאות שלו ואינה יכולה להשתנות לעולם.

'קדושה בפועל' נחלת יחידה הסגולה

אמנם לא כן הם פני הדברים כאשר מדברים אודות קדושתו של כל יהודי 'בפועל'. דהיינו, שנוכל לעמוד ולומר שהאדם קדוש לא רק ביח, אלא הוא גם הוציא וגילה את הקדושה שלו מן הכח אל הפועל - זה כבר אי אפשר לומר על כל אחד! זה כבר שייך רק ליחידים שביחידים. ישנם יחידים סגולה מועטים שזכו לשלימות של 'קדושה בפועל'. וביתר עומק: קדושתו קדושת ישראל היא אמנם גבוהה ונשגבה עד מאוד, אבל דוקא מחמת זה היא מאוד נעלמת ונסתרת! הקדושה הזאת מופשטת מאוד ואין מרגישים את ההשפעה שלה על האדם! מי שחפץ להרגיש בנפשו את ההשפעה של אותה קדושה נעלמה - שתאיר לו באור אחר את כל העבודות ה' שלו! שייחב למרגלות השגות אחרות לגמרי - אזי כבר עליו לעמוד ולהתייגע בכל כוחותיו! זה כבר לא פשוט - אלא עליו לעבוד עד שכל מציאותו - כל הרמ"ח והשס"ה שלו - יצטקו מתוכם: "קדושת ישראל! אני יהודי אמיתי!"

לכל יהודי יש שייכות עם עצמיות קדושת ישראל

ומחמת שבכל יהודי טמונה בקרב - 'טיפ טיף אינעווייניג' - ושוויה בחיכו אותה נקודה נסתרת של קדושה של עצמיות קדושת ישראל, לכן לכל יהודי ישנו גם איזו שייכות עם קדושה זו אחר שציאה מן הכח אל הפועל, כמו הקדושה של הצדיק! הגם שלהוציא אותה מן הכח אל הפועל

גדולה, שגם כשמיני זמן של יום טוב - כשמיני זמן של גילוי הקדושה - האדם יכול להישאר בחושך! האדם יכול בקל להתנתק לגמרי מהרוממות של היום טוב, ולהתייחס אליו כאילו שהוא חלילה יום פשוט וגשמי! מעטים הם האנשים ידיעיים בזמננו את המשמעות של יום טוב! לא הרבה אנשים מתהלכים ביום טוב עם שאיפה להיות איש קדוש בפועל ממש - אבל זה לא 'תירוץ'. כל בחור ואבן ששוקק בעבודת ה' צריך לשים דגש חזק בסדר העבודה שלו על ענין הימים טובים! הוא חייב להתכונן ליום טוב! לחיות את היום טוב! ולשאוב מן היום טוב כוחות ואורות לכל השנה! שהיום טוב ישאר בו ריחם וילווה אותו כל השנה.

ב'י קדוש אני! שידע שיש דבר כזה שנקרא 'איש קדוש'!

יש לעשות עסק שלם מיום טוב

מלפנים בדור הקודם היו בעלי העבודה - בפרט בעלי העבודה הפנימיים - עושים עסק שלם מכל יום טוב. היום טוב הגביה את כל ההשגות שלהם! את כל ההסתכלות שלהם על החיים! כל מהותם וכל הרגשותיהם התרוממו והתעלו! בכל יום טוב שוב ושוב התחדשה אצלם השאיפה והרצון, לזכות לקבל את הצורה הנכונה של יהודי! שידעו לאלו השגות עליהם לשאוף ולעבוד.

להישאר עם ורשם לכל השנה

בדורנו אנו שורר הסתר פנים וחשכות כה

ג.

והיית אך שמח: ביום טוב מאיר הארה מהשמחה של העתיד לבוא

מהיכן נובעת השמחה שיש ביום טוב

ועתה נדבר קצת אודות השמחה של יום טוב; כפי שהזכרנו בפתיחת דברנו מה שאומרים בתפילות של יום טוב: "ותתן לנו ה' אלקינו מועדים לשמחה" - המועדים הם זמנים להיות בהם בשמחה. יש בהם כח ואור מיוחד כדי להכניס בלב כל איש ישראל שיהיה בשמחה - 'פריליך און לוסטיג'.

אמנם באמת צריך לעמוד על טיבם של דברים ולחבין מהיכן נובעת השמחה של יום טוב? במה אכן אנו שמחים בימים הללו? יתר על כן אפשר להקשות: הלא איתא בחז"ל (לקוט שמעוני תהלים תתא): "עדיין לא שמח הקדוש ברוך ה' בעולמו" - כל עוד משיח צדקנו לא בא, כל עוד שלא הגיע התיקון השלם, עדיין אין השי"ת שמח ומרוצה מעולמו. העולם עדיין לא הגיע למקומו הראוי לו - לתכלית שהשי"ת הועיד עבורו. נו, אולי כן באמת קשה: איך יתכן שביום טוב כן שוררת שמחה בעולם? איך יש מקום לשמחה כאן לתתא? כל עוד שאין שמחה לעילא? כדי לענות על זה ולהבין את מהלך הדברים, יש לנו תחילה להיכנס ביתר עומק למהות של הימים טובים.

הבנה משוטת: יום טוב הוא רק 'זכר' לעבר שהיה

ההבנה הפשוטה של בני אדם על כלליות ענין המועדים היא, שהם משמשים זכר להתרחשות שהיתה 'בעבר'. פסח הוא זכר לכל שהשי"ת הוציא אותנו ממצרים. שבועות הוא זכר למתן תורה. סוכות הוא זכר לענין הכבוד וכדומה. עם ההבנה השטחית הזאת אכן יש מקום לקושיא דלעיל: איך אפשר להיות שמח כבר מעכשיו - טרם זמן הגאולה, כשעדיין אין שמחה בשמים? אולם לאמיתם של דברים, הימים טובים שנתנו לו הריבונות של עולם רב טוב גנזי ביה, והם הרבה יותר מאשר רק 'זכר' לימים וניסים שהיו בעבר.

הימים טובים בזמננו הם ההתחלה של הנהגה של העתיד לבוא

כאשר הנביא מדבר אודות זמן הגאולה הוא אומר (מירכ"ה טו): "ימי באתך מארץ מצרים ארצנו נקפלאות" - והעומק שכתוב בפסוק הוא, שיציאת מצרים אינה דבר שהיה בעבר ואינו עוד - כאן זה התחיל וכאן זה נגמר - אלא יציאת מצרים היא רק 'התחלה' של דבר - שטרם הסתיים כלל! יציאת מצרים היא מושג שהתחיל אז בזמן שיצאנו ממצרים, אבל הוא יסתיים רק לעתיד לבוא! ישנו עולם של 'עתיד לבוא' אשר בזה העולם הכל יתנהל בהנהגה של 'נפלאות', דהיינו, ההנהגה כולה תהיה על ידי ניסים גלויים והשגחה גלויה! כל אחד יראה עין בעין שיש בורא עולם! כולם יראו שיש מנהיג לבירה והכל מידו יתברך שמו! הנהגה מיוחדת זו

כבר מעכשיו מעין מה'שמח ה' במעשיו ומה'שמח ישראל בעושי'.

ראיית פני הצדיק: לימוד התכלית של יהודי

כשיהודי בא אצל צדיק אמת והוא רואה לפניו דוגמא של 'יהודי אמת', הוא מבין קצת איך יהודי צריך להיראות - הנה אחד הדברים הבולטים ביותר שהוא רואה אצל הצדיק הוא - שהצדיק תמיד בשמחה! הצדיק מתהלך כבר עתה בזמן הגלות כשאר ושמחה נסוקים עליו! פניו מפיקים שמחה ואושר פנימי הוא כל כלו שריר באור עילאי ובשלחות הנפש! זה מורה לו אדם, שהתכלית אליה התורה אמורה להביא אותו היא, להיות 'יהודי שמח' - 'ער זאל זיין א מרייליכער! שיהלך לו בעולם מלא אושר ושלחה - מיט א צומרינדיקייט און א רואינקייט' - שליבו יעלה על דודתו מתוך שמחה אמיתית; שיתקיים בו (תהלים צו, יא): "אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה" - פניו הקדושים של הצדיק שמאירים באור נפלא שכוו, מחזיר בלב כל הבאים אצלו שמחה וקרבת ה'.

בימים טובים מבינים את התכלית של כל העבודות ה'

יום טוב הוא ה'דיב' - בקומת הזמן; כמדובר לעיל. לכן גם היום טוב משמש לו לאדם לרבי ומומרה דרך, לדעת איך יהודי צריך להיראות! לדעת מהי 'כוונת התורה' - ולאן צריך להגיע על ידי התורה. בכל הדי' חלקי שולחן ערוך אין ספק אחד שמדבר על הלכות שמחה - רק בהלכות יום טוב; שם כתוב שצריך לשנות יין כדי לקיים את ה'ושמחת בחגך'. זאת ועוד, חלק אורח חיים מסיים בהלכות פורים, ו'הרמ"א האחרון' שם מסתיים במילים: "וטוב לב משנת תמיד" - יהודי צריך להיות תמיד בשמחה - כאילו זאת יין. במילים אחרות אמר לנו כאן הרמ"א: "עליך לדעת, שכל מה שלמדת עד כאן, התכלית של הכל, נועד לזכר ולעדן אותך, שתהיה אדם - שהוא תמיד במדרגת 'טוב לב'! יהודי שמח! זוהי התכלית של כל התורה! זה כתוב דוקא בהלכות פורים - שהוא גם אחד מהימים טובים והוא נועד בעיקר לשמחה. כי הימים טובים מעמידים את האדם בזמן שיראה בו את 'כל התוכנית'! שיחיה כבר מעכשיו עם 'טעמי'ה של התיקון השלם - שזו התכלית של כל התורה והמצוות! ולכן ככל שיהודי מקשר עצמו ליום טוב, ככל שהוא נכנס יותר ויותר עמוק לקדושת יום הימים טובים - אשר על ידי זה הוא מתקשר יותר ויותר לשמחה של העתיד לבוא, אזי יש בכוחו להיות שריר 'בשמחה תמיד' - גם בזמן הגלות, מחמת שהוא כבר מקושר מעתה לזמנים של העתיד לבוא ולתכלית שאליה הוא צריך להגיע - ובוודאי יגיע על ידי העבודת ה' שלו.

של 'נפלאות' - התחילה ביציאת מצרים! באותם ימים התחיל השי"ת להראות לכל העולם שיש מנהיג לבירה - כמו שכולם יראו פי כמה וכמה לעתיד לבוא! וכך גם מתן תורה, וארבעים שנה במדבר, וכל ההיסטוריה של כלל ישראל - שם הקירבה והאהבה העצומה - שהראה להם השי"ת, כל אלה היו גילויים ודוגמאות של העתיד לבוא! הם ראו אז קצת; איך יראה חלקם לעתיד לבוא!

יום טוב הוא 'זכר' למה שיהיה לעתיד לבוא

הוא אומר: בכל פעם שאנו זוכים לעוד מועד - וזוהי עסק קומט צו גיין א יום טוב' - ונזכרים בניסים ונפלאות והגילויים העצומים שהיו אז, הנה העיקר הוא להבין, שכל הדברים האלה שהתרחשו לעינינו בפועל - יחזרו ויופיעו שוב ביתר שאת ולאין ערוך כלל! כל ההנהגה של 'נפלאות' שהיתה ביציאת מצרים - תחזור לעתיד לבוא כהנה וכהנה יותר ויותר! נמצא, שכל הימים טובים משמשים הרבה יותר דוגמא למה שעתיד לבוא - מאשר דוגמא של יום טוב שהיה בעבר. **יום טוב אמור משמעי: נכנסים עכשיו לעתיד לבוא! נכנסים לעולם אחר - עולם של התיקון השלם! חיים כבר עכשיו עם איזו 'טעמי'ה של העתיד לבוא - מיט א שמעק מן משיח'!**

ביום טוב מרגישים כבר את השמחה של ימות המשיח

סתם כך, בשאר ימות השנה, אין לנו 'זמן שמחה'... אצחנו עדיין לא יכולים לקבוע את המציאות שלנו למציאות של שמחה. העולם נמצא תחת העלמה כבדה שכזו. החושך וההסתר פנים שולטים בכל עבר ופינה! כל כך הרבה צרות וחסרונות ישנם בעולם - לא שייך לקבוע 'שמחה'! הגם אמת, ובוודאי ישנה חובה קדושה על כל יהודי להיות תמיד בשמחה וכל העבודות ה' צריכה להיות מתוך שמחה; כמו שהפסוק אומר (דברים כה, מו): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל", אבל לקבוע זמן שעצם העבודה בו היא פשוט להיות בשמחה, זה עדיין לא שייך בימינו - 'מיר קענען זיך דאס נישט ערלויבן' - רק לעתיד לבוא. כאשר הבריאה תגיע למקומה הנכון, לתיקון השלם, אזי יהיה ביכולתו להיות בשמחה! אז יהיה הזמן הראוי להיות בו בשמחה! העולם כבר נמצא בתיקון השלם שלו, כבר מתקיים "שמחה" במעשי'! אולם שונה הישר כאשר מגיע יום טוב; בימים טובים שאז כבר

הבנה הארה מהנהגה של 'נפלאות' שיהיה לעתיד, כבר מאיר האור בזמן שכל החשכויות והצרות של הגלות מתהפכות בו לאור עולם ולזכויות עצומות - אזי זה 'מועדים לשמחה'! אזי הגענו לזמן שאפשר לשמוח בו - אכן זה זמן שמויחד לשמחה! אנו שמחים כבר מעכשיו עם האור שיתגלה ויופיע לעתיד! טועמים

יציאת אינה דבר שהיה בעבר ואינו עוד - אלא יציאת מצרים היא רק 'התחלה' של דבר - שטרם הסתיים כלל! יציאת מצרים היא מושג שהתחיל אז בזמן שיצאנו ממצרים, אבל הוא יסתיים רק לעתיד לבוא! ישנו עולם של 'עתיד לבוא' אשר בזה העולם הכל יתנהל בהנהגה של 'נפלאות', דהיינו, ההנהגה כולה תהיה על ידי ניסים גלויים והשגחה גלויה! הנהגה מיוחדת זו התחילה ביציאת מצרים!

~

בימים טובים שאז כבר ישנו הארה מהנהגה של 'נפלאות' שתהיה לעתיד, כבר מאיר הארה בזמן שכל החשכויות והצרות של הגלות מתהפכות בו לאור עולם ולזכויות עצומות - אזי זה 'מועדים לשמחה'! אזי הגענו לזמן שאפשר לשמוח בו - אכן זה זמן שמויחד לשמחה!

ומלכותו

ברצון

קבלו:

שביעי של פסח:

כלל ישראל

גילו את כח

הנאמנות שלהם

להשי"ת

א. מלכותא דארעא: כוחו של המלך גובע מה'אמון' שהעם רוכש לו מרצונם

קריעת ים סוף מלווה אותנו במשך כל חיינו | עיקר השירה חדשה שאמרו היה הפסוק: ה' ימלך לעולם ועד | ההבדל בין 'מלך נער' לבין 'מלך בן חורים' | כאשר עושים 'מהפכות' נדמה לעיתים שעושים חורבן | רק אם סומכים על המלך סובלים את השינויים שעושה | אחרי שנים רבות מבינים את כוונת המלך

ב. מלכותא דרקייעא: עם ישראל הם העם הנבחר מחמת שהם הולכים אחריו ית"ש בנאמנות

השי"ת ברא את העולם ואינו צריך לשום בריה | עלה ברצונו הפשוט שיהיו בני אדם שמוכנים במלכותו | השי"ת מתפש מי יכול להתמסר אליו בלי שום טענות | האבות הקדושים מעולם לא הרתו אחר מידותיו | כלל ישראל יכולים בטבע לקבל את הנהגתו בהכנעה | היציאה של כלל ישראל למדבר היתה גילוי עצום של נאמנותם להשי"ת

ג. יחד כולם הודו: עם ישראל אמרו הקב"ה יודע מה הוא עושה

כלל ישראל חשבו שהנה כבר הם מגיעים לארץ ישראל | הם יכלו לשאול: למה לא לוקחים אותנו בדרך קצרה | על כל צעד ושעל אמרו: אין לנו אלא דברי בן עמרם | כאשר זכו לקריעת ים סוף נעלמו פתאום כל הסתירות | כדי לזכות לאורות גדולים צריכים קודם לקבל את המעברים מתוך הכנעה | כל אחד שרוי לעתים במצבים של הסתרת פנים ועליו לשאוב כוחות מן השירה חדשה

א.

מלכותא דארעא: כוחו של המלך גובע מה'אמון' שהעם רוכש לו מרצונם

שקשרו קשר והתקוממו נגד המלכים, ועם הזמן נקבע ברוב המקומות בעולם, שמיהם והלאה כבר לא יתנו למלך כח גדול. המלך כבר לא יעשה ככל העולה על רוחו, אלא מעתה תהיה ההנהגה מסורה בידי העם. והיינו בשיטת ה'דמוקרטיה', שבו כל בני העם יש להם דעה וזכו להחליט מיהו האדם שברצונם למנותו לעמוד בראש הנהגת המדינה. ומעתה הסדר הוא, שהאיש הזה עומד בראשות ההנהגה למשך שנים, וכעבור תקופה מסוימת שוב 'הולכים לבחירות', ושוב יחליטו בני המדינה - מי יהיה הנשיא הבא שלהם.

השיטה משעבדת את המלך לעם

השיטה הזו של 'דמוקרטיה' נועדה כדי לוודא, שהנשיא אינו יישאר משועבד לעם וכמעט לא תהיה לו דעה משלו; הוא מוכרח לקחת בחשבון את העם שבחר בו והושיב אותו כל כסאו - על כל צעד ושעל. ובנוסף לזה ישנם עוד כמה קבוצות של אנשי הממשלה שנועדו לשמור על כך, יש את ה'קונגרס' ואת ה'סנאט' - שגם הם מתמנים ונמצאים שם מטעם שאר בני העם - שהנשיא זקוק להגיע להסכמתם ולאישור שלהם על כל חוק שרוצה לחוקק ועל כל דבר שרוצה להנהיג במדינה. ואם גם בכך לא די, עוד נוסף על זה כל הכה העצום שיש ל'תקשורת' שהם עומדים לו על הראש כל הזמן, ובודקים את 'דעת הקהל'; מה העם חושב על הנשיא. הם מפרסמים כל יום את החידושים שלהם; כמה אחוזים מכלל העם אכן מרוצים או לא מרוצים מהנהגת הנשיא. ואם העם אינו מרוצה ממנו - לא 'ציביעו' עבורו לתקופה נוספת! ובכל משך התקופה שהינו עומד בראש, אין לו באמת כח לעשות דבר נגד רצון העם, כי כל אנשי הממשלה 'הפוליטיקאים' שמייצגים את העם - יתנגדו לו וימנעו ממנו לעשות כרצונו! הם יתנגדו לתוכניות שלו! הם

מאותה מדרגה באמונה שהשיגו אז, הנה הודו והמליכו ואמרו: 'ה' ימלך לעולם ועד'.

שני סוגי מלכים

כדי להבין נכון את מושג המלוכה בעולם הרוחני, שומה עלינו קודם כל להתבונן איך ומהו ענין וסדר המלוכה בעולם הגשמי; כמו שאמרו חז"ל (ברכות נח): "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא" - והיינו שהמלכות כאן למטה יכולה לשמש עבורנו כמשל למה שמתחולל במלכות לעילא. וגרתיב קצת את הדוגמא דלתתא כדי שנעמוד היטב על ה'נמשל' שבדברינו: שלמה המלך אומר (קהלת י, טז): "אי לך ארץ שמלך נער וגו' אשריך ארץ שמלך בן חורים" - יש מושג שהמלך הוא בגדר 'נער', כלומר, הגם שהוא נראה כמלך גדול ונערץ שכולם מכבדים אותו ועושים את רצונו, הנה באמת הוא אינו אלא עבד שמשועבד לעם; ועליו אמר קהלת: "אי לך ארץ שמלך נער".

מאידך אם המלך הוא מלך אמיתי, הוא זה שמלוך ומושל על העם - ולא הם עלי, הנה אז הוא בגדר 'בן חורין'. המלך עושה ככל אשר הוא מבין בדעתו ואין מונע בעדו; ועליו נאמר: "אשרך ארץ שמלך בן חורים".

'מלך נער'

בימינו אנו, אנו מכירים מאד את התופעה של 'מלך נער'. בדורות הקודמים היה המלך 'בעל הבית' אמיתי על כל המדינה. כל אנשי מדינתו היה כפופים למרותו ואף אחד לא הרחיק עוז בנפשו להרים ידו ורגלו בלי רשותו. המלך לא היה צריך להתחשב בשום אדם, הוא לא היה משועבד לשום דעה ולשום השפעה זרה. במשך השנים אחרי שהיו כמה וכמה מלכים שניצלו את כוחם והשתמשו בכח המלכות שבידם רק לתועלת החשבונות והאינטרסים שלהם, ומגדו הם עינו ודיכאו את העם ורצחו בהם באכזריות נוראה, קמו להם כל מיני מרידות ואנשים

מעולם לא נשמעה שירה של המלכה

הנה יום שביעי של פסח הוא אחד הימים היסודיים בהשתלשלות של כלל ישראל. ואחד הדברים היותר בולטים בו היא השירה שאמרו על הים. השירה הזאת היתה שירה מיוחדת והיא הולכת יחד עם כלל ישראל ומלווה אותם בכל הדורות. אנו אומרים את השירה הזאת בכל יום ועושים ממנה עסק גדול מאד, ורגע לפני תפילת שמונה עשרה אנו אומרים: "שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים" - בני ישראל עמדו על הים ואמרו 'שירה חדשה' שטרם נשמעה כמותה בעולם - 'עפעס א נייע שירה' - שום אדם לא אמר כזאת! ומהו עיקר השירה חדשה הזאת? הנה הוא הולך ומסיים שם: **יחד כלם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלך לעולם ועד!** זהו הפסוק של המלכה - הפסוק שבו המליכו כלל ישראל את השי"ת ואמרו (שמות טו, יח): 'ה' ימלך לעולם ועד' - זו היתה השירה המיוחדת שמעולם לא נשמעה עד קריעת ים סוף! וצריך להתבונן מה טעמו בזה, מהו אכן החידוש הגדול של ההמלכה בה המליכו עתה את השי"ת!?

שביעי של פסח מסוגל ביותר לאמונה

חג הפסח הוא חג האמונה; מכל המועדים וזמנים הוא הזמן המסוגל ביותר לזכות בו לאמונה. גם המצות עצמן מסוגלות הן לאמונה; כדאיאת בזהר הקדוש (ח"ב קפג) שהמצות הן 'מיכלא דמהימנותא' - מאכל של אמונה. ורואים זאת גם בפסוקי יציאת מצרים; כמו שכתוב (שמות ד, לא): **'וַיֹּאמֶן הָעָם'** ושאר פסוקים. אולם יום שביעי של פסח מסוגל ביותר לאמונה; כפי שהכתוב מעיד על כלל ישראל שאז נתקיים בהם (שמות יד, לא): **'וַיֹּאמְנוּ בָּה'** ובמשה עבדו - **האמונה שלהם היתה אז בשלימות נפלאה, ומידה שנה בשנה ביום זה, חודר וניער לבני ישראל כח מיוחד זה של אמונה.** וצריכים להבין את הקשר בין אמונה למלוכה - שאנו רואים אשר כתוצאה

נקודות:

יום שביעי של פסח הוא אחד הימים היסודיים בהשתלשלות של כלל ישראל. ואחד הדברים היותר בולטים בו היא השירה שאמרו על הים. השירה הזאת היתה שירה מיוחדת והיא הולכת יחד עם כלל ישראל ומלווה אותם בכל הדורות. אנו אומרים את השירה הזאת בכל יום ועושים ממנה עסק גדול מאד, זו היתה השירה המיוחדת שמעולם לא נשמעה עד קריעת ים סוף!

כל כח' של מלך אמיתי נובע רק מכח מה שהעם בוטח בו - 'מען האט צוטרוי אין אים' - הם סומכים עליו ובטוחים בו! מלך אמיתי משמעו, שהעם עמדו והכירו בו 'פעם אחת ולתמיד' שהאדם הזה - מלבד מה שיש לו את כל הכישרונות הדרושים להנהגת המדינה - יש לו גם כח יותר גבוה! אנשי המדינה מבינים: על אדם כזה לא שואלים שאלות! אדם זה ראוי 'לאמון' שלנו והוא בודאי יודע מה שהוא עושה; וגם כשעה שהם רואים בהנהגתו כאלו ענינים, שבסכסכנות שטחית אינם מבינים איזו טובה תצמח להם מזה - הנה הם סומכים עליו שהוא עושה כאן 'תיקונים נסתרים' שברבות הימים כולם יכירו וידעו מה פעל בכל אלה! מנוי וגמור אצלם: "התועלת של המהלכים שהמלך עושה עכשיו - יספיעו לטובה לשנים רבות וארוכות"

אשרי העם שהם סומכים על המלך שלהם

זה מה ששלמה המלך אומר כאן: **'אשריך ארץ שמלכך בן חורין'** - אשרי המדינה הזו שהעומד בראשה והמנהיג שלה הוא מלך אמיתי - הוא מלך 'בן חורין'! מלך שהוא הבעל הבית האמיתי כאן ואינו צריך להיות משועבד לעם! הוא אינו זקוק לבקש את הסכמתם לחוקים ומשפטים שרוצה לחוקק ולקבוע כאן. ולא מחמת שהוא משתמש ביד קשה ואכזרית וכופה את דעתו עליהם - כפי שנהגו אותם מלכים רשעים ואכזריים - אלא מפני שהם באמת נמשכים אחריו: הם מכירים במלכותו ובכוחו הגדול והאמיתי להיות עליהם למלך, ונותנים לו את הסכמתם מראש ומתחילה, לעשות ככל אשר יבין בדעתו הגדולה והעמוקה - גם בשעה שבשכלם הקטן זה ייראה להם כאילו שהמלך הולך ומחריב כאן את כל המדינה! הם מאמינים וסומכים עליו שהוא עושה את 'הדבר הנכון' וכל כוונתו רק להטיב ולהועיל לאנשי המדינה! **מלך שיש בידו כח כזה! מלך שהעם סומכים**

ובטוחים עליו שיעשה רק את הטוב והנכון! הנה אכן יש בכוחו לעשות תיקונים גדולים ועצומים. הוא יעשה כאן מהפכות ממש! וגם אם המהלך שהמלך רוצה להעביר יקח הרבה זמן - 'עס קאטט אפ אסאך יארן מיט גרויסע כוחות' - וצריכים לסבול בינתיים קשיים ומעברים לא פשוטים, ועל כל זאת, גם איש אינו יודע ומבין מה הוא רוצה להשיג בכל הפעולות הללו - הם ילכו אחריו בנאמנות. הם לא ירהרו אחריו לרגע - עד שסוף כל סוף יתברר ויתגלה התיקון הגדול שעשה; כל פרט ופרט יבוא על מקומו, ואזי כולם יבינו מה פעל כאן המלך, ומה השיג עם כל הפעולות שהיו כל כך משונים בעיניהם.

(ובאמת גם יתכן שעלולים לא ידעו את התועלת שצמחה להם כאן, כי לפעמים כוונת המלך היתה רק להסיר איזה מכשול מאנשי המדינה, אבל הם לעולם לא ידעו ולא יבינו את כוונתו ומה שהשיג בכח זה).

הרחבה' ולקחת בחשבון פרטים עד אין מספר, ואזי לעשות שינויים קיצוניים כאלה - שלאדם פשוט ייראה כאילו הם רק מחמירים את המצב! המלך האמיתי יכול לקחת דברים שהתקבלו במדינה שכן וכך נוהגים - כבר מאות בשנים, ולעשות בהם שינויים וחיידושים שמעולם לא נהגו כן שם. ואנשי המדינה אכן עומדים ותמהים עליו: הם אינם רואים שום תועלת בזה, הם רק רואים בזה חורבן והרס למדינה! אפס, כי המלך מבין משהו שהם אינם מבינים... ההסתכלות שלו רחוקה ורחבה כהנה וכהנה. המלך מבין שאינו יכול לבנות בנין חזק ואיתן - אם לא יתפור קודם בעומק האדמה, עומק לפנים עומק. שום דבר לא יצמח כאן אם הזרע לא ירקב תחילה! מי שאינו מבין בבנייה ובזריעה - צועק גם שם שמחריבים את האדמה; כמאמר העולם: "לשוטה לא מראים חצי עבודה". כי באמצע העבודה רואים רק את הקלקולים, את ההרס ואת החורבן. רק החכם מבין שכל מה שרואה לעיניו, אינו קלקול, כי אם קלקול על מנת לתקן. והנה כל זה מפסידים העם כאשר הם רוצים לקחת את מוסרות ההנהגה לידיהם. **השיטה הדמוקרטית אינה נותנת למלך את ההזדמנות - 'מען גיט אים נישט קיין שאנס' - להנהיג את המדינה למי הבנתו הרחבה והעמוקה ולעשות את המהפכות הנדרשות שם. מבחינתם על העם להנהיג את המדינה - ולא המלך, גם אם מחמת זה המדינה תרד לטמיון - 'גיין איך דער ערד אריין' - ולא יישאר ממנה מאומה, ואין מי שיעצור אותם ויציל זאת מידם! זהו החורבן שנגרם למדינה מחמת השיטה של 'מלך נער'**

העם מכירים ביכולתו של המלך להנהיגם

נשאלת השאלה: איך אפוא נראתה המלוכה בימי קדם? איך היה בכוחו של המלך לעשות תיקונים בהנהגת המדינה שאיש לא הבין את התועלת שבהם? איך היה בידו לשנות הנחות שהיו מקובלות שם מדורי דורות ולעשות 'צעדים' כאלה - שעבור המון העם היה נראה כאילו המלך מחריב את המדינה בידיים ממש - ואין פוצה פה ומצפצף? הלא בסופו של דבר, כל מלך צריך את הכח של העם, הרי אנו יודעים את הכלל שאין מלך בלא עם (פרקי דר"א פ"א). וכי הוא נעמד להילחם נגד רצון כל העם? הרי אנו לא מדברים על שלטון באונס ובכפייה; נו, איך אכן היה ביכולתו להנהיג כך את המדינה?

התשובה לכך היא במילה אחת: "אמונה". **כל 'כח המלכות' של מלך אמיתי נובע רק מכח מה שהעם בוטח בו - 'מען האט צוטרוי אין אים' - הם סומכים עליו ובטוחים בו! מלך אמיתי משמעו, שהעם עמדו והכירו בו 'פעם אחת**

יתנגדו לחוקים שלו! בכל פעם שהוא פותח פיו הם עוצרים אותו ומונעים בעדו לבטא את רצונו - ובלעדיהם אינו יכול לעשות דבר. ובמקרים יותר קיצוניים, הם גם יכולים להרים מרידה נגדו ולסלקו ממעמדו לגמרי.

במילים אחרות אם נבוא להגדיר את מהותו של הנשיא בימינו: **הנשיא אינו יותר מאשר 'עבד' שמשועבד לאדוניו! העם עומדים עליו מלמעלה עם רצועה של ברזל, והמלך רק צריך לודא לשאת חן בעיניהם ולעשות כרצונם!** וכל זה משמש לנו כ'דוגמא חיה' למלך שמתקיים בו **'אין ארץ שמלכך נער'** - אוי לה למדינה שכן ניראת ההנהגה שלה.

המלך הוא דוגמא של השר דלעילא

אחר כל הדברים הללו, יבוא אחד ויאמר: 'נו, זה דוקא נשמע רעיון טוב מאד! מה אכן החיסרון כאן? מה פסול מצאת בהנהגה דמוקרטית? וכי מי רוצה את טובת המדינה - יותר מן העם עצמו? אם כן, הרי ראוי אפוא מאד שהעם ינהיג את המדינה על ידי ה'נציג' שלהם! אפס כי טעות גדולה היא בידו: הוא אינו מבין כלל את מהות המלכות! הוא אינו מבין את היחס האמיתי שיש לנו למלך! כי צריך לדעת ששורשו של המלך גבוה מאוד; כל מלך משמש כ'מרכבה' לשר שלו בשמים. וכן הוא בהלכה (או"ח סי' רכז, ח) שכאשר רואים מלך - אפילו מלך גוי - מברכים "שנתן מכבודו לבשר ודם". כי כאמור מלך אינו רק אדם שנבחר על ידי הציבור, אלא המלך הוא 'מרכבה' לשר שיש למדינה שלו בשמים. המלך כאן למטה הוא כעין 'דוגמא' - לשר מלמעלה. וכיון שהמלך יש לו שורש גבוה כל כך, לכן הוא גם יכול לראות דברים ממקום גבוה יותר! המלך אינו סתם אדם, איש כשאר האנשים, שיש לו שכל וחכמה והוא מבין בהנהגת המדינה, אלא **המלך הוא אדם שיש לו כוחות עצומים ונפלאים - 'העכרע כוחות' - והשגות רחבות ועמוקות שאדם מן השורה לעולם לא ישיג אותם! הוא מבין דברים שהמון העם אינו מבין! הוא מרגיש את את 'הלב' של כל אנשי המדינה שלו! הוא מבין את העומק שמתרחש בכל רחבי מלכותו ויש לו כוחות מיוחדים להעמית את הנהגת המדינה ולסדר כל דבר על מכונו ותיקונו - באופן יותר עמוק וחזק משאר כל אדם.**

המלך צריך לעשות 'מהפכות'

התיקונים האמיתיים שצריכים לתקן במדינה אינם מתרחשים ברגע אחד! אם רוצים באמת לקחת איזה ענין שצריכים לסדר אותו ולהנהיג בו שינוי אמיתי, ולוודא שהוא השינוי הזה אכן יעמוד למשך שנים ארוכות - מוכרחים לעשות 'מהפכה' צריכים להסתכל על כל 'התמונה

מלכותא דרקייעא: עם ישראל הם העם הנבחר מחמת שהם הולכים אחריו ית"ש בנאמנות

אינו זקוק למאומה ושום בריה שבעולם לא יכולה לתת לו דבר; וכמו שאמר בספר איוב (לה ז) **'אם צדקת מה נתן לו או מה מידך יקח'** וכן הוא אומר (שם מא ג) **'מי הקדימני**

של עולם הוא היה הווה ויהיה 'מלך העולם'! וכל מלכותו היא על דרך 'בן חורין'! הוא אינו משועבד לשום כח שבעולם, והוא עשה עושה ויעשה כפי מה שעולה ברצונו הפשוט. השי"ת

רצונו של השי"ת שנקבל את מלכותו עלינו מרצינו

"אדון עולם אשר מלך בטרם כל וכו' לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא". הריבנו

קב"ה ידע
שהעם היחיד בעולם שמסוגל להכיר בו ולעבוד אותו באופן כזה, הם יעברו את המצבים הקשים ביותר – השאלות והקושיות על ההנהגה העליונה יהיו ממש נורא נוראות! ההסתר פנים יהיה גדול מנשוא! הצרות והייסורים ילכו ויתגברו רחמנא לצלן – והם לא ישאלו שאלה אחת! הם יקבלו הכל בהכנעה! במילה אחת: הם יהיו 'נאמנים'! – הוא רק עם ישראל!

~

בני ישראל לא הקשו דבר ולא אמרו שום 'הערות'! כי אחרי העשר מכות שראו לנגד עיניהם, הם כבר הבינו שהקב"ה הוא כזה מלך, שבכל מה שנוגע אליו – צריך להשאיר את השכל בצד! לא שואלים שאלות ולא מוקשים קושיות – אלא הולכים אחריו בנאמנות!

ואולם תחת כל השמים לי הוא". אפס כי כך גורה חמלתו העליונה, וחפצו יתברך שמו היה לברוא עולם גדול ועצום אשר הנבראים שבו ימליכוהו עליהם! שיאמינו בו וידעו כי ברא את העולם יש מאין, והוא לבדו מנהיג את עולמו כרצונו בהשגחה פרטית על פרט ופרט, קטן כגדול! מגרמי השמים העצומים שתלויים בשחקים עד לשול קטן שבעומק הים. ולא זו בלבד שהשי"ת חפץ שידעו ממנו ויאמינו בו, אלא רצונו ית"ש הוא: שלא רק מחמת כוחו ויכולתו שהוא בלי גבול ותכלית, יהיה מלך בן חורין – שאינו משועבד לאיש – אלא גם מצד הנבראים יהיה מלך בן חורין! כלומר, **שהנבראים יכטשו בו ויסמכו עליו, ויאמינו שכל מעשיו ופעולותיו בעולם הם לטובת ולתועלת העולם – גם בשעה שהמצאות נראית להם בהיפך הגמור ממש! שיבינו שעל הריבונו של עולם אין שום מקום להקשות ולשאל – וכל מה שעושה לטובה הוא עושה!**

בני מאמינים – האבות הלכו אחרי השי"ת מבלי להרהר אחרי

מיום בראו ה' אלוהים אדם על הארץ, חיפש וביקש אחר אדם כזה שיכיר בו ויעבוד אותו בעבודה של 'נאמנות'. לא רק שידע ויכין שיש אלוהים בשמים ובארץ ומוכרחים לקבל את הנהגתו, אלא אדם שיתמסר ויתבטל להנהגתו ברוך הוא – מתוך נאמנות. אדם שיכיר שהשי"ת הוא האחד יחיד ומויחד שידע מה נכון וטוב לעולם! אדם שישמך על כל סדר ההנהגה בעולם עם 'עניינים עצומות' – אבל טרם מצא זאת אצל איש! אמנם לא חסרו צדיקים יראים ושלמים שהאמינו בהשי"ת שהוא 'מלך העולם', אבל שיקום אדם כזה, שיראה לפניו הנהגה חסרת פשר והכנה, הנהגה מלאה סתירות – 'עס

קלאפט נישט איינס מיטן צווייטן' – הנהגה שנראית כמו הטרס וחורבן, וחרף כל זאת לא תהיה לו שום קושיא על ההנהגה. הוא יעמוד איתן באמונה חזקה ושלמה בלי שום הרהור ושאלה – זה טרם נמצא באיש. **עד שסוף סוף אחרי אלפיים שנה מכריאת העולם מצא הקב"ה את אברהם אבינו, שהיה שלם באמונתו ובביטחונו בריבונו של עולם, על דרך זה – על דרך של 'נאמנות', את הנאמנות הנפלאה הזו של אברהם אבינו אנו מזכירים בכל יום (נחמיה ח, ט): "וּמִצְאָתָא אֶת לָבָנוּ נֶאֱמַר לַפָּנִיךָ" השי"ת עמד ובחן אותו בניסיון אחר ניסיון ובצירוף אחר צירוף – 'איינס שווערער פונעם צווייטן' – בעשרה ניסיונות, ואברהם אבינו עמד ככולם בגבורה ובתמימות – ולא הרהר אחר מידותיו יתברך לרגע! **אברהם אבינו ידע בודאות מוחלטת שהריבונו של עולם יודע 'מה טוב לו ומה טוב לבריאה כולה' – 'ער ווייסט וואס ער טוט, און ווייסט וואס עס איז גוט' – ובודאי שאין שום חיסרון ופגם כלשהו בהנהגתו. וכך גם עם האבות הקדושים יצחק אבינו ויעקב אבינו: כמו שהשי"ת בעצמו העיד עליהם בפני משה רבינו "ולא הרהרו אחר מדותי" (ד"ש"י שמות ו, ט) – הם יכולים היו לשאול קושיות לרוב על הנהגת הקב"ה, הם יכולים היו לראות רק 'סתיות' כל היום, אבל הם האמינו בריבונו של עולם ב'אמונת אומן'! היתה להם אמונה ברורה ובהירה שהקב"ה "יודע מה הוא עושה", הוא פועל ועושה תיקונים גדולים ועצומים בעולם שאין אנו מבינים; כך האמינו האבות הקדושים וכך חיו בעולם.****

הקב"ה יודע שרק כלל ישראל סומכים עליו
אפס כי חפצו ורצונו של הריבונו של עולם היה, לא רק שיהיו כמה 'יחידים' יחידים סגולה

שעובדים אותו עם עבודה כזו של 'נאמנות' – אלא שיהיה לו עם שלם שמאמין בו באופן של 'מלך בן חורין'; הקב"ה ידע שהעם היחיד בעולם שמסוגל להכיר בו ולעבוד אותו באופן כזה, הם יעברו את המצבים הקשים ביותר – השאלות והקושיות על ההנהגה העליונה יהיו ממש נורא נוראות! ההסתר פנים יהיה גדול מנשוא! הצרות והייסורים ילכו ויתגברו רחמנא לצלן – והם לא ישאלו שאלה אחת! הם יקבלו הכל בהכנעה! הם יידעו שכל הייסורים הללו יש להם תכלית אמיתית והכל רק לטובה! במילה אחת: הם יהיו 'נאמנים'! – הוא רק עם ישראל! ולכן עמד השי"ת והוציא אותם ממצרים באותות ובמופתים בניסים ובנפלאות: הוא הראה להם וגילה בפניהם שהוא הבורא כל עולמים! הוא המשגיח בהשגחה פרטית על כל הבריות שבעולם! ועתה הוא בוחר בעמו ישראל באהבה – להיות לו לעם, בניו אהוביו ורחומיו שימליכו אותו.

"אחרי במדבר": בלי שום שאלות

תיכף ומיד כשיצאו בני ישראל ממצרים, נחשפה והתגלתה אותה מדה של 'נאמנות' שכלל ישראל מחזיק בקרבן; שהם נמשכים אחרי הריבונו של עולם בכל מצב; ועל זה משתפך הנביא ואומר בשם הריבונו של עולם (ירמיה ב, ב): **"זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זדונית"** – בני ישראל הלכו אחרי השי"ת למדבר, לארץ ציה וצלמות – בלי לשאול וכלי להרהר. הם לא שאלו מה נאכל, מה נשתה, איך נסתדר שם, מה יהיה עם הילדים, הם פשוט קמו והלכו אחרי הריבונו של עולם באמונה עצומה ונפלאה – עם נאמנות.

יחד כולם הודו: עם ישראל אמרו הקב"ה יודע מה הוא עושה

שהם הולכים בדרך אחרת לגמרי! הם לא יודעים מה קורה כאן, אבל הם מבינים שלוקחים כאן כיוון אחר! במקום ללכת 'דרך פלשתים' – לוקחים אותם דרך המדבר! בני ישראל יכלו להתחיל להקשות: "הרי השי"ת אמר לנו שהוא לוקח אותנו לארץ ישראל! למה הוא לא עושה כמו שהבטיח לנו? למה הוא לוקח אותנו בדרך משונה שכזו? וכי לא סבלנו מספיק במשך כל השנים הללו? מה אנחנו כבר מבקשים – קצת מנוחה? אנחנו כבר רוצים סוף סוף להגיע אל המנוחה ואל הנחלה!" אבל בני ישראל לא הקשו דבר ולא אמרו שום 'הערות'! כי **אחרי העשר מכות שראו לנגד עיניהם, הם כבר הבינו שהקב"ה הוא כזה מלך, שבכל מה שנוגע אליו – צריך להשאיר את השכל בצד! לא שואלים שאלות ולא מקשים קושיות – אלא הולכים אחריו בנאמנות!**

וישבו ויחזו... לפני בעל צפון

עוברים להם כמה ימים ושוב הם עומדים בפני ניסיון. משה רבינו אומר להם: צריך לחזור קצת לכיוון של ארץ מצרים; צריך להסתובב

אחרי כל השעבוד מצרים, אחרי כל הצרות שעברתם כאן, באתי להוציא אתכם ממצרים ולהביאכם אל ארץ טובה ורחבה – לארץ ישראל. שם כבר מחכים לכם חיים של מנוחה ושלווה, חיים של 'שמחתו כימות עניתנו' אחרי כל השעבוד הקשה שעברתם כאן". היהודים השבורים והרצוצים שכבר שרויים שם בגלות כל כך הרבה שנים ומשועבדים לפרעה בחומר ובלבנים; התחילו לחלום: "בעוד ימים ספורים כבר נגיע למחוז חפצנו, אנחנו נהיה בארץ ישראל – שאינה רחוקה מכאן כלל – ובזה תמו ונגמרו ימי הגלות שלנו – מען האט שוין יוצא געווען מיט דעם גלות' – זהו ה'קץ' שלנו! זה הסוף וקץ לכל הצרות והתלאות שהיו מנת חלקנו עד היום. אנו נכנסים בעוד כמה ימים לארץ זבת חלב ודבש, אנו נחיה חיים של אור ושל שמחה – 'עס קומען גוטע צייטן!'."

ולא נחם אלוהים

איך שהם רק יוצאים ממצרים, הם עומדים משתוממים למראה עיניהם... הם מגלים באחת,

נאמנותם של כלל ישראל על הים

ככל שבני ישראל אכן הראו את נאמנותם בריבונו של עולם בעצם היציאה ממצרים; בעצם ה'לכתך אחרי במדבר' – הנה זה בא לידי ביטוי יותר ויותר כאשר עמדו על הים, בשביעי של פסח. כאשר כלל ישראל עמדו וצלחו – זיי האבן דורקעבראכן' – את כל הניסיונות ואת כל מיני הסתירות שראו בהנהגה העליונה.

היהודים המיוסרים חולמים שבעוד כמה ימים כבר יכנסו לארץ ישראל

צריכים להבין קמעה את הנאמנות העצומה שכלל ישראל הראו על ים סוף; נתאר לעצמנו קצת את אותם ימים ראשונים אחרי יציאת מצרים. הכתוב אומר (שמות יג, ו): **"ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ מלשתים כי קרוב הוא"**. כאשר מתבוננים היטב בלשון הכתוב מקבלים 'תמונה' כזו: משה רבינו בא לבני ישראל במצרים ודבר ה' בפיו (שמות ג, ו): **"אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש"** – הנה הגיע העת והעונה,

הבורא כל עולמים יודע שכלל ישראל - עם כל מה שאפשר לשאול - לא יקשו שום קושיא ולא יתהרהר אחריה! הם ימשכו אחריה באמונה פשוטה - "משכני אחרך נרוצה" - הם ימליכו את הקב"ה בכל מצב! רק אצל בני ישראל נקרא השי"ת: 'מלך בן חורין'. הריבונות של עולם יכול לעשות ככל חפצו ורצונו עם כלל ישראל - והם ימשיכו ללכת אחריה עם עיניים עצומות!

הריבונות של עולם עשה כאן כביכול מהלך נפלא - 'דאס איז א גוט געשעפט...' היכן ישנו בעולם עוד עם כזה שנשאר בנאמנות ובמסירות נפש כזו. כלל ישראל עוברים גלות ארוכה וקשה זה קרוב אלפיים שנה, וכבר כל כך הרבה פעמים חשבו שהנה הנה משיח בא - 'אט אט איז ער דא' ועדיין לא זכינו! הטענה ש'צדיק ורע לו רשע וטוב לו' - הן בכלליות והן בפרטיות - זועקת עד לב השמים ואיש אינו מבין מה קורה כאן! אבל כלל ישראל הם נצחיים! הם נמשכים אחרי הקב"ה בנאמנות! יהודים מאמינים בני מאמינים שהשי"ת מעביר כאן בעולם תיקונים גדולים ועצומים, השי"ת הוא גורא עלילה לבני אדם ויש לו חשבונות גבוהים מעל גבוהים - שיתגלו לעתיד לבוא, ואז יראו כולם עין בעין ויבינו לפי ערך את עומק מחשבותיו ואת גודל העניינים שהתרחשו כאן ויראו איזו תועלת נפלאה כל הדברים הללו הביאו לכלל ישראל.

הימים הללו מלווים אותנו בכל המצבים שאנו עוברים

את הנאמנות הזו צריך לקבל ולקחת מהימים הגדולים והנעלים הללו - לכל השנה כולה, הן כלפי ההנהגה העליונה בכלליות, והן בפרטיות - כל אחד כלפי הניסיונות שלו. אנו לא יודעים ולא מבינים את ההנהגות העליונות; איך הקב"ה מנהיג את עולמו, ואין איתנו יודע עד מה כמה ניסיונות עוד עתידים לבוא על עם ישראל - ובוודאי תקוותנו שבקרוב ממש נזכה לגאולה השלימה - אבל כל זמן שכן דוד לא בא בפועל ממש, לא יודעים כלום. **לכן עלינו להתמלא בידעיה שאנחנו כלל ישראל 'עם קרוב' ולדעת כי אנחנו עם ה' - עמו וצאן מרעייתו שנמשכים אחרי השי"ת בעבותות של אהבה, בכל מצב! וכך גם כל אחד בפרטיות, בכל עת שהוא עובר מצבים קשים בחיים, הוא מרגיש שהכל סוגר עליו, הנפש שלו יושבת בחושך וצלמויות ואינו רואה כל פתח ותקווה - הוא מרגיש אבוד לגמרי, עליו לקחת מחג הפסח את הענין של 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרעה', להימשך אחרי הקב"ה ואחרי הנהגתו! עליו לזכור ולומר לעצמו: "אני יודע בלי כל ספק שהשי"ת רוצה בטובתי וכל מה שעושה זה רק לטובה! יעבור עלי מה - ותמיד אקבל באהבה ובהכנעה את הנהגת השי"ת בלי שום טענות ומענות!" ואז יזכה שכל המעברים שמתרגשים עליו יתמתקו, וכאשר יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו כבר יראה את ה'תיווך' לכל ההסתרות והניסיונות**

כל הסתירות נפתרו בבת אחת

אולם אחרי שכלל ישראל עמדו בכל הניסיונות והסתירות הללו - נבקע הים! באחת היתה להם 'קריעת ים סוף'! **הם הבינו למפרע איזו 'תוכנית' נפלאה הקב"ה רצה להם כאן! הם הבינו באותו רגע שהשי"ת רצה לעשות להם נס גדול ועצום שטרם נראה כמותו, ולתת להם השגות אלוקות שלא התגלו מעולם - כהנה וכהנה יותר מכל יציאת מצרים! עם ישראל זכה אז למתנה כזו, שיציאת מצרים אפילו לא היתה משל לה; כמו שכולם יודעים מה שאיתא בחז"ל (מכילתא, הובא ברש"י): "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל!" הקב"ה עשה כאן דבר נורא, שאיש אפילו לא העלה על דעתו עד רגע זה. אבל כדי להוציא את המחשבה האלוקית מן הכח אל הפועל, היה ראשית על כלל ישראל ללכת אחרי משה בנאמנות עצומה ולהכריז 'אין לנו אלא דברי בן עמרם'. לא להרהר אחר הקב"ה ולא אחר משה רבינו, אלא להאמין שמתרחשים כאן דברים גדולים**

ה' ימלוך לעולם ועד: נאמנות עיוורת לריבונות של עולם

אחרי שכלל ישראל עמדו בגבורה בכל הניסיונות הללו, הם עמדו ואמרו 'שירה חדשה' - את שירת הים! זו לא היתה אותה שירה שאמרו בליל שמורים שהיה להם במצרים - טרם שעברו את המעברים הללו, של כל הקושיות והסתירות שהיו להם כאן! זו היתה 'שירה חדשה' ששום אומה ולשון לא אמרו כמותה מעולם! מה היתה הנקודה של כל השירה היא: **'ה' ימלוך לעולם ועד' - הריבונות של עולם הייה המלך שלנו לעד ולעולמי עולמים - בכל עת ובכל מצב! גם כאשר לא נבין שום דבר בהנהגתו, הכל יראה כמו 'בוקה ומבולקה' - 'אן קיין שום זון אן קיין שום פשט' - נאמין שהריבונות של עולם יש לו כאן תוכנית עמוקה ונפלאה שתתברר לעת התיקון השלם; 'לעולם ועד'. ביום שביעי של פסח נקבע לעולם ועד סדר המלכות של הקב"ה: הקב"ה בחר בכלל ישראל להיות לו לעם, ומעתה ועד עולם הוא ייקרא 'מלך ישראל'. כלל ישראל יהיו עבדים נאמנים לבורא כל עולמים ויקבלו את הנהגתו בעולם - בשמחה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות נד.) "בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לך". כל יהודי יידע לומר: "מה אשבי לך והכל שלך לך שמים אף ארץ לך". ועל זה כתיב (תהלים צג, ה): "עדתך נאמנו מאד" - כלל ישראל שהם ה'עדות' על יחוד השם - הם מאוד 'נאמנים' להשי"ת, ולעולם לא יעזבו את הקב"ה חס ושלום - חרף כל המעברים והניסיונות שיבואו עליהם. וכך זה נפתח ומתגלה בכל שנה ושנה בשביעי של פסח, בני ישראל שוב מקבלים מלכותו יתברך שמו ברצון.**

מי כעמך ישראל - היכן ישנו בעולם עוד עם כזה

אכן מחמת זה בחר השי"ת בעם ישראל! הוא בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון. כי

קצת באזור של ה'בעל צפון'! בני ישראל יכלו שוב לשאול: "למה? לשם מה? בשביל מה זה חסר לנו? אנחנו כבר רוצים להגיע לארץ ישראל! הרי אמרת לנו שאתה מוציא אותנו ממצרים כדי להיכנס לארץ ישראל!?" אבל שוב הראו בני ישראל את נאמנותם להשי"ת ואמרו: "אין לנו אלא דברי בן עמרם", הם הלכו אחרי הרועה הנאמן - משה רבינו מהימנא - כעדר צאן תמים - 'וי וואוילע שעפעלעך' - שהולכים בנאמנות אחרי הרועה, מתוך ידיעה ברורה שהוא בוודאי יודע מה שהוא עושה והכל בא בחשבון.

פרעה כבר שוב כאן

עוברים וחולפים עוד כמה ימים... בני ישראל מביטים לאחוריהם ובפתע פתאום הם רואים לגנד עניינים אכן הפרעה הזה - 'דער אלטער פרעה' - שוב כאן... הם חשבו לתוכם שכבר נפטרו ממנו אחת ולתמיד, הם כבר ערכו את ליל התקדש החג בקדושה ובסלידה, שר שירות ותשבחות על גאולתם ומדות נפמש - ממש כקע איגרא, וכל זה מתוך מחשבה שכבר גמרו עם הצרות והם כבר בני חורין מעתה ועד עולם - והנה לתדהמתם הם רואים שמפרעה רודף אחריהם עם שש מאות רכב בחור ושלישים על כולו! הים מעבר אחד, פרעה מהעבר השני ואנה הם באים! בני ישראל יכלו לאבד את עשתונותיהם לגמרי: "משה, אתה הכנסת אותנו לְבִצָּה הזאת! אתה אשם בכל המצב הזה! אתה סותר את עצמך בדברך; כאן אתה אומר שאתה מביא לנו את הגאולה וכאן אתה מביא עלינו מעברים כאלה!" אבל כלל ישראל - חוץ מן הערב רב שצחקו המבלי אין קברים במצרים - קיבלו את דברי משה (שמות יד, א): **"התיעצבו וראו את ישוּעַת ה' אשר עָשָׂה לכם היום"** - הם לא הבינו מה בדיוק מתרחש כאן לגנד עניינים, אבל היו בטוחים שהשי"ת מחולל תיקונים עצומים וישועות גדולות שאין להם בהם כל השגה.

הגיעו מים עד נפש

שוב עוברות כמה שעות... ומשה רבינו אומר להם: **ויסעו** - תיכנסו כולכם לתוך הים - גייט אין ים ארין! בני ישראל יכלו גם עכשיו לשאול: "מה יהיה כאן! איך נשרוד את הים סוף הזה! מה מתרחש כאן לפנינו - 'וואס שפילט זיך דא אפ'! רק לפני כמה ימים הבטחת לנו שאתה מכניס אותנו לארץ ישראל, ובמקום ללכת דרך פלשתים - דרך פשוטה וקלה - לקחת אותנו בדרך אחרת לגמרי, אחר כך בקשת מאיתנו שנחנה ליד בעל צפון וגרמת לפרעה לרדוף אחרינו, ועכשיו אתה מצווה עלינו 'לקפוץ למים'! כל החלום שלנו על ארץ זבת חלב ודבש אחרי כל מנת הסבל שעברנו - לא היה יותר מאשר 'חלום מתוק'!" אבל בני ישראל לא שאלו דבר, הם נכנסו כולם לתוך הים עד שבאו מים עד נפש - המים הגיעו להם עד האף! בכך הם גילו את כוחות האמונה העצומים שטמונים בכל יהודי.

אחרי ש...
ישראל עמדו
בגבורה בכל
הניסיונות הללו,
הם עמדו ואמרו
'שירה חדשה' -
את שירת הים! זו
לא היתה אותה
שירה שאמרו בליל
שמורים שהיה
להם במצרים -
טרם שעברו את
המעברים הללו,
של כל הקושיות
והסתירות שהיו
להם כאן! זו היתה
'שירה חדשה' -
ששום אומה ולשון
לא אמרו כמותה
מעולם! הנקודה
והשורה התחתונה
של כל השירה
היא: "ה' ימלוך
לעולם ועד"

יפורי קודש בדרכם של רבותינו הק' ז"ע

• הרה"ק הרבי ר' מענדלע מרימנוב ז"ע יצא פעם אחר ליל הסדר אל רחוב העיר, וראה איזה גוי ההולך לו לדרכו. התבטא הרבי ר' מענדלע בפליאה: 'אין אנדערע צייטן זענען נאך דא גוים!?!' (בומים שלן עדיין ישנם גוים!). כי על ידי השתדלות הגורמים בליל חג הפסח, הרוגיש שהוא כבר ממש בימות המשיח, עד שהיה פלא בעיניו איך מסתובב לו גוי בימות המשיח.

• סיפר כ"ק אדמו"ר מאמשנאו ז"ע: הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע היה אוסף לפני חג הפסח את כל המצות שנאפו עבורו, והיה מחלקם לג' חלקים, היו מהם שקרא להם 'צדיקים', לחלק אחר קרא 'בינונים', ולכל השאר קרא רשעים. את ה'צדיקים' היו אוכלים הרבי ותלמידיו הקרובים בני החבריה, את ה'בינונים' נתן להמון העם שהגיעו אליו, ועם ה'רשעים' לא היה משתמש בכלל במשך הפסח, רק באחרון של פסח היו מחלקים אותם לביכור. והיה האדמו"ר מאמשנאו אומר: 'מ'האט שטארק געהונגעט דארט אין לובלין פסח...' (רעבו מאד שם בלובלין בפסח...) כי הרבי פסל הרבה מצות וקרא להם 'רשעים', ומי יעמוד בסוד קדושים.

• הרה"ק הרבי ר' אשירל מראפשיץ ז"ע היה תחנו וממלא מקומו של הרה"ק מראפשיץ ז"ע, על אף שהגיע ממשפחה פשוטה ביותר. כאשר הציעו את השידוך של רבי אשירל עם בתו של הרה"ק מראפשיץ, הלך הרה"ק מראפשיץ לשאל בעצת רבו הרבי מלובלין, ויצא לו הרבי שלא יגמור את זה השידוך, לפי שסבר התחזה שאין זה לפי כבודו וכבודו אבותיו של הרה"ק מראפשיץ אשר היה יחס גדול כידוע, ואילו רבי אשירל גדל ללא שום הדרכה כיון שאביו נפטר בדמי ימיו, ואמו האלמנה התפרנסה ממלאכה פשוטה מאד כי הייתה וועשערקע [כובסת בגדים] בוראשא. אבל למעשה לא שמע הרה"ק מראפשיץ לקול רבו, ועשה את השידוך. אחר גמר השידוך לקח הרה"ק מראפשיץ את התחת ונסע עמו ללובלין כדי לקבל ברכת מזל טוב מהרבי. ויהי בראות התחזה את רבי אשירל, פתח ואמר: 'יחסם עדיף מנביא! א' שייך קרבן פסחלי' (הם עדיף מנביא: היו זה קרבן פסח נאח), דהיינו אשר הרה"ק מראפשיץ אשר היה ידוע ליחסם, העדיף במעשיו על רבו התחזה שהוא ה'נביא'. ומה שאמר הרבי שהוא 'א' שייך קרבן פסחלי' היה לפלא, עד אחר שנים רבות כאשר נסתלק רבי אשירל בערב פסח, ואז נתברור למפרע דבריו הטמירים של הרבי מלובלין.

• הרה"ק מראפשיץ סבר כי על פי הלכה צריכים לברך על פתוחי אדמה (קארטאפל) ברכת 'שהכל', כי אין להם חשיבות של ירק לעלם עליהם 'בורא פרי האדמה'. אבל בליל הסדר נהגו בראפשיץ לקחת 'קארטאפל' לכרסם, וברכו עליהם 'בורא פרי האדמה'. והנה הרה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב ז"ע היה תחנו של הרה"ק מאוואדוב ז"ע, ובשנת הראשונה כאשר היה עוד ממש צעיר לימים, הוזמן הרה"ק מבלאזוב לאכול בליל הסדר אצל חמיו זקינו הרה"ק הרבי ר' אליעזרל מרויקוב ז"ע. הורה לו הרה"ק שהוא ישאל את ארבעת הקושיות, שאל הרה"ק מבלאזוב את הקושיות, ואז אמר שיש לו להוסיף קושיה נוספת, 'שבכל הלילות' מברכים על הקארטאפל 'שהכל' ובליל הסדר 'בורא פרי האדמה'. נהנה הרה"ק מחריפותו, ואמר לו שינסה אצלו אחר יום טוב וינהה לו. ואכן אחר יום טוב הראה לו הרה"ק איזה מאמר בספרה"ק בריית חנה"מ עולם, אשר לפי דבריו של אפשר להבין את פנימיות המנהג הזה.

ומספרים על הרה"ק ר' יהודה'על מרויקוב ז"ע בגלם היה מוכיח ראפשיץ, וראה היה נהנה לקחת קארטאפל עבור כרסם, והיה מברך עליהם 'שהכל' ואמר שבוה

הוא מכין לפסח את ברכת המרור, כי סבר שגם על המרור אין צריכים לברך שהכל נשחרי אינו נאכל כמות שהוא חת'...

• זקני הרה"ק ר' נטע שארף ז"ל היה נוסע בקביעות אל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא בכל שנה לראש השנה וחג השבועות. כאשר היה הרה"ק מבעלזא ב'האלאשיץ' (אחר המלחמה העולמית הראשונה) נסע זקני שעדיין היה אז בחור, לשהות בצלו על חג הפסח. והנה הרה"ק מבעלזא היה נוהג לומר 'פשעטלי' (פלוט) בשעת שריפת החמץ בערב פסח בעודו עומד אצל האש, ויהי כאשר ראה זקני שהרבי מתחיל לומר דברי תורה והוא אינו יכול לשמוע דבר, הלך ונתחף בין העומדים עד שהגיע ממש סמוך אל הרה"ק מבעלזא, ונעמד שם כמעט בינו לבין האש, וכך שמע את כל הפלפול בענייני בדיקה וביטול חמץ. כאשר ראה הרה"ק מבעלזא את זקני שנרתח כי כן סמוך לאש, הרים בידיו הק' את ה'גארטלי' שלו והצליק בו קלות (א' שמץ' מיטן גארטל), והיה זקני מחשיב זאת כל ימיו לזכיה גדולה. אחר כך במשך כל הו"ט של הרה"ק מבעלזא שריים באופן מיוחד אל הבחורים של עיר ביאלע-ביליץ, באמרו שיתנו אל ה'ביאלער בחורים', אשר זקני היה אחד מהם, וכנראה היה זה משום שרצה לפייסו על מה שהקפיד עליו.

• הרה"ק רבי שמחה בונם מאטוואצק ז"ע היו מחמיר בתומרות גדולות בתלבו, וביותר היה מקפיד בענין הזהירות מחמץ בפסח, עד שהיה לו דירה מיוחדת רק לימי חג הפסח, ולא נכנסו בדירה זו במשך כל השנה. פעם שכתו בימי חג הפסח איזה בגד באותה הדירה, ונכדו מזה רק אחר ימי חג, ורצו להיכנס כדי לקחתו. אבל רבי בונם לא הרשה את הדבר, וזקני להמתין עד לחג הפסח הבא, כי הקפיד מאד שתהיה הדירה סגורה לגמרי במשך השנה כולה.

כך גם היה רבי בונם מקפיד מאד בענין כשרות המצות לפסח, ולכן לא היה אוכל מצות בימי פסח כלל, אלא רק את ה'כזיתים' שהייתם בהם בלילי הסדר. ועבור 'כזיתים' אלו היה מצוה לפני כל פסח לבנות תנור חדש לאפיית המצות, ועם כל זה כמעט אף פעם לא היה מרוצה דיו מן המצות שהיו לו.

• רבי בונם היה בקשרי ידידות אמיצים עם שאר בשרו הרה"ק רבי מנחם מאמשנאו ז"ע [בנו של דודו הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשנאו ז"ע]. פעם אחת נפגשו רבי בונם ורבי מנחם בסוף ימי הקיץ, אחר שלא ראו זה את זה כבר כמה חודשים. ביקש רבי בונם לשמח את רבי מנחם בבשורה טובה, ואמר לו בשמחה: 'לעצמט פסח האב איך געהאט גוטע מצות!' (מה! פסח האחרון היו לי מצות טובות!), כי זה היה נחשב אצלו לבשורה טובה ביותר. אחד מחסידיו רבי מנחם שהיה באותו מעמד, שמע את הדברים ותיקן לעצמו, כי היה הרוב לפלא בעיניו שהוא מדבר אודות מצות מהדורות בסוף הקיץ. כאשר חזרו רבי מנחם ומלווי לבית האכסניה, אמר רבי מנחם דברי מוסר בחריפות לאותו החסיד, ונעז בו: 'לא י' דו האסט נישט דער הכיבות המצוה וואס דער איד האט, שמיילסטו נאך!?!' (לא י' שאן לך את הכיבות המצוה שיש ליתור זה, אתה עוד מחזיק!).

• סיפר כ"ק אדמו"ר מאמשנאו: כי כאשר היה אביו הרה"ק רבי יוס'על מאמשנאו ז"ע מדבר אודות אביו הרה"ק רבי מנחם מאמשנאו ז"ע, היה רגיל להתבטא: 'פון אנהייב ווינטער האט זיך שוין געבענקט צום טאטנס' סדר' (מתחיל ימות החורף כבר התעוררו הגעגונים אל ה'סדר' של אבא, מחמת גודל התלהבות ותשוקתו אל ליל הסדר של אביו הק').

מוקדים להשיג הגליון מידי שבוע

הגליון י"ל מידי שבוע בשני מהדורות:

א: מדור 'מסילות ישרים באידיש'.

ב: כל הגליון בלשון הקודש.

ההפצה בארה"ב קנדה ואירופה הוא באידיש ובאורח"ק בלשון הקודש (תוך המוקדים שרשום אחת).

- ארה"ב -

אגודת תולדות
ביהמ"ד סאטמאר charlottai
לאקער #117 ■ ביהמ"ד בעלזא
#70 ■ ביהמ"ד מטה אפרים
#66 ■ ביהמ"ד תולדות ישראל

אגודת אהרן
ביהמ"ד אודות אחים
#164

- ארה"ק -

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות יהודה
סטטישין ■ בארץ ■ ביהמ"ד
גדול תולדות אהרן ■
ספרים ויוקל ■ ספרים עין יעקב
■ ביהמ"ד הר צבי ■ ביהמ"ד
מנחת הרוחנים ■ ספרים אור החיים
■ בר אילן ■ גאולה סז ■ רמת
אשכול ■ קהילה קדושה ■ עזרת
תורה ■ בית ישראל ■ ביהמ"ד נחלת
עקובא ■ שטיבלך זנחן משה ■ הר
נוף ■ וויזניץ ■ אלקנה 14 (הכניסה
על ימיהו) בכמה

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות אהרן ■
קריה חרדית בית מדרש דעקש ■
רמה 4 ■ ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ רמה 3 ■ ביהמ"ד שאץ
■ רמה 2 ■ בית המדרש רמ"א ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד יוצב אברהם ■ רמה 3
■ ביהמ"ד חסידים הרב רבינובין ■
רמה 1 ■ ביהמ"ד אמשינוב ■ רמה 2
■ ביהמ"ד קהילות חסידים ■ רמה
3 ■ ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

אגודת תולדות
בית המדרש תולדות יהודה
סטטישין ■ ביהמ"ד בית מנחם צבי
#29 ■ ביהמ"ד מטה אפרים
#156 ■ ביהמ"ד ויוען #156 ■ ביהמ"ד
בית הספר ■ ספרים געשעפט ■
ווינטשטאק ■ ספרים געשעפט

אגודת תולדות
ביהמ"ד ויואל משה סאטמאר
#30 ■ ביהמ"ד טאטנא -
חדר שני ■ ביהמ"ד סערעדנא ■ בית
הספרים ■ ספרים געשעפט ■ שב"ק
ביהמ"ד תולדות יהודה סטטישין
■ ביהמ"ד פרעמישלאן ■ ביהמ"ד
גדול וויזניץ #227 Locker

אגודת תולדות
שב"ק ביהמ"ד תולדות יהודה
סטטישין ■ קריה ויואל - ספרים
געשעפט ■ ביהמ"ד גדול סאטמאר
- ערש"ק אצל המקוה

אגודת תולדות
ביהמ"ד תולדות יהודה סטטישין
■ ונ' בלח"ק ■ ביהמ"ד סאטמאר -
סארעקט ■ ביהמ"ד שמון למנהח ■
ביהמ"ד אור משה סערעדנא

אגודת תולדות
מקוה סאר ראקוועי ביהמ"ד
ביהמ"ד גדול וויזניץ

אגודת תולדות
ביהמ"ד קהל חסידים

אגודת תולדות
ביהמ"ד שעי תורה

אגודת תולדות
ביהמ"ד זייטשטוב

אגודת תולדות
היכל התורה סאטמאר

אגודת תולדות
ביהמ"ד אברכים

- אירופא -

אגודת תולדות
ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן לאקער
#26 ■ ביהמ"ד ביאלא Moundfield
לאקער #27 ■ ביהמ"ד
סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה
■ ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל
המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק
אצל המקוה

אגודת תולדות
ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן לאקער
#26 ■ ביהמ"ד ביאלא Moundfield
לאקער #27 ■ ביהמ"ד
סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה
■ ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל
המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק
אצל המקוה

אגודת תולדות
ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן לאקער
#26 ■ ביהמ"ד ביאלא Moundfield
לאקער #27 ■ ביהמ"ד
סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה
■ ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל
המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק
אצל המקוה

אגודת תולדות
ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן לאקער
#26 ■ ביהמ"ד ביאלא Moundfield
לאקער #27 ■ ביהמ"ד
סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה
■ ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל
המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק
אצל המקוה

אגודת תולדות
ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן לאקער
#26 ■ ביהמ"ד ביאלא Moundfield
לאקער #27 ■ ביהמ"ד
סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה
■ ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל
המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק
אצל המקוה

לקבל הגליון מידי שבוע במייל:

לסדר מוקד הפצה, ולתרומות:

0765993813@gmail.com - Tel. 0765993813

כל הזכויות שמורות

למכון תולדות יהודה סטטישין

אין להעתיק שום חלק מגליון זה בלי רשות המערכת

מערכת השעורים

באר"ב: 718.536.2347

באר"ב: 072-3323310

מישומי ללב

בירורי הלכה בענינים אקטואליים
ע"מ לעורר לב המעיין

לא חל ע"ז איסור בפסח, ה"נ על ריח לבד לא חל איסור בפסח.

ראיה קצת לאיסור

ד. וקצת ראיה מיו"ד (ק"ח ס"ו) שק של פלפלין וזנגביל שמישימין בקנקני יין נסך מותר להריח בהם לפי שאין היין נותן בהם ריח אלא אדרבה נותן התבלין טעם ביין עיין שם בש"ך (כ"ו) ומשמע קצת דטעם הקנקנין היה אסור, אך שם י"ל דהוי יין בעין ולא רק טעם קנקנים, והנראה בש"ך שם מדברי הרשב"א, אכן בפתחי תשובה (סק"ג) הביא מהשער המלך לדון בטאב"ק הניקח מהגויס שמוזלפין בסתם יינם, ומשמע קצת דליכא ממשות יין ואעפ"כ אסור. דלא משמע שהיה שריי ביין מעת לעת. [ואפשר שמ"מ נבלע היין].

המורם מהאמור

ה. לעבור וכן לגור ליד מאפיה של עכו"ם שיש עכשיו חמץ בעין אסור לעבור ולכוין להריח, וכשאינו מכין מותר, וא"צ לעבור למדרכה ממול. ובמאפיה של שומרי תומ"צ שיש ריח אפסר דמותר אף לכוין להריח.

אם מותר לגור שם, וכ' דכיון דלא אפשר ולא קמכוין מותר, ובמהרש"ם קצת משמע דאם אפשר ולא קמכוין אסור, אכן בפסחים כה: בסוגיא דאפשר ולא קמכוין, נראה ברמב"ם (פי"ד ממאכלות אסורות הי"ב) כ' דאפשר ולא קמכוין שרי, וכמבואר ברדב"ז שם דהנאה הבאה לאדם בע"כ אם נתכוין אסור ולא נתכוין מותר. ונפק"מ שעובר ליד מאפיה של חמץ של גויס שאם לא קמכוין א"צ לעבור למדרכה שממול שאפשר ולא קמכוין מותר.

מאפיה של שומרי תומ"צ

ג. אמנם לעבור ולגור ליד מאפיה של שומרי תומ"צ שבפסח יש ריח של חמץ שמעתי לדון שיי"ל שמותר, שהריח אין בו ממש, וכל מה שדנו הפוסקים שיש ריח מפת של גויס מממשות חמץ, אבל כשאין עכשיו חמץ [ורק בליעות] י"ל שלא נאסר בכה"ג, ואפשר דמותר אפי' לכוין. ועוד די"ל דעל ריח לבד לא חל איסור וכעין דאמר' חמץ שנפסל מאכילת כלב

הלכות חג בהג

הרחת חמץ ממאפיות

במאפיות שיש ריח של חמץ, אם הם של שומרי תורה ומצוות האם מותר לעבור לידם ולכוין להריח או אסור. וכן אלו שגרים ליד מאפיות אלו מה יעשו.

איסור הרחת חמץ

א. כתב הבה"ל (תמ"ג ד"ה ואפילו) דכיון דחמץ של נכרי אסור ליהנות, כתבו האחרונים דאסור להריח פת חמה של עכו"ם, ובבה"ל מסתפק, אפשר דפת אינה עשויה להריח, ותולה בב' דעות בס' רט"ז. ומ"מ נוטה הבה"ל דאסור, דחמץ אסור אפי' משהו, כדאמר' ביו"ד ר"ח אחד מ"ד, וגם יש חשש שמא יבוא לאכול, ובפרט בחמץ דלא בדילא כולא שתא.

גר בשכינות למאפיה

ב. ובמהרש"ם בדע"ת (תמ"ז ס"א) כתב שנשאל במי שיש לו חדר ומכר החמץ והריח נכנס לדירה,

שאלות קצרות

ראית חמץ והנאה ממנו

שאלה

עצמים שיש בהם חטה האם אפשר שימכרו לגוי וימשיך לראות וליהנות ממנו. [ע"י היקר]. יסוד השאלה האם ראיה נחשבת הנאה.

תשובה

יש לברר האם החטה מחומצת ואם מחומצת אסור, דכ' הפר"ח (תס"ז סק"ט) חטה שלתתה במים וכתבו ע"ז ארץ חטה ושעורה דאסור ליהנות מזה דאמר' בפסחים בפ' כל שעה קול מראה וריח אין בהם משום מעילה, ומשמע דוקא מעילה ליכא אבל אסור לראות וליהנות, וכדאמר' לולין שבהם היו משלשלים את האומנים בתיבות [בבית המקדש] שלא יזונו עיניהם ויזונו לשון שלא יהנו כמוזנות שמשיב עצמו מראית המלאכה ונהנה. וה"נ כיון שנהנים אסור. וה"נ כיון שניתן להנאה וראיה אסור.

צפור שהכניסה חמץ לבית

שאלה

בגגות לפעמים מגיעים ציפורים וביאים עמהם לחם, בפרט אחרי שמשליכים החמץ, האם יש בזה איסור שהחמץ נמצא בגגות.

תשובה

פשוט שאין מתכונים שהחמץ יהיה ברשותו, ומבואר בס' ת"מ ס"ב ברמ"א אינו יהודי שהניח חמץ בבית ישראל בלא רשותו כופו עליו כל', והטעם שמא יבוא לאכול, וזה ביו"ט, ופשוט שצריך להוציא החמץ מרשותו. ומסתבר שא"צ לשרפו דדוקא חמץ שלו חייב בביעור אבל יש חשש שמא יבוא לאכול, ולכן צריך להוציא מרשותו, ומ"מ אם החמץ פחות מכזית ומסונף גם זה א"צ מדינא כמבואר במ"ב בכמה מקומות. (תמ"ד ט"ו ועוד).

הורותא רשמיערתא

שכח למזוג כוס שלישי

שכח למזוג כוס שלישי שאומרין ע"ז ברכת המזון מה יעשה.

דברי הגרש"ז אוערבך

א. בספר סדר הערוך (ח"ג עמ' שכ"ב) הביא מהגרש"ז אוערבך וצ"ל דמי שאינו חייב בבהמ"ז כגון שאסור עליו הרופאים לאכול מצה או שהקיא מה שאכל או שעבר זמן עיכול כיון שתקנו לומר ארבע ברכות על ארבע כוסות יאכל דבר שברכתו האחרונה בורא נפשות ויאמר ברכה זו על כוס שלישית, ולדבריו אפשר דה"נ יאכל או ישתה ויאמר בנ"ר על כוס שלישי.

המצוות שעל הכוס

ב. ויש להעיר ע"ז כמה הערות, א. דאמר' בפסחים קי"ז: ארבע כסי תיקנו ובנן דרך חירות כל חד נעביד ביה מצוה. לכאורה היינו המצוות שתקנו חז"ל על הכוסות, ובכוס שלישי היינו ברהמ"ז, ודבר מחודש הוא לומר שיעיל אפי' ברכה אחרונה דבנ"ר ג"כ.

אכילה אחר אפיקומן

ג. ב. באופן שהקיא מה שאכל במאי איירי דמשמע דאיירי אפי' שגמר סעודתו, וא"כ צ"ע שהרי אכל אפיקומן ואפיקומן יצא

אע"פ שהקיא דקי"ל דהנאת גרונו יצא. [ואולי אפיקומן שאני וצ"ע] ואיך יכול לאכול דבר אחר, ואולי ס"ל דהטעם שאסור לאכול אחר אפיקומן משום שישאר טעם מצה בפיו וכשהקיא לא שייך טעם מצה. או שהקיא לפני אפיקומן, או י"ל דאם מעכב הברכה לכוס שלישי וכדלקמן, אולי הברכה שמעכבת הכוס דוחה איסור אכילה אחר אכילת אפיקומן, ויותר טוב לומר שישתה מים דמותר אחר אפיקומן. [ולדעת השועה"ר דאפשר לאכול מצה שמורה אחר אפיקומן יכול לאכול מצה שמורה].

המצוות אם מעכבות

ד. וביעיקר הדבר אם מעכב מצוות שתקנו חז"ל על ד' כוסות את הכוסות, נחלקו בזה הב"י והפר"ח, דהב"י בס' תפ"ד דעתו דבדיעבד יצא, והפר"ח חולק דכשלא אמר על הסדר לא יצא, והובא בבה"ל (תע"ב ד"ה שלא).

המורם מהאמור

ה. לדעת הגרש"ז א"כ כשאינו יכול לאכול מצה או הקיא יכול לאכול מעט ולברך בנ"ר על הכוס ומ"מ בכה"ג ששכח לברך ברהמ"ז על כוס אפשר דעדיף שישתה מים ויברך על הכוס בנ"ר אך גם בזה עדיין צ"ע.

לע"ג האשה החשובה מרת חיה שרה ע"ה בהרה"ח ר' שמואל בן ציון לרמיר

• ד' אמות של הלכה •

• בשורה נפלאה לשוחרי תורה והלכה •

בהגלות נגלות
הספר הנפלא

אוצר הליכות

מועדים

מאת הגאון

דבי אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
רב ומו"ץ בברכפלד מודיעין - עילית

בו ליקוטי הלכות השכיחות לימי המועדים
ומאות פסקי הלכה והנהגות
מבית מרנא בעל השבט הלוי זצוק"ל
מתוך עדותם הנאמנה של בני משפחתו, כאי ביתו
וגדולי תלמידיו החושפים אור לראשונה.
ועוד משאר פוסקי זמננו.
מסודרים בשערים מיוחדים לכל מועד,
כשפה ברורה ובהירה דבר דבור על אופן

מאות פסקי הלכה,

מעיקרי הדינים ועד לנידונים אקטואליים
העולים על מכש הדפוס לראשונה

"כי שם השם אקרא הבו גודל לאלוקינו" [האזינו]

ובברכות כ"א. בפרש"י דקאי על מצוות עניית אמן, שזהו המקור לחיוב עניית אמן מן התורה! והאריך בזה הפרי מגדים בספרו 'תיבת גומא' על פרשת האזינו לדון אם עניית אמן על ברכה דאורייתא מותרת באמצע שמו"ע, דנימא אתי דאורייתא ודחי לדרבנן ע"ש.

וראה בפמ"ג קכ"ד א"א י"ד שדרגת עניית האמן כדרגת הברכה עצמה, שאם הברכה היא דאורייתא - גם עניית האמן היא מדאורייתא, ואם חובת הברכה היא מדרבנן - גם חובת עניית האמן היא מדרבנן, ואם הברכה היא ברכת הרשות - גם עניית האמן היא רשות והר"ד אלו במ"ב בסו"ס קכ"ד.

ביאור נעים וברור איך להיזהר מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה'

ה. ומהי התקנה לדבר ?
ששליח הציבור או המברך יסיים בקול רם וברור עד סוף תיבה האחרונה של הברכה, וגם לא ימשוך את סופה כלל, רק יחתוך את סיום הברכה, לדוגמא: מחיה המתים! מברך השנים! כדי שידעו כל העונים את זמן העניה הנכון, ויענו אמן כדת וכהלכה, מיד לאחר סיום התיבה האחרונה של הברכה, [ויענו בנחת ובכוונה ולא במהירות ונחיצה חלילה שלא יכשלו ב'אמן קצרה' הנאמרת במהירות וחופזה] ורק לאחר שסיימו הם את ענייתם רק אז יתחיל הוא את הברכה הבאה, כאשר נזהרים בכך תיקון הברכות הוא גדול, והשכר רב מאד.

ו. ומהי אמן יתומה ?
עניית האמן צריכה להיות מחוברת לברכה עצמה, לפי שעניית האמן היא חלק מהברכה ממש [גמרא ברכות מז. וברש"י שם], ולכן עליה להיאמר בסמיכות לברכה. דהיינו מיד לאחר סיום כל התיבה האחרונה של הברכה, אבל גם לא רחוק מסיימה, שיעור המותר הוא 'תוך כדי דיבור' לסיום הברכה, שבתוך שיעור זה נחשב לזמן עניית אמן, כי זה נקרא עדיין "אותו הזמן".

שיעור "תוך כדי דיבור" הינו כ-2 שניות, ולכן עניית אמן בתוך זמן הזה היא מצוינת מאד, אבל התחלת עניית אמן לאחר שעברו כ-2 שניות מסיום הברכה נחשבת לאמן יתומה, שכבר אין לה חיבור לברכה.

ז. התחלת עניית אמן בזמן - בכוחה להאריך את הברכה, לענין שיכולו אחרים להצטרף לענייה הראשונה בסמוך אליה [תוך כדי דיבור לענייה, שהתחילה תוך כדי דיבור לברכה - באה"ל 'מדי קכ"ד, ח'] אפילו שלמעשה הוא התחיל לענות לאחר שעבר כבר תכ"ד מסיום הברכה, לכן כשהציבור עונים אמן - מותר להצטרף לענייתם, אפילו שהם מאריכים בענייתם כראוי, וכבר עבר תוך כדי דיבור מסיום הברכה [בתנאי שיכול להספיק להתבונן על מה הוא עונה], כי 'חזקה' שהציבור התחילו בזמן הנכון.

א. אחת הזכויות היותר גדולות ונוראות שאנחנו זוכים בה שלוש פעמים ביום מידי יום ביומו בתפילות שחרית מנחה וערבית, ובשבת ור"ח ובמועדים גם בתפילת המוספין, היא להמליך את הקב"ה בעניית 'אמן כהלכה' שהפליגו בש"ס ובזוה"ק בשגב ונוראות עניינה ופעולותיה לטובה בזה ובבא, והאמת שגם בבית, בעבודה, ואפילו בכולל הרבה פעמים זה נוגע למעשה ממש.

ב. ובגלל חשיבות העניין כ"כ, חז"ל הקדושים שנהירין להו שבילי דרקיעא כשבילי דארעא, גילו לנו את ה'סדרים הנכונים' איך לענות אמן והחמירו נוראות בשכרה העצום והנורא כאשר היא נאמרת כהלכה [יעויין בש"ס ברכות מז. ומידה טובה מרובה פי ת"ק, ובזוה"ק וילך באורך רב תסמנה שערות ראש מכל האמור שם] וכחלק מזה עלינו להיזהר מאד מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה'.

ג. מהי 'אמן חטופה' ? כאשר הציבור או חלקו עונים אמן לפני סיום הברכה, ואפילו אחד העונה לפני סיום כל התיבה האחרונה של הברכה.

והנה אחת הסיבות לכך שעונים אמן חטופה היא מפני שהשליח ציבור או המברך מאריך בסיום הברכה ומנגן במילה האחרונה של הברכה, וזה גורם שהציבור לא יודע מתי בדיוק הוא מסיים לגמרי את המילה, ומצוי שנכשלים ועונים אמן על הברכה קודם שבאמת סיים את הברכה את הברכה לגמרי שזוהי אמן חטופה. או שהמברך יורד בגובה הקול לקראת סיום הברכה, ואז השומעים שרוצים לענות ורחוקים ממנו לא יודעים בדיוק מתי סיים את כל המילה האחרונה של הברכה, והם משערים את הדבר מסברת הלב, שלא תמיד מותאמת למציאות...

ד. על ידי זה נכשלים יחידים או מרובים בעניית אמן חטופה, שכל כך החמירו חכמים בעונשה, עד שאמרו 'העונה אמן חטופה יחטפו ימיו' רח"ל, ולכן כתב המ"ב ב'ביאור הלכה' (קכ"ד, ד"ה וי"א) שבספק אמן יתומה וחטופה קטופה וקצרה - עדיף לא לענות כלל, מאשר להיכנס לספק סכנה החמורה הזאת של עניה לפני הזמן.

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית - כולנו מקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה !

אמן קצרה

אמן יתומה

אמן קטופה

אמן הטופה

ה

גם אני רוצה לקיים מצוות אכילת מצה בברכותיה כהלכה!

לכן אני מתחיל לענות אמן רק לאחר שסיים
המברך את כל תיבות 'לחם מן הארץ' בברכה
ראשונה, ו'על אכילת מצה' בברכה השניה -
לגמרי!

המברך לא מתחיל 'ברוך' של הברכה השניה,
לפני שסיימו כל העונים את כל ענייתם לגמרי.

מקורות: סימן קכ"ד במ"ב ס"ק ל"ז ל"ח

זכור!

אי המתנה של איש לרעהו מזיקה ומקלקלת את הברכות.
מצוות אכילת מצה בברכות כהלכה - ניתן לקיים רק פעם אחת בשנה!
נזהר נזכיר ונזכור לקיימה כהלכה - בשמחה רבה!

לקבלת חומר ולשאלות ניתן לפנות למכון עניית אמן כהלכה:
aamen0548410100@gmail.com | 05484.10100

נא צילם ופרסם גם אתה
בין מכריך וידידך

